JONAS BRETKŪNAS

Rinktiniai raštai

Vilnius „Mokslas"

1983

Redakcinė kolegija

V. Ambrazas (pirmininkas),
V. Mažiulis, Z. Zinkevičius

Parengė

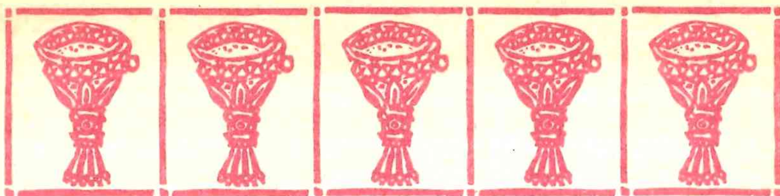
J. PALIONIS ir J. ŽUKAUSKAITĖ

Dailininkai

L. Tulytė ir K. Markevičius

4603010201

B $\frac{70202-095}{M854(08)-83}$ R–83

PRATARMĖ

Habent sua fata libelli. *Šis lotyniškas posakis ypač tinka žymaus XVI a. lietuvių rašytojo Jono Bretkūno biblijos vertimo likimui apibūdinti. Iš tikrųjų beveik 400 metų jo didžiausias ir reikšmingiausias darbas – neišspausdintas rankraštis – išgulėjo įvairių bibliotekų lentynose ir tik dabar, tarybinės santvarkos sąlygomis, šio rankraščio dalis pirmąkart skelbiama mokslo reikalui ir respublikos aukštųjų mokyklų studentų lituanistų mokymo tikslams.*

Bretkūno biblijos vertimas yra neįkainojamos vertės rašto paminklas tiek lietuvių (ir apskritai baltų) kalbotyrai, tiek lietuvių literatūros mokslui, lietuvių kultūros istorijai. Jame geriau negu bet kuriame kitame senojo periodo rašytiniame šaltinyje atsispindi XVI a. lietuvių liaudies šnekamosios kalbos, ypač prūsinių tarmių, sistema, ryškiau atsiskleidžia lietuvių literatūrinės kalbos formavimosi ir jos sąmoningo norminimo procesas, būdingesnės to proceso kryptys bei tendencijos, labiau išryškėja ne tik bažnytinio stiliaus raida, bet ir lietuvių beletristinio stiliaus kūrimosi užuomazgos.

Į skelbiamąjį „Rinktinių raštų“ leidinį sudėti turinio, kalbos ir literatūros atžvilgiu įdomesni ir vertingesni Bretkūno biblijos vertimo tekstai, būtent: ištraukos iš Mozės II ir III knygų, Teisėjų knygų, visos Rutos, Jobo, Saliamono knygos ir 40 Dovydo psalmių, iš kurių 35 anksčiau buvo išspausdintos (kitaip išverstos ar perifrazuotos) jau Mažvydo giesmyne. Tokia psalmių atranka norėta pasitarnauti senosios lietuvių literatūros tyrinėtojams, kad jiems būtų lengviau prieinamas filologiniam lyginimui reikalingas bretkūniškasis psalmių vertimo variantas. Be to, čia pateikti visų dabartiniu metu žinomų Bretkūno laiškų vertimai į lietuvių kalbą ir jo „Prūsų krašto kronikos“ fragmentai.

Kadangi Bretkūno biblijos vertimo rankraščio originalas „Rinktinių raštų“ rengėjams nebuvo prieinamas, skelbiamųjų tekstų pagrindu imta fotokopija, pasidaryta iš LTSR Mokslų Akademijos bibliotekoje esančio mikrofilmo. Ši fotokopija prireikus (neaiškiais atvejais) lyginta su senesne fotokopija, saugoma Vilniaus universiteto rankraščių skyriuje, ir su E. Kraštinaičio dešifruotu mašinraščio tekstu. Bretkūno laiškai versti iš jų publikacijos V. Falkenhano knygoje „Der Übersetzer der litauischen Bibel Johannes Bretke und seine Helfer“, o Prūsų krašto kronikos fragmentai – iš „Archiv für slavische Philologie“ (t. 40) paskelbtų ištraukų.*

„Rinktiniai raštai“ yra kolektyvinių pastangų vaisius. Bretkūno biblijos vertimo tekstus dešifravo ir jų komentarus parašė Julija Žukauskaitė, jo laiškus ir „Prūsų krašto kronikos“ fragmentus vertė Marcelinas Ročka, kuris taip pat parengė laiškų komentarus ir konsultavo rengėjus įvairių lotyniškų tekstų vertimo klausimais. Bretkūno bibliografiją sudarė Juozas Tumelis, o žodynėlį – Jonas Palionis, kuris dar parašė įžanginį straipsnį ir redagavo visą leidinį.

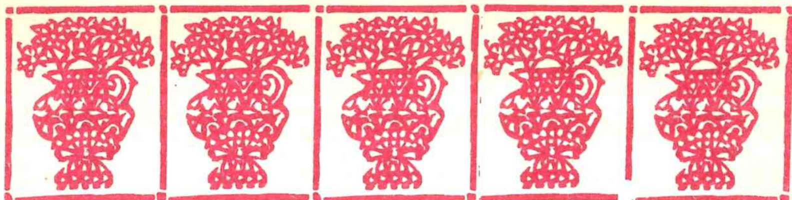
Spaudos lengvinimo sumetimais skelbiamųjų Bretkūno tekstų rašyba yra kiek suprastinta, bet kalba ir skyryba visai nekeista. Todėl šitaip parengtas leidinys galės būti naudingas lietuvių kalbos ir literatūros tyrinėtojams, aukštųjų mokyklų dėstytojams ir studentams filologams.

Rengėjai dėkingi visiems, savo patarimais ar pastabomis prisidėjusiems prie šio leidinio tobulinimo, o ypač LTSR Mokslų Akademijos vyr. moksliniam bendradarbiui filologijos daktarui V. Ambrazui, skaičiusiam įžanginį straipsnį, doc. I. Meiksinaitei, patikrinusiai vokiškus tekstus, ir prof. V. Urbučiui, peržiūrėjusiam žodynėlį.

Jonas PALIONIS

*Rankraštis ligi Antrojo pasaulinio karo buvo Karaliaučiaus valstybinėje bibliotekoje, o dabar yra Getingene (VFR).

Jonas BRETKŪNAS

(Gyvenimas ir raštai)

Jonas Bretkūnas buvo žymiausias XVI a. Rytų Prūsijos rašytojas, senosios lietuvių literatūros klasikas. Jis tęsė Martyno Mažvydo, Baltramiejaus Vilento ir kitų pradėtą lietuviškų raštų rengimo ir lietuvių literatūrinės kalbos kūrimo darbą ir todėl daug nusipelnė ne tik tuometinei, bet ir vėlesnei lietuvių tautos kultūrai. Jeigu ne Bretkūno raštai, parašyti gyva ir vaizdinga liaudiška kalba bei liaudišku stiliumi, jeigu ne jo pastangos kurtis naujų kalbinės raiškos priemonių ir noras ne vienu atveju išsivaduoti iš kanonizuoto originalo varžtų, iš tikrųjų vargu ar būtume sulaukę ir Kristijono Donelaičio „Metų"[1].

Nors Bretkūno gyvenimo kelią, remdamasis archyviniais šaltiniais, 1941 m. yra plačiai aprašęs Viktoras Falkenhanas[2], tačiau nemaža svarbių jo biografijos faktų ir ligi šiol dar neišaiškinta. Pavyzdžiui, nežinoma tiksli gimimo ir mirties data (mėnuo, diena), taip pat stinga žinių apie jo tautybę ir socialinę kilmę.

Iš Bretkūno laiško, rašyto 1602 m. Rytų Prūsijos kunigaikščiui[3], sprendžiama, kad jis buvo gimęs 1536 m.: šiame laiške jis sakėsi turįs 66 metus. Karaliaučiaus universiteto imatrikuliacijos knygose įrašyta: „Johannes Bretke, Friedlendensis, natus in pago vicino

[1] Lebedys J. Lituanistikos baruose. – V., 1972, t. 1, p. 87.
[2] Falkenhahn V. Der Übersetzer der litauischen Bibel Johannes Bretke und seine Helfer. – Berlin, 1941. Iš šios studijos daugiausia Bretkūno biografijos duomenų čia ir pateikiama.
[3] Žr. p. 327.

Bamlen, pauper, pupillus, gr. 5"[4]. Taigi Bretkūnas gimė Bambolių (Bamblių) kaime, netoli Frydlando miestelio, į pietryčius nuo Karaliaučiaus, buvo neturtingas, našlaitis ir turėjo mokėti 5 grašius stojamojo mokesčio.

Kaip matyti, imatrikuliacijos knygose nepažymėta Bretkūno tautybė, nors prie kai kurių kitų stojusiųjų ji tuomet kartais būdavo nurodoma (pvz., 1550 m. prie *Tomo Gedkanto* buvo pažymėta *Lituanus*, 1553 m. prie *Gregorijaus Vogelijaus – Polonus* ir pan.). Ši aplinkybė daugiausia ir nulėmė tai, kad dėl Bretkūno tautybės atsirado skirtingų nuomonių: vieni tyrinėtojai (E. Hermanas, K. Forstroiteris, iš dalies J. Gerulis) jį laikė vokiečiu, kiti (A. Bruožis, V. Biržiška) – lietuviu. Tačiau pastaraisiais dešimtmečiais, ypač po V. Falkenhano tyrinėjimų, labiau paplito nuomonė, kad Bretkūno motina buvusi prūsė, o tėvas – vokietis ar suvokietėjęs prūsas. Prie 1589.X.14 d. Prūsijos kunigaikščiui rašyto Karaliaučiaus tarybos rašto pridėtame Bretkūno darbų sąraše jis irgi vadinamas prūsu („Libelljá Johann Bretkio Borusso")[5].

Nedaug tėra duomenų ir Bretkūno socialinei kilmei nustatyti. Anksčiau minėtame imatrikuliacijos knygų įraše jis vadinamas „neturtingu" (pauper), „našlaičiu" (pupillus). Bet, antra vertus, ten pat nurodomas stojamasis 5 grašių mokestis. Šitoks mokestis tada nebuvo pats mažiausias Karaliaučiaus universitete, nes, pavyzdžiui, Mažvydas įsimatrikuliuodamas turėjo mokėti tik 1 grašį[6]. Tokį mokestį kaip Bretkūnui reikėjo mokėti ir 1546 m. stojusiam į tą universitetą Mažvydo pusbroliui B. Vilentui, kuris save vadino bajoru. V. Falkenhanas, detaliai išanalizavęs išlikusius istorinius šaltinius apie Frydlando apylinkių gyventojus, spėja, kad Bretkūnas galėjo būti kilęs iš laisvųjų prūsų, juoba kad jis buvo vedęs vokiečių bajorų kilmės žmoną[7]. Našlaičiu Bretkūnas buvęs pavadintas veikiausiai dėl to, kad stojimo į universitetą metu jau buvo mirusi jo motina.

Visiškai nėra žinių ir apie Bretkūno vaikystę, apie jo pradinį mokslą. Manoma, kad jis lankęs Frydlando mokyklą, kad lotynų ir galbūt graikų kalbos galėjęs pramokti privačiai, kad lietuviškai išmokęs vaikystėje, bendraudamas su savo kaimo bei artimų apylinkių lietuviais[8], tačiau visa tai tik prielaidos, kurioms paremti tuo tarpu dar nesurasta konkretesnių duomenų. Iš šių prielaidų bene mažiau-

[4] Erler G. Die Matrikel der Albertus-Universität zu Königsberg i. Pr. – Leipzig, 1910, Bd. 1, p.18

[5] Falkenhahn V. Op. cit., p. 109.

[6] Erler G. Op. cit, p. 6.

[7] Falkenhahn V. Op. cit., p. 154.

[8] Ten pat, p. 169.

siai abejonių kelia ta, kad Bretkūnas jau iš mažens mokėjo lietuviškai, – tai akivaizdžiausiai rodo jo raštų kalbos gyvumas bei turtingumas.

Į Karaliaučiaus universitetą Bretkūnas buvo priimtas 1555 m. birželio 14 d. Taigi tada jis jau turėjo 19 metų (pasitaikydavo atvejų, kai būdavo priimami ir 15 metų). Mokydamasis universitete, iš tėvo paramos jis turbūt negaudavo arba labai mažai tegaudavo, nes 1569 m. laiške valdžios tarėjams[9] skundėsi negalįs atiduoti daugiau kaip per 10 metų savo studijoms „iš gerų draugų" susiskolintų pinigų.

Karaliaučiaus universitetas Bretkūno studijų metais buvo gerokai sunykęs: jame iš 18 katedrų tebuvo užimtos tik 8 ir mokėsi tik apie 150 studentų. Tas pats profesorius čia dažnai dėstė įvairius dalykus, ir todėl dėstymo lygis negalėjo būti aukštas. Tačiau 1547 m. Karaliaučiuje buvo išspausdintas Mažvydo katekizmas, o 1549 m. – jo „Giesmė S. Ambraziejaus", čia dirbo ir rengė vėlesniuosius Mažvydo raštus spaudai Vilentas, čia buvo gyvos S. Rapolionio ir A. Kulviečio, žymių to meto mokslininkų, tradicijos. Visa tai galėjo skatinti ir jaunąjį Bretkūną ateityje įsitraukti į lietuviškų raštų rengimo darbą.

Karaliaučiaus universitete Bretkūnas studijavo neilgai. Ar dėl to, kad šis universitetas dėl palyginti neaukšto dėstymo lygio jam neimponavo, ar dėl kitų dabar nežinomų priežasčių 1556 m. gale jis persikėlė studijuoti į išgarsėjusį protestantizmo židinį – Vitenbergo universitetą (čia 1557 m. sausio 16 d. buvo imatrikuliuotas). Vitenbergas tada buvo protestantų Meka – miestas, į kurį, kaip į Liuterio citadelę, traukdavo studijuoti reformacijos šalininkai iš įvairių Europos kraštų. Vitenbergo universitete tuomet mokydavosi apie 1,5–2 tūkstančiai studentų, jame dėstė Liuterio įpėdinis žymus humanistas P. Melanchtonas. Čia Bretkūnas, be abejonės, turėjo galimybės pagilinti savo hebrajų, graikų ir lotynų kalbų mokėjimą, kuris vėliau, verčiant į lietuvių kalbą religinius tekstus, ypač bibliją, jam labai pravertė.

Bene 1562 m. baigęs studijas Vitenberge (tikslių duomenų nei apie jo mokymąsi, nei apie baigimą tuo tarpu nesurasta), Bretkūnas buvo iškviestas iš „aukštutinės Vokietijos" į tėviškę, kur sužinojo, kad jis, kaip mokantis lietuvių ir prūsų kalbas, esąs skiriamas Labguvos (dabar – Poleskas) klebonu. Pradėjęs dirbti Labguvoje, jis netrukus vedė savo gimtojo krašto merginą, pažįstamą iš anksčiau,

[9] Žr. p. 316.

visišką našlaitę Vertern (Werthern). Prieš vedybas jis lotyniškai parašė Prūsijos kunigaikščiui laišką[10], kuriame prašė suteikti pašalpą, nes jo ištekliai esą labai menki ir negalįs „vestuvių įprastu garbingu būdu kelti".

Labguva, kurioje Bretkūnas išgyveno daugiau kaip 25 metus ir kur parašė didžiąją savo darbų dalį, buvo mažas miestelis. Šio miestelio gyventojų daugumą sudarė baudžiauninkai, gyvenę mediniuose namuose. Jame buvo dar XIII a. pabaigoje Kryžiuočių ordino iš akmenų pastatyta ir pylimu bei vandens grioviais apsupta pilis ir akmeninė XIV a. pabaigos bažnyčia[11]. Prie bažnyčios, kaip ir daugelyje kitų Rytų Prūsijos miestelių, buvo taip pat parapinė mokykla. Miestelyje kalbėta lietuvių, vokiečių, rečiau prūsų ir kuršininkų (Bretkūno vadinamų „kuršiais") kalbomis. Kad jame tada dar nemaža gyveno lietuvių, rodo vietinės valdžios prašymai skirti ne tik kunigą, bet ir mokytoją, mokantį vokiečių ir lietuvių kalbas[12].

Pradėjęs dirbti Labguvoje, Bretkūnas pirmasis ėmė sakyti pamokslus lietuviškai. Ligi tol ten buvę trys jo pirmtakai (M. Vogelijus, H. Nutzelijus ir G. Junghenleinas) sakė tiktai vokiškus pamokslus, kurie „tulkų" buvo verčiami į lietuvių kalbą[13]. Prūsų ir vad. kuršininkų kalbomis Bretkūnui nereikėjo sakyti pamokslų, nes šiomis kalbomis Labguvoje tada, matyt, jau nedaug kas kalbėjo, be to, jomis kalbantys suprato arba vokiškai, arba lietuviškai. Tačiau prūsiškai ir kuršininkiškai kalbėti jis, be abejo, turėjo nemažai progų, individualiai susitikdamas su atskirais savo parapijos žmonėmis, kalbėjusiais tomis kalbomis[14], ar teikdamas jiems bažnytinius patarnavimus. O kad Bretkūnas mokėjo prūsiškai ir kuršininkiškai, tai, nors ir netiesiogiai, rodo 1587 m. bažnytinės konsistorijos raštas Prūsijos kunigaikščiui. Tame rašte dėl Bretkūno prašymo perkelti jį dirbti į Pilupėnus pabrėžiama, kad būtina turėti Labguvoje kunigą, galintį kalbėti ne tik lietuviškai, bet ir prūsiškai bei kuršininkiškai, nes joje esama „ne tik lietuvių, bet taip pat kuršių ir prūsų"[15].

Bretkūno gyvenimas Labguvoje buvo sunkus: parapija didelė, baž-

[10] Žr. p. 313.

[11] Erleutertes Preußen Oder Auserlesene Anmerckungen Über verschiedene Zur Preußischen Kirchen-Civil-und Gelehrten-Historie gehörige besondere Dinge II. – Königsberg, 1725, p. 710–716; Hubatsch W. Geschichte der evangelischen Kirche Ostpreußens. – Göttingen, 1968, t. 3, p. 60.

[12] Falkenhahn V. Op. cit., p. 51.

[13] Erleutertes Preußen.., t. 2, p. 725.

[14] Falkenhahn V. Op. cit., p. 62.

[15] Ten pat, p. 430.

nyčios žemė menka, daug užsilikusių iš studijų laikų skolų, be to, atsidėjęs literatūriniams darbams, jis neturėjo nei laiko, nei noro prižiūrėti ūkį. Todėl savo laiškuose, rašytuose Prūsijos kunigaikščiui ir bažnytinei vyresnybei, jis nuolat skųsdavosi, kad iš nedidelės algos ir menkos žemės negalįs su šeima pragyventi, kad esąs įklimpęs į „didelį vargą ir skolas", kad dėl „didelio neturto" ir „neišbrendamo skurdo" neįstengiąs toliau versti Senojo ir Naujojo testamento į lietuvių kalbą ir t. t. Tačiau nei tuometinė pasaulinė, nei bažnytinė Prūsijos valdžia nesiskubino gerinti Bretkūno gyvenimo sąlygų Labguvoje, ir jis buvo priverstas prašytis perkeliamas į kitą vietą. „Kadangi man su žmona ir vaikais neįmanoma toliau ištverti tokiame nepaprastame skurde ir varge, ta didelė bėda verčia mane dar kartą skųstis J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei]. Todėl didžiai nuolankiai prašyčiau J[ūsų] K[unigaikštiškąją] M[alonę] teiktis mane, ištarnavusį dvidešimt dvejus metus bažnyčiai, perkelti į kokią geresnę bei ramesnę vietelę ir neduoti paskatinimo, kad geresnio gyvenimo turėčiau ieškoti už šios kunigaikštystės ribų"[16], – rašė jis ne tik su širdgėla, bet ir su tam tikru grasinimu 1584 m. Prūsijos kunigaikščiui.

1587 m., sužinojęs, kad mirė Pilupėnų klebonas Mikalojus Blotnas, Bretkūnas savo laiške Prūsijos kunigaikščiui prašėsi perkeliamas į Pilupėnus. Bet konsistorija pageidavo jį, kaip mokantį lietuvių, prūsų ir „kuršių" kalbas, palikti Labguvoje. Tačiau netrukus mirė Karaliaučiaus priemiesčio (Šteindamo) lietuvių parapijos kunigas Baltramiejus Vilentas, ir Bretkūnas buvo paskirtas į jo vietą.

Karaliaučiuje Bretkūno gyvenimo ir darbo sąlygos buvo geresnės negu Labguvoje: čia jis gaudavo didesnį atlyginimą ir nereikėjo rūpintis ūkio reikalais. Todėl jis daugiau laiko galėjo skirti savo literatūriniam darbui, kuris Karaliaučiuje ypač suintensyvėjo: Bretkūnas baigė versti į lietuvių kalbą bibliją, išleido giesmyną, postilę ir kitus savo raštus. O kad Bretkūnas nebuvo pertekęs ir Karaliaučiuje, rodo paskutiniais jo gyvenimo metais Prūsijos kunigaikščiui rašytas laiškas, kuriame jis sakėsi beveik nieko negalėjęs susitaupyti per 66 savo gyvenimo metus ir prašė kunigaikštį materialinės paramos[17].

Kai Bretkūnas atsikėlė dirbti į Karaliaučių, čia dar buvo nemaža lietuvių (daugiau negu lenkų). Jų šiame mieste buvo atsiradę įvairiu metu ir įvairiomis aplinkybėmis (vieni dar ordino laikais, kiti vėliau),

16 Žr. p. 319.
17 Žr. p. 327.

bet daugumą sudarė paprasti žmonės (einfältige Leute)[18] – vokiečių valdininkų tarnai, smulkūs amatininkai ir pan. Dėl labai varginių gyvenimo sąlygų ir skurdo Karaliaučiaus lietuvių mirtingumas buvo labai didelis, todėl jų šiame mieste tolydžio mažėjo. Ypač daug lietuvių išmirė 1602 m., įsisiautėjus maro epidemijai. Neaplenkė ši baisi liga ir Bretkūno, kuris ja mirė 1602 m. (bene spalio 1 d.)[19].

Po Bretkūno mirties liko jo našlė ir vaikai. Tačiau kiek jis turėjo vaikų, apie kuriuos neretai užsimindavo savo laiškuose, neaišku. Žinoma tik tai, kad viena jo duktė Barbora buvo ištekėjusi už tos pat Šteindamo bažnyčios lenkų kunigo Stepono Vilko (Wilkau), bet mirusi dar Bretkūnui gyvam esant (1600 m.). Taip pat manoma, kad kita jo duktė buvo ištekėjusi už Kristupo Pretorijaus (pagarsėjusio etnografo Motiejaus Pretorijaus tėvo), tačiau tai dar nėra galutinai įrodyta[20].

Bretkūnas buvo labai išsilavinęs žmogus. Jis mokėjo senovines hebrajų, graikų, lotynų kalbas, laisvai kalbėjo lietuviškai, vokiškai, prūsiškai, kuršininkiškai ir turbūt lenkiškai. Lenkų kalbos jis galėjo būti pramokęs jeigu ne iš mažens savo gimtinėje, kur pasitaikydavo lenkų tautybės tarnų[21], tai Karaliaučiuje, klebonaudamas Šteindamo parapijoje, kurios nemažą dalį sudarė šios tautybės žmonės ir kur dirbo drauge su savo žentu lenkų kunigu S. Vilku.

Neturime smulkesnių žinių apie Bretkūno biblioteką ir jo skaitytas knygas. Tačiau nėra abejonės, kad jis, ypač studijuodamas tada plačiai išgarsėjusiame Vitenbergo universitete, buvo susipažinęs ne tik su specialia teologine literatūra, bet ir su žymesnių ano meto humanistų pasaulinio turinio raštais. Tai iš dalies rodo jo biblijos vertimo rankraštyje esančios dažnos nuorodos į Lyro, Melanchtono, Miunsterio, Osiandro, Pelikano ir kt. raštus.

Bretkūnas buvo ne tik išsilavinęs, bet ir nepaprastai darbštus. Per savo palyginti neilgą gyvenimą jis yra parašęs, išvertęs bei parengęs spaudai daug daugiau darbų negu bet kuris kitas XVI–XVII a.

[18] Žr. Falkenhahn V. Op. cit., p. 88.
[19] Bretkūno mirties diena tiksliai nežinoma. V. Falkenhanas rašo, kad jis miręs „apie spalio 1 d.“, žr. min. jo veik., p. 133.
[20] Plg. Biržiška V. Aleksandrynas. – Čikaga, 1960, t. 1, p. 164.
[21] Žr. Falkenhahn V. Op. cit., p. 220.

lietuvių rašytojas. Ne visi jo darbai buvo išspausdinti, ne visi yra išlikę ligi mūsų laikų, o kai kurių net pavadinimai tiksliai nežinomi. Iš spausdintų Bretkūno darbų didžiausias ir reikšmingiausias yra dviejų dalių „Postilė" („Postilla tatai esti Trumpas ir Prastas Ischguldimas Euangeliu... 1591"). Tai arti 1000 puslapių veikalas, kuriame, panaudojus ano meto žymiausių teologų komentarus, originaliai aiškinami evangelijų tekstai. Kaip matyti iš 1590 m. Bretkūno laiško Prūsijos kunigaikščiui[22], 1589 m. „Postilė" ne tiktai baigta rašyti, bet su jos rankraščiu jau buvo susipažinę ir kai kurie to krašto kunigai; šiems rankraštis patikęs, ir jie skatinę autorių jį skelbti. Tačiau, prieš spausdinant „Postilę", kunigaikštis įsakė ją apsvarstyti 1590 m. gegužės mėn. Ragainėje sukviestoje lietuviškai mokančių kunigų konferencijoje. Svarstyme dalyvavo: Jonas Hopneris (iš Įsruties), Simanas Vaišnoras (iš Ragainės), Zacharijas Blotnas (iš Tilžės), Jonas Bylaukis (iš Jurbarko, Įsruties aps.), Aleksandras Rodūnionis jaunesnysis (iš Kaukėnų) ir Danielius Gaidys (Gallus) (iš Laukiškių, arba Frydrichsburgo). Tai buvo bene pirmasis atvejis lietuvių literatūros istorijoje, kai skelbiamas veikalas kalbos ir turinio atžvilgiu buvo peržiūrėtas bei aprobuotas tokios nemažos komisijos[23].

„Postilė" yra didaktinio pobūdžio darbas, visų pirma skirtas pamokyti liaudį religinių „tiesų", skiepyti jai religinę moralę. „Postilėje" ryškiau negu kituose Bretkūno darbuose atsispindi jo pažiūros į darbo žmones – parapijiečius. Iš atskirų jos vietų matyti, kad autorius nebuvo abejingas liaudžiai, nuoširdžiai užjautė vargšus baudžiauninkus, kuriuos jis dažnai vadino „nabagėliais", „pavarguliais" ir kitais maloniniais žodžiais. Teisingai yra pažymėjęs J. Lebedys, kad „Liaudis jam buvo artimesnė už tuos ponus ir galinguosius, kuriems jis taip dažnai turėjo lenktis, prašydamas paramos"[24]. Antra vertus, Bretkūnas buvo savo epochos vaikas. Jį, kaip ir kitus ano meto lietuvių (ir ne tik lietuvių) rašytojus, buvo smarkiai paveikusi feodalinė-bažnytinė ideologija. Todėl savo „Postilėje" jis paprastai tenkinosi tiktai užuojauta skriaudžiamiesiems „nabagėliams" ir nekėlė griežtesnio protesto balso prieš socialinę nelygybę, prieš išnaudotojus. Kaip kunigas jis turėjo raginti visus melstis ir būti paklusniems savo ponams bei viršininkams: „Isch tiesos tarnas tur bjotisi ir klausiti sawa Wieszpaties, Laukiniks sawa Bajoro, miesczonis sawa Burgmistro, Burgmistras alba Rota tur klausiti sawa

[22] Žr. p. 321.
[23] Plg. Falkenhahn V. Op. cit., p. 103.
[24] Lebedys J. Min. veik., p. 92.

kunigaikschczio, kunigaikschtis Karaliaus, Karalius Ciesaraus. Bet Ciesarus tur klausiti Diewo ir io schwento szodzio, kursai iam praneschams ir pasakams ira nůg sawa Duchaunoio Tiewo, tatai esti Baszniczos tarno..." (II, 50).

Šitoks bažnytinės valdžios aukštinimas ir hierarchinio paklusnumo reikalavimas yra suprantamas, atsimenant Bretkūno gyvenimo kelią, jo profesiją ir feodalizmo epochai būdingą religinės pasaulėžiūros viešpatavimą visose protinės veiklos srityse[25]. Tačiau pažymėtina, kad kartais pro tą religinę pasaulėžiūrą bei pietizmą „Postilėje" vis dėlto prasiveržia ir griežtesnis socialinio protesto žodis, o kartais net tam tikras grasinimas darbo žmonių skriaudėjams: „A iei ghis (didžturtis – *J. P.*) dėlei nedawimo ubagui prapůlens ira, kas bus thiemus kurie ubaga applesch, lup, io prakaita ir kraughi issurbia" (II, 197). Šiuose žodžiuose, be abejonės, slypi jau ne vien paprasta užuojauta skriaudžiamiesiems, bet ir neapykanta išnaudotojams. Nors tokie kur ne kur „Postilėje" pasitaikantys kupini socialinio protesto ir neapykantos skriaudėjams žodžiai teigiamai charakterizuoja Bretkūną (rodo jo meilę liaudžiai, paprastiems darbo žmonėms), tačiau iš jų negalima daryti išvados, kad Bretkūnas buvo kovotojas ar socialinių reformų šalininkas. Jam, kaip tvirtai įsitikinusiam liuteronų tikėjimo teisingumu, visų pirma rūpėjo kuo plačiau paskleisti tą tikėjimą savo mylimų „lietuvninkų" tarpe. Todėl jis, panašiai kaip Mažvydas, ne vienoje „Postilės" vietoje sielojosi dėl jų prisirišimo prie savo senosios religijos, ragindamas atsižadėti šios pastarosios: „Pameski miela Lietuwa melstisi, kaukus, Aitwara, Szemepaczius alba kitas Deiwes..." (II, 101).

Jau šis Bretkūno raginimas rodo, kad tada Rytų Prūsijos lietuviai dar nebuvo atsisakę savo senojo tikėjimo. Iš kitų „Postilės" vietų, kaip ir iš įvairių ano meto archyvinių ir spausdintų šaltinių[26], taip pat matyti lietuvių nenoras garbinti naująjį dievą. Ypač įdomi šiuo atžvilgiu tokia „Postilės" vieta: „Daug szmoniu ant szemes giwenanczіu rassi, kurie nemeldesi, o wissu didziausei Lietuwnikai nerodas meldessi. Kita rassi teipo dumoienti: man maldos niekam nereikia, iei ne dirbsiu, malda man Důnos nedůs" (II, 97). Čia Bretkūno labai gražiai išryškintas ne tik lietuvio, ypač valstiečio (baudžiauninko), religinis indiferentiškumas, bet ir jo realistinė, praktiška galvosena.

[25] Žr. Marksas K., Engelsas F. Apie religiją. – V., 1958, p. 82.

[26] Žr. Falkenhahn V. Op. cit., p. 414–417; Mažvydas M. Pirmoji lietuviška knyga. – V., 1974, p. 93, 101, 103, 105, 277–282, 295–296.

Kadangi „Postilė“ buvo skirta liaudžiai, Bretkūnas ir stengėsi į ją prabilti paprastais liaudiškais žodžiais bei posakiais, operuoti raiškiomis liaudiškomis stilistinėmis priemonėmis. Ypač gyva ir vaizdi kalba yra ten, kur Bretkūnas aprašo buitinio gyvenimo detales arba vargšų, ligonių padėtį. Štai iliustracijai ištrauka apie „lozorių“:

„*Prissimete iam ligga, o neprasta koke, kaip antai gal skaudeghimas galwos, pagaedimas kakio Sannario, ant io kuno buti. Ne, bet wissas io kunnas pilnas buwa wocziu, skauduliu, wissas io kunas warweia puliu, wissas io kunas isch tu skauduliu puwa, ir nudemais smirdeia*“ (II, 199).

Iš liaudiškų kalbinių-stilistinių priemonių „Postilėje“ galima rasti vaizdinių veiksmažodžių (*įsmegti, išsprūsti, patulžti, tuskenti*...), konkrečių palyginimų (*limp nei smala*; *netupėk bažnyčioje ant suolo kaip žąsis kokia ant lizdo*; *šykštuokliai... lygūs yra šunims, ant šiaudų alba šieno gulintiemus*...), metaforinių žodžių junginių (*galvą pakišti* „turėti pastogę“, *po kojų minti* „niekinti”, *prakaitą braukti* „sunkiai dirbti“...) ir kt. Tokiomis liaudiškomis kalbinėmis-stilistinėmis priemonėmis Bretkūnas ne tik praturtino tuometinį lietuvių prozos stilių, bet ir visą besiformuojančios lietuvių literatūrinės kalbos raidą kreipė teisinga, liaudine linkme.

Kiek anksčiau negu „Postilę“ Bretkūnas išspausdino dar lietuvišką giesmyną („Giesmes Duchaunas, isch Wokischka ing Lietuwischka lieszuwi, per nekurius Plebonus Hercegistes Prusu, perguldītas... 1589“). Kaip matyti iš antraštės, ne visos giesmės buvo paties Bretkūno verstos. Dalis jų (42 iš 76) buvo paimtos iš Mažvydo giesmyno, bet Bretkūno savaip perredaguotos tiek kalbos, tiek eilėdaros, tiek ypač rašybos atžvilgiu. Kalbos redagavimas daugiausia ribojosi tam tikrų žodžio formų keitimu (dažnai žemaitiškų formų aukštaitinimu), o eilėdaros – skiemenų skaičiaus išlyginimu eilutėse, kad būtų lengviau giedoti[27]. Rašybos srityje Bretkūnas vienodino dvibalsių *ie, uo* rašymą, kitaip rašė nosinius balsius (dviženkliais *an, en, in, un*) ir kt.

Šitaip parengtas Bretkūno giesmynas ėjo pavyzdžiu vėlesniems lietuviškų giesmių leidėjams Rytų Prūsijoje (L. Zengštokui, D. Kleinui), be to, didžioji jame įdėtų giesmių dalis (apie 60) buvo kartojamos net ir naujausių laikų giesmynuose. Tuo būdu Bretkūnas

[27] Girdzijauskas J. Lietuvių eilėdara. – V., 1966, p. 67.

prisidėjo ne tik prie lietuvių bažnytinės poezijos kūrimo bei tobulinimo, bet ir prie lietuvių poetinio stiliaus, lietuvių eilėdaros plėtojimo apskritai.

Prie „Giesmių duchaunų" buvo pridėtas dar Mažvydo kelių maldų ir giesmių rinkinys – „Paraphrasis", kurio ankstesnė istorija ir ligi šiol nėra paaiškėjusi (nežinia, ar Bretkūnas jį paskelbė iš rankraščio, ar iš buvusio ankstesnio leidimo). Tačiau, šiaip ar taip, Bretkūnas padarė tą Mažvydo darbą plačiau prieinamą, nors jo kalbą ir rašybą taip pat savaip perredagavo ir pakeitė: priartino prie savo spaudinių kalbos ir rašybos.

Tais pat metais kaip giesmynas buvo išleistas ir Bretkūno giesmynėlis – didžiosioms šventėms skirtų giesmių rinkinys („Kancionalas nekuru Giesmiu... 1589"). Į jį sudėta 17 iš Mažvydo giesmyno paimtų ir panašiai kaip „Giesmėse duchaunose" perredaguotų giesmių su gaidomis. Kadangi giesmynėlis buvo įrištas drauge su giesmynu (nors turi atskirą titulinį lapą ir atskirą puslapių numeraciją), jis sudaro lyg ir antrąją „Giesmių duchaunų" dalį.

1589 m. pasirodė taip pat Bretkūno parengtos maldaknygės („Kollektas Alba Paspalitas Maldas... M. D. LXXXIX"). Tai buvo pirmoji tokios rūšies lietuviška knygelė, sudaryta iš perredaguotų ir papildytų maldų, įdėtų į Mažvydo giesmyną. Dėl neoriginalaus turinio ir šabloniškos formos ši knygelė lietuvių literatūros istorijai didesnės vertės neturi. Tačiau senojo periodo lietuvių literatūrinės kalbos raidai pažinti ji irgi yra reikšmingas šaltinis.

Visi šie trys spausdinti Bretkūno darbai buvo įrišti į vieną tomą ir išleisti tais pačiais 1589 m., kai jis jau dirbo Karaliaučiuje. Jeigu ne visi, tai bent jų dalis veikiausiai buvo parengta Labguvoje, nes per vienus ar pusantrų metų, kuriuos Bretkūnas čia gyveno ir kuriais jam reikėjo įsikurti naujoje vietoje, vargu ar galėjo suspėti tiek daug padaryti. Taip pat ir didžioji „Postilės" dalis galėjo būti parengta Bretkūnui dar tebesant Labguvoje.

Spėjama, kad Bretkūnas į lietuvių kalbą yra išvertęs ir 1589 m. išspausdintą Prūsijos kunigaikščio Jurgio Frydriko įsakymą, kuriuo keliaujantiems prekybininkams („škotams") buvo draudžiama pardavinėti savo prekes „pabuteis ir pakiemeis"[28]. Tačiau tikresnių duomenų tokiam spėjimui patvirtinti, rodos, nėra. Iš vertimo

[28] Žr. Biržiška V. Min. veik., t. 1, p. 166. Šis įsakymas fotografuotiniu būdu paskelbtas leidinyje: Prūsijos valdžios gromatos, pagraudenimai ir apsakymai lietuviams valstiečiams. – V., 1960, p. 59.

kalbos ir rašybos taip pat sunku ką nors spręsti apie vertėją, nes įsakymo tekstas nedidelis ir todėl neteikia pakankamos medžiagos galutinėms išvadoms daryti.

Iš nespausdintų Bretkūno darbų, be abejonės, visais atžvilgiais reikšmingiausias yra Liuterio biblijos vertimas („Biblia tatai esti Wissas Schwentas Raschtas Lietuwischkai perguldditas per Janą Bretkuną Lietuwos Plebonq Karaliacziuie“). Tai visų pirma stambiausias XVI a. lietuvių rašto paminklas apskritai (jo rankraštį sudaro 8 tomai, 1908 lapai). Savo apimtimi jis prašoka net 1599 m. M. Daukšos „Postilę“, kuri yra didžiausia spausdinta XVI a. lietuviška knyga. Dėl tokios apimties Bretkūno biblijos vertime daugiau negu bet kuriame kitame to meto lietuvių rašto paminkle užfiksuota lietuvių kalbos faktų.

Antra, Bretkūno vertimas – tai lietuvių rašto paminklas, kuris remiasi labai įvairaus turinio ir įvairaus žanro originalu. Kaip žinoma, biblijoje yra ir senovės rytų tautų, ypač semitų, liaudies sakmių bei legendų, ir istorinių pasakojimų, ir filosofinių samprotavimų bei aforizmų, ir religinės poezijos, ir meilės lyrikos, ir buities vaizdų. Dėl tokios originalo turinio ir žanro įvairovės Bretkūno biblijos vertime ryškiau ir plačiau negu kituose religiniuose raštuose atsiskleidžia tiek ano meto lietuvių liaudies šnekamosios kalbos (ypač Rytų Prūsijos tarmių) ypatybės, tiek atskirų lietuvių literatūrinės kalbos stilių elementai.

Pagaliau trečia, Bretkūno biblijos vertimas – tai rašto paminklas, prie kurio redagavimo bei koregavimo yra prisidėjęs nemažas būrys žmonių, palikusių daug įvairių savo pastabų bei taisymų vertimo rankraštyje. Tos pastabos bei taisymai, įrašyti pačiame tekste ar paraštėse, rodo ne tik redaktorių pastangas ieškoti tinkamesnių lietuviškų atitikmenų originalo turiniui reikšti, bet ir tuomet besikuriančios lietuvių literatūrinės kalbos normų kristalizavimąsi.

Bretkūnas pradėjo versti bibliją 1579 m. kovo 6 d. Labguvoje ir baigė 1590 m. lapkričio 29 d. Karaliaučiuje – taigi su pertraukomis vertė ją daugiau kaip 10 metų. Vertė iš įvairių vokiškų Liuterio biblijos leidimų[29], pasižymėjusių kalbos liaudiškumu ir turtingumu, išskyrus Luko evangeliją, kurią vertė iš lotynų kalbos. Be to, kaip rodo tekstų lyginimas ir vertimo rankraštyje esantys įrašai, Bretkūnas naudojosi dar hebraišku, graikišku ir lotynišku biblijos tekstu[30].

[29] Bezzenberger A. Beiträge zur Geschichte der Litauischen Sprache... – Göttingen, 1877, p. XVII.

[30] Ten pat, p. XVI.

Baigęs versti bibliją, Bretkūnas norėjo ją išspausdinti. Tačiau dėl kai kurių originalo žodžių bei posakių vertimo jam kilo abejonių. Todėl 1592 m. rugsėjo mėn. jis kreipėsi į Prūsijos kunigaikštį, prašydamas paskirti keletą gerai lietuvių kalbą mokančių kunigų, su kuriais būtų galima aptarti „sunkias frazes ir žodžius"[31]. Bretkūno prašymas buvo patenkintas, ir netrukus Ragainėje buvo sukviestas tokių kunigų pasitarimas („konferencija"). Jame, be S. Vaišnoro, anksčiau dalyvavusio Bretkūno „Postilės" svarstyme, buvo dar Jonas Gedkantas (iš Širvintos), Jurgis Musa (iš Pilkainio) ir Frydrichas Masalskis (iš Priekulės). Pasitarimo dalyviai savo darbą baigė per mėnesį ir rašte kunigaikščiui, pažymėję didelę biblijos vertimo naudą, rekomendavo, prieš spausdinant vertimą, duoti jį peržiūrėti hebraistams. Tada ir pats Bretkūnas prašė sukviesti specialią konferenciją, kurioje dalyvautų ir hebraistai, bet konsistorija to nepadarė ir pasiūlė vertėjui dar kartą, atsižvelgus į Ragainės pasitarimo dalyvių pastabas, pakoreguoti penkias Mozės knygas. Bretkūnas, individualiai pasikonsultavęs su hebraistais, tai padarė ir po kiek laiko pataisytąsias Mozės knygas nusiuntė kunigaikščiui. Tačiau praėjo dveji metai, o iš kunigaikščio jokio atsakymo negavo. Todėl 1595 m. liepos mėn. jis vėl parašė kunigaikščiui laišką[32], kuriame su širdgėla teiravosi apie tolesnį savo darbo likimą. Tuo atveju, jeigu darbas nebūtų priimtas, prašė grąžinti nusiųstąsias Mozės knygas ir net grasino susirasiąs kitą globėją („andern Patronum"). Bet ir po šio laiško biblijos spausdinimo reikalai nepajudėjo iš vietos. Tiktai prasidėjo kunigaikščio susirašinėjimas su konsistorija dėl sąlygų, kuriomis būtų galima nupirkti iš Bretkūno biblijos rankraštį. Tas susirašinėjimas truko keletą metų, kol pagaliau konsistorija 1599 m. pasiūlė sumokėti Bretkūnui už biblijos rankraštį 500—600 guldenų.

Nors biblijos vertimo rankraštis buvo nupirktas, bet, išskyrus minėtas penkias Mozės knygas, jis liko Bretkūno rankose. Bretkūnas ligi pat savo mirties nepaliovė taisęs rankraštį ir rūpinęsis jo spausdinimu. Tačiau visos jo pastangos nuėjo veltui: įsigalėjus reformacijai Rytų Prūsijoje, kunigaikštis jau nebenorėjo skirti lėšų lietuviškai biblijai spausdinti, o Bretkūno vertimo koreguotojai, galbūt ir pavydėdami jam „lietuviškojo Liuterio" garbės, vilkino rankraščio redagavimą. Taip buvo padarytas didžiulis nuostolis lietuvių literatūrai, literatūrinei kalbai ir apskritai lietuvių

[31] Falkenhahn V. Op. cit., p. 113—114.

[32] Žr. p. 323.

nacionalinei kultūrai[33]. Jeigu būtų buvęs išspausdintas Bretkūno biblijos vertimas, galimas daiktas, jis būtų suvaidinęs svarbų vaidmenį ir lietuvių tautos socialiniame gyvenime, panašiai kaip Liuterio biblija, kuri, F. Engelso žodžiais tariant, „davė plebėjų judėjimui į rankas galingą ginklą... Valstiečiai visapusiškai panaudojo šį ginklą prieš kunigaikščius, bajorus ir dvasininkus"[34].

Praėjus 20 metų po Bretkūno mirties, vėl buvo kilusi mintis spausdinti jo biblijos vertimą. Tuo ypač rūpinosi Karaliaučiaus lietuvių parapijos klebonas Jonas Rėza (1576–1629), kuris buvo jį visą net nusirašęs. Tačiau 1625 m. šiam tepavyko išleisti tiktai naujai suredaguotą (ir visiškai suaukštaitintą) Bretkūno psalmių vertimą: ankstyva mirtis sužlugdė ir jo gražias pastangas.

Liuterio bibliją versti į lietuvių kalbą Bretkūnui buvo sunku. Stigo lietuviškų žodžių bei posakių specifinėms originalo sąvokoms nusakyti, nebuvo nei lietuvių kalbos gramatikos, nei žodyno, kuriais jis būtų galėjęs tam tikrais atvejais pasiremti. Be to, kaip minėta, ir pats originalo tekstas buvo sudėtingas, įvairiažanris, ir originalo apimtis didelė. Neišleistinas iš akių taip pat ano meto biblinių tekstų vertėjams keliamas reikalavimas – nenutolti nuo originalo, kad nebūtų iškreiptos religinės dogmos.

Bretkūnas tokius sunkumus įveikė ir išvertė bibliją į lietuvių kalbą ano meto sąlygomis gana gerai. Žymus XVIII a. pabaigos – XIX a. pirmosios pusės lietuvių literatūros veikėjas Liudvikas Rėza (1776–1840) rašė, kad Jono Bretkūno atliktas pirmasis biblijos vertimas į lietuvių kalbą pasižymįs tokiomis teigiamomis ypatybėmis, dėl kurių jis daugeliu atvejų esąs pranašesnis už 1735 m. išspausdintą biblijos variantą[35]. L. Rėza, gana detaliai palyginęs įvairius lietuviškus biblijos vertimus bei leidimus, iškėlė aikštėn tris svarbiausias Bretkūno vertimo teigiamybes: 1) tikslų originalo perteikimą, išlaikant lietuvių kalbos dvasią, 2) lietuviškų raiškos priemonių grynumą ir 3) trumpumą ir aiškumą[36].

Kad Bretkūnas, versdamas bibliją, iš tikrųjų daug kur ne tik labai tiksliai perteikė originalo turinį, bet ir išlaikė esmingas ano meto lietuvių kalbos struktūros ypatybes, nesunku pastebėti, palyginus (ypač sintaksės atžvilgiu) jo vertimą su Liuterio biblija. Vietoj originalo šalutinių sakinių Bretkūnas gražiai vartojo lietuvių kalbai

[33] Plg. Lebedys J. Min. veik., p. 91.
[34] Engelsas F. Valstiečių karas Vokietijoje. – V., 1962, p. 41.
[35] Rhesa L. J. Geschichte der litthauischen Bibel. – Königsberg, 1816, p. 10.
[36] Ten pat, p. 10–12.

būdingas dalyvines konstrukcijas, vietoj originalo asmeninių sakinių – beasmenius infinityvinius sakinius, vietoj originalo tam tikrų prielinksninių konstrukcijų – linksnines ir t. t. Plg.:

Liuteris	**Bretkūnas**
...und starb, *da die Sonne unterging*. II Krn. XVIII, 34	... ir numirė *Saulei nussileidenczei*.
Jch weiß, *daß ich werde gerecht sein*. Job. XIII, 18	Esch szinnaus *Teisus busens*.
Du weißt, *daß dies Volk böse ist*. II Moz. XXXII, 22	Tu szinnai *tai piktas Szmones sanczes*.
... und *sollen beide des Todes sterben*. III Moz. XX, 13	... ir *abiem smertimi mirti*.
Er soll auch nicht viele Weiber *nehmen* ... V Moz. XVII, 17	*Jam* wel daug Moteru *newesti*...
... und *erhasche* sie *bei dem Schwanz*. II Moz. IV, 4	... ir *nutwerk* ghį *Odegos*.
Gedenket an diesen Tag... II Moz. XIII, 3	... *atminkite schos dienos*...

Jau iš šių pavyzdžių matyti, kad Bretkūnas aklai nesilaikė tuomet vyravusio pažodinio vertimo principo, bet stengėsi versti laisviau, kūrybiškiau. Tiesa, ne visada jam tai sekdavosi padaryti. Kartais dėl vokiško originalo ar apskritai vokiečių kalbos įtakos (manoma, kad Bretkūnas šią kalbą iš pat mažens mokėjęs[37]) jis pavartodavo ir nelietuviškų konstrukcijų, ir nereikalingų leksinių vertinių bei skolinių. Tokiais atvejais nukentėdavo ne tik vertimo kalbos grynumas, bet ir aiškumas. Tačiau tų svetimų elementų Bretkūno biblijos vertime vis dėlto nėra labai daug, ir jie neužgožia autentiškų lietuvių kalbos faktų.

Su vertimo laisvumu yra susijęs ir kitas be galo svarbus jo bruožas – kalbos liaudiškumas. Bretkūnas, iš mažens gerai mokėjęs lietuvių kalbą, o paskui jos mokėjimą patobulinęs, bendraudamas su Labguvos apylinkių „lietuvninkais", sugebėdavo dažnu atveju pavartoti gyvą liaudišką žodį ar posakį, ekspresyvią gramatinę formą ar konstrukciją. Ypač gausu Bretkūno biblijos vertime liaudiškų vaiz-

[37] Žr. Falkenhahn V. Op. cit., p. 216.

dinių veiksmažodžių, tokių kaip *apsulpti* „aptemti (akims)" *braškėti, grumenti* „griaudėti", *išdvėsti* „numirti", *išboginti* „išgabenti", *knagždėti* „traškėti", *krankti, krigždėti* „šnarėti (liepsnai)", *krykštauti* „džiūgauti", *kuštėti* „tyliai kalbėti", *niurzgėti, nudirti* (odą), *nukaršti* „pasenti", *padrėbti* (molį), *rėplioti, ruzgėti, sumuldyti* „sutraiškyti (kaulus)", *sumurdyti, sutrėkšti, švagždėti* „šlamėti", *traškėti, žvangėti* ir pan. Šitokių veiksmažodžių, išskyrus kai kuriuos rankraštinius žodynus, ligi Donelaičio tiek daug nėra užfiksuota nė viename kitame Rytų Prūsijos lietuvių rašto paminkle.

Tačiau Bretkūno biblijos vertime apstu ne tik vaizdinių veiksmažodžių, neretai sudarančių ištisas sinonimines grupes, bet ir šiaip visokių liaudiškų žodžių, žyminčių įvairius gamtos ir visuomenės gyvenimo reiškinius bei sąvokas. Pavyzdžiui, jame nemaža yra augalų, gyvulių, paukščių, žuvų, ligų, gamybos įrankių pavadinimų, socialinių, karo, teisės ir kitokių terminų. Kai kurie iš tokių pavadinimų bei terminų dabar jau yra išnykę, virtę archaizmais, k. a.: *aguonas* „bumbulas, buožė", *apypenai* „nuodai", *atakis* „kerštas", *dagas* „pjūtis", *ešva* „kumelė", *gemšė* „pilkasis garnys", *ižena* „tokia sraigė", *kreklas* „krūtis", *lygus* „teismas", *neptis* „anūkas, vaikaitis", *pekus* „galvijai", *reika* „bėda", *skaida* „uoliena", *šeirys* „vienišas, našlys", *talokas* „merga", *vaina* „yda, trūkumas", *vaštaka* „putpelė" ir kt.

Be gausybės liaudiškų žodžių, Bretkūnas savo biblijos vertime vartojo taip pat liaudiškų posakių, tarp jų ir frazeologizmų, pvz.: *griežti dantimis* „niršti, pykti", *krimsti širdį* „sukelti sielvartą", *nieku būdu* „niekaip", *nieku nusileisti* „nekreipti dėmesio", *nieku paversti* „niekinti", *nulaužti sprandą* „padaryti galą", *pienu plūsti* „būti garsiam", *rankas grąžyti* „sielvartauti", *ubagais eiti* „nuskursti", *už akių* „nematant" ir kt. Šitokie žodžių junginiai rodo ne tik vertimo kalbos liaudiškumą, bet ir vertėjo kūrybiškumą, jo norą ne tik tiksliau, bet ir gyviau, vaizdingiau lietuviškai išreikšti originalo mintį.

Neradęs liaudies kalboje tinkamo žodžio ar žodžių junginio kokiai nors specialiai sąvokai reikšti, Bretkūnas kartais kurdavosi ir naujadarų. Pavyzdžiui, jo biblijos vertime randame tokių nei iš ankstesnių lietuviškų raštų, nei iš dabartinių tarmių nežinomų žodžių, kaip *atainis* „ateivis" (Fremdling), *bendradarbinykas* (Mitarbeiter), *draugtarnis* „drauge tarnaujantis" (Mitknecht), *kariovedas, kariovedis, karvedys* „karo vadas" (Feldhauptmann), *pirmgimulis* „pirmagimis" (Erstling), *sannamis* „namiškis" (Hausgenosse), *taute-*

nykai, tautinykai „tautiečiai" (Landvolk), *trėkštuvė* „vyno sunktuvas" (Kelter), *žvaigždveizdis* „žvaigždžių stebėtojas, astronomas" (Sternseher)... Kai kurie iš jų pateko į vėlesniuosius lietuviškus raštus, žodynus ir išliko lietuvių literatūrinės kalbos vartosenoje net ligi mūsų laikų (*karvedys* ir kt.).

Kaip Bretkūnas ir jo korektoriai[38] ieškojo tikslesnio, ekspresyvesnio bei vaizdingesnio lietuviško žodžio ar posakio originalo turiniui perteikti, akivaizdžiausiai matyti bemaž iš kiekviename biblijos vertimo puslapyje randamų gretiminių lyčių. Neretai prie vieno kurio originalo žodžio ar žodžių junginio įrašyti du, trys ar net daugiau lietuviškų sinonimiškų atitikmenų. Pavyzdžiui, prie daiktavardžio *stambrai* dgsk. įnagininko formos paraštėje prirašyta: *Flachsstengel, stipula, Spalei, kůtai, paszaknis, paminas* (Joz. II, 6); prie veiksmažodžio *kragždėti* būt. laiko 3 asmens formos skliausteliuose įrašyta *drebeia*, o paraštėje: *rasselten, traschkeià, raiczoia, braschkeia, trinkeia* (Teis. V, 22); prie žodžių junginio *sąsparos geležį* paraštėje: *Sąsparniką* (I Kar. VII, 11) ir pan. Šitokių gretiminių lyčių gausybė ir įvairybė iš vienos pusės rodo didelį ano meto lietuvių liaudies kalbos (visų pirma Rytų Prūsijos tarmių) raiškos priemonių turtingumą, o iš antros – vertėjo ir korektorių kruopštų ir sunkų darbą. Dėl to Bretkūno biblijos vertimas yra didžiai reikšmingas ne tik lietuvių kalbos, bet ir lietuvių literatūros istorijai.

Lietuvių literatūros istorijai ypač svarbios tos vertimo dalys, kurias sudaro senovės žydų religinės poezijos ir meilės lyrikos kūriniai (Dovydo psalmės, Giesmių giesmė). Mat jau pati šių kūrinių turinio ir formos specifika reikalavo iš vertėjo didesnės stilistinių kalbos priemonių atrankos, didesnio kūrybiškumo. Todėl Bretkūnas, versdamas juos, dažniau negu kur kitur pasigaudavo vaizdinio veiksmažodžio, metaforos, retorinio klausimo, kreipimosi, pakartojimo, sušukimo, plg. „Dovydo psalmių" pavyzdžius: *sutrupini* dantis; mane pakėlei ir žemėsp *pribloškei*; Tada padrebėjo žemė, ir *dangus varvėjo*; Kodėl *siaučia* pagonys...? *Viešpatie, atverk lūpas mano*, idant mano burna tavo garbę apsakytų; Žemė *drebėjo* ir *paviskėjo*, ir pamatai kalnų *krutėjo, drebėjo*, kada jis pakiršo; *Liaupsinkit, liaupsinkit* mūsų karaliui.

[38] V. Falkenhanas yra nustatęs, kad, be anksčiau minėtų – J. Gedkanto, F. Masalskio, J. Musos ir S. Vaišnoro, – biblijos vertimo korektoriais dar buvo J. Bylaukis, Z. Blotnas (vyresnysis), D. Gaidys (Gallus), D. Kleinas, J. Rėza, M. Siautila ir A. Striška.

Apskritai Bretkūno biblijos vertimas buvo ir ligi šiol tebėra toks senosios epochos rašto paminklas, kuriame ryškiausiai ir visapusiškiausiai atsiskleidžia tiek tuometinės lietuvių liaudies šnekamosios kalbos stichija, tiek besikuriančios lietuvių literatūrinės kalbos normų kristalizacijos procesas, tiek ir lietuvių beletristinio stiliaus formavimosi užuomazgos.

Nors Bretkūno biblijos vertimas nebuvo išspausdintas, bet jo rankraštis, deponuotas iš pradžios Karaliaučiaus pilies, paskui – Valstybinėje bibliotekoje, buvo prieinamas kai kuriems vėlesniems lietuviškų raštų autoriams ir lietuvių kalbos tyrinėtojams. Todėl iš jo ėmėsi žodžių bei posakių Frydrichas Pretorijus (vyresnysis), rašydamas XVII a. pabaigoje vokiečių – lietuvių kalbų žodyną, juo naudojosi 1735 m. (vad. Kvanto) biblijos rengėjai, juo atskirais atvejais rėmėsi ir L. Rėza, redaguodamas 1816 m. biblijos leidimą. Bretkūno vertimo kalbos pavyzdžiais plačiai operavo savo studijoje „Beiträge zur Geschichte der Litauischen Sprache" (1877) žymus vokiečių baltistas A. Becenbergeris, vėliau – E. Hermanas, E. Frenkelis, K. Būga, P. Skardžius ir kt. mokslininkai.

Be biblijos vertimo, yra žinoma ir smulkesnių Bretkūno lietuviškų rankraščių. Dar gyvendamas Labguvoje, 1567 – 1589 m. laikotarpiu iš lotynų kalbos jis išvertė „Augustana Confessio", „Parvum Corpus doctrinae Christianae Mathiae Judicis", „Corpusculum doctrinae Christianae Johannis Wigandi", „Schmalcaldiii Articuli" ir „Postilla Corvini". Šių vertimų rankraščiai neišliko, jie težinomi tik iš Bretkūno darbų sąrašo, pridėto prie 1589.X.14 d. Prūsijos kunigaikščio tarėjų rašto[39]. Apie „Parvum Corpus..." Bretkūnas yra užsiminęs savo 1570.III.29 d. laiške Sambijos vyskupui Joachimui Merlinui[40], prašydamas grąžinti vertimo rankraštį.

1584 m. Bretkūnas išvertė iš vokiečių kalbos du nedidelius juridinio pobūdžio tekstelius – „Prisiegą" ir „Graudinimą po prisiegos". Šie rankraštiniai teksteliai rasti Karaliaučiaus archyve buvusioje Pauliaus Pernerio (Paul Poerner), Labguvos valsčiaus raštininko, byloje[41]; jie, matyt, buvo skaitomi ir pagal juos prisiekdinėjama teismo metu.

Pagaliau minėtinas dar vienas vokiečių kalba prieš 1588 m. parašytas Bretkūno rankraštis – „Prūsų krašto kronika"[42]: „Chroni-

[39] Sąrašo publikaciją žr. Falkenhahn V. Op. cit., p. 109 – 110.
[40] Žr. p. 317.
[41] Paskelbti: Studi Baltici. – Roma, 1936, p. 49 – 50.
[42] Lietuvių literatūros I tome (1957) netiksliai nurodyta, kad šis rankraštis parašytas lotynų kalba.

con des Landes Preussen Colligiert durch Joannem Bretkium Pfarhern zu Labiau". Manoma, kad visą rankraštį sudarė apie 18 dalių, arba skyrių, tačiau iš jų teišliko tiktai Bretkūno amžininko ir bičiulio Kasparo Henenbergerio nurašyti fragmentai, iš kurių 11 paskelbta 1926 m. lingvistiniame žurnale „Archiv für slavische Philologie" (t. 40).

Iš paskelbtų fragmentų matyti, kad Bretkūnas labai domėjosi savo krašto liaudies papročiais, mitologija, buitimi. Tam tikslui jis buvo sukaupęs daug medžiagos ne tik iš įvairių kronikų, bet ir iš pačių žmonių lūpų. Jeigu tas Bretkūno istorinis veikalas būtų visas išlikęs, reikia manyti, ryškiau atsiskleistų ir rašytojo asmenybė, ir jo visuomeninės pažiūros. Tačiau jau ir išlikę Bretkūno istorijos fragmentai rodo, kad jis buvo didelis savo gimtojo krašto patriotas, tuo metu baigiančių nykti senovės prūsų gerbėjas. Pavyzdžiui, jis labai šiltai rašė apie jų būdo ypatybes, sakydamas, kad ligi tol, kol nebuvo sumišę su atėjūnais, jie buvę tiesūs, dosnūs, geraširdžiai, be to, „nors jie buvo stabmeldžiai pagonys, vis dėlto nebuvo tokie tironai ir garbėtroškos kaip svetimšaliai"[43].
Bretkūno „Prūsų krašto kronika" plačiai naudojosi savo istoriniuose veikaluose, ypač „Prūsijos įdomybėse" („Deliciae Prussicae", kuris buvo parašytas 1690 m., bet kurio santrauka teišspausdinta tik 1871 m.), jo vaikaitis Motiejus Pretorijus. Be to, du tos kronikos fragmentus panaudojo K. Henenbergeris savo knygoje „Didžiųjų Prūsijos žemėlapių paaiškinimas" („Erklärung der Preussischen grössern Landtafel oder Mappen", 1595).

Taigi įdomi yra Bretkūno asmenybė, didžiai vertingas jo literatūrinis palikimas. Tačiau ligi šiol toli gražu ne visi šio senosios lietuvių literatūros klasiko asmenybės bruožai yra nušviesti, ne visi jo raštai nuodugniai ištyrinėti. Ypač mažai tiek lingvistiniu, tiek literatūriniu atžvilgiu ištirtas Bretkūno biblijos vertimas, kuriame dar ir dabar slypi daug neatskleistų senosios rašytinės epochos lietuvių kalbos lobių, literatūrinių raiškos priemonių. Dėl to, kad šis vertimas *insuperabili fato* liko nespausdintas ir ilgą laiką buvo sunkiai prieinamas tyrinėtojams, didokas kiekis jame užfiksuotų lietuvių kalbos faktų nepateko nė į mokslinę apyvartą (nemãža jo žodžių

[43] Žr. p. 43.

neįtraukta net į išleistus didžiojo Lietuvių kalbos žodyno tomus).

Antra vertus, pažymėtina, kad pokario tarybiniais metais, ypač gavus iš Getingeno Bretkūno biblijos vertimo mikrofilmą ir pasidarius naują jo fotokopiją, rašytojo palikimo tyrinėjimas gerokai pasistūmėjo į priekį. 1957 m. Bretkūno darbai marksistiškai buvo įvertinti akademinės „Lietuvių literatūros istorijos" I tome. Tais pat metais buvo parašyti ir J. Lebedžio straipsniai: „Jonas Bretkūnas", o kiek vėliau – „J. Bretkūnas – Mažosios Lietuvos prozos pagrindėjas"[44]. Šiuose straipsniuose su autoriui būdingu įžvalgumu buvo išryškintos Bretkūno socialinės pažiūros, jo raštų kalbos liaudiškumas, individualaus stiliaus ypatybės. Be to, čia visai pamatuotai sukritikuota A. Becenbergerio paskleista ir kai kurių vėlesnių tyrinėtojų perimta neteisinga pažiūra, kad Bretkūnas nebuvęs didelių gabumų žmogus, kad kartais jis stengęsis liaudiškai kalbėti, bet tai jam nesisekę[45]. 1966 m. J. Girdzijausko studijoje „Lietuvių eilėdara" panagrinėta ir Bretkūno eilėdara.

Nuo lietuvių literatūros istorikų, tyrinėdami Bretkūno palikimą, tarybiniais metais neatsiliko ir kalbininkai. Daug senovinių lietuvių kalbos žodžių formų ir sintaksinių konstrukcijų iš Bretkūno raštų, ypač iš jo biblijos vertimo rankraščio, savo istorinės gramatikos darbuose yra iškėlę aikštėn ir panagrinėję V. Ambrazas, J. Kazlauskas, V. Mažiulis, Z. Zinkevičius ir kt.

Tačiau visa tai, kas ligi šiol nuveikta, literatūriškai ir lingvistiškai tiriant Bretkūno palikimą, galima sakyti, tėra tiktai lašas jūroje. Išskyrus biblijos vertimą, visi kiti jo darbai dar nesusilaukė platesnių nei literatūrinių, nei kalbinių studijų. Nors Bretkūno raštai turi be galo didelę mokslinę ir istorinę vertę viso pasaulio baltistams, slavistams ir apskritai indoeuropeistams, tačiau ligi šiol nė vienas iš jų nebuvo pakartotinai išleistas. Tiktai šiuo leidiniu pradedama realizuoti didžiausia Bretkūno gyvenimo svajonė – jo biblijos vertimo tekstų skelbimas visuomenei. Būtų labai naudinga ateityje paskelbti pilną mokslinį jo biblijos vertimo leidimą.

[44] Paskelbti: Lebedys J. Lituanistikos baruose. – V., 1972, t. 1, p. 87–110.

[45] Žr. Bezzenberger A. Op. cit., p. XV.

Prūsų krašto KRONIKA,

surinkta Labguvos kunigo Jono Bretkūnaus. Pirmoji knyga, išrašyta mano, Miulhauzeno kunigo Kasparo Henenbergerio, 1588 m.

rumpas ir teisingas senojo ir garsingojo Prūsų krašto aprašymas. Čia yra pasakojama apie žymiausias tautas, kurios ten gyveno, apie jų papročius, tikėjimą bei religines apeigas, apie ten įvykusius pasikeitimus ligi to laiko, kai kraštas galutinai atiteko Vokiečių ordinui.

Apie sūduvius, jų kilmę, gyvenimą ir religines apeigas

ūduviai yra visų garsingiausia tauta, iš seno visą laiką gyvenusi prūsų krašte prie Šiaurės jūros. Jie turėjo savo kunigaikščius ir valdžios žmones, kuriems būdavo paklusnūs, labai rūpestingai dirbdavo žemę ir iš jos gaudavo sau maisto. Vyrai dėvėjo vilnonio audeklo, o moterys – linų darbo drabu-

žius. Ant kaklo (kaip dar ir dabar) nešiojo vario arba žalvario žiedus, į ausis kabindavo auskarus, o gyvendavo bendrai kaimuose. Šioje tautoje yra buvę žymių giminių ir didžiai kilmingų dvarionių, todėl jie (kai kraštas buvo labiausiai suklestėjęs) galėdavo surinkti 6000 raitelių ir iki dvylikos tūkstančių pėstininkų. Betgi nūnai ši tauta yra taip sunykusi, jog iš jos telikę vos keletas kaimų Labguvos apskrityje...

Sūduvių dievai

ūduviai iš pradžių, kol priėjo prie tikrojo pažinimo, buvo tokioje didelėje aklybėje, jog laikėsi pažiūros, tikėjo ir mokė, kad reikią garbinti tokius nuodingus ir bjaurius gyvius kaip gyvatės ir žalčiai. Manydami šiuos esant dievų tarnus bei pasiuntinius, juos laikė savo namuose ir aukojo jiems aukas kaip namų dievams.

Jie buvo įsitikinę, kad dievai gyveną miškuose ir kad šiems reikią nešti aukas, norint susilaukti iš jų saulės ir lietaus.

Pagarboje jie laikė ir visus miško žvėris, ypač briedžius, kurių niekas neturėjo teisės gaudyti. Jie tikėjo, kad saulė ir mėnulis esą žymiausi dievai. Melsdavosi jie griaustiniui ir žaibui, kuriems aukodavo ožį; todėl dar ir iki šių dienų jie vadinami ožiašvenčiais (?) (die Bockheiliger).

Jie manė, kad dievai pasirenką sau buveinę drevėtuose medžiuose, todėl niekas neturįs teisės kirsti drevėto ąžuolo.

Šeivamedį jie taip pat laikė esant šventą, lyg tam tikrą dievų buveinę. Specialiuose raštuose pažymima, kad sūduviai turėję ir garbinę keturiolika dievų, būtent:

I. Ukapirmą (Okopirnus), kuris buvęs dangaus ir žvaigždžių dievas;

II. Pergubrijų (Pergubrius), kuris buvęs žemės augmenijos dievas, jis auginęs lapus ir žolę;

III. Perkūną (Perkuns), kuris buvęs griaustinio, žaibo ir lietaus dievas;

IV. Žvaigštiką (Swaikticks), kuris buvęs šviesos dievas;

V. Pilvytą (Piluitus), kuris buvęs gausumo dievas ir darydavęs žmogų turtingą;

VI. Aušautą (Auschauts) – nusikaltimų (sic!) dievą, baudžiantį žmones už jų nuodėmes;

VII. Pūskaitą (Puschkaitus), kuris buvęs vaisių ir visokių javų dievas;

VIII. Barzdukus (Barstucke), kurie buvę maži žmogeliai, Pūskaito (Pußkaiten) tarnai ir kuriuos mes vadiname nykštukais (Wicholt);

IX. Markopelius (Marcopole) – požeminius žmogelius ir Pūskaito (Pußkeitten) tarnus;

X. Autrimpą (Antrimpus), kuris buvęs marių bei jūros dievas;

XI. Patrimpą (Potrimpus) – tekančių vandenų dievą;

XII. Gardaitą (Bardoaits) – dievą, laivų vadovą;

XIII. Pikulą (Pikols) – požemio ir tamsos dievą;

XIV. Pikuliūnus (Pikoliuni) – skraidančias dvasias, arba velnius.

Apie sūduvių kunigus

ūduviai išsirinkdavo iš savo tarpo keletą senų vyrų ir pavadindavo juos vurškaičiais (Wurßkaÿtten), o tai reiškė maždaug tą pat kaip vyskupas ar kunigas. Juos laikė jie šventais žmonėmis ir labai gerbė; jų patarnavimais naudodavosi per savo šventes ir religines apeigas.

Sūduvių šventės ir religinės apeigos

ūduviai kiekvienais metais švęsdavo – su nepaprastu iškilmingumu ir ceremonijomis – dvi dideles šventes. Pirmąją jie vadino Pergubrijaus švente ir ją šventė kasmet pavasarį, prieš išeidami į laukus su žagre. Tada sueidavo žmonės iš atskirų kaimų į krūvą, atsigabendavo vieną arba dvi (pagal kaimo dydį) statines alaus, o kai jau visi susirinkdavo, pripildavo dubenėlį alaus ir pastatydavo jį vurškaičiui (Warschkaytten); tasai ties juo pasilenkęs turėjo kreiptis į šiuos keturis dievus: Pergubrijų, Perkūną, Žvaigštiką ir Pilvytą, tačiau į kiekvieną atskirai ir tokiu būdu:

„Pergubrijau, tu galingasis dieve, tu, kuris nuvarai žiemą ir visiems kraštams suteiki lapus ir žolę, mes prašome tave, kad tu mūsų javus auginti ir visokias piktžoles naikinti teiktumeis".

Po tokios maldos jis padeda dubenėlį, paima jį burna ir, laikydamas tarp dantų, išgeria. Kai tai padaroma, jis, neliesdamas rankomis, permeta dubenėlį per galvą. Tačiau vienas iš žmonių buvo pastatytas tam, kad to dubenėlio lauktų; taigi tasai paima jį ir vėl atneša pilną alaus ir dar kartą padeda vurškaičiui. Vurškaitis tokiu pat būdu jį vėl pakelia ir meldžia dievą Perkūną, kad jis teiktųsi duoti palankų ir tinkamu laiku lietų ir nublokštų Pikulą su jo valdiniais Pikuliūnais; paskui išgeria alaus dubenėlį antrą kartą vėl su tomis pačiomis ceremonijomis kaip ir pirmąkart; po to geria visi aplinkiniai žmonės, tačiau liesdami rankomis.

Trečią kartą, kai vėl pripilamas ir atnešamas dubenėlis, vurškaitis meldžia galingąjį dievą Žvaigštiką, kad šis teiktųsi laiku nukreipti savo šviesą į javus, žolę, galvijus ir t. t. Ketvirtą kartą jis vėl kelia (dubenėlį) ir meldžia galingąjį dievą Pilvytą, kad šis teiktųsi jiems auginti dideles, gražias varpas, kad gausintų derlių klojimuose. Taigi jis geria kiekvieno dievo garbei vieną alaus dubenėlį neliesdamas ranka, tačiau taip, kad dubenėlis nesusikultų, ir gieda giesmes savo dievų garbei.

Alus, kurį jie geria per savo šventę, turi būti nuperkamas iš bendro žemės sklypo: kas jame užauga, parduodama ir iš to apmokama už alų.

Daugiau, kas žinoma apie jų šventes, sutuoktuves, mirusiųjų atminimą, kiekvieno laidojimą ir t.t., žiūrėk Melecijaus knygelę apie ožio pašventimą (von Bockheyligen).

Tikrųjų senųjų prūsų pagyrimas

ikrieji senieji prūsai, t.y. tie, kurie šiame krašte buvo gimę dar prieš svetimtaučių – skandinavų ir kitų – atvykimą ir susimaišymą su prūsais, buvo šaunūs žmonės: kuklūs kalboje, su saiku valgė ir gėrė; be to, jie buvo dori, paprasti, švelnūs ir labai dosnūs svetimšaliams, kurie pas juos atvykdavo; nors jie buvo stabmeldžiai pagonys, vis dėlto nebuvo tokie tironai ir garbėtroškos kaip svetimšaliai.

Senųjų prūsų santuoka

iekvienas vyras ligi tol, kol dar nebuvo priimti [krikščionių] įstatymai, galėjo turėti daug žmonų. Vyrai savo reikalus su žmonomis atlikinėdavo kada ir kur tik panorėdavo, nevengdavo kiekvieno buvimo ir tuose dalykuose neturėjo jokios gėdos; savo žmonomis jie naudojosi nesaikingai: visur, kur tik vykdavo vyras, visą laiką turėdavo būti su juo ir viena jo žmona. Ir nors jie turėjo daug žmonų, bet gimdė mažai vaikų.

Jų valgis ir gėrimas

augiausia jie valgė žalią žvėrieną ir gėrė pieną, į kurį įmaišydavo arklio kraujo; todėl toksai gėrimas yra vadinamas „kobelmišu“ [kumelės pieno mišiniu? Kobelmische], nes ten buvo maišomas pienas ir arklio kraujas. Nuo nieko jie nepasigerdavo.

Senųjų prūsų dievai

ikrieji senieji prūsai neturėjo jokio ypatingo dievo, bet kaip ir kiti pagonys garbindavo saulę ir mėnulį. Tačiau vėliau iš lietuvių jie perėmė dievą, vardu Kurka (Curcho), ir laikė jį visokių valgymų dievu. Šį dievą jie garbino ir jam meldėsi prie didelio ąžuolo, kuris senaisiais laikais stovėjo toje vietoje, kur dabar yra miestas Heiligenbeilis (Heÿligenbeil); jų kalba ta vieta buvo vadinama Rikajotas (Rÿkoiot).

Kokius dievaičius skandinavai atsinešė į Prūsiją

kandinavai iš Cimbrijos atsinešė tris minėtus dievaičius: 1. Pikulą (Pickollum), 2. Patrimpą (Potrimpum), 3. Perkūną (Perckunum).

Pikulas buvęs senas, žilas vyriškis, su ilga žila barzda, mirtinai blyškios spalvos, apsisiautęs baltu audeklu, žvelgė iš padilbų į ki-

tus ir reiškė velnią (Teuffel, kaip rodo dar ir tasai nevokiškas žodis). Jis kenkdavo ir žudydavo. Jo garbei buvo skiriamos negyvų žmonių, arklių ir karvių galvos. Per jo šventes buvo spirginami puode lašiniai. Jis buvo vyriausias dievas ir vaidendavosi, jeigu po turtuolio mirties jam nieko nebūdavo paaukojama. Tada, kai turtingieji nenorėdavo nieko paaukoti dievaičiams, pastarieji jiems sukeldavo triukšmingus reginius (die polter passion). Kai dievaitis ateidavo trečią kartą, reikėdavo jam aukoti žmogaus kraujo; tam vaidilutis (Weÿdelot) įsipjaudavo sau ranką, kad iš jos tekėtų kraujas; kai pasigirsdavo ąžuole šniokštimas, tai būdavo ženklas, kad susitaikyta.

Patrimpas buvo jaunuolis su varpų kuokštu prie barzdos, linksmas, besišypsąs, priešingai negu Perkūnas, kuris buvo piktas. Jis buvo laikomas javų dievu, galbūt reiškė saulę.

Jam pagerbti buvo skirtas žaltys, kurį visada laikydavo puode; vaidilučiai turėdavo jį nuolatos maitinti pienu ir apdengti javų šiaudais.

Jis buvo ir karo laimės dievas, kuriam buvo deginama vaško ir smilkalų ugnis. Jo garbei buvo žudomi ir vaikai.

Perkūnas buvo piktas vyriškis (vokiškai vadinasi *der donner*) su liepsnų vainiku, be barzdos, garbanotas ir tamsus, piktai žvelgė į Patrimpą.

Pagarbą ir auką jam reiškė dieną naktį kūrenama ąžuolinių malkų ugnis; jeigu ji užgesdavo, vaidilutis už tai užmokėdavo savo galva.

Buveinė ir vieta, kur gyveno tie prūsų dievai

Šie trys ką tik minėti dievaičiai savo buveinę turėjo dideliame ąžuole. Tas didelis, storas ir galingas ąžuolas, kur su tais dievaičiais gyveno ir velnias, žaliavo žiemą ir vasarą, buvo plačiai išsišakojęs ir turėjo tokius tankius lapus, jog pro juos negalėdavo prasiskverbti nei lietus, nei sniegas. Prie ąžuolo buvo labai gražus būstas, kuriame gyveno [prūsų] patriarchas Brutenas (Brutheno), jų kalba vadinamas Krivis Kirvaitis (Kriwe Kirwaito).

Aplink tą ąžuolą buvo iškabinta labai gražių audeklų. Tačiau audeklai buvo aštuonių uolekčių aukštumo, ir todėl niekas neturėjo

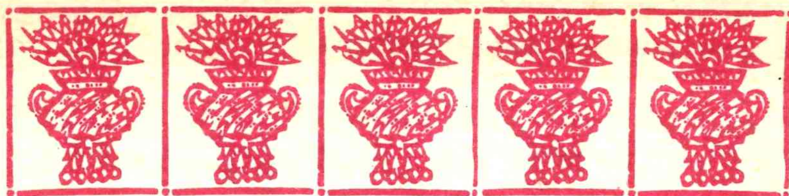
teisės įeiti vidun, išskyrus Krivį Kirvaitį ir vyriausiuosius vaidilučius, t.y. šventyklos tarnus (Kirchendiener). Ir jei kas norėdavo tuos dievaičius pagarbinti ir jiems aukoti, vaidilučiai praskleisdavo audeklus.

Tas ąžuolas buvo suskirstytas į tris dalis: vienoje dalyje laikėsi Perkūnas, antrąją buvo užėmęs Patrimpas, o trečiąją turėjo Pikulas. Be minėtųjų, skandinavai prūsų kraštui primetė dar porą dievaičių, bet apie juos vėliau jiems skirtoje vietoje.

Apie lenkų karą

1520 metais, Naujųjų metų dieną, anksti iš ryto, apsiniaukusiu ir miglotu oru didysis magistras maždaug su 160 raitelių ir su nedideliu skaičiumi pėstininkų (jų nė 30 nebuvo) atvyko prie Braunsbergo (Braunsperg), tikėdamasis, kad lenkai bus labiau užsiėmę savo reikalais. Todėl didysis magistras leido panaudoti keletą pabūklų, norėdamas su jais užimti miestą. Bet kadangi J[o] K[unigaikštiškoji] M[alonė] pasirodė tokia sumani, jog J[o] K[unigaikštiškoji] Š[viesybė] paėmė Braunsbergo miestą be jokio vargo ir pasipriešinimo, tie pabūklai nebuvo panaudoti. Šitokiomis aplinkybėmis piliečiai prisiekė ištikimybę J[o] K[unigaikštiškajai] M[alonei] ir pripažino jį savo valdovu.

Antros knigos[1] MOSESCHAVS

Anno 1590. 13 die Octobris.

I

chitie ira wardai waiku Jsraelo, kurie su Jakubu Egyp-
tana ateia. Kosznas su sawa Namais ⟨Scheimina[2]⟩
įeija.
2. Ruben, Simeon, Leui, Juda,
3. Jsaschar, Sebulon, BenJamin,
4. Dan, Naphthali, Gad, Asser –
5. Bei wissu Duschiu, kurios isch Strenų Jakubo ateijuses[3] buwa,
buwa[4] septines deschimts[5], a Josephas buwa pirmas Egypte.
6. Josephui tada numirus, ir io wissais broleis, ir wissais kurie thů
czesu giwenę buwa,
7. auga[6] ⟨duksinoiosi⟩ waikai Jsrael, ir pagimde waikus, ir duksi-
noiosi[7], ir tapa ių labai daug, iog Szeme isch ių passipilde.
8. Tadda radosi nauias karalius Egÿpte, tas nieko[8] neszinnoio[9] ape
Josephą,
9. ir biloia sawa Szmonims, Schitai, Szmonių ⟨waikų⟩ Jsrael ira
daug, ir daugesni nei musų,

I. [1] tais. iš *ANTRAS KNIGAS*; [2] pršt. *waikais*; [3] tais. iš *ateija*, pršt. *radusios*; [4] pabr., v. *biti*; [5] tais. iš *deschimtis*; [6] pabr.; [7] pabr., tais. iš *dauksinoiosi*, pršt. *prassiplatina*; [8] tais. iš *nieka*; [9] tais. iš *neszinnoia*;

10. Gerai ⟨acz⟩ mes ios kitristomis paminsim[10], idant ių tiek nebutų. Nesa iei karei keltunse, maszu anis musu neprietelius pristotų, ir priesch mus karautu, ir isch Szemes[11] ischeitu.

11. Jr instate ant ių Pakamores[12], kurie ios sunkiomis sluszbomis spaustų, nesa pabudawoiamu buwa Pharaonui anie miestai Pithon ir Raemses ieib butų Namai skarbo[13].

12. A io daugiaus anis tas Szmones spaude, iů daugiaus anis duksinoiosi[14] ir issiplatina. Bei anis laike waikus Jsrael kaip Neapikantą.

13. Bei Egypciakai priwerte waikus Jsrael Sluszbospi[15] be[16] sussimilimo,

14. ir pasunkina[17] iemus ių giwenima sunku darbu Molio[18] ir Plitůsą, ir wissokiomis baudzewomis ant Lauko, ir wissokeis darbais[19], kurius ant ių uszdeia be[20] Sussimilimo.

15. Bei Karalius Egypto biloia Ebraischkump Sennuliump[21], kuru wiena wadinama buwa Siphra, bei antra Pua.

16. Kada ius Ebraischkomis moterims gelbesit, ir ant krases ischwisit, Sunų santį, tadda ghį nuszawinkite[22], a iei ira Duktie, tada testow (...)[23] giwa.

17. A Sęnules[24] bioiosi Diewo, ir nedare, kaip iomus karalius Egypto sakens buwa, bet palikka waikus giwus.

18. Tadda atwadinna karalius Egypto Sennules[25], ir biloia iamus. Kodel ius tatai darat, iog waikus palaikat giwus?

19. Sennules[26] atsake Pharaonui, Moteres Ebraischkas ne ira kaip moteres Egÿpciakas, nesa anos ira stipras Moteres, ikki neateius Sennu[lei][27] iumpi, anas pagimde ⟨iau pasiaute⟩.

20. Todelei dare Diewas ger Sennulems[28], Jr thie Szmones duksinoiosi[29], ir tapa ių labai daug.

21. Jr kadangi Sennules[30] Diewo bijoiosi, pabudawoia ghis iamus namus.

22. Tadda prisake Pharaonas wissiems sawa Szmoniems, bilodams, Wissus Sunus uszgemmanczius, mesket ing wandenį, bei wissas Dukteres palikket giwas.

[10] pabr., pršt. *ischgaischinsim*;
[11] pabr., v. *Tautos*;
[12] pršt. *Frönvogte*;
[13] pršt. *schatzhäuser*;
[14] tais. iš *dauksinoiosi*;
[15] pršt. *baudzewospi*;
[16] tais. iš *bei*;
[17] tais. iš *pasunkinaia*;
[18] pabr., v. *schline* [tais. iš *schlinu*], pršt. pabr. *thon, bięlo*;
[19] tais. iš *wissokiu darbu*;
[20] tais. iš *bei*;
[21] pršt. *bobump*;
[22] tais. iš *nuszawinkete*;
[23] išbr. *ghi*;
[24] pršt. *bobas*;
[25] pršt. *babas*;
[26] pršt. *Bobas*;
[27] pršt. *bobai*;
[28] pršt. *Bobams*;
[29] tais. iš *dauksinoiosi*;
[30] pršt. *Bobas*.

BIBLIA

tatai esti
Wissas Schwentas Raschtas,
Lietúwischkai pergúldítas

per

Jaana Bretk~~unum~~ ūna lietúwos Ple-
bona Karaliaucziuje.

Esaiæ 65 Meine außerwelten sollen nicht vmbsonst erbeiten
1 Cor 15 Itaq; fratres mei dilecti, Stabiles estote et immobiles; abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

1590.

Sÿrach. 18.

Ein mensch wenn er gleich sein bestes gethan hat, so ists noch kaum angefangen, vnd wenn er meinet er habs vollendet, so fehlt es noch weit.

II

ei nueija Wiras isch Namu Leui, ir waede Dukterį Leui,
2. ir ta Moterischke tapa nieschcze, ir pagimde Sunů, ir
regedama berneli santį graszų, paslepe aną[1] per tris me-
nesius.
3. Jr io ilgiaus negaledama paslepti, padare ghi Skrinęlę isch Tru-
schu ⟨Meldų⟩ ir uszlaiste tą moliu[2] ir smalą, ir pagulde[3] ing tha
Bernelį, ir pagulde ghį ing Szalinus[4] ant kraschto wandinio.
4. A sessů io stoweia isch talo, idant ischtirtų[5], kaip iem butu.
5. Bei Dukte Pharaono nueija szeminiu, noredama pertissi wande-
nije, ir ios panios[6] waikschczoia ant kraschto wandinio. Jr ischwi-
dusi Skrinelę Szalinosą[7], nusiunte ghi sawa Tarnaitę, ir atneschdi-
noia ię,
6. Jr kaip ana atwere, ischwida waikelį, bei schitai Bernelis werke.
Tadda passigaileia iei, ir biloia. Tatai wienas ira isch Ebraischku
bernelių.
7. Tada kalbeia io Sessů Dukterei Pharao, ar eimi, ir atwadinu
Ebraischku Moteri wiena, szindamą, idant ghi taw ta Berneli szin-
ditu[8]?
8. Dukte Pharao biloia iei, Eik. Ana[9] nueija, ir atwadinna Ber-
nelio Motiną.
9. Tadda kalbeia iei Dukte Pharaono[10], atimk waiką, bei ghi man auk-
lek, esch taw důsiu algą. Tha Moterischke eme Berneli, ir aukleia
ghį.
10. Jr kaip waikas uszauga, atnesche ghi ghį Dukterei Pharaono[10],
ir ghis tapa ios Sunus, ir wadinna[11] ghį Mose[12] nesa ghi biloia, Esch
ghį isch wandinio ischtraukiau.
11. Thů czesu, kaip Mose buwa didziu tapens, ischeia ghis sawa
Broliump, ir regeia ių naschtą[13]. Jr ischwjda, iog Egÿpciakas mu-
sche io brolių Ebraischkų wieną.
12. Bei ghis grensches bei schę bei thę[14], ir regedams, newieną szmo-
gų nepriesanti, uszmusche ghis Egypciaką, ir pakasse ghį Sziesd-
raie.

II. [1] pabr., v. *ghį*;
[2] pršt. *ischlinų*;
[3] pabr., v. *indeia*;
[4] pabr., pršt. *Schwendra*;
[5] pršt. *dassiszinnotų*;
[6] pršt. *tarnaites*;
[7] pabr., pršt. *Schwęndre*;
[8] tais. iš *szindintu*;
[9] tais. iš *Pana*, pršt. *Tarnaite*;
[10] tais. iš *Pharao*;
[11] v. *pramine*;
[12] tais. iš *Moseschumi*;
[13] pršt. *wargus*;
[14] pabr. nuo *grensches*, pršt. *szwalgesi*;

Anno 15 90
13 die Octobris.

ANTROS KNIGOS
MOSESCHAYS

I

Schitie ira wardai waikû
Israelo, kurie sû Iakûbu Egyptana atejo,
Kosinas sû sawa Namais [Scheimina] wainea.
ioja. Rûben, Simeon, Lewi,
Iuda, Isaschar, Sebûlon, Beniamin,
Dan, Naphthali, Gad, Asser. Bei
wissu Duschiû, kurios isch Streni
Iakûbo atėjusios buwa, biti buwa septinnes ~ radûsios
deschimtis, a Iosephas buwa ionai
Egypte. Iosephui tada numirus,
ir io wissais brolеis, ir wissais kurie
tuo czesu giwene buwa, auga [dûk-
sinosi] waikai Israel, ir pagimde
waikus, ir dauksinosi, ir tapa ne prasiplatina
labai daug, iog Szeme ijch ne pasi-
pilde. Tada radosi nauias karalius
Egipte, tas nieko nesinnoie apie Io-
sepha, ir biloia sawa Szmonims, Schi-
tai, Szmoniu [waikû] Israel ira
daug, ir daugesni nei mûsû, Gerai [laczi]
mes ios kitaipo mis paminsim, idant ischgaitchintu
ių tiek nebûtu. Nesa iei karei
kiltusi, maszu anis mûsu nepriie-
telmis pristoti, ir priesch mus karau-
ti, ir ijch Szemes [Taistos] ischeiti.
Ir iistate ant iu Pakamores, Sowoigta
Kurie ios sunkiomis slûsbomis spaustû,

58

13. Kitą dieną ghis wel ischeia, ir regeia du Ebraischku wiru bessikaulienczius ir kalbeia kaltamuiem. Kodelei muschi Artimoghi sawa.

14. A ghis biloia. Kas tawe Wiriausiu alba Sudze įstate ant musu? bes ir mane pasmaugsi, kaip antai Egÿpciaką pasmaugei? Taddu passibijoia Moseschus, ir biloia, Kaipo tatai paskelpta ira.

15. Bei tatai ischtirra Pharaonas[15], ir (...)[16] tikoia Moseschaus, ieib ghį nuszawintų. A Moseschus ischbega delei Pharaono[17], ir laikesi[18] Szemeie Midian, ir giwena pas nekurį Schullinį.

16. A Plebonas Midiane turreia septines Dukteres, thos ateija semtu wandinio, ir pripjle rindas[19], ieib sawa Tiewa Awis pagirditų.

17. Tadda ateidawa Piemenis bei atstumdawa ies. A Moseschus kelensi[20] gelbeia anas[21], ir pagirde ių awis.

18. Jr kaip anos ateia[22] sawa Tiewop Reguelop, biloia ghis, Kaip schę dieną teip anksti ateiat[23]?

19. ios biloia, Egÿpciaschkas[24] wiras mus gelbeia nůg Piemenų, seme mumus, ir pagirde awis.

20. Ghis biloia Dukterump sawa, Kamme ghis? Kodelei palikkote ius[25] Wirą, io nemilsdamos ieib su mumis butu walgens?

21. Bei Moseschus pritare pas tą Wirą passilikti. Jr ghis padawe Moseschui sawa Dukterį Ziporą,

22. ta pagimde iam Sunu, ir ghis wadinna ghį Gersom, nesa ghis[25] biloia. Asch Svetimu[26] tapiau Swetimoije Szemeie. (Bei ghi pagimde ir kita Sunu, tą wadinna ghis Elieser, ir biloia. Diewas mana Tiewo ira man[27] Gelbetoiu, ir mane isch Rankos Pharaono[28] ischgelbeia.)

23. A po ilgu czesu numire karalius Egypte. Jr waikai Jsraelo atsiduseia delei sawa Darbų, ir schaukesi ir iu schauksmas delei iu darbu ateija[29] po akim Diewo.

24. Jr Diewas ischklause ių waitoghimus, ir atmine sawa Sudereghimo su Abrahamu, Jsaoku[30], ir Jakubu, ir ghis weisdeia tho, ir apsieme[31] iů.

[15] tais. iš *Pharao*;
[16] išbr. *ghis*;
[17] tais. iš *Pharao*;
[18] pršt. *peneiosi*;
[19] pršt. *prakartus*, <*lowius*>;
[20] tais. iš *kelens*;
[21] pabr., v. *ies*;
[22] tais. iš *Jr anos ateiuses*;
[23] pabr., v. *pareijot*;
[24] pršt. *Szidischkas*;
[25] pabr.;
[26] pršt. *ateiwiu*;
[27] tais. iš *mana*;
[28] tais. iš *Pharao*;
[29] pabr., v. *ischkako*;
[30] tais. iš *Jsaku*;
[31] pršt. <*passigaileia*>.

III

Moseschus gane Awis Jethro sawa Oschwio, Plebono Midianos, ir nuware Awis toli ing Pustjne, ir ateija kalnop Diewo Horeb

2. Bei Angelas Pono passirode iem ugningoie Liepsnoie isch krumo[1] Jr ghis regeia, krumą ugnije deganti, a nebuwa ischpustiams.
3. Jr biloia. Asch[2] eisiu[2], weisdetų tą didi Regeghimą, kodelei krumas nesudæg.
4. A kaip Ponas regeia, ghį beenti weisdetų, wadinna ghis[3] ghį isch krumo, bilodams. Moseschau[4]. Moseschau[4]. Ghis atsake. Schitai asch.
5. Ghis biloia. Ne eik artinui, ischaukes[5] tawa kurpes nog Koiu. Nesa wieta, ant kurios stowi, ira Szeme schwenta.
6. Jr biloia toliaus. Asch[6] esmi Diewas tawa Tiewo, Diewas Abrahamo. Diewas Jsaako, ir Diewas Jakubo. Bei Moseschus uszdenge sawa Weidą. Nesa bijoiosi Diewą įszwelgti.
7. Bei Ponas biloia, esch regeiau wargus mana Szmonių Egÿpte, ir ių schauksmą girdeiau ant thų, kurie ios wara[7]. Esch ių sunkjbe paszinnoiau[8],
8. ir nuszengiau, idant ios ischgelbecziau nug Rankos Egypciaku, ir idant ios ischwescziau[9] isch schos Szemes, ing gerą ir platų Szemę, ing Szemę, plustanczę Pienu ir Mędumi, tatai esti, ing kampą[10] Cananitų, Hethitų, Amoritų Pheresitų, Heuitų ir Jebusitų.
9. Kadangi tada schauksmas waiku Jsrael po mana akim[11] ateia, ir asch teipaieg regeiau iu Smutką, kaipo anus Egÿpciakai spaudz[12].
10. Tůgi eik, asch tawe Pharaonop siųsiu, idant tu mana Szmones, waikus Jsrael isch Egypto ischwestumbei.
11. Moseschus biloia Diewui, kas esmi[13] asch, ieib asch Pharaonop eicziau, ir waikus Jsrael ischwescziau isch Egÿpto?
12. Ghis biloia. Esch noriu su tawimi buti. Bei tatai taw bus szenklu, iog asch tawe siuncziau. Kada tu mana Szmones busi isch Egypto ischwedens, tada ius Diewui ant scho kalno affierawosite.

III. [1] pršt. *pusch*;
[2] pabr., pršt. *Eimi*;
[3] pabr.;
[4] tais. iš *Mose*;
[5] tais. iš *ischauk*;
[6] tais. iš *Esch*;
[7] pršt. *werczia*;
[8] var. *paszinnau*;
[9] tais. iš *ischweschcziau*;
[10] pršt. *wietą*;
[11] vt. išbr. *akių*(?);
[12] pršt. *wargin*;
[13] pabr.;

13. Moseschus biloia Diewui, Schitai, kada asch ateisiu waikump Jsraelo, ir kalbesiu iemus. Diewas iusų Tiewų mane iusump siunte, bei anis man sakis, Koksai io ira wardas? Asch[14] ką sakisiu iemus.

14. Diewas biloia Moseschui, Asch busiu, kas busiu. Jr biloia, Teipo tu Waikamus Jsraelo sakik. Asch busiu, tas mane iusump siunte.

15. Bei Diewas toliaus kalbeia Moseschui. Teipo tu sakjsi waikamus Jsrael. Ponas iusų Tiewų Diewas, Diewas Abrahamo, Diewas Jsaako, Diewas Jakubo, mane iusumpi siunte. Tatai ira wardas mana amszinai, kurio asch wadintas turiu buti wissadai.

16. Todelei nueik, ir suwadink Wiresnius[15] Jsraelo, ir bilok iemus. Ponas iusų Tiewu Diewas man passirode, Diewas Abrahamo, Diewas Jsaako, Diewas Jakubo, ir biloia. Esch ius atlankiau ⟨paieschkoiau⟩ ir regeiau, kas iumus Egÿpte nussidawe,

17. ir sakiau. Esch ius isch wargų Egÿpto ischwessiu, Szemena[16] Kananitų, Hethitų, Amoritų, Pheresitų, Heuitų ir Jębusitų, Szemena[16] Pienu ir Midumi plustanczę.

18. Jr kada anis tawo[17] balso[17] klausis, tadda tu ir wiresnieghi Jsraelo įeikite karaliauspi Egypto, ir iem sakikite. Ponas Ebreų Diewas mus wadinna. Pawęlkigi(?)[18] mumus eiti trių dienų szigi[19] ing Pustjnę, idant affierawotumbim Ponvi musų Diewui.

19. A asch szinnau, iog iusu karalius Egÿpto neleis[20] eiti, tiktai per silingą ranką,

20. Nesa asch mana Ranka ischtiesiu, ir Egÿptą ischtiksiu, wissokeis Stebuklais, kurius esch thinai padarisiu. Potam ghis ius ischleis eiti.

21. Bei asch thiemus Szmonims dosiu malonę po akim Egypciakų, idant, kada ischeisite ne tuschti ischeitumbit.

22. Bet koszna Moterischke turres nug sawa Kaiminkos[21] ir Susiedkos[22] praschiti, sidabrinus ir auksinus Jndus, bei Rubus, tus ius ant sawa Sunų ir Dukteru uszdesite, ir Egypciakams atimsite[23].

[14] tais. iš *Esch*;
[15] pršt. *Eltesten*, vide *Lyram*;
[16] tais. iš *ing Szemę*;
[17] tais. iš *tawa balsą*;
[18] tais. iš *Pawęlkigu*(?);
[19] pabr., v. *kœli*;
[20] tais. iš *nepaleis*;
[21] pršt. pabr. *hausgenosin, pribuischis*;
[22] tais. iš *Susiedkos ir Kaiminkos*;
[23] pršt. *ischpleschite*.

IV

oseschus atsake, ir biloia, Schitai, anis man ne tikes, nei mano[1] balsa klausis, bet sakjs. Ponas taw ne passirode.

2. Ponas biloia iem, Kas ira tai, ką tu sawa rankoie turri? Ghis biloia, Lasda.

3. Ghis biloia, Meskię nůg tawęs szemena, ir ghis atmete ię nůg sawęs. Tadda ghi pawirta Szalcziu. Bei Moseschus bega delei io.

4. A Ponas biloia iam[2]. Jschtiesk ranką tawa, ir nutwerk ghį Odegos. Tadda ischtiese ghis Ranką sawa, ir nutwere ghi[3], ir ghis pastoia[4] Lasda io Rankoie.

5. Todelei tikes anis, taw passirodzusi Poną, ių Tiewo Diewą[5], Diewa Abrahamo, Diewa Jsaako, Diewa Jakubo.

6. Bei Ponas iem toliaus kalbeia, Kischk tawa Ranką Antina tawa. Jr ghis įkischscha ię Antina sawa, ir ischtrauke ię[6]. Schitai, Ghi buwa Raupsůta kaip Sniegas.

7. Bei ghis biloia, Atdek ię wel Antina. Jr ghis atdeia ię Antina, ir ischtrauke ię, Schitai, Tada ghi tapa wel kaip kits io kunas.

8. Jei tada anis taw (...)[7] netikes, nei tawa balso klausis. delei wieno szenklo, tadda anis[8] tikes tawa balsui delei antro szenklo.

9. A iei anis thiem dwiem Szenklam netikes, nei tawo[9] balso klausis, tadda imk[10] wandinio isch Vpes, ir ischliek ant sausos Szemes, Tadda tas wandů, kurį tu isch Vpes emei, pawirs Krauieis, ant sausos Szemes.

10. A Moseschus kalbeia Ponvi, Ach, manas Pone, esch wissadai negaleiau gerai kalbeti, isch ko[11] kaip tu su tawa Tarnu kalbeiei, nesa esch sunkei kalbu, bei esmi sunkaus lieszuwio. ⟨nesa asch turiu sunku Kalbesį⟩.

11. Ponas biloia iam[12]. Kas padare Szmogui Burną? Alba kas padare Nebilį, alba Kurtinį alba reginti, alba æklą? Er ne esch tatai dariau, Ponas?

12. Eikigi, asch su tawa burna busiu, ir tawe mokisiu, ka sakiti turesi.

13. A Moseschus biloia, Manas Pone, siunsk kuri siųsti nori.

14. Tada Ponas didei papjka ant Moseschaus, ir biloia. Er tada ne-

IV. [1] tais. iš *mana*;
[2] tais. iš *iem*(?);
[3] ž. galas tais.;
[4] pršt. *pawirta*;
[5] tais. iš *Diewą ių Tiewo*;
[6] var. *ią*(?);
[7] išbr. *nu*;
[8] pabr.;
[9] tais. iš *tawa*;
[10] pabr., pršt. *semk*;
[11] pabr., v. *to*;
[12] tais. iš *iem*;

szinnau, tawa broli Aaroną isch Gimines Leui mokanti[13] gerai[13] kalbeti[13]? Bei schitai, ghis ischeis, prisch tawe[14], ir (...)[15] tawe ischwidens, isch schirdes dziaugsisse[16].
15. Tu iam kalbesi, ir Szodzius ing io burna padesi, bei asch su tawa ir io burna busiu ir ius mokisiu ką turrit dariti,
16. bei ghis usz tawe szmoniump kalbes, Ghis bus taw burna, ir tu iam busi Diewu.
17. Bei schitą Ramtį imk tawa rankona, kurio tu Szenklus[17] padarisi.
18. Moseschus nueija, ir wel ateija Jethrop sawa Oschwespi, ir biloia iamui. Meldzems, leiskem eiti, idant wel sawa Broliump ateicziau, kurie Egypte ira. bei weisdeti, begu dabar giwi ira. Jethro biloia iam. Eik su pakaiumi.
19. Bei Ponas iam teipaieg kalbeia Midiane, Eik, ir nueik wel ing Egyptą, Nesa thie Szmones numire, kurie tawa sziwato tikoia.
20. Schitaipo eme Moseschus sawa Moterį, ir sawa Sunus, ir gabena ios ant assilo, ir (...)[18] sugrįsza ing Egypto Szemę, ir eme Ramti Diewo sawa Rankona.
21. Bei Ponas kalbeia Moseschui. Dabokesi, kada tu wel ateisi ing Egÿptą, idant (...)[19] wissus Stebuklus[20] daritumbei po akim Pharaono, kurius asch taw tawa rankona padawiau. A esch io schirdi uszkietinsiu[21], ieib ghis szmones nepaleistu.
22. Jr tu kalbek iam. Teipo saka Ponas, Jsraelas ira mana pirmgimis Sunus,
23. bei esch prisakau taw, ieib tu mana Sunų dotumbei ischeiti, idant[22] ghis man sluszitu, a iei tu to ginsies, tada asch tawa Pirmgimį Sunų nuszawinsiu.
24. Jr iam ant kelio Padwarioie beesant, sutikka ghį Ponas, noredams io nuszawinti[23],
25. Tada eme Zipora akmenį, ir appiauste sawa Sunaus plewęle[24], ir pakrutina[25] io[25] koias[25], ir biloia, Tu essi man Krauių Jaunikis.
26. Tadda paleida ghis ghį, A ghi biloia Krauiu iaunike, delei Appiaustijmo.
27. Bei Ponas kalbeia Aaronui Nueiens usztekek Moseschui Pus-

[13] pabr., v. *kalbų santi?*, pršt. pabr. *beredt ist*, išbr. *kalbuns*;
[14] pršt. *ties tawim*;
[15] išbr. *kada*;
[16] tais. iš *dziaugsis*;
[17] pabr., v. *Czudus*;
[18] išbr. *nueija*;
[19] išbr. *tu*;
[20] pabr., pršt. *Czudus*;
[21] pabr., pršt. *uszdrutinsiu*;
[22] vt. išbr. *ieib*;
[23] pršt. *alba Angelas alba ligga, delei* [tais. iš *todelei*] *iog ne buwa appiaustens Sunu sawa*;
[24] pršt. *pirmodę*;
[25] pabr., v. *dassiliteia io koiu*;

tineie. Jr ghis nueija, ir sutikka ghį pas kalna Diewo, ir pabuczawa ghį,

28. Bei Moseschus pasake Aaronui wissus Szodzius Pono, kursai ghį siuntens buwa, ir wissus Szenklus kurius ghis iam prisakens buwa.

29. Bei anis nueija ir suwadinna wissus Wiresnius waikų Jsrael.

30. Bei Aaronas kalbeia wissus Szodzius, kurius Ponas su Moseschumi kalbeiens buwa, ir padare tus Szenklus[26] po akim Szmoniu.
31. bei Szmones tikeia. Jr kaip girdeia, Poną waikus Jsraelo atlankiusi, ir iu wargų weisdeiusi, klonoiosi anis., ir meldesi.

V

otam įeija Moseschus ir Aaronas, ir kalbeia Pharaonui. Teip saka Ponas Diewas Jsraelo. Teeit mana Szmones ⟨paleisk⟩ idanı anis man schwente schwęstų Pustineie[1].

2. Pharaonas atsake, Kas (...)[2] tassai Ponas, kurio balso[3] asch tureczian klausiti, ir Jsraelą paleisti? Esch nieko neszinnau ape tą Poną, neigi Jsraelą dů̊siu eiti.

3. Anis biloia, Ebreų Diewas mus wadinna[4], todel leisk mus eiti trių dienų kelį ⟨szigį⟩ ing Pustinę[5], ir Ponvi musu Diewui affierawoti, idant ant musu neateitų Pawietris alba Kallawias.

4. Tadda biloia karalius Egÿpto iumpi. Tu Moseschau bei tu Aaron, Kodelei ius norit Szmones nug iu Darbo isch walninti? Eikite iusų Sluszbospi.

5. Toliaus biloia Pharaonas. Schitai, Jr be to tu Szmonių perdaug ira Szemeie, bei ius anas dabar norit liepti ieib pateiktu, nug ių Sluszbos.

6. Todelei prisake Pharaonas ta paczę dieną Pakamorems ⟨Woitams⟩ ir ių Urednikams, ir biloia.
7. Jus tomus(?) Szmonims daugesni Schaudu neweisdekite ⟨rinkite⟩ nei dů̊kite, ant deginimo Plitu, kaip ikscholei. Teeit anis patis, ir terenk Schaudus.

8. Bei skaitlių Plitų kurius anis ikscholei dare, ius iemus wienok uszdekite ⟨nug ių praschikite⟩ bei nieka ne numaszinkite. Nesa

[26] pabr., pršt. *Czudus.*
V. [1] pabr., prir. *pusczoie*;
[2] išbr. *tai*(?);
[3] tais. iš *balsa*;
[4] tais. iš *ira wadinnens*;
[5] pabr., v. *pusczę*;

anis pateik, tů (...)[6] ie schauk bilodami, Mes eisim, ir musu Diewui affierawosime.

9. Spauskite tas Szmones Darbais, idant turetų darbo[7], ir neklausitu falschiwu Szodziu ⟨kalbų⟩.

10. Tadda nueija pakamores Szmonių, ir ių Vrednikai, ir kalbeia Szmonims[8], Teip saka Pharaonas, Jumus Schaudai ne bus dûti,

11. Eiket patis, ir rinket Schaudus kur radę, A iusų Darbas nebus pamaszintas.

12. Tadda issikraike Szmones pra wissa Szeme Egypto, idant Stambrus[9] rinktų, ieib Schaudų turetų.

13. Bei Pakemores priwerte ios, bilodami, Jschpildiket iusu Dienos darba kaip kadda Schaudus gaudami.

14. Jr Vrednikai waiku Jsrael, kurius Pakamores Pharaono ant ių įstatę buwa, tapa muschti, ir iemus buwa kalbama. Kodelei ius nei schę dieną nei wakar iusu Prisakitą Dienos darbą nenudirbot[10], kaip pirmai?

15. Tadda įeija Vrednikai waiku Jsraelo ir schauke Pharaonop. Kodelei tu tawa Tarnamus teipo nori dariti?

16. Ne dûdami ira Schaudai tawa Tarnamus, ir nor idant plitas padaritumbim, kures mumus prisake. Bei schitai, tawa Tarnai ira muschami, bei tawa Szmones tur Griekinikais buti.

17. Pharaonas biloia, Jus pateiket, pateiket, todelei sakot[11]. Mes eisim, Ponvi affierawotu,

18. Eikitegi dirpkite per baudzewą[12], Schaudai iumus nebus dûti. A skaitlių Pljtų turrit attadûti.

19. Tadda regeia Vrednikai waiku Jsrael, iog piktesni tapa, kadangi sakama buwa, Jus nieko nemaszinkite ant dienosdarbo isch Plitų.

20. Jr aniemus nug Pharaono atstoient, sutikka ios Moseschus ir (...)[13] Aaronas, ir anis stoweia prisch ios[14],

21. ir biloia iemus. Ponas teweisd ant iusu, ir tesudij, iog ius musu kwapą smirdintį padaret po akim Pharaono, ir io Tarnų, ir indawet kallawiją ių rankosna, idant mus uszmuschtų.

22. A Moseschus wel ateija Ponop, ir biloia Pone, Kodel teip piktai darai ant schų Szmonių? Kodelei tu mane schę atsiuntei?

23. Nesa nug to, kaip asch įeijau Pharaonop, idant su io kalbe-

[6] išbr. *to*(?);
[7] tais. iš *darba*;
[8] pabr., v. *Swietui*;
[9] pabr., v. *iawienas*, pršt. *stoppeln*, *warpogallei*;
[10] tais. iš *nenudirbat*;
[11] tais. iš *sakat*;
[12] tais. iš *baudziwa*;
[13] išbr. *Pharao*;
[14] pabr., v. *ties ių*;

cziau tawa Wardaną, siunkiaus ghis Szmones muczija, bei tu tawa Szmones neischgelbeiei.
24. (1). Ponas kalbeia Moseschui, Shitai[15] ischwisi ka asch Pharaonui darisiu, nesa per stiprą Ranką tur ghis ies ischleisti, Ghis tur anas per stiprą ranka isch sawa Szemes nog sawęs ischwariti.

VIII

onas biloia Moseschui, ineik Pharaonop, ir kalbek iam, Teipo saka Ponas, paleisk mana Szmones, ieib man sluszitų,
2. Jei tu to ginnes, Schitai, asch wissus tawa rubeszius warlemis muczisiu, ⟨warginsiu⟩
3. iog Strowe[1] warlemis guszete guszes[2], tas tur ischlinsti, ir ateiti tawa Namosą[3], ing tawa Kamara ir ant tawa Gůlia[4], ir ant tawa Patalą, ir ing Namus tawa Tarnu, tarp ⟨ing⟩ tawa Szmoniu, ing tawa Pæczius, ir ing tawa Taschlus,
4. bei tos Warles ant tawens, ir ant tawa Szmones, ir ant tawa Tarnus replios[5].
5. Jr Ponas kalbeia Moseschui, saki[k] Aaronui, Jschtiesk tawa Ranka su tawa Lasda[6] ant Upęlių, ir Strowių, ir Æszerų, ir teateit[7] Warles ant Egypto Szemes.
6. Bei Aaronas ischtiese sawa Ranką ant Wandenų Ægypto, ir ischeija warles, iog Ægyptų Szemę dengte apdenge. ⟨apdengta stoiosi⟩.
7. Tada Burtinikai[8] teipaieg dare sawa apmonijmu, ir dawe warles ant Egypto ateiti[9].
8. Tadda atwadinna Pharaonas Moseschų ir Aaraoną ir biloia, Melskities Diewui[10] usz mane, idant ghis warles nug manęs, ir nug mana Szmonių atimtų, tadda asch Szmones leisiu, idant Ponvi affierawotu.
9. Moseschus biloia. Turekes tu garbę pirm manens, ir uszmeskem czesą[11], kada asch usz tawe, usz tawa Tarnus, ir usz tawa Szmones turecziau melstissi, idant warles nug tawens, ir nug tawa Namų atwarjtas butų, ir tiktai Stroweie[12] passiliktų.

[15] pabr., v. *Dabar.*
VIII. [1] v. *Vpe*;
[2] v. *krebszdes*, pršt. išbr. *kriechen*(?);
[3] tais. iš *Namosna*(?);
[4] tais. iš *Gůli*(?);
[5] pabr., v. *ischschůkczios*, pršt. *landzos*, pršt. išbr. *kriechen*(?);
[6] pršt. *ramcziu*;
[7] tais. iš *teateik*;
[8] pršt. *Szinei*;
[9] pabr. nuo *ir*, pršt. *ir uszwede warles ant Egypto*;
[10] tais. iš *Diewą*;
[11] v. *raką*;
[12] v. *Vpeie*;

10. Ghis biloia. Ritoie. Ghis biloia, Testow kaip (...)[13] sakei, idant ischtirtumbei[14], newieną ne santį Poną[15] kaip musų Diewą[16],
11. teip[17] bus warles nug tawens, nug tawa Namų, nug tawa Tarnų, ir nug tawa Szmonių atimtas, ir tiktai Stroweie passiliktos.
12. Schitaipo atstoia Moseschus ir Aaronas nug Pharaono, ir Moseschus schaukessi Panop, warlių delei, kaip ghissai[18] Pharaonui buwa szadeiens.
13. Jr Ponas dare kaip Moseschus sakens buwa. Bei warles numirre Namůsų, Dworosų[19], ir ant Lauko.
14. Jr anis surinka ies kruwon, schicze kruwą, ir thinai kruwą, ir Szeme smirdeia isch ių.
15. A kaip Pharaonas regeia atsidwesens[20], tapa io schirdis apkietinta[21], ir neklause ių, kaip Ponas kalbeiens buwa.
16. Jr Ponas biloia Moseschui, Sakik Aaronui. Jschtiesk tawa Lasdą[22], ir ischtik Dulkes ant Szemes, idant butu Vteles pra wissa Egÿptų Szemę,
17. Anis padare teipo. Bei Aaronas ischtiese sawa Ranką (...)[23] sawa Lasda[24], ir ischtikka (...)[25] Dulkes ant Szemes, ir radose Vteles ant Szmonių ir ant Pækaus[26], Wissas Dulkes Szemes pawirta Vtelemis pra wissa Szemę Egypto.
18. Burtinikai[27] teipaieg padare sawa apmonijmu[28], idant Vteles ischwestų, o negaleia. Bei tos Vteles buwa teip ant Szmonių ir ant pækaus[29].
19. Tadda biloia Burtinikai[30] Pharaonui. Tatai ira Diewo Pirschtas. A schirdis Pharaono buwa uszkietinta[31], ir ių neklause, kaip Ponas biloiens buwa.
20. Bei Ponas kalbeia Moseschui, Kelkesi rito mætą anksti, ir eik po akim Pharaono. Schitai, ghis eis wandiniop, ir kalbek iam. Teipo saka Ponas. Leisk mana Szmones, idant anis man sluszitų.
21. O iei ne, Schitai, asch wissokes piktas Kirmeles[32] ussiunsiu ant tawens, (...)[33] tawa Tarnų, tawa Szmones, ir tawa Namus, iog

[13] išbr. *tu*;
[14] pabr., v. *szinnotumbei*;
[15] tais. iš *Ponas*;
[16] tais. iš *Diewas*;
[17] pabr., v. *tada*;
[18] pabr.;
[19] pršt. *höffe*;
[20] v. *atsigawens*, pršt. *luft krigen*;
[21] pršt. *vszdrutinta*;
[22] pršt. *Ramti*;
[23] išbr. *su*;
[24] pršt. *ramcziu*;
[25] išbr. *ing*;
[26] pabr., v. *Bandos*;
[27] pabr., v. *Uszkalbetoiei*;
[28] pršt. pabr. *beschweren*;
[29] v. *bandos*;
[30] pabr., v. *Szinei*;
[31] pršt. *uszdrutinta*;
[32] pršt. išbr. *vngezifer*, *schmiszinjs*;
[33] išbr. *ant*;

wissų Egÿpciakų Namai, ir Laukai, ir kas ant ių ira, pilni kirmių taps[34].

22. Bei thą dieną assabliwą[35] daiktą darisiu su Szeme Gosen, kur mana Szmones laikosi, idant thinai newienų Kirmių nebutų, Jdant tu ischtirtumbei ⟨paiustumbei⟩ mane[36] Poną santį ant Szemes wissur.

23. Jr Jschgelbeghimą pastatjsiu tarp mana ir tawa Szmonių. Ritoie tas Szenklas nussidůs.

24. Jr Ponas dare teipo, Jr ateija daug piktų Kirmelių Pharaono Namůsna, io Tarnų Namůsna, ir ant wisso Egypto szemes. Jr Szeme buwa pagedinama (...)[37] tu Kirmių.

25. Tadda atwadinna Pharaonas Moseschų ir Aaroną, ir biloia. Eiket, affierawoket iusų Diewui, schoie Szemeie.

26. Moseschus biloia. Nedera ||mumus|| teipo darjti. Nesa mes Egypciaku Neapikantas affierawotumbim musų Diewui Ponvi. Schitai, Kadda mes Egypciakų neapikantas pa ių akim affierawotumbim, tadda anis mus ků nenumetitų[38] akmemis(?)[39].

27. Triųdienų keli eisime Pustiniona[40], ir Ponvi musų Diewui affierawosim, kaip ghissai mumus sake.

28. Pharaonas biloia, Esch ius leisiu, idant Ponvi iusų Diewui affierawotumbit Pustineie[41], tiktai toliaus neeiket , ir melskities usz mane.

29. Moseschus biloia, Schitai, kaip ischeisiu laukan nug tawens, melsiůs Ponui[42], idant schitie Kirmis nug Pharaono ir io Tarnų, ir io Szmonių atimti butų, ritoie dieną. Tiktai daugesne (...)[43] nemiwiliok[44], szmonių neleisdams Ponvi affierawoti.

30. Bei Moseschus ischeija nug Pharaono, ir meldessi Ponui[45],

31. Jr Ponas dare kaip Moseschus sakens buwa, ir ateme[46] piktas[47] kirmeles[47] nug Pharaono, ir io Tarnų, ir nug io Szmonių, kaip newiena ne passilikka.

32. A Pharaonas uszkietawa[48] sawa schirdi ir schitą kartą, nei[49] Szmonių paleida[49].

[34] tais. iš *pataps*;
[35] pabr., pršt. *stebulą*, *ipatjnį*, pršt. pabr. *ein sonderes thun*, pršt. išbr. *ipaczziausį*;
[36] tais. iš *mana*;
[37] išbr. *nug*;
[38] pršt. *ar neuszmuschtų*;
[39] tais. iš *akmeneis*(?);
[40] pabr., pršt. *pusczona*;
[41] pabr., pršt. *Pusczoie*;
[42] tais. iš *Poną*;
[43] išbr. *manęs*;
[44] tais. iš *newiliok*;
[45] tais. iš *Poną*;
[46] pršt. išbr. *wegschaffen*, *atstatiti*;
[47] vt. išbr. *kirmis*;
[48] pršt. *vszdrutinna*;
[49] tais. iš *ir nepaleida*.

IX

onas biloia Moseschui, ineik Pharaonop, ir bilok iam: Teipo saka Ponas Diewas Ebreų, Leisk mana Szmones, man sluszitų.

2. Jei tu to ginnies, ir ios ilgiaus, ⟨toliaus⟩ laikai.

3. Schitai, tadda Ranka Pono bus, ant tawa Pækaus[1] ant Lauko, ant Arklių, ant Assilų, ant Kamelų (...)[2] ant Jauczių, ant Awių, nemasza Pawietre.

4. Bei Ponas stebuklą[3] darjs, tarp Bandos Jsraelitų, ir Egÿpciakų, kaip[4] nieks nenumirs isch wisso, ką waikai Jsraelo tur.

5. Jr Ponas uszmete(?)[5] raką, bilodams. Ritoie Ponas tatai ant Szemes padarjs.

6. Bei Ponas padare tatai ritomætą, Jr ischmirre wissoke Banda Egypciakų, A Bandos waikų Jsraelo nemire newiena[6].

7. Bei Pharaonas siunte to ||weisdetu||. Bei schitai, Bandos Jsraelitu (...)[7] nebuwa mirrusi ne wiena. A schirdis Pharaono tapa apkietinta[8], ir Szmonių anų nepaleida.

8. Tadda kalbeia Ponas Moseschui ir Aaronui, Jmket rankas iusų pilnas Sodzių[9] isch pæcziaus, ir Moseschus tebarsta[10] schitas danguna, po akim Pharaono.

9. idant po wissa Szemę Egypto padulketų, ir pikti iůdi nieszai[11] ⟨piktos iudos puknes[12]⟩ rastunse, teip[13] ant Szmonių kaip[13] ant bandos, pra wissa Egyptų Szemę.

10. Jr anis eme Sodzes[14] isch Pæcziaus, ir eija po akim Pharaono, ir Moseschus barste anus[15] Dangauspi, tada radose pikti iůdi nieszai, bei ant Szmonių bei ant pækaus.

11. Schitaipo, iog Burtinikai[16] negaleia stoweti po akim Moseschaus, delei anų piktų Nieszų ⟨p[uk]nių⟩ Nesa buwa anų piktu Nieszu ⟨puknių⟩ teip ant Burtinikų[17], kaip ant wissų Egÿpciaku.

12. A Ponas uszkietinna[18] Schirdi Pharaono, kaip[19] ghis ių neklause, kaip Ponas Moseschui kalbeiens[20] bųwa.

IX. [1] pršt. *Bandos*;
[2] išbr. <*Welbludu*>, pršt. *Camel*;]
[3] pršt. *ipatinį daiktą*, pršt. pabr. *ein besonders thun*;
[4] v. *iog*;
[5] pabr., tais. iš *numete*, pršt. *numete*;
[6] tais. iš *newienas*;
[7] išbr. *ne wiena*;
[8] pabr., pršt. *uszdrutinta*;
[9] tais. iš *Sůdzių*;
[10] tais. iš *ischbarsto*;
[11] pršt. *skaudulei*;
[12] pršt. *piktos iůdos pusles paputuses*;
[13] pabr., v. *bei*;
[14] tais. iš *Sůdzes*;
[15] pabr., v. *tamis* [tais. iš *tas*];
[16] pršt. *Szinei*;
[17] pršt. *Szinių*;
[18] pršt. *uszdrutinna*;
[19] pabr., v. *iog*;
[20] pršt. *sakens*\\ ;

13. Tadda kalbeia Ponas Moseschui, Kelkessi ritoie anksti, ir eik po akim Pharaono, ir kalbek iam, Teipo saka Ponas, Ebreų Diewas, Leisk mana Szmones, man sluszitų.

14. Jei nenori schů kartu wissus mana wargus ant tawęs paties mana siuncziamus, ant tawa Tarnu, ir ant Szmonių, idant ischtirtumbei, man ligaus nesanczio pra wissas Szemes.

15. Nesa asch schitai dabar mana Ranka ischtiesiu, ir tawe bei tawa Szmones Pawietriu ischtiksiu, idant tu nug Szemes butumbei ischpustitas.

16. Bei tiesa //kalbant// Asch tawe todel leidau[21], ⟨pabudinau[22]⟩ ⟨pakieliau[22]⟩ idant mana Macis tawimi passiroditų, ir mana Wardas apreikschtas butų po wissas Szemes.

17. Tu pamini mana Szmones po sawim, nei anu[23] nori paleisti:

18. Schitai, esch Ritoie schů mætu tokeis læddais nuljsiu, kakių Egypte nebuwa, kolei nugruntawota ira, ik scholei.

19. Bei nų nusiunsk, ir suwok tawa Bandą, ir wis ką ant Lauko turri. Nesa wissi Szmones ir Banda[24], kas ant Lauko bus rasta, bei nesuwokta Namůsna, kaip lęddai anus uszpuls, smertį gaus[25].

20. Kurris tadda isch Tarnu Pharaono Pono Szodzio bijoiosi, tas nuboginna sawa Tarnus ir Banda Namůsna,

21. a kurių Schirdis nemetessi[26] ant[26] Pono szodzio, palikka sawa Tarnus ir Bandą ant Lauko.

22. Tadda kalbeia Ponas Moseschui. Jschtiesk tawa Ranką Danguna, ieib Leddai pultų ant wissos Egypto Szemes, ant Szmonių, ant Bandos, ir ant wissų Szolių ant Lauko Egypto szemeie.

23. Schiteipo ischtiese Moseschus sawa Lasdą Danguna, ir Ponas nugraude ir Læddais nupuldinoia, jog Vgnis ant Szemes půle. Schiteipo dawe Ponas læddais nuljti ant wissos Egÿpto Szemes,

24. iog Leddai ir Vgnis sumischmai (...)[27] teip baisei ateija[28], kaip tam ligus pra wissą Szidų Szemę niekadai nebuwa, nug to czieso kaip Szmones thinai buwa giwenę.

25. Bei Læddai sukule[29] pra wissą Egyptu Szemę, wis kas ant Lauke buwa, bei Szmones bei Bandą, ir sukule[30] wissas szoles ant Lauko, ir sulausze wissus mædzius ant Lauko.

21 pabr., pršt. *pastacziau*;
22 pabr., pršt. *erwecken, prikelti, ischkelti*;
23 pabr., v. *iu*;
24 tais. iš *wissiems Szmoniems ir Bandai*;
25 vt. išbr. *gauti*(?);
26 pabr., ỵ. *neklause*;
27 išbr. *ateija*;
28 įtrp.;
29 pabr., pršt. *sudausze*;
30 pršt. *sudausze*;

4. Užsak. Nr. 424

26. Tiktai Szemeie Gosen, kur waikai Jsraelo buwa, Leddai nepůle.
27. Tadda nusiunte Pharaonas, ir atwadindina Moseschų ir Aaroną, ir biloia iemus. Asch ta kartą sussigrieschiau, Ponas ira teisus, a asch ir mana Szmones esme Pikti[31].
28. Bet[32] Praschjket Poną, idant nustotų toke Perkune ir Læddai Diewo, tadda asch ius paleisiu, idant schicze ilgiaus nepassiliktumbit.
29. Moseschus kalbeia iam, Kadda ischeisiu isch Miesto, tadda Rankas mana ischplatinsiu Ponop, tadda nustosis leddai, ir nebus daugesni Leddų, idant numanitumbei, Szemę Pono ęsanczę.
30. A asch szinnau, tawe ir tawa Tarnus dabar nesibijanczius Diewo Pono.
31. Taipo tapa sumuschti Linnai ir Mieszei, nesa mieszei buwa ĭschplāūkē[33], ir Linnai Galwas gawę[34].
32. A Kwietei ir Ruggei ne tapa sudausziti, nesa tatai buwa Welibi Jawai.
33. Tadda ischeija Moseschus nug Pharaono isch Miesto, ir ischtiese sawa Rankas Ponop, ir Perkune bei Læddai nustoia, bei Ljtus nebewarweia daugesni ant Szemes.
34. A kaip Pharaonas regeia, Ljtu ir Perkunę ir Læddus nustoienczius, sugrieschija[35] ghis toliaus, ir uszkietawa[36] sawa schirdį, ghis ir io Tarnai.
35. Schiteipo tapa schirdis Pharaono uszkietinta[37], iog[38] waikų Jsrael nepaleida, kaip Ponas kalbeiens buwa per Moseschu.

X

ei Ponas kalbeia Moseschui, Jeik Pharaonop, nesa asch io ir io Tarnų schirdį uszkietinau[1], idant asch mana Szenklus tarp iu padaricziau,
2. bei idant tu apreikschtumbei po ausu tawa waikų ir tawa waikuwaikų[2], ką asch Egÿpte ischtaisiau, ir kaipo asch mana szenklus tarp ių parodziau[3], idant ius szinnotumbit. Asch esmi Ponas[4].

[31] pršt. *ne Deiwischki*, pršt. pabr. *Gotlos*;
[32] įtrp.;
[33] pažymėta prozodiniais ženklais vt. išbr. *ischpludę*;
[34] v. išbr. *ussimesge*, pršt. pabr. *flachsknoten*;
[35] tais. iš *sussigrieschija*;
[36] pršt. *uszdrutinna*;
[37] pršt. *uszdrutinta*;
[38] vt. išbr. *kaip*.

X. [1] pršt. *vszdrutinau*;
[2] pršt. *patamku*;
[3] pršt. *parodiau*;
[4] pabr., pršt. *mane Ponv santį*;

3. Teipo įeija[5] Moseschus ir Aaronas Pharaonop, ir biloia iam, Teipo bila Ponas, Ebreų Diewas, Kolei ginnies po mana akim pakarnu[6] buti[6], idant mana Szmones paleistumbei man slusziti?
4. Jei ginniesi mana Szmones paleisti, Schitai, Tadda asch Ritoie Szogus dûsiu ateiti[7] po wissus kraschtus,
5. idant anis Szemę apdengtų, Schitaipo, iog ne Szemes negales regeti. Bei anis turres suwalgiti kas iumus atlikka ir ischgelbeta ira nug Kruschos ⟨Læddų⟩ bei anis iusu wissus szalioienczius[8] mæddzius Walgjs ant Laukų.
6. Jr anis papildis tawa Namus, ir wissu tawa Tarnų Namus, ir wissu Egypciakų Namus. Kam ligu neregeia tawa Tiewai ir tawa Tiewu Tiewai[9], isch ko anis ant Szemes buwa, ikki schei dienai. Jr ghis apsigrįsza, ir ischeija nug Pharaono laukan[10]
7. Tadda kalbeia iam Tarnai Pharaono, Kolei mes thû warginti busim? Teeit tas Szmones, idant anis Ponvi sawam Diewui slusziti. Bau nenori pirm ischtirti Egÿptą prapûlusę?
8. Moseschus ir Aaronas wel tapa Pharaonop atgabenti[11], Tas kalbeia iemus. Eiket, ir sluszike Ponvi iusų Diewui. Bet kurie ira thie, kurie thį eis?
9. Moseschus biloia, Mes eismi, su Jaunais ir Sennais, su Sunumis ir Dukterimis, su Awimis ir Galwieis, nesa mes turrim Schwentę Pono.
10. Ghis biloia iumpi, Ba, teip, Ponas testow su iumis, Bes asch ius ir[12] iusu[12] waikus docziau eiti? Dabokities[13]. Bau ne pikt dumoiet.
11. Ne teipo, Net ius Wirai nueikite[14] ir sluszikite[15] Ponvi, nesa to ius ir ieschkoiote. Jr anis buwa[16] ischstumpti[17] nug Pharaono.
12. Tadda kalbeia Ponas Moseschui. Jschtiesk tawa Ranką ant Egÿpto szemes. delei Szogų, idant anis ant Egypto szemes ateitų, ir nuwalgitų wissas Szoles ant Szemes, ir wis tatai, kas nug Kruschos ischlikka.
13. Moseschus ischtiese sawa Lasdą ant Egÿptoszemes. Jr Ponas ware[18] Sauletekį ⟨Ritų weghį⟩ ing Szemę tą wissa dieną ir tą wissą naktį, Bei rito mæta atwede[19] Sauletekis Szogus.

[5] tais. iš *nueija*;
[6] pršt. *passiszeminti*;
[7] pabr., v. *buti*;
[8] pabr., v. *szalius*;
[9] pršt. *Pratkai*;
[10] prir.;
[11] pršt. *atwadinti*;
[12] pabr.;
[13] pršt. *Schitai*, pršt. pabr. *Sehet da*;
[14] tais. iš *nueikete*;
[15] tais. iš *sluszikete*;
[16] pabr., pršt. *tapa*;
[17] pabr., v. *ischtremti*;
[18] tais. iš *nuware*;
[19] pršt. *atnesche*;

14. Jr anis ateija ant wissos Egyptoszemes, ir nussileida po wissus Kraschtus Egypte. tieka, kaip pirmai thiemus ligu nebuwa, nei paskui bus.
15. Nesa anis apdenge Szemę ir ię usztamsina. Bei anis suwalge wissas Szoles Szemeie, ir wissa waisių ant Medziu, kursai nůg Kruschos buwa ischljkkens, ir nieko nepalikka szelioienczio ant Mædzių, ir Szolių ant Lauko[20] po wissą Egÿptų Szemę.
16. Tadda atwadinna Pharaonas umai Moseschų ir Aaroną bei biloia. Esch sugrieschijau prisch Pona iusu Diewą, ir priesch ius,
17. Atleisket man mana Griekus ir schį kartą, bei praschiket Poną iusų Diewą, idant ghis roczitų schitą Smertį nug manęs atimti.
18. Bei ghis ischeija nůg Pharaono, ir praschesi Diewą.
19. Tadda atgrįsza ⟨atsukka⟩ Ponas labai stiprą Wakarjnę, ir pakele Szogus, ir įmete anus[21] ing Truschų Jures ⟨raudonas mares⟩ kaip newiena[22] ne ischlikka, po wissus ⟨Kampus⟩ Kraschtus Egypto.
20. Bet Ponas uszkietawa[23] Schirdį Pharaono, kaip waikus Jsraelo nepaleida.
21. Ponas kalbeia Moseschui, Jschtiesk tawa Ranką Dangauspi, idant teipo aptemtų Egyptoszemeia, ieib̃ butų suczupata.
22. Bei Moseschus ischtiese sawa ranką Danguna, Tadda stoiosi ⟨radosi⟩ dide Tamsjbe po wissą Egÿptų Szemę tris dienas,
23. kaip kits kito neregeia, nei kelesi isch tos wietos, kur buwa, per tas tris dienas. A tarp wissų waikų Jsrael buwa sch̃wiesu ių Namůsų,
24. Tadda atwadinna Pharaonas Moseschų, ir biloia, Eiket ir slusziket Ponvi, Tiktai iusu Awis ir Bandą palikket schicze. Teeit ir iusų waikelei su iumis.
25. Moseschus biloia, Tu mumus ir Affiera bei Sudegamą[24] affierą turri důti, idant mes musų Diewui Ponvi affierawotumbim.
26. Musu Pækus tur su mumis eiti, ir ne naga[25] uszpakali ne passilikti. Nesa mes nug sawą imsime ant sluszbos musų Diewo Pono. Nesa mes[26] neszinnom ků Ponvi slusziti, ikki thę ischkankam.
27. O[27] Ponas uszkietawa[28] schirdi Pharaono, iog[29] ių nenoreia paleisti.
28. Bei Pharaonas sake iam, Atstok nug manęs, ir saugokes[30], idant

[20] tais. iš *Lauka*;
[21] pabr., v. *ios*;
[22] tais. iš *newienas*;
[23] pabr., pršt. *uszdrutinna*;
[24] pabr., pršt. *Dœganczią*, pršt. pabr. *Sudeginoghima*;
[25] tais. iš *nagas*;
[26] pabr.;
[27] vt. išbr. *Bet*;
[28] pabr., pršt. *uszdrutinna*;
[29] vt. išbr. *kaip*;
[30] pršt. *weisdek*;

daugesni po mana akim neateitumbei. Nesa kurę diena tu po mana akiu ateisi, mirsi[31].

29. Moseschus atsake, Kaipo (...)[32] kalbeiei, Asch daugesni po tawa akim[33] ne ateisiu.

XI

15. Octobris.

ei Ponas kalbeia Moseschui, Æsch (...)[1] wienus dabar wargus ant Pharaono ir Egÿpciakų ussiųnsiu, potam ghis ius isch cze paleis, Bei ne tiktai wis paleis, Bet ius ir isch cze warite warjs.

2. Kalbekigi po akim Szmonių, idant kosznas nug sawa susiedo, ir koszna nug sawa susiedkos apsijmtų Sidabrinų ir Auksinų Jndų ⟨Dastotkų[2]⟩.

3. Nesa Ponas thiems Szmonims důs malone po akim Egÿpciakų. Bei Moseschus buwa labai didis[3] wiras Egyptų Szemeie, po akim Tarnų Pharaono ir po akim Szmonių.

4. Bei Moseschus biloia. Teipo bila Ponas. Esch widui nakties ischeisiu Egyptoszemeie,

5. ir wissam pirmgimiu Egypte bus mirti, nug pirmoio Sunaus Pharaono, kursai ant io Sosto sedi, ikki pirmoio Sunaus Tarnaites, kuri uszu[4] Maltuwes[4] ira, ir wissam[5] pirmgimiu tarp pækaus[6].

6. Jr bus didis schauksmas po wissa Egÿptoszemę, kuriam ligus nebuwa, nei bus.

7. A pas wissus waikus Jsrael nei schů ne amteres[7], teip tarp Szmonių kaip Pækaus[8]. Jdant ischtirtumbit. kaipo Ponas Egyptą ir Jsraelą skirria.

8. Tada manensp szeminiu ateis wissi schitie tawa Tarnai, ir puls[9] mana[9] Koiump[9], bilodami. Jscheik tu ir wissas Szmones, kurie po tawim ira. Potam asch ischeisiu. Jr ghis atstoia nug Pharaono didei pakirschens.

9. A Ponas kalbeia Moseschui, Pharaonas iusu neklausa, idant daug Stebuklų[10] nussidůtu Egyptoszemeie.

[31] pršt. *bus taw mirti*;
[32] išbr. *tu*;
[33] vt. išbr. *akių*.
XI. [1] išbr. *ir*;
[2] pršt. *rikų*;
[3] pršt. *brangus*;
[4] tais. iš *pas Maltuwę*, pršt. *girnų*;
[5] tais. iš *wissą*;
[6] pršt. *bandos*;
[7] vt. išbr. *ne unkszczios* ir du ž. nsk., pršt. išbr. *hund mucken*, *rusgeti*, *moktereti*, *unksteres*;
[8] v. *bandos*;
[9] pabr., pršt. *man kloniosis*;
[10] pabr., pršt. *czudų*;

10. Bei Moseschus ir Aaronas wissus schus Stebuklus[11] padare po
akim Pharaono. A Ponas uszkietawa[12] iam[12] io schirdi, iog[13] (...)[14]
waiku Jsraelo nenoreia paleisti isch sawa Szemes.

XII

 Ponas kalbeia Moseschui ir Aaronui Egyptoszemeie.
2. Schissai mænu testow iumus pirmasis mænu, ir nug to
ius pradekite[1] Menesius mætu.
3. Kalbekite[2] wissam Surinkimui[3] Jsraelo, bilodami. Deschimtą
dieną scho Menesio, imket kosznas erelį[4], kur Vkiniks ira, teip ere-
lį[4] wieniems Namams[5].
4. A iei wieni Namai[6] erelui[7] (...)[8] masz butu, tada teim thą ghis,
ir io arcziausis susiedas pas io[9] Namus, ikki thiek (...)[10] ⟨bus⟩ iog
erelį[11] pawalgiti[12] gales.
5. A ius toki erelį[13] saw skirket ⟨imket⟩, kursai ira be nutarties pa-
tinęlis, bei mittulis. Nug erelių[14] ir aschkų ius ghį imket.
6. Jr palaikiket ghį ikki keturoliktos dienos to Menesio, ir kosznas
pulkelis wissų (...)[15] Jsraelitų tur tą papiauti tarp Wakaro[16].
7. Bei krauių io imkite, ir ⟨abudu Stulpu wartų⟩[17] ir aukschtieghi[18]
Slenksnį[18] ieis aptepkite, tůsą Namusą ⟨tu Namų⟩ kur anis[19] ghį
walga.
8. Bei schitaipo walgikite[20] Mesą[21] thą naktį, ant ugnies[22] ischkeptą,
ir důną neraugintą, ir turrit ghį su kartamis[23] szolemis[23] walgiti.
9. Jus io newalgiket neischkepto[24], nei wandenije ischwirto[25], net
ant ugnies[26] ischkeptą. Jo Galwa ir io Staibius[27] ir widurius.

[11] pabr., pršt. *Czudus*;
[12] pabr., v. *uszdrutinna*;
[13] vt. išbr. *kaip*;
[14] išbr. *ghis*.
XII. [1] tais. iš *pradekete*;
[2] tais. iš *Kalbekete*;
[3] pršt. *Pulkui*;
[4] tais. iš *Jerelį*;
[5] pršt. *kosznam Namui*;
[6] tais. iš *wienam Namui*;
[7] tais. iš *ant Jerelio*;
[8] išbr. *per*;
[9] vt. išbr. *ghį*;
[10] išbr. nsk.;
[11] tais. iš *Jerelį*;
[12] var. *suwalgiti*;
[13] tais. iš *Jerelį*;
[14] tais. iš *Jerelių*;
[15] išbr. *Namų*;
[16] pršt. *pa ussileidimą Saules ir pradzę nakties*;
[17] pabr., pršt. *abeias atwerias*;
[18] pabr., pršt. *wirschutinnę atwerią*;
[19] pabr.;
[20] tais. iš *walgikete*;
[21] tais. iš *Miesą*;
[22] tais. iš *pas ugni*;
[23] pabr., pršt. *su karczomis szolemis*, pršt. pabr. *bitter salsen*, pršt. išbr. *su karcze pakanda, Salotai*;
[24] tais. iš *neischkepta*;
[25] tais. iš *ischwirta*, pabr. *isch-*;
[26] tais. iš *pas ugnį*;
[27] pršt. išbr. *schenckeln, kikschku ikraj, blausdu kaulaj*;

10. Bei nieko nug io ne palaikisite[28] ikki rito, A iei kas ischliks ant ritoij, tatai ugnimi sudeginsit[29].
11. A schitaipo ghį walgisit, Strenas iusų tur buti apiůstas, ir kurpes iusų turesit ant iusų Koių, ir Ramczius[30] iusų Rankosų, ir walgiket kaip skubinintis[31] nueiti. Nesa tatai ira Pono Passah.
12. Nesa asch thą Naktį per Egypto[32] szemę eisiu, ir wissą pirmgimį uszmuschiu Egyptoszemeie, bei (...)[33] Szmonių bei Pækaus. Jr mana Karoghimą parodisiu ant wissų Deiwių Egypciakų, Esch Ponas.
13. Jr thie krauiei testow iumus szenklu Namusą[34], kuriosą este, idant (...)[35] esch krauius ischwidens, iůs praeicziau, bei ius neuszgautų thie wargai, kurie ius galetų pagadinti, kada asch Egyptą ischtiksiu.
14. Jus thą dieną turekite ant atminimo, ir aną[36] Ponvi schwenskite Schwen[ten] (?) ius ie iusu wissi patamkai, ant amszino budo.
15. Septines dienas neraugintą důną walgisit. Tatai esti. Pirmą dieną ius liausities su rauginta Důna iusų Namůsų. Kursai raugintos Důnos walgis, nug pirmoses dienos, ikki sekmos, to Dusche bus ischpustita[37] isch Jsraelo.
16. Pirmoghi dieņa testow schwenta, idant sussieitumbit <ant sussieijmo> ir sekmoghi teipaieg testow schwenta, idant sussieitumbit. Newieno darbo ius toie nedirpket. Tiktai kas ant Strowos pareitis delei wissakiu Duschų, tatai tiktai galit ius usz sawe dirpti <dariti>.
17. Bei nepameskite buda neraugintos Důnos. Nesa thą paczę diena asch iusų Pulkus isch Egypto szemes ischwedziau. Todelei ius schita dieną laikisite[38], ir wissi iusų patamkai, ant amszino budo.
18. Keturioliktą dieną Menesio, ant wakaro walgisit nerauginta důną, ikki dwideschimtas ir pirmos dienos to Menesio wakarą.
19. Jdant per septines dienas ne rastų newienos rugusios[39] důnos iusų Namůsų. Nesa kursai walgis Raugintos Důnos, to[40] Dusche turres buti ischpustita[41] isch Surinkimmo Jsrael, buk tatai butų praschalaitis alba czegimis Szemeie.
20. Todelei newalgikite[42] newienos raugintos[43] důnos, bet tiktai neraugintos důnos, wissasu iusų Namůsų.

[28] pabr., pršt. *palikkite*;
[29] pabr., pršt. *sudeginkite*;
[33] v. *Lasdas*;
[10] tais. iš *skubinanties*;
[32] tais. iš *Egyptu*;
[33] išbr. *tarp*;
[34] tais. iš *ant Namų*;
[35] išbr. *kaip*;
[36] pabr., v. *ię*;
[37] pabr., pršt. *ischgaiszinta*;
[38] pabr., pršt. *schwenskite*;
[39] tais. iš *raugusios*;
[40] tais. iš *tos*;
[41] pabr., pršt. *ischgaiszinta*;
[42] tais. iš *newalgikete*;
[43] pršt. *rugusios*;

21. O[44] Moseschus suwadinna wissus Wiriausius Jsraele, ir kalbeia iemus. Jschrinket ir imket Awis kosznas sawa Scheiminai, ir papiaukite Passah.

22. Bei imket Sauielę[45] Jsopo, ir pamirkikite[46] tą[47] Krauiosą Medniczoie, ir dassiliteket to wirschutinnę[48] adwerią ir[48] abudu[49] stulpu[49]. Bei newienas Szmogus teneischeik pra wartus sawa Namų, ikki rito mætą.

23. Nesa Ponas eis aplinkui, ir wargins Egypciakus. Jr kaip reges Krauius wirschutinios atwerios, ir ant abeių stulpų, tad ghis praeis Wartus, Jr Nuszawintoio[50] nedůs eiti iusų Namosą ant ischgaischinimo.

24. Todelei laikik tą budą tu ir tawa waikai amszinai.

25. Jr kada ius įeisite ing Szemę[51], kurę Ponas iumus důs, kaip szadeia, tada laikiket schitą Sluszbą.

26. Jr kadda iusu waikai iumus kalbes. Kakę schicze turrit Sluszbą.

27. Tadda sakiket. Tabai ira Passahaffiera Pono, Kursai waikus Jsraelo praeija Egypte, Kadda ghis Egypciakus muczija <warginoia> ir musų Namus ischgelbeia. Tadda klonioiosi ir passilenke Szmones.

28. Jr waikai Jsrael nueija, ir padare kaipo Ponas Moseschui ir Aaronui prisakens buwa.

29. Bei widui Nakties ischtikka <uszmusche> Ponas wissą pirmgimi Egyptųszemeie, //pradeius// nog pirmoio Sunaus Pharaono, kursai ant io Sosto sedeia, ikki pirmoio Sunaus apkaltoia[52] apkalime, ir wisso[53] pirmgimio[53] Pækaus.

30. Tada kelessi Pharaonas, ir wissi io Tarnai thą nakti, ir wissi Egypciakai, ir buwa didis schauksmas Egypte, Nesa nebuwa newienu Namu, kuriosą nebutų buwens numirelis.

31. Bei ghis atwadinna Moseschų ir Aaroną nakcze ir biloia. Kelketes[54], ir atstoket nug mana Szmonių, ius ir waikai Jsrael, eiket, bei slusziket Ponvi, kaip saket.

32. Jmkite[55] teipaieg su iumis iusu awis ir Pækų <Galwijus> kaip saket. Eiket bei ir mane szegnoket.

[44] vt. išbr. *Bet*;
[45] pabr., v. *rischelį*;
[46] tais. iš *pamirkikete*;
[47] tais. iš *ię*;
[48] vt. išbr. *aukschtieghi slenksnį, ir*, pršt. išbr. *Uberschwell, apatinnis* [v. *wirschutinis*(?)] *Slenksnis*(?), *viršutini anga*;
[49] pabr., v. išbr. *abeias atwerias*, pršt. *abudu stulpu atwerių*, pršt. išbr. *abidwi schali* ir nsk.;
[50] tais. iš *Nuszawintoghį*;
[51] v. *Tautą*;
[52] pabr., pršt. *apkaltoio*;
[53] tais. iš *wissą pirmgimį*;
[54] pršt. *Eikite*;
[55] tais. iš *Jmkete*;

33. Bei Egypciakai priwersze[56], ⟨wersze⟩[56] Szmones, idant anas[57] umai isch Szemes ischwarjtų. Nesa anis biloia. Mumus wissiems mirti.
34. Bei Szmones nesche nekeptą[58] Taschlą, ikki neįruga, saw ant Strowos, įrischtą sawa drapanosų[59], ant (...)[60] peczių.
35. Bei waikai Jsraelo buwa darę, kaip Moseschus kalbeiens biti, ir nug Egypciakų apsiemę sidabrinus ir auksinus Dastotkus[61] ir Rubus.
36. Bei Ponas buwa Szmonims malone dawens po akim Egypcianų, kaip anis iemus sziczija, ir anis nunesche tatai[62] Egypcianims.
37. Schitaipo ischeija waikai Jsraelo isch Raemses ing Suchoth, scheschi schimtai tukstantis Wiru pæstų, be waiku.
38. Jr eija su ieis drauge daug Sumischmų[63] Szmonių ir Awiu[64] bei Galwiv[65], ir ne masz pækaus.
39. Jr anis kæpe isch ano neischkepto Taschlo, kuri (...)[66] isch Egypto atnesche, neraugintas Karwoius[67] ⟨planes⟩ Nesa ne buwa rauginta, kadangi anis[68] isch Egypto buwa ischtremti, ir negaleia paluketi, ir saw kitos Strowos nebiti pataisę.
40. A czesas, kuri waikai Jsraelo Egypte giwenę ira, ira keturischimts[69] ir trisdeschimts mætų.
41. Kaip(?) thie praeija, ischeija wissi Pulkai Pono wieną dieną isch Egypto Szemes.
42. Todelei schita naktis ira Ponvi laikama[70], iog ghis ios isch Egyptoszemes ischwede. Jr waikai Jsraelo tur ię Ponvi laikiti[71], anis ir ių Potamkai.
43. Bei Ponas kalbeia Moseschui ir Aaronui, schitas ira budas Passah laikiti[71], Newiens Swetimasis isch io ne tur walgiti.
44. A kas nupirktas Tarnas ira tą teappiausta, ir tada te walga ghis isch io.
45. Sannamis[72] ir Samdinikas isch[73] io ne tur walgiti.
46. Namûsą tur buti walgita. Jus nieko nug io Miesos laukan uszu[74] Namus[74] neneschkite, Jr newieno kaulo ant io nesulauszikite.
47. Wissas Surinkimmas Jsrael tatai te dara.

[56] pabr., pršt. *priwerte*;
[57] pabr., v. *ies*;
[58] pabr., v. *szalį*;
[59] pabr., pršt. *rubosu*;
[60] išbr. *sawa*;
[61] pršt. *Rikus*;
[62] pršt. *nubogina toktaj*;
[63] pabr., pršt. *prastaku*, pršt. pabr. *Pöbeluolck*, *prastu*, pršt. išbr. *prastoku*, *paspalitų*;
[64] tais. iš *Awis*;
[65] tais. iš *Galwiaij*(?);
[66] išbr. *anis*(?);
[67] pabr.;
[68] pabr., v. *ie*;
[69] tais. iš *keturischimtai*(?);
[70] pabr., pršt. *schwenczama*;
[71] pabr., pršt. *schwensti*;
[72] vt. išbr. *Praschalaitis* (?), pršt. išbr. *pribuischis* ir keli ž. nsk.;
[73] pabr., v. *nůg*;
[74] pabr., v. *isch Namų*;

48. A iei Praschalaitis pas tawe giwen, ir Ponvi Passah laikiti[75] nores, tas teappiausta wissa Wirischkį, Tadda teateit, idant toktai darjtų, ir testow kaip czebuwjs Szemes. Nesa ne appiaustitas nug io ne tur walgiti.

49. Wienas testow Prisakimas teip Czebuwiui kaip praschalaicziui kursai tarp iusų giwen.

50. Bei wissi Waikai Jsrael dare, kaip Ponas Moseschui ir Aaronui prisakens buwa.

51. Schiteipo ischwede Ponas wieną dieną waikus Jsrael isch Egypto Szemes su ių Pulkais[76].

XIII

ei Ponas kalbeia su Moseschumi, ir biloia,

2. Paschwensk[1] man wissa[2] Pirmgimin[2], kuris wissoke Motiną[3] atwer tarp waikų Jsrael, teip Szmonių kaip Pækaus, nesa anis[4] ira mana.

3. Tadda kalbeia Moseschus Szmoniems, atminkite schos dienos, kuroie ius isch Egypto, isch Namusluszbos ischeiat, iog ius Ponas silinga ranka isch thę[5] ischwede. Todelei tu Raugalo[6] newalgisi.

4. Schę dieną ius ischeiat Menesije Abib.

5. Kaip tada Ponas tawe įwes szemena Kananitų, Hethitų, Amoritų, Heuitų ir Jebusitų, kurę ghissai tawa Tiewamus prisieke taw dûti Szemę, Pienu ir Mædumi plustanczę. Tada tu schitą sluszbą laikisi scheme Menesije.

6. Septines dienas Nerauginta dûną walgisi, bei sekmą dieną ira Schwente Pono,

7. Todelei tu septines dienas neraugintą Dûną walgisi, idant tawip nei Raugalas nei rauginta Dûna ischwista[7] butų[7], pra wissus tawa Kraschtus.

8. Bei iusu Sunamus sakiket, tą paczę dieną, (Toktai laikam) delei to, ką mumus Ponas dare, kaip isch Egypto eiam.

9. Todel tatai taw testow Szenklu[8] tawa rankoie, ir szenklas atminimo po tawa akim. Jdant Pono Prisakimas butų tawa Nasrûsų, iog Ponas tawe silinga Ranka isch Egypto ischwede.

10. Todel laikik (...)[9] schitą buda sawa czesu koszną mætą.

[75] pršt. *schwensti*;
[76] pršt. *Heer, turma, Pulkas.*
XIII. [1] pršt. *Skirkite* [tais. iš *Skirkete*];
[2] pabr.;
[3] pršt. *Sziwatą*;
[4] pabr., pršt. *ghis*;
[5] vt. išbr. *cze*;
[6] pršt. *rauginto*;
[7] pabr., pršt. *ne butu regeta*;
[8] pršt. išbr. *Denkmahl, szenklas atminimo*;
[9] išbr. *tu*;

11. Kaip tadda Ponas tawe ing Szemę Kananjtų bus iwædens, kaip ghis[10] taw ir tawa Tiewams prisiekens est, ir ię taw bus dawens,

12. tada tu isskirk Ponvi, wis kas Motina[11] atwer, ir Pirmgimį tarp Pækaus, kas (...)[12] ⟨Patinelis⟩ ira[13].

13. Pirmgimi Assilo ischwadûsi Awimi. A iei tu io neischwadoghi, tadda nulauschk iem Sprandą. A wissa Pirmgimį Szmonių tarp tawa waikų turri ischwadûti.

14. Jr kadda tawe schę dieną alba ritoij tawa Waikas klaus, Kas ira tatai? Sakisi iam. Ponas mus macna Ranka isch Egypto, isch Namų sluszbos[14] ischwede.

15. Nesa kada Pharaonas schikschtus ⟨kietas⟩ buwa mus ischleisti, uszmusche Ponas wissą Pirmgimi Egyptų Szemeie, nug Szmonių Pirmgimmio, ikki pirmgimio Pækaus. Todelei affierawoiu asch Ponvi wis kas augiwę[15] atwer, kas Wirischkis[16] ira. Bei Pirmgimį mana Waiku ischwadoiu.

16. Jr tatai testow taw Szenklu[17] rankoie tawa, ir szenklu[18] atminimo[18] po tawa akim. Jog mus Ponas silinga ranka isch Egypto ischwede.

17. Kaip tadda Pharaonas Szmones ischleidens buwa, newede ies Diewas ant Kęlio per Philistų Szemę, kuris arcziausis buwa, Nesa Ponas dumoia ⟨tare⟩ Maszu Szmones gailesis, regedami karį, ⟨baių⟩ ir Egyptana sugrįsch.

18. Todelei wede ghis Szmones aplinkui ant kelio pra Pustinę pas Truschų ⟨Raudonas⟩ Marias. Bei waikai Jsraelo ischeija scharwoti[19] isch Egyptoszemes.

19. Bei Moseschus eme su sawimi Kaulus Josepho, Nesa ghis buwa prisiega nug waiku Jsraelo emens, ir biloiens. Diewas ius atlankis. Tadda ius mana Kaulus weschkite su sawim isch cze.

20. Teipo ischeija anis isch Suchoth, ir passigulde Ethame, pirm pas Pustine.

21. Bei Ponas eija pirm ių. Dieną Debesies[20] Stulpæ, idant ghis ios tikru kæliu westų. Jr nakcze Vgnies stulpæ, idant iemus szibintų, keliauti dieną bei naktį.

22. Debesies stulpas niekadai neatstoia nug Szmonių Dieną, nei Vgnies Stulpas Naktį.

[10] pabr.;
[11] pršt. *Sziwatą*;
[12] išbr. *Wirischkis*;
[13] pabr. nuo *wis*;
[14] pršt. *wergjstes*;
[15] pršt. *sziwatą*;
[16] pabr., pršt. *patinelis*;
[17] v. išbr. *atminima*;
[18] vt. išbr. *Szenklas atminimo*, pršt. pabr. *Denkmahl*;
[19] pršt. *aprediti*, pršt. išbr. *su sbraiumi*;
[20] vt. pabr. *Vgnies*.

XIV

ei Ponas kalbeia su Moseschumi ir biloia.
2. Kalbek su waikais Jsraelo, ir sakik, idant anis suktunse[1]
ir passigulditų priesch Lanką Hiroth tarp Migdol ir Marių,
prisch BaalZephon, ir thinai ties anų passigulditų pas Marias.
3. Nesa Pharaonas sakis ape waikus[2] Jsrael, anis pakljda Szemeie,
Pustine ios apglobe.
4. Bei asch io Schirdį noriu[3] uszkietinti[3], Jdant ghis ios witų, bei asch
noriu ant Pharaono ir ant wissos io Maces garbę saw gauti ⟨nupelni-
ti⟩. Bei Egypcianis supras mane Poną santį. Jr anis dare teipo.
5. Jr kadda karalui Egypto pasakita buwa, Szmones ischbeguses,
tapa io Schirdis permainita[4] ir io Tarnų prisch tas Szmones, ir biloia.
Kodelei mes tatai darem, iog Jsraelą paleidame, idant anis mumus
netarnautų?
6. Jr ghis pakinke sawa Weszimmą, ir eme sawa Szmones su sawimi,
7. ir eme scheschis schimtus ischrinktinių Weszimmų, ir kas kitu
weszimmu buwa Egÿpte, ir Hoitmanus ant wissa sawa Kario.
8. Nesa Ponas uszkietawa Schirdi Pharaono karaliaus Egypte, idant
ghis waikus[5] Jsrael wjtų. Bet waikai Jsraelo buwa per aukschtą[6]
ranką ischeie.
9. Bei Egypcianis wija ios, ir panoka ios (kaip buwa passigulde pas
Marias[7]) su Szirgais ir Weszimmais ir Raitinikais, ir wissu Pulku
Pharaono, pakalnije Hiroth priesch BaalZephon.
10. Jr kaip Pharaonas arti iump ateija, pakiele waikai Jsraelo sawa
akis, bei schitai, Egypcianis ateija paskui ios, ir anis bijoiosi didei, ir
schaukesi Ponop,
11. Jr kalbeia Moseschui. Er nebuwa kapu Egypte, idant mus nů-
westumbei, ieib Pustineie numirtumbim? Kodelei tu mumus tatai
padarei, iog mus isch Egypto ischwedei?
12. Er ne tatai ira, ką mes taw Egÿpte kalbeiom. Laukessi, ir teslu-
szikem Egÿpcianims. Nesa mumus io geresne butų Egypcianims
slusziti, nei Pustineie numirti.
13. Moseschus biloia Szmonims, Nessibiokjte[8], stoweket drutai[9], ir
weisdeket, Kakį Jschganimą Ponas schen dieną ant iusu padarjs.

XIV. [1] pabr., pršt. *apsisuktu*; [2] tais. iš *nůg waikų*; [3] pabr., pršt. *uszdrutinsiu*; [4] pabr. nuo *tapa*, pršt. *<persimaine io Schirdis>*; [5] tais. iš *waikų*; [6] pršt. *silingą*; [7] tais. iš *Mariu*(?); [8] tais. iš *Nessibioket*; [9] pršt. *stiprei*;

Nesa schus Egypcianis, kurius sche dieną regite, ius niekadai nebeischwisit amszinai.

14. Ponas uszu ius Baių musch ⟨kariaus⟩ ir ius busit pakaiuie. ⟨nekrutesite⟩

15. Ponas kalbeia Moseschui, Kodelei schauki manespi? Liepk waikus Jsraelo eiti.

16. A tu pakelk tawa Ramtį[10], ir ischtiesk tawa Ranka ant Marių, bei perdalik[11] anas[12], idant waikai Jsrael įeitų, ir widui pereitų ant sausumos.

17. Schitai, asch schirdi Egypcianu uszkietausiu[13], idant anis iusu wjtų[14]. Tadda asch saw Garbę gausiu ant Pharaono, ir ant wissos io maces, ant io Weszimmų ir Raitinikų.

18. Jr Egypcianis tur paiusti ⟨ischtirti⟩, iog esch Ponas esmi, kada asch busiůs Garbę gawens isch Pharaono, ir isch io Weszimmų bei Raitinikų.

19. Tadda passikele Angelas Diewo, kursai pirm Pulko Jsraelo ęija, ir eija paskui ios ⟨uszu ių uszpakalį, Bei Debeses stulpas teipaieg atstoia nug ių we[ida] (?) ir eija uszu ių uszpakalį,

20. Jr ateija tarp Pulko Egÿpciakų[15] ir Pulko Jsraelo. A buwa tamsi Debesis, ir perschwiete Nakti, iog anis wissą nakti, schitie ir anie, negaleia sussieiti.

21. Kaip tada Moseschus sawa Ranką ischtiese ant Mariu, dawe Ponas anas nueiti[16], perstipra Sauletekį, wissą Naktį, ir ischdzowinna Marias, ir wandenis persiskire.

22. Bei waikai Jsraelo įeija, widdui Marių ant Sausumos, bei Wandů buwa iemus uszu Mura, ⟨kajp Muras⟩ po deschines ir po kaires.

23. Bei Egypcianis sæke ir ineija[17] paskui ių, wissi Szirgai Pharaono, ir Weszimmai ir Raitinjkai widdui Mariasna[18].

24. Kaip tada Ritasargiba[19] ateija, weisdeia Ponas ant Egypcianu Pulko, isch anos Vgnies stulpos ir Debesies. Jr padare ischganstį ių Pulke,

25. ir nustume[20] ratus nug ių Weszimmų, apwerte ios[21] baisei[21]. Tadda bilaia Egypcianis. Bekime nog Jsraelo. Ponas uszu ios kariauia, prisch Egypcianus.

26. A Panas kalbeia Moseschui, Jschtiesk tawa Ranką ant Marių,

[10] pršt. *Lasda*;
[11] tais. iš *pardalik* ar *padalik*(?);
[12] pabr., v. *ies*;
[13] pršt. *uszdrutinsiu*;
[14] tais. iš *sektų*;
[15] var. *Egÿpcianu*;
[16] pršt. *nusækti*;
[17] tais. iš *įeija*;
[18] tais. iš *ing Marias*;
[19] tais. iš *Ritųsargiba*;
[20] pabr., v. *nuwerte*;
[21] pabr., pršt. *mit vngestüm, su smarkumu*;

idant wandů wel sche atpultų ant Egypcianų, ant ių Weszimmų ir
Raitinjkų.
27. Tadda ischtiese Moseschus sawą Ranką ant Marių, ir Marias atei-
ja wel pirm Rito[22] ing sawa Strowę, bei Egypcianis bega priesch anas.
Schiteipo pawerte ⟨apwerte ios (...)[23] Ponas widui Marosna,
28. iog Wandů wel sugrįsza, ir apdenge weszimmus[24] ir Raitinikus,
ir wissą[25] macę Pharaono, kurie ios wiję buwa Mariosna, iog ne-
wienas isch ių ne ischlikka.
29. A waikai Jsraelo eija sausi widdui per Mares, bei wandů buwa
iemus Murais ant deschines ir kaires.
30. Schiteipo gelbeia Ponas Jsraelą toie dienoie nug rankos Egypcia-
nų. Bei anis regeia Egypcianus ischdwesusius ant kraschto Marių, ir
aną didę Ranką, kurę Ponas ant Egypcianų parodens buwa. Bei Szmo-
nes[26] biiaiosi[27] Pono, ir tikeia iem ir io Tarnui Moseschui.

XX

ei Ponas kalbeia wissus schus Szodzius.
2. Æsch esmi Ponas tawa Diewas, kursai asch[1] tawe isch
Egyptoszemes, isch Namų sluszbos ischwædziau.
3. Tu Neturek kittų Diewu su manimi ⟨prieg manes⟩.
4. Tu ne darjk saw newieno Æbroso nei priliginimo kokio[2], nei
to kas aukschtai Danguie, nei to kas szemmai ant szemes, alba
to kas wandenije po Szemes ira.
5. Tu ne melskessi ių, ir ne sluszik iemus. Nesa asch Ponas tawa Die-
was, esmi Zelotoghis Diewas, kursai paieschka[3] Tiewų piktenjbę ant
waiku, ikki treczios ir ketwirtos æiles[4], peikenczių manne.
6. Jr darau Sussimilima ant daug tukstanczių, Kurie mane mjl, ir
mana Prisakimus laika.
7. Tu Warda Pono tawa Diewo newalkiok ⟨piktai newartok⟩ Nesa
Ponas ta nepaliks nekaroto, kursai io Wardą walkios.
8. Atmink dienos Sabbathos, idant tu tą schwenstumbei.
9. Schesches dienas dirpsi, ir wissus tawa darbus nudirpsi[5].
10. A sekma diena, ira Sabbatha Pono tawa Diewo. Toie tu newieno
darbo nedirpsi, nei tawa Sunus, nei tawa Dukte, nei tawa Tarnas, nei

[22] tais. iš *Rita* (?);
[23] išbr. *Diewas*;
[24] tais. iš *weszimmą*;
[25] tais. iš *wissas*;
[26] v. *sz Jsrael*;
[27] tais. iš *biiosi.*
XX. [1] pabr.;
[2] tais. iš *priliginimą kokį*;
[3] pršt. <*atlanka*>;
[4] vt. pabr. *Sannario*;
[5] pabr., apačioje *atliksi*;

tawa Tarnaite, nei tawa Galwijas, nei tawa Praschalaitis[6], kas tawa Wartůsų ira.

11. Nesa scheschisa dienasa[7] padare Ponas Dangų ir Szeme, ir Marias, ir wis kas iasu ira, ir ilseia sekmą dieną. Todelei perszegnoia Ponas sekmą dieną, ir paschwente ię.

12. Tu tawa Tiewa ir Motina garbink, Jeib ilgai giwentumbei Szemeie, kure taw Ponas tawa Diewas důst.

13. Tu ne uszmuschk.

14. Tu wenczanistes ne ardik.

15. Tu ne wok.

16. Tu ne teisaus liudimo ne kalbek prisch tawa Artimą.

17. Tu ne įsigieisk tawa Artimoio Namu. Tu ne įsigeisk tawa artimoio Moters, nei io Tarno, nei io Tarnaites, nei io Jauczio, nei io Assilo, nei wisso kas tawa Artimoio ira.

18. Jr wissas Szmones regeia (...)[8] Perkuna ir Szaibus, ir balsą Trubos, ir Kalną rukstantį. A kaip anis toktai regeia, bega ir stoweia[9] isch tolo,

19. bilodami[10] Moseschui, Tu[11] Kalbek (...)[12] mumus, mes Klausisim, ir Diewas tenekalb mumus, nesa galetumbim mirti.

20. A Moseschus biloia Szmonims. Nessibiakite[13]. Nesa Diewas ateia, idant ius ischmegintų, bei idant io baime po iusu akim butų, idant nesugrieschitumbit.

21. Schitaip stoweia Szmones isch talo[14]. A Moseschus eija artinui tamsibena, kurioie Diewas buwa.

22. Bei Ponas kalbeia iam. Schiteipo tu waikamus Jsraelo sakik. Jus regeiat, mane iumus isch Dangaus kalbantį, ⟨kalbeiusį⟩

23. todel ius nieka sulig manimi ne darjket. Sidabrinų ir Auksinų Diewu ius ne dariket.

24. Altorų(?)[15] isch Szemes man darjk, ant kurio tu tawa Sudegama[16] affierą ir Diekawoghimo affiera, tawa Awis ir Galwijus ⟨Jauczius⟩ affierawosi. Nesa kurioie wietoie asch ⟨atminima mana wardo padarisiu, thinai asch⟩[17] tawensp ateisiu, ir tawe perszegnosiu.

25. Bei iei tu man isch Akmenu nori Altorų(?)[18] dariti, tu io isch

[6] pršt. *ateivis*;
[7] v. išbr. *trimis dienomis*;
[8] išbr. *schita*;
[9] vt. išbr. *apsistoia*;
[10] tais. iš *ir biloia*;
[11] įtrp.;
[12] išbr. *tu*;
[13] tais. iš *Nessibiakete*;
[14] tais. iš *tolo*;
[15] tais. iš *Altorą* (?);
[16] var. *Sudeginamą*;
[17] pršt. *mana Warda atminti prisakisiu, toie asch*;
[18] tais. iš *Altorą* (?);

aptaschitų[19] akmenu nedarjk, ⟨budawok⟩ Nesa iei tu ghi tawa peiliu dassilitesi, tadda tu ghį neschwentu darjsi.

26. Tu teipaieg ne kopk[20] pakopomis[21] mana Altorop, ieib tawa Gæda nebutų atdengta po mana akim.

XXI

17. Octobris.

chitas[1] ira Prowas[1], kures[1] tu iemus paguldjsi ⟨praneschti turi⟩.

2. Jei Ebreischką Tarną perki, tassai tesluszij taw scheschis mætus, Sekmą mætą te ischeit (...)[2] tikrai walnas[3].

3. Jei ghis be Moters ateija, tadda be Moters teischeit. A iei su Motermi ateija, tadda Mote ia teischeit su iů[4].

4. O iei iam io Ponas Moterį dawe, ir pawaise Sunus alba Dukteres, tadda testow Mote ir waikai io Pono sawa, o ghis be Moteres teischeit.

5. O iei Tarnas bila. asch Poną sawa miliu, ir mana Moteri bei waikus, asch ne noriu Walnu buti.

6. Tadda teatwed ghį io Ponas po akim Deiwiu ⟨Diewu⟩ ir tepastata ghi Wartumpi alba stulpumpi, ir teprawer[5] io ausi jla, bei ghis testow io Tarnas amszinai.

7. Jei kas pardůst sawa Dukterį Tarnaitena[6], tadda ghi netur ischeiti kaip Tarnai.

8. O iei ghi Ponui sawam nepatinka, ir ne nor ios[7] ant Wenczawistes ischleisti, tadda te důdi (...)[8] ię ant ischwadawimo. A ing Swetimas Szmones ię pardůti, tatai ne io walle, kadangi ghis ię paniekinnoiens ira.

9. O iei ghis ię paszades Sunui sawam, tada te dara ghis iei Dukteres Tiesą.

10. O iei ghis iam důs kitta, tadda ghis iei ant Strowos Dengalo, ir Wenczawonistes[9] skolos[9] ne tur iei nutraukti.

11. Jei ghis schų trių ne dara, tada ghi teischeit walna[10] be pinnigų ischwadawimo.

[19] pabr., pršt. *apkaltų*; [20] pabr., v. *eik*, išbr. *<lipinek>*; [21] vt. išbr. *trapais*, pršt. išbr. *stuffen*, *træpai*, *slinksneis* (?).
XXI. [1] tais. iš *Schitie ira Statutai, kurius*, pršt. *Recht*, išbr. *tiesas*; [2] išbr. *ghis*; [3] pršt. pabr. *frey ledig*, išbr. *dowanomis*; [4] tais. iš *io*; [5] pršt. *praskwerbia*; [6] tais. iš *ing Tarnaitę*; [7] tais. iš *ie*; [8] išbr. *ghis*; [9] pabr., v. išbr. *wainiko*, pršt. *eheschuld*, *wienas*; [10] tais. iš *walnai*;

12. Jei kas Szmogų ischtiks, kaip numirschta, tassai Smertimi numirs.
13. O iei ghis io netikoia, bet Diewas ghį isch[11] nesziniu[11] iam ing io rankas dawe inkluti, tadda asch taw Wietą pasakjsu[12], kuriosp ghis begs.
14. O iei kas artimą[13] sawa ticziomis[14] paszeis[14], ir ghi kitristomis[15] uszmusch. Tadda tu thą nug mana Altoriaus imk, ieib butų gadintas.
15. Kursai sawa Tiewa alba Motiną ischtiks tam Smertimi numirti.
16. Jei kas Szmogų (...)[16] pawogs ir pardůs, kaip iampi[17] bus rastas, tam Smertimi numirti.
17. Kas Tiewą ir Motiną keiks, tam smertimi numirti.
18. Kaddai wirai sussibars, bei kits kitą ischtiks akmenimi, alba ranka, kaip nenumirscht, a net ant patalo gul.
19. Jei kelsis, kaip ramcziu sawa paeis, tadda kursai ghį ischtikka testow nekaltas, tiktai teuszmoka iam, ką ghissai ⟨anasai⟩ meschkoia[18] ir tedůdi Gidijmo[19] Pinnigus[19].
20. Jei kas sawa Tarną alba Tarnaitę ischtiks Lasda, iog numirs[20] pa io rankų, Tassai tur delei to karotas buti.
21. O iei ghis issilaika (...)[21] koki dwi dieni, tada ghissai todelei ne-tur buti karotas, nesa tatai io ira pinningai.
22. Kadda Wirai susibars, ir paszeis nieschczę Moteri, iog ios waisius patriks[22], iei paczei pikt nenussiduss[23]. Tadda tassai tur isch pinnigų karotas buti, kiek iam Moteres anos Wirs uszguldjs, ir tures tatai attadůti kaip gerri wirai[24] nusudjs.
23. O iei ghi isch to skadą[25] gaun, tadda ghis tur důti, Duschę uszu duschę,
24. Aki uszu akį, Danti uszu Dantį. Ranką uszu ranką. Koię uszu koię,
25. Degalą uszu degala[26], Szaisdą uszu Szaisdą, Paputta[27] uszu Paputtą.
26. Jei kas sawa Tarną alba Tarnaitę ing Akį ischtiks ir thą pagadjns, tassai tur ios walnus ischleisti delei tos akies.

[11] pabr., pršt. *nenoraku*, *netitschomis*, *kaip ir ne ketinnens*, pršt. pabr. *ohn vngefer*;
[12] pabr., v. *nulemsiu*, pršt. pabr. *bestimmen*;
[13] var. *presch artimą*;
[14] pabr., v. pabr. *siaus*;
[15] v. išbr. *siustu*, pršt. pabr. *freveln*, pršt. išbr. *sawredingai*, *noraku*;
[16] išbr. *pawok*;
[17] tais. iš *iam*;
[18] tais. iš *uszmeschkoia*;
[19] pabr., pršt. *artztgelt*, *liekariaus alga*;
[20] tais. iš *numirschta*;
[21] išbr. *dwi alba tris dienas*;
[22] vt. išbr. *kaip* [v. išbr. *iog*] *aną waisių negiwą pawes*, v. išbr. *waisius nůg ios atstoij*, pršt. *frucht abgehet*, *pasiausti*, pršt. išbr. *patrink*(?);
[23] tais. iš *nenussidust*;
[24] pršt. pabr. *teidingsleute*, *Jednoczius*;
[25] tais. iš *skadam*;
[26] pršt. *brant*;
[27] pršt. *beule*;

27. Toieg budu, iei ghis sawam Tarnui alba Tarnaitei Dantį isch-
musch, tadda ghis tur ios walnais dowanomis ischleisti.
28. Jei Jautis Wirą alba Moteri durs, kaip ghis numirschta, tadda
thą Jauti tenumæta akmenimis[28], bei io mesą te newalga, Tadda Po-
nas to Jauczio bus nekaltas.
29. O iei Jautis pirm buwa durrens, ir Ponui io tatai buwa sakjta,
bei ghis io nesuwoke, Jr ghis tů(?) nuszawin Wirą alba Moteri, tada
Jautis tur buti numetitas akmenimis[28], bei io Ponas tur Smertį gauti.
30. O iei iam Pinnigai bus uszdeti, tadda ghis tur důti ant ischgel-
beghimo sawa sziwato, kas iam bus uszdeta.
31. Tůieg budu tur su io darjta buti, iei Sunų alba Dukteri indurs.
32. O iei įdurs Tarną alba Tarnaite, tada ghis tedůdi Ponui io tris
deschimts Sidabro Siklų, bei Jautis tur buti numetitas akmenimis[28].
33. Jei kas attadaris[29] Důbe, alba Důbę ischkas, ir ios ne usz deng,
bei įpů[l] tona Jautis alba Asils.
34. Tadda Ponas Důbes tatai Pinnigais antram tur uszmoketi. O
Maita testow io.
35. Jei kurio Jautis kitto Jautį indurs, kaip numirs, tadda anis giwą
Jautį te pardůd, ir pinnigus te persidalij, ir Maitą teipaieg te dalijassi.
36. O iei szinnama buwa[30], Jautį pirmai durusį, bei io Ponas io nesu-
woke, tada ghis tur uszmoketi Jautį Jaucziu, ir Maitą palaikjti[31].

XXII

ei kas pawogs Jautį alba Awį, ir pamusch, alba pardůs tą,
tassai tur penkis Jauczus uszu wieną Jautį attadůti, ir kæ-
turis Awis uszu wieną Awi.
2. Jei waggis bus sugautas, inkopdams, ir bus ischtiktas, kaip[1] nu-
mirschta[1]. Tada iam Krauiů Tiesa[2] tenenusudij[3].
3. O iei Saule ant io usztekeia, Tada Krauiů Tiesa[4] tesudij ant io.
⟨tadda bus kaltas krauio⟩. O waggis tur attadůti ⟨uszmoketi⟩. Jei
ne tur nieka. Tadda tepardůd ghį uszu io Waggistę.
4. O iei iampi Wagista giwą bus rasta, buk Jautis, Assils alba Awis,
tadda ghissai dwilinkai[5] tur attadůti.

[28] tais. iš *akmemis* (?);
[29] pršt. *ischkas*;
[30] vt. išbr. *ira*;
[31] pabr., prir. *aptureti.*
XXII. [1] pabr., v. *ant Smerties*;
[2] v. pabr. *Prowa*;
[3] pabr. nuo *Tada*, pršt. *Tad Nebus kaltas krauio*, pršt. pabr. *blut gericht uber Jn gehen lasse*, pršt. išbr. *Kruwinai nusiuditj*;
[4] pabr., v. *Prowa*;
[5] tais. iš *dwilįkai*;

5. Jei kas ant Lauko alba Winiczios skada pa daris, kaip[6] iog isch io Pækus Kriwida padaris[7] swetimoie Dirwoie, Tassai isch wissu gerriausio (...)[8] sawa Dirwos ir Winiczios tur attadůti.
6. Kaip Vgnis rasis, ir sugrebs Erschkeczius, ir sudegins, ⟨pagadins⟩ Pædus alba Jawus, dabar stowinczius, alba Dirwa, Tassai tur attadůti kursai tą Vgni uszdegge.
7. Jei kas sawam Artimoiui Pinnigus alba Rjkus důs ischdeti, ir tam tatai isch io namų bus ischwogta, Jei ras Wagį, tadda ghis dwilinkai tur attadůti.
8. O iei Waggis ne bus rastas, tadda tewed Vkiniką po akim Deiwų[9], bau ne bus ghis siekens sawa ranka Artimoio sawa[10] lobio.
9. Jei kas antrą kaltin delei kokios neteisibes, buk tatai delei Jauczio alba Assilo alba Awies, alba Rubo, alba wissokio kas pamesta ira, tadda tur abeių bila po akim Diewo[11] buti, katrą Diewai[12] kaltins, tassai dwilinkai Artimoiui sawam tur attadůti.
10. Jei kas sawam Artimoiui Assilą alba Jautį, alba Awį alba kitą kokį Pækų důs ischdeti, ir numirscht iam, alba skadą gaun, alba iam bus nuwarjta[13], newienam neregint,
11. tadda anis teprisiek po akim PONO, bau ne bus sawa Ranka Lobio Artimoio sawa siekens. Jr Ponas to lobio tur toktai prijmti, kaip antras nepriwala uszmoketi.
12. O iei iem tatai pawogs Waggis, tadda ghis tatai io Ponui tur uszmokieti.
13. O iei bus supleschita, tadda (...)[14] ghis tur liudimą ape tatai atwesti, bei ne uszmoketi.
14. Jei kas ko nog Artimoio sawa apims, ir bus pagadinta, alba numirschta, Ponui io ne priesant, tadda ghis tur tatai uszmoketi.
15. O iei io Ponas prijra, tadda ghis ne uszmokes, kadangi tatai usz sawa Pinningus nusamde.
16. Jei kas Mergą[15] prigaus[16], kuri dabar ne ira paszadeta, ir aną priguls, Tassai tur iei důti ios passægą[17], ir ię usz sawa[18] Moterį turreti.
17. O iei ios Tiewas ginsisse ię iam důti, tadda ghis tur pinningų paswerti ⟨paskaititi⟩ kiek Mergai ant passægos pareitisi[19].
18. Szjnę[20] tu nepalik giwą.

[6] pabr., v. *io*;
[7] pabr., v. *bus*;
[8] išbr. *ant*;
[9] tais. iš *Diewų*;
[10] pabr.;
[11] pabr., v. *Deiwiu*;
[12] pabr., v. *Deiwes*;
[13] pršt. *nuboginta*;
[14] išbr. *tur*;
[15] v. *Panę*;
[16] pršt. išbr. *beredet, prigules*;
[17] pršt. *wiena*;
[18] vt. išbr. *io*;
[19] tais. iš *pareitis*;
[20] tais. iš *Szjnes*;

19. Kursai prigules[21] Bandą[21], smertimi numirs.
20. Kursai Deiwems affierawos, be PONO wieno, tas tur nuszawintas[22] buti.
21. Swetimuių[23] tu ne lupk, nei spausk ⟨pamink⟩. Nesa ir ius Swetimi ⟨Ateiweis⟩ buwate Egyptųszemeie.
22. Jus newienos[24] Naschlies nei Siratų nepaszeisket. ⟨newarginket⟩
23. Jei tu anus[25] warginsi, Tadda anis manensp schauksis, bei asch iu schauksmą ischklausisiu.
24. Bei tadda[26] mana rustjbe pakirsch, kaip asch ius Kallawiju nuszawinsiu, ir iusu Moters bus Naschles, ir iusu Waikai Siratos[27].
25. Kadda pinnigus sziczisi mana Szmoniems Pawargusiems tawip, Tadda (...)[28] io neturri wersti ant Skados. Jr nůmos nog io ne imti.
26. Kada tu nug tawa Artimoio Rubus Vszguldimu imsi, Tatai Jam turri attadůti, ikki ne nurendeius Saulei.
27. Nesa io Rubas ira wienatija Dangtis io odos ⟨kuno⟩ kuriosa ghis miegt. O iei ghis manenspi schauksis, tadda asch ghį ischklausisiu. Nesa (...)[29] malonus esmi.
28. Deiwiems[30] tu nekeik. Jr Wiriausį tawa Szmonisą neloiok.
29. Tawa Pilnjbe[31] ir Ascharas[32] neusztrukink. Tawa pirmąghį Sunų turri man důti.
30. Teipaieg turri dariti ir tawa Jaucziu bei Awimi. Septines dienas testow ghis pas sawa augiwę. Aschmą dieną turri ghį man důti.
31. Jus turrit po mana akim schwentas Szmones buti. Todelei neturrit walgiti Miesos, kuri ant Lauko Szwerų supleschita ira, bet ię Schunims pamesti.

XXXV

ei Moseschus suwadinna wissą Sussirinkimma waikų Jsrael, ir biloia iemus. Tatai ira ka Ponas prisake, ieib daritumbit.
2. Schesches dienas dirpket, o sekmą dieną schwenskite, Sabbathą[1] atilsio Pono, kursai toie dirbs, turres mirti.
3. Jus Sabbathos dieną ugnies neuszdekite, wissosu iusų Trabusa.

[21] pabr., pršt. *su bandikschcziu sussieit*, pršt. išbr. *galwij*;
[22] pršt. pabr. *verbannet*, *uszmuschti*;
[23] v. *Ateiwiu*;
[24] pabr.;
[25] pabr., pršt. *iůs*;
[26] pabr.;
[27] tais. iš *Siratas*;
[28] išbr. *tu*;
[29] išbr. *asch*;
[30] tais. iš *Diewiems* ir *Deiwes*;
[31] pršt. *butent tawa iauną wjną*;
[32] pršt. *butent Aleų*.
XXXV. [1] pabr.;

4. Bei Moseschus kalbeia wissam Sussirinkimmui waikų Jsrael. Tatai ira, ką Ponas prisake.
5. Důket Ponvi tarp[2] sawens[2] Pakelemą[3] affierą[3], schitaipo, iog pakelema affierą Pono kosznas isch geros wales atneschtu Auksą, Sidabrą, Warį,
6. geltonus schilkus, brunotus schilkus[4], raudonus[5] schilkus⟩ baltus schilkus ir aschkų plaukus,
7. raudonus[6] Aszius[6], Apschraodas ir Setim,
8. Aleų lampemis, ir wotkas Mostims, ir geram Rukijmui,
9. Onichą ir Akmenis insodintus[7] Ephodui[8], ir prieschirdei[9].
10. Jr kas tarp iusu ischmanans ira, tas teateit ir tedara, ką Ponas prisakens ira,
11. Tatai esti Tabernakulą su io Liudimu, Danktis, Ansas[10], Lentas, Vssklandas[11], Stulpas ir Koias.
12. Skrinelę ir ios Kartis. Malones Kreslą ir Vszkabbą.
13. Stalą ir io Kartis, ir su wissais io Stotkais, (...)[12] ir Weidokepalus[13],
14. Liktaru[14] ant szibinimo, ir io Stotkus, ir io Lampes, ir Aleu ⟨szwakemis.⟩ szwakei.
15. Altorą[15] Rukijmo su sawa Kartemis. Mostį ir Wotkas Rukijmui, Drabę uszu Wartu Tabernakulo.
16. Altora[15] Sudeginimo affiero ir io wario Krotus, Kartis ir wissus io Stotkus, Praustuwę ir ios Koghi.
17. Apkabą dimsties[16] ir io Stulpus bei Koias, ir Drobę wartų Dimstije[17].
18. Wagis Tabernakulo Dimsties[18] ir io Stulpas.
19. Rubus Vredo ant sluszbos Schwentibeie. Schwentůsius rubus Aarono Plebono, ir rubus io Sunu ant[19] Plebonistes uredo.
20. Tadda ischeia wissas Sussirinkimmas waiku Jsraelo nug Moseschaus.
21. Jr wissi kurie rodas ir isch gæros wales dawe, ateię atnesche Pakelemą affierą Ponvi, anam Darbui Tabernakulo Liudimo, ir wissai io Sluszbai, ir schwentam rubui.

[2] įtrp.;
[3] pabr.;
[4] pršt. *srustą karmesiną*;
[5] pabr., v. *<baltus*;
[6] pabr., pršt. *rudus aszių kailius*;
[7] vt. išbr. *<inkliotus>*, pršt. pabr. *eingefaste*, pršt. išbr. *intaisiti, insœkti, apsalatjti*;
[8] pabr., v. *Supiczei*, pršt. *Ephodus*;
[9] pabr., prir. *Priekrutei, Racionolui*, pršt. pabr. *Schiltlein*;
[10] pršt. *Ansai*;
[11] pabr., v. *Kartes*;
[12] išbr. *malones Sostą*;
[13] pršt. *Kœpalus schuleimo*;
[14] tais. iš *Liktarną*;
[15] tais. iš *Altorų*;
[16] pabr., pršt. *Apdaro*;
[17] pabr., pršt. *Apdare*;
[18] pabr., v. *apdaro*;
[19] įtrp.;

22. O atnesche teip Wirai kaip Moteres, kas rodas noreia, Spitulas[20], Ausų ansas[21], Ansas[22], ir Spitulas, ir wissokius auksinus Stotkus. Priegtam atnesche kosznas Auksa ant Kilnoghimo Ponui.

23. Jr kas sawip rada geltonus Schilkus, brunatus[23] schilkus[23], Raudonus Schilkus[24], Baltus Schilkus, Aschkų Plaukus, raudonus[25] Aszius, ir Apschrų adas, tas tatai atnesche.

24. Jr kuris pakele sidabra ir Wari, tas atnesche tatai Pakelimui Ponvi. Jr kursai Setim sawip rada, tas atnesche tatai wissokem Darbui Diewosluszbos.

25. Jr kurios Jschmintingas Moteres buwa, tos dare sawa rankomis, ir atnesche sawa Darbus isch geltonų schilkų, Burnotų[26] schilkų[26], Raudonų[27] schilkų[27], ir baltu Schilkų,

26. Jr[28] kurias Moterischkas tokį[29] darbą mokeia, ir tatai rodas dare, tos aude ⟨dirba⟩ Aschkų plaukus.

27. O Kunigaikschtei atnesche Onichus, ir įklijotus[30] akmenis Ephodui[31] ir Prieschirdei[32].

28. Jr Wotkas bei Oleų Szwakems ir Mostims, ir geram Rukijmui.

29. Schiteipo atnesche waikai Jsraelo isch geros walios, teip Wirai kaip Moteres, wissam darbui, ką Ponas prisakens buwa per Moseschu, idant tatai padaritų.

30. Bei Moseschus kalbeia Waikamus Jsrael, Schitai, Ponas wardais pawadinna BeZaleelą, sunų Vri, sunaus Hur, isch Plemes Juda,

31. ir ghi papilde Dwase Diewo, idant butų Jschmintingas, pratingas, hadnas wissam darbui,[33]

32. Kitrei[34] dirpti[35] isch Aukso, Sidabro ir Wario.[36]

33. Brangius akmenis piauti ir įkleioti[37], Medi taschiti, dirpti wissoki darbą kitrei[38].

34. Jr ghis iam io schirdi pamoke, ir Ahalibo sunaus Ahasamach nog Plemes Dan.

35. Ghissai iu Schirdį papilde Jschmintimi, ieib padaritų wissoki

[20] pabr., v. *Sukabbes*;
[21] pabr., pršt. *Auskares*;
[22] pabr., pršt. *Grindes*;
[23] pabr., pršt. *scharlota*;
[24] pršt. *srustą Karmesiną*;
[25] pabr., pršt. *rudus aszių Kailius*;
[26] pabr., v. *scharloto*;
[27] pabr., pršt. *srusto Karmesino*;
[28] tais. iš *Jei*;
[29] vt. išbr. *thą*;
[30] pabr., pršt. *insodintus*, pršt. pabr. *apsalatitus*;
[31] pabr., v. *Supiczei*;
[32] var. *Priekrutei*, pršt. *Schiltlein*;
[33] visas skirsnelis pabr.;
[34] pršt. *mandogei*;
[35] tais. iš *ischdirpti*;
[36] visas skirsnelis pabr.;
[37] pabr., pršt. *einsetzen*, *insadinti*, pršt. išbr. *apsalatiti*, *intaisiti*;
[38] pabr., v. *mandagei*;

darbą, piauti, Austi, ir ischraschiti[39] geltonais Schilkais, brunotais[40] Schilkais[40], Raudonais schilkais, ir baltais Schilkais, ir su audimu, Jdant daritu wissoki Darbą, ir Kitrus[41] darbus pramanitų.

XXXVI

adda dirba BeZaleel ir Ahaliab, ir wissi Jschmintingi Wirai, kuriemus Ponas Jschminti ir Protą pridawens buwa szinnoti, kaip wissoki darbą dariti turretų. sluszbospi Schwentjbes, pagal wissa ką Ponas prisakens buwa.
2. Bei Moseschus atwadinna BeZaleelą ir Ahaliabą ir wissus ischmintingus wirus, kuriemus Ponas Jschmintį pridawens buwa ių[1] Schirdina[2], butent, kurie walnai tam įssisiulija, ir priszenge, dirpti[3] anno darbo.
3. Jr anis ateme nog Moseschaus wissa Pakielimą, kurę waikai Jsrael atnesche Darbop sluszbos Schwentibes, ieib padarita butų. Nesą anis koszną[4] ritą atneschdawa, sawa (...)[5] geros walios Dowaną, iopi.
4. Tadda ateija wissi Jschmintingi kurie (...)[6] Darbą Tabernakulo dirba, kosznas sawa Remestwos, idant darritų,
5. ir kalbeia Moseschui. Szmones[7] perdaug[7] atnesch[7]. daugesne nei scham Darbui schos sluszbos reik, kuri Ponas dariti liepe.
6. Tada prisake Moseschus, idant schauktų pra Abasą. Niekas nebeprideket Pakelimui Schwentibes. Tadda liowesi Szmones atneschti.
7. Nesa thų daiktu buwa apstas ⟨pakaka⟩ wissokiam darbui, kas buwa dariti, ir atliktinai.
8. Schitaipo dare[8] wissi Jschmintingi Wirai tarp Darbiniku Darba Tabernakulo[9], Deschimti kaurų, isch sasuktu baltu schilkų, geltonų schilkų, brunotų[10] schilkų[10], Raudonu[11] schilkų[11], Cherubinus kitrei[12].
9. Jlgummas wieno Kauro buwa dwideschimtis ir aschtůni mastai[13], ir platummas keturi mastai[14]. Jr wissi buwa wienos mieros.
10. Jr ghis sukabinna wissada[15] penkis kaurus kruwon, kita kitopi.
11. Jr padare geltonas Anseles[16], ant kraschto koszno kauro, kur anis sukabinami buwa,

[39] tais. iš *uszraschiti* (?); [40] pabr., pršt. *scharlotu ir srustu karmesinu*; [41] pabr., v. *mandagus.*
XXXVI. [1] vt. išbr. *schų*; [2] tais. iš *ing Schirdį*; [3] pršt. *dariti*; [4] tais. iš *kosznas*; [5] išbr. *isch*; [6] išbr. *prieg*; [7] pabr., pršt. *NB*; [8] tais. iš *padare*; [9] tais. iš *ant Darbo Tabernakulą*; [10] pabr., pršt. *scharloto*; [11] pabr., pršt. *srusto Karmesino*; [12] pabr., v. *mandogej*; [13] pabr., v. *olektei*; [14] pabr., v. *olaktei*(?); [15] tais. iš *wissadi*; [16] pršt. pabr. *grendes*;

12. ant koszno kauro penkesdeschimts anseliu[17], idant wienas antro twertunse,
13. ir padare penkisdeschimts kabeliu[18], ir sutaise kaurus kabeleis annais su kittais kruwon, idant wienas Tabernakulas taptų.
14. Bei ghis padare deschimti kauru[19] isch Oschkųplaukų[20], (...)[21] Giwenimui[22] ant Tabernakulo.
15. Triųdeschimties mastu[23] ilgumą, ir keturu mastų[23] platummą, wissus wienos mieros,
16. ir sutaise wissadai penkis ant wienos dalies, ir scheschis kruwon ant kitos dalies.
17. Jr padare wissadai penkesdeschimts anseliu[24] ant koszno kauro[25] ant kampo ⟨(...)[26] Kraschto⟩ kureis sukabinti butų,
18. ir padare wissad penkes deschimts wario Kabelių, kureis Tabernakulas kruwona sutaisitas butų.
19. Jr padare Dangtį[27] ant Tabernakulo isch raudonų Awino adų. Jr ant to kita wel Dangti[27] isch Apschra adų.
20. Jr padare Lentas[28] Tabernakului isch medio Setim[29], kurios turretų stoweti.
21. Koszną deschimties Mastų[30] ilginiu, ir pusantro masto[31] platiniu,
22. ir ant kosznos dwi[32] kurpi[32], idant wiena antrospi pastatita butų. Schitaipo padare ghis wissas lentas Tabernakului,
23. iog tu lentų dwideschimtis ing Pietus stoweia.
24. Jr padare keturesdeschimts koių po ių, po kosznos lentos dwi kurpi[33], sawa Dweiump Kurpiump[34].
25. Schiteipo ir ant antros schallies Tabernakulo, prisch Schaurę, padare ghis teipaieg dwideschimti Lentų,
26. su keturomis deschimtomis Sidabro Koiamis[35], pa kosznos lentos dwi koghi.
27. A vszpakali Tabernakulo prisch Wakarus, padare ghis Schesches Lentas,
28. ir dwi kitti uszpakali ant dweių Sansparų Tabernakulo,
29. idant koszna tų dweių su sawa sansparo lenta (...)[36] isch szemo

[17] pršt. pabr. *grendziu*;
[18] pršt. *kabbių*;
[19] pršt. *Tepich*, *Kaldrus*;
[20] tais. iš *Aschkųplaukų*;
[21] išbr. *Tabernakului*;
[22] tais. iš *Giwenimu*, v. *Schetrui*;
[23] pabr., v. *olektu*;
[24] pabr., v. *grendziu*;
[25] pršt. *Kaldro*;
[26] išbr. *kampo*;
[27] tais. iš *Danga*;
[28] tais. iš *Lentras*;
[29] tais. iš *Sitim*;
[30] pabr., v. *olektu*;
[31] pabr., v. *olektzo*;
[32] pabr., v. *Koghi*, pršt. *du tappu*;
[33] pabr., prir. *koghi*, pršt. *du tappu*;
[34] pršt. *Skiliumpi*;
[35] vt. išbr. *Koiu Sida*/ *Aukso Koių*;
[36] išbr. *uszpakali*;

sussiglaude[37], ir aukschtai pas galwas kruwon sussieitų, Klammeriu. ⟨Sakcziu⟩
30. Jdant thų Lentų aschtûnes butu, ir schescholiks Sidabrinų Koių, pa koszna dwi Koghi.
31. Bei ghis padare Vssklandas[38] isch Sitim, penkias lentoms ant wienos schallies Tabernakulo,
32. ir penkes[39] ant antros schallies, ir penkias uszpakali wakarop,
33. Jr ghis padare Vssklandas[40], iog annos widui lentų prakischamas buwa, nug wieno galo ikki antro.
34. Jr aptrauke[41] tas Lentas Auksu. O ių Ansas[42] ghis padare isch Aukso Vssklandams[43], ir apkloia Kartis Auksu[44].
35. Jr padare Vszkabbą su Cherubinais, kitrei[45] su geltonais schilkais, burnotais[46] schilkais[46], Raudonais[47] schilkais[47], ir sasuktais baltais Schilkais.
36. Jr padare tamui Keturius Stulpus isch medzio Setim[48], ir aptrauke anus[49] Auksu, ir ių Galwas isch Aukso, ir nulieia tam ketures Sidabrinas Koias.
37. Jr padare Drobę widui Wartų Tabernakulo isch geltonų Schilkų, scharlotu[50], Raudonu[51] Schilkų[51], ir sasukui baltų Schilkų meksta.
38. Jr penkis Stulpus su iu Galwomis. Jr aptrauke[52] ių Galwas ir Lankus Auksu. Jr penkes Wario Kaias iumpi.

XXXVII

ei BeZaleel padare Skrinele[1] isch medzio Setim[2] pustreczio masta[3] ilgą[4], pusantro masto[5] platzę[6] ir aukschtą.
2. Jr aptrauke[7] tą cziscziausiu Auksu, widui ir lauke, Jr padare iei Auksina wainika aplinkui,
3. ir nulieia ketures Auksinas Ansas[8] ant ios keturų Kampu, ant koszнos schallies dwi (...)[9].

[37] pršt. *sussiglaustų*;
[38] pršt. *Kartes*;
[39] tais. iš *penkies*;
[40] pabr., v. *Kartes*;
[41] pabr., v. *laiste*, pršt. *apkloia*;
[42] v. *grendes*;
[43] pabr., v. *Kartemis*;
[44] vt. išbr. *ir aptrauke* [*v.* išbr. *laiste*] *Vssklandas Auksu*;
[45] pabr., pršt. *mandagei*;
[46] pabr., v. *scharlatu*, pršt. *Scharla*[*tu*];
[47] pabr., pršt. *srustu Karmesinu*;
[48] tais. iš *Sitim*;
[49] pabr., v. *ius*;
[50] vt. išbr. *burnotų schilkų*:
[51] pabr., pršt. *srustu Karm[esinu]*;
[52] pabr., pršt. *apkloia*, pršt. pabr. *aplaiste*.

XXXVII. [1] pršt. *Arca*;
[2] tais. iš *Sitim*;
[3] pabr., pršt. *olektes*;
[4] tais. iš *ilgumo*;
[5] pabr., v. *olektes*;
[6] tais. iš *platų*;
[7] pabr., v. var. *apleida*, pršt. *apkloia*;
[8] pršt. *Grindes*(?);
[9] išbr. *Ansi*;

4. Jr padare kartis isch medzio Setim, ir aptrauke[10] ies Auksu,
5. ir įkischa ies Ansůsna[11] ant Schalies Skrines, iog ie neschoti galeia.
6. Jr padare Malones[12] Kreslą[12] isch czisto Aukso, pustreczio masto[13] ilgą, ir pusantro masto[13] platų.
7. Jr padare du Cherubinu isch czisto[14] Aukso, ant dweių galų Malones Sosto.
8. Wieną Cherubiną ant scho galo, antrą ant antro galo.
9. Bei Cherubinai ischplatinoia sawa Sparnus, nug[15] aukschto, ir apdenge ieis Malones sostą. Jr ių weidai stoweia prisch kits kittą, ir weisdedami[16] ant Malones Kreslo.
10. Bei ghis padare Stalą[17] isch medzio Setim, dweių mastų[18] ilgą, wiena mastą[19] platų, ir pusantro masto[20] aukschtą.
11. Jr aptrauke[21] ghi czisczíausiu Auksu Jr padare iem Auksina Wainiką aplinkui.
12. (...)[22] Padare iem teipaieg Lentele[23] aplinkui plaschtoko(?) aukschtą, ir dare auksiną wainiką, aplinkui Lentelę,
13. Jr nulieia tam ketures auksinas Ansas[24], ir padeia ies keturump Kampump, pas io ketures Koias,
14. arti Lenteles, idant Kartis iůsu butų ir[25] ghį paneschtų.
15. Jr padare Kartes isch medzio Setim, ir aplaiste[26] ies Auksu, idant Stalą paneschtų.
16. (...)[27] Padare teipaieg isch czisto Aukso Stotkus[28] Stalo[28], bliudus, kupkeles, kraggus ir kauschus, kureis ischpildawa ir įpildawa.
17. Jr padare Liktarna[29] isch graszo nukalto[30] Aukso, tame buwa, Kassula[31], su schakomis, bludelemis[32], agůnais[33] ir Szolemis[34].
18. Schesches Schakos buwa ant io schallių, ant kosznos Schalies tris schakos,
19. tris bludeles buwa ant kosznos schakkos, su bůszemis[35] ir Szolemis,
20. O ant Liktarno[36] buwa keturi bludelei, su bůszemis[37] ir szalemis,

[10] pabr., v. var. *aplaiste*, pršt. *apkloia*;
[11] pabr., pršt. *Grindisna*;
[12] pabr., pršt. *Propitiatorium*;
[13] pabr., v. *olekties*;
[14] pršt. *nukalto*;
[15] pabr., v. *isch*;
[16] tais. iš *weisdeia*;
[17] pabr., pršt. *Mensa*;
[18] pabr., v. *olektu*;
[19] pabr., v. *olekti*;
[20] v. *olekties*;
[21] v. var. *aplaiste*, pršt. *apdare*;
[22] išbr. *Jr*;
[23] pršt. *Leiste*;
[24] pršt. *grindes*;
[25] vt. išbr. *ieib*;
[26] pabr., v. *apdare*;
[27] išbr. *Jr*;
[28] pabr.;
[29] pabr., v. var. *Liktaru*, pršt. *Candelabrum*;
[30] vt. išbr. *czisto*;
[31] pršt. *liemů*, pabr. *warpste*;
[32] tais. iš *bludeles*, pršt. pabr. *Schalen, tariolkelo*;
[33] vt. pabr. *bůszes*;
[34] tais. iš *Szoles*;
[35] pabr., v. *agůnais*;
[36] var. *Liktaraus*;
[37] v. *agůnais*;

21. wissada po dweiu schakų wienas[38] agůns[38]. Kaip schitaipo sche-
sches schakos ischeidawa,
22. bei ių bůszes[39] ir schakos ant ių. Bei wis buwa isch graszaus[40]
ir cziscziausio Aukso.
23. Jr ghis padare septines Lampes[41], su iu Szwakių szniplemis ir
apgesimo[42] půdeleis[42] isch czisto Aukso.
24. Jsch wieno Talento graszaus Aukso padare ghis ghį[43], ir io wis-
sus Stotkus.
25. Ghis padare teipaieg ir Rukijmo[44] Altorą[44] isch medzio Setim,
wienos[45] olektes[45] ilgą ir platų, tikrai ketwirtaini, ir dweiu mastu[46]
ilgą su io Raggais.
26. Jr aptrauke[47] ghi graszu Auksu, io Dangti[48] ir io Sienas ⟨Schallis⟩
apskrittai, ir io Raggus. Jr padare iam Wainiką aplinkui isch Aukso,
27. ir dwi Auksini Anseli[49] po Wainikų ant abeiu schallių. Jdant
Kartis thinai indetų, ir ghį tamis neschotų.
28. O Kartis ghis padare isch medzio Setim, ir aptrauke[50] anus[51]
Auksu, Jr padare ana schwentą Mosti[52], ir Rukijma isch czistų wat-
kų, Apotekarų budu.

[38] tais. iš *wiena bůsze*;
[39] pabr., v. *agůnas*;
[40] pabr., pršt. *nukalto*;
[41] pršt. *Lucerna*;
[42] pabr., pršt. *gestuwems*, pršt. pabr. *leschnepffe*;
[43] pršt. *sz Liktarną*;
[44] pabr., pršt. *Altare Thimiamatis*;
[45] tais. iš *wieno masto*;
[46] pabr., v. *olektu*;
[47] pabr., v. *apkloia*;
[48] tais. iš *Dangą*;
[49] vt. išbr. *Ansi*, pršt. pabr. *grindi*;
[50] var. *apdare*;
[51] pabr., v. *ies*;
[52] pršt. *vnguentum*.

Treczios knigos[1] MOSESCHAUS

Anno 1590. 22. die Octobrj.

I

ei Ponas atwadinna Moseschų, ir kalbeia su io isch[2] Tabernakulo Sussirinkimmo, bilodams[3].
2. Kalbek su Waikais Jsraelo, ir bilok iemus. Kursai tarp iusų nor Ponvi affierawoti, tas te dara tatai isch Pækaus, (...)[4] Jauczių[5] ir Awių.
3. Jei kas nor Sudeghinaima[6] affierą[6] affierawoti, tada[7] teaffierawoij Patineli ⟨Wirischki⟩ kursai benutarties ira, lauke uszu Wartų Tabernakulo Sussirinkimmo, idant Ponvi miela butų nug io.
4. Jr tepagulda sawa Ranką ant Sudeginaimos[8] affieros Galwas, tada bus mielu Ponvi, ir ghi sudairins ⟨suiednos⟩.
5. Jr tepamusch aną iauną Werschį po akim Pono, ir Plebonai, Aarono Sunus, te atnesch artiniu Krauius, ir te laista ieis ant Altoriaus aplinkui, kursai lauke uszu wartų Tabernakulo Sussirinkimmo ⟨Liudimo⟩ ira.
6. Bei Affierai Sudeginoghimo tur nutraukti[9] ada[9] ⟨nudirti⟩ ir tur[10] stukosna sukapoti[11].

I. [1] tais. iš *TRECZIAS KNIGAS*;
[2] vt. išbr. *ape*;
[3] tais. iš *ir biloia*;
[4] išbr. *isch*;
[5] v. *werschų*;
[6] pabr., tais. iš *Sudeghinama*, pršt. išbr. *Sudega*: *affiera buwa wissa sudegama*;
[7] pabr.;
[8] tais. iš *Sudeginamos*;
[9] pabr.;
[10] pabr., v. *ię*;
[11] tais. iš *sukapota buti*;

wiru Jei Wyras alba Moterischkoi ant
Galwos alba barsdoie ischmot Meschai,
pei Plebonas tha Szonkla [pischo]
sg walga, ir randa, ~~ireranda~~ [iweis-
deghima Wsaista] gillesni sancze nei
kitta Ada, bei plaukus thinai Auk-
u sinnus ir wotolnitus Tadda tur ghi ne-
czistu nusuditi, Nesa ira Raupsu,
ir Schaschai Galwos alba barsdos. O
iei Plebonas reges, schaschus neson-
czius gillesnius, nei ~~uszu~~ Ada, bei Plau-
Kasl kus ne palschus Tur ghis tha Seppines
dienas uszrakinti. Ir kada Sekma die-
na apszwalga ~~iwust~~ ir randa, Schaschus tohaus
ingresziusiu ne ~~uschoczusius~~, bei nesanczius auksi-
nius plaukus, ir ~~[illegible]~~ rana [iweis-
deghimas] Schaschu nesancze gillesne
nei kitta Ada. Tadda ghis tur apsiskus-
ti,, wienok Schascha ne tur apskusti,
Ir tur ghi Plebonas wel Seppines die-
nas uszrakinti. Ir kaip ghis Sekma die-
na apszwalga, ir randa Schascha
tohaus ne pristu usch. Adoie, bei rana ne-
ira gillesne nei ~~uszu~~ kitta Ada, tadda
tur ghi Plebonas czistu paskelpti, bei
ghis rubus ~~Drapanas~~ sawa te masgoy, nes ghis
ira czistas. O iei Niekszai tohaus Ada
gadin [pristu] kada czisti paskelbtas
buwa, Ir Plebonas apszwalga ir randa
Schaschus tohaus pristu usch Ada, Tadda
tohaus ~~[illegible]~~ Ieneadbai, kagei
plaukas auksini ira, Nesa ghis ne-
czistas ira. O iei Schaschas regimai

7. Bei Sunus Aarono (...)[12] Plebono[13] tur ugni ant Altoriaus pakurti, ir malkų wirschun uszdeti,
8. bei (...)[14] Stukus anus, tatai esti, Galwą ir Taukus ant Malkų uszdeti, kuri ant Vgnies ant Altoriaus gul.
9. O widurius ir staibius tur wandemi numasgoti, ir Plebonas tur tatai wis uszdegti ant Altoriaus ieib butu Sudeginoghima affiera. Tatai ira Vgnis saldaus Kwapo Ponvi.
10. O iei nores isch Awiu alba Aschku[15] Sudeginoghimo affiera affierawoti, tada teaffierawoij (...)[16] Patineli be nutarties.
11. Jr te papiauia ghį prieg schalies Altoriaus prisch Schaure, po akim Pono. Bei Plebonai, Aarono Sunus (...)[17] io krauius te laschin[18] ant Altoriaus aplinkui.
12. Jr tur stukosna sukapoti, Bei Plebonas tur Galwa ir Taukus ant malkų ir Vgnies, kuri ant Altoriaus ira, pagulditi.
13. O widdurei ir Staibei tur wandemi numasgoti buti, ir Plebonas te affierawoij tatai wis ir teuszdeg tatai ant Altoriaus ieib butu Sudeginaimą[19] affiera. Tatai ira Vgnis ant[20] saldaus Kwapo Ponvi.
14. O iei isch Paukschcziu[21] nores Ponvi Sudeginoghimo affierą affierawoti, tada te dara tatai isch Kurkleliu alba iaunų Karweliu.
15. Jr Plebonas tur tatai Altoriauspi atneschti, ir iam Galwą nusznipti, idant ant Altoriaus butų uszdekta, ir io krauius ischleisti pas sieną Altoriaus.
16. O io Gurkli ⟨pilwą⟩ su (...)[22] Pluksnamis tur pas Altorą prisch Ritus ant Pælinų Kruwas ischmesti.
17. Jr tur io Sparnus perreschti ⟨perskelti⟩ o nenulausziti. Jr schitaipo tur tatai Plebonas ant Altoriaus uszdekti ant Malkų ant Vgnies ieib butu Sudegginoima[23] affiera. Tatai esti Vgnis ant saldaus,|⟨skannaus⟩ kwapa Ponvi.

XI

ei Ponas kalbeia su Moseschumi, ir Aaronu, bilodams[1] iumpi.
2. Kalbeket su waikais Jsrael, ir biloket. Tatai ira thie Szweris Kurius walgiti turrit, tarp wissų Szwerų ant Szemes.
3. Wis kas naggus perskel[2] ir grumul[3] tarp Szwerų, tatai walgiket.[4]

[12] išbr. *tedara*;
[13] tais. iš *Plebona*;
[14] išbr. *tur*;
[15] pabr. nuo *isch*;
[16] išbr. *ghis*;
[17] išbr. *tur*;
[18] vt. išbr. nsk.;
[19] tais. iš *Sudeginama*;
[20] pabr.;
[21] pabr. nuo *iei*;
[22] išbr. *io*;
[23] tais. iš *Sudegama*.
XI. [1] tais. iš *ir biloia*;
[2] tais. iš *perskelia*;
[3] pršt. pabr. *wiederkewet*;
[4] visas skirsnelis pabr.;

4. O kas grumul, ir tur naggus, o iu ne perskel ⟨perskiria⟩, Kaip antai Welbludas, tatai iumus neczista ira, bei io neturrit walgiti.
5. Kralikai tiesa Grumul, o naggu neperskel[5]. Todel anos[6] neczistos ira.
6. Kischkis grumul teipaieg, o naggų ne perskel[7], todel ghis iumus neczistas ira.
7. Bei parschas perskelia[8] naggus, bet negrumul, todel tur iumus neczistu buti.
8. Nug schų Miesos ius newalgiket, nei ių Maitą dassiliteket. Nesa anis iumus neczisti ira.
9. Schitai walgikite tarp[9] to kas wandenija[10] ira. Wis kas pasparnius ir Szwinas tur, wandenissa, Jurisą, ir Vpesą, walgiket.
10. O wis kas ne tur pasparnių ir szwinų, Mariosą, ir Vpesą, tarp wisso kas krutta Wandinjssą[11], ir wisso kas giwen wandenije, tur iumus buti baidiklu,
11. idant ius ių Miesos ne walgitumbit, ir nog ių Maitos teipaieg baiditumbites.
12. Nesa wis kas netur Pasparnių bei Szwinu wandenije, to baidikites.[12]
13. Bei schito baidikites tarp Paukschczių, Jeib io newalgitumbit. Ærelį, Wanagą, Schuwædrą,
14. Raragą[13], Linge, ir kas jas(?)[14] weisles ira.
15. Jr wissus Warnus, su ių weisle.
16. Strusą, Pelæda[15], Geguszę, Pęslį su io weisle.
17. Winnikaiti[16], Gulbin, Apuoka,
18. Schikschnisparni, Baublį,
19. Gandrą, Gemschę, Kækschta su io weisle, Tuttlį[17] ir Blesdnga.
20. Bei wis kas krutta tarp Paukschcziu, bei waikschczoij keturiomis koiamis, tatai testow iumus baidiklas.
21. Wienok tatai turrit walgiti isch Paukschcziu, kas krutt ir waikschczoi keturomis koiamis o ne ant dweiu Koių[18] ant szemes schokineij[19].

[5] tais. iš *neperskir*;
[6] pabr., v. *ios*;
[7] tais. iš *perskiria*;
[8] tais. iš *perskiria*(?);
[9] pabr., v. *isch*;
[10] tais. iš *wandenissą*;
[11] tais. iš *Wandinje*(?);
[12] visas skirsnelis pabr.;
[13] pršt. *Geier*, *Maitædį*, apačioje prir. *Haliæoetus, aquilæ gens est, quam marinam dicunt, grandis et rapax. Vide Pellicanum, qui dicit Vultur cadaveribus mortuorum nutritur, alieno lacti* (?) *væscitur, abominabilis avis et noxia aliquot species recensentur*;
[14] tais. iš *ių*;
[15] vt. išbr. *Appůką*, pršt. *Nachteul*, *pelæda*;
[16] pršt. pabr. *Keutzlein*;
[17] pršt. *Tutljs*, pršt. pabr. *widehop[f]*, *Kukutjs*;
[18] pršt. <*nedwiem Koiam*>;
[19] pabr., v. *kukczoi*;

22. Jsch thų galit walgiti[20], kaip antai ira Arbe, su io weisle, ir Selaam su io weisle, ir Hargol su io weisle, ir Hagab su ios weisle.
23. O kit wis kas ketures Koias tur tarp Paukschcziu, tur iumus baidiklu buti,
24. ir ios neczistus rakůket. Kas schitų Maitą[21] dassilites, tas neczistu bus, ik Wakaro.
25. Jr kas schų Maitą koke neschos[22], tur sawa Drapanas[23] skelpti, ir bus neczistas ikki wakaro.
26. Todel wissas Szwerjs turrinszes[24] Naggus, ir iu ne perskelenczes[25], ir ne grumulinczes[26] (...)[27] testow iumus neczistas[28]. Kursai io dassilites, bus neczistu.
27. Jr wis kas ant[29] Lęttenų waikschczioij, tarp Szwerų kurie keturomis koiamis waikschczoij, tur iumus neczistu buti. Kas ių Maitą dassiliteij, bus neczistu ikki wakaro.
28. Jr kas ių Maitą neschos, tas tur sawa Drapanas[30] masgoti, ir neczistu buti, ikki wakaro, Nesa tokie iumus neczistais ira.
29. Schitie iumus teipaieg tur neczisti buti tarp Szwierų, kurie ant szemes replioij, Szermenis[31], Pęllę, Rupusze, Kosznas su sawa Weisle.
30. Æszjs, Kurkljs[32], Drieszas[33], glůdena[34], (...)[35] ir Kurmis[36].
31. Thie iumus ira neczisti tarp wissa kas replioij. Kas iu Maitą dassiliteij, tas bus neczistu, ikki wakaro.
32. Jr wis ant ko toke nu mirusi Maita uszpůl, tatai tampa neczistu, buk tatai wissokie mædzio stotkai, alba Drapanas[37], alba Ada[38], alba Maischas, ir wissa Priprowa[39], ků kas darama ira, tur buti Wandenina įdeta, bei ira neczista ikki wakaro, Tadda taps czistu.
33. Wissokie molio stotkai, ⟨indai⟩ Jng kurius[40] tokiu Maitų wiena įpuls, wis neczista tampa, kas widui ira, ir turri tai sukulti.
34. Wissa Strowa walgama, iei toksai wandů ing ię įeis, ira neczista. Jr wissoksai Gerimmas gerimasis, wissosų takiosu Jndosų, ira neczistas.

[20] pršt. *Vide Lutheri Marginalia*;
[21] tais. iš *Maitų*;
[22] tais. iš *nesch*;
[23] pabr., v *rubus*;
[24] tais. iš *turrinszus*;
[25] tais. iš *perskiria*;
[26] tais. iš *grumul*;
[27] išbr. *tatai*;
[28] pabr. nuo *Todel*;
[29] pršt. prir. <*koių replioij*>, pršt. pabr. *tappen*;
[30] pabr., v. *rubą*;
[31] pabr., v. *Szebenkschtis*, pršt. *wisel, scharmů*;
[32] pršt. *Chamœleonas, Vide Pellicanum, Molch, kurkljs, Koach heb[reus], Polonus transtulit Salamandra*;
[33] pršt. *Eidel, Drieszas*;
[34] vt. išbr. <*Chameleonv*(?)>, v. *warpste*, pršt. *blindschleich, warpste*;
[35] išbr. *Slanka*;
[36] pršt. *Maulworff, Kurmis*;
[37] pabr., v. *rubai*;
[38] tais. iš *Ados*;
[39] pabr., v. *Stotkai*;
[40] tais. iš *kurį*;

35. Jr wis ant ko tokia Maita uszpůl, tampa neczistu, buk tatai pæczius alba katilas, tadda tur sulauschita buti, nesa neczista ira, Jr tur iumus neczistu buti.

36. O wieňok[41] Schullinei[42] ir Prudai, ir Æszerai ira czisti. Bet kas ių Maitą dassiliteij ira neczistas.

37. Bei iei toke Maita pultu ant (...)[43] ⟨Sæklos⟩ pasætos, ghi wienok czista ira.

38. O iei wandů ant Sæklos pillama butų, ir potam toke maita ant ios uszpultų, tada taptų neczista.

39. Jei Galwijas ⟨Szweris⟩ numirschta, kurio walgiti walnu ira, Kas to maitą dassiliteij, tas ira neczistas ikki wakaro.

40. Kursai nog tokios Maitos walga, tas tur sawa Rubą masgoti, ir bus neczistas ikki wakaro. Teipaieg, Jei kas neschos tokę maitą, tas te masgoij sawa Rubą, ir bus neczistas ikki wakaro.

41. Kas ant Szemes slenk, tatai testow iumus baidiklas, ir netur walgita buti.

42. Jr wis kas ant pilwo slenka ⟨replioij⟩ Jr wis kas ant keturų alba daugesni koiu waikschczoij. Tarp wisso kas ant Szemes slenka, ius ne turrit walgiti. Nesa tatai tur iumus baidiklu[44] buti.

43. Nedarjket sawą Dusche Baidiklu, (...)[45] nei[46] darjket sawe neczistais isch ių, (...)[47] sawe ischtepdami.

44. Nesa asch esmi Ponas iusų Diewas. Todel schwenskities, idant schwentais butumbit. Nesa asch schwentas esmi[48]. Bei nedariket neczistą[49] Duschę iusų isch nekurio replioienczio Szwieries, kursai ant Szemes slenka.

45. Nesa asch esmi Ponas, kursai ius isch Egyptoszemes ischwæde, idant iusų Diewas (...)[50] ⟨buczia⟩. Todelei turrit schwenti buti, nesa asch Schwents esmi[51].

46. Tatai ira Prisakimas ape Szwieris ir Paukschczius, ir wissokias[52] replioienczias[52] Szweris wandenije, ir wissokiu[53] Szwieru[53] ant szemes slenkancziu.

47. Jdant perskirti galetumbit, kas czista ir neczista ira, Jr kurį Szwerį walgiti, ir kuri newalgiti tur.

[41] tais. iš *wiennok*;
[42] tais. iš *Schullinis*, pršt. pabr. *Kölcke*, pršt. išbr. *skardzius*, *Dumburjs*;
[43] išbr. *Semenio*;
[44] tais. iš *baidiklas*;
[45] išbr. *ir*;
[46] tais. iš *ne*;
[47] išbr. *idant*;
[48] pabr. nuo skirsnelio pradžios;
[49] pršt. < *neischtępket* > ;
[50] išbr. *esmi*;
[51] pabr. nuo *Todelei*;
[52] tais. iš *wissokius replioienczius*;
[53] tais. iš *wissokius Szwieris.*

XII

r Ponas kalbeia su Moseschumi, bilodams. Kalbek su Waikais Jsrael, ir bilok.
2. Jei Moterischke taps nieschcze, ir pagimdis Suneļi, tada testow ghi neczista septines dienas, kolei ghi sawa Liggą kencz,
3. Bei aschmą dieną, tur Miesą io pleweles[1] appiaustiti.
4. Bei ghi tur Namie passilikti trisdeschimts ir tris dienas, Krauiosa (...)[2] czistighimo sawa[3]. Schwento ghi ne tur dassiliteti, ir Schwentibespi (...)[4] ne tur ateiti, ikki dienas Czistighimo ios praeija[5] ⟨passigineia⟩.
5. O iei pagimdis Mergelę, tada testow ghi neczista dwi nedeli, kolei ghi sawa Liggą kenczia. Jr tur scheschesdeschimts ir schesches dienas namie passilikti, krauiosa Czistighimo sawa.
6. Jr kadda issipilde[6] dienas Czistighimo ios, //tada// ghi uszu Sunų ir Dukteri tur mittuli eręli[7] atneschti ieib butu Sudeginoghima affiera, ir iauna ballandi, alba kurkleļi ieib butų Grieko affiera, Plebonui lauke uszu Wartu[8] Tabernakulo Liudimo.
7. tas tur tatai affierawoti po akim Pono, ir ię sudairinti, tadda ghi czista stosis nug sawa krauio pludimo.
8. Tatai ira Prisakimas thos[9], kuri Suneli alba Mergælę pagimda[10].
9. O iei Ranka ios nepagales Awį, tadda teim (...)[11] du kurkleliu, alba du iaunu balandziu. Wieną (...)[12] ieib butu Sudeginoghimo affiera, Antrą ieib butu Grieko affiera. Tadda tur ię Plebonas sudairinti, ieib ghi[13] czista butu.

XIII

ei Ponas kalbeia su Moseschumi ir Aaronu, bilodams[1].
2. Kadda Szmogui ant Ados kuno io kas issimæt. alba schachai alba pulio baltumas randasi, kaip kada noretų Raupsai[2] (...)[3] pastoti, ant Ados io kuno, Tadda ghis tur wæstas buti Plebonop Aaronop, alba wienopi Sunų io tarp Plebonų.

XII. [1] pršt. *pirmades*;
[2] išbr. *saw*;
[3] vt. išbr. *ios*;
[4] išbr. *ghi*;
[5] pabr., v. *sukaka*;
[6] v. *sukaka, passibenge*;
[7] tais. iš *Jeręli*;
[8] tais. iš *Wartus*;
[9] tais. iš *thų*;
[10] tais. iš *pagimde*;
[11] išbr. *ghi*;
[12] išbr. *ant*;
[13] įtrp.
XIII. [1] tais. iš *bei biloia*;
[2] pršt. *aussatz*;
[3] išbr. *buti*, pršt. <*buti*>;

3. Jr kada Plebonas Szenklą[4] ⟨wietą nesweiką⟩ ant Ados kuno reges, plaukus ing Baltumą pawirtusius, ir įweisdeghimas toie wietoie gillesnis ira, nei kita Ada io kuno, tada ischtiesos tatai Raupsai[5] ira[5]. Todel tur ghį tassai apszwalgiti, ir neczistą santį nusuditi.

4. O iei kas kaip Pulis baltoij ant Ados io kuno, o tacziau įweisdeghimas ne gilesnis ira, nei kitta Ada kuno, ir plaukai ing baltumą nepawirta. Tadda tur Plebonas thą uszrakinti septines dienas,

5. bei sekmą dieną ghi apszwalgiti. Jei Szenklas passilekt, kokį pirm regeia, bei toliaus ne įsiwalge, ant Ados,

6. Tadda tur ghį Plebonas wel septinis dienas uszrakinti Jr kad (...)[6] ghį antra karta sekmaje[7] dienaje[7] apszwalga, ir randa, Szenklą pragaischusį, nei toliaus įsiwalgijusi Adoie, Tadda tur iem nusuditi ghį czistu[8] santi. Nesa tatai Niszai[9] ira. Bei ghis tur sawa Drapanas[10] masgoti, tadda ira czistas.

7. O iei Nieszai giliaus bus įsiædę Adoie, (...)[11], kada bus ghį Plebonas apszwalgens, ir czistu santį sakens, bei nu ira antra karta Plebono apszwalgams.

8. Jei Plebonas tada reges, iog Nieszai toliaus bus ischædę Adoie, tur ghis[12] ghį neczistu santi nusuditi. Nesa isch tiesos ira Raupsai.

9. Jei Szenklas Raupsu ant Szmogaus bus, tą tur Plebonop atgabenti.

10. Kadda tassai regia ir randa, baltą[13] issimætusį ant Ados, ir Plaukus baltus pawirtusius, ir pikta[14] mæsa[15] skaudulije ira

11. Tada isch tiesos tatai senni Raupsai ira Adoie io kuno. Todel tur ghį Plebonas neczistu santi nusuditi, bei ne uszrakinti, nesa ghis iau neczistas ira.

12. O iei Raupsai szides Adoie. ir apdengs wissą Adą, nug Galwos ikki koių, wis kas po akim Plebono gal[16] buti.

13. Jei tada Plebonas apszwalga, ir randa, Raupsus wissą kuną apdengusius[17]. Tadda ghis thą tur czistu nusuditi, kadangi wis ant io baltumu[18] pawirta[18], nesa ghis czistas ira.

14. O iei pikta mæsa thinai ira, thą dieną kaip apszwalgams ira, tadda[19] ghis[19] neczistu ira.

15. Jr kada Plebonas aną Piktą mæsą apszwalga, tur ghis[19] ghi ne

[4] pršt. *mahl*, *macula*, pršt. pabr. *Pischę*, *Sausjs*;
[5] pabr.;
[6] išbr. *ghis*;
[7] tais. iš *sekmą dieną*;
[8] tais. iš *czistą*;
[9] pršt. *Grind*;
[10] pabr., v. *rubus*;
[11] išbr. *tadda*;
[12] pabr.;
[13] pršt. *baltumą*;
[14] pabr., v. *giwa*;
[15] pršt. pabr. *rohefleisch*;
[16] vt. išbr. *gaun*(?);
[17] tais. iš *apdengusį*;
[18] tais. iš *balta*(?) *tapa*;
[19] pabr.;

czista[20] santį[21] nusuditi, nesa ghis ira neczistas, bei tatai tikrai ira Raupsai,
16. O iei Pikta mæsa wel atsimaina[22], ir pawirsta balta, tadda ghis tur Plebonop ateiti.
17. Jr kada Plebonas apszwalga ir randa, Szenklą aną baltą tapusį, tur ghis[23] ghi czistu nusuditi, nesa ghis ira czistas.
18. Jei ant kakio kuno ant Ados Skaudulis issimes, ir wel ischgj[24].
19. Potam toie wietoie nęko balto issimes alba raudonas[25] pulio baltumas rasis, tur ghis Plebono apszwalgits buti.
20. Kaip tada Plebonas reges, iog įweisdeghimas gilesnis ira, nei kitta ada, ir Plaukai Baltuman[26] pawirta, Tadda tesudij ghį neczistą. Nesa (...)[27] isch tiesos (...)[28] Raupsųszenklas[29]. isch to Gumbo ⟨skaudulio⟩ pastoia.
21. O iei Plebonas regia ir randa, Plaukus ne sanczius baltus, nei gilesne[30] ira, uszu kitta adą, ir pragaischa. Tadda te uszrakin ghis[31] ghį septines dienas.
22. Jei toliaus ischæd Adoie, Tada te nusudij (...)[32] ghi neczistu[33] santi. Nesa tatai ischtiesos ira Raupsu szenklas[34].
23. O iei Pulio baltumas teipo passiliekt, nei toliaus gadin[35], tadda tatai ira Rana isch ano skaudulio, Bei Plebonas tur ghį czistą santį nusuditi.
24. Jei kas Adą sawa ant Vgnies ischdeg, bei wieta ischdegimmo raudona alba balta ira,
25. ir Plebonas ghį apszwalga, bei[36] randa Plauką[37] baltą pawirtusę, ant wietos ischdegimmo ir regisi[38] gillesni[38], nei kitta Ada. Tadda isch tiesos Raupsai isch to Jssidegimmo[39] stoiosi. Todelei tur ghį Plebonas ne czistą santi nusuditi, nesa tatai ira Raupsu szenklas[40].
26. O iei Plebonas szwalga ir randa, plaukus ischdegimmo ne pawirtusius baltus, nei gilesni ira nei kitta Ada, ir teipaieg pragaischa. Tadda tur ghis ghį septines dienas uszrakinti,
27. bei sekmą dieną tur ghį apszwalgiti. Jei toliaus ischæda[41] ant Ados, tada tur ghi ne czista esantį nusuditi, Nesa tatai ira Raupsai.

[20] tais. iš *czistu*;
[21] vt. išbr. *buti*;
[22] tais. iš *apsimaina*;
[23] pabr.;
[24] tais. iš *ischgjs*;
[25] pabr., v. *ruddas*;
[26] tais. iš *ing Baltuma*;
[27] išbr. *tatai*;
[28] išbr. *ira*;
[29] pabr., pršt. *Aussatzmahl, szimę* [išbr. *ira*] *raupsu*;
[30] tais. iš *gilesni*;
[31] pabr.;
[32] išbr. *iam*;
[33] tais. iš *neczistą*;
[34] pabr., pršt. *szimæ*;
[35] pabr., pršt. *frisset, insigriesz, įsigrausza*;
[36] vt. *ir*;
[37] vt. išbr. *Ada*;
[38] tais. iš *įweisdeghimas gillesnis*, pršt. *ansehen*;
[39] pabr., pršt. *Dæglo*;
[40] pabr., pršt. *szime*;
[41] pabr., pršt. *insigriesze, ischgrausz*;

28. O iei apsistoia ant Ischdegimmo[42] wietos, Bei daugesni nepustija Adą, ir[43] pragaischa, Tada ira Skaudulis Jschdegimmo[44], Bei Plebonas tur ghi czistą æsantį nusuditi, nesa rona ira Jschdegimmo[44].

29. Jei Wirui[45] alba Moterischkei ant Galwos alba barsdoie issimet Nieschai,

30. bei Plebonas thą Szenklą ⟨pjschę⟩ szwalga, ir randa, įweisdeghimą ⟨Szaisdą⟩ gillesne[46] sancze nei kitta Adą, bei Plaukus thinai Auksinus ir retesnius[47]. Tadda tur ghi neczistu[48] nusuditi, Nesa ira Raupsûti schaschai Galwos alba barsdos.

31. O iei Plebonas reges, schaschius nesanczius gillesnius, uszu[49] Adą, bei Plaukus ne palschus[50] Tur ghis thą septines dienas uszrakinti.

32. Jr kada sekmą dieną weisd[51] ir randa, schaschus toliaus ne ischædusius[52], bei ne sanczius auksinus plaukus, ir (...)[53] raną ⟨įweisdeghimas⟩ schaschų nesanczę gillesne nei kittą Adą.

33. Tadda ghis tur apsiskusti, wienok Schaschą netur apskusti, Jr tur ghį Plebonas wel septines dienas uszrakinti.

34. Jr kaip ghi sekmą dieną apszwalga, ir randa Schascha toliaus nepustijusį, Adoie, bei rana ne ira gillesne uszu[54] kitta Ada, tadda tur ghi Plebonas czistu paskelpti, bei ghis Drapanas[55] sawa te masgoij, nesa ghis ira czistas.

35. O iei Nieszai toliaus Adą gadin ⟨pustij⟩ kada czistu paskelbtas buwa,

36. Jr Plebonas apszwalga ir randa Schaschus toliaus pustijusius Adą, Tadda toliaus (...)[56] teneadboi, kaczei plaukai auksini ira, Nesa ghis ne czistas ira.

37. O iei Schaschai regimai apsistoia, ir palschi plaukai thinai radose, tada schaschai ischgija, ir ghis czistas ira. Todel tepasaka ghį Plebonas czistv[57].

38. Kada Wirui alba Moterischkei ant Ados ių kuno nęko kaip Pulis balta ira.

39. Bei Plebonas reg, Pulio baltumą atsislugstantį[58]. Tatai ira balti Schaschai, Adoie atsiradę. Bei ghis ira czistas.

[42] pabr., v. *dæglo*, pršt. *brantmahl*;
[43] vt. išbr. *bei*;
[44] pabr., v. *Dæglo*;
[45] pabr., tais. iš *Wiras*, pršt. *wirui*;
[46] tais. iš *gillesni*;
[47] tais. iš *retesnias*;
[48] tais. iš *neczistą*;
[49] pabr., v. *nei*;
[50] pršt. pabr. *fahl*;
[51] pabr., v. *apszwalga*;
[52] pabr., pršt. *ingræszusius*;
[53] išbr. *szaisda*;
[54] pabr., v. *nei*;
[55] pabr., v. *rubus*;
[56] išbr. *teneklausa*;
[57] tais. iš *czistą*;
[58] pabr., v. *dzustanti*, pršt. *dzusta*, pršt. pabr. *schwindet*;

40. Kada Wirui alba Moterei, galwos plaukai ischpůl, iog skustini[59] tampa, tas ira czistas,
41. Jei iam pirm[60] ant Galwos[61] ischpůl, ir tampa nuga[62] ⟨plikke⟩ tad ghis ira czistas.
42. O iei ant[63] nůgumos[64] alba kur nůgas ira, baltas alba raudonas[65] szenklas bus, Tadda iam Raupsai ant Plikkes alba Plikkos[66] galwos issimete.
43. Todel tur ghi Plebonas apszwalgiti. Jr kadda randa baltą alba raudonoką[67] Szenklą, atsiradusį ant io Plikkes alba plikkos[68] Galwos, iog tatai rodassi kaip kitti Raupsai, ant Ados.
44. Tadda ghis ira Raupsůtas, ir ne czistas. Bei Plebonas tur ghį neczistu apsakiti, tokio ⟨tokios pisches[69]⟩ szenklo delei ant io Galwos.
45. Kursai tada Raupsotas ira, to Drapanas[70] tur buti sudraskitas[71], ir Galwa nůga, ir Lupos uszrischtas, Jr tikrai neczistu paskelptas buti.
46. Jr kolei tas Szenklas ant io ira, tur (...)[72] neczistu buti, wienas giwenti. Jr io Giwenimas ⟨Troba⟩ tur Lauke Abaso[73] buti.

25. Octob.

47. Kadda ant Rubo bus Raupsų ⟨Szenklas[74]⟩ ⟨Pischę[74]⟩ buk ant Drobes alba Wilnano[75],
48. ant Apmestuwų[76] alba ant Ataudų[77], buk Drobių alba wilnanų[78], alba ant Ados, alba ant wissa kas isch Adų darama ira.
49. Jr kada Szenklas[79] ⟨Pische[80]⟩ ischblischkusi[81] (...)[82] alba raudanoij[83], ant Rubo alba ant Ados, alba ant Apmestuwų[84] alba ant Ataudų, alba ant kitto kokio daikto, kas isch Adų darita ira. Tatai tikrai ira Szenklas[85] ⟨Pische[86]⟩ Raupsų. Todel tur Plebonas tatai apszwalgiti,
50. ir kada Pische[87] ischwista, tur tą uszrakinti septines dienas.
51. Jr kada sekmą dieną reg, Pischę toliaus įsigawusę, ant Rubo, ant

[59] pabr., pršt. *pliks*;
[60] pabr., pršt. pabr. *fornen*;
[61] pabr., v. *antkakczjo*;
[62] pabr.;
[63] pabr.;
[64] pršt. *praplikimme*, pršt. pabr. *glatz*, *plikkis*;
[65] pabr., v. *ruddas*;
[66] pabr., v. *nůgos*;
[67] tais. iš *raudona*, v. *ruddą*;
[68] pabr., v. *nůgos*;
[69] pabr.;
[70] pabr., v. *rubai*;
[71] pabr., v. *driskę*;
[72] išbr. *ghis*;
[73] v. *Gůlio*;
[74] pabr., pršt. *paszime*;
[75] tais. iš *Wilnanos*;
[76] pabr., pršt. *mestuwai* [tais. iš *apmestuwai*], *apmetmenų*, pršt. pabr. *werfft*;
[77] pršt. pabr. *eintracht*, *ataudai*;
[78] tais. iš *wilnų*;
[79] pabr., v. *szime*;
[80] pabr.;
[81] tais. iš *ischblischkens*;
[82] išbr. *ira*;
[83] pabr., v. *rudda ira*;
[84] pabr., pršt. *apmetmenų*;
[85] pabr., v. *szime*;
[86] pabr.;
[87] pabr., v. *Szime*;

Apmestuwų[88] alba ant Ataudų, ant Ados, alba ant wisso kas isch Adų darama ira. Tadda ira ædans[89] Szenklas[89] Raupsų, bei ira neczistas[90].

52. Bei thus[91] Rubus[91] tur su kurenti[92], alba tus Apmestuwus[93], alba Ataudus, buk isch Linnų[94] alba Wilnų, alba wissokiu Adų, kur toke Pische[95] ira. Nesa ira Pische[96] Raupsų, ir tur[97] tatai Vgnimi sudeginti.

53. O iei Plebonas reges, Szimę[98] toliaus ne ædusę ant Rubo[99] alba ant Apmestuwų[100], alba ant Ataudų, alba ieib kakiungi Adų.

54. Tadda te prisake ghis, tatai masgoti kureme Pische[101] ira, ir tur įrakinti kittas septines dienas.

55. Jr kaip Plebonas weisdes, Pisches[102] kuri[102] masgotas (...)[103]. Pischę[104] ne persimainusę po io akim, nei[105] toliaus walgijusę ⟨issiplatinoiusę⟩ tadda ne czista ira. Jr turri tatai Vgnimi[106], su kurenti[107], nesa gillei įsigawa ⟨įsikrimta⟩ ir tą pagadinna[108].

56. O kada Plebonas reges Pischę[109] ischnikusę ⟨ischgaischusę po io masgoghimo. Tadda ghis tatai tur nupleschti nůg rubo, nog Ados, nug Apmestuwų[110] alba nug Ataudų, (...)[111].

57. O iei dabar regima ira ant Rubo, ant Apmestuwų[112], ant Ataudų alba wissokių Adų, tadda ira Pische[113]. Jr turri tatai Vgnimi sudeginti, kame toke szime[114] ira.

58. O Rubą alba Apmestuwus[115] alba Ataudus, alba wissas Adas ⟨wissą Adanną⟩ kas masgota ira, ir[4](...)[116] Szenklą[117] isch sawens isch leida ⟨atmete⟩ tur antra karta masgoti, Tadda ira czista.

59. Tatai ira Sokanas[118] ⟨Prisakimas⟩ (...)[119] Szenklo[120] Raupsu ant Rubų, buk (...)[121] wilnonu[122] alba drobinu[123], ant Apmetmenų[124] ir ant Ataudų, ir wissokių Adų, czist[125] alba neczist[126] nusuditi.

[88] pabr., v. *metmenu*;
[89] pabr., pršt. *ædanti szime*;
[90] var. *neczista*;
[91] tais. iš *thą Rubą*;
[92] pabr., v. *deginti*;
[93] pabr., pršt. *apmetmenus*;
[94] tais. iš *Linno*;
[95] pabr., v. *szime*;
[96] v. *szime*;
[97] tais. iš *turri*;
[98] vt. išbr. *Pischę*;
[99] tais. iš *Rubų*;
[100] pabr., v. *metmenų*;
[101] pabr., v. *Szime*;
[102] pabr., v. *Szimes*;
[103] išbr. *ira*;
[104] pabr., v. *Szimę*;
[105] tais. iš *ne*;
[106] vt. išbr. *Vgne*;
[107] pabr., v. *deginti*;
[108] pršt. *beschaben gemacht*;
[109] pabr., v. *szimę*;
[110] pabr., v. *metmenų*;
[111] išbr. *alba wissokių Adų*;
[112] pabr., v. *metmenu*;
[113] v. *szime*, pršt. *fleck*;
[114] tais. iš *toksai szenglas*;
[115] pabr., pršt. *metmeną*;
[116] išbr. *ta*;
[117] pabr., v. *szimę*;
[118] v. *Prowa*;
[119] išbr. *ant*;
[120] pabr., v. *Szimes*;
[121] išbr. *anas butų*;
[122] tais. iš *wilnonas*;
[123] tais. iš *drobinas*;
[124] tais. iš *Apmestuwų*;
[125] tais. iš *czistą*;
[126] tais. iš *neczistą*.

XIV

26. Octob.

ei Ponas kalbeia su Moseschumi, ir biloia,
2. Schitas ira Sokanas[1] ant Raupsotoio, kadda tur
ischczistitas[2] buti. Ghis tur ateiti Plebonop,
3. Jr Plebonas tur isch Abaso[3] ⟨Naktigultos[4]⟩ ischeiti, ir apszwalgi-
ti, kaip Szenklas ⟨pische[4]⟩ Raupsų ant Raupsotoio ischgija,
4. Jr tur prisakiti, tam, kursai tur ischczistitas buti, idant du giwu
Paukschcziu imtų, kurie czisti ira, ir Cedro mædi, ir burnatas[5] (...)[6]
wilnas, ir Jsopo.
5. Jr tur prisakiti, ieib (...)[7] wieną paukschti papiautų Jnde[8] isch
Szemes ⟨molio⟩, padaritame ⟨půde molio⟩ pas Strowe koke ⟨vpelę⟩
6. Jr tur imti giwaghi Paukschti su Cedro mædziu, Burnota Wilna ir
Jsopu, ir tatai Krauiosą papiauto paukschczio[9] pamirkiti pas Vpele,
7. ir apkrapiti tą, kursai nug Raupsu ischczistitas tur buti, po septinis
kartus. Jr te ischczistij ghį teipo, ir tepaleid giwanghį Paukschtį ant
Lauko ischlekti ⟨laukan⟩.
8. O Jschczistitasis tur sawa Drapanas[10] masgoti, ir wissus sawa Plau-
kus nuskusti, ir wandenije nussiperti[11], Tadda bus czistas. Potam
teeit ⟨Naktigultana[12]⟩ Bet wienok ik septiniu dienu tene eit ing
Budele[13] ⟨Tauorælį[13]⟩.
9. Bei sekman dieną tur ghis wissus sawa plaukus nukirpiti, ant Gal-
wos, ant barsdos, ant Wokelių, Jdant wissi plaukai butų nukirpiti,
Jr tur sawa Drapanas[14] masgoti, ir sawa kuną wandenije nuperti[15].
tada ira czistas.
10. Bei aschman diena tur imti du erelliu[16] be wainos[17], ir Awį mittulę
be wainos ir tris desintinas Kwieczių miltų ieib butų Strowos[18] affiera,
Aleumi maischitus, ir wieną Log Aleiaus.
11. Tadda tur Plebonas Jschczistitąij, ir schus daiktus pastatiti po
akim Pono, lauke uszu Wartų Tabernakulo Liudimo.
12. Jr tur wiena erelli[19] imti, ir tą affierawoti ieib butu Nussideghimo
affiera, su Log aleaus, ir tur tatai po akim Pono kilnati.

XIV. [1] pabr., v. *Prisakimas*;
[2] tais. iš *czistitas*;
[3] pabr., v. *Gůlio*;
[4] pabr.;
[5] tais. iš *burnatus*, pršt. *rosinfarb*, *raudona*, *burnatna*;
[6] išbr. *Schilkus*;
[7] išbr. *ta*;
[8] tais. iš *ant Jndo*;
[9] tais. iš *paukschties*;
[10] pabr., pršt. *rubus*;
[11] pabr. *perti*, pršt. *plauti*;
[12] tais. iš *ing Naktigultą*, pršt. *Gůlina*;
[13] pabr., pršt. *Schætrą*;
[14] pabr., pršt. *rubus*;
[15] pabr., pršt. *nuplauti*;
[16] tais. iš *Jerelliu*;
[17] pršt. *nepapeikts*, *be nutarties*, pršt. pabr. *ohn wandel*;
[18] pabr., v. *penukschlo*;
[19] tais. iš *Jerelli*;

13. Bei po tam erellį[20] papiauti, kur Grieko affiera ir Sudeginoghima Affiera papiaughima[21] ira. Tatai esti, Schwentoie wietoie. Nesa kaip Grieko affiera, teip ir Nussideghimo[22] affiera pareitis Plebonui. Nesa tatai ira wissų Schwencziause //affiera//.
14. Bei Plebonas tur imti isch krauių Nussideghimo[22] affieros, ir Jschczistitamuiem ant krumplelio ⟨kraschtelio⟩ deschines Ausies deti, ir ant Nikschties io Deschines rankos, ir ant didzioio pirschto io Deschines Koios.
15. (...)[23] Potam tur imti Aleaus isch Log, ir io (Plebono) kaire rankana[24] pilti,
16. ir sawa deschinį[25] pirschta[26] (...)[27] ing Aleų pamirkiti, kursai io deschineie[28] ira, ir krapiti sawa pirschtu ana Aleų septinis kartus po akim Pono.
17. O Aleių atlikusį sawa Deschineie rankoie tur ghissai ischczistitamuiem ant krumplelio deschines ausies deti, ir ant tikroio Nikschczio, ir ant didzioio pirschto io deschines Koios, wirschun ant Krauio Nussideghimo[29] affieros.
18. O ischlikkusį Aleų sawa rankoie tur ghissai ant Jschczistitoio galwos deti, ir ghi sudairinti po akim Pono.
19. Jr tur Grieko affierą pataisiti[30], ir Jschczistitoghį sudairinti delei io neczistibes. Bei potam tur Sudeginoghimo affierą pamuschti,
20. ir ant Altoraus[31] affierawoti, su Strowos affieru, ir ghį sudairinti, tadda (...)[32] ira czistu.
21. O iei Vbagas ira, ⟨nepagal⟩ ir sawa ranka tiek nenupelna. Tadda teim erelli[33] ieib butų Nussideghimo[34] affiera ant Kilnoghimo, ieib ghi sudairintų, ir desintina Kwieczių miltų Aleumi sumaischitų ieib butų Strowos[35] affiera, ir wieną Log Aleaus,
22. ir du Turtleliu alba du iaunu Karweliu ⟨balandziu⟩, kurius ghis sawa ranka gal nupelniti, wienas testow Grieko affiera, antras Sudeginoghimo affiera.
23. Jr teatnesch tatai aschmą dieno sawa Jschczistighimo (...)[36] Plebonop, lauke ties wartų Tabernakulo Liudimo, po akim Pono.
24. Tadda tur Plebonas erelli[37] imti ieib butų Nussideghimo[38] affiera, ir Log aleiaus, ir tur wis kilnoti po akim Pono,

[20] tais. iš *Jerellį*;
[21] tais. iš *papiaughema*;
[22] pabr., v. *Kaltibes*;
[23] išbr. *Tadda tur*;
[24] tais. iš *ing ranką*;
[25] prir. pršt.;
[26] tais. iš *pirschtu*;
[27] išbr. *krapiti* <*laistiti*>;
[28] pabr., v. *kaireie*;
[29] pabr., v. *Kaltibes*;
[30] pabr., v. *dariti*;
[31] tais. iš *Altoriaus*;
[32] išbr. *ghis*;
[33] tais. iš *Jerelli*;
[34] pabr., v. *Kaltibes*;
[35] pabr., v. *Penukschlo*;
[36] išbr. *Ponop*;
[37] tais. iš *Jerelli*;
[38] pabr., v. *Kaltibes*;

25. ir erelli[39] Nussideghimo[40] affieros papiauti. Jr isch thu krauiu Nussideghimo[40] affieros imti, ir Jschczistitamuiem deti[41] ant Krumplelio ⟨Kraschtelio⟩ io deschines ausies, ir ant Nikschczio io deschines rankos, ir ant didzioio pirschto io tikros[42] ⟨deschines⟩ Koios.
26. Jr aleaus sawa Kaire rankana[43] pilti,
27. ir sawa tikroiu pirschtu, aleų kuris io kairei rankoie ira, septinis kartus laistiti ⟨krapiti⟩ po akim Pono.
28. O kas ischlikka io rankoie, tur ghissai ischczistitamuiem ant Krumplelio io deschines Ausies, ir ant Nikschczio io deschines rankos, ir ant didzio pirschto io deschines koios deti[44], wirschun ant Krauių Nussideghimo[45] affieros.
29. O kas ischlikka Aleaus io Rankoie, tur ghis ischczistitamuiem ant Galwos deti, ieib ghį sudairintų po akim Pono.
30. Jr potam isch wieno turtllelio[46] alba iauno balandzio, kaip io ranka galleia nupelniti,
31. Grieko affiera, ir isch kito Sudeginoghimo affierą dariti ir su Strowos[47] affieru, Bei tur Plebonas Jschczistitaghį schitaipo sudairinti po akim Pono.
32. Tatai testow Prisakimas Raupsůto[48], kursai sawa Ranka negal nupelniti, kas ant io Jschczistighimo dæra ⟨pareitisi⟩.
33. Bei Ponas kalbeia su Moseschumi ir Aaronu, ir biloia.
34. Kadda ius įeisit Szemena[49] Kanaan, kurę asch iumus ant paweldeghimo důmi, bei ius Namusu kakiosu iusu paweldeghimo Szenklą Raupsu ischwisite.
35. Tadda tur tas ateiti, kurio ira Namai, Plebonui apsakjti, ir biloti. Man regesi, Namůsu mana sant Raupsuszenklą.
36. Tadda Plebonas tur liepti, idant Namus ischkraustitų ikki neįeius Plebonui, szwalgitų to Szenklo, ieib ne issitrintu[50] wis kas namusų ira. Potam tur Plebonas įeiti, Namus apszwalgitų.
37. Bei kada ghissai Szenklą ⟨Pische[51]⟩ apszwalga, ir randa, iog ant Sienos Namų, geltonas alba raudonas Důbeles ira, bei anis regisi gilesnes, nei kittas Sienos.
38. Tadda ghis isch Namų pra Wartus tur ischeiti, ir Namus septines dienas uszrakinti.
39. Jr kada ghis sekmą dieną sugrinschta, ir reg, Szenklą ana giliaus įsikrimtusi[52] Sienoie Namų.

[39] tais. iš *Jerelli*;
[40] pabr., v. *Kaltibes*;
[41] tais. iš *padeti*;
[42] pabr.;
[43] tais. iš *ing ranką*;
[44] tais. iš *padeti*;
[45] pabr., v. *Kaltibes*;
[46] tais. iš *Pturtnelio*(?);
[47] pabr., v. *penukschlo*;
[48] tais. iš *Raupsutui*;
[49] tais. iš *ing Szemę*;
[50] pršt. <*butų neczista*>;
[51] pabr.;
[52] pršt. *insigawusį*;

40. Tadda tur prisakiti, akmenis ischlausziti, kuriosa tas Szenklas ira, ir laukan uszu Miestan ant neczistos wietos pamesti.
41. Bei tus Namus tur widuie aplinkui apkassineti, Bei tur nukastus molius laukan uszu Miestan ant neczistos wietos padrepti.
42. Jr kittus akmenis imti, ir ing anų wietą deti. Jr kittus molius imti, ir Namus aptepti[53] ⟨aplaistiti[53]⟩.
43. O iei Szenklas sugrinschta, ir issimet Namusų, po ischpleschimo Akmenų, ir kada Namai kitaip aplaistiti[54] buwa,
44. Tadda Plebonas tur įeiti, Jr kaip ischwjs Szenklą toliaus insikrimtusį[55] Namusą, Tadda isch tiesos gadinantis[56] Raupsai ira Namůsa, bei namai ira Neczisti.
45. Todel tur tus Namus nuarditi ⟨nulauschti⟩ Akmenis ir (...)[57] Mædegą, ir wissus Molius Namusą[58], ir tur lauką ischweschti uszu Miestą neczistana wietana[59].
46. Jr kas ing tus Namus įeis, kolei uszrakinti ira, tas neczistu ira[60] ikki wakaro.
47. Bei kas iůsą gul alba (...)[61] walga, tas tur sawa Drapanas[62] masgoti[63].
48. O iei Plebonas, ieiens, reg, Szenklą toliaus Namus negadinusi ⟨neįsikrimtusi⟩, po ischlaistijmo[64] Namu. Tadda tur nusuditi anus czistus æsanczius, Nesa Szenklas ischgija.
49. Jr tur ant Grieko affieros delei tų Namų imti du paukschcziu, Cedro mædį, ir burnotas Wilnas bei Jsopą,
50. Jr wieną Paukschti pamuschti ⟨papiauti⟩ Půde isch szemes[65] padarito pas tekanczę Strowę.
51. Bei tur imti Cedro Mædį, burnotas wilnas ir Jsopą ir giwanghį Paukschti, bei krauiosą papiauto Paukschczio pamirkiti, pas Strowę, ir Namus septinis kartus aplaistiti ⟨apkrapiti⟩.
52. Bei tur schitaipo tus Namus paschwensti ⟨nug grieku apczistiti⟩ krauieis paukschczio, ir upes wandemi, giwoiu paukschcziu, Cedro medziu, Jsopu ir burnota wilna.
53. Bei tur giwanghį Paukschti lauke uszu Miestan ischlekdinti[66], ir Namus sudairinti. Tada ira czisti.
54. Schitas ira Sokanas ant wissokių[67] Szenklų Raupso ir Schaschų,

[53] pabr., prir. *apmesti*;
[54] pabr., v. *apmesti*;
[55] pršt. *insigawusį*;
[56] v. *ischædantis*;
[57] išbr. *wis*;
[58] tais. iš *Namusų*;
[59] tais. iš *ing neczistą wietą*;
[60] pabr., v. *bus*;
[61] išbr. įtrp. *iose*;
[62] pabr., v. *rubus*;
[63] tais. iš *masgati* ar *masgůti*(?);
[64] pabr., v. *apmettimo*;
[65] pabr., v. *molio*;
[66] tais. iš *ischlekinti*;
[67] tais. iš *wissu*(?);

55. ant Raupsu Drapanų[68], ir Namų, ant papuczių[69] Nieszu ir pulio baltumo.
56. Jdant szinnotų, kada kas neczistu alba czistu ira.
57. Tai ira Sokanas[70] ape Raupsus.

XV

ei Ponas kalbeia su Moseschumi ir Aaronu, ir biloia.
2. Kalbek su Waikais Jsraelo, ir[1] bilok[1] iemus[2]. Wiras ant sawa Kuno[3] pludima[3] turins[4] (...)[5] neczistu[6] ira.
3. O tada neczistu ira, isch to pludimo, kada io kunas Puliu pulůij ⟨isch pludimo[7] půlůij⟩ alba uszkimschtas ira.
4. Wissi paklotis ant kurų ghissai gul, ir (...)[8] wis ant ko ghis sed, tampa neczistu.
5. Jr kas io pakloti, ⟨patalą⟩ pakrutin, tas tur sawa Drapanas[9] masgoti, ir Wandemi nussiperti, ir neczistu buti ikki Wakaro.
6. Jr iei kas sesis, kur anam sedeius, tas te masgoij sawa Drapanas[9], ir te nussipraus wandemi, ir testow neczistu ikki wakaro.
7. Kas io Kuna dassiliteij, tassai sawa rubus tur masgoti, ir wandemi nussiperti, ir neczistu buti ikki wakaro.
8. Kadda ghis sawa Spiaudulius mess ant czistoio(?)[10], tassai tur sawa rubus masgoti, ir wandemi nussiperti, ir ne czistu buti ikki wakaro
9. Bei Balgnas, ant ko ghis ioij, bus neczistas,
10. Jr iei kas ko pakrutins, ką ghis po sawim turreia, tas bus neczistu ikki wakaro. Jr kas toktai neschos, tas tur sawa Rubus masgoti, ir Wandemi nussiperti, ir neczistu buti ik Wakaro.
11. Jr kurį ghis pakrutins, nessipprausens rankas, tas tur sawa Rubus masgoti, ir Wandenie nussiperti, ir neczistu buti, ikki wakaro.
12. Jei ghis molio[11] indą pakrutins, tas tur buti sukultas. O medzio Jndus tur wandemi nuplauti[12].
13. Jr kada czistas taps nug sawa pludimo[13], tadda tur skaititi septines dienas po apsiczijstijmo[14], ir sawa rubus masgoti, ir sawa Kuną Vpes wandemi perti, tadda ira czistas.

[68] pabr., v. *Rubu*;
[69] pršt. *beulen*;
[70] pršt. *Prisakimas*.
XV. [1] pabr., v. *sakidams*;
[2] tais. iš *iumus*;
[3] pabr., pršt. *Sulloijmą* [tais. iš *Sulloijmas*], pršt. pabr. *Flusz*;
[4] tais. iš *Kada Wiras* [...] *tur*;
[5] išbr. *tad*;
[6] tais. iš *neczists*;
[7] v. *Sulloimo*;
[8] išbr. *ant*;
[9] pabr., v. *rubus*;
[10] tais. iš *czistoia*(?);
[11] v. *szemes*;
[12] tais. iš *nuplaukti*;
[13] pabr., pršt. *Sulloimo*;
[14] tais. iš *apsiczijstijmu*;

14. Bei aschman dieną, tur (...)[15] du Turteliu(?)[16], alba du iaunu ballandziu imti, ir po akim Pono atneschti uszu Wartus Tabernakulo[17] Liudimo, ir Plebonui dûti.
15. Bei Plebonas tur isch wieno Grieko affierą, ir isch antro Sudeginoghimo affierą dariti, ir ghį sudairinti po akim Pono io Pludimo[18] delei.
16. Jei Wirui mieganczіam Sekla[19] ischtek[19], tas tur wissą sawa Kuna ⟨miesa⟩ wandemi perti, ir neczistu buti ikki Wakaro.
17. Jr wissus Rubus ir wissą[20] Adą[20], kas toke Sekla ischtrinta ira, tur ghis masgoti wandeimi, ir neczistu buti, ikki wakaro.
18. Moterischke, su kure toksai gul, tur Wandemi nussiperti, ir neczista buti ikki wakaro.
19. Kada Moterischke kuno sawa Pludima[21] tur[22], tha septines dienas tur praschalį atstatita buti. Kas ie pakrutins, tas neczistu bus ikki Wakaro.
20. Jr wis ant ko ghi gul, kolei ghi sawa liggą tur, bus neczista, Jr ant ko ghi sed, bus neczista.
21. Jr kas ios Patalą pakrutins, ⟨dassilites⟩ tas tur sawa rubus masgoti, ir wandemi nussiperti, ir neczistu buti ikki wakaro.
22. Jr iei kas ko pakrutins, ant ko ghi sedeia, tur sawa rubus masgoti, ir wandenije nussiperti, ir neczistu buti ikki wakaro.
24[23]. Jr iei Wiras su ie gulletų, bei ghę[24] ios ligga uszpûl pas ghi, tas tur septines dienas neczistas buti. Bei patalas ⟨paklotis⟩ ant kurio gulleia, bus neczistas.
25. O iei Moterischke sawa krauio pludima ilgai tur[25], netiktai paiunktame czese, bet ir aukschcziaus paiunkto czeso. Taddaghi bus ne czista, kolei ghi plusta, kaip czesu atsiskjrimo sawa, teip ir schicze neczista tur buti.
26. Wissas paklotis ant kurio gul, wissu czesu pludimo sawa[26], tur buti kaip paklotis ios atskirimo.
27. Jei kas thų daiktų ko krutins, tas bus neczistas. Jr tur sawa rubus masgoti, ir wandenije nussiperti, ir neczistu buti ikki wakaro.
28. O iei czista taps nug sawa Pludimo tadda tur septines dienas skaititi, potam testow czista.

[15] išbr. *ghis*;
[16] tais. iš nsk.;
[17] tais. iš *Tabernakulą*;
[18] pršt. *Sulloimo*;
[19] pabr.;
[20] tais. iš *wissas Adas*;
[21] pršt. *Sulloima*;
[22] pabr. nuo *Moterischke*;
[23] vienas skirsnelis (23) praleistas;
[24] tais. iš *ghi*;
[25] pabr. nuo *Moterischke*;
[26] tais. iš *ios*;

29. Bei aschmą diena tur ghi du Pturteliu[27] alba du iaunu Karweliu imti, ir anus Plebonui at neschti, uszu Wartus Tabernakulo Liudimo.
30. Bei Plebonas isch wieno tur dariti Grieko affierą, isch antro Sudeginoghimą affierą, ir ie sudairinti po akim PONO delei pludimo ios neczistibes.
31. Todelei[28] mokikite waikus Jsrael ape ių neczistibe, ieib anis nemirtu sawa neczistibeie, kada anis mana Giwenima neczistu dara, kuris tarp iusu ira.
32. Tatai ira Prisakimas ape tą, kuris tur Pludimą[29], ir kurem Sekla[30] iam be miegant ischtæk, iog neczistu isch to tampa.
33. Jr ape thą kuri Krauio Pludimą tur Jr ape tą kursai Pludimą tur, buk tatai ira Wiras alba Mote. Jr kada Wiras su neczistaia gul.

XVI

ei Ponas kalbeia su Moseschu (numirus dwiem Sunum Aarono, kurie po akim Diewo affierawoia)
2. ir biloia, Sakik tawam Broliui Aaronui, ieib ne wissadai ing widutinnę Schwentibe eitų uszu Vszkabbą, ties malones Kreslu[1], kursai ant Skrineles ira, ieib ne mirtų. Nesa asch debesije passirodisiu ant Malones sosto.
3. Bet thů tur ieiti. Jaunu Jaucziu[2] ant Grieko affieros, ir su Awinu ant Sudeginoghimos affieros.
4. Jr tur apsiwilkti schwenta Drobių Sermega, ir drobiu Gotkas ant sawa kuna tureti, ir Drobių Josta apsiiosti, ir Drobes Kepurę ussodinti. Nesa tatai ira anie[3] Schwenti Rubai. Bei sawa kuną tur wandemi nuperti, ir anais apsiwilkti.
5. Jr tur nog Sussirinkimmo waiku Jsrael du Asziu imti, ant Grieko affieros, ir wiena Awiną ant Sudeginoghimos affieros.
6. Bei Aaronas tur Jautį[4], sawa Grieko affierą atwesti[5], bei sawe ir sawa Namus suiednati.
7. Jr Potam du Awinu imti, ir po akim Pono pastatiti lauke uszu wartu Tabernakulo Liudimo.
8. Bei tur Burtą mesti ant dweiu Awinų, wiena burtą Ponvi, bei antrą liůsam[6] Awinui,

[27] pabr., pršt. *Kurklœlių*;
[28] pabr., pršt. *Teipo*;
[29] pršt. *Sulloimą*;
[30] tais. iš *Seklam.*

XVI. [1] v. *Sostu*;
[2] pršt. *Werschiu*;
[3] tais. iš *anis*;
[4] pabr., v. *werschį*;
[5] pabr., v. *atgabenti*;
[6] pršt. *walnam, paleidzamam*;

9. Bei tur Awiną ant kurio Pono burta půle, affierawoti, ieib butų Grieko affiera.

10. O Awiną, ant kurio burta paleidimo pula, tur ghis giwan po akim Pono atwesti ⟨pastatiti⟩, idant ghi sudairintų, ir tepaleid giwą Awiną Pustinina[7].

11. Bei schiteipo tur ghissai Jauti sawa Grieko affieros atwesti, ir sawe bei sawa Namus sudairinti, bei (...)[8] ghį pamuschti.

12. Bei tur Rukielą[9] pilna Szarių nug Altoriaus imti, kursai po akim Pono stow, ir sauię sugrusto Rukijmo[10], bei widųn uszu Vszkabbą atneschti.

13. Jr Rukijmą[11] ant Vgnies pagulditi po akim Pono, idant Migle isch Rukijmo Malones Sostą[12] apdengtų. Kursai ant Liudimo ira, ieib nemirtų.

14. Jr tur krauių nog Jauczio[13] imti, ir sawa pirschtu prisch Malones Kreslą[14] krapiti ant pirmgalio. Po septinis kartus tur ghissai schiteipo ties Malones sosto sawa pirschtu isch krauių krapiti.

15. Potam tur ghis Awiną, Szmonių Grieko affierą, pamuschti, ir isch io krauiu widun in neschti uszu Vszkabbą, ir tur su ia krauieis dariti[15], kaip krauieis Jauczio dare[16], ir su tais krapiti pirmoi[17] wietoij[17] prisch Malones sostą.

16. Jr tur schiteipo paschwensti Schwentibę nug[18] neczistibes waikų Jsrael, ir nug[19] ių Perszęgimo, wissosų ių Griekosų. Schitaipo te dara Tabernakului Liudimo, nesa thie neczisti ira kurie aplinkui gul.

17. Newienas Szmogus netur buti Giwenime[20] Ludimo, iam ineit ant sudairinimo Schwentibeie, ikki iam ischent. Bei tur schiteipo sudairinti sawe ir sawa Namus, ir wissa Sussirinkimmą Jsraelo.

18. Jr kadda ghis ischeit Altoriauspi, kursai po akim Pono stow, tur (...)[21] ghi sudairinti. Jr tur isch krauiu Jauczio[22], ir isch krauių Awino imti, ir ant Altoriaus raggų aplinkui padeti.

19. Jr tur sawa pirschtu nug krauiu ant to krapiti ⟨laistiti⟩ po septinis kartus. ir ghį czistiti bei paschwensti nug[23] Neczistibes waikų Jsrael.

20. Jr kada ira pabengens sudairinimą Schwentjbes, ir Tabernakulo Liudimo, ir Altoriaus, tada tur ana giwą Awiną atwesti.

21. Tada tur Aaronas sawa abi ranki ant io galwos uszdeti, ir isch-

[7] pabr., var. *Pusczona*;
[8] išbr. *tur*;
[9] pršt. *Kodnjcze*, pršt. pabr. *napff*, *rukjlas* [tais. iš *rukielas*];
[10] pršt. *rukijmo daiktų*;
[11] pršt. *rukijmo daiktus*;
[12] prir.;
[13] pabr., v. *werscho*;
[14] pabr., pršt. *Sostą*;
[15] pršt. *weikti*;
[16] v. *weike*;
[17] pabr., v. *pirm*;
[18] v. *delei*;
[19] v. *del*;
[20] pabr., v. *Tabernakule*;
[21] išbr. *ghis*;
[22] pabr., v. *werscho*;
[23] pabr., v. *delei*;

paszinoti[24] ant io wissą Nussideghimą waikų Jsrael, ir wissus ių perszengimus, wissosų ių Griekosų, ir tur ios Awinui ant Galwos padeti, ir ghį per Wirą, kursai po akim ira, ing Pustinę paleisti.

22. Jog schiteipo Awins wissus ių nussideghimus ant sawens ing Puschczę nu neschtų, ir tepaliekt[25] ghį pustineie[26].

23. Bei Aaronas tur ing Tabernakula Liudimo eiti, ir ischwilkti marschkonus Rubus, kureis ghis apsiwilka, eidams ing Schwentjbę, ir tur ios thinai palikti.

24. Jr tur sawa Kuna ⟨Miesą⟩ wandemi nuperti, schwentoj wietoie, ir sawa paties drapanomis[27] apsiwilkti, ir ischeiti, ir sawa Sudeginoghimo affierą, ir Szmonių Sudeginoghimo affierą padariti, bei sawe ir Szmones sudairinti.

25. Jr Taukus nug Grieko affieros ant Altoriaus uszdegti.

26. O kursai palaidan[28] Awiną ischwede, tur sawa rubus[29] masgoti, ir sawa Miesą[30] wandemi nuperti[31], ir potam Gůlina[32] ateiti.

27. Jauti[33] Grieko affieros, bei Awina Grieko affieros, kurų kraughis Schwentjbena[34] delei Sudereghimo atwests tampa tur laukan ischwesti uszu Gůlį, ir Vgnimi sukurenti, ių Adą Miesą ir Meschlus.

28. Jr kursai tatai su kuren, tur sawa rubus masgoti, ir sawa Miesą wandemi nuperti, ir potam Gůlina[35] ateiti.

29. Bei ir schitai testow iumus amszina Tiesa[36]. Deschimtą dieną sekmo Menesio, turrit (...)[37] sawa kuną ⟨mucziti[38]⟩ ⟨alkinti[39]⟩, ir newieno darbo ne dirpti, buk tai Czebuwjs alba Swetimasis tarp iusu butų.

30. Nesa schę diena nussidůstis iusu Sudereghimas, idant ischczistiti butumbit. Nug wissu iusų Grieku ius ischczistiami este po akim Pono.

31. Todel testow iumus tatai didziause Sabbatha bei ius turrit sawa Kuną paszeminti. Amszina testow tatai Tiesa.

32. O tokj[40] Sudereghimą tur ischtaisiti Plebonas, kursai ira paschwenstas, ir kurio rankas ira papilditas ieib Kunigu butų sawa Tiewo wietoie. Bei tur marschkonu rubu apsidariti. butent, schwentu rubu.

33. Jr tur schitaipo sudairinti schwentą Schwentjbe, ir Tabernakulą Liudimo, ir Altorą, ir Plebonus, ir wissas Szmones Sussirinkimmo.

[24] tais. iš *paszinti*;
[25] pabr., v. *tepaleid*;
[26] var. *puscziona*(?) [tais. iš *pusczioie*];
[27] pabr., v. *rubais*;
[28] tais. iš *palaidą*;
[29] tais. iš *rubą*;
[30] pršt. <*Kuną*>;
[31] pabr. *nu-*;
[32] tais. iš *ing Gůlį*;
[33] pabr., v. *werschi*;
[34] tais. iš *ing Schwentjbe*;
[35] tais. iš *ing Gůlį*;
[36] pršt. *Prowa*;
[37] išbr. *ius*;
[38] pabr.;
[39] pršt. *suschjti*, pabr. *alkinsit*, *astringere*(?); išbr. *sussiszjti*;
[40] tais. iš *toke*;

34. Tatai testow iumus amszina Tiesa, idant ius waikus Jsrael sudairintumbit nog[41] wissų ių Griekų, Mætůsą wieną kartą, Bei Moseschus dare, kaip iam Ponas prisakens buwa.

XVII

ei Ponas kalbeia su Moseschumi, ir biloia.
2. Sakik Aaronui ir io Sunums, ir wissiems waikams Jsrael, ir bilok iemus. Tatai ira ka Ponas prisake[1].
3. Kursai isch Namų Jsrael Jauti[2] alba erelį[3], alba aschką pamusch Gůleie, alba lauke uszu Gůlio[4],
4. o to[5] Wartumpi Tabernakulo Liudimo, ne[6] atgebens, ieib Ponvi ing Affierą atneschta butu, ties Giwenimo[7] Pono. Tassai Kraujo bus kaltas, kaïp Kraughį pralieiasis[8]. Jr toksai Szmogus bus ischpustitas isch sawa Szmonių.
5. Todel tur Waikai Jsrael sawa affieras, kures anis ant ligiu ⟨atwirų⟩ laukų nor affierawoti, po akim Pono atgabenti, Wartumpi[9] Tabernakulo Liudimo, Plebonop, ir thinai sawa Diekawoghimo affieras Ponvi affierawoti.
6. Bei Plebonas tur Krauius ant Altoriaus Pono laistiti lauke uszu Wartų Tabernakulo Liudimo. Jr Taukus uszdegti ant saldaus Kwapo Ponvi.
7. Bei nieku budu toliaus Laukowelinams[10] affierawoti, su kureis anis kekschauia. Tatai testow iemus amszina Tiesa[11] prieg ių pasekeių[12].
8. Todel tu iemus[13] kalbek. Kursai Szmogus isch Namų Jsrael alba ir Swetimasis kursai tarp iusų ira, kursai[14] affierą alba Sudeginoghimo affiera affierawoij,
9. bei neatgaben ię ties Wartų Tabernakulo Liudimo, idant tatai Ponvi daritu, tassai tur buti ischpustitas isch sawa Szmonių.
10. Bei kursai Szmogus, buk æsans isch Namų Jsrael alba Swetimasis tarp iusų, koki kraughi walgis, prisch ta asch sawa Weidą statisiu, asch ghi isch widaus io Szmonių ischpustisiu.
11. Nesa Kuno Sziwats[15] ira Krauiosa, bei asch ios iumus Altoriui

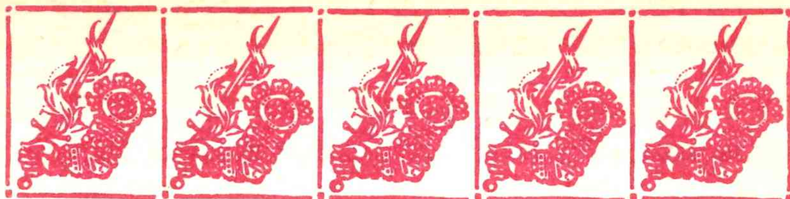
[41] v. *delei.*
XVII. [1] tais. iš *prisakens ira*;
[2] v. *Werschį*;
[3] tais. iš *Jerelį*;
[4] tais. iš *Gůlį*;
[5] vt. išbr. *ne*;
[6] įtrp.;
[7] pabr., v., *Tabernakulo*;
[8] tais. iš *kuris pralieia*;
[9] pršt. *ties Wartų*;
[10] pabr., pršt. *Feltteuffeln, Demones*;
[11] pršt. <*prowa, budas*>;
[12] pršt. *patamkų*;
[13] tais. iš *iumus*;
[14] tais. iš *kur*;
[15] pršt. *giwenimas*;

7. Užsak. Nr. 424

dawiau, ieib iusų Dusches ieis sudairintas butu. Nesa Krauias ira Sudereghimas uszu Sziwatą[16].
12. Todelei asch kalbeiau[17] Waikamus Jsrael. Newiena Dusche tarp iusu tenewalga Krauio, Neigi Swetimasis tarp iusų giwænansis.
13. Bei kursai Szmogus, buk isch Namų Jsrael alba Swetimasis, tarp iusų Szwerį alba paukschtį sugawna mædzodams, kursai walgams ira, tassai to kraughi tepalieij, ir Szememis te apkas[18].
14. Nesa kuno sziwats ira io Krauiosą, kolei giwas ira[19]. Bei asch sakiau waikamus Jsrael. Jus ne wieno Kuno Krauių ne walgiket. Nesa kuno Scziwats ira io Krauieie. Kursai tus walgis, (...)[20] bus ischgaiszintas.
15. Bei kuri Dusche Maitą[21], alba kas Szweries pagadinta ira, walgis, buk tatai ira Czebuwjs alba Swetimas, tas tur sawa Ruban masgoti, ir sawe wandenije nuperti, ir neczistu buti ikki wakaro, tadda bus czistas.
16. Jei ghis sawa rubus nemasgos nei nussipers, tadda (...)[22] sawa Nussideghimo kaltas bus.

[16] skirsnelis pabr. iki *ieis* ir nuo *Nesa Krauias* iki skirsnelio pabaigos;
[17] pabr., pršt. *tariau*;
[18] pabr., v. *apdeng*;
[19] pabr., nuo *Nesa*;
[20] išbr. *tas*;
[21] pabr., pršt. *Majtą*;
[22] išbr. *ghis*.

KNIGOS SVDZIV

XIII

ei waikai Jsraelo toliaus pikt dare po akim Pono, ir Ponas
padawe ios rankana[1] Philistų ketures deschimts mætų.
2. O[2] buwa Wiras (...)[3] Zareai isch gimines Danitų, wardu
Manoah, ir io Mote[4] buwa newaisinga, bei nieka ne pagimde.
3. Jr[5] Angelas Pono passirode tai Moterischkei, bilodams[6] iei, Schi-
tai, tu newaisinga essi, ir nieka nepagimdai. O[7] busi nieschczia ⟨taw
nieschczei, sunkiei buti⟩ ir pagimdisi Sunų.
4. Tůgi saugokes, ieib ne gertumbei wjno nei stipraus gerimmo, ir
ieib ko neczisto newalgitumbei.
5. Nesa tu busi nieschczia, ir Sunų pagimdisi, kurem barschkutjs
neuszeis ant io galwos, nesa tas Bernelis bus paszadetu[8] Diewo isch
kuno augiwes ⟨motinos⟩ ir ghis prades Jsraelą ischgelbeti, isch
rankos Philistų.
6. Tadda atæija Moterischke ir pasake tatai Wirui sawam, biloda-
ma. Wiras Diewo atæija manensp, ir io weidas prisiligina, Angelui
Diewa, kaip ir ischganstingas, kaip io ne klausiau, isch kur, alba ka-
trul, bei ghis man ne pasake wardą sawa.
7. O[9] ghis man teipo kalbeia. Schitai, tu busi nieschczia, ir Sunų
pagimdisı, todel negerk wino nei stipr[aus] gerimmo, nei walgik
neczisto. Nesa Bernelis tur Vszszadetu[10] Diewo buti nog kuno augi-
wes ⟨motinos⟩ ikki smerties sawa.
8. Tadda meldesi Manoah Poną, bilodams. Ach PONE, Důk thą

XIII. [1] tais. iš *ing rankas*;
[2] vt. išbr. *Bet*;
[3] išbr. *Zareaj*;
[4] tais. iš *Moterischke*;
[5] vt. išbr. *Bei*;
[6] tais. iš *ir biloia*;
[7] vt. išbr. *Bet tu*;
[8] tais. iš *Vssiszadetu*, pršt. *paschwenstu*;
[9] vt. išbr. *Bet*;
[10] pršt. *paschwenstas*;

Wirą Diewo wel musump ateiti[11], kurį tu siuntei, idant ghis mus pamokitų, ka su waiku dariti (...)[12], kurris tur uszgimti.

9. Jr Diewas ischklause balsą Manoah. Bei Angelas Diewo wel atæija Moterischkiesp. O ghi sedeia ant Lauka, ir ios wiras Manoah nebuwa pas ię.

10. Tadda nutekeia ghi greitai, ir pasake tatai sawam wirui, bilodama iem, Schitai tas wiras man passirode, kuris schę dieną manenspi ateija.

11. Manoah kelesi, ir æija paskui Moters sawa, ir atæija Wirop, ir biloia iem. Er tu (...)[13] tas Wiras kursai su ta Moterim[14] kalbeia? Ghis sake. Teip.

12. Bei Manoah biloi[a,] Kaip tadda bus ką tu kalbeiei, Kas bus to waiko budas ir darbas?

13. Angelas Pono bilo[ia] Manoaih[15]. Ghissai tur saugotis nog tho wisso ape ką esch Moterischkiei kalbeiau.

14. Ghis netur walgiti kas isch winoschaknes ateit[16], nei tur wieno alba kito stipraus gerimmo gerti, ir nieka newalgiti kas neczista ira, Wis ka esch iei prisakiau, tatai ghis tur laikiti.

15. Manoah biloia Angelui Pono, Pastowek, ikki Aszitin paaffierawoiem.

16. O[17] Angelas Pono atsake Manoaih. Kaczei tu mane schicze palaikitumbei ⟨nustabditumbei⟩ tacziau esch tawa Strowos newalgau, Bei iei nori Ponvi affierą sudegamą[18] affierawoti, tadda galli affierawoti. Nesa Manuah neszinnoia Angelą Pono santį.

17. Jr Manoah biloia Angelui Pono, kaip essi wadinnams, idant tawe pagirtumbim, kaip ateis[19] ką tu kalbeiens essi?

18. O[20] Angelas Pono biloia iopi, Kam klausi manno Wardo, kursai indiwnas ira.

19. Tadda eme Manoah Aschkjtį ir Walgama affierą[21], ir affierawoia tatai Ponvi ant ůlos. ⟨akmens⟩ Jr ghis indiwnai padare[22]. O[23] Manoah ir io Moterischke weisdeia.

20. Jr kaip liepsna nog Altoriaus uszkopa Dangųn, uszszenge Angelas Pono liepsnoie Altoriaus auckstiniu. Kaip tatai Manoah ir io Moterischke regeia, parpůle anis Szemespi[24] ant sawa weido.

[11] pršt. <*Tesugrinschie tas wiras musump*>;
[12] išbr. *turrim*;
[13] išbr. *essi*;
[14] tais. iš *Moterim ta*;
[15] tais. iš *Manoah*;
[16] pabr., pršt. *weinstock*, *winmedzio* [tais. iš *winmedis*] *ira*;
[17] vt. išbr. *Bet*;
[18] pršt. *Brantopffer*;
[19] pabr., v. *bus*;
[20] vt. išbr. *Bet*;
[21] pršt. *speisopffer*, *penukschlo affierą*;
[22] pršt. *weikesi*;
[23] vt. išbr. *Bet*;
[24] tais. iš *ant Szemes*;

21. Jr Angelas Pono daugesni nepassirode Manoaih ir io Moterischkei. Tadda paszinna[25] Manoah, ghį Angelu[26] Pono santi, ⟨buwusį⟩
22. ir biloia Moterischkei sawa. Mumus[27] mirti[27], kadangi Diewą regeiom.

23. O[28] io Moterischke atsake iem, Jei Ponas noretų mus nuszawinti, tadda ghis[29] nebutų Sudegamą affierą ir walgama affierą priemens nog musų rankų, Ghis teipaieg mumus tatai wis ne butų padarens, nei mumus tatai dawens[30] girdeti[30], kaip schiskat nussidawe.
24. Jr tha Moterischke pagimde Sunų, ir praminne ghį Simson. Jr Bernelis auga bei[31] Ponas perszegnoia ghį,
25. Jr Dwasse Pono pradeia ghį raginti ⟨krutinti, su io buti⟩[32] Abase Dan, tarp Zarea ir Esthaol.

XIV

imsonas[1] nuæija ing Thimnath, ir ischwida Moterischkę Thimnathe tarp Dukterų Philistų.
2. Jr paręiens, pasake (...)[2] tatai Tiewui ir Motinai sawa, bilodams, Esch Moterischkę regeiau Thimnathe, tarp Dukterų Philistų. schitą důket man ing[3] Moterį.
3. Ja Tiewas ir io Motina biloia iem. Er nera newienos Moterischkes tarp Dukterų tawa Brolių, ir po wissas tawa Szmones, kaip eisi, ir immi Moterį isch Philistų, kurie ne ira appiaustiti? Simsonas biloia Tiewui sawam, Důkem schitą, nes ghi intinka akims mana.
4. O[4] io Tiewas ir jo Motina neszinnoia, iog tatai nog Pono butų, nesa ghis ieschkoia[5] prieszasties prisch Philistus. O Philistai thů cziesu Ponawoia ant Jsraelo.

5. Schiteip nuæija Simsonas su sawa Tiewu ir sawa Motina ing Thimnath. Jr kaip isçhkaka ⟨atęija⟩ kalnump wino Thimnathe, Schitai, atæija iaunas Lewas riekdams prisch ghį,

6. Jr Dwasse Pono atæija iopi[6] ⟨pradeia ghi raginti, krutinti⟩ ir ghis sudraske ⟨suplesche⟩ ghį, kaip antai awinellis supleschams esti, o nit nieka netureia sawa rankoie. Jr nesake sawam Tiewui ir sawa Motinai, ką (...)[7] padarens buwa.

[25] tais. iš *paszinnoia*;
[26] tais. iš *Angelą*;
[27] vt. išbr. *Mes mirti turrim*;
[28] vt. išbr. *Bet*;
[29] pabr.;
[30] pabr., v. *kalbeiens*;
[31] vt. *ir*;
[32] pršt. *iampi weikalauti.*
XIV. [1] tais. iš *Simson*;
[2] išbr. *ghis*;
[3] pabr., v. *usz*;
[4] vt. išbr. *Bet*;
[5] pršt. *tikoia*;
[6] pršt. *uszpůle ghį*;
[7] išbr. *ghis*;

7. Kaip tadda thę ischkaka, kalbeia ghis su anna Moterischke, ir ghi patikka (...)[8] Simsonui akisą io.

8. Jr po kiek dienų sugrįsza ghis, idant ię westų. Jr ischæija isch kęlio, idant apszwalgitų maitą, Schitai, buwa Spietis bitschių maitkaulije Lewo ir męddus.

9. Jr ghis eme thą rankona sawa, ir walge ano[9] ant kelio, ir æija Tewop sawa ir Motinosp sawa, ir dawe iemus idant ir anis walgitų. O[10] ghis iemus nesake[11], iog ghis Medų nog Lęwo maitkaulio ⟨maitos⟩ emens buwa.

10. Jr Tewui io nueijusiam[12] Moterischkiesp annospi, padare Simsonas thinai swodbą, budu iaunikaiczių.

11. Jr anis ghį ischwidę[13], pridawe iem trisdeschimts draugų[14], kurie pas ghį (...)[15] butų.

12. Bet Simsonas biloia iumpi. Esch iumus uszdůsiu (...)[16] Minsli[17] Kaip ius man tą[18] atminsit ir tropisit[19], sches septines dienas swodbos, tadda esch iumus důsiu trisdeschimts marschkinių, ir trisdeschimts Sermegas[20].

13. O iei ius to negalesit atminti, tadda ius man turresit důti trisdeschimts marschkinių ir trisdeschimts Sermegų[21]. Jr anis biloia iem, Sakik tawa Minslę[22] mes klausisim.

14. Ghis biloia iemus. Strowa ęija nog Rijukles[23], ir saldumas nog Stiproio[24]. Jr anis per tris dienas Minslę negaleia atminti.

15. Sekmą dieną biloia anis Simsono Moterischkiei, Perkalbek wirą sawa, idant mumus pasakjtu anna Minslę, iei ne nori kaip mes tawe ir tawa Tewa namus ugnimi sudegintumbei. Er todelei mus schiczonai atkwietet idant mus ubagais padaritumbit alba ne?

16. Tadda werke Moterischke Simsono po akim io bilodama. Tu manne apdirgai, nei manens mili. Tu waikamus mana Szmonių uszdawe Minslę, o man tatai ne pasakiei. O[25] ghis biloia iei, Schitai, esch tatai manam Tiewui ir mana[26] Motinai nesakiau, o taw sakjcziau?

[8] išbr. *iem*;
[9] tais. iš *tho*;
[10] vt. išbr. *Bet*;
[11] tais. iš *nesakes*;
[12] vt. išbr. *kaip io Tewas nuæija*;
[13] tais. iš *Jr kaip anis ghį ischwida*;
[14] pršt. *taworczių*;
[15] išbr. *turretu*;
[16] išbr. *Minti*(?);
[17] pršt. *Retzel*, *minsljs*;
[18] tais. iš *tatai*;
[19] pršt. *pasakisit*;
[20] pabr., pršt. *feijer kleid*, *Schwentes rubų* [tais. iš *rubus*];
[21] pršt. *schwentes rubų*;
[22] pršt. *Retzel*;
[23] pršt. *fresser*, *comedente*, *walganczio*;
[24] pabr. nuo *Strowa*;
[25] vt. išbr. *Bet*;
[26] pabr.;

KNIGOS SVDZIV.

I.

Po smerties Josua klause Waikai Israelo
PONA, bildami, kas isch musu karu eis prisch
Kananitus? PONAS biloia Juda tures ghi
westi. Schitai, esch Szeme io rankasna
dawiau. Tadda biloia Juda sawam brolui Sime-
onui, eik su manimi mana Burtoie ir kariau- nimonom tess
kem prisch Kananitus, tadda esch wel su tawi-
mi visui tawa Burtoie. Schitep eija Simeonas
su io. Kaip tada Juda nueija, padawe iem PONAS
Kananitus ir Pheresitus ing iu rankas, ir amis pamuschtu
Beseke deschimti tukstanczu wirru. Ir rada Adoni-
Besek Beseke, ir kariawa prisch ghi, ir pa|ischgauia
musche Kananitus ir Pheresitus. O Adoni-
Besek pabega, ir amis eija ghi, ir kaip ghi su-
gawa, nukirta amis iem nikschczius ranku ir dainus.
koiu io. Tadda biloia AdoniBesek, Septinede-
schimts Karaliu nukirschtais nikschtais, ranku
ir koiu sawa, surinka po mano Stala, Kaip esch
tadda dariau, taip man Diewas isch mokeia. Ir
amis nuwede ghi ing Jerusalem, the ghis numirre.
O Bet wenikas Juda kariawa prisch Jeru-
salem ir paweldeia ghi, ir pamusche ghi aschtrai- aschtrumu
mi Kardo, bei uszdege Miesta. Potam nueija
waikai Juda ir kariauti prisch Kananitus,
Kurie ant Kalnu, ir ing Pietus ir Pakalnise
giwena. Bei Juda nueija prisch Kananitus, kurie
Hebrone giwen (bet Hebron premai buwa
wadinnamas KiriathArba) ir musche (pakirta)
Sesaia ir Ahimana, ir Thalmaia. Ir esch the
eija prisch Giwenanczius Debire (bet Debire oneranue czebuwsim
premai buwa wadinnamas KiriathSepher) bei
Kaleb biloia, kas KiriathSepher pakirs (musch)
ir ischgales, tam esch mana Dukteri Achsa pa-
dusiu ab Moteri. Tadda ischgaleia ghi Athniel,

D

17. Jr anna werke annas septines dienas po akim io, kolei Swodbą[27] turreia[27]. O[28] sekmą dieną sake ghis iei tatai, nesa ghi[29] nepakaiawa io[30], Jr ghi pasake Minslę sawa Szmonių waikams.
18. Tadda biloia wirai Miesto iem sekmą dieną, ikki[31] ne nussileidus Saulei[32]. Kas ira gardesni ⟨skanesni⟩ uszu Mędų? Kas ira stipresni uszu Lęwą? O[33] ghis biloia iemus. Jei ius mana werschu nebutumbit arrę, tada mana Minslę ne butumbit atminnę[34].
19. Jr Dwasse Pono uszpůle ghį[35], ir ghis nueija ing Asklona, ir usz musche tris deschimts Wirų isch ių, ir eme ių rubus, ir dawe Sermegas thiemus, kurie Minslę atminnę buwa. Jr ghis pakirscha sawame narse, ir nuęija namusna[36] sawa Tiewo.
20. O[37] Simsona Moterischke tapa padůta wienam isch draugų io, kursai iem buwa ⟨gentis⟩[38] prieteliu[38],

XV

nussidawe po kiek dienų, piauient Kwieczius, kaip Samsonas sawa Moterischkę atlanke Aszelliu. Jr iem dumoient, esch eisiu mana Moterischkiesp Kamaron, ne noreia ghį ios Tewas įleisti.
2. ir biloia. Esch tariau tawe ię apdirgusį, ir padawiau ię tawam prieteliau[2]. O[3] anna tur sesserį iaunesne usz sawe[4], (...)[5] tha graszesni ira nei schi, tha testow tawa uszu schę.
3. Tadda biloia Simsonas iemus. Esch schitai (...)[6] wieną kartą tikrą bilą gawau prisch Philistus. Esch iumus pikta darisiů ⟨Skadą⟩.
4. Jr Simsonas nuęiens sugawa tris schimtus lappiu, ir eme pagali ⟨nudeguli⟩[7] sutaise odegas prisch kits kita, ir įndeija wissur tarp dweių ůdegu pagali ⟨nůdegulį⟩[8]
5. ir tus uszdege ugnimi, ir įleida anas ing Jawus Philistų, ir uszdęge schiteipo Kukstus, ir su stowinczeis iawais, ir winokalnus ir Aliwų[9] kalnus.

[27] pabr., pršt. *Swodbawoia*;
[28] vt. išbr. *Bet*;
[29] vt. išbr. *ana*;
[30] pršt. *raudinna ghį, eintreiben, apmaudati*;
[31] pršt. *pirm*;
[32] var. *saules*(?);
[33] vt. išbr. *Bet*;
[34] pabr. nuo *Jei*;
[35] pršt. *gerit uber Jn*;
[36] tais. iš *ing namus*;
[37] vt. išbr. *Bet*;
[38] pabr., pršt. *pronubis, sodalis, draugu, taworczumi.*
XV. [1] vt. išbr. *Bet*;
[2] pabr., pršt. *Draugui, Taworczui*;
[3] vt. išbr. *Bet*;
[4] v. *ię*;
[5] išbr. *kurri*;
[6] išbr. *tikrą bilą*;
[7] tais. iš *nudegulis*(?), pršt. *Brand*;
[8] pršt. *brant*;
[9] tais. iš *Oliwas*(?);

6. Tadda sake Philistai, kas tatai padare? Tadda sakama buwa, Simsonas Szants[10] Thimnito, todelei iog ghis iem ateme io Moterį, ir Genczui[11] ⟨prieteliui⟩[11] ia padawe[12]. Tadda nuęija Philistai, ir sudeghinoio ię su[13] ios Tiewu[14] ugnimi.
7. O Simsonas biloia iumpi. Kaczei ius tatai padaret, tacziau esch patsai ant iusu noriu umstities[15], ir potam liausiosi.
8. Jr ghis musche ios tei ing peczius tei ing strenas[16]. Jr nuęiens giwena Ůlos plischeie Etame[17].
9. Tadda nuæiję[18] Philistai (...)[19] apgulle Juda ir sussiæija Lehije[20].

5. Octob:

10. Bet thie nog Judo bilo[ia] Kadel ius prisch mus uszęiot? Anis atsake. Mes atæijom rischtų Simsoną, ieib iem teipo daritumbim kaip ghis mumus darens est.
11. Tadda nuæija trjs tukschtantis Wirų nog Juda ing Akmenio[21] ⟨ůlos⟩ pljsche Etame, ir biloia Simsonui, Er neszinnai iog Philistai ant musų ponawoij? Kagidel tu tatai mumus padarei? Ghis sake iemus, Kaip anis man dare, teip ir esch iemus wel dariau.
12. Anis biloia iem, Mes atæijom tawe rischtų, ir ing rankas Philistų padůti. Simsonas biloia iemus. Tadda prisieket man, kaip[22] ius manens ne norit drausti[23].
13. Anis atsake iem. Mes tawęs nedrausim, lisch tiktai rischti norim tawe, ir ių rankasna[24] padůti ne norim (...)[25] tawe uszszawinti. Jr anis rischa ghį dwiem nauiomis[26] wirwemis[26], ir ischwęde ghį nůg[27] ⟨isch⟩ ůlos.
14. Jr kaip ghis atęija ing Lehi, schukawa[28] Philistai iop eidami. O[29] Dwasse Diewo radosi ant io[30], ir wirwes ant io rankų tapa kaip siulai kurius ugnis apswillinens ira, ir rjschtuwes ant io ranku sutirpa.
15. Jr ghis rada supuwusį szanda[31] assilo, ir ischtiesens ranka sawa, eme (...)[32] thą, ir musche ⟨pamusche⟩ tho tukschtantį wirų.

[10] pršt. *Eidem*;
[11] pabr., pršt. *Draugui*;
[12] tais. iš *padawens esti*;
[13] vt. *ir*;
[14] tais. iš *Tiewą*;
[15] pršt. *passitieschiti*;
[16] pabr. nuo *ios*, v. *ischtikka ių pæczius ir strenas*, pršt. pabr. *ischtikka ios didei pæcziosna ir strenůsna*;
[17] pršt. *Vide Lutheri marginalia*;
[18] tais. iš *nuæija*;
[19] išbr. *ir*;
[20] tais. iš *Lehiie*;
[21] pabr.;
[22] pabr., v. *iog*;
[23] pršt. *uszmuschti*;
[24] tais. iš *ingį rankas*;
[25] išbr. *mes*;
[26] tais. iš *nauiem*(?) *wirwem*;
[27] vt. išbr. *nog*, *isch*;
[28] pršt. *klikawa*;
[29] vt. išbr. *Bet*;
[30] pršt. *gerit uber Jn*, *uschpůle*;
[31] pršt. *krumenį*, *Kinback*;
[32] išbr. *ghis*(?);

16. Jr Simsonas biloia. Schiskat anis gul pulkais. assilo szandu[33] esch tukschtantį wirų uszmuschiau.
17. Jr kaip tatai ischkalbeiens buwa, pamete ghis Szandą isch sawa rankos, ir wadinna thą Wieta RamathLehi.
18. O didei introschkens[34], schauke ghis PONOP, bilodams. Tu toki didi Jschganimą ⟨palaimą⟩ dawei per ranką tawa Tarna. Bet esch schiskat troschkuliu numirschtu[35], ir rankosų neappiaustitų tapti.
19. Tadda perskele Ponas szando dantį[36] Szandosų, kaip wandů ischtekeia. Jr kaip ghis gęre, sugrisza io Dwasse, ir tapa atgaiwintas. Todelei ghis ir schen dieną wadinnams est, Meldenczoio Schullinis, kurissai Schandosu[37] radose.
20. Jr ghis sudija Jsraeilą Philistų cziesu dwideschimti mætų.

XVI

imsonas nuæija ing Gasą, ir ischwida thinai kekschę[1], ir guleia su ię.
2. Tadda buwa Gasitams[2] passakita, Simsonas ięija, ir anis apstoia ghį, ir dawe (...)[3] ghį pasergeti wissą naktį wartůsų Miesto, ir wissą nakti anis nekruteia, bilodami. Pastowek, Rito mætą kaip praausch, mes ghį norim uszmuschti.
3. O[4] Simsonas gulleia ik pusnakties. Tadda kelessi ant pusęnakties, ir sugawa[5] abbeas[6] durris[6] Wartu[7], miesto, ir abudu[8] stulpu[8], ischkele anus[9] isch[10] Kurpes[10], ir uszdeia anus ant sawa peczių, ir usznesche annus ant wirschaus kalno kuris ira pas Hebroną.
4. Potam mileia ghissai Moterischkę pas Vpę Sorek, ta wadinama buwa Delila.
5. Thospi atæija Hercikei[11] Philistų, ir biloia (...)[12]. Perkalbek ghį, ir dabokessi, Kamme[13] ghis tokę didę silą tur, ir ko mes ghi apgaletumbim, idant ghį rischtumbim ir priwerstumbim[14]. Tadda mes taw kosznas důsim tukstantį[15] ir schimta Sidabrinikų.

[33] tais. iš *Per assilo szandą*;
[34] tais. iš *Bet kaip ghis didei introschkens buwa*;
[35] tais. iš *turriu troschkuliu numirti*;
[36] pršt. *backenZan, krumenis*;
[37] pršt. *Krumenesą*.
XVI. [1] tais. iš *kekschen*;
[2] pabr., pršt. *Gasanims*;
[3] išbr. *ant*(?);
[4] vt. išbr. *Bet*;
[5] pabr., pršt. *sugrębe*;
[6] tais. iš *abbi angi*;
[7] pršt. pabr. *abudu wartu Angos*;
[8] pabr., pršt. *abi adwerighi*;
[9] var. *anas*;
[10] pabr., v. *nog sawesu*, pršt. pabr. *Rigel*, < *Kengių*;
[11] pršt. *Kunigaikschtei*;
[12] išbr. *iospi*;
[13] pršt. išbr. *worin*;
[14] pršt. *pergaletumbim*;
[15] tais. iš *tukschtantį*;

6. Bei Delila biloia Simsonui. Meldzems pamisakik kamme tawa dide Sila, ir ků tawe galetų rischti, idant butumbei apgalims.

7. Simsonas biloia iei, Kadda manne rischtų septinemis wirwemis[16] isch schwieszų Lunkų, kurrios dabar neischdzuwa[17], tadda (...)[18] ⟨tapcziau⟩ silpnas, ir bucziau kaip kits Szmogus.

8. Tadda atnesche ⟨Hercikiei⟩[19] Philistų iospi septines wirwes isch schwieszų Lunkų, kurios dabar nebuwa ischdzuwuses[20], ir (...)[21] rischa ghį anomis[22],

9. (bet tikoiams buwa pas ię kammaroie) ir ghi biloia iopi. Philistai ant tawens Simsone. A ghis[23] patrauke wirwes, kaip Linnų Siulas[24] ⟨wirwaite⟩ patruksta, ugnies pagauts. Jr ne ischtirra kur io stipribe ⟨sila⟩ butų.

10. Tadda biloia Delila Simsonui, Schitai, tu manne willioiei, ir man sussimelawai. Meldems sakikem, ko tawe gal rischti?

11. Ghis atsake iei, Kadda anis manne rischtų nauiomis wirwemis, kuriomis nieka nedirpta ira, tadda esch tapcziau silpnas, ir kaip kits Szmogus.

12. Tadda eme Delila nauies wirwes, ir rischa ghį tomis, ir bilioa. Philistai ant tawens Simsone. (bet ghis buwa tikoiams kamaroie) Jr ghis annas sudraske nug sawa Rankų, kaip Siula[25] kakin.

13. O[26] Delila biloia iem. (...)[27] Tu manne wel willoiei, ir man pamælawai[28]. Meldzems pamisakik, ků gal tawe rischti? Ghis atsake iei. Kadda tu septinis[29] pinimus[30] mana plaukų pintumbei su ⟨pintuwe⟩[31] kaspine, ir annus[32] winniu prikaltumbei.

14. Jr ghi biloia iem. Philistai ant tawens Samsone, O[33] ghis pabuda isch sawa Miego ir ischtrauke supintus plaukus su winniu ir pintuwe.

15. Tadda biloia ghi iem, Kaip galli sakiti[34], manne milins, Kadange schirdis tawa nera su manimi? Tris kartus mane nuwilei, nei man pasakiei, kamme tawa dide Sila ira.

16. O[35] kaip ghi io szodeis sawa kosznąą dieną ⟨nepakaiawa[36]⟩ ir ghį kwarschinoia, apilsa[37] ia dusche. ikki Smerties,

17. ir pasake iei wissą sawa schirdį, ir biloia iospi. Niekadai ne buwa

[16] pršt. *strang*;
[17] tais. iš *kur*(?) *dabar nepadzuwa*;
[18] išbr. *bucziau*;
[19] pršt. *Kunnigaikschtei*;
[20] tais. iš *padzuwusios*;
[21] išbr. *ghi*;
[22] pabr., v. *tomis*, tais. iš *anomis rischa ghį*;
[23] vt. išbr. *Bet ghis*;
[24] var. *Siulą*;
[25] tais. iš *Siulus*(?);
[26] vt. išbr. *Bet*;
[27] išbr. *Jr wel*;
[28] var. *sussimælawai*;
[29] tais. iš *septines*;
[30] pabr., v. *kassas*;
[31] pabr., pršt. *flechtband*;
[32] pabr., v. *ies* [tais. iš *ios*];
[33] vt. išbr. *Bet*;
[34] tais. iš *sakities*;
[35] vt. išbr. *Bet*;
[36] pršt. *apmaudawa*;
[37] pršt. *apalpa*;

barskutis ant mana galwos. Nesa esch esmi paszadetas[38] Diewo nug augiwes[39] Kuno[40]. Kadda tu manne apskustumbei, tadda atstotu nog manens mana sila, ir[41] bucziau silpnas, ir[42] kaip wissi kitti Szmones.

18. Kaip tada Delila regeia, iog ghis iei wissą sawa schirdi passakens buwa, siunte ghi, ir atwadinna ⟨Hercikius[43]⟩ Philistų, ir dawe[44] iemus sakiti[44], Ateiket ir wieną kartą, nesa ghissai man[45] sawa wissą Schirdi pasake. Tadda ateija Philistų ⟨Hercikei[46]⟩ iospi atneschdami pinnigus su sawimi ios rankana[47].

19. Jr ghi ⟨dawe iem uszmikti⟩[48] ant sawa Sterbles, ir atwadinna wieną kursai iem anus septinis pinimus[49] io galwos nuskustų. Bei ghi pradeia ghį apgaleti. Tadda buwa io sila nog io atstoiusi.

20. Jr ghi biloia iem. Philistai ant tawens Simsone. O ghis nog Miego sawa pubudens, tare, Esch issprusiu kaip pirm issprudau. Esch issiwerszesiu, Neszinnodams Pona nog sawens atstoiusį.

21. Bei Philistai sugawa ghį, ir isdure[50] iem akis, ir nuwede ghį ing Gasą, ir apkala ghį dwiem gellaszies[51] reteszimmis, ir ghis turreja[52] malti apkalime.

22. O plaukai galwos io pradeia wel aukti, kur nukirpiti buwa.

23. O[53] kaip Philistų ⟨Hercikei[54]⟩ sussirinka, sawam Diewui Dagonui didi affierą attadůti, ir passidziauktissi, biloia anis, Musų Diewas padawe mumus musu neprietelį Simsoną musų rankasna[55].

24. Teipaieg ir Pulkai ghį regedami, garbinoia (...)[56] sawa Diewą. nesa anis biloia, Musų Diewas musų neprieteli mumus musų rankasna[57] padawe, kursai musų Szemę ischpustija ⟨pagadina⟩ ir daugia musischkių pamusche.

25. Kaip tada ių Schirdis linksma buwa, biloia anis, Atweskite Simsona, idant ghis po musų akim szaistų[58]. Tadda atwede anis Simsoną isch apkalimo, ir ghis szaide, po ių akim. Jr anis pastate ghį tarp dweiu Stulpų[59].

26. Bei Simsonas biloia Tarnui kuris ghį ranka wæde, důkem nutwerti Stulpu, ant kurų namai stow, idant iumpi atsislegcziau.

[38] tais. iš *uszszadetas*, pršt. *paschwenstas*;
[39] v. *matinos*;
[40] v. *Sziwato*;
[41] vt. išbr. *kaip*;
[42] pabr.;
[43] pabr., pršt. *kunnigaikschczius*;
[44] pabr., v. *biloia*;
[45] tais. iš *mana*;
[46] pabr., pršt. *kunnigaikschtei*;
[47] tais. iš *ing ranką*;
[48] pršt. *uszmigdinoia ghį*;
[49] pršt. *lock, kaspines, kassas*;
[50] pabr., pršt. *ischdure*;
[51] pršt. *wario*;
[52] tais. iš *turreia*;
[53] vt. išbr. *Bet*;
[54] pabr., tais. iš *Hercikai*, pršt. *Kunnigaikschtei*;
[55] tais. iš *ing rankas*;
[56] išbr. *anis*;
[57] tais. iš *ing rankas*;
[58] tais. iš *schaistų*;
[59] pršt. *Seul*;

27. Bei namai pilni buwa Wirų ir Moterų, Buwa teipeieg thinai wissi Kunnigaikschtei Philistų, ir ant Stogo kaip tris tukstantis Wiru bei Moterų weisdencziu kaip Simsonas szaide.
28. Bet Simsonas meldessi Pona, bilodams. PONE, PONE, atmink manens, ir stiprinkem Diewe schį kartą, idant esch delei mana abeių akių wienu kartu galecziau umstities[60] isch ⟨ant⟩ Philistų.
29. Jr ghis nutwere abu widumi stowinczu Stulpu, ant kurų namai pastatiti buwa, ir ant kurų anis laikes ⟨tweres⟩ wieną ing sawa deschinę ranką, bei antrą ing sawa kairę ranką
30. ir biloia, Mana dusche te mirschta ⟨prapůl⟩ su Philistais, ir passilenke macnai. Tadda ⟨uszpůle⟩ pagruwa Namai ant ⟨Hercikiu⟩[61], ir ant wissų Szmonių kurie iosų buwa, kaip numirelių daugesne buwa iem prapůlant, nei kurrie iem giwam[62] essant, numirre.
31. Tadda atęija io Brolei(?) ir wissi Namai jo Tewa, ir pakele ghi, ir nunesche ghį, ir(?) pakasse ghi jo(?) Tiewo Manoah Grabe ⟨důbeie, pakassime⟩ tarp Zarea ir Esthaol, O Ghis sudija Jsraelą dwideschimts[63] mætų.

[60] pršt. *passitieschiti*;
[61] v. *Kunnigaikschcziu*;
[62] tais. iš *giwem*;
[63] tais. iš *dwideschimti*.

KNIGOS RVTH[1]

Anno 1589. 8. Octob:

I

hů cziesu kaip Sudzei karaļiawa[2] ⟨ponawoia⟩ radasi baddai
Szemeie. Jr Wiras isch Bethlehem Juda, ęija[3] ieib butų pra-
schalaitis Moabitų Szemeie, su sawo Moterimi ir dwiem
Sunum,
2. tas buwa wadinnams EliMelech, ir io Moterischke[4] Naemi, ir io
du Sunu. Mahlon[5] bei ChilJon, thie buwa Ephraitai nog[6] Bethle-
hem Juda. Jr atæię Szemena[7] Moabitu, passilikka thinai,
3. bei EliMelech, wiras Naemi, mirre. Jr ghi atlikka su sawa dwiem
Sunum,
4. thie eme[8] Moabitischkas Moteres, wiena buwa wadinama Arpa,
antra Ruth. Jr kaip anis thinai giwenę buwa kaip[9] deschimti mætų,
5. numirre abudu, Mahlon ir ChilJon, kaip[10] tha[11] Moterischke pas-
silikka po abeių Sunu ir wiro sawo.
6. Tadda kelessi ghi su sawa abiem Marcziomis, ir wel ischęija isch
Szemes Moabitų, Nesa (...)[12] buwa ischtirusi Moabitų Szemeie bu-
dama, Poną sawa Szmones atlankiusį, ir iemus důnos dawusį.
7. Jr ischeija ⟨atstoia⟩ isch tho kampo, kur biti buwusi, ir ios abidwi
Marczios. Jr eidama ant kelio, ieib sugrįschtų Szemena[13] Juda,

I. [1] tais. iš RVTHES;
[2] pabr., pršt. *<ponawoia>*;
[3] v. *kelliawa*, pršt. *Zog wallen*, *pelgrinautų*;
[4] pršt. *Mote*;
[5] vt. išbr. *Malohn*;
[6] pabr., pršt. *isch*;
[7] tais. iš *ing Szemę*;
[8] pabr., pršt. *< węde >*;
[9] pabr., v. *ape*;
[10] pabr., v. *Jr*;
[11] pršt. *Naemi*;
[12] išbr. *ghi*;
[13] tais. iš *ing Szemę*;

8. biloia ghi abeiump Marcziump, Eiket, sugrinschket, koszna Motinos sawa Namump. Ponas te dara iumus Mielaschirdingjstę, kaip ius numirusiems[14] ir man daret.

9. Ponas tedůdi iumus idant saw pakaių rastumbit, koszna Wiro sawa Namůsą[15], ir pabuczawa annas[16]. Tadda pakele annos[17] sawa balsą, ir werke,

10. bilodamos, Mes su tawimi tawo Szmoniump eisim,

11. O Naemi biloia, Grinschket mana Dukteres, kodel norit su manimi eiti? er galiu esch toliaus waikus sawa sziwate turreti, kurie iusų[18] Wirais galetų buti?

12. Grįschket mana Dukteres, ir nueiket, nesa esch persenna esmi wirą imti. Jr kada tarjcziau, esch schę nakti, galliu wirą imti, ir waikus pagimditi,

13. ius er galit laukti, ikki anniemus[19] uszaugus? Kaip (...)[20] galit trukti wiru[21] ne emuses? Ne mana Dukteres, nesa esch gailios iusų didei, nesa Pono ranka ant manęs ischęija[22] ⟨pasiunkeia⟩

14. Tadda pakele annos[23] sawa balsą, ir werke daugesni, ir Arpa pabucziawa sawa V̊schwę[24] Bet Ruth passilikka pas ię,

15. O ghi biloia, Schitai, tawa Gentaine[25] sugrįsza sawa Szmoniump ir sawa Diewop, grinschk ir thu paskui tawa Gentaines[26].

16. Ruth atsake, Ne ginkem ⟨kalbekem⟩ idant esch tawe prastocziau, ir nug tawens sugrįschcziau. Kur tu eisi, thę ir esch eisiu, kur tu passiliksi ⟨busi⟩ ir esch passiliksios ⟨busiu⟩. Tawa Szmones ira[27] mana Szmones, ir tawa Diewas ira[27] mana Diewas.

17. Kur tu mirschti, thę ir[28] esch mirschtu, thinai ir palaidota noriu buti. PONas tedara man schitai ir tatai, Smertis tur mane ir tawe perskirti[29] ⟨Smertis[29] teskir[30] ρ⟩

18. Kaip ghi tadda regeia, iog anna isch tiesos noreia su ie eiti, lowesi (...)[31] su anna ape tai kalbeti.

19. Schiteip ęija thiedwi drauge, ikki atęidamos[32] ing Bethlehem. Ir kaip annos Bethleheme įæija, suiuda[33] ių delei wissas Miestas, bilodams. Er tatai ira Naemi?

[14] tais. iš *numirusiams*(?);
[15] tais. iš *Namůsų*;
[16] pabr., v. *ies*;
[17] v. *ios*;
[18] pršt. *iumus*;
[19] pabr., v. *iemus*;
[20] išbr. *ius*;
[21] tais. iš *wirus*;
[22] pabr., pršt. *Deus afflixit me*;
[23] v. *ios*;
[24] pabr.;
[25] pršt. *schwegerin*, *Marcze*, pabr. *Oschwe*;
[26] v. *Marczios*;
[27] vt. išbr. *esti*;
[28] vt. išbr. *isch*;
[29] pabr.;
[30] ž. galas tais.;
[31] išbr. *ghi*;
[32] tais. iš *atęija*, pršt. *ischkakdamos*;
[33] pabr., pršt. *suiudda*;

20. Bet ghi biloia iemus. Nemiwadinket Naemi bet Mara, nesa
Wissgalįsis mane didei nuwargina.
21. Jschęiau pilna, bet tuschczę[34] manne PONas namie parwede.
Kodelei ius mane wadinnat Naemi, kadangi mane PONas pasze-
minoia, ir Wissagalinsis pawarginoia.
22. Bet tas cziesas buwa, kaip Mieszius pradeia piauti, kaip[35] Naemi
ir ios Marti Ruth Moabitiene sugrįsza isch Moabitų Szemes Beth-
lehemop.

II

et buwa Wiras, Gentis Wiro Naemos[1], isch Gimines Eli-
Melech, wardu Boas, tas buwa Wieschlibs Wiras.
2. O[2] Ruth Moabitiene kalbeia Naemi, pawelkem ant
Lauko eiti, warpų[3] Rinkti[4], paskui tho, kursai ant manęs sussimils.
Bet ghi kalbeia iei, Eik mana Dukte.
3. Anna[5] nuęija, ir ateijusi rinka paskui Piuweių ant Lauko. Jr
nussidawe[6] ⟨tropijos⟩ tha Lauką ⟨Dirwa⟩ buti Boas, kursai nug[7]
Gimines EliMelech buwa.
4. Jr schitai, Boas buwa beatæijąs isch Bethlehem, ir biloia Piju-
wieiams. Ponas su iumis. Schie atsake. Ponas te perszegnoij[8] tawe.
5. Bei Boas biloia tarnui sawam, kursai buwa Vszwaisdu Piuweių,
Kieno schita Moterischke[9]?
6. Tarnas uszwaisdas Piuweių, atsake bilodams. Ghi ira Moterisch-
ke[10] Moabitiene, kurri su Naemi sugrįsza isch Moabitų Szemes,
7. nesa ghi biloia, Pawelkitiem[11] rinkti[12] po Pædų, paskui Piuweiu.
Jr schiteip ateija, ir stoweia ischgi rito ikki nų, ir ghi masz stow[13]
namie.
8. Tadda biloia Boas Ruthai, Klausik mana ⟨er girdi mana⟩ Dukte?
Tu ne eik ant kitto Lauko rinktu, nei nog cze atstok. Bet buk pas ma-
na Tarnaiczių[14],
9. ir weisdek kur annos[15] piauia ant Dirwos, thę eik paskui ių, Esch
prisakiau Tarnui manam, idant tawęs niekas nekluditų. Jr iei įtrosch-

[34] tais. iš *tuschczen*;
[35] pabr., v. *kada.*
II. [1] tais. iš *Naemi Wiro Gentis*;
[2] vt. išbr. *Bet*;
[3] tais. iš *warpas*;
[4] tais. iš *Rinktų*;
[5] pabr., pršt. *Ghi*;
[6] v. *tikosi*;
[7] pabr., v. *isch*;
[8] ž. galas tais.;
[9] pršt. *Dirne, szmona,* išbr. *mergaite*;
[10] pršt. *szmona*;
[11] tais. iš *Pawelkitiems*;
[12] pršt. *auflesen und samlen*,
[13] pabr., pršt. *passiliekt*;
[14] pršt. *Dirnen, mergaite, szmona*;
[15] pabr., v. *ios*;

8. Užsak. Nr. 424

KNIGOS RVTHES.

I

Thů czeſsu kaip Sůdzei [ponawoni] radaſi baddas Szemeie. Ir
Wiras iſch Bethlehem Juda. Ejo ieib
buttů praſchalaitis Moabitu Szemeie,
ſu ſawo Moterimi ir dwiem Sunum, tas
buwa wadinnams Elimelech, ir io Moteriſch. Mote
ke Naemi. ir io dwi Sunu, Mahlon
bei Chilion, thie buwa Ephraitai iſch
Bethlehem Juda. Ir ateie Szemen Mo
abitu, palikka thinai. bei Elimelech,
wiras Naemi, mirre. Ir ghi atlikka
ſu ſawa dwiem Sunum. thie Moabi
tiſchkas Moteres, wiena buwa wadina
ma Arpa, antra Ruth. Ir kaip
ans thinai giwene buwa kaip deſchimti
metu, numirre, abudu, Mahlon ir Chil
lon. kaip tha Moteriſchke paliekka po
abieiu Sunu ir Wiro ſawo. ſi Naemi.
Tadda keleſsi ghi ſu ſawa abiem Mar
czomis, ir eiel iſcheija iſch Szemes Moabitu.
Neſa buwa iſchtirruſi Moabitu Sze
meie, POna ſawa Szmones atlan
kiuſi, ir iemus důnos dawuſi. Ir iſcheija
iſch tho kampo, kur biti buwuſi,
ir ios abidwi Marczios. Ir eidama ant
keleo, ieib ſugriſchti Szemę Judas. bilo
ghi abiemp Marczomp, ekket. ſugrinſch
ket. Koſsna Motinos ſawa Namump. PO
Nas te dara iumus Mielaſchirdingai, kaip
ius numiruſiems ir man daret. POnas
teduto iumus idant ſaw pakaiu raſtumbit,
Koſsna Wiro ſawa Namůſe, ir pabucʒa
wo annas.
Tadda pakkele annos ſawa balſa, ir
werke bilodamos, Mes ſu tawimi tawa Szmo
niump eiſim. O Naemi biloia, Grinſch
ket mana Dukteres, Kotel norit ſu manimi eiti?

ki(?)[16] ⟨Jr įtroschkusi⟩ eik indop bei gerkessi, kur mana Tarnai semia.

10. Tadda parpůle anna[17] ant sawa weida, ir meldesi szemespi, ir biloia iem. Ků esch thą Malonę radau po tawa akim, kaip[18] tu manne paszįsti[19] Swetimą?
11. Boas atsake ir biloia iei, Man pasakjta ira[20], wis ką tu darrei[21] tawa V̊schwei, po tawa Wiro smerties, iog apleidai Tawa Tiewa ir tawa Motiną, ir tawa Tewischke, ir atsitraukei Szmoniumpi, kurres pirm ne paszinnai.
12. Ponas teuszmok taw tawa darbą, ir ghis testow tawa pilna alga po akim ⟨Pas Poną⟩ Pono Diewo Jsraelo, kuriop tu atæijei, idant tu po io Sparnų laikitumbeis[22].
13. Ghi biloia, Důkem Malones rasti po tawa akim, manas Wieschpatie, Nesa tu manne palinksminoiei, ir tawa Tarnaitei pritelischkai kalbeiei. ⟨tarnaite prietelischkai paszadinai⟩. Kaczei ne[23] esmi kaip[24] wiena isch tawa Tarnaiczių.
14. Boas biloia iei, kaip walgiti czesas ira, tadda ateik schę, ir walgik tos dűnos, bei įmirkik tawa kansnį ing thą uksusą. Jr ghi passiseda pas schalę Piuweiu(?)[25]. O ghis pagulde ⟨padeia⟩ iei warpų[26] apswilintų[26]. ⟨Strowos⟩ ir ghi walge, ir priwalge, ir atlikka.
15. Jr kaip anna kelesi rinktų, prisake Boas sawam Tarnui, bilodams. Terenka ghi ir tarp Pædų, ir neapgedinket ios,
16. ir nog Kruwų[27] palikket, ir tegul, idant ghi parinktų, ir niekas ios nebarket todelei.
17. Schiteip rinka ghi ant lauka ikki Wakaro, ir ischkule ką buwa surinkusi, ir buwa kaip Epha[28] męts Mieszų.
18. Jr ghi uszkele tatai, ir atęija Miestana[29], ir ios V̊schwe regeia ką ghi buwa rinkusi. Tadda (...)[30] ischtrauke ir dawe annai, kas iei buwa atlikkę, kaip buwa priwalgiusi.
19. Tadda biloia ios V̊schwe[31] iospi. Kur rinkai schę dieną, bei kur dirbai? Perszegnotas testow, kursai tawe paszinna. O ghi sake sawa V̊schwei, Kampi ghi buwa dirbusi, ir biloia. Tas Wiras, kampi esch schę dieną dirbau, wadinnams ira Boas.

[16] tais. iš *įtroschkai*(?);
[17] pabr., v. *ghi*;
[18] pabr., v. *iog*;
[19] tais. iš *paszįstai*;
[20] tais. iš *pasakitu est*;
[21] pabr., pršt. *darei*;
[22] pršt. *Zuversicht haben, Kuriop tu tikeieis*;
[23] pabr.;
[24] pabr., v. *tiktai*;
[25] tais. iš *Pioweiu*(?);
[26] pabr., pršt. *sangen, Swilius, rieschas*;
[27] pabr., v. *Pædų*;
[28] pršt. *Epha*;
[29] tais. iš *ing Miestą*;
[30] išbr. *ghi*;
[31] tais. iš *V̊schwie*;

20. Bet Naemi biloia sawa Marczei, Perszegnotas testow ghissai Ponvi, nesa ghissai Mielaschirdingistes sawa ne gjne, nei giwiems nei numirusiems. Jr Naemi biloia iei. Tas Wiras ira musų[32] Gentis[33], ir esti[34] musu Tewon[is].

21. Ruth Moabitiene biloia, Ghis ir teip man kalbe[ia]. Tu pas mana Tarnų laikikes[35], ikki anis man wis bus indagawę.

22. Naemi biloia Ruth sawa Ma[rczei.] Geresne ira miela Dukte, taw su io Tarnaitemis ischeiti, idant kas tawens ne kluditų[36] ant kito lauko[37].

23. Schiteip anna[38] laikes Tarnaicziump Boas, rinkdama, ikki galo piuwes Mįeszų bei Kwieczių, ir sugrįsza sawa V̊schwiesp.

III

ei Naemi ios V̊schwe biloia iei, Mana Dukte, esch taw weisdesiu Pakaiaus, ieib taw gerai butų.

2. Boas, musų Gentis, pas kurio Tarnaiczių[1] tu buwai, wedin[2] schę naktį Mieszius ant Klono[3].

3. Tůgi perkęssi, ir tepkessi, bei apsidarikesi sawa rubu, ir nueik ant Klono[4], idant ne wienas tawe ne paszintų[5], ikki bus walgę ir gierę.

4. Kaip ghis tadda atsiguls, tadda szenklinkes wietą, kuron ghis atsigul, ir ateik bei attadenk pas koias io, ir gulkesi, Tadda ghissai taw sakis ką dariti turri.

5. Ghi biloia iei, Wis ką tu man sakai, darisiu.

6. Ghi nuæija Klonop[6], ir dare wis ką ios V̊schwe iei prisakiusi buwa.

7. Jr kaip Boas walgens bei gierens buwa, passilinksmina io Schirdis, ir ateiens atgule uszu kukstą[7]. Jr ghi atæija tilomis, ir atdenge pas io koias[8], ir atsigulle.

8. Jr kaip buwa[9] pusnaktis, issiganda Wiras, ir sussitrauke[10]. Bei schitai Moterischke guleia pas io koių.

[32] v. *mumus*;
[33] v. *Gentimi*;
[34] pabr.;
[35] v. *buk*;
[36] pršt. *dreinrede, ne bartų*;
[37] tais. iš *lauka*;
[38] pabr., v. *ghi.*

III. [1] tais. iš *Tarnaites*(?);
[2] v. *wœta*;
[3] pršt. *tenne, klonas* [tais. iš *kloghimmo*(?)], išbr. *Tako*;
[4] pršt. išbr. *kloghimmo*;
[5] tais. iš *paszinnotų*;
[6] pršt. išbr. *kloghimmop*;
[7] pabr., pršt. *kruwą, mandel, Tupelis, mandelis*;
[8] pršt. *koių*;
[9] tais. iš *buwas*;
[10] pabr., pršt. *erschüttern, sussitrimma*, pabr. *passikrate*;

9. Jr ghis biloia. Kas essi? Ghi atsake, Esch esmi Ruth tawa Tarnaite, Jschtiesk Sparnus[11] tawa ant tawa Tarnaites, nesa tu essi Tewainis.
10. O[12] Ghis sake, Perszegnota buk tu Ponvi mana Dukte, tu geresnę Mielaschirdingjstę paskui darrei, nei pirm, iog nesekioiei Jaunikaiczių, nei bagotų nei ubagų.

11. Mana Dukte, nessibijok, Wis ką tu sakjsi, tatai esch taw darjsiu. Nesa wissas Miestas mana Szmonių szinna, tawe Wieszlibą Moterį sanczę.

12. Tiesa est, Esch tawa Tewojnis esmi, Wienok kits be artimesnis ira usz mane.

13. Pakentek ik ⟨buk nakwina⟩ ritoj iei ghis tawe ims[13], gerrai, o iei ghis tawe nenores imti, tadda esch tawe wessiu, Giwas Ponas[14], miegok ikki rito[15] męta.

14. Jr ghi miegoia ikki rito[15] metą Koiump io. Jr ghi passikele, pirm nei kits kitą paszinti[16] galleia. Jr ghis dumoia. Jeib tiktai ne wienas ne paiustu, iog Moterischke klonon atęija.

15. Jr biloia. Nesch skraistį kurio apsisautei, turek[17]. Jr ghi tureia aną, ir ghis mierawa schesches mieras Mieszių, ir uszdeia ant ios. Bei ghis atæija Miestana.

16. O ghi atęija V̊schwiesp sawa, tha biloia, kaip ira su tawimi, mana Dukte? Jr ghi passake iei wis ką iei Wiras kalbeiens buwa.

17. bilodama. Sches schesches Mieras Mieszių dawe ghis man. Nesa ghis biloia. Tu neturri tuschcze ateiti V̊schwiesp tawa.

18. O[18] ghi biloia, Pakentek, mana Dukte, ikki ischtirsi, katrul pagrįsch, nesa tassai Wirs nepakaios ⟨nerims⟩ ikki[19] schę dieną atlikkens. ⟨ischtaisens⟩.

IV

9. Octob:

oas nuæija ing Wartus, ir passiseda thinai. Jr schitai, kaip praæija Tewoinis, kalbeia Boas su io, bilodams. Eik schę seskes schicze alba thinai. Jr ghis atæiens passiseda.
2. Jr ghis eme deschimti Wiru isch wirįausiuių Miesto, ir biloia. pasiSeskities[1] schicze. Jr anis passiseda.
3. Tadda kalbeia ghis Tewoiniui, Naemi, kuri isch Szemes Moabi-

[11] tais. iš *Sparną*, pršt. *pallium*, *plasczių*;
[12] vt. išbr. *Bet*;
[13] pršt. < *wes* > ;
[14] pršt. *so war d[er] H[err] lebt*;
[15] tais. iš *ritoij*(?);
[16] tais. iš *paszinoti*;
[17] pršt. *Zuhalte, laikik*;
[18] vt. išbr. *Bet*;
[19] pršt. *net*.
IV. [1] tais. iš *Seskities*;

tų (...)[2] sugrįsza, siula pardůti Dirwą, kuri musu brolio buwa EliMelech.

4. Todelei esch dumaiau toktai taw pasakiti, ir biloti. Jei nori ios[3] paweldeti, tadda pirk ię po akimi[4] Mieschczionių, ir po akim Wiriausiuių mana Szmonių[5]. O iei tu ios[6] ne nori paweldeti, tadda sakik man, ieib esch szinnocziau Nesa Tewonies nera be tawens, ir esch po tawimi. Ghis biloia. esch weldesiu.

5. Boas biloia, kurę dieną tu tą Dirwą pirksi, nog rankos Naemi, tadda ir Rutha Moabitienę[7], numirusioio Moterį, turresi imti[8], idant Numirusiamuiem Wardą prikeltumbei ant io Tewonistes.

6. Tadda biloio ghis, Nenoriu ios weldeti[9], ieib mana Tewonistes ne ischgadinczіau, Weldek tu kas man paræijosi[10] weldeti, nesa esch ios nenoriu weldeti.

7. Bet buwa isch senų dienų toksai paiunkimmas[11] Jsraele, Kada kas Vkį[12] kokį nenoreia weldeti nei pirkti, Jdant wissoke bila issitwertų[13], tadda ischaudawa ghis sawa Kurpę[14], ir thą kitam padawe[15]. Schitas buwa liudimas pawelimo[16] Jsraele.

8. Jr Tewonis biloia Boasui, Pirk tu aną[17], Jr nutrauke ⟨ischawe⟩ sawa kurpe.

9. Bei Boas biloia Wiriausiump ir wissam Pulkui[18]. Jus schę dieną este liudinikais, manne wis pirkusį, kas EliMelecho buwa, ir wis kas ChilJono ir Malono ||sz buwa||[19], nůg rankos Naemi.

10. Potam ir Ruthą Moabitienę, Malono moterį, immu esch saw ing[20] Moteri, idant esch Numirusiamuiem Wardą prikelcziau[21] ant io Tewonistes, ir io Wardas nebutų ischtrintas ⟨ischgessitas⟩ tarp io Brolių, ir isch wartų sawa kampo[22]. Tho ius liudinikais este schę dieną.

11. Jr wissas Pulkas kas Wartůsų buwa su Wiriauseis, biloia. Mes esme liudinikais. Ponas tedara Moterischkę ing tawa Namus atenczią[23], Kaip Rahel ir Lea, kuriedwi Namus Jsraelo pabudawoia, ir tedauksinnasse didei (...)[24] Ephrate, ir testow pagirta Bethleheme.

12. Jr tawa Namai testow ⟨tepastow⟩ kaip Namai PerEZ, kurį Tha-

[2] išbr. *Miesta*(?);
[3] tais. iš *ię*;
[4] tais. iš *akimis*;
[5] pršt. *volck*;
[6] tais. iš *ię*;
[7] ž. galas tais.;
[8] pabr., pršt. *westi*;
[9] pabr., pršt. *beerben*;
[10] tais. iš *paræijos*;
[11] v. *budas*;
[12] pršt. *gut*, *Turtą*;
[13] pabr., pršt. *sache bestünde, isstowetų*;
[14] pršt. *schuch*;
[15] pabr., pršt. *padůdawa*;
[16] įtrp., pršt. *cessionis*;
[17] pabr., pršt. *ię*;
[18] pršt. *volck*;
[19] įtrp.;
[20] vt. išbr. *ing*, *usz*;
[21] pršt. *erwecken*;
[22] v. *wietos*;
[23] pabr. nuo *Ponas*;
[24] išbr. *Jsraelas*;

mar Judai pagimde, isch tos seklos, kurę taw Ponas dů̊s isch schos Moterischkes[25]. ⟨Mergos⟩ (...)[26]
13. Schiteipo węde Boas Ruthę, kaip ghi io Mote tapa. Jr kaip ghis su ie gulleia, dawe iei Ponas, nieschczei ⟨siunkei⟩ buti, ir pagimde Sunų.
14. Tadda biloia Moters Naemai. Pagirtas buk Ponas, kursai nedawetaw nustokti Tewoinies[27] schů czesu, idant io Wardas Jsraele issilaikitų.
15. tas tawe atgaiwins, ir tawa senatwą papennes. Nes tawa Marti, kurri tawe mileia, ghį pagimde, kurri taw geresne ira, nei septini Sunus.
16. Bei Naemi eme Waikelį ⟨Bernelį⟩ ir pagulde anną[28] ant sawe sterbles, ir buwa io Aūklě[29].
17. Jr ios Susiedkos praminne ghį ⟨dawe iem wardą⟩ bilodami. Naemai ira Bernelis uszgimmens, ir wadinna ghį Obed, tas ira Tewas Jsai, kuris esti Douido Tewas.
18. Schitai esti Gimine Perez, Perez pagimde[30] Hetzron.
19. Hetzron pagimde Ram. Ram pagimde Amminadab.
20. Amminadab pagimde Nahesson, Nahesson pagimde Salma.
21. Salma pagimde Boas. Boas pagimde Obed.
22. Obed pagimde Jsai. Jsai pagimde. ⟨pawaise⟩ Dauid.

Galas Knigų Ruthes.
1589
9. Octob: ρ

[25] pršt. *Dirne*, pršt. pabr. *tallaks*, apačioje *szmonos*;
[26] išbr. nsk.;
[27] tais. iš *Tewonies*;
[28] pabr., v. *ta*;
[29] ž. pažymėtas prozodiniais ženklais, pršt. *Werterin*;
[30] pršt. *gaiminna, Zeuget*.

KNIGOS HIOBO

Anno 1590. 27. Februarij

I

uwo Wiras Szemeie Vz, wadinamas Hiobas, tas buwa prastas ir geras ⟨teisus⟩ Diewobiąns ir pikta wengis.

2. Jr pagimde[1] septinis Sunus bei[2] tris Dukteris,

3. ir pækaus io buwa septini tukstantis[3] Awiu[4] tris tukstantis[5] Kamelų ⟨Wellibludų⟩ penki schimts[6] Jungai Jauczių, ir penki schimtai Asliczių, ir labai daugia Scheiminos. Bei ghis buwa schlowingesnis (...)[7] ant wissų Ritůsna[8] giwęnanczunių.

4. Jr Sunus io nuęija ir padare Swętiba[9] ⟨Pietus⟩ Kosznas sawa Namůsų ant[10] sawa dienos[10], ir nusiuntę pakwiete sawa tris Sesseris ieib anos[11] su ieis walgitų bei gertų.

5. Jr kaip pereija wiena diena Swętibos[12], nusiunte Hiobas ir paschwente ios, Jr kelessi rito mætą anksti, bei affierawoia Deginoimą[13] affierą, pagal ių wissų skaitlių. Nesa Hiobas tare ⟨dumoia⟩ Mana Sunus be maszo ne sussigrieschija ir Diewa szegnoia sawa Schirdije, Schitaip daridawa Hiobas koszną dieną.

6. O stoios wieną diena, kaip[14] waikai Diewo ateija, ir thies Pono stoweia, ateija ir Sathanas tarp ių.

7. O Ponas kalbeia Sathanui. Jsch kur tu[15] ateisi? Sathanas atsake Ponvi, ir biloia. Esch wissą Szemę apskritai peręijau.

I. [1] pabr., v. išbr. *wede*, pršt. *pawaise*;
[2] vt. *ir*;
[3] tais. iš *tukschtantis*;
[4] tais. iš *Awius*;
[5] tais. iš *tukschtantis*,
[6] tais. iš *schimtai*;
[7] išbr. *uszu*;
[8] tais. iš *ing Ritus*;
[9] pršt. *Kollacia*, *Půta*;
[10] tais. iš *dieną*;
[11] pabr.;
[12] pršt. *Kollacios*;
[13] tais. iš *Degamą*;
[14] pabr., v. *iog*;
[15] pabr.;

8. Ponas kalbeia Sathanui. Er ne daboieisi mana Tarno Hiobo? Nesa nera iem ligaus Szemeie, prastas ir geras[16], Diewo bijans ir pikta wengįs[17].

9. Sathanas atsake Ponvi, ir biloia, Er tari, Hiobą noprosnai Diewą bijentįsi?

10. Juk tu ghį, io Namus, ir wis ką ghįs tur, aplinkui apsaugoiei. Tu Darbus io rankų perszegnoiei, ir io Turtas issiplatinoia Szemeie.

11. O ischtiesk ranką sawa, bei siek wisso ką ghis tur, regesi, bau ne szegnos ghis tawe Weidana[18]?

12. Ponas biloia Sathanui, Schitai, wis ką ghis tur, testow tawa rankoie, tiktai io paties nesiek ⟨nekrutink⟩. Tada ischeija Sathanas nog Pono.

13. O thą dieną, kaip io Sunus ir Dukteris walge ir giere Winą Namusų sawa Brolio, Wiresnioio,

14. ateija Paslas Hiobop, ir biloia, Jautei arre, ir Asliczes eija pas ios ant Ganniklų[19].

15. Tadda įpůle ⟨ateija⟩ anis isch bagotos Arabios, ir ateme anas[20], ir musche Waikus aschtrumu Kardo. Bei esch wienas ischbęgau, ieib tatai taw pasakicziau.

16. Schitam dabar bekalbant ateija kits bilodams. Vgnis Diewo půle isch ⟨nog⟩ Dangaus ir ischdege[21] Awis bei Waikus, ir ischpustija ios. Bei esch wiens ischbegau, ieib taw tatai pasakicziau.

17. Schitam dabar bekalbant, ateija wiens bilodams. Chaldeiei padare tris Pulkus, ir appůle[22] Kamelus[23] ⟨Wellibludus⟩ ir paeme anus, ir musche waikus aschtrumu Kardo. Bei esch wienas ischbegau, ieib taw tatai pasakicziau.

18. Schitam dabar bekalbant, ateija wiens bilodams. Tawa Sunus ir Dukteris walge bei giere Namůsų sawa Brolio Wiresnioio.

19. Bei schitai, radosi didis węias nog Pustines, ir dausze ketures sansparas Namų, ir uszmete anus[24] ant Waiku, kaip[25] numire. Bei esch wiens ischbegau, ieib taw tatai pasakicziau.

20. Tadda kelesi Hiobas ir sudraske sawa Rubą, ir pesche sawa plaukus, ir parpůle ant Szemes, Jr meldesi

21. bilodams. Nůgas isch Sziwato Augiwes sawa ateiau, nůgas wel nueisiu. Ponas dawe. Ponas ateme. Wardas Pono testow pagirtas[26].

22. Tamme wissame ne sussigrieschija Hiobas, nei ko durno padare prisch Diewą.

[16] pršt. *teisus*;
[17] tais. iš *wengąs*(?);
[18] tais. iš *ing Weidą*;
[19] tais. iš *Ganniklas*;
[20] pabr., v. *ies*;
[21] var. *sadege*;
[22] pršt. *uszpůle*;
[23] tais. iš *Camelus*;
[24] pabr., v. *ios*;
[25] pabr., v. *iog*;
[26] pabr. nuo *Nůgas isch.*

Anno 1590. 27. Febru.
Lorij

KNIGOS HIOBO.

I

Buwa Wiras Szemmie Vz,
watinamas Hiobas, tas buwa prastas
ir geras [teisus] Diewobijans ir pikta
wengis. Ir pagimde septinis Sú. pawaise
nus bei tris Dúkteris. ir pakaus io
buwa septini túksantantis Awiu, tris túksan.
tantis Kamelú [Welbliudú] penki schimts
Jungai Jautzú, ir penki schimtas
Asilitzú, ir labai daugia Scheimines.
Bei ghis buwa schlowingesnis ant
wissú Rikúnagiwe nanczunú.

Ir Sunus io niegija ir padare Swe. Kollama Púta.
tiba [Puiktus] Kossnas sawa Namúsia sa.
wa dienas, ir nusiunte pakwiete sawa
tris Seseris idant anos su ieis walgitú
bei giertú. Ir Kaip pereija wiena diena kallanus
Sú gubos, nusiunte Hiobas ir paschwente ias.
Ir kelesi ritomete ankstí, bei afferawoia
Degimai affiera, pagal iú wissú Skaitlú. Nesa
Hiobastare [dumoia] Mana Sunus bemasso
nusideigrischija ir Diewa Szegnoia sawa
Schirdije, Settitaip tari sawa Hiobaskossna
diena O poios wiena diena, Kaip waikai
Diewo ateija, ir stowes PONO stowea,
ateija ir Sathanas tarp iú. O PONAS
kalbera Sathanui. Isch kur tu ateisi?
Sathanas atsako PONVI, ir bilóia. Isch
wissa Szeme apskritai pereijau. PO
NAS Kalbera Sathanui. Ar ne dabojei si
mana Tarno Hiobo? Nesa nera iam li.
gaus Szemmie, prastas ir geras, Diewobijans teisus
ir pikta weingis.

9

148

II

stoios kitą dieną, kaip[1] Waikai Diewo ateija, ir stoweia
thies Pono, kaip[2] ir Sathanas tarpo ių ateija, ir po akim
Pono stoweia.
2. Tadda kalbeia Ponas Sathanui. Jsch kur tu[3] ateisi? Sathanas at-
sake Ponvi, bilodams. Esch Szemę apskritai pereiau.
3. Ponas biloia Sathanui. Er nedaboieis mana Tarno Hiobo? Nesa
nera iam ligaus Szemeie, prastas ir geras, Diewobijans, ir pikto wen-
gįs, ir dabar stiprei laikans sawa geribeie. o tu manne pagundei,
kaip[4] esch[4] ghi be prieszasties pagadinnau.
4. Sathanas atsake Ponvi, bilodams Odą uszu Odą, ir wis ką wiras
tur, dûst uszu sawa Giwatą.
5. O ischtiesk tawa Ranką, ir pakrutink ⟨siek⟩ io Kaulų bei Kuno,
regesi bau ne szegnos ghis tawe Weidana?
6. Ponas kalbeia Sathanui, Schitai, ghis testow tawa rankoie, alle
czedik io giwato.
7. Tadda ischeia[5] Sathas nog weido Pono, ir ischtikka Hiobą piktais
Skauduleis, nog Padų koių ikki Klastimo io,
8. Jr ghis emens Schukkę, (...)[6] kassineiosi, ir sedeia Pelinosą[7].
9. Bei Moterischke[8] io kalbeia iem. Er dabar stiprei tweries tawa Ge-
ribeie? Szegnok Diewą ir numirk.
10. O ghis kalbeia iei. Tu kalbi kaip paikos Moterischkes kalba. Jei
gero gawom nog Diewo, o pikto ne prijmtumbim. Schitame wissa-
me Hiobas nesussigrieschija (...)[9] sawa lupomis.
11. O kaip tris Prietelei Hiobo girdeia wissa nepalaimą, kas ant io
uszeia, ateija anis, kosznas isch sawa kampo[10], Eliphas isch Theman,
Bildad isch Suah, ir Zophar isch Naema. Nesa anis sussikalbeia atei-
ti ir io skunstissi ir palinksminti.
12. Jr kaip anis sawa akis pakiele isch tola, nepaszinna[11] io. Jr pake-
lę balsą sawa, (...)[12] werke, ir kosznas sudraske sawa Rubą, ir bars-
te[13] Szemes ant sawa Galwos prisch Dangų.
13. Jr sedeia su iû ant Szemes septines dienas, ir nekalbeia iem nieka,
nesa regeia sopulį labbai didį santį.

II. [1] pabr., v. *kada*;
[2] pabr., v. *iog*;
[3] pabr.;
[4] pabr., v. *iog*;
[5] pršt. *atstoia*;
[6] išbr. *ir*;
[7] tais. iš *Pelinosų*;
[8] var. *Mote*;
[9] išbr. *prisch P*;
[10] pabr., pršt. *wietos*;
[11] tais iš *nepaszinnoia*;
[12] išbr. *ir*;
[13] tais. iš *barschte*;

III

otam atwere Hiobas sawa Burną, ir prakeike sawa dieną
2. bilodams,
3. tha diena teprapůla, kurioie esch[1] gimens esmi, Jr Naktis, kurioie sake. Wirischkis prassideia[2].
4. Tha diena testow tamsi, ir Diewas isch aukschto teneklaus[3] ios, newiera Schwiesibe ant ios teneschibba.
5. Tamsibe ir Migle theapgal ię, ir stora[4] ⟨dide[5]⟩ Debesis, tepassiliekt[6] ant ios, ir Garas dienan[7] tedara ię baise[8].
6. Naktį teapim tamsibe[9], ir tenessidziaugesi tarp dienu Meto[10], ir tenebuk skaitliuie Menesių.
7. Schitai, tha naktis testow wienuntele[11], ir newieno schukawimo ioie.
8. Teprakeik ię prakeiktoiei dienos[12] ir kurie gatawi ira prikelti Leuiathaną.
9. Jos szwaisdes testow tamsias[13] kaip kelesi ⟨isch tamsibes⟩[14]. Ghi te laukia[15] schwiesibes, o teneateit[16], ir te ne reg Sarą[17] Auschros[18].
10. Todelei iog ana[19] ne uszrakinna Wartų mana Kuno, ir iog nepaslepe ⟨neateme⟩ Nepalaimą nog mana akių.
11. Kodelei ne miriau Sziwate[20] augiwes? Kadelei neprapůliau, uszgimens?
12. Kodelei pasodinna mane ant Sterbles? Kodelei manne szinde[21] papais?
13. Tadda ben gulecziau nų su pakaiumi, miegocziau, ir turecziau atilsį,
14. su Karaleis ir Rodnais Ponais ant Szemes, kurie pustines budawoij,
15. alba su Kunnigaikschteis Auksą turinczeis, ir kurų Namai pilni Sidabro ira.

III. [1] pabr.;
[2] tais. iš *esti prassideiens*;
[3] tais. iš *teneklausa*;
[4] tais. iš *stori*;
[5] tais. iš *didi*;
[6] pabr., v. *buk*;
[7] v. *ant dienos*;
[8] tais. iš *baisu*;
[9] pršt. *Naktis ta buk tamsiausia*;
[10] tais. iš *Metų*;
[11] pršt. *solitaria, vienwischjs, pusta*;
[12] tais. iš *dienų* ir *dienas*;
[13] tais. iš *tamsios*;
[14] pabr. nuo *kaip*, v. *bregschtant*, pršt. *Jn Jrer Demmerung, crepusculo*, pršt. išbr. *isch wakarije, ių bljsgawime*;
[15] tais. iš *lauk*;
[16] tais. iš *teneatait*;
[17] tais. iš *Saras*, pršt. *Szwaigsdę*;
[18] pršt. *ir teneischwista blisgawimą auschros*;
[19] pabr., v. *ghi*;
[20] tais. iš *Giwate*;
[21] tais. iš *szinda*;

16. Alba kaip nenunokens (...)[22] bernelis, ir niekas bucziau, kaip iauni bernelei, kurie schwiesibes neischwida.
17. Thinai wienok tur liautissi Piktieghi siausti. Thienai wienok atsijlst kurie daugia rupescziu̧ tureia.
18. Thinai[23] wienok drauge tur pakaiu̧ Apkaltieghi, nei gird balsą Spaudzenczoio[24].
19. Thinai ira, (...)[25] bei maszi bei didi. Tarnai, ir kurį ponas io walną palaida.
20. Kodelei Schwiesibe důta esti Pawargulems, bei Giwata, schirdims nussismutiusems?
21. (Kurie Smerties laukia, o ne ateit, ir kurie aną[26] isch (...)[27] Szemes paslapcziu̧ ischkastu̧.
22. Kurie gana dziaugesi ir linksmi ira, iog Duobę gauna[28]).
23. Jr wirui kurio Kelis pasleptas ira, ir Diewas po akim io schitą apdeng[29]?
24. Nesa kada man butu̧[30] walgiti, turiu atsidusti, ir mana Kaukimmas ischeit[31] kaip wandů.
25. Nesa ko esch bijoiaus, tatai ant manens ateija[32], ir ka esch bijoiaus[33], tatai mane uszgawa.
26. Er ne buwau esch[34] palaimingas[35]? er ne buwau pakaiuie? er netureiau gerą[36] atilsį[37]? Jr radasi toksai nepakaius.

IV

adda atsake Eliphas isch Theman bilodams,
2. Tu maszu[1] nekenti, iei kas noretu̧ su tawimi kalbeti. Bet kas gal atsilaikiti[2]?
3. Schitai tu daugia pamokei, ir apilsuses rankas[3] pastiprinai.
4. Tawa Szostis[4] ⟨Szodis⟩ Parpůlusius attiese, ir drebanczius Kellius tu patwirtinai[5].

[22] išbr. *waikelis*;
[23] tais. iš *Thenai*;
[24] tais. iš *Spiaudzenczoio*;
[25] išbr. *bei didi*;
[26] pabr., v. *ie*;
[27] išbr. *Szemes ischkastu*(?);
[28] pršt. *mirschta*;
[29] var. *uszdeng*, pršt. *apslepe*;
[30] v. *buwa*;
[31] pabr., v. *schoksta*;
[32] pabr. nuo *ant*, v. *man radosi*;
[33] pabr., v. *wengiau*, pršt. *wangsteiau*;
[34] pabr.;
[35] var. *laimingas*;
[36] vt. išbr. *esch*;
[37] tais. iš *atilsio*.

IV. [1] pabr., v. *arties*;
[2] tais. iš *issilaikiti*, pršt. *enthalten*, *nusitwerti*;
[3] tais. iš *rankai*;
[4] pabr.;
[5] v. *stiprinai*;

5. O kaip nu tawe uszeit[6], minkschtas[7] tampi[7], ir kada nų tawe tropij[8], issigansti.

6. Er schitai tawa (Diewo) baime, tawa palinksminoghimas, tawa nůdeia, ir tawa Gerjbe[9]?

7. Praschoms dumok, kamme[10] nekaltassis prapůle? alba kur Teisieghi tapa[11] ischpustiti?

8. Kaip anus regeiau, kurie rupestimi[12] are, (...)[13] nepalaimu sęia, bei thą (...)[13] indagawa ⟨suwoke⟩

9. per Dwasse Diewo prapůlusius[14] ir nog Dwases io kerschto ischpustitus[15].

10. Rekimas Lewų, ir balsas didzuių Lewų, bei dantis iaunuių Lewų ira sulauschiti.

11. Lewas prapůle, kaip iau neberasbaiauie, ir iaunieghi Lewai esti ischbarstiti.

12. Jr manenspi ateija paslieptas szodis, ir mana ausis wiena szodelį isch to prieme.

13. Kada esch regeghimus mislijau Naktį, kaip Miegas imma Szmones.

14. Tadda pradeiau bijotissi ir drebeti, ir wissi mana Kaulai issiganda.

15. Jr kaip mane Dwasse praeija, plaukai passikilnoia ant mana Kuno.

16. Tadda stoweia Abrosas[16] ⟨Stulpa⟩ po mana akim, ir esch io gimi nepaszinnoiau, buwa tjka ir esch girdeiau balsą.

17. Er gal Szmogaus teisesnis buti nei Diewas? alba wiras nei tas kuris ghį leida?

18. Schitai tarpo io Tarnų nera ne wieno be (...)[17] wainos[18], ir sawa paslosų randa ghis durniste.

19. Jů daugaus tada kurie Namusų molio giwen, ir kurie ant Szemes nugruntawoti ira, bus Kirmelių suæsti.

[6] v. *kluda*;
[7] v. *nuilsai*, v. išbr. *nupil*;
[8] v. *uszgaun*;
[9] tais. iš *Geribe*;
[10] v. *kur*;
[11] vt. išbr. *esti*;
[12] tais. iš *rupestį*;
[13] išbr. *ir*;
[14] tais. iš *Kaip anis butų* [...] *prapůlę* [tais. iš *prapůlen* ir *prapůlanczius*];
[15] tais. iš *ischpustije*(?);
[16] pabr.;
[17] išbr. *waido*;
[18] pabr., pršt. *be nutarties*;

20. Waroi[19] nog rito ikki wakaro, tadda ira[20] pakertami[20], ir ikki nesupranta, iau ne bera[21].
21. Jr[22] ių palikkei gaischta[23] ir mirschta[24] ikki ne apsiweisdeie[25].

V

amisakik wieną[1], iei szinnai? ben wieno schwento[2].
2. O siutusį pasmaugia Kerschtas. ir Lętąghi uszmusch[3] Zelawimas[3].
3. Esch regeiau sutusį kuris buwa įsigawens, bei esch keikiau ⟨praneschau⟩ Namans io umai.
4. Jo waikai bus toli nogi ischganimo, ir bus sudausziti[4] Wartůsų. Kur nebus Jschgelbetoio.
5. Jo Piůwį walgis ischalkensis, ir apscharwati atims ghį, ir io Turtą ischgers įtroschkę.
6. Nesa rupestis isch szemes ne eit, bei nepalaima[5] isch Dirwos ne auga.
7. Bet Szmogus Nepalaimui[6] uszgem[7], kaip paukschtei lingoij aukschtai delei[8] lekioghimo.
8. O esch dabar ape Diewą kalbesiu, ir ape ghį wartosiu[9].
9. Kursai didzius daiktus dara, kurius negal ischtirti ⟨pertirti⟩ ir stebuklus, kurie nepaskaitami ira.
10. Kursai ljtaus[10] důst ant Szemes, ir leid Wandenius ant Kelių[11].
11. Kursai nuszemintus[12] ischkel, ir pawargusį paaukschtin.
12. Ghis suarda dumas Kitruių, iog anų Ranka anas[13] negal ischwesti[14].
13. Ghis sugauna Jschmintingůsius ių Kitrastije, ir apwercz perkreiptuių Rotą[15].

[19] pabr., v. išbr. *Tweresi*(?), pršt. *Ie Twæresi, sz ių giwenimas*;
[20] vt. išbr. *bus ischkirsti*, var. *pakirsti*;
[21] pabr. nuo *ir*, pršt. *Ir pirm nei iaucziasi, ių iau nebera*;
[22] pabr., pršt. *Bei*;
[23] tais. iš *pragaischta*;
[24] tais. iš *numirschta*;
[25] pabr. nuo *ikki*, pršt. *be ischminties. <to netikedamies>*.
V. [1] pabr., v. *wiena*;
[2] pabr. nuo *iei*, pršt. *laszinkimes bau randi wieną Bei szwalgikes kakio schwento*;
[3] vt. išbr. *numarin Zelas*;
[4] pabr., pršt. *suminti*;
[5] tais. iš *nepalaims*;
[6] tais. iš *Nepalaimu*;
[7] tais. iš *uszgimdams*(?) *esti*;
[8] vt. išbr. *ant*;
[9] tais. iš *wartasiu*;
[10] tais. iš *litų*;
[11] tais. iš *Kelio*;
[12] tais. iš *paszemintus*;
[13] v. *ias*;
[14] pabr., v. *ischtaisiti*;
[15] tais. iš *Rodą*;

14. Jdant anis Dieną kaip tamsumoie teketų, ir czupotų[16] Pietumis, kaip Naktį,

15. Jr ischgelba Pawargusi nog ių Kallawijo, ir nog ių Burnos, ir isch Rankos Macnoio.

16. Bei schitai esti pawargusioio Nůdeia[17], iog Piktenibe sawa Burną turres laikiti.

17. Schitai, Palaimingas ira tas Szmogus, kurį Diewas karoij. Todelei newenk Karoghima Wissogalinczioio,

18. Nesa ghis paszeidz[18], ir gjda[19], Ghis sudausza, bei io ranka ischgjda[20].

19. Jsch scheschių wargų ghis tawe ischgelbes, ir sekmame pikt[21] tawe nedasilites.

20. Badůsų ghis tawe isch Smerties ischgelbes, ir Karrije isch rankos Kallawijo[22].

21. Ghis tawe apsleps delei ⟨nog⟩ batago Lieszuwio, idant tu nesibiotumbei Prapůlimo, kaip ateit.

22. Prapůlime ir Badůsu tu iůksies, bei Medinų Szwieru tu Szemeie nessibijosi.

23. Bet tawa Sudereghimas bus su Akmeneis ant Lauko, ir Szwieris ant Szemes tures su tawimi pakaių.

24. Jr ischtirsi tawa Budelę[23] pakaių turenczę, ir Namus tawa apweisdesi, o ne sussigrieschisi.

25. Jr ischtirsi, iog tawa Seklos bus daugia, ir tawa patamku, kaip Szoles ant Szemes.

26. Jr ant[24] Sennistes[24] ateisi Důbena[25] kaip pædai įweszami esti sawa czesu.

27. Schitai, toktai mes esme ischtjrę, bei ira teipo. To[26] tu klausik ir dabokes saw.

VI

iobas atsake, bilodams,

2. iei mana Wargai butu sweriami, ir mana Kanczes ant Swarczios[1] dedamos,

3. tadda prawoszitų Sziesdras pas Jures. Todelei noprosna ira ka esch kalbu.

[16] tais. iš *czupoij*(?);
[17] tais. iš *Nůdeio*;
[18] tais. iš *paszeid*;
[19] tais. iš *gida*;
[20] tais. iš *ischgida*;
[21] tais. iš *pikta*;
[22] tais. iš *Kallawijo rankos*;
[23] pršt. *Schetrą*;
[24] pršt. *Senatweie*;
[25] tais. iš *ing Důbę*;
[26] tais. iš *Tai*.
VI. [1] pabr., pršt. *wage*, *Swaro*;

4. Nesa Strelos (...)[2] Wissagalinczioio ira[3] manije, thų rustibe ischsůrb mana Dwassę ir ischganstis Diewo esti ant manens taisitas.
5. Szweris ne schauk turedama Szoles, Jautis ne bliauia, turredams sawa pascharą.
6. Er gal kas walgiti nesiurą? Alba kas gal ragauti baltimą[4] aplinkui Geltukoti[5] pauto.
7. Ka mana dusche baiseos krutinti, tatai esti mana strowa isch sopulio.
8. Ach ieib mana malda nussidůtų, ir Diewas důdans ko esch laukiu.
9. Jdant Diewas pradetų ir mane sumuschtų[6], ir sawa ranką leistų bei mane sumurditų.
10. Tadda tureczіau palinksminoghimą, ir melscziausi sawa liggoie, idant ghis ne czeditų, Jųk esch neussiginiau Szodzių schwentoio.
11. Koke ira mana Sila, kaip galecziau ischkenteti? Jr kas ira mana galas, kaip[7] Dusche mana kantri butu?
12. Juk mana Sila ne akmeninga, nei mana Kunas Warins.
13. Juk esch niekur neturiu pagalbos, ir mana galeghimo nebera.
14. Kursai Mielaschirdingistę ussigin artimoiui sawam, tas apleidz Baimę Wissogalinczoio.
15. Mana Brolei paniekingai mane praeit, kaip Vpele, kaip wandenų Strowes pratek.
16. O wienok kurie Schalnos baidosi, ant thų uszpuls Sniegas.
17. Tů czesu, kaip anus Karschtis prispaus, anis[8] apalps. Jr kaip inkais, anis pragaisch, isch sawa wietos.
18. Jų kęlis nueit pra schalį, anis waikschczoij nemintu Keliu, ir prapuls.
19. Anis weisdeia ant kęlių Thema, takkų bagotos Arabios lauke anis.
20. O anis gedoie bus, kaip dransiausei giwens, ir tures giedities, thinai ischkakę,
21. Nesa ius manenspi ateijat, ir wargus regedami, bijoties.
22. Bau sakiau, neschket schę, ir isch iusų Turto, dowanoket man.
23. Jr ischgelbeket mane isch rankų Neprieteliaus, ir ischimket mane isch rankos Smarkiniko?
24. Mokiket mane, esch tilesiu, ir ko esch ne szinnau, tatai pasakiket man ⟨pamakikite mane⟩.
25. Kodelei kaltinat tikrą kalbesį? Kas ira tarp iusu, kuris ghį galletų wainoti[9]?

[2] išbr. *Aukschcziausioio*(?);
[3] pabr., v. *kischa*;
[4] tais. iš *baltumą*;
[5] pabr., v. *Trinj* [tais. iš *Trinjs*], pršt. *Tödter im Eij, Trinjs*;
[6] tais. iš *muschtų*;
[7] v. *iog*;
[8] pabr.;
[9] v. išbr. *barti*, pršt. *kaltiti*;

26. Jus pramanat Szodzius, ieib tiktai bartumbit, ir ieib tiktai Szodzius
ischdumtumbit, isch kurų esch nussimincziau,
27. Jus uszpůlat Sÿratą, ir kassat Artimoiui iusų Důbę.
28. O kadangi ius pradeiat, weisdeket ant manens, bau sussimelio-
sios[10] esch po iusų akim.
29. Atsakiket kas thiesa ira, mana atsakimas wienok bus tikras.
30. Laszinkimes, bau ne tikrai kalba mana lieszuwis, ir mana burna
bau kalba pikta[11].

VII

r ne tur Szmogus wissada karije[1] buti[1] ant Szemes? Bei
io dienos[2] esti kaip dienos[2] pra dieną dirbanczoio,
2. Kaip Tarnas geidauie pawesio, ir Darbinikas, ieib io
darbas butų nudirptas[3].
3. Schitaipo esch czelus Menesius noprosnai dirbau, ir pawargusių
naktų man daugia buwa[4].
4. Atsiguldamas[5], biloiau, kadda kelsiůs? Bei potam rakawau[6],
kada butu[7] ⟨bus⟩ wakaras, Nesa esch kosznam budawau Baidiklas[8]
ikki sutemstant.
5. Mana Kunas wissur pilnas Kirmelių ir pulioij[9]. Mana ada sussi-
rauke ir pagęda,
6. mana dienas lengwiaus nuleke nei audeio[10] Scheiwa[10] audieiaus[10],
ir nueia, kaip[11] nebuwa nulaikamas.
7. Atmink mana Giwenimą Weią santį, ir kaip[11] mana Akis negrin-
scht weisdeti Gero.
8. Bei newieno giwa Akis manens nebereges. Tawa akis weisd ing
mane, todelei esch pagendu.
9. Debesis ischgaischta ir nueit, Schitaipo (...)[12] kas peklana[13] nueit,
nesugrinscht.
10. Nei ateit wel sawa Namůsna[14], ir wietos[15] io nebepaszinsta.
11. Todelei ir esch mana Burną neginsiu, esch noriu kalbeti ape war-
gus mana Schirdies, ir issakisiu ape smutka mana dusches.

[10] tais. iš *sussimeliosias*;
[11] tais. iš *pikto*.
VII. [1] pabr., pršt. *kariauti*;
[2] tais. iš *dienas*;
[3] pabr., pršt. *atliktas*;
[4] pabr., v. *tæka*;
[5] tais. iš *Kadda atsiguldawau*;
[6] tais. iš *rakawodawau*;
[7] pabr.;
[8] var. *Baidiklu*;
[9] tais. iš *pulio*(?);
[10] pabr., pršt. *Weberspul, Schaudikle audeiaus*;
[11] pabr., v. *iog*;
[12] išbr. *ir*;
[13] tais. iš *ing peklą*;
[14] var. *Namupi*;
[15] tais. iš *wieta*;

9. Užsak. Nr. 424

12. Bau ne esmi esch[16] Marias alba Welbludas[17], iog tu mane teipo apsaugoghi?
13. Kada esch tariau, mana patals mane palinksmins, mana gůljs[18] man tatai palengwins,
14. Kada esch saw pats kalbu, tada tu mane ischgandini Sepnais, ir mane pabaidai,
15. kaip[19] mana dusche welitunse pakarta, ir mana Kaulai Smertį,
16. esch ne gieidziu[20] ⟨noriu⟩ ilgiaus giwenti. Liaukessi, nesa mana dienas noprosnas buwa.
17. Kas ira Szmogus, kaip tu ghi teip brangini? ir rupinies ape ghi?
18. Tu atlankai ghi koszną dieną, ir gundai ghį koszną hadiną.
19. Kodelei neatstoghi nůg manens, ir neliauies, ikki esch sawa seiles riju?
20. Jei sussigrieschiau, ką darisiu taw? o tu Szmanių sarge? Kodel darai mane, kaip[21] esch ing tawe issitinku? ir saw pats esmi naschta?
21. Bei kodelei tu ne atleidi man mana (...)[22] nussideghimus, ir kodelei neatimmi mana Griekus? Nesa esch nų Szemena[23] gulsios, ir kaip ritoie (...)[24] mane ieschkos, nebebusiu.

VIII

adda atsake Bildadas isch Suahs, bilodams,
2. Kaip ilgai tu toktai kalbesi? ir kalbesis[1] tawa Burnos teip puiką tures umą?
3. Bes er tari Diewą[2] netikrai sudijantį, alba Wissagalintighi Prowa perkreipientį?
4. Jei tawa Sunus po io akim sussigrieschia, tadda ghis ios patreme delei ių piktenibes,
5. O iei tu ik mętu Diewop lenksies, ir Wissagalintziam[3] melsies.
6. Bei iei czistas ir geras essi, tada ghis pabus tawensp, ir wel atties Giwenimą[4] delei tawa teisibes.
7. Jr ka[5] pirm permasz tureiei, paskui prissides.
8. Nesa klausk pirmanses Gimines, ir dumok ⟨norek⟩ tirtisi ių Tiewus.

[16] pabr.;
[17] v. *Cœtas*;
[18] tais. iš *gůlis*;
[19] v. *iog*;
[20] pabr.;
[21] pabr., v. *iog*;
[22] išbr. *Griekus*;
[23] tais. iš *ing Szemę*;
[24] išbr. *busiu ieschkotas*.
VIII. [1] tais. iš *kalbesei*(?);
[2] tais. iš *Diewas*;
[3] tais. iš *Wissagalinti*;
[4] v. *Namus*;
[5] tais. iš *ko*;

9. Nesa mes nog wakar esme ir nieko neszinnom. Musų Giwenimas esti scheschůlis ant Szemes.
10. Anis tawe pamokis ir taw pasakis, ir sawa kalbesį isch sawa Schirdies atnesch ⟨ischkalbes⟩.
11. Er gal meldai ischaukti[6], iei[7] netur dregnumo ⟨nestow dregnumoie[8]⟩? Alba szole aukti be wandinio?
12. Be to ana be szidedama, ikki ne nukertama, padzusta, ikki schieno ne padarius.
13. Teipo ira wissiemus kurie Diewo uszmirscht, ir Nůdeia Weidmainių prapuls.
14. Nesa io nussitikeghimas praeit ⟨sugaischta⟩ ir io Nůdeia esti kaip Wartinklas.
15. Ghis nussitik ant sawa Namų, o wienok ne ischstowes. Ghissai ių nussitwerens laikisis, o ne passiliks[9] stowins.
16. Ghis tiesa tur waisiu, ikki Saulei ne ateius, ir schakeles auga io Szardije.
17. Jo Sekla stow tankus pas wersmes, ir io Namai ant akmenų ⟨olas⟩.
18. O kaip ghį prarjs isch io wietos, tadda desis iopi[10], kaip kada io nepaszinnotů̧.
19. Schitai, tatai[11] ira dziauksmas io essimo, ir uszaugs kiti isch thų dulkių.
20. Todelei weisdek, iog[12] Diewas[12] ne atmet[12] Geruių, nei ischlaika ranką Piktuių.
21. Jkki burna tawa bus pilna iokimo[13], ir tawa Lupos[14] pilnos schukawimo.
22. O kurie tawe peikia[15], bus gedoie, ir Budele[16] Diewo nessibianczuių ne issilaikis ⟨pastowes⟩[17].

IX

iobas atsake bilodams.
2. Tikrai szinnau, iog teipo ira. Kaip Szmogus ne gal issiteisinti po Diewa akim.
3. Jei iam patinka su io bilineti ⟨bartisi⟩ tadda ghis ant tukstanties[1] wieno negal atsakiti.

[6] var. *aukti*;
[7] tais. iš *ieib*(?);
[8] tais. iš *nedregnumoie*;
[9] pršt. *isstowes*;
[10] v. *iam*;
[11] v. *tas*;
[12] tais. iš *Diewą ne atmetantį*;
[13] pršt. *iůka*;
[14] tais. iš *Lupas*;
[15] tais. iš *peik*;
[16] pršt. *Schetras*;
[17] prir. *neisstowies*.
IX. [1] tais. iš *tukschtanties*;

4. Ghis esti ischmintingas bei macnus, kuriam sekesi, kuris priesch ghį passistenge ⟨staties⟩?
5. Ghis perkel Kalnus, pirm nei anis to paiunta, kurius ghissai sawa Kerschtije apwercz.
6. Ghis isswer Szemę isch sawa wietos, kaip ios Stulpai dręba.
7. Ghis kalba Saulei, tadda ghi[2] ne uszteka, ir ghis uszpeczetij Szwaisdes.
8. Ghis ischtemp Dangų wienas, ir waikschczoij ant Wilniu Jurių.
9. Ghis padara Grjnszalo[3] ratus[3] Danguie, ir Oriona[4], bei Sietą[5] ir Szwaisdes pietumpi.
10. Ghis dara didzius Daiktus[6] kurie ne esti ischtirram[i][7], ir Stebuklus kurių nera skaitlius.
11. Schitai, ghis mane praeit, pirm nei paiuntu, ir persimaina pirm nei suprantu.
12. Schitai, iam umai ent, kas io nor sugranszinti? Kas nor iem kalbeti, ką darai?
13. Ghis esti Diewas, io rustibę newiens[8] negal nutildinti, pa io tur passilenkti puikieghi Ponai.
14. Kaip esch tada iem atsakicziau, ir szodziu rascziau prisch ghi?
15. Kaczei esch teisus bucziau, tacziau iem negaliu atsakiti, bet tiesos sawa turecziau iam melsties.
16. Kaczei esch iopi schaukios, ir ghis mane gird[9], tacziau netikiu ghį mana balsa ischklausantį[10].
17. Nesa ghis manne pereit schturmu, ir man daugia szaisdų dara be prieszasties.
18. Ghis ne důst Dwasei mana atsigauti, bet dara mane pilna wargų.
19. Jei kas nor Maces, ghis per macnus ira, iei kas nor Prowos, kas nor man Liudiniku buti?
20. Jei sakaus teisus ęsans, tacziau ghis manne praszuda, Jei geras esmi, tacziau ghis mane neteisu dara.
21. Jei tada geras esmi, tacziau Dusche mana thů ne atsigauna[11] Esch giwenti nebenoriu.
22. Tas wienas daiktas esti kurį sakiau, Ghis nuszawinna bei gęrą bei piktanghį.

[2] pabr.;
[3] vt. išbr. *Węszimą*, tais. iš *Grinszalo ratai*, pršt. *wagen, arcturus, ursa maior*;
[4] pršt. *Orion, Orion, auschros szwaisde*, išbr. *ritų*;
[5] pršt. *glucke, hÿades*;
[6] vt. išbr. *Stebuklus*;
[7] tais. iš *ischtirrama*;
[8] tais. iš *newieno*;
[9] pabr., v. *ischklausa*;
[10] pabr., v. *girdintį*;
[11] pršt. *thar sichs nicht annemen*;

23. Kaip ghis pradest plakti toiaus wara ant Smerties, ir iokessi (...)[12] pagunddimo Nekaltuių.
24. O Szeme padůdama ira po ranka Diewo nessibijanczoio. Jdant ghis ių Sudzas apspaustų, Er ne teipo ira, kaip turetų kitaipo buti?
25. Mana dienas graitesnes buwa nei ⟨Gonczius[13]⟩, anos bega, o nieko gero nesulauke.
26. Anos praęija kaip stiprus Ekrutai, kaip Ęrelis lęke Strowospi[14].
27. Kada esch dumoiu mana skundimą (...)[15] uszmirschti, ir tariau esch mana weidą apmainisiu[16] ir sawe atgaiwinsiu.
28. tada bijaus wissų mana sopulių, kadangi szinnau iok nedůsi mane nekaltu buti.
29. Jei tada Piktas esmi, kam kencziu tokius noprosnus Wargus?
30. Kaczei esch Sniegowandimi masgocziausi[17], ir czisticziau mana rankas Wandemi (schullines)
31. tacziau įstumtumbei mane purwůsna, ir mana Rubas bus biaurus.
32. Nesa ghis ne ira man ligus, kurem atsisakiti galecziau, idant Prowon sussieitumbim.
33. Nera tarp musu Skirtoio, nei kursai sawa ranką tarp mumąs dweių gulditų.
34. Ghis teatim nog manens sawa rikschtę, ir teliauiessi io ischgandinimas manipi.
35. Jdant drinsczіau kalbeti, ir nepriwaliczіau io bijotissi. Beto nieko negaliu dariti, kas man pagiretų[18].

X

28. Februa[1]

usche mana nekencz Giwato[2] mana, esch sawa skundimą sawip skunsius, ir kalbesiu ape wargus mana Dusches.
2. Bei Diewui kalbesiu. Nemi praszudik, pamisakik, kadelei su manimi baries?
3. Er patinka taw man newalios dariti, ir mane atmesti, kuri tawa rankas dare, ir Piktuių darbus garbinti?
4. Er ir tu Kunischkas turri akis? Alba reggi kaip Szmogusręgia?
5. alba esti tawa czesas kaip Szmogaus cziesas? Alba tawa Mætai kaip Wiro mætai?

[12] išbr. *nekaltibes*;
[13] pršt. *Sawadniks*;
[14] pršt. *Edrospi*;
[15] išbr. *pamesti*;
[16] var. *atmainisiu*, pršt. *mein geberde lassen faren*;
[17] tais. iš *masgocziaus*;
[18] pabr., tais. iš *pageretų*, pršt. *naudinga butų*.
X. [1] pabr.;
[2] v. *Sziwatos*;

6. iog klausi mana nussideghimo, ir ieschkai mana Griekų.
7. Szinnodamas manne nesantį Piktą, Juk ner ne wieno kursai isch tawa Rankos ischgelbeti gal.
8. Tawa Rankas mane dirba, ir dare wis kas aplinkui[3] mane[3] ira, bei nugramsdini mane teip nodemais.
9. Atmink praschau iog mane isch malio sutwerei ⟨darei⟩, bei tu mane wel Szeme padarisi.
10. Er ne tu mane kaip Pieną milszai, ir kaip siurį suwirrinai[4].
11. Tu mane ada ir Miesa apwilkai, Kaulais ir gislomis tu mane sutaikinai.
12. Giwatą ir Gęradegistę tu man dawei, ir tawa priweisdeghimas ischlaika mana Dwasę,
13. Jr kaczei tu toktai tawa Schirdije paslepti, tacziau szinnau tawe tatai atmænanti(?)[5].
14. Kadda[6] nussidemi, tu toiaus daboies, ir mana Griekus nenuleidi[7] ne karotus.
15. Jei Piktas esmi, beda man, Jei Teisus nedrensu ischkelti galwą mana, kadangi pilnas esmi[8] gædos, ir regiu sawa wargus.
16. Jr kaip atsitiesens Lewas wighi mane, ir wel baisei mane wargini.
17. Tu atnaughini tawa Swietkus prisch mane, ir darai tawa rustibes daugia ant manens, ir wargai[9] pulkais kits po kito mane wargin.
18. Kam dawei[10] mane isch Sziwato Augiwes ischeiti? Ah welcziaus prapůlens ir ne wienos akies neischwistas,
19. Tadda bucziau, kaip anis kurie niekadai nebuwa, isch[11] Sziwato Augiwes Důbena įdetas //buczia//[12].
20. Er tada ne bus galo mana trumpo Giwenimo? alba er ne liausis, ieib ben masz atsigaiwincziau,
21. (...)[13] ikki nenueimi, ir nesugrinschtu? Tatai esti Szemena[14] Tamsibes ir migles[15].
22. Szemena kurioj[16] nůdemai[17] tamsu ira ir kur ne iokio redo[18] nera, kur schwesibe[19] regissi (...)[20] sutemmimmas[21].

[3] pršt. *manip ira*;
[4] pabr., v. pabr. *suleidai*, pršt. *lassen rinnen*, *suraugei*;
[5] tais. iš *atminanti*(?);
[6] tais. iš *kaip*;
[7] tais. iš *nenuleida*;
[8] tais. iš *esme*;
[9] tais. iš *wargas*;
[10] tais. iš *dawe*;
[11] vt. išbr. *nog*;
[12] įtrp.;
[13] išbr. *pirm*;
[14] tais. iš *ing Szemę*;
[15] pabr., v. *ukanos*, pršt. *Dunckel*;
[16] tais. iš *kur*;
[17] tais. iš *nůdemais*;
[18] tais. iš *redijmo*(?);
[19] tais. iš *schwesibeie*(?);
[20] išbr. *kaip*;
[21] tais. iš *sutemmimme*.

XI

adda atsake Zophar isch Naema, bilodams,
2. Kaip wienas ilgai bus kalbeiens, er ne tur teipaieg klausiti? Er tada pleszgeias wissada bus teisus?
3. Bes Szmones tawam didzem pleszgeghimui tiles iog tu iokies[1], ir niekas tawe ne apgedin?
4. Tu sakai, Mana kalbesis esti czistas, ir skaistus esmi pa tawa akim.
5. Ach ieib Diewas su tawimi kalbetų, ir sawa atwertų lupas,
6. ir paroditų aną pasleptą Ischmintį Nesa iam[2] ir daugesni su tawim butų darbo idant szinnotumbei[3], ghį tawa newissų Griekų[4] atmenantį.
7. Bes tu tiek szinnai, kiek Diewas szinna, ir wis teip tikrai nori ischtaisiti, kaip Wissogalinsis?
8. Ghis Aukschtesnis ira, nei Dangus, ką tu darisi? Gillesnis nei Pekla, ką galli tu szinnoti?
9. Jlgesnis nei Szeme, ir Platesnis nei Marios.
10. Jei ghis anas apwerstų alba apsleptų, alba wis wienan[5] Kruwan[5] sumaischitų, kas iem tatai uszgintu?
11. Nesa ghis paszįsta piktas Szmones, ir reg netsnatą, bei[6] ne dabotunse?
12. Niekam nehadnas Wiras passiput, ir gimens Szmogumi nor buti kaip iauna Szwerjs.
13. Jei tu tawa Szirdį butumbei taisens, ir tawa rankas iopi issklaidens[7],
14. Jei[8] tu nettsnatą[9], kuri tawa rankoie ira, toli butumbei nog tawens atstatens ⟨atmetens⟩ kaip[10] tawame[11] Schetre[11] netiesos nepassiliktų.
15. Tadda galetumbei tawa Weidą pakelti be wainos[12], ir butumbei twirtas, nei bijotumbeis.
16. Tadda uszmirschtumbei rupeschczių, ir ių teip masz atmintumbei, kaip Strowes pratækanczios.
17. Jr cziesas tawa Giwenimo uszteketų, kaip Pietus, Jr Tamsibe pawirstų schwiesus Rjtas[13].

XI. [1] pabr., pršt. *pamietawoij*;
[2] vt. išbr. *ghiam*;
[3] tais. iš *szinnotumbeis*;
[4] tais. iš *Griekų newissų*;
[5] tais. iš *ing wieną Kruwą*;
[6] pabr., v. *o*;
[7] tais. iš *isklaidinęs*;
[8] vt. išbr. *Kada*;
[9] pršt. *Vntugent*;
[10] v. *iog*;
[11] tais. iš *tawa Budoie*;
[12] pršt. *nutarties*;
[13] tais. iš *Ritas*;

18. Jr galetumbei isch to dziauktisi, iog nudeia ira, ir su pakaiumi důbę ischkaktumbei.
19. Jr atsigultumbei, bei niekas tawe ne[14] ischgandintu, ir daugia po tawa akim melstunse.
20. O Akis Piktųių[15] apalps, nei ischwengs[16]. Jr Dusche ių pristoks nussitikeghimo sawa[17].

XII

adda atsake Hiobas, bilodams,
2. Teip, ius este tikrieghi Szmones, iumus mirrus numirs Jschmintis.
3. Esch teip gerai schirdį turriu kaip ius, nei kudesnis esmi[1] uszu ⟨nei⟩ ius. Bei kas to neszinna?
4. Kursai ira artimoio sawa apiůkems, tassai Diewą melsis, bei ghis ischklausis io[2]. Teisusis ir Gerasis tur apiůkts buti.
5. bei[3] ghis ira paniekinta Szwakele dumai Puikuių, bet stow, idant anis isch ios passipiktintų.
6. Budos[4] Jschpustitoiu esti[5] pilnas[5], ir siaucz prisch Diewą dransei, kaczei Diewas iemus tatai ių rankasna[6] padawe.
7. Klausk Bandą, tha tawe mokjs[7], ir Paukschczius po Dangumi, thie taw pasakis.
8. Alba kalbek su Szeme ta tawe pamokis[8], ir Szuwis Mariosu taw pasakjs.
9. Kas to wisso neszinna, Pono ranką tatai dariusę?
10. Jog io Rankoie ira Dusche wisso kas[9] giwen[9], ir Dusche wisso Kuno (Koszno)[10] Szmogaus.
11. Er ne megin Ausis Kalbesį? bei Nasrai er ne ragauia Strową?
12. Teip, Senalei[11] esti ischmintingi, ir Seniegi ischmana.
13. Jampi esti Jschmintis bei macis, roda ir ischmanimas.
14. Schitai, iem ischardant, negelbt budawoghimas, kaip ghis wienuntą uszrakin, niekas ne gal atwerti.

[14] įtrp.;
[15] pršt. *Diewo nessibianczuių*;
[16] var. *ischbegs*;
[17] pršt. *Spes illorum erit vanissima: quod dicitur. Ka tikeiosi dusche ių, to ne gaus.*

XII. [1] tais. iš *esme*;
[2] vt. išbr. *ghį*;
[3] vt. išbr. *Bei* ar *nei*;
[4] pabr., pršt. *Namai*;
[5] pabr., v. *ira pilni*;
[6] tais. iš *ing rankas*;
[7] tais. iš *mokis*;
[8] tais. iš *mokis*;
[9] pabr., v. *giwio*;
[10] pršt.;
[11] pršt. *Pratkai*;

15. Schitai, iam[12] uszrakinant[12] wandenį, wissi daiktai padzusta, ir kaip ghis aną ischleidz, tada ghis apwert Szemę.
16. Ghis esti stiprus bei ischtaisa, Jo ira (...)[13] Kleioiensis, ir ischwędansis.
17. Ghis wæda Jschmananczius kaip Pleschimmą, ir Sudzes dara durnais.
18. Ghis ischliosioij ⟨atrischa⟩ Newalę karaliu. Jr apiůs Jůsta ių stręnas.
19. Ghis wæda Plebonus kaip pleschimmą, ir důst ne ischtaisiti Twirtiemus.
20. Ghis atkreipia Lupas Tiesuių, ir atim pamokslą[14] Sennuių.
21. Ghis uszpil ant Kunnigaikschczių paniekinnimą, ir ischarda Sudereghimą macnuių.
22. Ghis atwer tamsius[15] Gruntus[15], ir ischnesch isch thę tamsę ant Schwiesos.
23. Ghis nekurius dara ieib[16] butų didis Pulkas Szmonių, ir wel ischpustij[17] ios. Ghis ischplatin kokę Giminę, ir atwara thą wel.
24. Ghis atim Drąsumą Wiriausiųių Szmonių Szemeie, ir ischwed ios isch Kelio ant nekęlio kur nera kælio.
25. Kaip[18] anis Tamsibes siek be szwakes, ir padara ios klęioti kaip girtus.

XIII

chitai, mana akis tatai wis regeia, ir mana Ausis girdeia, ir ischmaniau.
2. Ką ius szinnat, tatai ir esch szinnau, bei ne esmi blogesnis[1] uszu ius. ⟨nei ius⟩.
3. Wienok norecziau rodas prisch Wissagalintį kalbeti, ir norecziau rodas su Diewu bilineti.
4. Nesa ius tatai piktai ischguldat, bei wissi este nedærantis Liekarei.
5. Ach iei tiletumbit, tada taptumbit Ischmintingi.
6. Klausikitegi mana apbarimą, ir dabokities bilos ape kurę kalbu.
7. Er ius norit Diewą ischkalbeti per netiesą, ir po io akim klastiti?
8. Er norit weisdeti io Personos? Er norit Diewą usstoti?

[12] tais. iš *kaip ghis uszrakin*;
[13] išbr. *kuris*;
[14] pabr., v. *protą*, pršt. *Sitten, instatimaj*, pršt. išbr. *pajunkimm*;
[15] pršt. *tamses Daubas*;
[16] tais. iš *ieb*;
[17] v. *sugaischin*;
[18] v. *iog*.
XIII. [1] pabr., pršt. *lætesnis*;

9. Bau ger iumus bus, kaip ghis ius sudis? Bes ius ghio prigausit, kaip Szmogus prigaunams esti?

10. Ghis ius karos, iei personos weisdesit tilomis.

11. Er ne ischgandins ghis[2] ius, kaip prades? Jr io bijoghimas ant iusų uszpuls.

12. Jusu atminims bus ligus Pellinams, ir iusu pætei[3] bus kaip molių Kruwa.

13. Tileket[4] důkitem[5] kalbeti, tiesą kalbu.

14. Kam esch sawa Mesą[6] sawa Dantimis kansiu, ir sawa Duschę sawa rankosnu guldisiu?

15. Schitai, ghis mane tacziau pasmaugs, o esch to negaliu sulaukti. Bet wienok esch mana kelius po io akim karosiu.

16. Ghis wienok bus mana Jschgelbetoias, nesa Weidamainis neateit[7] iopi.

17. Klausiket mana Szodzių, ir mana Jschguldima po iusų Ausų.

18. Schitai, esch ta Sudą iau nusudiau. Esch szinnaus Teisus busens.

19. Kas nor su manimi bilineti? O wienok[8] turriu tileti ir prapulti.

20. Du tiktai daiktu nemidarjk, tadda esch nog tawens neslepsiůs.

21. Testow tawa ranka toli nog manens, Jr tawa Jschgandinimas teneischgandin mane.

22. Wadinkem, bei esch taw atsakisiu. Alba esch kalbesiu, atsakik tu man.

23. Kiek ira mana nussideghimo ir Griekų? Důkem szinnoti mana Nussideghimus ir Griekus.

24. Kodelei slapai weidą tawa, ir laikai[9] mane tawa santi neprieteliu[10]?

25. Er nori prisch lækenti lapą teip rustus buti? ir sausą schaudą persekineti.

26. Nesa tu man uszraschai wargus, bei nori mane nuszawinti delei Griekų mana Jaunistes.

27. Tu indeiei Koias mana Schiekschtana[11], ir daboies wissu mana takų[12], ir weisdi Pædų mana Koių.

28. Juk Kuris[13] esch kaip supuwusi maita prapulu[14], ir kaip Rubas Kandzių (...)[15] walgams.

[2] pabr.;
[3] pažymėti prozodiniai ženklai;
[4] tais. iš *Tilek*;
[5] vt. išbr. *důkem*;
[6] tais. iš *Miesą*;
[7] pršt. *neischkanka*;
[8] pabr., v. *nų*;
[9] pabr., v. *tari*;
[10] tais. iš *neprietelį*;
[11] tais. iš *Schieschtana*;
[12] tais. iš *takui*;
[13] pabr.;
[14] pabr., v. *gaischtų*;
[15] išbr. *ira*.

XIV

zmogus isch Moters gimens, giwen trumpai[1], bei ira pilnas nepakaiaus.
2. Szel kaip Szole, ir nukrint, bega kaip scheschůlis nei passiliekt.
3. Bei tu tawa akis ant tokio atweri, idant mane ties tawim[2] Prowana[3] trauktumbei.
4. Kas ras (...)[4] czistą[5] tarpo thų, kur nera (...)[6] ne wieno czisto?
5. Ghis tur sawa raką uszmestą, skaitlius io Menesiu tawip ira, Tu iam raką[7] ⟨maczu[8]⟩ uszmetei[8] ⟨pastatei⟩, to ghissai ne pereis.
6. Atstok nog io, idant ghis[8] Pakaių turetų, ikki io czesas ateit, kurio ghis kaip Darbiniks[9] laukia.
7. Mędis nussitikeghimą tur, kaczei nukirstas esti[10], kaip[11] wel apsimainis ⟨atgis⟩ ir io atszalas neliauiessi
8. Kaczei Szaknis Szemeie pasensta, ir io Kelmas dulkiosų mirschta[12],
9. Tacziau ghis wel Szellioij nůg Smardo Wandenu, bei auga kȧip kada czepitas butų.
10. O kamme Szmogus, numirrens[13] ir nugaischens[13]?
11. Kaip Wanduo ischtek[14] isch Eszero ir kaip[15] Vpe ischtek[15] ir[15] ischdzusta,
12. teip esti[15] ir Szmogus kaip passiguls, bei[15] nekelsis, nei pabus, Kolei Dangus laikos, nei isch miego sawa bus pabudintas.
13. Ach, idant tu mane Pękloie uszdenktumbei, ir pasleptumbei[16] ikki tawa rustibe liautunse, ir uszmestumbei man Mietą, kaip manens atmintumbei.
14. Er tari numirusi Szmogų wel giwu busenti? Esch koszną dieną laukiu, kariaudams, ikki mana persimainimas ateit.
15. Jdant tu mane wadintumbei, ir esch taw atsakicziau, ir ne rodzitumbei[17] darbus tawa rankų patremti.
16. Nesa tu iau mana Kęlius paskaitei. Elle ne rodzik[18] insidaboti mana griekų.

XIV. [1] tais. iš *trumpą czesą*;
[2] tais. iš *tawimp*;
[3] tais. iš *ing Prową*;
[4] išbr. *wieno*;
[5] tais. iš *czisto*;
[6] išbr. *czisto*;
[7] pabr., v. *cieliu*;
[8] pabr.;
[9] pabr., v. *Dienenikas*;
[10] pabr.;
[11] pabr., v. *iog*;
[12] tais. iš *numirschta*;
[13] tais. iš *kaip numirschta ir prapůle bei nueia*;
[14] pabr. *isch-*;
[15] pabr.;
[16] var. *nusleptumbei*;
[17] v. *teikesi*;
[18] pabr., v. *teikesi*;

17. Tu mana perszengumus Maiszelije uszpęczijai[19], ir mana nussideghima sukraustei.
18. Kalnas sudusz[20] ⟨pagend⟩ ir prapůl, Bei Ola isch sawa wietos esti perstatama.
19. Wandů nudjla akmeni, ir Schlakai nuplauk Szemę. O Szmogaus nůdieia[21] prapůle ⟨esti noprosna⟩.
20. Nesa tu ghį wissą parstummi, kaip tur nueiti, permainai io essimą, ir důsi ghį eiti.
21. Ghis neszina waikus sawa garbeie ęsanczius, alba iei anis kudi ira, tho ghis nepaiunta.
22. Kolei ghis Kuną neschoij, tur sopulius kenteti, Jr kolei io Dusche iempi esti, tur (...)[22] tuszities[23].

XV

adda atsake Eliphas isch Theman, bilodams,
2. Er pareitisi ischmintingamui wirui tokius puikus szodzius kalbeti, ir sawa pilwą papusti, niekingu kalbeghimu?
3. Tu apbari szodeis netikuseis: ir tawa kalbeghimas niekam nedęra.
4. Tu baimę atmetei ir nůdem paniekindams kalbi po akim Diewo,
5. Nesa tawa Nussideghimas mokin tawa Burną schiteipo. ir skirei[1] saw Smirdischką ⟨piktą⟩ Lieszuwin.
6. Burna tawa praszudis tawe, ne esch. Tawa Lupos taw atsakjs.
7. Er tu pirmgimins Szmogus essi? Er tu pirm wissų Kalnelių prassideiei?
8. Er tu Diewo pasleptą Rodą girdeiei, Bei pati Jschmintis bau ne kudesne esti usz tawe?
9. Ką szinnai, ko ir mes neszinnotumbim? Ką ischmanai, ko musip nebutu?
10. Jra Szilli ir Senni tarp musų, kurie ilgiaus ira giwenę, nei tawa Tiewai.
11. Er teip kudi regis taw Diewo palinksminimai. Bet tawip[2] (...)[3] paslepts koksai daikts tur buti.
12. Ką dumoij saw tawa Schirdis? Ko weisdi teip puikei?
13. Kodelei statos tawa duma prisch Diewą, kaip[4] tokius Szodzius isch tawa Burnos ischleidi.

[19] tais. iš *uszpęcziei*(?);
[20] tais. iš *sudusza*;
[21] tais. iš *nůdeia*;
[22] išbr. *ghis*;
[23] pabr., prir. *raudoti.*
XV. [1] pršt. *aprinkai*;
[2] tais. iš *tuwip*;
[3] išbr. *koks*;
[4] pabr., v. *iog*;

14. Kas esti Szmogus kaip[5] tas turretų czistas buti, ir kaip tas turretų teisus buti, kursai nog Moterischkes gime[6]?
15. Schitai, Tarp io Schwentųių nera ne wieno be wainos[7], ir Dangus nera czisti pa io akim.
16. a io daugiaus Szmogus kuris neapikanta ir biaurus ira. Kursai ne teisibę geria kaip wandeni.
17. Esch taw tatai parodisiu, klausik manens. Bei esch taw pasakisiu ką (...)[8] regeiau.
18. Ką iśchmintingieghi sake, ir kas ių Tiewamus ne buwa uszdengta.
19. Kuriems wieniems Szeme důta esti, kaip[9] newiens Swetimas per ios ne tur[10] eiti.
20. Diewo nessibians dræba wissas[11] dienas[11] sawa, ir Smarkiniks neszinna skaitliaus saamszo.
21. Ką gird, tatai ischgandin ghį, Jr kaczei pakaius ira, tacziau ghis bijos atenczio Jschpustitoio.
22. Netik, ischbegsens nepalaima, ir bijos wissadai Kallawija[12].
23. Ghis bei schę bei thę waikschtineij duonos, ir wissada regisi iem po akim esans czesas nepalaimos[13] io.
24. Wargai ir beda gandin ghį, ir musch ghį Szemesp[14], kaip Karalius kariu sawa.
25. Nesa ghis sawa ranka prisch Diewą ischtiese, ir prisch Wissagalintį ghis[15] passistenge.
26. Ghis galwa tęk ant io, ir kauiessi sawa wale ⟨dransei⟩ prisch ghį,
27. Ghis didzoij[16], kaip riebus pilwoczius, ir darosi riebu ir dusznu.
28. O iem[17] giwenti[17] ischpustitosu Miestosų, kur Namų nera, bet Kruwoi[18] gul.
29. Ghis ne passiliks bagotu, ir io Lobis ne issilaikis, ir io palaima ne issiplatins Szemeie.
30. Nepalaima nog io ne atstos, Liepsna io Schakkas ischpustis[19], ir per Dwassę sawa Burnos ghį suwalgis.
31. Ghis ne issilaikis[20] nesa ghis[21] nekisteie sawa ira prigautas, Bei niekiste bus[22] iem[22] alga[22].

[5] v. *iog*;
[6] tais. iš *gimens ira*;
[7] pabr., pršt. *nutarties*;
[8] išbr. *girdeiau*;
[9] pabr., v. *iog*;
[10] tais. iš *tureia*;
[11] pabr., v. *wissu amsziu*;
[12] tais. iš *Kalwijo*, pršt. *Kardo*;
[13] tais. iš *nepalaimo*;
[14] tais. iš *prieg Szemes*;
[15] pabr.;
[16] pršt. *passistengia*;
[17] tais. iš *ghissai giwens*;
[18] tais. iš *ant Kruwos*;
[19] pršt. *ischdzowins*;
[20] v. *issitwers*;
[21] pabr.;
[22] vt. išbr. *ne szellos*(?), *szelluos*;

32. Ghis galą gaus (...)[23] kada iem nepatiks[24], ir io Schakka neszellůs.
33. Ghis bus nutrauktas kaip nenunokusios[25] Vgos nog Wjnmedzio, ir kaip (...)[26] Aleaus mę̃dis, sawa Sziedus atmet[27].
34. Nesa weidamainių sussirinkimmas bus[28] wienturtis, Bei Vgnis suæs Budas[29], Balwas immanczias[30].
35. Ghis nieschczas ira Nepalaimu, ir pagimda rupestį, ir Pilwas iů pawed[31] Wilių̊.

XVI

iobas atsake bilodams,
2. Esch tatai tankiei girdeiau, Jus wissi este palinksmintoiei læti[1].
3. Er nebus galo thų puikų Szodzių̊? alba kas dara[2] dransei tawe iog teip[3] kalbi?
4. Jr esch teip gerai galecziau kalbeti kaip ius. Ah ieib iusų Dusche butų wietoie mana Dusches. Tadda ir esch iumus kalbecziau Szodzius, ir mana Galwą teipo ant iusų kraticziau.
5. Esch ius stiprincziau Burna, ir mana Lupomis linksmincziau.
6. O kaczei kalbu, tacziau Sapuljs manens ne czedij. Jei liauios ⟨pametu⟩ tadda ghis neatstoij nuog manens.
7. O nu ghis mane apilsin, ir ischpustij wis, kas[4] esch[5] esmi,
8. Ghis mane raukschletą[6] padare, ir liudij prisch mane. Jr mana prieschjniks[7] statos prisch mane, bei atsaka prisch mane.
9. Jo rustibe uszpůle mane, ir kursai nekencz manens sukanda Dantis ant manens. Prieschinikas mana piktomis sawa Akimis[8] weisd ant manens.
10. Anis burną sawa atsiszoia (...)[9] prisch mane, ir giedingai ischtikka mane ing Krostus[10]. Anis wissą sawą Norą ischpilde ant manes.

[23] išbr. *kaip*;
[24] pršt. *ne bus padoru*;
[25] tais. iš *nenukusios*;
[26] išbr. *Oliwas*;
[27] pabr., v. *numet*;
[28] v. *passiliksis*;
[29] pabr., v. *Schetrus*;
[30] var. *immanczuių*;
[31] pabr., v. *pawaisa.*

XVI. [1] vt. išbr. *sunkus* <*niekingi*>;
[2] tais. iš *padara*;
[3] tais. iš *iog teip dransei tawe*;
[4] pabr., v. *ků*;
[5] pabr.;
[6] vt. išbr. *surukusi* [tais. iš *suraukusi*], v. *surauke*, pršt. *runtzelicht*;
[7] tais. iš *prieszinik*s(?);
[8] pabr. nuo *mana*, v. *piktai*, pršt. *akimis sawa kibirkschtůdamas*;
[9] išbr. *ant*;
[10] tais. iš *Krostą*;

11. Diewas mane padawe Neteisiemusjems[11], ir dawe mane įkluti rankosna Piktuių.
12. Esch buwau bagotas, o ghis mane nieku padare. Ghis mane Kaklu sugrebęs sudausze, ir mane pastate mietu.
13. Ghis apstoia mane sawa Strelczeis. Ghis perskele mane Jnschczes, nei czedija, Ghis mana Tulszę ant Szemęs palieia,
14. ghis man wieną szaisdą po kitos uszdawe. Ghis ant manens tekeia kaip macnorus.
15. Esch Maischą ant mana ados prisiuwau, ir mana Ragą Dulkesna[12] paguldziau.
16. Mana weidas patinna isch werkimmo, ir mana wokelei akių aptemma.
17. Kaczei nera pikta mana rankoie, ir mana Malda esti czista.
18. Ah Szeme ne uszdenk mana Krauio[13], Jr mana Schauksmas teneranda Wietos[14].
19. Schitai, mana Liudiniks ira Danguie ir kuris mane paszinsta tas ira (...)[15] Aukschtibeie.
20. Mana Prietelei ira man pamietnikais, O mana Akis ascharoij[16] ⟨werke⟩ Diewop.
21. Kada wiras galetų su Diewu bilineti, kaip waikas Szmogaus su sawa Prieteliu.
22. O mętai nurakoti ateija, bei esch nueimi thuo keliu, kurů ne sugrinschiu.

XVII

1. Martij

Mana Dwasse pasilpa, ir mana dienas tapa trumpas, grabas po akim ira.
2. Esch newieno newilioiau, o tacziau mana Akis todelei tur passilikti wargosų ⟨smutkoie⟩.
3. Kaczei tu Laido usz mane noretumbei, kas mane laidos?
4. Tu nog ių Schirdies[1] Protą paslepei, todelei tu[2] ios[2] ne paaukschtinsi.
5. Ghis giressi Prietelems sawa ape Pleschimmą, o Akis waikų io apalps.
6. Ghis mane Kalbesiui tarp Szmonių padare, bei esch turiu Stebuklu tarp ių buti.

[11] tais. iš *Neteisiemusems*; [12] tais. iš *ing Dulkes*; [13] tais. iš *Krauia*(?); [14] pršt. *sz latendi*; [15] išbr. *Danguie*; [16] tais. iš *ascheroij*.

XVII. [1] tais. iš *Schirdies ių*; [2] pabr., v. *ių*;

7. Weidas mana aptęma delei tuszbos, ir wissi mana Sanorei[3] esti kaip Scheschůlis.
8. Delei to Teisieghi rugos[4], ir ne kalti statisis prisch Weidmainius,
9. Teisusis sawa Kęlį palaikis Jr (...)[5] czistas[6] turinsis Rankas pasiliks stiprus.
10. Nugi, Kreipkites schę wissi ir ateiket. Esch tacziau newieno ischmintingo tarp iusų ne rassiu.
11. Mana dienas praęia, mana Dumos ira ischarditos[7] kurios mana Schirdį apeme.
12. padaridami isch (...)[8] nakties[9] dieną. Jr isch dienos naktį.
13. Kaczei ilgai trunku tacziau Pekla esti mana Namai, ir Tamsumoie ira mana patalas paklotas.
14. Supuwimą wadinu mana Tiewa, ir Kirmeles mana Motiną ir mana Sesserį.
15. Ka lauksiu? ir kas adbaias[10] mana Nůdeios?
16. Szeminiu ingi pæklą nueis, ir su manimi Dulkiosų gulles.

XVIII

adda atsake Bildad isch Suah, bilodams,
2. Kadda liausities kalbeti? Permanikite, tada kalbesim.
3. Kodelei laikami esme kaip Banda[1], bei teip neczisti po iusų akim?
4. Bau ne nori isch Piktenibes perplischti? Bes tawens delei Szeme bus apleista, ir Ola isch sawa wietos perstatita.
5. Bei Szwake Piktoio apgess, bei kibirkschtis io Vgnies ne szibes.
6. Szwake aptems Budeleie[2] io, ir io Liktarnas ant io apgess,
7. Pripůlimai turto io bus maszi, Jr io Duma iem[3] neseksis[3].
8. Nesa Koios io Spanstusų tapa, ir ghis waikschczoij Szebangůsų
9. Szebangai io Kulnį laikis, ir įtroschkęie[4] ghį sugaus.
10. Jo Szebangai paguldīti ira Szemena[5], ir io Pellekotis[6] ant io Tako.
11. Jsch wissu schalių ischgandins ghį umas passibiioghimas, kaip[7] neprimanjs nekur schokti.

[3] tais. iš *Sunorei*;
[4] vt. išbr. *pagos*(?);
[5] išbr. *kursai*;
[6] tais. iš *czistų*;
[7] tais. iš *ischarditas*(?);
[8] išbr. *dienos*;
[9] tais. iš *naktį*;
[10] tais. iš *adbaios*.
XVIII. [1] pabr. nuo *laikami*, pršt. *esme priliginami Bandai*;
[2] pabr., pršt. *Schetre*;
[3] pršt. *ghi papuldins*;
[4] tais. iš *įtroschkę*;
[5] tais. iš *ing Szemę*;
[6] pabr., pršt. *Falle, pellekautai*;
[7] pabr., v. *iog*;

12. Badas bus io Turtas, ir nepalaima[8] iem bus pagatawita[9] ir iem[10] prikabes[10].
13. Stipribe io Ados bus ischpustita. Bei Stipribę io ischpustis Kunigaikschtis Smerties.
14. Jo Nuodeia bus isch io Giwenimo ⟨Budos⟩ ischpustita, ir anis warjs ghį Karialiauspi ischgansties.
15. Jo Budoie[11] nieks nepassiliks, ant io Budos[12] Sieras bus barstitas.
16. Jsch apaczios padzus io Schaknis, ir isch aukschto bus nupiautas io Dagas[13].
17. Jo atminimas sugaisch Szemeie, bei ne tures wardo ant Vliczos.
18. Jr bus isch Schwiesos Tamsibena[14] prawaritas. ir nog Szemes patremtas.
19. Ghis netures waikų, ir ne wieno waikų[15] waiko[15], tarp sawa Szmonių. Newiens iem ne ischliks tarp io Tewainių.
20. Kurie paskui io bus, delei io dienos issigans, ir kurie pirm io ira thie passibaidis.
21. Schitie ira Namai Neteisoio, ir schita ira wieta Diewo ne atboianczoio.

XIX

iobas atsake, bilodams,
2. Kam warginat (...)[1] mana Duschę, ir kwarschinat mane Szodeis?
3. Jus mane schitai deschimtį kartů apgedinoiot, nei giediiaties, mane teipo klastiti.
4. Jei kleioiu, saw kleioiu.
5. O ius isch tiesos passipuczet prisch mane, ir barat mane iau[2] apgiedintą[3].
6. Dabokities, Diewą man ne tiesą darantį, ir ghis mane sawa Szebangais apspende.
7. Schitai, kaczei esch gwalto schaukių, tacziau ne esmi ischklausams. Esch schaukiu ⟨meldzios⟩ o nera Tiesos.
8. Ghis mana Keli usztwere, iog negaliu pereiti. Jr pagulde Tamsibę ant mana Tako.

[8] tais. iš *nepalaims*;
[9] tais. iš *pagatawitas*;
[10] v. *ghi sækios*;
[11] pršt. *Schetræ*;
[12] pabr., v. *Namu*;
[13] pršt. *alij schakos*;
[14] tais. iš *ing Tamsiben*;
[15] pabr., v. *palikonies*, pršt. *Neffe*, *nepczio*, *fnuko*, pršt. pabr. *nepos*.
XIX. [1] išbr. *ius*;
[2] v. *be to*(?);
[3] tais. iš *gedinta*;

9. Ghis ischwilka man mana Czestį, ir Karuną nog mana Galwos ateme.

10. Ghis mane wissą sulausze, ir atmete, ir ischplesche mana Nuodeię ⟨Nussitikeghimą kaip Schiekschta[4].

11. Jo Kerschtas ant manens papjka, ir ghis laika[5] mane sawa[6] neprieteliumi[7].

12. Jo Szelnerei[8] wissi ateija, ir sawa Kelį ant mane[9] ⟨wirschui manes⟩ ischgrinda, ir aplinkui mana Giwenimą padare guolį.

13. Ghis mana Brolius toli nog manens atstate, ir mana Prietelei ⟨paszinstamieghi⟩ man Swetimi tapa.

14. Mana artimieghi atsitrauke, ir mana Prietelei usz mirscha mane.

15. Mana Scheimatis ir mana Tarnaites laika[10] mane Swetimu[11] santį, esch nepaszinstams tapau pa io akim.

16. Esch wadinau sawa Tarną o ghis man ne atsake, esch io turreia melsties sawa burna.

17. Mana Mote destis Swetima, kaip wadinu, ir turriu melsties waikų mana Sziwato.

18. Jr maszieghi Bernelei manens nieko neadboij. Kada esch priesch ios statausi, tadą anis man duost[12] piktus[12] Szodzius[12].

19. Wissi mana Wierniausieghi neapikantoi mane tur. Jr kurius mileiau[13], prisch mane passistate.

20. Mana Kaulai kaba[14] ant mana Ados ir Miesos, nei galiu mana Dantų ada apdenkti.

21. Passigailekite[15], passigailekite manes, ius mana Prietelei. Nesa Ranka Diewo mane ischtikka ⟨pakrutiną⟩.

22. Kodelei ius mane persekineiet, teip gerai kaip Diewas, ir nepriwalgat[16] mana Miesos?

23. Ach ieib mana Szodei raschiti[17] stotunse[17], Ach ieib anis Knigasna[18] sutaisiti butų.

24. Gellaszies plunksna[19] ant Alwo, ir ant amszinos paminkas[20] ing Olą įkirsti butų.

25. O szinnau Jschgielbetoghi mana giwenantį, bei tas mane paskui isch Szemes prikels,

[4] tais. iš *Schieschta*;
[5] pabr., v. *rakůi*;
[6] vt. išbr. *sawa* [v. išbr. *io*] *santį*;
[7] tais. iš *neprieteli*;
[8] tais. iš *Szelnerus*;
[9] tais. iš *mana*;
[10] pabr., v. *tar*;
[11] tais. iš *Swetimą*;
[12] pabr., pršt. *piktai kalb*;
[13] tais. iš *miliu*;
[14] v. *kara*;
[15] tais. iš *Passigailekites*;
[16] tais. iš *nepriwalgot*;
[17] pabr., v. *raschami butų*;
[18] tais. iš *ing Knigas*;
[19] v. *wirbalų*, pršt. *griffel, raustuwe*;
[20] tais. iš *paminkos*;

26. Jr busiu potam schita mana Ada aptrauktas, ir sawame ⟨maname⟩ Kune Diewą regesiu.
27. Tą patį esch saw regesiu, ir mana akis ghį isch wis, ne Swetimas. Mana Jnschczes pagæda mana Sterbleie,
28. nesa ius sakat[21]. Kaipo mes ghį persekdinesim, ir bilą ant io rassim?
29. Bijokities Kardo, Nesa Kardas ira rustibe[22] ant[23] Nussideghimo. Jdant szinnotumbit Sudą ęssantį.

XX

adda atsake Zophar isch Naema bilodams,
2. ant tho turriu atsakiti, bei ne galiu laukti.
3. Bei rodas klausisiu, kas man tatai wainos ir peiks. Nesa Dwasse mana Rasumo usz mane atsakjs.
4. Er neszinnai, wissadai teipo buwus, kolei Szmones ant Szemes giwena?
5. Jog Girius Piktųių neilgai laikosi, ir dziauksmas Weidmainio waroij[1] Akmirkį?
6. Kaczei io aukschtibe dangun[2] siek, ir io Galwą Debesis prieit,
7. tacziau paskui prapuls kaip Purwas, iog thie, kurie io pirm garbinoia, sakis, Kamme ghis?
8. Kaip Sapnas[3] praeit, teip ir io neras, ir kaip Regeghimas naktį pragaischt.
9. Kuri akis io regeia, iau nebereges, Jr io wieta io daugesni nebeischwjs.
10. Jo waikai eis ubagais. Jr io Ranka iem paskui duos Rupestį Algąna.
11. Jo kaias[4] io pasleptus Griekus gerai uszmokes, ir su iů Szemena[5] atgůls.
12. Kaczei Smirdista iem io burnoie gerai[6] smakůj[6], tacziau ghis ie[7] neischpildis.
13. Ghi[8] bus iem[9] uszlaikita, ir nepawelta, ir iem bus uszdrausta io kakle.
14. Jo Strowa widui Sziwato persimainis ing Tulszę giwatos[10].

[21] tais. iš *sakot*;
[22] pršt. *pagæszeias*;
[23] pabr.
XX. [1] pabr., v. *tweresi*;
[2] tais. iš *dangų*;
[3] vt. išbr. *Sapnis*;
[4] tais. iš *koios*;
[5] tais. iš *ing Szemę*;
[6] pabr., pršt. *saldi ira*;
[7] tais. iš *iem*;
[8] tais. iš *Ghis*;
[9] pabr.;
[10] pabr., v. *szalties*;

15. Lobį kurį ghis prarija, thą wel tur ischwemti, bei Diewas aną isch Pilwo io ischstums.
16. Ghis Tulszen szalczio ⟨giwatos⟩ szins. Bei Lieszuwis Szalczio ghį numarins[11].
17. Ghis ne ischwjs Strowių nei Vpių Mędumi ir Swiestų plustanczių.
18. Ghis dirbs, o naudos negaus, Jr io Turtas tæks kitiemus, kaip[12] isch io ne gales prassidzugti.
19. Bo ghissai apspaude ⟨pamine⟩ ir prastoia Vbagą. Ghis sawensp plesche Namus, kuru ghis nebudawoia.
20. Nesa io Pilwas negaleia priwalgiti, bei per sawa didi Lobį neischsprus.
21. Jsch io Strowos nieks neatliks. Todelei io geras Lebawimas ne issilaikis.
22. Kaczei ghis (...)[13] pilnistą ir gana tur, tacziau iem rasis smutkas. Wissokie rupestei ghį uszpuls. ⟨ant io uszeis⟩.
23. Jo Pilwas Kartunta bus Pilnas, Bei ghis Kerschtą sawa rustibes ant io ussiuns. Ghis ant io důs nuliti sawa Kową.
24. Ghis begs delei gęlaszies Scharwo, ir wario Kilpinis ghį prawaris.
25. Nůgas Kallawias ghį pereis, ir kallawio Sziebai, kurie iem bus kartus. ischganstingai ant io eis.
26. Nera tamsibes kuri ghį galetų apdengti. Vgnis ghį suæs kuri ne esti įmpusta. Jr kas issilaikis io Budoie[14], tam[15] bus pikt.
27. Dangus io Nussideghimą apreiksch, Bei Szeme prisch ghį statisis.
28. Jawai ia Namusų bus nuweschti, ir ischbarstiti dieną io Kerschto.
29. Schita ira alga Piktoio Szmogaus po akim Diewo, ir Tewainiste io Szodziu pas Diewą.

XXI

2. Martij

iobas atsake bilodams.
2. Klausiket mana Szodzių, bei prijmket protą.
3. Pakenteket, idant ir esch kalbecziau, potam iůokites isch manęs.
4. Er su Szmogumi bilineiu ⟨darbą turriu⟩ kaip[1] mana umas neapmaudatų[2]?

[11] pabr. *marins*, v. *szawins*;
[12] v. *iog*;
[13] išbr. *gana ir*;
[14] pabr., pršt. *Schetre*;
[15] tais. iš *tas*.
XXI. [1] pabr., v. *iog*;
[2] tais. iš *neapmaudotų*;

5. Grenschkities manenspi, ius rustai weisdesit, ir turesit ranką ant Burnos uszdeti.
6. Kaip esch to atmænu, tadda nussiganstu, ir Kunas mana pradest drebeti.
7. Kodelei tada giwen Diewo nesibijantis, pasensta, ir pralobsta?
8. Ju Sękla est bespieczna aplinkui ios, ir ių patamkai pas ios ira.
9. Jų Namai tur pakaių nog Jschgansties, bei Diewo rikschte ner ant ių.
10. Jų Jautei ira prileidziami, bei ne trotij, ir iu Karwe pawed werschį, nei ira newaisinga.
11. Jų iauni waikai ischeit kaip Guotas, ir ių Bernelei schokineij.
12. Anis schukauia Bubnais ir Harfomis, bei esti linksmi wamsdeis.
13. Anis pasensta geras turedami dienas, ir adwů[3] ischgansta wieną akmirkį delei Pęklos.
14. Kurie drensa Diewui sakiti. Atstok nog musų, mes ape tawa Kelius nieko nenorim szinnoti.
15. Kas ira Wissagalinsis, idant iem sluszitumbim? alba kakę turrim Naudą, iei io meldzamies?
16. Bet schitai, Jų lobis nestow ių rankoie, Todelei duma piktuių toli nog manens bus.
17. Kaip gęs[4] liktarnas[5] Piktuių, ir ių Nepalaims ios uszpuls? Ghis Sopulius Schirdies[6] ischdalis sawame narse.
18. Anis bus Stambrais nog[7] węio[7], ir kaip Pælus kurius Schturmas[8] nupucz,
19. Diewas palaika tokio Nepalaimą ant io waikų, kaip ghis tatai iam uszmokes, (...)[9] reges kosznas.
20. Jo Akis reges io prapultį, ir isch Kerschto Wissogalinczoio iem bus gierti.
21. Nesa kas meksise isch io Namu po iů? Jr skaitlius Menų io, adwu pussę issilaikis.
22. Kas nor Diewą mokiti, kursai ir Didziosius sudij?
23. Schitassai numirschta sweikas ir gęras, wissame Bagotume ir pilnisteie.
24. Jo Milschtuwe pilna esti pieno, ir io kaulai pennami ira Smaginais.
25. O anassai mirschta smutna Dusche, bei niekadai ne walge dziaugdamasi[10].

[3] pabr., pršt. *adwu*;
[4] tais. iš *apgęs*;
[5] v. *shwake*;
[6] pršt. *hertzeleid*;
[7] pabr., v. *wæiui*;
[8] apačioje *wæias*;
[9] išbr. *teip*;
[10] tais. iš *dziaugdamas*;

26. Bei gul ligei Szemeie, ir[11] Kirmis ios apdengia.
27. Schitai, esch iusų dumas paszinstu, ir iusų piktą Misli[12] prisch mane.
28. Nesa ius sakot, Kame Namai to kunigaikschczio? ir kame Budele[13] kur Piktieghi giwena?
29. Juk ius ape tatai kalbat, kaip prastieghi[14] Szmonių[14], o nesidaboiet ką[15] anų giwenimas szenklin.
30. Nesa Piktasis laikams ira ant dienos prapůlimo, ir ant dienos Rustibes ghis passiliekt.
31. Kas nor sakiti ką ghissai nupelne, iei isch wirschaus apszwalgisi? Kas nor iem usz moketi, ką ghis dara?
32. Alle ghis Důbespi pleschams ira, ir tur passilikti toie Kruwoie[16].
33. Jam patikka Schlinas[17] Vpeles, ir wissas Szmones esti paskui io traukiamas, ir kurie pirm io buwa, nepaskaitami ira[18].
34. Kaip noprosnai ius mane linksminat[19]? ir atsakimas iusų ne sutinka[20] su tiesa. (...)[21].

XXII

adda atsake Eliphas isch Thema, bilodams.
2. Kam priwalosi[1] Diewas Stiproio, ir kakę naudą tur ghis isch Kitroio?
3. Bes Wissogalinczamuiem tatai įtinka iog tu taip gęras daraisi? Alba ką gielba ghį, kaczei tu sawa kelį be wainos[2] santį rokoghi[3]?
4. Bes ghis bijasis tawe[4] karoti? Jr su tawimi Prowon eiti?
5. Teip tawa piktenibe ira[5] per[5] didi, ir tawa Griekų nera galo.
6. Tu be maszo tawam Broliui emei Vszguldimą be prieszasties. Tu nůgamuiem nuwilkai drapanas[6].
7. Tu apilsiusius nepagirdei Wandemi, Jr ischalkusemuiem uszginei Duonas[7] sawa.
8. Tu newalę darei Szemeie, ir Didzodams toie giwenai.
9. Naschles atleidai tuschczes, ir pęczius Siratos <palikkių> sulauszei.

[11] vt. išbr. *bei*;
[12] pršt. *freuel furnemen, dumą*;
[13] pabr., pršt. *Schetras*;
[14] pabr., v. *lietieij Szmones*, pršt. *gemeine pouel*(?);
[15] tais. iš *kas*;
[16] var. *Kruwosą*;
[17] pabr., pršt. *schlam, sruttas*;
[18] vt. išbr. *est*;
[19] tais. iš *palinksminat*;
[20] vt. išbr. *suderinti*;
[21] išbr. *atrandasi.*
XXII. [1] tais. iš *priwalos*;
[2] pršt. *nutarties*;
[3] v. *sakai*;
[4] vt. išbr. *tawęs*;
[5] v. *pabinga*;
[6] pabr., v. *rubus*;
[7] tais. iš *Duoną*;

10. Tadelei apimtas essi wirwių, ir Bijoghimas tawe[8] umai ischgandinoia.
11. (...)[9] Kur tada Tamsibių ne ischwistumbei, ir Twanai wandenų tawe neapdengtu?
12. Schitai, Diewas ira aukschtai Danguie, ir reg Szwaigsdes aukschtai Aukschtibeie.
13. Bei tu sakai, Ką szinna Diewas, bes anasai kas tamsumoie ira gal suditi?
14. Debesis ira iam Vszdangalas, ir ne reg, ir waikschczoi po apskritinį Dangaus.
15. Er nori daboties budo scho swieto, kureme Neteisieghi waikschczoia?
16. Kurie prapûle ikki neczesu, bei wando ių Gruntą nuplauke ⟨ischpustija⟩.
17. Kurie Diewui kalbeia, Atstokes nog musų, ką galletų Wissagalinsis iemus padarjti?
18. Kaczei ghis iû Namus Lobiu papilda. Bet Piktuių duma testow toli nog manens.
19. Teisieghi reges ir dziauksis, ir Nekaltasis iuoksise ių.
20. Laszinkimes[10], Ju buwimmas sugaisch[11]. Jr palaikus[12] ių Vgnis (...)[13] ischpustis?
21. Todelei suderek su io, ir buki[14] pakaiuie[14]. Jsch to taw daugia gero bus,
22. Klausik Sokano isch io Burnos, ir padek[15] io Szodzius tawa Schirdina.
23. Jei prissiwersies Wissogalincziop[16] tada busi budawotas, ir iei neteisibę toli nog tawa Giwenimo atstatisi,
24. tada (...)[17] uszu Szemę Auksą dûsi, ir uszu Olas Auksinas Vpeles[18].
25. Jr Wissagalinsis bus tawa Auksas, ir Sidabrą kruwomis imsi.
26. Tadda tawa achwotą turesi isch (...)[19] Wissagalinczioio, ir tawa weida Diewop pakelsi.
27. Tadda tu ghį praschisi, ir ghis tawe klausis, ir uszmokesi tawa paszadeghimus[20].

[8] tais. iš *tawa*;
[9] išbr. *Er*;
[10] v. *Tikek tam*;
[11] vt. išbr. *Jų Essimmas pragaisch*, v. išbr. *giwenimas iu Jr bau*(?); pršt. *Wesen*, pršt. išbr. *Turtas*;
[12] pršt. *Vbriges*;
[13] išbr. nsk.;
[14] tais. iš *turek pakaiu*;
[15] var. *indek*;
[16] tais. iš *Wissogalinczop*;
[17] išbr. *tu*;
[18] pršt. *Vide Osiandrum*;
[19] išbr. *aukschcziausioio*;
[20] tais. iš *ussiszadeghimus*, v. *apszadus*;

28. Ką pradessi tatai ghis taw duos sektissi. Jr szwake ant tawa Kęlių szibes.
29. Nesa passiszeminancziosius[21], ghis paaukschtin. Jr (...)[22] akis sawa nuleidzincziosius[23] ischgidis[24].
30. Bei Nekaltasis bus ischgelbetas, Elle bus ischgelbetas delei io rankų czistibes.

XXIII

iobas atsake bilodams,
2. Mana kalbesis tebera nussitusziens[1], mana macis ira silpna delei (...)[2] atsiduseghimo mana,
3. Ach ieib szinnocziau, kaip ghį rasti, ir io[3] kreslop ateiti[4].
4. Jr kaipo Tiesą pa io akim skunsties, ir burną pilną karoghimo imti.
5. Jr ischtirti Kalbesius, kurius ghis man atsakis, bei permaniti, ką man sakitų?
6. Er sila dide ghis su manim nor bilineti? Te nessiroda ghis toksai prisch mane.
7. Teskundzasi kas tiesa ira, tada esch ⟨mana⟩ sawa Tiesą gausiu.
8. Bet iei esch ties sawim eisiu[5], tada io nera, iei atbullai eimi, tada io ne iaucziu.
9. Jei ghis po kaires ira, tada esch io nesugaumi, Jei ghis passislepia po deschines, tada esch io neregiu.
10. O ghis mana Kelį paszįsta, Ghis temegin mane, tada esch busiu kaip Auksas.
11. Nesa esch statau Koghį mana ant io Kęlio, ir laikau io Keli, nei atstoiů.
12. Nei nuszengiu nog Zokano io Lupų, ir laikiau[6] Szodczius io Burnos daugesni nei kaltas[7] esmi.
13. Ghis ira wienas[8], kas iem nor atsakiti? Bei ghis dara kaip norins.
14. Jr kaczei ghis man uszmoka, ką esch uszsluszijau, tacziau daugesni uszpakali ira.

[21] tais. iš *passiszeminancziuosius*;
[22] išbr. *kas*;
[23] pabr., tais iš *nuleidzincziuosius* [tais. iš *nuleidzia*], pršt. *nuleidentis*;
[24] pabr., pršt. *ischgjs*.

XXIII. [1] pabr., v. *smutnas*;
[2] išbr. nsk.;
[3] tais. iš *iop*;
[4] pabr., v. *ischkakti*;
[5] pabr. nuo *ties*, pršt. *tiesiomi eimi*;
[6] tais. iš *laukiau*, v. *saugoiu*;
[7] tais. iš *kaltus*;
[8] pršt. *einig*;

15. Todelei issiganstu esch (...)[9] pa io akim, ir kaip tatai numanau, tadda bijausi[10] (...)[11] io.

16. Diewas schirdį mana paminkschtina, ir Wissagalinsis ischgandina mane.

17. Nesa Tamsibe[12] ne liauiessi manipi[13], ir migle ne[14] ira[14] apdengema[14].

XXIV

3 Martij[1]

odelei turretų Cziesai Wissogalincziamuiem ne paslepti buti? Jr kurie ghį paszinsta, ne reg dienas io.

2. Anis paankschtin Rubeschius, Anis plescha Gůtus ir gana[2] anus[3].

3. Anis nuwara Sÿrato Assilus, bei imma Naschlių Jauczius uszguldimana.

4. Pawargę tur iemus isch kelio eiti, Jr Stokoiantis Szemeie tur passislepti.

5. Schitai, Szweris pustineie ischeit, sawa budu, anksti ant Pleschimmo, idant penukschlo weisdetų Waikamus. ⟨Jauniemus⟩.

6. Anis (...)[4] Dagůi ant Lauko wis ką ghis nescha ir renka Winiczę, kurę anis su netiesa paweld ⟨aptur[5]⟩.

7. Nůgus důst[6] anis[6] gulleti[6], ir tiemus ne duost Dengalą ⟨paklotį⟩ kuriemus anis rubus[7] ateme.

8. Jr anis tur Olumpi prissiglausti, kaip didis Litus nog Kalnų ant ių nulij[8], kitur palinksminoghimo neturedami.

9. Anis plescha Bernelį nog krutų, ir padara (...)[9] Syratą[10], ir Szmones ie dara Vbagais[11] uszguldimus imdami.

10. Nuoganghį anis be rubo duost waikschczoti, ir Ischalkusemuiem anis atim pędus.

11. Anis priwercz ios Alių dariti[12] ant sawa paczių Melniczių, ir sawa paczių Prosą minti, o wienok duost anus trokschti[13].

[9] išbr. *delei pa io*;
[10] tais. iš *bijaus*;
[11] išbr. *esch*;
[12] pabr., v. pabr. *aptemimas*, pršt. *Dunckel*, *ukana*;
[13] vt. išbr. *su manimi*;
[14] vt. išbr. *ne nor manipi apdenkta buti.*

XXIV. [1] pabr.;
[2] tais. iš *gane*;
[3] v. išbr. *ios*;
[4] išbr. *dagůs*(?);
[5] pabr.;
[6] pabr., pršt. *anis palink gulinczius*;
[7] tais. iš *rubą*;
[8] tais. iš *nussilij*;

[9] išbr. *isch io*;
[10] pršt. *Waise, ghį palikkiu*, pršt. išbr. *palikkin*;
[11] tais. iš *ir padara Szmones Vbagais*;
[12] tais. iš *daritų*;
[13] pabr. nuo *duost*, pršt. *ios ne girda*;

12. Anis padara kaip[14] Szmones Mieste tur atsidusauti, ir dusche uszmuschtuių schaukti, o Diewas ių neapwercz.

13. Todelei anis atpůle nog Schwiesibes, ir Kelio io nepaszįsta, ir anis negrinscht io[15] (...)[16] Keliop.

14. Auschtant, kelis Rasbaius, ir pasmaug ubagą ir Reikalingą. Bei Naktį ghis kaip Wagis ira.

15. Akis perszengtoio Wencziawonistes daboiessi Tamsibes[17], ir bila, Manęs newiena akis nereg, ir regissi apsleptas.

16. Tamsumoie ghis įkop Namusna[18]. Dieną anis passislep Kruwoij, ir wenge Schwiesibę.

17. Nesa kaip iemus ritas ateit, regissi iemus kaip Tamsibe, Nesa ghis iaucz[19] ischgandinimą Tamsibes.

18. Ghis nueit[20] greitai[21] kaip ant wandinio, io Turtas passimaszin Szemeie, Nei prikůp sawa winicze.

19. Pekla atim sussigrieschianczius, kaip antai Karschtis ir Sausumas wandeni kursai isch Sniego radosi[22], ischpustij.

20. Vszmirsch io Sussimilstantis, io raskaschis įkirmis, io nebeatmins. Ghis bus sulauschitas kaip supuwens Medis.

21. Ghis paszeidz[23] Wienturcze[24] kuri ne pagimda. Jr Naschlei gero ne dare.

22. Jr Macnosius po sawim pawersze sawa sila. Stowedams, neszinnos tikrai ape sawa Giwata[25].

23. Ghis patsai saw dara Betspecznistą. O tacziau weisd[26] akis io (...)[27] iu[28] darbo[28].

24. Anis esti masza czesą ischkelti, ir nieku pawirst, ir[29] apspaudzami, ir nuodemais bus ischpustiti, ir kaip pirmasis Sziedas warpų, anis bus nudausziti.

25. Er ne teip ira? Gerai, kas nor mane męlagiu wadinti, ir priwesti[30], mana Szodzius nieko sanczius.

[14] pabr. nuo *Anis,* v. *Jų delei*;
[15] tais. iš *iop*;
[16] išbr. *Karoghimop*;
[17] pršt. *ukanos*, išbr. *Dunckel*;
[18] tais. iš *ing Namus*;
[19] v. *paiunta*;
[20] v. *nuplust*;
[21] pabr., v. *umai*, pršt. *leichtfertig*;
[22] tais. iš *rados*;
[23] tais. iš *paszeide*;
[24] pabr., v. išbr. *Negimdancze*, pršt. *einsame, bebernę*;
[25] pršt. *Lebens gewiss sein, netikis giwu passiliksens*;
[26] pabr., v. *daboiesi*;
[27] išbr. *ant*;
[28] tais. iš *io darbų*;
[29] tais. iš *ira*;
[30] pršt. *beweren.*

XXV

adda atsake Bildad isch Suah, bilodams,
2. Er ne iampi ira Ponista ir Baime, kursai pakaių dara
tarp sawa Aukschtesniuių[1]?
3. Kas nor io Szelnerus paskaititi? ir ant kurų ne usztek io Schwie-
sibe?
4. Bei kaipo gal Szmogus teisus buti po akim Diewo? ir kaipo gal
czistas buti waikas Moteres?
5. Schitai, Menu dabar neszib, ir Szwaigsdes dabar neczistos ira
pa io akim.
6. Jo maszaus Szmogus, Kandis[2], ir Waikas Szmogaus, Kirmele.

XXVI

iobas atsake bilodams,
2. Ką tu pristowi? er ne turintį silos? Er[1] gelbi tą, kur-
sai Silos netur rankosų?
3. Kam důsi prota? er ne turincziam ischminties? Ir pamokini Mac-
nughį, kaip ischtaisiti tur?
4. Vszu ką kalbi? ir po kurio akimis ischleidi Dwassę?
5. Milszinai kauk[2] po wandenų, ir kas su ieis giwen.
6. Pekla ira atdengta po io akim, ir Prapůlimas ne tur Vszkabo.
7. Ghis ischplatin Pusnaktį ant nieko. Jr kabin Szemę ant nieko.
8. Ghis sutaikin Wandeni ing sawa Debesis, o Debesis po io ne per-
plischt.
9. Ghis laika sawa Sostą, ir ischplatin sawa Debesis ties io.
10. Ghis apsukui wandeni pastate Mietą[3], ikki Schwiesibe ir Tamsi-
be liauiassi[4].
11. Stulpaj[5] dangaus dręba, ir issigansta delei io barimmo.
12. Isch io Maces Jures umai suiund[6] ⟨liuloij⟩, ir isch io Jschmin-
ties passikel Aukschtibe Marių.

XXV. [1] tais. iš *Aukschtuių*; [2] vt. išbr. *Kirmis*, pršt. *Made*.
XXVI. [1] vt. išbr. *Ką*; [2] pabr., pršt. *engsten*, *wjwa* [tais. iš *wiwa*], pršt., pabr. *smutiasi*, *tusziassi*; [3] pabr., v. pabr. *cielių* [tais. iš *cielius*], pršt. *Ziel*, *rubeszių*, pršt. pabr. *ăeszē*; [4] tais. iš *Schwiesibes ir Tamsibes prapůlimmo*; [5] tais. iš *Stulpas*; [6] pršt.;

13. Danguie nussigiedrij per io Weghi, ir io ranka padara ischtissą Szaltį[7].
14. Schitai, tokie ira io Darbai, O ape tatai maszą tiktai supratom[8] Szodelį, Bet kas nor Perkuną io maces ischmaniti?

XXVII

4 Martij[1]

ei Hiobas pridedams kalbesiui[2] sawam[2] biloia,
2. Teip tikrai kaip Diewas giwas ira, kuris mana bilą nesudij, ir Wissogalins kursai mana Duschę nusmutij ⟨ꝗwarszin⟩
3. Kolei Dwase mana manip ira, ir Krankschteghimas nog Diewo mana Nosije ira,
4. mana Lupos (...)[3] Netiesos[4] ne[5] kalbes, ir mana Lieszuwis wiliaus ne sakis.
5. Tatai testow toli nog manęs, iumus pritarti. Jkki ateis galas mana, esch sawa geribę nepamesiu.
6. Nei nug teisibes, kurę esch[6] turiu, neatstosiu. Mana Sanszine mane nekremt mana wisso giwenimo delei.
7. O mana Neprietelis (...)[7] bus rastas[8] Piktas, ir kursai prisch mane passisteng, Neteisus.
8. Nesa kas ira Nudeia ⟨nussitikeghimas⟩ Weidomainio, teipo[9] gadůienczio[9]? bei Diewas tacziau io Duschę nuplescha?
9. Bes Diewas io schaukimo klausis, kaip będa ghį sugaus?
10. Kaipo gal ghissai (...)[10] Wissogalinczioiu[11] passimekti, bei Diewui[12] melstisi?
11. Esch ius pamokisiu ape ranką Diewo, ir kas po akim Wissogalinczoio gelloij[13], tatai[14] neusslepsiu.
12. Schitai, ius wissi regities Kitrus esą, o kodelei tokius niekus kalbat?
13. Schitatai ira alga Piktoio Szmogaus po akim Dieuo, ir Tiewoniste Smarkinikų, kurę anis nog Wissagalinczioio gaus.
14. Jei ghis daugia waikų turres, tada anis isch Kardo prapuls, Jr Patamkai io nepriwalgis duonos,

[7] pršt. *Lacteam dicunt, quae refert Serpentem*; [8] tais. iš *supratam*.
XXVII. [1] pabr.; [2] tais. iš *kalbesius sawa*; [3] išbr. *medinos*(?); [4] tais. iš *Netiesą*; [5] įtrp.; [6] pabr.; [7] išbr. *rastas*; [8] prir. pršt.; [9] pabr., pršt. *kursai teipo gadoij*; [10] išbr. *isch*; [11] tais. iš *Wissogalinczioia*(?); [12] tais. iš *Diewu*(?); [13] pabr., pršt. *brangu ira*; [14] pabr.;

15. Jo ischlikkę Smertije bus pakasti, ir io Naschles ne raudos.
16. Jam pinnįgų surinkus[15] kaip szemę, ir Rubų[16] kaip Molį,
17. Ghis tatai pataisis, O Teisusis anů wilkesis, Bei nekaltasis Pinnigus ischdalis.
18. Ghis Namus sawa budawoij kaip Woras, ir kaip Sargas paschurį[17] ⟨kalladnjka⟩[18] dara[18].
19. Bagotasis atsiguldams[19], neims su sawimi. Ghis sawa akis atwers, o nieko ne bus
20. Jschganstis ghį uszpuls kaip wanduo, Naktį atims ghį Dergana.
21. Saulelekis ghį nuims, kaip[20] teipo nueis. Jr Schturmas[21] ghį nog io wietos warjs.
22. Ghis toktai ant io uszwes, nei io czedjs, Jem wis isch rankų io ischbegs.
23. Rankomis ant io bus pluszgeta, ir schwelpes ant io kur bus buwens.

XXVIII

idabras tur sawa takus, ir Auksas sawa wietą, kur ira wirinams[1].
2. Gęlaszis isch szemes ira ischkasama, ir isch akmenų wirinams[2] ira waris[3].
3. Tamsibes kadaisgi bus galas, bei randams ira paskui (...)[4] tamsos[5] akmuo[5] gillei pasleptas.
4. Jschschok take Strowe, kaip[6] thinai aplinkui giwenantis, kelį pamet, Jr sugaischt wel, ir nog szmonių atstoij.
5. Jr Vgnis widůi isch Szemes ira gaunama ⟨skelema⟩ kur aukschtai[7] Penukschlas auga.
6. Nekuriosų wietosu randa Saphirą, ir Szemes stukas[8] kur Auksas ira.
7. Kurį taką newiens paukschtis nepaszinna, nei Apůko ⟨wanaga[9]⟩ akis regeia.

[15] tais. iš *Kaip ghis pinnįgų surinks*;
[16] tais. iš *Rubus*;
[17] pabr., v. pabr. *pawesi*, prir. *Kuczkele* [tais. iš *Kutskele*], pršt. *schawer*;
[18] tais. iš *dara* *<kalladnjka>*;
[19] pršt. *mirdams*;
[20] v. *iog*;
[21] v. *wæsuls*.
XXVIII. [1] pršt. *tirpams*, išbr. *tirpti*;
[2] v. *tirpams*;
[3] tais. iš *waras*;
[4] išbr. *akmuo*;
[5] v. *hebræus sieht*(?), pršt. *Schifer*, *Skaida*, *czerpjczios*;
[6] v. *iog*;
[7] pabr., pršt. *wirschui*;
[8] pršt. *Erden klöse*;
[9] pabr., v. pabr. *Sakalo*, pršt. *Geier*, *rarago*, *hebræus habet Varia avis alij Mesinis*;

8. Puikus waikai ant io ne mine, ir Lewas ant io newaikschczoia.
9. Teipag Siekema ira (...)[10] V̊lų̊, ir Kalnai perkasami ira.
10. Strowes ira ischtraukemos isch V̊lų̊, ir wis kas brangu esti, regia akis.
11. Strowei wandinio draudzama ira, ir kas thinai paslepta esti, tatai ischgaunama ira ant Schwiesibes.
12. O Jschmintį kur ras? bei kur ira Wieta Jschmanimo. ⟨Proto⟩?
13. Niekas neszinna kur ghi gul, nei randama ira Szemeie Giwuių.
14. Bedugnis[11] bila, Ghi manipi nera, Jr Jures bila, ghi pas mane nera.
15. Auksą negal uszu ien doti, nei Sidabrą paswerti, ieib aną uszmoketų.
16. Neliginassi iei Auksas isch Ophro, alba brangus Onichas bei Saphiras.
17. Auksas ir Demantas iei nessiligin, nei auksinais Dzentilais ischmainama ira.
18. Ramoth ir Gabis (...)[12] niekas. Jschmintis tur brangiaus[13] laikita[13] buti nei Szemczugos.
19. Topasius isch Murinų Szemes iei neligus[14] ira[14] rakoghimas[14], ir wissų Czisczciausis Auksas iei neprissiligin brangume.
20. Jsch kur tada Jschmintis ateit[15]? Jr kame wieta Proto?
21. Ghi esti nuslepta nog akių wissų Giwuių, ir apdenkta Paukschtems[16] po Dangumi.
22. Praszudimas ir Smertis saka. Mes sawa ausimis ios Garsą ⟨schlowę⟩ girdeiom.
23. Diewas szinna ios Kelį, ir paszinsta ios wietą.
24. Nesa ghis regia galus Szemes, ir weisd wis kas po Dangumi ira.
25. Kaip ghis Weiui io swartį padare, ir pastate wandeniui io tikrą Mierą
26. Kaip ghis Lietui[17] Mietą padare, ir Sziebams bei Perkunui Kelį,
27. Tadda ghis ię regeia, ir passake ię, pagatawija ie, ir pramane[18] ię.
28. Jr biloia Szmogui, Schitai, Baime PONO, tatai esti Jschmintis, ir wengti piktą, tatai esti Protas.

[10] išbr. *Olos*;
[11] pršt. *abgrunt, prapůlims*;
[12] išbr. *iei ne prissiligin*;
[13] pabr., pršt. *didziaus branginta*;
[14] pabr., pršt. *ne priliginams ira*;
[15] pabr., v. *randasi*;
[16] pršt. *angolis*;
[17] tais. iš *Litui*;
[18] pabr., pršt. *rada.*

XXIX

ei Hiobas wel pradeia sawa kalbesius, bilodams.
2. Ach ieib bucziau kaip pirmais Meneseis, dienosų kaip Diewas mane apsaugoia.
3. Kada io Liktarnas ant mana Namų szibeia, ir esch paskui io szwakę ⟨Schwiesibę⟩ tamsumoie waikschczodawau.
3. Kaip esch buwau czesu mana Jaunistes, kada Diewa Paslaptines ant mana Budos[1] buwa.
5. Kada Wissogalinsis dabar su manimi buwa, ir mana waikai aplinkui mane.
6. Kada esch[2] sawa szingsnį masgoiau Swiestu, ir V̊lai man Aleaus[3] strowes pildawa
7. Kada esch ischeiau pra Wartus Miesto, ir sawa Kreslą ant Vliczios pataisidinau,
8. Kada mane Jaunieghi regeia, ir passislepe, Jr Senniegi manes delei keldawos.
9. Kada Wiriausieghi liaudawos kalbeti, ir uszdedawa sawą ranką ant sawa Burnos.
10. Kada Balsas Kunnigaikschczių passislepdawa, ir iu Lieszuwis padangije prilipdawa.
11. Nesa kurio Ausis mane girdeia, tas skelbe mane paschlowintą ⟨palaimingą⟩ Jr kurio Akis mane regeia, tas gire mane.
12. Nesa esch ischgelbedawau pawargusį[4] schaukentį[5], ir Siratą, neturintį Pagalbniko.
13. Perszegnoghimas, to kursai turreia pawargti, man tęka, Jr esch palinksmindawau schirdį Naschlių.
14. Teisibe buwa mana Rubas, kure esch wilkeiaus kaip Sermega, Jr mana Tiesa buwa mana Kunigaikschtischka Kępure.
15. Esch budawau Ękloio Akis, Jr Loschoio Koia[6].
16. Esch budawau Tiewas Pawargusiuių. ir kurę bilą esch nepermaniau, tos klausiausi.
17. Esch sulauszidawau Szandodantis[7] Neteisuių ir ischtraukiau pleschimmą isch io Dantų.
18. Esch tariaus, sawame Lisde numirsens, ir sawa dienų daugia padarisens, kaip Sziesdros.

XXIX. [1] pabr., pršt. *Namų*; [2] tais. iš *asch*; [3] tais. iš *Oleaus*; [4] v. *Vbaga*; [5] tais. iš *kada schauke*; [6] tais. iš *Koias*; [7] pabr., pršt. *back Zahn*, *Krumenis*;

19. Mana Sekla ischdjga pas Wandenį, ir Rassa passilikka ant mana Dago.
20. Mana Poniste wissada atsinaughina manipi, ir mana Kilpinis passigerinoia mana Rankoie.
21. Manens klause, ir tileia ir lauke mana proto.
22. Po mana szodzių niekas nebekalbeia, ir mana szodei buwa tropnus.
23. Anis manes lauke, kaip Litaus kokio. Jr atszoia burna sawa, kaip Litaus wakaro.
24. Kada esch su[8] ieis iokdawaus, anis todelei ne įsidransina. Jr szwake[9] mana weido ne pamaszinna mane.
25. Kada (...)[10] esch ių Darbams noreiau pributi, tadda tureiau Wiriausiu sestissi. Jr giwendawau kaip karalius tarp Szelnerų, kaip[11] linksmindawau raudoienczius.

XXX

nų iokessi manęs iaunesni usz mane, kurų Tiewus esch ios paniekjndams[1] ne bucziau pastatens tarp mana Schunis awių[2],
2. kurių turtą esch nieku tureiau, kurie negaleia ateiti Altoriauspi.
3. Kurie badodami ir pristogdami wienturtei begdawa[3] ing puschczes, dabar pawargę.
4. Kurie Noteres ischpleschdawa[4] pakrumeis, ir kurie schaknis Kadugja[5] walge.
5. Jr kaip anas ischpeschdawa, schukaudawa[6] ant ių, kaip wagis.
6. Pas biaures Vpęles anis giwendawa, skilesą Szemes ir akmenų plischesų.
7. Tarpa krumu schaukdawa anis, ir tarpa usniu rinkdawa.
8. Waikai netikusių ir blogų Szmonių, kurie wissų kudzausieghi buwa Szemeie.
9. Nu esch ių (...)[7] tapau szaislas[8], bei ių esmi pasaka.
10. Anis mane tur neapikanta, ir toli atstoij nug manens, nei czedij[9] po mana akim wemti.

[8] įtrp.;
[9] v. *schwiesa*;
[10] išbr. *ių*;
[11] v. *kada.*
XXX. [1] tais. iš *paniekandams*;
[2] pršt. *schafhund*;
[3] v. *tekedawa*;
[4] pabr., pršt. *ischpeschdawa*;
[5] tais. iš *Kaduga*(?);
[6] tais. iš *schukawa*;
[7] išbr. *tarp*;
[8] pršt. *iukas*;
[9] v. *baidosi*;

11. Anis mana Duschę ischtempe, ir mane nieku padare, ir kas mana buwa man ateme.
12. Po deschines kur esch buwau beszeljoiens[10], anis prisch manę statiesi[11], ir mana koię isstume, ir per mane padare keli, idant mane pagadintų.
13. Anis mana takus sulausze. Aniemus teip piggu buwa, man iskados dariti, kaip pagalbos iemus tam nereikeia.
14. Anis kaip pra didę skilę ateija, ir be redos įpůle (?)[12].
15. Jschganstis prisch mane staties, ir persekdineia kaip Weias mana Ponistę[13], ir kaip Debesis tekanti mana gera palaimą.
16. O nų issilieij Dusche mana ant manens, ir sugreba mane pawargens czesas[14].
17. Naktimis mana kaulai ira prawerami wissur, ir kurie mane wij, ne atsigul.
18. Per daugibę maces esch kitaip bei kitaip esmi apwelkams, ir esch tů esmi apiosems, kaip skile mano rubo.
19. Jmmine mane purwosna, ir priligints esmi dulkems ir pellinams.
20. Jei schaukiu tawensp, tadda[15] neatsakai man. iei stowiu ties tawim, neadboij manęs.
21. Tu man essi permainitas Biauriůiu, ir parodai tawa Kerschta ant manens stipribe tawa Rankos.
22. Tu pakeli mane, ir padesi[16] mane ant weio[17], ir sutirpini mane macnai.
23. Nesa szinnau tu mane smertzui atrodisi, thinai ira nulemti[18] ⟨pataisiti⟩ Namai wissu Giwenancziųių.
24. O ranką wienok ghis neischties ing kauliczę, nei schauks delei io ischpustijmo.
25. Esch tiesa werkiau piktu cziesu, ir Dusche mana passigaileia pawargusių.
26. Esch laukiau gero, bei schitai pikt ateit, esch laukiau Schwiesos bei ateit tamsibe.
27. Mana insczes węrda[19], nei liauiessi, mane appůle pawergens czesas.
28. Esch waikschczoiu iůdas, o tacziau Saules ne esmi ischdegams. Esch passikeliu Pulke, ir schaukiu.

[10] tais. iš *beszeloiens*;
[11] tais. iš *staties*;
[12] tais. iš *upůle*(?), pršt. *įschoka*;
[13] v. *Garbe*;
[14] pabr., v. *mætas*;
[15] pabr.;
[16] v. *pastatai*;
[17] tais. iš *weiu*, pršt. *turiu ant węio ioti*;
[18] tais. iš *nulempti*;
[19] pršt. *ira schutinnamos*;

29. Esch esmi Brolis Szalczių, ir Draugas pellędų[20],
30. Mana Ada ant manens paiůdawa, ir mana kaulai padzuwa isch karschczio.
31. Mana Harfa pawirta Skundimu, ir Wamsdis mana raudoghimu.

XXXI

sch Sudereghimą padariau su sawa akimis, idant neatbocziau pannios[1].
2. O kąkę man Diewas důst algą isch aukschto? Ir kokę Tiewonistę Wissagalinsis isch Aukschtibes?
3. Er ne pareitunse tokia[2] nepalaima[3] Neteisemuiem, ir toksai atstumimas bau[4] (...)[5] piktodeiui?
4. Er neregia ghissai wissus mana Kelius, Er neskaita ghissai wissus mana Szingsnius?
5. Er waikschczoiau esch[6] Piktenibeie, Er bau[6] ne skubinoios mana koia wiliauspi?
6. Tadda teswer mane ant tikro swarczio, tadda[7] ischties Diewas mana Geribę.
7. Er pakripa mana eghimas isch Kelio? bei mana Schirdis ar[8] sæke mana akių, ir bau prilippa kas ant mana rankų,
8. tadda te suwalga swetimas mana sætą[9], ir mana Gimine testow ischpustita.
9. Er dawes mana schirdis pagundinti Moterischkiespi, bei iei[10] tikoiau uszu wartų mana artimoio,
10. tada testow mana Mote kito apgedinta, ir kiti teprigul ie[11].
11. Nesa tatai ira Biauribe ir Nussideghimas[12] Sudzių.
12. Nesa tatai butu Vgnis, ikki[13] ischpustighimo[13] pagadinanti, ir mana wissą Padotką ischpustianti.
13. Er paniekinoiau esch Tiesą mana Tarno alba mana Tarnaites, kaip anis kakę prisch mane tureia bilą?
14. Ką daricziau, kaip[14] Diewas keltunse, ir ką atsakicziau, kaip[15] ghis paieschkotų?

[20] pršt. *alij Strusų.*
XXXI. [1] pabr., pršt. *mergos*;
[2] vt. išbr. ar pabr. *toksai*;
[3] tais. iš *nepalaims*;
[4] pabr.;
[5] išbr. *ne*;
[6] pabr.;
[7] pabr., v. *ir*;
[8] tais. iš *er*;
[9] tais. iš *sietą*(?);
[10] vt. išbr. *bau ne*;
[11] vt. išbr. *aną*;
[12] pršt. *sz puniendum*;
[13] pabr., v. *wis*;
[14] pabr., v. *kad*;
[15] v. *kad*;

15. Er ne tas ir[16] ghį leida kursai mane Motinossziwate padare, ir ghis ghį teip gerai sziwate pataise?
16. Er ussiginiau esch[16] Pawargusiemus io[17] norą[17]? er dawiau esch[18] Akis[19] Naschlių apalpti?
17. Er wiens walgijau[20] sawa kansnį, er ne walge to ir sirata?
18. Nesa esch isch iaunischkes elgiaus kaip Tiewas, ir nog sziwato Motinos mana esch[21] rodas palinksminoiau[22].
19. Er regeiau esch[23] kokį prapulantį, rubo[24] neturintį[24], ir Vbagą er ne[25] dengiau?
20. Er esch ne perszegnoiau io schonus, kaip[26] ghis schildams buwa Adomis[27] mana Erelių.
21. Er esch sawa ranką ant Syratos deiau, regedamas mane Mace[28] turinti[28] wartosu[29] ant Gelbeghimo,
22. Tadda te půla mana ranka[30] nog pæczių[31], ir te nuluschta mana Elkunas[32] nog Kaulų[33].
23. Nesa esch biaus Diewo kaip nepalaimos ant manens, ir io Naschtą negalecziau kelti.
24. Er nussitikeiau esch Auksu, ir Auksostukkui[34] bau nesakiau. Tu[35] Mana linksmibe?
25. Er dziaugiaus, daugio Lobio turins, ir iog mana ranka wissokio buwa nu pelnusi?
26. Er weisdeiau esch Szwakes[36], kada ana schwiesei szibeia, ir Menesio, kaip prissipile?
27. Er prissigaudineia paslapczei Schirdis mana, kaip ranka mana, burną mana butų bucziawusi?
28. Kas teipaieg Griekas ira Sudzių. Nesa thů esch bucziau ussiginens Diewo isch aukschto.
29. Er dziaugiaus, isch Nepalaimos Neprieteliaus mana, bei er passipucziau kada ghį nepalaima apeme?
30. Nesa esch burnai sawa nepaweliau sugrieschiti[37], idant ghi welitu ko pikto Duschei io.

[16] pabr.;
[17] pabr., v. *ko prasche*;
[18] pabr.;
[19] tais. iš *Akims*;
[20] tais. iš *walgiau*;
[21] pabr.;
[22] tais. iš *palinksminnau*;
[23] pabr.;
[24] pabr., pršt. *delei pristokumo rubo*;
[25] įtrp.;
[26] pabr., v. *kada*;
[27] tais. iš *Adamis*;
[28] tais. iš *turinti Mace*;
[29] įtrp.;
[30] vt. išbr. *po(?) ranka*;
[31] vt. išbr. *pæties*, pršt. *Schulter*;
[32] vt. išbr. *ranka*;
[33] vt. išbr. *Elkuno*, pršt. *achssel*, išbr. *huffte*;
[34] pršt. *goltklumpen*;
[35] įtrp.;
[36] v. *schwiesos*;
[37] tais. iš *sussigrieschiti*;

31. Er netureia Wirai mana Budeleie[38] sakiti. Diewe důk, mumus isch io Kuno nepasisotinti.

32. Lauke swets ne tureia passilikti, bet mana duris[39] esch atweriau Keleiwiui.

33. Er esch sawa Piktenibę kaip Szmogus uszdengiau, idant mana Griekus bucziau apslepens?

34. Er bijoiaus dides Daugibes ir paniekinimas Genczių mane bau ne pabaide. Esch tileiau, ir pra wartus ne ischeiau.

35. Kas důst man Klausitoghį[40], Jdant mana Norą Wissagalinsis ischklausitu? Jdant kas Gromatą[41] raschitų ape mana bilą,

36. tadda esch anas ant mana peczių imcziau, ir saw kaip[42] Karuną uszrischcziau[43].

37. Esch skaitlių mana szingsnių pasakicziau, ir kaip Kunnigaikschtis annus atneschti norecziau.

38. Mana Szeme bes schauks prisch mane, bei rędos bes werks isch wieno.

39. Jei esch ios waisių walgijau ne mokeiens, ir Giwenimą Laukinikų iei pasunkinoiau,

40. Tada teauga man Vsnes wietoij Kwieczių, ir Erschkeczei wietoie Mieszių.

Galas szodzių Hiobo.

XXXII

ada liowes anie tris Wirai Hiobui atsakiti, kadangi ghis teisumi dares.

2. O Elihu sunus Baracheelo isch Bus, Gimines Ram, papika ant Hiobo, iog ghis sawa Duschę daugiaus teisinoia nei Diewą.

3. Jr papjka teipaieg ant sawa trių Prietelių, iog newieno atsakimo ne rade, o wienok Hiobą praszude.

4. Nesa Elihu buwa laukens, ikki anis su Hiobų perkalbeia, kadangi anis sennesni buwa uszu sawe[1].

5. Todelei regedams, iog newieno atsakimo ne buwa Burnaie anų trių Wirų, papjka ghis,

6. Bei schitaipo atsake Elihu sunus Baracheelo isch Bus, bilodams.

[38] pabr., v. *Namusą*;
[39] pabr., pršt. *wartus*;
[40] v. *Klausantį*;
[41] pabr., v. *Knigas*;
[42] įtrp.;
[43] var. *aprischcziau.*
XXXII. [1] pabr., v. *ghi*;

Esch iaunas, o ius seni, Todelei esch baidziaus, ir bijoiaus sawa Kunsta[2] ant iusu paroditi <sawa dumą[3] iumus pasakiti>

7. Esch tariau, Tekalb mætai, ir daugibe senistes te paroda ischmintį.

8. O Dwasse esti Szmonisų, ir Kwepimmas[4] Wissogalinczioio dara anus ischmananczius.

9. Didieghi ne este wissų Jschmaniantis[5], ir Senniegi neischmana Tiesą

10. Todelei ir esch kalbesiu, klausik manes, ir esch sawa Kunsta[6] parodisiu.

11. Schitai, esch laukiau, ikki ius kalbeiot. Esch daboiaus iusu Jschminties, ikki tropitumbit[7] tikrus Szodzius.

12. Jr daboiausi iusų. Bet schitai nera newieno isch iusu, kursai Hiobą apbartų, alba ant io szodzių atsakitų.

13. Jus maszu nesakisit. Mes ischmintį tropiam[8], Jog Diewas ghį patreme, o (...)[9] kits niekas.

14. Thie szodei man ne passidaboij. Esch iem ne teip pagal iusu szodzių (...)[10] atsakisiu.

15. Ach anis nussimine, neprimana daugesni atsakiti. Anis nebegal kalbeti.

16. O kadangi esch laukiau, o anis negaleia kalbeti (nesa anis tikai[11] stow, bei daugesni neatsaka),

17. Tadda esch sawa Dali atsakisiu, ir sawa Kunstą[12] parodisiu.

18. Nesa esch szodzių teip pilnas esmi, kaip Dwasse mane Pilwe maname wargin.

19. Schitai pilwas mana esti kaip nauias Winas, uszkamschitas, kuris nauius[13] Bosus perplesch.

20. Esch turiu kalbeti, kaip Dwasę atgaunu, Esch turiu sawa lupas atwerti ir atsakiti.

21. Esch newieno personos ne weisdeiau, bei newieno Szmogaus ne girsiu.

22. Nesa neszinnau (iei tatai daricziau) bau ne atimtų mane po maszo mana Sutwertoias.

[2] pršt. *ischmintį*;
[3] v. *szinoimą*;
[4] v. *inkwepimmas*, pršt. *Odem*;
[5] v. *mintingesni*;
[6] pabr., v. *szinoimą*, pršt. *ischmintį*;
[7] pršt. *kalbetumbit*;
[8] pabr., v. *kalbeiom*;
[9] išbr. *bet*;
[10] išbr. *iem*;
[11] pabr., v. *tiledami*;
[12] pabr., pršt. *ischmintį*;
[13] tais. iš *nauias*.

XXXIII

lausik Hiobe, mana kalbesio, ir dabokes wissų mana Szodzių.
2. Schitai esch atweriu sawa Burna, ir mana Lieszuwis kalba mana Burnoie.
3. Mana Schirdis tikrai kalbes, bei mana Lupos tikrą[1] Jschmintį sakis.
4. Dwasse Diewo mane padare, ir garas[2] Wissogalinczoio man giwatą dawe.
5. Jei gali, atsakik man, Taisikes prisch mane bei stowek.
6. Schitai, Esch teip gerai esmi Diewo kaip tu. Bei isch molio ir esch esmi daritas.
7. Tacziau tu delei manens ne issigansk, ir mana ranka ant tawens nebus persunki.
8. Tu kalbeiei po mana ausimis, balsą tawa kalbeghimo esch turreiau klausiti,
9. Esch esmi czistas, be Nussideghimo, nekaltas, bei neturiu newieno Grieko.
10. Schitai, (...)[3] ghis bila prisch mane rada, todelei taria ghis mane io neprieteliu[4] santį.
11. Ghis koię mana indeia Schiekschtana, ir wissus mana Kelius apsergeia.
12. Schitai, Jsch schų paczių szodziu sakau[5] esch[6] prisch tawe. Tawe santį kaltą. Nesa Diewas daugesni est nei Szmogus.
13. Kodelei tu su io nori bartissi, iog ghis taw neatadûst rakunda isch[7] wissų sawa darbų.
14. Kada Diewas wieną kartą koktai kalba, tadda ghis tatai paskui[8] nepadumoi[8].
15. Sapnije Regeghime nakti, kaip Miegas appûla Szmones, kada anis ant patalo miekt.
16. Tadda atwer ghis Ausį Szmonių ir ischgandin ios, ir pakaroij ios.

XXXIII. [1] pršt. *czistą*; [2] v. *inkwepimas*, pršt. *odem*; [3] išbr. *Ghis bilą prisch mane rada, tadel ghis laika mane sawa neprieteliumi*; [4] tais. iš *neprietelį*; [5] pršt. *schlissen*; [6] pabr.; [7] įtrp.; [8] tais. iš *nepadumoi paskui*;

17. Jdant ghis Szmogų nog io Dumos atkreiptų[9], ir apsaugotų ghį[10] nog Puikistes

18. Jr czeditų io Dusches ieib neprapultu, ir ia giwata, ieib ne inklutų[11] ing kardą.

19. Ghis pakaroij ghį Sopeghimu ant io Patalo, ir io wissus Kaulus didei.

20. Jr dara io Giwatą[12] tokę, kaip[13] ghis Strowos baidos[14], ir io Duschę, kaip[15] ana walgiti nenorisi.

21. Jo Miesa gaischta, kaip[15] negal gerai regeti, Bei io Kaulai ira sudauszami, kaip[15] iu ne rodas regia.

22. Kaip[16] io Dusche artinassi prapůlimop, ir io Giwata Numirusiumpi.

23. Jei tada Angelas, wienas isch tukschtanties su io kalba, ieib praneschtų Szmogui kaipo gerą dariti.

24. Tada ghis iem bus malonus, ir bilos. Jog ghis bus ischgelbetas, iog ne nueis[17] ing prapůlimą. Nesa esch Suiednoghimą radau.

25. Jo Miesa teszellioie kaip iaunischkes[18], ir te atgauna ghis wel iaunistę.

26. Ghis melsis Diewą, tas iem bus malonus, ir parodis sawa Weida su dziauksmu, ir uszmokes Szmogui pagal io Teisibe.

27. Ghis po akim Szmonių paszins[19], bilodams. Esch noreiau sussigrieschiti ir Prową perkreipti, Bet man tatai nieka nebutu gelbeię.

28. Ghis mana Duschę ischgelbeia, ieib nenueitų prapůlimana[20], bet idant mana Giwata Schwiesibę[21] regetų,

29. Schitai, Wis tatai Diewas dara Szmogui[22] kosznam du alba tris kartus.

30. Jeib io Duschę sugrąszintų isch prapůlimo, ir perschwieśtų[23] ghį Szwake Giwuių.

31. Dabokes Hiobe, ir klausik manens. bei tilek idant kalbecziau.

32. O iei turi ką sakiti, atsakik man. Sakik, Jei essi Teisus, esch rodas klausisiu.

33. O iei nieko[24] ne turi, tadda klausik manens bei tilek. Esch tawe Jschmintį pamokisiu.

[9] v. *werstų*;
[10] pabr.;
[11] pabr., pršt. *įpultų*;
[12] tais. iš *Sziwatą*;
[13] v. *iog*;
[14] pršt. *eckelt, buksta*;
[15] v. *iog*;
[16] v. *Jog*;
[17] pabr., v. *ischkaks*;
[18] var. *iaunisteie*;
[19] tais. iš *paszinnos*;
[20] tais. iš *ing prapůlimą*;
[21] var. *Schwiesą*;
[22] tais. iš *Szmogu*;
[23] tais. iš *perschwiet*;
[24] įtrp.

XXXIV

5. Martij[1]

ei Elihu atsakidams biloia,

2. klausiket ius Jschmintingi mana Szodzių, Jr ius Protingi dabokites manęs.

3. Nesa Ausis permegin Kalbesį, ir Burna paragauia Strową.

4. Jsskirkem saw Sudą, idant paszintumbim[2] tarp sawęs kas gera ira.

5. Nesa Hiobas sake, esch esmi Teisus, o Diewas uszgin man mana Prową.

6. Esch[3] turiu melagiu[4] buti, kaczei nepriwestas, Bei esmi warginams isch mana Stręlų, kaczei nieku nenussideiau.

7. Kas ira toksai kaip Hiobas kursai apiůkimą geria kaip wandeni?

8. Jr ant kelio waikschczoij su Piktodeieis, ir keliauia su Szmoniems Diewo nessibiantems[5].

9. Nesa ghis biloia. Kaczei kas geras ira, tacziau ghis po io akim nieko nestow.

10. Todelei klausiket manens ius Jschmintingi Szmones, Tatai testow toli, kaip[6] Diewas negeras butų, Jr Wissogalinsis neteisus.

11. Betaig ghis uszmoka Szmogui kajp ghis[7] ussluszija, ir attaduost kosznam pagal io giwenimo.

12. Be abeioghima[8], Diewas newieno nepraszuda per netiesą, ir Wissogalinsis nekreipia Tiesą.

13. Kas tatai pataise kas ant Szemes ira, ir kas apskritinę Szemes pastate?

14. Jei ghis noretų, tadda wissų Dwassę ir Kwapą sawensp surinktu,

15. Wissas Kunas isch wieno sugaischtų, bei Szmogus wel Pelinais pawirstų.

16. Jei (...)[9] ischmanai, klausik tatai, ir dabokes balso mana Szodzių.

17. Er kas Tiesą silitų[10], iog aną[11] peikia? Jr tu puikus budams, er todelei teisughį praszudisi.

18. Er pareitis karaliui sakiti, Tu wire netsnatliwas, ir Kunigaikschczui Jus Diewo nessibiantis?

19. Kursai ne weisd personas Kunigaikschczių, nei paszinsta Ponischką daugesni nei Pawargusį. Nesa anis wissi esti io Rankų darbai.

XXXIV. [1] pabr.;
[2] tais. iš *paszinnotumbim*;
[3] tais. iš *Er*;
[4] tais. iš *melagis*;
[5] tais. iš *nessibianteis*;
[6] pabr., v. *iog*;
[7] įtrp.;
[8] tais. iš *abeioghimo*;
[9] išbr. *tada*;
[10] tais. iš *prisilitų*;
[11] pabr., v. *ię*;

20. Vmai tur Szmones numirti, ir widui nakties issigansti ir prapulti. Macnieghi besilos atimæmi ira.

21. Nesa io Akis weisd koszno[12] Kelių, ir ghis szwalga ių wissus takus 〈waikschtineghimo〉.

22. (...)[13] Nera newienos Tamsibes nei aptemimo, kur Neteisieghi[14] galetų issislapiti.

23. Nesa ne wienam nera[15] paweliama[16], su Diewu bilineti.

24. Ghis puikuių daugia nuszawin[17], kurie nepaskaitami ira, ir kitus ių wieton pastata.

25. Todelei iog ghis paszinsta ių Darbus, ir apwercz anus[18] nakcze, kaip[19] sudauszitì[20] butu[20].

26. Ghissai Piktadeius sumet[21] wienan[22] kruwan[22], kur rodas nor.

27. Todelei iog anis[23] nog io atpůle, ir kelių io newieno nepaszinna[24].

28. Kaip schauksmas Pawargusiųiu tureia iopi ateiti, ir ghis schaukimą Pawargusių tureia klausiti.

29. Jam důdant pakaių, kas nor praszuditi, Jr iam nuslepiant Weidą, kas ghį nor ischwisti tarp Swieto ir Szmonių?

30. Ghis důst ant iu Ponawoti Weidomainį, ant karoghimo[25] Szmoniu.

31. Esch turiu po akim Diewo kalbeti, nei galiu liautissi[26].

32. Jei ne tropiau, tada tu mane geriaus pamokik. Jei ne tikrai dariau, tada to nebedarisiu daugesni.

33. Laukems ira atsakimas nog tawens. Nesa tu atmeti wis, bei tu pradeiei, ne esch. Jei tada ką szinnai, sakik.

34. Esch ischmintingų Szmonių pamokslą prijmmu, ir Jschmintingas Wiras klausa manęs.

35. Alle Hiobas kalb ne ischmintingai, ir io Szodei ne kitrus ira.

36. Manas Tiewe, testow meginams Hiobas ikki galo, todelei, iog ghis neteisuiump Szmoniump kreipiessi.

37. Ghis paduksindams Griekus sawa blusnija. Todelei testow muschams tarp musu, ir paskui tepleszg norins daug prisch Diewą.

[12] tais. iš *kosznoio*;
[13] išbr. *Nesa*;
[14] pršt. *Piktadiej*;
[15] tais. iš *ne*;
[16] tais. iš *pawelia*(?);
[17] tais. iš *nuszawinna*;
[18] pabr., v. *ios*;
[19] pabr., pršt. *iog*;
[20] tais. iš *ira sudauszama*;
[21] v. *dreb*;
[22] tais. iš *ing wieną kruwą*;
[23] v. *ie*;
[24] tais. iš *nepaszinnoia*;
[25] pabr., v. *paminimo*;
[26] v. *tileti*.

XXXV

ei Elihu atsake bilodams,

2. Bes tiesą kalbi, sakidams[1]. Esch teisesnis esmi nei Diewas?

3. nesa tu sakai. Kas po tawa akim ko stow? Ką gelbt[2], kaczei esch be Griekų darausi[3]?

4. Esch taw atsakisiu wieną[4] Szodį ir tawa Prieteliams su tawimi.

5. Weisdek Danguna, ir dabokes bei szwalgikes Debesių, anas[5] taw peraukschtas sanczes.

6. Jei sussigrieschij, ką gali iem padariti? Jr kaczei tawa Griekų daugia ira, ką iem padarai?

7. Jr iei Teisus butumbei, ką galli iem dů̊ti? alba ką ims ghis nog tawa rankų̊?

8. Szmogui kokiam koks tu essi, galetų neką[6] padariti tawa Piktenibe, ir Waikui Szmogaus tawa Teisibe.

9. Jie patis gal schauktissi, kada iemus abidų[7] darama ira, ir schauktisi[8] ant Pęties Didzuių.

10. Kurie neklaus kur ira Diewas mana Sutwertoias, daransis Giedoghimą nakties,

11. Kursai mus daugesni mokanczius dara, nei Pękų ant Szemes, ir Jschmintingesnius nei Paukschczius po Dangumi.

12. O ir anis tada schauks delei Puikistes Piktuių, bei ghis ių neischklausis.

13. Nesa Diewas Piktenibę neischklausis, ir Wissogalinsis to neweisdes.

14. Priegtam sakai, esch io[9] neregesiu. O po io akim ira Sudas, tiktai lauk io.

15. Kaczei io Kerschtas teip weikei neatlanka, nei rugoij, Piktenibių po akim esanczių.

16. Todelei Hiobas noprosnai sawa Burną atwere ir stelgessi (...)[10] be ischminties.

XXXV. [1] vt. išbr. *bilodams*;
[2] tais. iš *gelbti*;
[3] tais. iš *daraus*;
[4] įtrp.;
[5] v. *ias*(?);
[6] tais. iš *ką*;
[7] tais. iš *abidas*, v. *daug gwoltų*;
[8] tais. iš *schauk*;
[9] vt. išbr. *Diewą*;
[10] išbr. *su*.

XXXVI

lihu kalbeia toliaus bilodams.

2. Palukekem masz, esch taw parodisiu. Nesa esch nog Diewo pusses dabar turiu ką sakiti.

3. Esch isch tola sawa Protą[1] imsiu[2], ir parodisiu, mana Sutwertoghį[3] teisų santį.

4. Mana Szodei be abeioghimo bus tikri, ir mana Rasumas bus be wainos[4] po tawa akim.

5. Schitai, Diewas neatmet Macnuių, nesa ir ghis macnus esti isch stipribes Schirdies.

6. Diewo nessibijantį ghis neischlaika, bet gelbt pawargusį Tiesospi.

7. Ghis Akių sawa nekreipia nog Teisoio[5] ir Karaliams ghis důst sedeti[6] ant ⟨Throno⟩[7] Sosto wissadai, kaip anis aukschtai passiliekt.

8. Jr apkaltiems Schiekschtoie, ir surischtims[8] Wirwemis biaurei,

9. apreischke ghissai, ką anis padare, ir ių netsnatliwistę, iog (...)[9] newalę ira darę.

10. Jr atwer iemus Ausį ant snatliwistes[10] ⟨gero⟩ ir saka iemus, idant pikto liautunse.

11. Jei anis io klausa iem sluszidami, tadda anis geras dienas turedami pasens, ir rodas giwens.

12. O iei neklausa, tadda impuls ing kallawię, ir ischgaischt (...)[11] pirm[12] nei tikeiosi.

13. Weidamainei Kerschto sugauti, ne schaukessi, kaip anis apkalti gul,

14. tada ių Dusche wargosu mirs, ir ių Giwata tarp kekschinikų.

15. O pawargusį ghis isch io wargų ischgelbes, ir Vbagam atwers Ausį wargosų.

16. Ghis ischtrauks tawe isch ardwa Kaklo Tuszbos, kuri be dugno ira, ir tawa Stalas tures pakaių, pilnas wisso gero.

17. O tu bilą Piktuių darai gerą, ieib ių bila ir Prowa ischlaikita butů.

18. Dabokesi. Jei tawa Narsa nepagunde kokį warginti, alba iei nepalenke tawe dides Dowanas[13].

XXXVI. [1] v. *Rasuma*;
[2] tais. iš *atimsiu*;
[3] var. *Sutwereghį*;
[4] pabr., v. *nutarties*;
[5] tais. iš *Teisuių*;
[6] pabr., pršt. *sestisi*;
[7] pršt. *tron*;
[8] tais. iš *surischtams*;
[9] išbr. *sila ira*;
[10] pabr., tais. iš *Tsnatliwistes*;
[11] išbr. *ikki*;
[12] įtrp.;
[13] pabr., v. *Balwos*;

19. Bes aną[14] adboientį tawa Macę, alba Auksą, alba stipribę alba galeijma?
20. Ne įsigeiskes Nakties ieib Szmones ių Wietoie appultumbei.
21. Saugokes, bei ne werskes Netiesosp, kaip iau wargų delei pradeiei.
22. Schitai, Diewas peraukschtas ira io Maceje[15]. Kame mokitoias kaip[16] ghis ira?
23. (...)[17] Kas nor ant io paieschkoti io Kelį? Kas nor iem sakiti. Tu netiesą darai?
24. Atmink tawe io Sutwerimą ne szinnantį, kaip Szmones giest.
25. Nesa wissas[18] Szmones[19] reg tatai, szmones szwalga to isch tolo.
26. Schitai, Diewas ira didis ir nepaszinstams, io metus niekas negal ischtirti.
27. Ghis dara wandeni ieib butų maszi schlakelei, ir suwara sawa Debesis Kruwon ant Litaus.
28. Jeib Debesis teketų ir didei ant Szmonių warwetų.
29. Kaip ghis pradest Debesis ischtiesti, budu sawa aukschto Schetro,
30. Schitai, tadda ischtaisa ghis[20] sawa Sziebus ant ių, ir ap deng wissus Kraschtus Jurių.
31. Nesa thů ghis ischgandin Szmones, o wienok Penukschlo důst apsta.
32. Ghis ap deng Sziebus kaip rankamis, ir liepia[21] anus[22] tacziau sugrinschti.
33. Ape tatai důst Liudimą io Draugas, tatai esti, Perkuno Kerschtas Debesisą.

XXXVII

sch to nussiganst[1] mana schirdis ir dręb.
2. Praschau ius klausiket, kaip io Perkunas rugoij, ir koksai kalbesis isch io Burnos ischeit.
3. Ghis regia pra wissas Dangus ir io Sziebai szieboij ant galų (...)[2] Szemes.
4. Priegtam graud Perkunas, ir ghis graud sawa didziu Balsu. Jr kaip io Perkunas girdims ira, negal io nulaikiti.

[14] pabr., v. *ghį*;
[15] tais. iš *Maceie*, var. *Macij*;
[16] pabr., v. *koks*;
[17] išbr. *iei*;
[18] tais. iš *wissi*(?);
[19] v. *Swiets*;
[20] pabr.;
[21] tais. iš *liepe*;
[22] v. *ios*.
XXXVII. [1] tais. iš *issigansta*;
[2] išbr. *Swieto*;

5. Diewas graud sawa Perkunu baisei, ir dara didzius daiktus, o tacziau ne ira paszinstams.
6. Ghis kalba Snieguj, tadda ghis[3] iau sotug ⟨toiau⟩ ant Szemes, iei[4] didzam Lietui, tada iau didis Lietus gatawas.
7. Wissas Szmones tur ghis rankoie, kaip uszrakintas, idant Swietas szinnotų, ką ghis[5] gal[5].
8. Medinos Szwieris waikschczoie Skileie[6], ir passiliekt sawa wietoie.
9. Nug Pietų randosi Schturmas[7], ir nug Pusnakties Szaltis.
10. Jsch Kwapo Diewo randasi Schaltis, ir didi wandens, iem dů-dant ischtirpti.
11. Didi debesis persidalij, ieib schwiesů butų, ir per Miglę passiroda io Schwiesibe.
12. Ghis nukreipia Debesis katrul norįs[8], idant anis ischtaisitų wis ką ghis iemus prisaka ant Szemes.
13. Buk tatai ant Gimines, alba ant Szemes[9], iei sussimilstans ira[10].
14. Dabokes Hiobe, pastowek ir suprask Stebuklus Diewo.
15. Er szinnai kada Diewas toktai ant ių uszwed, ir kada ghis schwiesibę sawa Debesių ischleid?
16. Er szinnai tu kaipo Debesis persidalij[11]? kurius Stebuklus Tikrieghi[12] szinna.
17. Kaip tawa rubai schilti ira, kada szeme tika ira nog (...)[13] ⟨Peitweio⟩.
18. Teip tu ischtiesi Debesis Kurios stiprei stow kaip nulietas Sarkalas.
19. Rodik mumus ką mes iem sakiti turrim. Nesa mes thi neischkaksim delei Tamsibių.
20. Kas iem pasakis, ką esch kalbu? Jei kas kalb, tas bus praritas.
21. Dabar neregiama ira Schwiesibe[14], kuri Debesisa schwiesoi (...)[15] ⟨szibba⟩ o kaip Weias putsch, taip nussiklaroij[16].
22. Nug Pusnakties[17] ateit Auksas ant Liaupses po akim ischgans-tingoio Diewo.
23. O Wissagalintį anis negal permaniti[18], kuris teip didę[19] tur macę.

[3] įtrp.;
[4] tais. iš *ieib*;
[5] tais. iš *ghį galintį*;
[6] pršt. *Daube, Vrvůsą*;
[7] pabr., v. *weias.*, *wæsuls*;
[8] tais. iš *nor*;
[9] pabr., v. *Tautos*;
[10] v. *rodąsi*;
[11] pršt. *issikraik*;
[12] pabr., v. *tōbūlī*, pršt. *volkomen, aprepnieghi*;
[13] išbr. *Paludieno*;
[14] var. *Schwiesa*;
[15] išbr. *spindz*;
[16] pabr. *klaroij*, v. *taisa*;
[17] v. *Schaures*;
[18] v. *apglepti*;
[19] tais. iš *didis ira*(?);

Nesa ghissai ape sawa Prową ir geros[20] bilos[20] delei[21] rakundos[22] neatadůs.
24. Todelei io tur bijotissi Szmones, o ghis newieno nessibija, kaczei ischmintingo.

XXXVIII

ei Ponas atsake Jobui isch Perkuno[1] ⟨schturmo, debesies⟩ bilodams.
2. Kas ira teipo Kleioiensis Jschmintije, ir kalbąsis[2] teipo nerasumingai?
3. Apiůsk tawa strenas kaip Wiras, esch tawe klausiu, Mokikem.
4. Kur buwai tu kaip esch Szemę nugruntawoiau? sakikem, iei teip Kitrus essi.
5. Er neszinnai, kas iei maczų[3] pastate? alba kas ant ios Wirwę tiesos[4] trauke?
6. Alba ant ko stow ios koios insmaigitas[5]? Alba kas pagulde iei kampo[6] akmeni?
7. Kaip mane Auschros szwaisdes isch wieno liaupsina, ir schukawa wissi waikai Diewo[7].
8. Kas Mares sawa[8] wartuosu uszrakinna, kaip anos[9] ischschoka kaip isch kuno[10] Augiwes.
9. Kaip esch anas[11] Debesemis apwilkau ir ing aptemimą inwinioiau kaip Wistiklusna[12]?
10. Kaip esch iems uszginiau tekeghimą Pilimų mana, ir pastacziau iems Vssklandas ir Durris[13].
11. bilodams. Jkki cze ateisi[14], nei[15] toliaus. Schicze tur nussistabditi tawa puikas Wilnes.
12. Tugu tawa czese Ritui prisakiei, ir Auschrai ios wietan[16] iszenklinai?
13. Jdant Kampai[17] Szemes pataisiti, ir Piktieghi isch thę ischkratiti butų.

[20] tais. iš *gerą bilą*;
[21] įtrp.;
[22] tais. iš *rakunda*(?).
XXXVIII. [1] pršt. *węsulo*;
[2] tais. iš *kalba*;
[3] pabr., v. *Rubeszių*;
[4] pabr., v. pabr. *maczios*, pršt. *rubeszaus*;
[5] pabr., tais. iš *insmagitos*, pršt. *insmeigtos*;
[6] pabr., v. *sansparo*;
[7] tais. iš *Diewa*;
[8] v. *ių*;
[9] v. *ios*;
[10] pabr., pršt. *sziwatos*;
[11] v. *ies*;
[12] tais. iš *ing Wistiklus*;
[13] pabr., pršt. *Wartus*;
[14] pabr., v. *taw ischkakti*;
[15] tais. iš *ne*;
[16] tais. iš *vietą*;
[17] v. *Sansparai*;

14. Ta[18] peczetis persimainis kaip Molis, ir anis stowes kaip rubas.
15. Jr Piktiemus ių Schwiesibe[19] bus atimta. ir Petis Puikųių bus sulauszitas.
16. Er ischkakai tu Dugną Marių, ir waikschczioiei Pędůsu Gilibes?
17. Er atsiwerę̣s taw kartunta Smerties Durris[20]? Elba (?) er regeiei Wartus Tamsibes?
18. Er szinnai kaip Plattus Szeme ira? Sakik, er szinnai wis tatai?
19. Kamme Kelis, kur Schwiesibe[21] giwen, ir kuri ira Tamsibes wieta.
20. Jdant szinnotumbei ios Araikus[22] ⟨rubeszius⟩ ir suprastumbei Taka ios Namų.
21. Er szinnoiei tawe thů cziesu gimsentį? ir kiek tawa dienų turetų buti?
22. Er buwai thį[23] isch kur Sniegas ateit[24]? alba regeiei isch kur Lędai ateit?
23. Kurius esch usztureiau ikki czeso Wargų, ir ant dienos Kowos ir Kario.
24. Kurio keliu skiressi Schwiesibe[25]? ir ischeit Sauletekis ant Szemes?
25. Kas ischdalija didzam litui io taką? bei Kęli Sziebams ir Perkunui?
26. Kaip[26] nulij ant Szemes, kur ne wieno nera, pustineie kur newieno nera Szmogaus?
27. Kaip[26] ghis ischpilda Pusczes[27] ir Girres, ir padara iog Szole auga?
28. Kas ira Litaus Tiẹwas? Kas pagimde[28] Schlakus Rassos?
29. Jsch kieno kuno ischeia lędai[29]? ir kas pagimde[30] Schalną po Dangumi?
30. Kaip[31] wandů paslepams ira kaip po akmenų, ir Gilibe aukschtai suwerda[32].
31. Er gali tu rischi septinių[33] Szwaigsdu[33] sumeksti? Alba rischį Oriona ischrischti?
32. Er gali tu Ritų szwaigsdę atwesti sawa czesu? Alba Weszimmą Danguie ant sawa Waikų atwesti?

[18] tais. iš *tas*;
[19] var. *Schwiesa*;
[20] pršt. *Wartai*;
[21] var. *Schwiesa*;
[22] pabr.;
[23] tais. iš *thin*;
[24] pabr., v. *randasi*;
[25] var. *Schwiesa*;
[26] v. *iog*;
[27] pršt. *einöde*(?), *pustjnes*, *wiltnis*, *puschczes*;
[28] v. *leida*;
[29] tais. iš *lędas*;
[30] v. *leida*;
[31] v. *iog*;
[32] pabr., v. *suschala*, pršt. *gestehet*, pršt. pabr. *suruksta*;
[33] pabr., pršt. 7 *stern*, *Sieto*;

33. Er szinnai kaip Dangus tur waliotas buti? Alba er gali tu ghį pawalioti ant Szemes?
34. Er gali tu tawa Perkuną Debesije aukschtai (...)[34] wadzoti? Alba er tawe Daugibe Wandinio apdengs?
35. Er galli tu Sziebus ischleisti, kaip anis eidami, bila, Schitai mes?
36. Kas důst Jschmintį paslaptije? Kas důst kitrą dumą?
37. Kas ira teip Kitrus, kursai galetų debesis paskaititi? Kas gal wandinio Batschkas[35] Danguie uszkimschti?
38. Kada Dulkes ira aplaistamas, kaip[36] anos[37] sussistata[38] ⟨sussitraukia⟩[38] ir stukais sulimpa.

XXXIX

r galli tu Lewienei ios Pleschimmą (...)[1] ant medzoghimo doti? ir waikus Lewo pasotinti?
2. Jog[2] anis atsigul sawa wietoija, ir atsijlsta Skileie[3] kur sęli (?)[4]?
3. Kas pataisa Warnui io penukschlą, kada[5] io waikai Diewop schaukessi, ir kleioij lekiodami strowos neturedami?
4. Er szinnai kada pawed medinas Aschkas ant Olų? alba er daboieis kada Ellinei nieschczi[6] ira[6]?
5. Er paskaitei (...)[7] ių Menus kada pilnos[8] tampa[8], alba er szinnai czesą kada anis pawed?
6. Anis passilenk ⟨sussilenk⟩ pawesdamos, ir pleschosi, ir ischleidz sawa waikus.
7. Ju waikai nutunk ⟨tamp riebus⟩ ir passiduksin Javůsų, ir ischeit nei sugrinschta iumpi.
8. Kas Szweris teipo walnus paleida? Kas atrischa Wirwes ⟨rischus⟩ Szwerų,
9. Kuriems esch Laukus dawiau kaip[9] anis anų Namai butų, ir Pustine ieib ių Giwenimas butu.
10. Anis paniekin barschkeghimą[10] Miesto, beldeghimą waranczio ⟨medzoienczio⟩ negird.

[34] išbr. *atwesti*(?);
[35] pršt. *wasserschleuche, wiedrus*, išbr. *Jndai*;
[36] v. *iog*;
[37] v. *ios*;
[38] vt. išbr. *sulimpa*, v. pabr. *suwerda*.

XXXIX. [1] išbr. *priwariti*? (?);
[2] vt. išbr. *Kaip*;
[3] pršt. *höle, Olaie* *<punoie>*;
[4] tais. iš *sęlleia*(?);
[5] vt. išbr. *kaip* ir *iog*;
[6] pabr., v. *pradeia*;
[7] išbr. *tu*;
[8] pabr., pršt. *pritwinka*;
[9] v. *iog*;
[10] pabr., v. *beldesi*;

11. Anis weisd kalnų, kur sawa[11] ganikla ira, ir regia kur szellioij.
12. Bes wienragis taw sluszis, ir passiliks pas tawa ędzes[12]?
13. Er gali iem iungą uszrischti, ieib su io redas[13] daritumbei[13]? idant ghis po tawimi artų (...)[14] Lankosu?
14. Er galli io nussitiketi, ieng teip stiprus[15] ira? bau ne dirbs taw?
15. Er ischtikesi iem iog ghis taw tawa Seklą sugranszins, ir ing tawa Klonus surinks?
16. Pluksnos Pawo graszesnes ira nei Sparnai ir pluksnos Gandro,
17. kursai[16] sawa pautus ant Szemes paliekt, ir důst anus Sausai Szemei ischpęrreti.
18. Ghis uszmirschta kaip[17] galetų suminti buti, ir Szweris medina anus[18] galetų sudauszititi.
19. Ghis taip Kiets[19] ira prisch sawa waikus, kaip kada anis ne io butů, Neatboiasi, (...)[20] sawe[21] noprosnai dirbanti.
20. Nesa Diewas iem Jschmintį ateme, ir proto[22] ne pridawe.
21. Tu cziesu kaip ghis passipucz[23], issikel ghis[24], ir iůkessi (...)[25] Szirgo bei Wiro.
22. Er galli tu Szirgui Silos pridůti, alba io kaklą graschinti io schauksmu[26]? ⟨Szwengimu⟩
23. Er gali (...)[27] ghį ischgandinti kaip[28] Szogą[28]. Tatai ira girus io Nases. Kas ischganstinga ira.
24. Ghis dausza[29] koiamis Grindis[30], ir esti dransus Mace, ir ischeit prisch Sbrainus.
25. Ghis iůkesi baidimo ⟨bijoghimo⟩ nei issiginsta, nei bega nog Kardo.
26. Kaczei prisch ghį skamba Seidokas[31], ir szibba ragotine bei Sbroius[32].
27. Ghis dręba ir siaucz[33] ir kasa Szemes, nei klausa balso Trumittos.
28. Kaip Trumitta didei skamba, bila, Hui, ir suodz Kową[34] isch tolo. schauksmą Kunnigaikschczių ir schukawimą.

[11] pabr., v. *ių*;
[12] tais. iš *ędes*;
[13] pršt. *artumbei*;
[14] išbr. *Lankosa*(?);
[15] pršt. *silingas*;
[16] v. *sz powas*;
[17] pabr., v. *iog*;
[18] pabr., v. *ios*;
[19] pršt. *durus*;
[20] išbr. *iog*;
[21] tais. iš *sawa*;
[22] tais. iš *prota*;
[23] v. *atsities*;
[24] pabr.;
[25] išbr. *Raitiniko*;
[26] pršt. išbr. *schwengimu*;
[27] išbr. *tu*;
[28] tais. iš *prisch Szogus*;
[29] pabr., v. *Sparda*;
[30] v. *Szemę*;
[31] pršt. *lantzen, drauczius*, išbr. *Kopia*;
[32] pabr., v. *Drauczius*;
[33] pršt. *tobet*;
[34] pršt. *Baių*;

12. Užsak. Nr. 424

29. Wannagas bau ne lek isch tawa Rasumo, ir ischsklaid[35] sawa Sparnus Pietusna[36]?
30. Erelis bau nelek teip aukschtai isch tawa įsakimo, kaip[37] sawa Lisda aukschtibeie dara?
31. Ant ůlų ghis giwen, ir laikosi ant Skardumo[38] Olų (...)[39] ir ant stiprų wietų.
32. Jsch thę tika[40] ⟨szur⟩ [40] ghis penukschlo, ir io akis reg toli.
33. Jo waikai ger krauius, ir kur Maita ira, thę ghis laikosi[41].
34. Bei Ponas atsake Hiobui bilodams.
35. Jei kas su Wissogalincziu nor bartissi, er ne[42] pareitis tam priwesti? Jr kursai Diewą wainoij[43], tas er ne atsisakis[44]?
36. O Hiobas atsake Ponvi, bilodams.
37. Schitai, esch piktai[45] kalbeiau ką atsakisiu? Esch sawa ranką ant sawa Burnos uszdesiu[46].
38. Esch wieną karta kalbeiau, todelei daugesni neatsakisiu. Paskui esch to daugesni nedarisiu.

XL

ei Ponas atsake Hiobui isch Perkuno ⟨Debeses, Wesulo,⟩ bilodams.
2. Apiůsk tawa Strenas kaip Wiras. Esch tawe klausiu, mokikem.
3. Er tu mana Suda nieku padaritumbei[1], ir manne praszuditumbei, noredams Teisus buti?
4. Er turri Pætį kaip Diewas, ir gali ligu balsu grumenti[2], kaip ghis dara.
5. Apsiwilkes Pischnai, ir issikelk, apsidarikes schlowingai ir Ponischkai.
6. Jschbarstik[3] narsą tawa papikimo, weisdeket Pischnuių kur anės ira, ir nuszemink ios[4].

[35] pabr., v. *ischkieczia*;
[36] tais. iš *ing Pietus*;
[37] pabr., v. *iog*;
[38] tais. iš *Skardzų*;
[39] išbr. *ant Olų ir ant Olos*, pršt. *Kipffen oder Klippen*;
[40] vt. išbr *schur*;
[41] tais. iš *laikos*;
[42] įtrp.;
[43] pabr., v. *kaltin*, pršt. *tadelt*, *pakalb*;
[44] tais. iš *atsakis*, pršt. *N[icht] antwort[en]*;
[45] pršt. *ich bin leichtfertig gewest*, *nussideiau*, *piktai esch tariau*;
[46] tais. iš *paguldesiu*.
XL. [1] tais. iš *padaritumbim*;
[2] pabr., v. *grausti*, pršt. *donnern*;
[3] pabr., pršt. *Jschleisk*;
[4] tais. iš *ghios*;

7. Teip dabokes Pischnuiu kame anis ira, ir palenk ios. Jr ischpustik Piktůsius kur anis ira.
8. Pakask ios wissus Szemeie, ir nugramsdinkių Puikistę paslaptineie.
9. Tadda ir esch taw paszinsiu, tawa ranką deschinę tawe galinczę gelbeti.
10. Schitai, Behemoth, kurį esch su tawimi dariau, walga Schieną kaip Jautis.
11. Schitai, io stipribe ira io Strenůsų, ir io macis Bembe io pilwo,
12. Jo V̊dega issitinsta kaip Cedras, Gislos io Gedos issitempia kaip Schaka.
13. Jo kaulai ira kaip kietas Warjs, io kaulai ira kaip gelaszies Lasdos[5].
14. Ghis ira pradzia Kelių Diewo, kursai ghį leida, tas imma ghį sawa Kardu.
15. Kalnai augin iem Szoles, ir wissi medini Szwieris szaidzia thinai.
16. Ghis rodas gul pawiesije[6], truschosų[7] ir schliene[8] pasleptas.
17. Krumai ghį apdeng sawa pawesiu, ir Karklai[9] strowiu[10] apdeng ghį.
18. Schitai, ghis įrij ⟨insurbia⟩ Vpę ⟨Strowę⟩ nei didei adboiassi, taressi, norins Jordaną sawa Burna (...)[11] issemti.
19. Tacziau sugaunams ira io paties akimis, ir slanstais perwærema ira io Nosis.

XLI

6 Martij

(20). r gali Leuithaną traukti Krite, ir io Lieszuwį wirwe rischti?
2 (21). Er gali iem Meschkeri ing Nasį indeti bei Jla iem[1] Szandus prawerti?
3 (22). Bes ghis tawęs didei melsis, alba taw glaudos[2]?
4 (23). Bes ghis su tawimi padaris Sudereghimą? idant ghis taw wissadai Tarnu butų?
5 (24). Er gali su io szaisti kaip su Paukschcziu? alba ghį tawa Tarnaitiemus rischti[3]?

[5] v. *Kartis*;
[6] tais. iš *pawesije*;
[7] pršt. *schinosą*;
[8] pabr., v. *truschosu*;
[9] pršt. *bachweiden*, *Gudkarklai*;
[10] pabr., v. *pawersmiu*;
[11] išbr. *issurptu*(?);
XLI. [1] pabr., v. *io*;
[2] pabr., v. išbr. *glaudisis*, pršt. *heucheln*, *lungin*, *lugdins*, išbr. *lud*;
[3] tais. iš *pririschti*;

6 (25). Bes ghį Draugistes[4] suręschis, ant ischdalighimo Kupczams[5]?
7 (26). Er gali tu Tinklą papilditi io Oda, bei wārsză[6] io Galwa?
8 (27). Kaip tu io sieksi ranka, tada szinnok Kową santze[7], kurę tu ne ischtaisisi.
9 (28). Schitai, tawa[8] Nudieia[9] trotis[10], ir kaip ghį ischwjs[11], pabegs[12].
10 (1). Niekas nera teip dransus, kursai io galetų kibinti? Kas tada ira tassai, kursai po mana akim stoweti galetų?
11 (2). Kas man ko pirm dare, ieib iem uszmoketi turecziau? Mana ira, kas pa wissu[13] Dangų[13] esti.
12 (3). Priegtam esch dabar sakiti turiu, kaip didis, kaip macnus ir graszus ghis ira.
13 (4). Kas gal iem io Rubą atkloti? Jr kas drensa tarp io Dantų siekti?
14 (5). Kas gal Szandus io Weido atwerti? ischganstingai rodosi io Dantis aplinkui.
15 (6). Jo puikos Szwinos ira kaip stiprus Skidai, twirtai ir angschtai Kruwoie.
16 (7). Wieno uszgauna kitą, kaip[14] ne węięlis ne insigaun.
17 (8). Kita kaba ant kitos ir laikos kruwoi, kaip ne issiarda.
18 (9). Jo czuwims schibba kaip Szwake, Jo Akis ira kaip Wokelei Auschros.
19 (10). Jsch io burnos ischeit schibburei, ir ugningi Kibirkschtei ischschaunassi.
20 (11). Jsch io Nasies ischeit Dumai, kaip isch karschtų[15] Půdų[15] ir Katilų[15].
21 (12). Jo Kwapas esti kaip tikra Liepsna, ir isch io Burnos ischeit laisdanti ugnis.
22 (13). Ghis tur stiprą kaklą, ir iem ira mielu, Jei ko[16] gauna pagadinti.
23 (14). Sannarei io Kuno kruwoi laikosi[17], ir tweresi twirtai iampi. kaip[18] ghis[18] negal pairti.
24 (15). Jo Schirdis kieta ira kaip akmů, ir teip twirta kaip stukas ipatinio akmenio Melniczes.

[4] v. *Taworczius*;
[5] tais. iš *Kupschams*;
[6] pažymėti prozodiniai ženklai, pršt. *fischreuse, buczius*;
[7] tais. iš *santi*;
[8] pabr., v. *Jo*;
[9] v. *sz*, pršt. *sz imponentis in eum manum*;
[10] tais. iš *tratis*;
[11] tais. iš *ischwjsta*;
[12] vt. išbr. *tur pabegti*;
[13] tais. iš *wissas Dangus*;
[14] pabr., v. *iog*;
[15] tais. iš *karschto Půdo ir Katilo*;
[16] tais. iš *ką*;
[17] tais. iš *laikos*;
[18] pabr., v. *iog*;

25 (16). Jam passikelus nusigansta Stiprieghi, ir iem pradeius[19] nera sussimilima.
26 (17). Jr kaip io nor imti kardu, nekruta, alba ragotine puczka ir Pancerumi.
27 (18). Ghis taria[20] Gęlaszį schaudus sanczius[21] ir Warį kaip supuwusį Mædį.
28 (19). Strela io ne prawarjs, akmenei[22] welksnines iem regesi Stambrai.
29 (20). Kugį ghis taria Stambrus sanczius, ghis iůkesi drebanczios ragotines[23].
30 (21). Pa io gul aschtri akmenis, bei ghis pereit aschtrus Olus, kaip per Purwa.
31 (22). Ghis padara kaip[24] giles Marias tur Wirti kaip půdas, ir sumaischa anas[25], kaip mostis ira sumaischama.
32 (23). Pa io szibba Kelis, ghis padara gilljbe[26] tikrai szillą.
33 (24). Ant Szemes ne tur saw ligaus. Ghis daritas esti ieib be baimes butų.
34 (25). Ghis paniekin, wis kas aukschta ira. Ghis ira Karaliumi[27] ant wissų Puikuių.

XLII

ei Hiobas atsake Ponvi, bilodams,
2. Paszinstu, tawe wis galinti, ir newiena Diena taw nera apslepta.
3. (...)[1] Ne protingas tatai ira Wiras, kursai sawa Ratą dumoij paslepti. Todelei passiszinstůsi, ne ischmintingai[2] kalbeiens, kas[3] man[3] peraukschta[3] ira bei esch[4] nepermanau.
4. Tada ischklausik dabar, duokem kalbeti Esch tawe klausiu, mokikem
5. Esch tawęs Ausimis girdeiau, bei akis mana tawe nu teipaieg regia.
6. Todelei důmesi kaltas, ir Pakutawoiu, Dulkesą ir Pęlinosų[5].
7. Kalbeiens tada Ponas schus Szodzius su Hiobu, biloia (...)[6] Eli-

[19] v. *atent*;
[20] tais. iš *tar*;
[21] įtrp.;
[22] tais. iš *akmens*;
[23] pabr., pršt. *Lantze, drauczes*;
[24] pabr., v. *iog*;
[25] pabr., v. *ies*;
[26] pršt. *bedugnį*;
[27] tais. iš *Karalius*.
XLII. [1] išbr. *Todelei paszinstus neischmintingai kalbeiens*(?);
[2] v. pabr. *durnai*;
[3] v. *Ka esch neatsiekiu*;
[4] pabr.;
[5] tais. iš *Pęlinosą*;
[6] išbr. *ghis*;

phasui isch Thema. Mana rustibe pakirscha ant tawens ir ant tawa du Prieteliu, Nesa ius ne tikrai ape mane kalbeiot[7], kaip mana Tarnas Hiobas.

8. Jmkitiegi septinis Jauczius, ir septinis Awinus, bei eikite manop Tarnop Hiobop. ir affierawoket degamą[8] affierą uszu sawe; ir temeld mana Tarnas Hiobas uszu ius. Nesa io esch weisdesiu, idant iumus nedocziau ischwisti kaipo ius durnistę daret[9]. Nesa ius ne tikrai ape mane kalbeiot kaip mana Tarnas Hiobas.

9. Tadda nueia Eliphas isch Thema, Bildad isch Suah, bei Zophar isch Naema, ir dare kaip Ponas iemus sakens buwa, ir Ponas pawisdeia ant Hiobo.

10. Bei Ponas pagrensze[10] Apkalimą Hiobo, kaip[11] ghis meldesi uszu sawa Prietelius. Bei Ponas dawe Hiobui antratiek kaip tureiens buwa.

11. Jr ateia iopi wissi io Brolei ir wissos io Sesseres, ir wissi Kurie ghį pirm paszinna[12], ir walge su io, Namůsų io, ir grenszesi iopi, ir palinksminoia ghį delei wisso pikto, kurį Ponas ant io buwa uszleidens. Jr kosznas dawe iem graszų Graschį ir (...)[13] Auksiną Kaktos dzentilą.

12. Bei Ponas perszegnoia potam Hiobą daugesni nei pirm, kaip[14] ghis gawa Keturolika tukstanti[15] Awių, ir scheschis tukstantis[16] Welbludų[17], ir tukstanti[18] iungų Jauczių, ir tukstanti[18] Assilų.

13. Jr gawa septinis Sunus ir tris Dukteres.

14. Jr ghis pramine pirma Jemima, antrą Kesią, ir trecze Kerenhapuch.

15. Jr nerada tokių graszu Moterų, pra wissas Szemes, kaip Dukteres Hiobo. Jr iů Tiewas dawe iamus Tiewikschczes tarp ių Brolių.

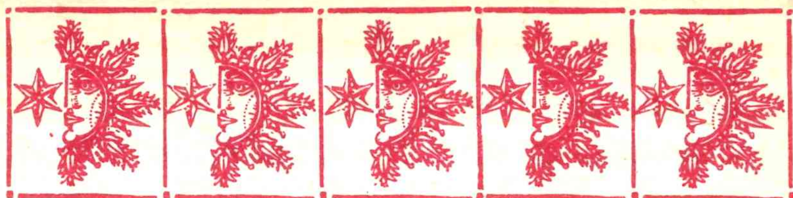
16. Bei Hiobas giwena pa schito, schimtą ir ketures deschimts mætų, kaip[19] ischwida waikus ir waikų waikus, ikki ketwirtos ailes ⟨gimines⟩.

17. Jr Hiobas numire nukarschens ir giwenimo (...)[20] Sotuns[21].

Galas Knigų Hiobo.

Libro Job subijci debet Psalterium, (...)[22].

[7] tais. iš *kalbeiat*;
[8] tais. iš *Sudegamą*, var. *deginoimą*(?);
[9] tais. iš *padaret*;
[10] pabr., v. *Suwerte*, v. pabr. *atwerte*[tais. iš *apwerte*];
[11] pabr., v. *kada*;
[12] tais. iš *paszinnoia*;
[13] išbr. *auksiną*;
[14] pabr., v. *iog*;
[15] tais. iš *tukschtanti*;
[16] tais. iš *tukschtantis*;
[17] pršt. *Kamelų*;
[18] tais. iš *tukschtanti*;
[19] pabr., v. *iog*;
[20] išbr. *satuna*(?);
[21] tais. iš *Sotunas*;
[22] išbr. *quod in 8 Lituanice a me translatum descriptum extat* ϱ.

PSALTERAS[1]

Anno 1580. die vero 20. Maij.

I[2]

alaimintas[3] <bijans Diewo[4] teisus> ira tas wiras, kursai ne waikschczoio surinkime[5] Diewo nesibijanczųių, nei sussisedeghime apioktųių sedeio, nei ant kelio grieschnuių stoweio.

2. Bet Sokone WIEschpaties walia io, ir Sokone io dumosis dieną ir naktį.

3. Tassai bus kaip medis sodintas pas strowes wandenų kursai waisiu sawą sawa duost cziesu, kurio lapas ne nupuola, ir wis ką daris, gierai seksis.

4. O Nessibijantis Diewo ne taip, bet kaip pelus, kurias nupuczia weias.

5. Todiel nekelsis Nessibiiantis Diewo Sude, nei grieschnieghi pulke teisuių.

6. Nesa pasząsta Wieschpats kelį teisuiu, bei kelis Nessibijanczųių Diewo sugaisch.

I. [1] tais. iš *PSALTIERAS*; [2] skyrius (I) pršt. vt. išbr.; [3] vt. išbr. *Paschlowintas*; [4] tais. iš *Diewo bijans*; [5] vt. išbr. *rode*;

I[6]

erai[7] tam, kursai ne waikschczoij[8] (...)[9] Diewa nesibijan-
czių, nei eit Keliu grieschnuiu, nei sied[10] kur apiokientis[11]
⟨pamietnikai⟩ sied[12].
2. Bet mekstasi Sokonu WIEschpaties, ir kalb[13] ape io Sokoną die-
ną ir naktį.
3. Tassai ira kaip mędis sodintas prieg upių, kursai waisiu sawa
nesch[14] sawo cziesu, Jr lapai io ne pawÿsta[15], ir ką dara, sekasi.
4. O[16] taip ne ira Nesibijantis Diewo[17], bet kaip pęlus, kurius weias
ischbarsta
5. Todiel neissilaika nesibiantis Diewo[18] Sude, Nei Grieschnieij[19]
surinkime Teisuių.
6. Nesa WIEschpats szinna kelį Teisųių, O Diewo nesibianczųių
Kelis sugaischta.

II

odel[1] siauczia[2] Pagonis, ir szmones kalb noprosnai?
2. Karalei Szemes stengiasi, ir Ponai rodija tarp sawęs,
priesch Wieschpatį ir io Teptąghį?
3. Sudraskikime[3] ių rischus, ir atmeskime nuog sawęs ių wirwes.
4. O Dangui[4] giwenansis iuokesi iů, ir Wieschpats niekinna[5] ios.
5. Ghis kartųta su ieis kalbes narsije[6] sawa, ir sawa Kerschtu[7] ios[8]
ischgandins.
6. O esch sawa karalių įstacziau, ant mano schwento kalno Zion.
7. Esch noriu ape tokį budą sakiti, kaip[9] Wieschpats man kalbeia,
Tu essi mana Sunus. Schę dieną tawe pawaisiau[10].

[6] visas šis skyrius išbr.; [7] v. *palaimintas*; [8] tais. iš *waikschczoia*; [9] išbr. *rode*; [10] tais. iš *siedzia*; [11] tais. iš *apioktieghi*, pršt. *apiokteiei*; [12] tais. iš *siedzia*; [13] tais. iš *kalba*; [14] tais. iš *nescha*; [15] vt. išbr. *pabąla*, pršt. *papluska*(?); [16] vt. išbr. *Bet*; [17] tais. iš *Diewo nesibijantis*; [18] tais. iš *Diewo nesibiantis*; [19] tais. iš *Grieschniegi*.

II. [1] tais. iš *Kodiel*; [2] v. *siausti*; [3] pršt. *Sutraukime*; [4] tais. iš *Danguia*; [5] vt. išbr. *paniekin*, pršt. *spotten*, *pamietoi* [tais. iš *pamietoia*]; [6] tais. iš *narsija*, pršt. *Zorn*; [7] pršt. *Grim*; [8] vt. išbr. *anus*; [9] pabr., v. *iog*; [10] pabr., prir. ir pabr. *pawedzau*, prir. *pagimdziau*;

8. Praschik nuog manęs, tada duosiu taw Pagonis Tiewischken[11] ir Swieto galus[12] ing[13] tikrumą[13].
9. Tu iůs[14] gielszina Rikschte[15] sutrinsi[16], kaip půdus[17] tu anus[18] sukulsi.
10. Jschmanikitiegi ius Karalei[19], ir prijmkite protą[20] ius Sudzei ant szemes.
11. Slusziket Wieschpati[21] baimeje[22] ir dzaukities drebeghime[23].
12. Buczuokite Sunų, idant ne kerschtų (?)[24], ir ius prapultumbit ant kelio, Nesa io kerschtas toiaus uszdeks[25], bet gerai[26] wissiemus, kurie ant io nussitik.

III

salmas Dauido (...)[1] kada bega delei sawa sunaus Absolomo[2].
2. Ach Wieschpatie, kaip daug[3] ira neprietelių mana (...)[4], Jr daug[5] stęgesi priesch mane.
3. Daug[5] saka ape maną duschę,: Ghi ne tur newienos pagalbos Diewepi[6], Sela[7].
4. O tu Wieschpatie essi skida uszu mane, ir kursai apgarbin mane[8], ir Galwa mana[9] attiesensis[10].
5. Esch meldziuos mana balsu Wieschpatį, tada ischklausa ghis mane nog sawo schwentoio Kalno. Sela.
6. Esch gulliu ir miegmi, ir pabundu[11], nesa Wieschpats ischlaika mane.

[11] pabr., tais. iš *ing Tiewischkę*, pršt. *Tewikschczen*;
[12] tais. iš *galą*;
[13] pabr., pršt. *Eigenthumb, ant paweldeghima*;
[14] tais. iš *iuos*;
[15] pršt. *Scepter*;
[16] v. *sumuschi*;
[17] tais. iš *puodus*;
[18] pabr., v. *ios*;
[19] tais. iš *Karalius*;
[20] vt. išbr. *pamokslą*;
[21] tais. iš *Wieschpaczui*;
[22] tais. iš *su baime*;
[23] tais. iš *drebeghimu*;
[24] vt. išbr. *rustautų*(?), tais. iš *pakirschtų*, *ikerschtų*(?);
[25] var. *ussideks*;
[26] var. *gœrai.*
III. [1] išbr. *kaip*;
[2] tais. iš *Abselio*;
[3] tais. iš *daugia*;
[4] išbr. *griekų*;
[5] tais. iš *daugia*;
[6] tais. iš *pas Diewą*;
[7] pršt. *Si Sela obtulerit spectandum, toties mente iubila, agnoscens Deum laude et sermone incomprehensibilem: et in silentio mentis tantisper incognoscibilem ne mirare, nox nova innominabilis et laudes excellentes ocium diffugientis laudem resume, et nitere eum nominare et laudare, quem a quoque mortali nominari et laudari est impossibile.*
[8] pabr. nuo *uszu*, pršt. *mana, garbe mana*;
[9] tais. iš *mana Galwa*;
[10] tais. iš *atties*;
[11] var. *nubundu*;

7. Nessibijau[12] daugia schimto tukstancziu̧, kurie priesch mane aplinkui guldos[13].

8. Kelkesi[14] Wieschpatie, ir gelbekem manas Diewe, nesa tu ischtinki wissus mana neprietelius weidana[15] ir sutrupini dantis Diewo Nessibiancziu̧[16].

9. Wieschpatip[17] randama ira pagalba, ir tawą perszegnoghimas[18] ant tawa Szmoniu̧, Sela.

IV

salmas Dauido, pragiedamas[1] ant[2] instermentu̧[2].

2. Jschklausikem kada schaukiu, Diewe mana teisibes, kursai mane palinksmini[3] suspaudime[4], bukem[5] malonus, ir ischklausik maną maldą.

3. Mieli Ponai, kolei mana garbe bus apgiedinta[6]? Kaip nuodemais milit niekus[7], ir melus taip rodi? Sela.

4. Paszinkite, kaip[8] Wieschpats sawa schwentuosius (...)[9] stebuklingai wadzoij[10], Wieschpats gird kada esch iop meldzuosi.

5. Jei rustauiat, ne grieschiket, kalbekite su schirdimi iusu̧ ant iusu̧ patalu̧ laukdami, Sela.

6. Affierawokite teisibę, ir nussitikeket Wieschpatimi[11].

7. Daugia saka, kaip mumus schisai roditu̧ kas ger[12] ira? O[13] Wieschpatie pakelk ant musu̧ schwiesibę[14] tawo weido.

8. Tu palįksmini mana schirdį, kaczei anis[15] daugia[16] wino ir iawu̧ tur.

9. Esch guliu ir miegmi tikrai pakaiuie[17], nesa tu wiens Wieschpatie gelbi mane, iog[18] spakagingai[19] giwenu.

[12] tais. iš *Nessibijaus*;
[13] tais. iš *guldosi*;
[14] tais. iš *Kielkes*;
[15] tais. iš *ing weidą*;
[16] tais. iš *Nessibiancziu̧ Diewo dantis*;
[17] tais. iš *Pas Wieschpatį*;
[18] tais. iš *perszegnoghimą*.

IV. [1] pabr., v. *pirmgiedotins*;
[2] pabr., pršt. *Seitenspiel, ant Strunu, Vide ps[almum] 55, 61 et Vatablum, ps[almum] 4. Jtem Caluinum de Neg. ad*[nsk.];
[3] tais. iš *palinksminoghi*;
[4] prir. *tuszboj* [tais. iš *tuszba*(?)];
[5] tais. iš *bukim*;
[6] pabr., pršt. *apgedinama*;
[7] vt. išbr., <*nieknekius*> (?), pršt. *Eijtel, uanitas;*
[8] pabr., v. *iog*;
[9] išbr. *taip*,
[10] tais. iš *wadzoia*;
[11] tais. iš *ant Wieschpaties*;
[12] tais. iš *giera*;
[13] vt. išbr. *Bet*;
[14] var. *schwiesa*;
[15] tais. iš *anie*;
[16] v. *apstą*;
[17] tais. iš *pakaiuia*;
[18] vt. išbr. *kaip*;
[19] pršt. *Sicher*, <*alba kwaszingai* [tais. iš *kwasingas*] *ir bespiecnai*>.

V

salmas Douido, pirmgiedotins[1] uszu Tewischkę.
2. Wieschpatie klausik maną szodį, Dabokes kalbeghimo[2] mana.
3. Permanik mano schauksmą manas Karaliau ir manas Diewe, nesa po tawo akim[3] melsiůsi[4].
4. Wieschpatie anksti noretumbei[5] mana balsą klausiti, anksti tawenspi passigatawisiu, ir ant[6] to[6] dabasiůsi[7].
5. Nesa tu ne essi Diewas mekstansis[8] piktibe[9], piktasis[10], ne issilaika[11] po tawo akim.
6. Girpelnei ne issilaika po tawo akim, tu ne kenti wissų piktai daranczių.
7. Tu sugaischini[12] melagius, Wieschpats[13] ne kenczia krauio trokstancziųių ir falschiwųių.
8. O[14] esch eisiu tawa namůsna[15] ant tawo didzos malones, ir melsiuos prisch tawa schwentą Baszniczę tawa baimeie[16].
9. Wieschpatie wadzokem tawa teisibeie, delei neprietelių mana[17], taisik tawą Kielį[18] pirm manęs.
10. Nesa nasrosų ių nera nieko[19] tikro[19], widuiei ių ira schirdies kanczia. Jų kaklas[20] ira atwiras[21] grabas[21], sawa lieszuwieis anis wilioij[22] ⟨alba lugin⟩.
11. Kaltink anus[23] Diewe, idant pultų del[24] sawa dumos[25], ischtremk iůs[26] delei ių didzo perszengimo, nesa anis stengesi priesch tawe.
12. Tessidzaugia wissi kurie tawim nussitik, amszinai tegiria[27], Nesa tu ius[28] apgini, Tessidzaugiessi tawim, kurie tawą Wardą mili.
13. Nesa tu Wieschpatie perszegnoghi teisosius, tu apkarunawoghi ios malone, kaip skida.

V. [1] vt. išbr. *pragiedamas*; [2] tais. iš *kalbeghimų*, var. *kalbesio*; [3] tais. iš *akimis*; [4] tais. iš *melsiuos*; [5] pabr., v. *teikes*, v. pabr. *rodzik*; [6] pabr.; [7] tais. iš *dabasiuos*; [8] tais. iš *kursai meksta;* [9] pršt. *piktenjbe*; [10] tais. iš *kursai piktas ira*; [11] v. *passiliekt*; [12] v. *prapuldai*; [13] tais. iš *Wieschpatis*; [14] vt. išbr. *Bet*; [15] tais. iš *ing namus*; [16] tais. iš *baimeia*; [17] tais. iš *mano*; [18] var. *Kielia*; [19] v. *iokios tiesos*; [20] v. *nasrai*; [21] pabr., pršt. *atwira důbe*; [22] tais. iš *wilioia*, pršt. (*heucheln, luginti, lungin*); [23] pabr., v. *ios*; [24] vt. išbr. *nuog*, pršt. *isch|delei*; [25] tais. iš *dumų*, pršt. *fürnemen*; [26] tais. iš *iuos*; [27] tais. iš *tessigiria*; [28] tais. iš *iuos*.

VI

21 Maij.

salmas Dauido[1], pirmgiedotins[2] ant aschtůnių[3] strunų.
2. Ach Wieschpatie nemikarok narse tawa, Nei kosnikem[4]
manes[5] tawa kerschte
3. Wieschpatie bukem malonus, nesa (...)[6] silpnas esmi. Gidikem
Wieschpatie, nesa kaulai mana nussiganda.
4. Jr mana dusche didei nussiganda, Ach Wieschpatie, (...)[7] Kaip[8]
ilgai[8]?
5. Grenschkes Wieschpatie, ir ischgelbek mana duschę. Gielbekem
delei gieribes tawa.
6. Nesa smertije[9] ne atmenams[10] essi[10], Kas diekawos taw Pekloie[11]?
7. Apilsau dusaudams, wissą naktį paschlapinu patalą maną, Jr
padrekinu ascharomis pakloti[12] mana.
8. Mana gimis pagęda delei tuschbos, ir pasena, Nesa isch wissur
suspaudzams[13] esmi.
9. Atstokite nuog manęs wissi Piktodeiei[14], nesa Wieschpats gird
mana werksmą.
10. Wieschpats gird mana atsipraschima[15], Maną maldą prijm[16]
Wieschpats[17].
11. Wissi mana neprietelei testow gedoie, ir te issigansta didei. Te-
atsigręschta[18], ir testow giedoie[19] umai

VII

ekaltibe Dauido[1], ape kurę[2] giedoia Wieschpati[3], delei
szodzių Murino Jeminito.
2. Tawim Wieschpatie nussitikiu, manas Diewe, gel-
bekem nůg wissų persekdineianczių mane, ir ischgelbek mane.
3. Jdant anis maną duschę nesugautu ⟨sugrebtų⟩ kaip liutai, ir ne
sudraskitų, Kadangi nera Jschgelbetoio.

VI. [1] tais. iš *Douido*, [2] vt. išbr. *pragiedamas*; [3] tais. iš *aschtuonių*; [4] tais. iš *kosniknik*(?); [5] pabr.; [6] išbr. *esch*; [7] išbr. *kolei*; [8] pabr., prir. *Kolei*?; [9] tais. iš *smertija*; [10] tais. iš *atmena tawęs*; [11] tais. iš *Pekloia*; [12] tais. iš *paklote*, pršt. *Lager*, *gůlis*; [13] pabr., pršt. *umiams*; [14] pršt. *ubelteter*; [15] vt. išbr. *praschimą*, *usstogimą*, pršt. *fleh*[en], *deprecatio*; [16] tais. iš *prijmma*; [17] tais. iš *Wieschpatis*; [18] tais. iš *Teatsigrįszta*; [19] tais. iš *giedoia*.
VII. [1] tais. iš *Douido*; [2] vt. išbr. *kada ghis*, pršt. *Vide Flamminium*; [3] tais. iš *Wieschpaczui*;

4. Wieschpatie manas Diewe, iei toktai dariau, ir iei neteisibe rasta ra rankosų mana
5. Jei pikta attadawiau, pakaghingai su manim giwenantiemus, Alba[4] iei anus, kurie mane be prieszasties peike, paszeidziau.
6. Tada te persekdineij[5] mana ne prietelius mana duschę, ir tesugaun[6] ię, ir temin maną sziwatą szemesp[7], ir tepagulda maną Garbę dulkesna[8], Sela.
7. Kelkesi[9] Wieschpatie narse tawa, issikelk ant kerschto mana neprietelių, Jr atstatikim ⟨gielbekim⟩ wel Vredana[10] kurį man prisakiei.
8. Jdant szmones wel tawęsp sussirinktu. Jr tų paczių delei atsikilek.
9. Wieschpats ira Sudzia (...)[11] szmonių, Sudikem Wieschpatie pagal mana teisibę ir geribę[12].
10. ⟨Tessiliauia[13]⟩ Piktenibe[13] Nessibijanczių Diewo ir prawodik Teisiuosius, Nesa tu Diewe teisusis megini schirdis ir įszczius[14].
11. Mana skida Diewip, kursai geras schirdis gelb[15].
12. Diewas ira teisus Sudzia, ir Diewas koszną dieną grąschaiansis.
13. Jei ne nor[16] prissiwerstisi[17], tada[18] ghis sawa karda paglanda, ir sawa kilpinę įtempe, ir mierůij[19].
14. Jr uszdeia smertelnus strelas[20], sawa strelas[21] ghis pataise ant nuszudimo.
15. Schitai, tas pikta dumo[22], nepalaimu ira[23] nieschczas, bet[24] pagimdis patrotijmą[25].
16. Ghis duobę kase[26] ir ischkase[27], ir įpuole duobena[28] kurę padare.
17. Jo nekwartuna[29] atais[29] ant io galwos, ir piktibe[30] ant io můmenes[31] puls.
18. Diekuiu (...)[32] Wieschpacziui[33] isch[34] io teisibes ⟨delei⟩ ir liaupsinsiu wardą Wieschpaties aukschcziausioio.

[4] vt. išbr. *Angu*;
[5] tais. iš *persekdineia*;
[6] tais. iš *tesugauna*(?);
[7] tais. iš *prieg szemes*;
[8] tais. iš *ing dulkes*,
[9] tais. iš *Kielkes*;
[10] tais. iš *ing Vredą*;
[11] išbr. *ant*;
[12] pršt. *frömigkeit*;
[13] tais. iš *Testow galas Piktenibes*;
[14] pabr., prir. *inkschczes* [tais. iš *inkschczius*(?)];
[15] tais. iš *gielbti*(?);
[16] tais. iš *nori*;
[17] tais. iš *prissiwersti*;
[18] įtrp.;
[19] vt. išbr. *mierija*, pršt. *Zilen, numieriti*;
[20] vt. išbr. *schuwius*, pršt. *geschoss, Hebraice legite*(?) *Vasa morti*[*fera*], *padargus*;
[21] pršt. *pfeile, Wylitcze*;
[22] tais. iš *dumoij*;
[23] pabr., v. *esti*;
[24] pabr., v. *o*;
[25] v. *nieka*, pršt. *feil, nustokumas*;
[26] tais. iš *pakase, ischkase*;
[27] tais. iš *ischprowija*;
[28] tais. iš *ing duobę*;
[29] pabr., v. *rabata bus*;
[30] pršt. *frevel, iniquitas, violentia, siustas*;
[31] tais. iš *muomenes*;
[32] išbr. *Diewui*;
[33] var. *Wieschpati*;
[34] pabr.

VIII

salmas Dauido, pirmgiedotins[1], ant Githith[2].

2. Wieschpatie, wieschpats[3] musu[4] ⟨wieschpatauięs ant musu⟩ kaip schlowingas[5] ira[6] wardas tawa pra[7] wissas szemes[8], Kur taw diekawojama[9] ira Danguie[10].

3. Jsch burnos iaunų waikų[11] ir szindanczųių pagatawijai saw mace[12], Delei neprietelių tawa, kaip[13] ischpustitumbei[14] neprietelį[15] ir attakio geidentį[16].

4. Nesa regesiu Dangus tawa pirschto darbus, Menessi[17] ir szwaigsdes kurias[18] tu sutwerei[19].

5. Kas ira szmogus kaip[20] io atsimeni[21] Jr szmogaus waikas, kaip[22] ano[23] apsijmmi?

6. Tu duosi ghį maszą walandą apleistu[24] buti (...)[25] Diewo, bet garbe ir czestimi[26] apkarunawosi ghį.

7. Tu ghį Ponu[27] padarisi ant darbų[28] rankų tawa. Wis padeiei po koių io.

8. Awis ir iauczius wissus, taipaieg ir medinas[29] szwieris[30].

9. Paukschczius po Dangumi ir szuwis Mariosą, Jr kas Mariosą laikosi[31].

10. Wieschpatie Wieschpatauiensis[32] ant[32] musu[32], kaip schlowingas ira wardas tawa ⟨wissosų szemesų⟩[33]? pa wissas Tautas[34].

VIII. [1] tais. iš *pragiedamas*; [2] pršt. *vide Vatablum*; [3] pabr., v. *Karialiau*, pršt. *herrscher*; [4] pabr.; [5] pršt. *herrlich*; [6] pabr., v. *esti*; [7] pabr., v. *pa*; [8] pabr., v. *Tautas*; [9] tais. iš *diekawoghima*; [10] tais. iš *Danguia*; [11] v. *bernelių*; [12] var. *maci*; [13] v. *ieib*; [14] tais. iš *ischpustighi*, v. *[isch]gaiszintumbej*; [15] tais. iš *neprietelių*; [16] pršt. *rachgerig*, *parustitis*, *<alba passigieszantį>*; [17] tais. iš *Menų*; [18] tais. iš *kuriu*; [19] vt. išbr. *<leidai>*; [20] pabr., v. *iog*; [21] tais. iš *atmeni*; [22] pabr., v. *iog*; [23] pabr., v. *io*; [24] tais. iš *apleistam*; [25] išbr. *nůg*; [26] pršt. *schmuck*, *decus*, *honos*, *graszumu*; [27] tais. iš *Ponumi*; [28] tais. iš *darbus*; [29] vt. išbr. *medzio*; [30] pršt. *wilden thier*, *medinas szwieris*; [31] tais. iš *laikos*; [32] tais. iš *musu Wieschpats*; [33] pabr.; [34] vt. išbr. *szemes*.

IX

salmas Douido[1] ape graszų iaunumą, pirmgiedotins[2].
2. Diekuiu Wieschpati[3] isch wissos schirdies, Jr pasakau[4]
⟨paskaitau⟩ wissus tawa[5] czudus ⟨stebuklus⟩.
3. Dzaugios, ir linksmas esmi tawije, Jr liaupsinu tawa Wardą, wissų Aukschcziausesis.
4. Jog[6] tu mana neprietelius atbulai warei[7], Anis puole ir sugaischa po akim tawa
5. Nesa tu ischwedi[8] maną Sudą[9] ir bilą, Tu siedi ant kręslo, tikras ⟨teisus⟩ Sudzia.
6. Tu apbari[10] Pagonus[11], ir nuszawini Nessibijanczus Diewo, Jų wardą ischgaischini[12] ant amszių amszo.
7. Kardai neprieteliaus tur[13] galą[13], Miestus ischwertei, atminimas ių prapůle[14] su ieis.
8. O Wieschpats issilaika[15] amszinai, Ghis sawą Kreslą pataise ant Sudo.
9. Jr ghis sudis Szemę tikrai[16], ⟨teisei⟩ Jr szmones redis tikrai.
10. Bei[17] Wieschpats esti[18] Apgineias ubago[19], Apgineias bedoie[20].
11. Todel[21] nussitik tawim, kurie Wardą tawą paszinsta, Nesa tu ne apleidi, kurie tawe Wieschpatie ieschka.
12. Liaupsinkite Wieschpati Sione giwenantį, Apreikschkite tarp szmonių io Darbus[22].
13. Nesa ghis atmen[23] ir klaus[24] ių Krauio, Ghis ne uszmirschta schauksmo[25] Vbagų.
14. Wieschpatie bukem malonus, dabakes mana wargų, tarp neprieteliu, kursai tu mane ischkęli, isch wartų smerties.
15. Jdant (...)[26] pasakicziau wissą tawą schlowę wartusų dukteries Sion, Jdant dzaukcziausi[27] ant[28] tawo pagalbos.

IX. [1] tais. iš *Douida*; [2] tais. iš *pragiedomas*, pršt. *Vide Cornerum*; [3] tais. iš *Wieschpaczui*, vt. išbr. *Diewu*; [4] pabr.; [5] pabr., v. *ia*; [6] vt. išbr. *Kaip*; [7] pršt. pabr. <*sugrąszinai*> ; [8] pabr., v. *ischtaisai*; [9] pabr., v. *Prową*; [10] tais. iš *bari*; [11] tais. iš *Pagonis*(?); [12] tais. iš *ischgesai*; [13] pabr., v. *liowesi*; [14] tais. iš *prapuole*; [15] vt. išbr. *passiliekt*; [16] pabr.; [17] vt. išbr. *Jr*; [18] vt. išbr. *ira*; [19] tais. iš *ubago Apgineius*; [20] tais. iš *bedoia*; [21] tais. iš *Todiel*; [22] vt. išbr. *Wardą*; [23] tais. iš *atmena*; [24] tais. iš *klausa*; [25] tais. iš *schaukimo*; [26] išbr. *esch*; [27] tais. iš *dzaukcziaus*, pršt. *bucziau linksmas*; [28] pabr., v. *delei*;

16. Pagonis nuklimpa důbeie[29], kurę anis pagatawija. Ju Koia (...)[30] įkliuwa Tinkle[31], kurį[32] anis[33] paspende[34].

17. Schitaipo paszinstama ira, iog[35] Wieschpats (...)[36] sudija[37], Nessibiasis Diewa ussipine[38] darbana[39] sawa rankų, per szodį, Sela.

18. Ach idant Nesibijantis Diewo nugręschti butų peklon, Wissi Pagonis kurie Diewo uszumirschta.

19. Nesa ghis Vbago (...)[40] taip ne uszmirsch[41] nodemais, ir nussitikeghimas pawargusių[42] ne praschus[43] amszinai.

20. Wieschpatie kelkesi, idant szmones ne apturetų wirschaus, Te stow suditi po tawa akim wissi Pagonis.

21. Důk[44] iemus Wieschpatie mistra, idant Pagonis paszintų[45], sawe szmones ęsanczias. Sela.

X

ieschpatie, Kodel[1] taip toli atstoghi? Slapaise cziesu reikos[2]?

2. Kolei Nessibijąs Diewo pischniase[3], tur pawargulis[4] kenteti, Sussiglaudzia[5], ir pramana piktus[6] daiktus[6].

3. Nessibijąs Diewo giriasi isch griekų[7] sawa, Jr godinikas szegnoiesi, blusnidams Wieschpatį.

4. Nessibijąs Diewo taip ira pischnas ir rustus, kaip[8] neadboij[9] ne wieno, wissosų sawa piktibesu[10] nieku werczia Diewą.

5. Ghis ne liauiasi sawa darbosų, Tawa sudai tali ira nug ia. Ghis titschaudams elgesi su wissais sawa prieschnikais.

6. Ghis tares[11] sawa schirdije[12], Esch niekadai ne busiu apgaletas, Man niekadai nieks ne kenks.

[29] tais. iš *duobeia*;
[30] išbr. *inkluwa*;
[31] vt. *szabangosų*;
[32] tais. iš *kurius*;
[33] vt. išbr. *ie*;
[34] tais. iš *spende*;
[35] vt. išbr. *kaip*;
[36] išbr. *tikrai*;
i[7] pršt. *recht schaffet*, [3]*udicia faciens, Tiesą dara*;
[38] tais. iš *insipine*;
[39] tais. iš *ing darbą*;
[40] išbr. *ir*(?);
[41] tais. iš *uszumirsch*;
[42] tais. iš *pawargusiųių*;
[43] pabr., pršt. *prapuls*;
[44] tais. iš *Duok*;
[45] tais. iš *paszinotų*.
X. [1] tais. iš *Kodiel*;
[2] pršt. *Noth, bedoie, tribulatio, angustia, afflictio*;
[3] pršt. *Vbermut treiben, issikell, superbire, insolescere*;
[4] tais. iš *pawargįs*(?);
[5] pabr., v. *Anis draugawoijassi*;
[6] pršt. *tücke*;
[7] pršt. *mutwill[en], desiderium, attentio*(?) *animi*;
[8] pabr., v. *iog*;
[9] tais. iš *neadboija*;
[10] pršt. *tück[e], cogitationes, Jtem cogitationes scelerosæ*;
[11] tais. iš *taresi*;
[12] tais. iš *schirdija*;

7. Burna io ira pilna keikimo, buklistes[13] ir prigawimo[13], io lieszuwis padara[14] rupestį ir darbą.
8. Ghis sedzia ir tjka[15] dwarosą. Ghis pasmaug[16] Nekaltůsius tilomis, io akis tika[17] ⟨paserkti⟩[18] ubagų, (...)[19]
9. Ghis tijko[20] apslepimi[21] ⟨paslepczoie[22]⟩ kaip Liutas puneia[23], Ghis paserkti idant pawargusį sugautų, ir sugrebia ghį, traukdams ghį sawa tinklana[24].
10. Ghis sukul ir paspaudzia, Jr stumda szemesp[25] ubagą gwaltu ⟨sila⟩.
11. Ghis dumoij[26] schirdija sawa, Diewas to uszmirscha[27], Ghis[28] Pasliepe weidą sawa, ghis amszinai to nereges.
12. Kelkesi (...)[29] Wieschpatie Diewe. Pakilek tawą ranką, Ne uszumirschk pawargusio.
13. Kodel[30] Nessibijans Diewo Diewą blusnitu[31], ir sawa schirdije[32] bilotu[33], Tu to neatboiji[34]?
14. Tu wienok regi, nesa szwalgai wargus[35] ir rabatą, Tawa rankosą tatai ira, Vbagai paliecewoij[36] taw, tu essi gelbetoias Siratų.
15. Sulauszik Petį Nessibijanczių Diewo, ieschkodams[37] piktenibę, Tada io Piktas giwenimas amszinai ne bus randams[38].
16. Wieschpats ira Karialiumi[39] amszinai[39], Pagonis tur isch io Szemes[40] sugaischti.
17. Geidulį[41] Siratu girdi Wieschpatie, Jų schirdis tikrai szinna, iog[42] tawa[42] ausis (...)[43] to daboiesi.
18. Jog tu tikrai sudij Siratai ir ubagamus, Jdant szmogus daugiaus ne titschautų ant szemes.

[13] pršt. *falsch, fraus, periuria, wilius*;
[14] pabr., v. *taisa*;
[15] tais. iš *tika*;
[16] tais. iš *pasmaugia*;
[17] vt. išbr. *tijko*;
[18] prir. pršt.;
[19] išbr. *Ghis tika apslaptimi*(?);
[20] tais. iš *tika*;
[21] pabr.;
[22] tais. iš *paslepczoia*, v. išbr. *puneia*;
[23] pršt. *hüle, spelunca, lustrum, olaie* [tais. iš *ala*];
[24] tais. iš *ing tinklą*;
[25] tais. iš *prieg szemes*;
[26] tais. iš *dumoia*;
[27] tais. iš *uszumirscha*;
[28] įtrp.;
[29] išbr. *Diewe*;
[30] tais. iš *Kodiel*;
[31] tais. iš *blusnis*;
[32] tais. iš *schirdija*;
[33] tais. iš *bilos*;
[34] vt. išbr. *neadboghi*;
[35] tais. iš *wargą*;
[36] tais. iš *paliecewoia*;
[37] pabr., pršt. *Bei ieschkok*;
[38] pabr., prir. *rastas*;
[39] vt. išbr. *Karalium ik amszų amszo*;
[40] pabr., v. *Tautos*;
[41] pršt. *Geidimą* < *Dusaugimą* >;
[42] vt. išbr. *kaip ių*;
[43] išbr. *ant*.

13. Užsak. Nr. 424

XI

23 Maij

salmas Douido, pirmgiedotins[1]..
Nussitikiu Wieschpatimi kaip tada sakat duschei mana,
Jei[2] palekti[3] kaip[3] paukschtis ant kalnų iusu[4]?
2. Nesa schitai, Nessibijantis Diewo intemp[5] Kilpini, ir uszdest strelas sawa ant tetÿwu[6], idant paslapczei(?)[7] schauditų[8] geriuosius.

3. Nesa ie apwerczia pamatus, Ką ischtaisitų ⟨padaritų[9]⟩ Teisusis?

4. Wieschpats ira ⟨giwena⟩ sawa schwentoia Baszniczoie[10], Kreslas Wieschpaties ira Danguie[11], Akis io daboiesi[12], blakstenai[13] io megin waikus szmoniu.

5. Wieschpats megin Teisughį, Jo dusche peikia Nessibijantį Diewo, ir rodas piktai darątzius[14].

6. Ghis duos[15] liti[15] ant Nessibijancziu Diewo schaibais, ugnimi ir sieru[16], Jr susukimą weio duos iemus algana[17].

7. Wieschpats ira teisus, ir milįs[18] teisibę. Todel[19] kaip[20] ių[21] weidas weisd ant to kas tiesa[22] ira.

XII

salmas Dauido[1] pirmgiedotins[2] ant aschtuonių strunų.
2. Gelbek Wieschpatie, nesa schwentųių masz tapa. Jr
Tikinczuių masz ira terpei waikų szmonių.

3. Wienas su antru kalba niekingus daiktus, weidą mainidomi, Jr moka[3] isch schirdies nesutinkanczios[4].

4. Rodzik[5] ischpustiti[5] (...)[6] Wieschpatie[7] wissa weidamainistę, Jr lieszuwį puikei[8] kalbantį.

XI. [1] tais. iš *pragiedomas*;
[2] vt. išbr. *Jdant*;
[3] vt. išbr. *palektų* [tais. iš *paliek*(?)] *kaip*;
[4] vt. išbr. *musu*;
[5] tais. iš *intempia*;
[6] vt. išbr. *gislų*, pršt. *sehne, tetÿwa*;
[7] tais. iš *pasliepczei*;
[8] tais. iš *schautų*;
[9] pabr.;
[10] tais. iš *Baszniczoia*;
[11] tais. iš *Danguia*;
[12] tais. iš *daboias*;
[13] tais. iš *blakstenei*(?), pršt. *augen lider, Krostas*;
[14] tais. iš *darąti*, pršt. *freuvler, diligens iniquitatem, Jtem amans violentiam*;
[15] pabr., pršt. *nulidins*;
[16] tais. iš *schaibus, ugnį. ir sierą*;
[17] tais. iš *ingi algą*;
[18] tais. iš *mili*;
[19] tais. iš *Todiel*;
[20] v. *iog*;
[21] tais. iš *io*;
[22] pabr., pršt. *tikra*.
XII. [1] tais. iš *Douido*;
[2] tais. iš *pragiedomas*;
[3] tais. iš *mokinno*;
[4] pršt. *nesuderingos*;
[5] tais. iš *Te ischpusta*;
[6] išbr. *Diewas*;
[7] tais. iš *Wieschpats*;
[8] tais. iš *puikiei*;

5. Kurie saka, Musu Lieszuwis tur wirschų gauti, Mumus pareitų kalbeti, Kas ira musų[9] Wieschpats[9]?

6. Kadangi siratelei[10] ischpustijami ira, ir pawargulei[11] dusauia, tadda kelsiůs[12], bila Wieschpats, Esch pagalbos weisdesiu, idant drąsei butų mokita[13].

7. Szodis Wieschpaties ira Czistas, kaip sidabras ugnimi perczistitas molio[14] půde[14], ischmegintas septinis kartus.

8. Tu Wieschpatie ischsaugok aną[15] Jr[16] apgink[16] mus[16] nug[17] schos gimines amszinai.

9. Nesa wissur pilna randose Nessibianczų Diewo[18], Kur tokias[19] piktas[19] szmones tarp szmonių ponawoij[20].

XIII

salmas Douido, pirmgiedatins[1].

2. Wieschpatie, ikkolei nori manes taip nodemais uszmirschti? ikkolei slepi weidą tawą nůg[2] manęs?

3. Jkkolei rupinsiu[3] duscheie[4] mana[5] ir ankschcziosiůs[6] schirdija mana[7] koszną dieną? Jkkolei neprietelius mana ant manęs issikels?

4. Paszwilgek[8] wienok ir ischklausik mane Wieschpatie, manas Diewe. perschwiesk akis mana, idant smertiją ne uszumikcziau.

5. Jdant negirtunse neprietelius mana, iog mane butų ischgaleięs, Jr mana Prieschnikai ne dzauktunse, isch mana parpůlimo[9].

6. Bet esch ant to nussitikiu, iog[10] tu taip malonus essi, Schirdis mana dzaugiesi, iog[10] tu taip rodas gelbi[11]. Giedosiu Wieschpati[12], iog[13] ghis man taip gerai (...)[14] dara.

[9] pabr., pršt. *mumus Wieschpatimi*;
[10] var. *sirateles*;
[11] tais. iš *pawargę*;
[12] tais. iš *kielsiuos*;
[13] tais. iš *mokinta*;
[14] pabr., pršt. *D, skauradoie* [tais. iš *skauradoia*], *tigel, Catinum terreum, skaurada*;
[15] pabr., v. *ios*, išbr. *ia*(?), *ghį*;
[16] vt. išbr. *Mus apgindams;*
[17] tais. iš *nuog*;
[18] tais. iš *pilna Nessibianczų Diewo randose;*
[19] tais. iš *tokios piktos*;
[20] tais. iš *ponawoija.*
XIII. [1] tais. iš *pragiedamas*, išbr. *<ant pragiedoghimo>*;
[2] tais. iš *nuog*;
[3] tais. iš *rupinsiuos*;
[4] var. *duschoie*;
[5] pabr., pršt. *sawa*;
[6] pabr., tais. iš *ankschcziosiuos*, pršt. *tuszisios*;
[7] pabr., v. *sawa*;
[8] tais. iš *Praszwilgek*;
[9] tais. iš *parpuolimo*;
[10] vt. išbr. *kaip*;
[11] tais. iš *gielpsi*;
[12] tais. iš *Wieschpaczui*;
[13] vt. išbr. *kaip*;
[14] išbr. *man.*

XV

salmas Dauido[1].

2. Wieschpatie kas giwens namosu[2] (...)[3] tawa[4]? Kas passiliks[5] ant tawa schwento Kalno?

3. Kursai giwen[6] be wainos[7], ir gerai[8] dara, ir kalb[9] tiesą isch schird[ies(?)].

4. Kursai lieszuwiu sawa ne paka[lb] ir artimoiui sawam pikta ne dara. Jr artimaghį sawą ne gędin.

5. Kursai Nessibijanczių Diewo ne adboij[10], bet garbin Bijanczius Diewa. Kursai artimoiui sawam priesiek ir tatai atsęk[11].

6. Kursai penigus sawa ne duost an[t] godo, nei imma balwų ant nekaltoio, Kursai tatai dara, tassai issilaikis[12].

XVIII

salmas pirmgiedotins[1] Douido, tarno Wieschpaties, kursai kalbeia Wieschpati[2] szodzius schos Giesmes, tů[3] cziesu kada ghį Wieschpats ischgelbeięs buwa nůg[4] rankos neprietelių io, ir nůg[4] rankos Saulo[5],

2. ir biloia. Jsch dugna[6] sawo[6] schirdies miliu tawe, Wieschpatie, mana Stipribe,

3. Wieschpatie mana V̊la[7], mana Pillis, mana Jschgelbetoias[8], mana Diewas, mana Stiprjbe[9] ant kurios[10] nussitikiu. Mana skida, ir Ragas mana Palaimo[11], ir Gineias[12] mana[13].

4. Esch Wieschpati liaupsinsiu ir praschisiu, tada busiu nůg mana Neprietelių ischgelbetas

XV. [1] tais. iš *Douido*;
[2] pršt. *Schetre*;
[3] išbr. < *szemija* >;
[4] var. *tawame*;
[5] vt. išbr. *bus*;
[6] tais. iš *giwena*;
[7] pršt. *nutarties*;
[8] vt. išbr. *tiesą*;
[9] tais. iš *kalba*;
[10] tais. iš *adboia*;
[11] tais. iš *atsęka*;
[12] pršt. *passiliks.*

XVIII. [1] tais. iš *ant pragiedoghimo*;
[2] tais. iš *Wieschpaczui*;
[3] tais. iš *tuo*;
[4] tais. iš *nuog*;
[5] pršt. *2. reg[um]. 22.*;
[6] pabr.;
[7] tais. iš *V̊las*;
[8] tais. iš *Jschgielbetaias*;
[9] vt. išbr. *akmuo*, pršt. *hort, petra, propugnator Jt[em] rupes, adiutor*, pršt. išbr. *ola, stipribe*;
[10] tais. iš *kurio*;
[11] pršt. *heil, salus*;
[12] tais. iš *gineiau*(?), pršt. *schutz, perfugium, susceptor, adiutor, aux[iliator]*;
[13] tais. iš *manas*;

5. Nes[14] apeme mane rischei smerties, Jr upes Belial ischgandin[15] mane.
6. Peklos rischei[16] apeme mane, ir smerties wirwes[17] apgaleia mane.

25. Maij.

7. Kada esmi wargosų[18], tada (...)[19] praschaus Wieschpatį, ir schaukiu manop Diewop, o ghis ischklausa mana balsą nog sawo Baszniczios, ir mana Schauksmas atait iopi, ausump(?)[20] io.
8. Szeme drebeia ir pawiskeia[21], ir pamatai kalnų kruteia, drebeia, kada ghis pakirscha.
9. Garas ischeia isch nases io[22], ir ugnis ischpustianti isch nasru io[23], ka[ip] schibeia isch tos[24].
10. Ghis palenke dangų ir nukopa ir migle[25] buwa pa (...)[26] koių io[27].
11. Jr ghis eija ant Cheruba ir atleke, ir ghis lange[28] ant pluksnų[29] weio.
12. Schetras io aplinkui ghį buwa tamsibe ir ioda stora debesis, Kurioie[30] ghis passisliepe.
13. Nuog schwiesibes pirm io persiskire debeses, Lędais ⟨Krusza⟩ ir szaibais[31].
14. Jr Wieschpats graude Danguie[32] Jr aukschcziausis ischleida sawa perkuną[33] su kruscha ir szaibais[34].
15. Ghis schowe strelas[35] ⟨sziebus⟩ sawa ir ischbarschte ias. Ghis didei dawe[36] szaibeti[36] ir ischgandina ios.
16. Tada regimi buwa schulinis[37] wandenų, ir pamatai szemes buwa atdengiami, Wieschpatie nog barimo tawo, nůg Dwasies[38] ir putimo[39] tawa nosies.
17. Ghis isch aukschto atsiųte, ir ateme mane, Jr ischtrauke mane isch didzų wandenų.

[14] tais. iš *Ne*;
[15] tais. iš *ischgandina*;
[16] pršt. *bande, angustia, funes, dolores*;
[17] pršt. *stricke, laquei*;
[18] pršt. *angst, tribulatio, angor*;
[19] išbr. *schaukiu Wieschpatiesp*;
[20] tais. iš *ausiunp*;
[21] vt. išbr. *pakruteio pakuscheio*;
[22] tais. iš *io noses*;
[23] vt. išbr. *io burnos*;
[24] pabr. nuo *kaip*, pršt. *iog szeibawa isch ios.*;
[25] v. *tamsibe*;
[26] išbr. *io*;
[27] prir.;
[28] tais. iš *lango*(?), vt. išbr. *lekoia*(?);
[29] pršt. *fittigen, Skrielei, pasparnių*;
[30] tais. iš *Kurioia*, vt. išbr. *Kuriospi*;
[31] tais. iš *sziebais*;
[32] tais. iš *Danguia*;
[33] tais. iš *perkunę*;
[34] tais. iš *sziebais*;
[35] pabr.;
[36] pabr., tais. iš *szibeti*, pršt. *szaibawa*;
[37] pršt. *Wassergösse, fontes aquar[um]*, *twanai*;
[38] tais. iš *Dwasios*;
[39] pršt. *schnipschdeghimo*;

18. Ghis ischgelbeia mane nog mana stiprų neprietelių, nog peikenczių ⟨nekenczenczių⟩ mane, kure mane pergaleia[40]. ⟨man permacnus buwa⟩
19. Kurie mane apgaleia cziesu mana wargų Jr Wieschpats stoiosi man nussitikieghimu.
20. Jr ghis ischwede mane ant Wæios[41] ⟨lauko⟩[42] Ghis ischtrauke mane, nesa iam passimega manimi[43].
21. Wieschpats man gerai dara, pagal mana teisibę, Ghis uszmoka[44] man pagal czistjbę[45] mana rankų,
22. Nesa esch laikau[46] Kellio(?)[47] Wieschpaties, nei esmi Piktas priesch mana Diewą.
23. Nesa io wissas[48] Prowas[49] turiu po akim, Jr io Prisakimus[50] ne atmetu nůg manęs.
24. Bet esmi be wainos[51] po akim io, Jr wengiu griekus.
25. Todel[52] uszumoka man Diewas pagel maną teisibę, Pagal czistibę mana rankų po sawa[53] akim.
26. Su schwentais schwentas (...)[54], ir su gerais geras essi,
27. ir su czistais (...)[54] czistas, ir su perkreiptais (...)[54] perkraiptas essi.
28. Nesa tu gelbi pawargusias szmones, Jr akis aukschtas paszemini.
29. Nesa tu perschwieti[55] mana szibniczę[56], Wieschpats mana Diewas dara mana tamsibę schwiesa.
30. Nesa su tawimi galiu salną[57] uszmuschti[58], ir su mana Diewu per murus schokti.
31. Kelei Diewo ira be wainos[59], szodei Diewo ira perczistiti, Ghis ira skida wissiemus iam[60] nussitikintiemus[60].
32. Nesa kame Diewas, be tho[61] Wieschpaties[61] ⟨lisch[62]⟩. Angu[63] kas[64] Stiprus[65], lisch musų Diewas?

[40] pabr., tais. iš *uszugaleia*;
[41] vt. išbr. *rumo*;
[42] pabr.;
[43] tais. iš *manim*;
[44] tais. iš *uszumoka*;
[45] tais. iš *czistibe*;
[46] pršt. *saugoiu*;
[47] arba *Kellius*(?) tais. iš *Kelį*;
[48] var. *wissus*;
[49] v. *Sudus*(?);
[50] tais. iš *Prisakimų*;
[51] v. *nutarties*;
[52] tais. iš *Todiel*;
[53] tais. iš *io*;
[54] išbr. *essi*;
[55] tais. iš *perschweti*;
[56] vt. išbr. *liktarną*, pršt. *szibnicze*, *Leuchte*, *lucernae pro secundis sunt*, *tenebrae pro adversis*, *accipite*;
[57] pabr., pršt. *Szelnerus*;
[58] pabr., tais. iš *sumuschti*, pršt. *sudausziti*;
[59] v. *nutarties*;
[60] tais. iš *kurie ant io nussitik*;
[61] tais. iš *tiktai Wieschpatis*(?);
[62] pabr.;
[63] pabr., v. *Alba*;
[64] pabr., v. *Ola*;
[65] pabr., pršt. *hord*, *fortis*, *petra*;

33. Diewas apdest[66] mane mace, Jr dara mana Kiellius be wainos[67].
34. Ghis dara koias mana lÿgjas[68] koiams[69] ęlęniu, Jr pastata mane ant maną aukschtibes[70].
35. Ghis mokin mana ranka kariauti, Jr mokin[71] mana pętį[72] wario[73] kilpinį intempti[74].
36. Jr duosi man Skidą tawo Jschganimo, ir deschine tawa stiprin mane ir Paszemindams mane, didziu mane darai[75].
37. Tu po manim darai rumą[76] waikschczoti, idant mano Kulsches[77] neslist(?)[78].
38. Esch wjsiu[79] neprietelius mana, ir sugausiu ios, Nei sugrįschiu, net uszmuschęs[80] ios.
39. Esch anus[81] sudauszisiu, nei anis[82] atsigins, anis tur pulti po mana koių.
40. Tu gali mane apwilkti[83] stipribe karian[84], tu gali po manim mesti, (...)[85] stengencziůsius prisch mane.
41. Tu padůsi man mana neprietelius ant begimo, idant peikenczius mane isch pusticziau.
42. Anis schauk[86], bet nera Gelbetoio, Wieschpatiesp, bet ghis ne atsaka iemus.
43. Esch anus[87] sudauszisiu[88] kaip dulkes nůg[89] weio. (...)[90] esch anus[91] nůgrensiu[92] kaip purwiu ant uliczos.
44. Tu mane gelbi nůg[93] szmonių Kauiencziuse[94], ir darai mane galwą tarp Pagoniu[95], szmones, kurių ne paszinnoiau, sluszij[96] man.
45. Anis Klausa mane paklusnomis ausimis, Taip, swetimieghi[97] waikai[97] manes ne įweike.
46. Swetimieghi waikai apalpsta, ir spardose apkalimosų[98] sawa.

[66] pabr., v. *ischredij*, pršt. *rüsten, præcingere Jt[em] Jnstruere heroica uirtute.*, *apwilkti*;
[67] pabr., v. *nutarties*;
[68] tais. iš *liigias*(?);
[69] pabr.;
[70] tais. iš *aukschtibę*;
[71] tais. iš *mokinna*;
[72] pršt. *arm, brachium*;
[73] tais. iš *waria*;
[74] tais. iš *įtempti*;
[75] tais. iš *tu mane didį padarai*;
[76] pršt. *wietą*;
[77] pabr., tais. iš *Kulschnes*, pršt. *stabiei*;
[78] tais. iš *neslistų*;
[79] tais. iš *visiu*;
[80] tais. iš *pamuschęs*;
[81] pabr., v. *ios*;
[82] įtrp.;
[83] pabr., v. *ischrediti*, pršt. *rüsten, præcingere, instruere*;
[84] tais. iš *kariana* [tais. iš *ant kario*];
[85] išbr. *kur*(?);
[86] tais. iš *schaukia*;
[87] pabr., v. *ios*;
[88] v. *trinsiu*;
[89] vt. išbr. *ant*;
[90] išbr. *Jr*;
[91] pabr., v. *ios*;
[92] vt. išbr. *atkraustisiu*;
[93] tais. iš *nuog*;
[94] pabr., pršt. *Waidijencziuju*;
[95] tais. iš *pagonų*;
[96] tais. iš *sluszija*;
[97] tais. iš *swetimiemus*(?) *waikamus*;
[98] pršt. *pancziůsa*;

47. Diewas giwen[99], ir testow[100] paczestawota mana stipribe[101], ir Diewas mano[102] ischganimo tebuk pakeltas ⟨paaukschtintas⟩.
48. Diewas kursai man důst[103] attakin[104], ir sila werczia Szmones po manim.
49. Kursai ischgelb[105] mane nůg[106] mana neprietelių, ir paaukschtin mane isch tų, kurie prisch mane statos tu mane ischgelbi nog neteisųių[107].
50. Todelei[108] diekawosiu taw Wieschpatie tarp Pagonių ir tawam wardu giedosiu czestį ⟨liaupsę⟩.
51. Kursai Karaliui sawam didį padara ⟨paroda⟩ ischganimą, ir gerai dara sawam pateptamuiam[109], Douidui ir io seklai amszinai.

XXIII

salmas Dauido[1].
Wieschpats ira[2] man[3] Piemenimi[3], esch nieko nepristoksiů[4].
2. Ghis gana mane szelioianczoie[5] Lankoia[5], Jr węda mane schwiesziop[6] wandensp[7].
3. Ghis atgaiwin maną duschę, ghis węda mane[8] tikru keliu, delei wardo sawo.
4. Jr norint waikschczocziau tamso[ij][9] dauboje[10] nessibijau neiokios[11] ne ischkados[11], nesa tu su manimi essi. tawa Lasda (...)[12] ir tawa ramtis linksmin mane.
5. Tu pagatawighi po mana akim stalą priesch mana neprietelius, Tu tępi galwą mana Oleiumi[13], ir pripili[14] man[15] sklitinaj[15].

[99] tais. iš *giwena*;
[100] tais. iš *testa*;
[101] pršt. *hort, fortitudo, petra*;
[102] tais. iš *mana*;
[103] tais. iš *duost*;
[104] pršt. *rache, uindicta, ultio, pageszimmas*, pršt. išbr. *attakis*;
[105] tais. iš *ischgielbt*;
[106] tais. iš *nuog*;
[107] pršt. *freuler, iniquus, Vim et iniuriam intentans*;
[108] tais. iš *Todielei*;
[109] pabr., v. išbr. *christui*, pršt. *pateptamuiam*.

XXIII. [1] tais. iš *Douido*;
[2] pabr., v. *esti, ira*;
[3] tais. iš *mana Piemuo*;
[4] tais. iš *ne stokosiu*;
[5] pabr., tais. iš *szelioianczoia*(?), pršt. *ant szallios Lankos* <*ant szelioienczios paupes*>;
[6] pabr., apačioj pabr. *schaltop*;
[7] tais. iš *wandiniop*;
[8] tais. iš *ghis mane węda*;
[9] tais. iš *tamsoie* [tais. iš *tamsoia*];
[10] vt. išbr. *pakalnije* [tais. iš *pakalniia*], pršt. *thal, uallis, alij umbra, pakal*(?);
[11] vt. išbr. *ne quartunos*;
[12] pršt. išbr. <*szalmů*>;
[13] vt. išbr. *Oleami*;
[14] pabr.;
[15] tais. iš *sklitina*, vt. išbr. *kelichą maną* <*pilnai man impil[i]*>;

6. Giera ir mielaschirdiste seks mane kolei giwas busiu[16], ir passi-
liksiusi[17] namosų Wieschpaties wissados[18].

XXXII

amokslas ⟨pamokinimas⟩[1] Dauido[2].
Gerai tam[3], Kuriam nussideghimai[4] atlaisti ira[5], kuriam
griekas apdenktas ira.
2. (...)[6] Gier tam wirui[7], kuriam Wieschpats nussideghimus ne pri-
rakoij[8], kurio dwasioie[9] nera wiliaus.
3. Nesa[10] Kada noreiau uszutileti, apalpa mana kaulai, per mana
dienischka kaukimą.
4. Nesa tawa ranka sunki[11] buwa ant manęs dieną ir naktį, kaip
mana dregnumas[12] ischdzuwa, kaip wasarą ischdzusta. Sela.
5. Todelei[13] isch pasząstu taw sawa griekus, nei slepiu sawa nussi-
deghimų, Biloiau, isch pasząsiu Wieschpati[14] nussideghimus[15] sawa,
tada atleidai man nussideghimus grieko mano, Sela.
6. Vsz[16] tatai[16] melsis[17] taw[17] wissi schwentieghi, tikru cziesu, todel[18]
kada atait didi twanai wandens, tada ne[19] prieis[19] iu[20].
7. Tu essi mana gineiu[21], apsaugokem warge[22], idant esch ischgel-
betas tikrai[23] linksmai galecziau garbinti. Sela.
8. Esch tawe pamokįsiu, ir taw[24] kelį rodisiu, kurio waikschczosi[25],
esch sawa akimis tawe wadzosiu.
9. Nebukite kaip arklei[26] ir Mulai, kure ne isch mana[27], kuriemus
reikia kamanų ir udilų[28] burnana[29] deti, kada anis[30] ne nor tawęs-
pi.

[16] pabr. nuo *kolei*, pršt. *wissu amsziu mana*; [17] pabr., tais. iš *passiliksiu*, pršt. *busiu*; [18] tais. iš *wissadai*.
XXXII. [1] pršt. *vnterweisung*; [2] tais. iš *Douido*; [3] vt. išbr. <*Palaimingas*>, <*Paschlowintas*>, <*ischganitas*> *tas*; [4] v. *perszengimai*; [5] pabr., v. *esti*; [6] išbr. *Paschlowintas* <*ischganitas*> *wiras*; [7] pabr., v. *Szmogui*; [8] tais. iš *prirakoia*; [9] tais. iš *dwasioia*; [10] prir.; [11] tais. iš *sunkus*; [12] v. <*sulla*>, pršt. *safft*, *humor*, *succus*; [13] tais. iš *Todielei*; [14] tais. iš *Wieschpaczui*; [15] pabr., pršt. *perszenginus*; [16] pabr., pršt. *Delei tų*; [17] tais. iš *mels tawe*; [18] tais. iš *todiel*; [19] pabr., pršt. *neischkaks iki ių*; [20] vt. išbr. *schų*; [21] pabr., v. *skida*, pršt. *schirm*, *refugium*, *latibulum*; [22] pršt. *angst*, *tribulatio*, *pressura*, *afflictus*; [23] vt. išbr. *pilnai*; [24] įtrp.; [25] tais. iš *waikschczoti turri*(?); [26] tais. iš *arklai*; [27] pabr. nuo *ne*, v. *be proto ira*; [28] pabr., pršt. *Gebisz*, *chamus*, *lupatus*, *szanslais*, *szanslų*; [29] tais. iš *ing burną*; [30] įtrp.;

10. Nessibijans Diewo daugia tur muko[31], bet nussitikintį[32] Wieschpatimi (...)[33] geribe apglebs[34].

11. Dzaukities Wieschpaties ir bukite[35] linksmi teisieghi, ir garbinkit[36] wissi tikros[37] schirdes[37].

XXXVIII

salmas Dauido, ant atminimo.

2. Wieschpatie nemikarok[1] narse tawame nei kosnikem[2] (...)[3] kerschte tawame.

3. Nesa tawa strelos įsismeige[4] ing mane, ir ranka tawa spaudzia[5] mane.

4. Nera nieko sweiko maname kune delei tawa grąszoghimo[6], ir nera ne wieno pakaiaus kaulosų mana delei (...)[7] mana griekų.

5. Nesa mana griekai per eit galwą[8] mana, kaip (...)[9] sunkus naschta anis man stoiosi[10] per sunkus.

6. Mana szaisdos smird[11] ir putuoij[12], delei mana ne[13] ischminties[13].

7. Waikschczoiu palinkęs ir labai kuprůtas[14], wissą dieną waikschczoiu tusznas[15].

8. Nesa mana strenos tikrai padzust, ir nera nieko sweiko ant mana kuna.

9. Man nodemais kitaip radosi, ir esmi labai sudauszitas[16], esch kaukiů delei ne pakaioghimo schirdies mana.

10. Wieschpatie po tawa akim ira wissas noras mana ir mana dusaughimą tu szinnai.

11. Schirdis mana dręb[17], (...)[18] stipribe mana mane prastoia[19], ir schwiesibe[20] akių mano nera manip.

12. Mana milimi ir prietelei stow priesch mane, ir wengia mana[21] muką[22], ir artimieghi mana atstoij[23] toli.

[31] pabr., pršt. *wargų*;
[32] tais. iš *kursai nussitik*(?);
[33] išbr. *tą*;
[34] tais. iš *apgliebs*;
[35] tais. iš *bukete*;
[36] tais. iš *garbinkete*;
[37] pabr., prir. *gerieij*, pršt. *from, recti corde.*
XXXVIII. [1] tais. iš *nemikorok*;
[2] tais. iš *kosnik*;
[3] išbr. *mane*;
[4] pabr., v. *įsmega*;
[5] vt. išbr. *spidzia*;
[6] pršt. *grumsdijmo*;
[7] išbr. *tawa*;
[8] tais. iš *eit per galwą*;
[9] išbr. *ir*;
[10] tais. iš *stoios*;
[11] tais. iš *smirdza*;
[12] tais. iš *putoia*, pršt.. *eitern, putrescere*;
[13] pabr., prir. *durnistes*;
[14] tais. iš *kuprus*;
[15] pabr., pršt. *smutnas*;
[16] tais. iš *sulauszitas*;
[17] tais. iš *dręba*;
[18] išbr. *mana*;
[19] tais. iš *prastoia mane*;
[20] tais. iš *schwiesibes*;
[21] tais. iš *mano*;
[22] pabr., pršt. *wargus*;
[23] tais. iš *atstoia*(?);

13. Jr kurie tjka[24] dusches mana, spendza man, ir kurie man pikt[25] wellij[26], kalba kuo budu nor iszkados[27] dariti, ir wis kitristomis eit.

14. O[28] esch turiu buti kaip kurtinjs[29], nei[30] girdeti, ir kaip ne bilįs kursai burnos sawa ne atwer[31].

15. Esch turiu buti kaip ne girdįsis, ir kursai nieko negal priesch tarti[32].

16. Bet Wieschpatie tawęs laukiu, t[u] Wieschpatie manas Diewe ischklausisi.

17. Nesa dumaiu, idant anis ant manęs io nedzauktųse, kada koia mana pawisketu(?)[33] ⟨nussibloschktu(?)[34]⟩ didei anis prisch[35] mane[35] (...)[36] girtuse[37].

18. Nesa asch ant Kęnteghimo[38] leistas esmi, ir mana sapeghimas wissada ira po akim ma[na].

19. Nesa esch passakau mana nussideghimą, ir rupinos delei grieko mana.

20. Bet neprietelei[39] mana giwen[40] ir ira macnus[41], kurie mane ne per tiesą peik ira didi.

21. Jr kurie man pikt[42] dara uszu giera, stow priesch mane, todel[43], kaip[44] esch tam kas ger[45] ira pristoiu.

22. Neprastokem Wieschpatie manas Diewe, ne buk toli nog manęs.

23. Skubinkes[46] man pristoti, Wieschpatie mana pagalba.

XLVI

iesme waikų Korah, ape iaunumą, pirmgiedotina[1].

2. Diewas ira musų[2] nussitikeghimv[3] ir stipribe, pagalba didzosų reikosų, kurios mus uszgawa.

3. Todiel nessibijame[4], kaczei swietas prapultų, ir kalnai widui marių nugrimstų.

[24] tais. iš *tika*;
[25] tais. iš *pikta*;
[26] tais. iš *welija*;
[27] tais. iš *iskados*;
[28] vt. *A*;
[29] tais. iš *kurtinis*;
[30] tais. iš *ir ne*;
[31] tais. iš *ne atweria*;
[32] pabr. nuo *kursai*, pršt. *neturįs prieschtarimo nasrůsu sawa*;
[33] tais. iš *pawiskeio*;
[34] tais. iš *nussibloschko*;
[35] tais. iš *ant manęs*;
[36] išbr. *anis pawiskeio*;
[37] tais. iš *girtunse*;
[38] v. *Kanczos wargų*;
[39] tais. iš *neprietelius*;
[40] tais. iš *giwena*;
[41] v. *silingi*;
[42] tais. iš *pikta*;
[43] tais. iš *todiel*;
[44] pabr., v. *iog*;
[45] tais. iš *giera*;
[46] tais. iš *Skunbinkes*, v. *Steikesi*.
XLVI. [1] tais. iš *ant pragiedoghimo*;
[2] pabr., v. *mumus*;
[3] tais. iš *nussitikeghimas*;
[4] tais. iš *nessibijames*;

4. Kaczei marios siustų[5] ir bangos pakieltuse[6], ir nůg[7] netikumo[8] ių[9] kalnai sussidauszitų[10], Sela.
5. Tacziau Miestas Diewo graszei issilaikis, su sawo wersmeliemis, Kur schwenti giwenimai aukschcziausioio ira.
6. Diewas[11] iame[12] ira, todiel ghis issilaikis, Diewas ghį[12] gelb[13] anksti.
7. Pagonis tur nussiminti, ir karalistes pulti, szemę tur pragaischti[14], Kada ghis girdziams[15] ira[16].
8. Wieschpatis Zebaoth ira su mumis, Diewas Jakubo ira musų[17] gineiu[18], Sela.
9. Æiket schę, szwalgiket darbus Wieschpaties, kursai ant szemes tokius ischpustijmus padara.
10. Kursai nuramda karius po wissą szemę[19], Kursai sulausza kilpinę, ragotines sudausza ir wieszimus ugnimi sudegin[20].
11. Pakaioket[21] nu manidami, iog esch esmi Diewas, esch[22] garbę nupelnisiu tarp Pagonų, esch garbę nupelnisiu ant szemes.
12. Wieschpats Zebaoth ira su mumis, Diewas Jakuba ira musų[23] gineiu[24], Sela.

LI

salmas Dauido, pirmgiedotins[1],
2. Kaip ataija iopi pranaschas Nathan, iamui[2] įneius[2] Batsabosp.
3. Diewe bukem malonus, pagal tawa geribes[3], ir ischtrink mana griekus pagal tawa didį sussimilimą.
4. Masgok[4] gerai mana nussideghimą[5], ir ischczistik (...)[6] mana[7] grieka[7].
5. Nesa paszįstu mana nussideghimą, ir mana griekai wissadai ira po mana akim.

[5] pabr., v. *siaustų*;
[6] pabr., pršt. *passikeltų*;
[7] tais. iš *nog*;
[8] pabr., v. *sussikulimo*;
[9] įtrp.;
[10] v. <*pagrutų*>;
[11] tais. iš *Diewu*;
[12] tais. iš *io*;
[13] tais. iš *gielbt*;
[14] vt. išbr. *praeiti*;
[15] vt. išbr. *girdims*(?);
[16] pabr. nuo *Kada*, v. *iam graudzent*;
[17] pabr., pršt. *mumus*;
[18] tais. iš *gineius*;
[19] pabr., v. *Swietą*;
[20] pabr., prir. *sukuren*;
[21] pabr., prir. *Tileket*;
[22] pabr. nuo šio *esch* iki skirsnelio galo, pršt. *man garbe teks tarp pagonių, man garbe teks ant szemes*;
[23] pabr., v. *mumus*;
[24] tais. iš *gineias*.
LI. [1] tais. iš *ant pragiedoghimo*;
[2] vt. išbr. *kada* [tais. iš *kaip*] *ghis buwa ieięs*;
[3] tais. iš *gieribę*;
[4] tais. iš *Masgokem*;
[5] tais. iš *nog nussideghimo*;
[6] išbr. *mane*;
[7] tais. iš *nog mano grieko*;

6. Taw wienam sugrieschijau[8] ir piktai po tawa akim dariau, idant tu[9] teisus passiliktumbei tawa szodzosų, ir czistas butumbei[10], kada sudijams essi.

7. Schitai, esch isch griekingos seklos pagimditas esmi, ir mana augiwe[11] mane[12] griekosų pradeia[13]. ⟨gawa[14]⟩

8. Schitai, tu mekstajsi[15] tiesa[16], kuri paslapczioiæ[17] ira, tu mane mokini apslieptą ischmintį.

9. Atgriekauk mane Jsopu, ida[nt] czistas bucziau, masgokem[18], idant bucziau baltas kaip sniegas.

10. Duokem ischgirsti dzauksmą ir linksmibę, idant kaulai prassidzaugtuse[19], kurius tu sukulei[20].

11. Apsliepk tawa weidą nog mana griekų, ir ischtrink wissa maną piktenibę.

12. Darik manije[21] Diewe czistą schirdį, ir duokim nauią tikrą Dwasę.

13. Neatmeskem[22] nog tawa weido, nei atimk (...)[23] tawą schwentą Dwasę nog manens.

14. Palinksminkem atpent tawa pagalba, ir drans[i][24] Dwasia teischlaika mane. (...)[25]

15. Nesa esch perszengtoius tawa kelius mokisiu[26], idant grieschnikai tawęsp prisiwerstu.

16. Jschgelbekem nog kaltibių[27] krauio, Diewe, kursai man[28] Diewv[29] ir ischganimv[29] essi, idant mana lieszuwis tawa teisibę girtu.

17. Wieschpatie, atwerk lupas mana, idant mana burna tawa garbę apsakjtų[30].

18. Nesa tu nemekstajsi[31] affieru[32], esch to taw docziau, ir affieras[33] sudeginamas[33] taw ne itinka.

[8] tais. iš *sussigrieschijau*;
[9] pabr.;
[10] tais. iš *passiliktumbei*;
[11] v. *motena*;
[12] tais. iš *mana*;
[13] pršt. *griekinga budama, manimi nieschcze tapa*;
[14] pabr.;
[15] tais. iš *meksties*(?);
[16] tais. iš *tiesoie*;
[17] tais. iš *paslapcziame*;
[18] tais. iš *masgok mane*;
[19] pabr. *prassi-*;
[20] pabr., pršt. *sudauszei*;
[21] pabr., pršt. *manipi*;
[22] tais. iš *Neatmesk manes*;
[23] išbr. *nog manęs*;
[24] tais. iš *dransus*;
[25] išbr. *ne atimk nog manens*;
[26] tais iš *mokinsiu*;
[27] vt. išbr. *kaltibes*;
[28] tais. iš *mana*;
[29] tais. iš *Diewas ir ischganimas*;
[30] tais. iš *apsakitų*;
[31] tais. iš *nemeksties*(?);
[32] tais. iš *affieros*;
[33] tais. iš *affierai sudeginimai*, pršt. *Brantopffer*;

19. Affieras[34] kuriomis[35] Diewas miekstasi ira ischwarginta[36] Dwase smutna, ischwargintą[37] ir schirdį sudauschitą[38], tu Diewe ne papeiksi.

20. darik Gerai[39] Zionu pagal tawa malones, budawok murus Jerusalemo[40].

21. Tada įtiks taw affieras[41] teisibes[42], affieras[43] sudeginimo[44] ir czielas[45] affieras[45]. Tada affierawos taw iauczius ant tawa altariaus.

LVIII

uksina[1] Dauido, pirmgiedotina[2], idant ne prapultų.
2. Er tada neapbillat, iog ne norit kalbeti (...)[3] tiesa (...)[4]
Jr tikrai suditi kas ligu ira[5], ius waikai szmoniu?

3. Titschomis ne tiesą darot szemeie[6], ir prademais eite rankomis iusų ant ne teisibes[7]

4. Nessibijantis Diewa perkreipti ira nůg[8] kuno augiwes (...)[9], Melagei kleioij[10] (...)[11] nůg[12] kuno augiwes.

5. Jų siutimmas ira kaip siutimas (...)[13] szalczio, kaip angis apkurtusi[14], uszkemschanti[15] ausis sawa.

6. Jdant ne girdetų balso prisakitoio ⟨szoliniko[16]⟩ Kursai gerai moka prisakiti.

7. Diewe, sulauszik ių dantis burnoia[17] iu, Sudauszik Wieschpatie gierokschtis[18] iaunų liutų.

8. Anis ischgaischt[19] kaip wandů, kursai nutek[20], ie[21] mierij[22] sawa strielomis, bet anos[23] paluschta.

[34] tais. iš *Affierai*;
[35] tais. iš *kureis*;
[36] pršt. *geengster*;
[37] pabr.;
[38] tais. iš *sudauschitą schirdį*;
[39] tais. iš *Gerai darik*;
[40] tais. iš *Jerusaleme*;
[41] tais. iš *affierai*;
[42] pršt. *quod deus a me iustificatus*(?);
[43] tais. iš *affierai*;
[44] tais. iš *sudeginomi*, pršt. *Brantopffer*, prir. *non totaliter incendebantur*;
[45] tais. iš *czieli affierai*, pršt. *gantzen opffer*.
LVIII. [1] tais. iš *Auksinas*;
[2] tais. iš *ant pragiedoghimo*;
[3] išbr. *kas*;
[4] išbr. *ira*;
[5] pabr. nuo *kas*;
[6] tais. iš *szemeia*;
[7] pršt. *freuel*;
[8] tais. iš *nuog*;
[9] išbr. *sawa*;
[10] tais. iš *kleioia*;
[11] išbr. *isch*;
[12] tais. iš *nuog*;
[13] išbr. *angies*;
[14] tais. iš *apkurtęs*;
[15] tais. iš *kursai*(?) *uszkemscha*;
[16] pabr., v. *moninjko*, pršt. *beschweren*;
[17] v. <*nasrosu*>;
[18] vt. išbr. *iltis*, pršt. *backen Zahn*, *Kruminis*;
[19] vt. išbr. *ischtirps*;
[20] tais. iš *nubega*;
[21] vt. išbr. *anis*;
[22] tais. iš *mieroia*(?);
[23] pabr., v. *tos*;

9. Ghie pagenda[24] ⟨sugaischta⟩ kaip Jlszenna[25] apalpsta, Kaip ne cziesu gimęs waisius Moterischkes, saules anie ne reges[26].

10. Pirm nei[27] erschketei iųsų ischbrencz[28] ant Erschkeczia, tawa narsa anus[29] schwieszius prarÿs[30] ⟨nuims⟩[31].

11. Teisusis dzauksis, regedams tokį attakin, ir masgos sawa koias krauiůsą[32] nessibijanczoio Diewo.

12. Kaip[33] szmones sakÿs, Teisusis wienok gauna naudos, Wienok Diewas sudzia ira ant szemes.

LXVII

salmo giesme[1], ant pragiedoghimo[2] ant strunųszaislo
2. Diewe buk mumus malonus, ir perszegnok mus, Jr te schwiet[3] mumus io weidas, Sela.

3. Jdant ant (...)[4] szemes paszintumbim io Kelį, Tarp wissų pagonių io Jschganimą.

4. Diekawoij[5] taw Diewe Szmones, Diekawoij[5] taw wissas Szmones.

5. Szmones dzaugesi ir gaidawa[6], iog tu[7] szmones tikrai sudighi, ir redai szmones ant szemes. Sela.

6. Diekawoij[8] taw Diewe szmones, diekawoij[9] taw wissas Szmones.

7. Szeme důst[10] sawa waisių[11], Te perszegnoij[12] mus Diewas, musų Diewas.

8. Te perszegnoij[12] mus Diewas, ir wissas swietas tessibija io.

[24] pabr.;
[25] tais. iš *Jszinna*, pršt. *schnecke*, *straigei*, *Jszena*;
[26] vt. išbr. *regia*;
[27] tais. iš *ne kaip*;
[28] pabr., tais. iš *ischbrenczia* [var. *ischbrend*], pršt. *nunaks* [tais. iš *nunoks*];
[29] pabr., v. *ios*;
[30] pabr., tais. iš *praris*;
[31] pabr., prir. *nuplesch*;
[32] tais. iš *krauieie* [tais. iš *krauieia*];
[33] pabr., v. *Jog*.

LXVII. [1] pršt. <*psalmas giesmes*> ;
[2] pabr., v. *pirmgiedotina*;
[3] pršt. *schibba*;
[4] išbr. *kelia*;
[5] tais. iš *Diekawoia*;
[6] pabr., pršt. *Jautz*[*en*], *Krikschtauia*, *walioij*;
[7] įtrp.;
[8] tais. iš *Diekawoia*;
[9] tais. iš *diekawoia*;
[10] tais. iš *duost*;
[11] pabr., pršt. *augmenį*;
[12] tais. iš *perszegnoia*.

LXVIII

salmo giesme Douido ⟨psalmas giesmes⟩[1] pirmgiedotinas[1].
2. Tesikel Diewas, idant io neprietelius butų ischbarstiti,
ir kurie ne kencz[2] io, begtu nog[3] io akių[3].
3. Prawarik ios kaip dum[ai] prowaromi ira, kaip waschkas i[sch]-
tirpsta nog ugnies, taipo tur sugai[sch]ti[4] piktieghi po akim Diewo.
4. O[5] teisieghi tur dzauktissi, ir linksmintis[6] po Diewo akim, ir isch
schirdies dzauktissi.
5. Giedoket Diewu, liaupsinke[t] io Warda(?)[7], Taisiket[8] kelį leng-
wai ⟨pakarnei, romei⟩ atentzam, io wardas ira Wieschpatis[9], ir dzau-
kities po akim io.
6. Kursai ira tiewas[10] palikių[11], ir sudzia naschlių, Ghis ira Diewas
sawa schwentame giwenime.
7. Diewas kursai neturintiemus[12] namus waikais papilda, kursai
apkaltusius ischwed tikru czesu[13], ir ⟨duodąs⟩ (...)[14] ne[15] klausan-
czius[15] passilikti sausumoie[16].
8. Diewe, kada tu pirm tawa szmonių eijei[17], Diewe kada pereida-
wai[18] ⟨puschczoia⟩[19], Sela.
9. Tada padrebeia szeme, ir dangus warweia, delei scho Diewo
(...)[20] Sinai, delei to Diewo kursai Jsraelo Diewas ira.
10. O[21] nų Diewe důsi[22] maloningą lÿtų, ir tawa tewonÿstę kuri sau-
sa[23] ira[23], atgaiwini.
11. Kaip tawa szwieris thę gal pabuti[24], Diewe tu atgaiwini[25] pawar-
gusį tawa lobiu.
12. Wieschpats důst[26] szodį, dideis[27] pulkais[27] Euangelistų.
13. Karalei[28] daugibių ira tarp[29] sawęs[29] prieteleis, ir namųczestis[30]
ischdalij[31] pleschimą.

LXVIII [1] prir., išbr. *ant pragiedoghimo*; [2] tais. iš *kenczia*; [3] tais. iš *po io akim*; [4] pabr., pršt. *prapulti*, [5] vt. išbr. *Bet*; [6] tais. iš *linksminties*; [7] tais. iš *Wardui*; [8] tais. iš *Teisiket*; [9] pabr. nuo *io wardas*, pršt. *Ghis wadinams ira Wieschpatimi*; [10] tais. iš *tiewu*; [11] pabr., v. *siratų*; [12] pabr., pršt. *Einsam*, *newaisingas*, *beberniams*; [13] tais. iš *cziesu*; [14] išbr. pršt. *duost*; [15] v. *<prieschtarauianczius>*; [16] tais. iš *sausumoia*; [17] tais. iš *aijei*; [18] pabr., pršt. *waikschczodawai*; [19] pršt. išbr. *pustinioia*; [20] išbr. *ing*; [21] vt. *Bet*; [22] tais. iš *duosi*; [23] pabr., pršt. *padzuwa*; [24] pabr., pršt. *giwenti*; [25] pršt. *lab*[en], *recreare*; [26] tais. iš *duost*; [27] pabr., pršt. *didziu apstu*; [28] tais. iš *Karalius*; [29] pabr.; [30] pršt. *hausehre*, *decus domus*; [31] tais. iš *ischdalija*;

14. Kada ius[32] Stonawiczioia[33] este, tada szibba[34] kaip sparnai karwelių, kurie kaip auksas ir sidabras skaista[35].
15. Kada wissagalįsis bei schę bei thę tarp ių karalius istata, tada schwiesůi[36], kur tamsu buwa.
16. Kalnas Diewo ira kalnas waisingas, didi[37] ir waisingi[37] pakalnis[38].
17. Kam dzaugities ⟨schokineiat⟩ ius dideij pakalnei? mekstasi Wieschpati[39] ant (...)[40] scho kalno giwenti[41], ir passiliekt thę Wieschpatis wissadai.
18. Weszimų Diewo ira daugia tukstantis tukstanczių, Wieschpats ira tarp ių schwentame Sinai.
19. Tu uszengei aukschtiniui, ir apkalai apkalimą, tu emei dowanas delei szmonių, ir delei priesch tarauienczių[42], kaip[43] Diewas Wieschpats wienok thę issilaikÿs.
20. Pagirtas testow Wieschpats kiek dienos. Diewas mumus uszdest naschtą, o wienok gielb[44] mus. Sela.
21. Mes turrim Diewą gelbantį, Diewą Wieschpatį, kursai isch smert[ies] ischgelb[45].
22. O[46] Diewas galwą sawo ne prietelių sutrins ir muoma tų, kurie griekosų ne liauiasi.
23. O tacziau bila Wieschpats, esch nekurius riebuių atimsiu, isch gilum[a] marių esch nekurius atimsiu.
24. Todel[47] koia tawa bus krosita k[rau]iosą[48] neprietelių tawa, ir schunis tawa tą laks.
25. Regima ira Diewe, kaip tu waikschczoghi. ⟨įeisi⟩ Kaip tu manas Diewe ir karaliau waikschczoghi paschwentiname[49].
26. Pirm eit giedotoiei[50], potam szaideiei tarp mergų bugnus musch[an]czių.
27. Liaupsinket Diewą surinkimosų, delei wersmes Jsrael.
28. Thę karaliauia tarp ių maszasis Beniamin, Kunigaikschtei Juda su sawa pulkais, Kunigaikschtei Sebulon, Kunigaikschtei Naphtali.

[32] įtrp.;
[33] pabr., pršt. *Abase*;
[34] pršt. *glentzen, szibba*;
[35] pabr., pršt. *schimmern, blisgůij*;
[36] tais. iš *stoias schwiesu*;
[37] tais. iš *dide ir waisinga*;
[38] tais. iš *pakalnei*(?);
[39] tais. iš *Wieschpaczui*;
[40] išbr. *io giwenti ir*(?);
[41] prir.;
[42] pršt. *abtrünig, rebellis*;
[43] pabr., v. *iog*;
[44] tais. iš *gielba*;
[45] tais. iš *ischgielba*;
[46] vt. išbr. *Bet*;
[47] tais. iš *Todiel*;
[48] tais. iš *k[rau]ioia*;
[49] vt. išbr. *<schwentame>*, pršt. *heiligthumb*;
[50] pabr., v. *Gaidas*;

14. Užsak. Nr. 424

29. Tawa Diewas tawa karalÿstę attiese, tą roczik[51] mumus stiprinti(?), nesa tai tawa ira darbas.

30. Delei tawa Baszniczos Jerusaleie, karalei[52] taw atwesch[53] dowanas(?).

31. Bark szwieris Nendrine, pulką ⟨daugibe[54] surinkimą[54]⟩ iauczių tarp werschių, kurie sumin[55] ⟨sudrumsta[56]⟩ pennigų delei, ghis ischbarsta szmones rodas kariauianczes.

32. Kunigaikschtei isch Egÿpto atais, Murinų szeme ischties rankas (...)[57] Diewop.

33. Jus karalistes ant szemes giedokite Diewui, liaupsinket Wieschpatį[58], Sela.

34. Tą kursai siedzia[59] ant dangaus wissur isch pradzio, Schitai, ghis perkunei sawa pridůs[60] macę.

35. Důkite[61] garbę Diewui, io poniste ira Jsraele[62], ir io stipribe debesisą.

36. Diewas stebuklingas ira schwentosų[63] sawa, ghis ira Diewas Jsraelo. Ghis důs[64] szmoniemus macę ir stipribę, Pagirtas buk Diewas[65].

CII

alda pawargusio, kada (...)[1] nussituszij[2], ir sawa skundimą po akim Wieschpaties ischlieij[3] ⟨skundzasi.⟩

2. Wieschpatie, klausik mana maldą, Jr teatait tawęsp schauksmas[4] mana.

3. Neslæpik[5] nůg[6] manęs weidą tawa, reikoie[7], lenk ausis tawa manęsp, Kada tawęsp schaukiu ⟨meldzios⟩ tada ischklausik mane greitai[8] ⟨toiaus[9]⟩.

4. Nesa dienas mana sugaischa ⟨nueija⟩ kaip dumai, Jr kaulai mana sudegē[10] kaip (...)[11]. ⟨Nůdeguljs[12]⟩

[51] tais. iš *roczitumbei*;
[52] tais. iš *karalius*;
[53] tais. iš *atwes*;
[54] pabr.;
[55] tais. iš *suminna*;
[56] pabr.;
[57] išbr. *sawa*;
[58] tais. iš *Wieschpaczui*;
[59] pabr., pršt. *waszoij*;
[60] tais. iš *priduos*;
[61] tais. iš *duokite*;
[62] tais. iš *ing Jsrael*;
[63] pršt. *paschwentiname*;
[64] tais. iš *duos*;
[65] tais. iš *Chwola buk Diewui.*
CII. [1] išbr. *ghis*;
[2] tais. iš *nussituszija*;
[3] tais. iš *ischlieia*;
[4] tais. iš *schaukimmas*;
[5] tais. iš *Neslæp*;
[6] tais. iš *nuog*;
[7] tais. iš *reikoia*;
[8] pabr., v. *weikei*;
[9] pabr.;
[10] tais. iš *sudegia*;
[11] išbr. *pagalis*;
[12] tais. iš *Nůdegulis*;

5. Schirdis mana ira samuschta[13], ir padzuwa kaip szole[14], Kaip[15] ir duonas[16] mana uszmirschtu[17] walgiti.
6. Kaulai mana limpa prieg kuno mana, Delei kaukimo ir dusaughimo.
7. Esch esmi kaip Baublys[18] pusczoie[19], esch esmi kaip appuoks[20] wietosų apleistosų[21] ⟨pustosų[22]⟩
8. Esch iaucziu[23], ir esmi kaip paukschtis apleistas ant stogo[24].
9. Kiek dienos giedin[25] mane mana prietelei[26], Jr kurie iůkesi[27] isch manęs, baszijasi manimi.
10. Nesa walgu pęlinus kaip důną[28], Jr maischau gierimą mana werksmu[29].
11. Delei tawa grumsdijmo ir rustibes, Jog mane pakelei ir szemesp pribloschkei[30].
12. Mana dienas nueija, kaip scheschůlis[31], Jr esch padzustu kaip szole[32].
13. O[33] tu Wieschpatie passilieksi[34] amszinai, Jr tawa atminimas ik amszų amszo. ⟨wissadai⟩
14. Roczik[35] keltisi, ir sussimiltissi ant Siona. Nesa czesas ira, idant iamui malonus butumbei, ir hadina ataija.
15. Nesa tawa tarnai rodas noretu, idant ghis pabudawotas butų, Jr rodas regetų, idant io[36] akmenjs[36] ir bielas[37] pritaisiti butu.
16. Jdant Pagonis, Wieschpatie, tawa wardo[38] bijotųse, Jr wissi Karalei[39] ant szemes tawa garbes[40].
17. Jdant Wieschpats Sioną budawotų, ir passiroditų sawa garbeie[41].
18. Ghis kraipiesi[42] maldospi[42] apleistųių, Nei paniekin ių maldą.
19. Testow schitai raschita giminei ateisenczei, ⟨busenczei⟩ Jr szmones kurios bus sutwertos, liaupsins Wieschpatį.
20. Nesa ghis szwalga isch sawa schwentos aukschtibes, Jr Wieschpats weisd[43] isch dangaus ant szemes.

[13] pabr., pršt. *ischtikta*;
[14] tais. iš *szolie*;
[15] pabr., v. *iog*;
[16] tais. iš *duoną*;
[17] tais. iš *uszmirschau*;
[18] tais. iš *Bamblỹs*, v. <*bublỹs*>, pršt. *Rordomel, baublis, onocrotalus, alij pellicanus, bamblỹs*;
[19] tais. iš *pustinioia*;
[20] v. <*iwas*(?)>, pršt. *Keutzlin, nycticorax, alij bubo, appuoks,* <*iwas*;
[21] pabr.;
[22] tais. iš *ischpustitosų*;
[23] pabr., v. *bundu*;
[24] tais. iš *stoga*;
[25] pabr., v. *Loioij*;
[26] tais. iš *prietelius*;
[27] tais. iš *iuokes*;
[28] tais. iš *duoną*;
[29] tais. iš *werkimmu*;
[30] tais. iš *pabloschkiei*;
[31] tais. iš *scheschuolis*;
[32] tais. iš *szolie*;
[33] prir. vt. *Bet*;
[34] pabr., pršt. *issilaikai*;
[35] pabr., prir. *Teikesi*;
[36] tais. iš *ių akmenes*;
[37] vt. išbr. *kalkas* ar *kalkos*, pršt. *Kalck, miels, Bielas, Creide*;
[38] tais. iš *wardą*;
[39] tais. iš *Karalius*;
[40] tais. iš *garbę*;
[41] tais. iš *garbeia*;
[42] tais. iš *kraipies maldosp*;
[43] vt. išbr. *regia*;

21. Jdant dusaughimą apkaltųių girdetų, Jr ischlosiuotų[44] waikus smert[ies]
22. Jdant anis sakitų, Sione wardą Wieschpaties, Jr ia laupsę Jerusaleia.
23. Kada sussieitisi[45] szmones, Jr karalistes, Wieschpati[46] <ant sluszbos[47].
24. Ghis ant kelio wargin[48] <pasilpnin[49]> mana stipribe, Ghis patrumpin dienas mana.
25. Sakau, manas Diewe, Neatimkem, pusseie[50] dienų mana. Tawa mętai ira ik amszių amszo,
26. Tu pirmai deiei[51] pamatus szemes, Jr dangus ira darbai rankų tawa.
27. Ghie[52] praeis[53] <sugaisch> Bet[54] tu passilieksi, Anis wissi pasens[55], kaip millas[56], Anis bus apkeisti kaip rubai. Kada tu ios apkeisi.
28. Bet tu passilaikai[57] kaip essi. Jr mętai tawa ne liauiasi.
29. Waikai tarnų tawa passiliks. Jr ių weisle po tawa akim gærai[58] passitures[58]. <Laimes>[58].

CIII

salmas Douido.
Liaupsink dusche mana Wieschpatį, ir (...)[1] wis kas manije[2] ira, io schwentą wardą.
2. Liaupsink Wieschpatį mana dusche, Jr ne uszmirschk ką[3] gissai man ger[4] dare.
3. Kursai taw wissus tawa[5] griekus atleidz, ir gjda[6] wissas tawa liggas
4. Kursai sziwatą tawa nůg[7] prapuolimo ischgelb[8], kursai tawe apkurunawoij[9] malone ir mielaschirdingiste.
5. Kursai tawa burną palinksmin, ir tu wel atsinaughini, kaip ęręlis.

[44] pabr., pršt. *ischgęlbetų*;
[45] tais. iš *sussieitis*;
[46] tais. iš *Wieschpaczui*;
[47] vt. išbr. *sluszitu*;
[48] tais. iš *warginaia*;
[49] tais. iš *pasilpninaio*;
[50] tais. iš *pusiia*;
[51] pabr., v. *paguldei*;
[52] vt. išbr. *Ghissai*;
[53] tais. iš *praais*;
[54] pabr., prir. *O*;
[55] tais. iš *pasęs*;
[56] pabr., v. išbr. *rubas*, v. pabr. *millas*, pršt. *gelumbe*;
[57] pabr., pršt. *issilaikai*;
[58] vt. išbr. *issitwers*.
CIII. [1] išbr. *kas*;
[2] pabr., tais. iš *manija*, v. *manip*;
[3] tais. iš *kas*;
[4] tais. iš *giera*;
[5] pabr.;
[6] tais. iš *gida*;
[7] tais. iš *nuog*;
[8] tais. iš *ischgielbt*;
[9] tais. iš *apkurunawoija*;

6. Wieschpats dara teisibę ir sudą, ⟨tiesą⟩ Wissiemus abidą kenczentiemus[10].

7. Szinamus[11] padare[11] Moseschui kelius sawa, Waikamus Jsrael sawa darbus.

8. Mielaschirdingas ir malonus ira Wieschpats, kenczans[12] ir dides geribes.

9. Ghis ne amszinai[13] ⟨wissadai⟩ kowisis[14]. Nei amszinai rustaus.

10. Ne pagalei griekų musų dara mumus, Nei uszmoka mumus pagal musų piktenibių[15].

11. Nesa kiek dangus aukschtesnis ira nei szemę[16], Tiek mielaschirdingiste io pastiprinta ira ant[17] bijanczųse io[18].

12. Kaip toli ritas[19] ira nůg[20] wakaro, Důst[21] ghis musų piktenibems[22] buti[23] nůg[24] musų.

13. Kaip tiewas ant waikų sussimilst[25], Schitaip sussimilsta[26] Wieschpats ant bijanczųse io[27].

14. Nesa ghis szinna koksai mes esme sutwerimas, Ghis atmen[28], iog dulkes esme.

15. Szmogus giwenime sawa ira kaip szole, Ghis szÿd kaip szole ant lauko.

16. Kaip pereit ię węias, tada ios nebera, Jr ne paszinsta[29] daugiesne wietą ios[30].

17. Bet[31] malone Wieschpaties patenk[32] ik amszų amszio, ant tų kurie io bijasi Jr teisibe io ik waikų waikams[33].

18. Prieg tų kurie io Testamentą laika ⟨saugoij[34]⟩ Jr atmen[35] prisakimų io, idant pagal tų daritu.

[10] tais. iš *kententiemus*;
[11] pabr., pršt. *Ghis apreischke*;
[12] pabr., tais. iš *kenczas* (?), pršt. *kantrus*;
[13] pabr.;
[14] pabr., v. *rugos*;
[15] tais. iš *piktibių*;
[16] tais. iš *uszu szemę*;
[17] tais. iš *pastiprinta ira mielaschirdingiste io ant*;
[18] vt. išbr. *sawęs*;
[19] tais. iš *ritus*;
[20] tais. iš *nuog*;
[21] pabr., tais. iš *Duost*, pršt. *Tiek Atstato*;
[22] tais. iš *piktibems*;
[23] pabr.;
[24] tais. iš *nuog*;
[25] tais. iš *sussimilsta*;
[26] tais. iš *sussimilstasi*;
[27] vt. išbr. *sawęs*;
[28] tais. iš *atmena*;
[29] tais. iš *paszįsta*;
[30] vt. išbr. *sawa*;
[31] pabr., prir. *O*;
[32] vt. išbr. *waroij*, pršt. *twerassi nůg amsziu ik amsziu*;
[33] v. *patamkų*;
[34] tais. iš *saugoia*;
[35] tais. iš *atmena*;

19. Wieschpats sawa Kreslą Danguie[36] prigatawija[37], ir io Karaliste ponawoij[38] ant wisso[39].

20. Liaupsinket Wieschpatį ius io Angelai[40], ius silingi stipribeie[41], kurie io prisakimus ischpildat, Jdant girdetas butų balsas szodzio io.

21. Liaupsinket Wieschpati wissos mocnibes[42] io, Tarnai io kurie ius io walę darat.

22. Liaupsinket Wieschpatį wissi io darbai, wissokiosų wietosų io ponistę[43], Liaupsink Wieschpatį mana dusche.

CX

salmas Dauido[1].
Wieschpats biloia Wieschpati[2] manam, Seskesi[3] po deschines mana. Jkki neprietelius tawa soleliu[4] koių tawa pademi.

2. Wieschpats Rikschtę Karalistes tawa siųs isch Sion, Ponawok tarp neprietelių tawa.

3. Po tawa ischgaleghimo[5], tawa szmones taw mielai affierawos schwentame apdarime[6], Tawa waikai uszgims taw, kaip rassa isch auschros[7].

4. Wieschpats prisieke, ir ne gailesis, Tu essi Kunigas amszinai, pagal budą MelkiZedek.

5. Wieschpats po deschines tawa, pamusch karalius, cziesu kerschta sawa.

6. Ghis sudis tarp Pāgŏnų̆[8], ghis didį pamuschimą[9] padaris, Ghis sukuls galwą didzių[10] szemių[10].

7. Ghis gers isch upes ant kęlio, to delei[11] pakiles galwa.

[36] tais. iš *Danguia*;
[37] pabr., pršt. *pataise*;
[38] tais. iš *ponawoija*;
[39] tais. iš *wissa*(?);
[40] tais. iš *Angilai*;
[41] tais. iš *stipribeia*, pršt. *helde[n]*, *Ricerus*, <*Junokas*>;
[42] pršt. *heerscharen*, *pulkai*;
[43] tais. iš *ponistes*.
CX. [1] tais. iš *Douido*;
[2] tais. iš *Wieschpaczui*;
[3] tais. iš *Sieskes*;
[4] pršt. *padæliu*;
[5] tais. iš *ischgaleghimu*;
[6] pabr., pršt. *graikschtume*;
[7] vt. išbr. *ritų raudones*, pršt. *Morgenröte*;
[8] v. prozodiniai ženklai;
[9] pršt. *pakirtimą*;
[10] vt. išbr. *ant daugia szemių*;
[11] tais. iš *dielei*.

CXI

aleluia. Diekawoiu Wieschpati[1] isch wissos schirdies, Rode[2] gerųių ir surinkime.
2. Didi ira darbai Wieschpaties, Kursai ių dabaiesi[3], labai[4] ieis[4] mekstas[5].
3. Ką ghis dara, tatai[6] est schlowinga ir ponischka, Jr io teisibe bus ik amszu amszio.
4. Ghis atminimą padare stebuklų sawa[7], Malonusis ir mielaschirdingasis[8] Wieschpats[8].
5. Ghis důst[9] penukschla bijantiemus[10] ghį[10], Ghis amszinai atmen Testamento[11] sawa.
6. Ghis praneschdin[12] sawa didzius darbus, szmonims sawa[13], Jdant dotų iemus[14] Tiewikschczę[15] pagonių.
7. Darbai rankų io ira tiesa ir sudas, Wissi io prisakimai ira tikri.
8. Je[16] ira ischlaikami ant[17] amszu amszio, ir nussidust[18] wiernai ir wieschlibai. ⟨tikrai⟩
9. Ghis siuntz[19] ischgelbeghimą sawa szmonims, Ghis szad iog[20] io Testamentas amszinai bus, Schwentas ir czesningas ira ia[21] wardas.
10. Baime Wieschpaties ira pradzia ischminties, Tatai ira graszi ischmonia[22], kursai po ios giwen[23], To liaupse[24], ⟨czestis⟩ bus ant[25] amszių amszio[26].

CXI. [1] tais. iš *Wieschpaczui*; [2] tais. iš *Rodoia*; [3] tais. iš *dabaies*; [4] vt. išbr. *didei isch ių*; [5] tais. iš *mekstasi*; [6] tais. iš *tat*; [7] tais. iš *sawa stebuklų*; [8] tais. iš *mielaschirdingas Wieschpatis*; [9] tais. iš *duost*; [10] tais. iš *kurie io bijasi* [tais. iš *bijase*]; [11] pršt. *Sudereijmo*; [12] vt. išbr. *důst* [tais. iš *duost*] *praneschti*; [13] tais. iš *sawa szmonims*; [14] tais. iš *aniemus*; [15] vt. išbr. *tiewischkę*; [16] vt. išbr. *Anie*; [17] pabr., v. *ikki*; [18] tais. iš *nussiduost*; [19] tais. iš *atsiuntz*; [20] vt. išbr. *kaip*; [21] tais. iš *io*; [22] vt. išbr. *ischmi, kitrista*; [23] tais. iš *giwena*; [24] pabr.; [25] pabr., v. *ikki*; [26] tais. iš *amszia*.

CXII

alleluia. Gerai tam, ⟨palaimingas wiras⟩ Kursai bijosi[1] Wieschpaties, Kursai didei mekstasi prisakimosų ia[2].
2. Ta[3] sekla didei gales ant szemes, Gimine geruių bus perszegnota
3. Lobis ir pilnista[4] bus namosų ia[5] Jr teisibe ia[5] bus ant[6] amszių amszio[7].
4. Geramuiam ussideg[8] schwiesibe tamsibeie[9], Nůg[10] malonoio, mielaschirdingoio ir teisaio[11].
5. Gerai tam kursai mielaschirdingas ira, ir rodas sziczij[12], Jr ischtaisa bilą sawa, ne wienam ne teisibes[13] ne daridams.
6. Nesa ghis amszinai bus, Teisusis niekadai ne bus uszmirschtas.
7. Kaip nor ataiti[14] wargas, nessibija[15], Ja[16] schirdis stiprai nussitik ant Wieschpaties.
8. Ja[16] schirdis ira drąsi[17], ir nessibia[18], Jkki regis[19] norą[20] (...)[21] ant neprietelių sawa.
9. Ghis ischbarsta, ir důst[22] ubagamus, ia[23] teisibe bus ant amszių amszo[24]. Jo ragas pakiletas bus garbeie[25].
10. Piktasis tatai reges ir raustaus(?)[26] sawa dantis ghis sukąs[27], ir ischgaisch, Nesa ką nessibijantis Diewo rodas noretų, to[28] nebus[28].

CXII. [1] tais. iš *bijos*; [2] tais. iš *io*; [3] tais. iš *To*; [4] tais. iš *pilniste*; [5] tais. iš *io*; [6] pabr., v. *ikki*; [7] tais. iš *amszia*; [8] pabr., v. *usztekes*; [9] tais. iš *tamsibeia*; [10] tais. iš *nuog*; [11] tais. iš *teisoio*; [12] tais. iš *sziczija*; [13] pršt. *Kriwidos*; [14] pabr., v. *rastisi*; [15] tais. iš *nessibijase*; [16] tais. iš *Jo*; [17] tais. iš *drąsus*; [18] tais. iš *nessibiiase*; [19] tais. iš *reg*; [20] pabr., pršt. *rache, attadůsa*; [21] išbr. *sawa*; [22] tais. iš *duost*; [23] tais. iš *io*; [24] tais. iš *amsza*; [25] tais. iš *su garbe*; [26] pabr., pršt. *nekens*; [27] pabr., nuo *raustaus*, pršt. *sawa dantimis griesch*; [28] vt. išbr. *tatai praschus*.

CXIV

5 Julij

schent Jsraelui isch Egipto, Jr Namams Jakubo[1] isch swetimų szmonių.
2. Tada[2] stoiosi Juda io paschwentinimv[3], Jsrael ia[4] Po-niste.
3. Marias[5] ischwida ir bega, Jordanas atgalios sugrįsza
4. Kalnai schokineia kaip awinai ⟨awinelei[6]⟩, pakalnes kaip awių Je-relei[7].
5. Kas[8] tikasi[9] iumus Marios iog begate[10], Jr tu Jordane iog atgalios sugrįszai.
6. Jus Kalnai, iog schokineiat, kaip awinelei, Jus pakalnes, kaip awių Jerelei[11]?
7. Nůg[12] weido Wieschpaties szeme padrebeia, Nůg[12] weido Diewo Jakubo.
8. Kursai werte[13] ůlą ęszerais[14], wandinio[14], Jr akmenis schullineis[15] wandinio[15].

CXV

e mumus Wieschpatie ne mumus, bet tawam wardui důk[1] garbę, delei[2] tawa malones ir tiesos.
2. Kodel[3] bilotų[4] Pāgōnīs[5]: Kame nų ira ių Diewas?
3. Bet[6] Diewas musų Danguie[7] ira, Ghis gal dariti[8] ką norins[9].
4. Bet[10] anų balwanai. ⟨Deiwes⟩ ira sidabras ir auksas, Rankomis szmonių dariti[11].
5. Nasrus tur, o[12] nekalb, Akis tur o[12] nereg[13]

CXIV. [1] tais. iš *Kaip Jsraelas isch Egipto eija* [tais. iš *ischeija*], *Jr Namai Jakuba*; [2] pabr.; [3] tais. iš *paschwentinimas*, pršt. *heligthumb*, *paschwentinimas*; [4] tais. iš *io*; [5] tais. iš *Marios*; [6] pabr.; [7] vt. išbr. *Jeritelei*; [8] vt. išbr. *Kaip*; [9] tais. iš *tikos*; [10] tais. iš *begote*; [11] vt. išbr. *eritelei*; [12] tais. iš *Nuog*, pršt. *für*; [13] tais. iš *pawerte*; [14] tais. iš *ing ęszerus wandenų* ir *ęszeru wandinų*; [15] tais. iš *ing schullenius* [ir *schulliniu*] *wandenų*.
CXV. [1] tais. iš *duok*; [2] tais. iš *dielei*; [3] tais. iš *Kodiel*; [4] pabr., v. *sakitų*; [5] v. prozodiniai ženklai; [6] pąbr., prir. *O*; [7] tais. iš *Danguia*; [8] tais. iš *padariti*; [9] tais. iš *nor*; [10] pabr., prir. *O*; [11] tais. iš *padariti*; [12] vt. *ir*; [13] tais. iš *neregia*;

6. Ausis tur, o[14] negird, Nasis[15] tur o[16] neosta[17].
7. Rankas tur, o[18] ne gal siekti, Koias tur, o[18] ne waikschczoij[19],
nei kalb[20] kaklu[21] sawa.
8. Kurie tokius dara ligus ira iemus[22], Jr wissi kurie ant anų[23] nussi-
tik.
9. Bet[24] Jsraelis[25] nussitikek Wieschpatimi[26], Tas ira ių pagalba ir
skida.
10. Namai Aarono nussitikeket Wieschpatimi[26], Tas ira ių pagalba
ir skida.
11. Kurie bijose Wieschpaties, tie[27] nussitiket(?)[28] taipaieg Wiesch-
patimi[29], Tas ira ių pagalba ir skida.
12. Wieschpats[30] atsimen[31] musų, ir perszegnoij[32] mus, ghis per-
szegnoij[32] namus Jsraelo, ghis perszegnoij[32] namus Aarono
13. Ghis perszegnoij[32] bijanczius Wieschpatį[33], Taip didzus kaip
maszus.
14. Wieschpats te perszegnoij[34] ius io[35] ilgiaus io didzaus, Jus ir
iusų waikus.
15. Jus este perszegnati[36] Wieschpaties, Kursai sutwere dangų ir
szemę.
16. Dangus isch wissų schalių ira Wieschpaties, Bet szemę padawe
waikamus szmonių.
17. numirelei[37] Wieschpatie tawe ne garbins. ⟨liaupsins⟩ Nei kurie
nueit ⟨nuszeng[38]⟩ tikumana[39].
18. Bet mes liaupsinam Wieschpatį, nůg[40] scho czieso ik amszio,
Alleluia.

CXVII

iaupsinket Wieschpatį wissi Pagonis, garbinket ghį wissi
szmones.
2. Nesa io malome ir tiesa laikosi[1] ant musų amszinai.

[14] vt. *ir*;
[15] tais. iš *Nosis*;
[16] vt. *ir*;
[17] tais. iš *nesuod*;
[18] vt. *ir*;
[19] tais. iš *waikschczoia*;
[20] tais. iš *kalba*;
[21] tais. iš *per kaklą*;
[22] tais. iš *aniemus*;
[23] pabr., v. *iu*;
[24] pabr., prir. *O*;
[25] tais. iš *Jsraeli*;
[26] tais. iš *ant Wieschpaties*;
[27] įtrp.;
[28] tais. iš *nussitik*;
[29] tais. iš *ant Wieschpaties*;
[30] tais. iš *Wieschpatis*;
[31] pabr., pršt. *atmen*;
[32] tais. iš *perszegnoia*;
[33] tais. iš *Wieschpatį bijanczius*;
[34] tais. iš *perszegnoia*;
[35] tais. iš *iuo*;
[36] tais. iš *perszegnoti*;
[37] tais. iš *Kurie numire*;
[38] pabr., tais. iš *nuszengia*;
[39] tais. iš *ing tikumą*;
[40] tais. iš *nuog*.
CXVII. [1] pabr., tais. iš *laikos*, pršt. *<pastiprinta ira>*.

CXXI

iesme aukschtesnime[1] Chore.
Esch pakeliu akis mana Kalnump, Nůg[2] kurų man pagalba ⟨atait[3]⟩.
2. Mana pagalba atait[3] nůg[4] Wieschpaties, Kursai dare Dangų bei[5] szemę.
3. Ghis ne důs[6] Kaiei[7] tawa sljsti[8], Jr kursai tawa apgin[9], ne miekt.
4. Schitai, sargas Jsraelo nei miekt, nei snusta[10]. ⟨snaudzia⟩.
5. Wieschpats apgin tawe, Wieschpats ira tawa scheschůlis[11], ant (...)[12] tawa deschines.
6. Jdant dieną Saule tawe nedektų, Nei Menu naktį.
7. Wieschpats te[13] apgin tawe nůg[14] wisso pikto. Ghis te[15] apgin duschę tawa.
8. Wieschpats te apgin tawa ischeghimą ir ineijmą[16]. Jsch nų ik amszų amszio.

CXXIII

iesme aukschtesnime Chore.
Esch akis sawa pakeliu tawesp kursai danguie[1] giweni.
2. Schitai, kaip akis tarnų, ant rankų Wieschpatų weisd. Kaip akis tarnaites, ant rankų wieschpaczios. Schitaip weisd musų akis ant Wieschpaties musų Diewo, Jki ghis mumus malonus bus[2].
3. Buk mumus malonus Wieschpatie, buk mumus malonus, Nesa nůdemais[3] esme[3] paniekinami[3].
4. Dusche musų pilna ira apiůkimá puikuių[4] Jr paniekinimo puikuių ⟨didzoienczųių⟩[5].

CXXI. [1] v. *uszkápimo*; [2] tais. iš *nuog*; [3] pabr., pršt. *randasi*; [4] tais. iš *nuog*; [5] pabr., v. *ir*; [6] tais. iš *duos*; [7] tais. iš *Koią*; [8] tais. iš *slisti*; [9] pabr. nuo *kursai*, pršt. *apgineius tawa*; [10] prir. vt. išbr. *snusta*, *snausta*; [11] tais. iš *scheschelis*; [12] išbr. *rankos*; [13] įtrp.; [14] tais. iš *nuog*; [15] įtrp.; [16] tais. iš *įeijmą*.

CXXIII. [1] tais. iš *danguia*; [2] pabr. nuo *mumus*, prir. *mumus sussimilsta*; [3] tais. iš *labai pilni esme paniekinimo*; [4] nuo *pilna* vt. išbr. *labai pilna ira apiuokimo puikuių <bagotuių>*; pršt. išbr. *nůdemais apiůkema esti*; [5] pabr. nuo *Jr*, pršt. *Jr paniekinimu didzoienczuių*.

CXXIV

iesme Dauido[1] aukschtesnime Chore.
Jei Diewas ne butu su mumis, Tada tesaka Jsraelas.
2. Jei Wieschpats ne butų su mumis, Kada priesch mus statosi[2] szmones.
3. Tada anis mus praritų giwus, Kada narsa[3] ių ant musų įkirschta[4].
4. Tada paskandintų mus wandenjs[5], Vpes eitų per musų dusches.
5. Eitu wandenis per aukstai per musu duschę.
6. Pagirts testow Wieschpats, kaip[6] mus ne důst[7] ant pleschimo[8] ių dantisna[9].
7. Dusche musų ischbega, kaip paukschtis szebangus gauditoio[10]. Spastai patruka ir mes issprudom[11].
8. Musų pagalba warduia(?)[12] Wieschpaties, kursai sutwere dangų ir szemę.

CXXVIII

6. Julij

iesme aukschtesnime Chore.
Gerai tam ⟨palaimingas tas⟩[1] Kursai bijosi[2] Wieschpaties.
Jr ant kelių io waikschczoij[3]
2. Tu[4] Pennesies darbais tawa rankų[5], Gierai[6] taw[6] ⟨palaimingas tu⟩ ir gerai[7] taw.
3. Mote tawa bus kaip waisingas medwinis, aplinkui tawa namus, Waikai tawa kaip olieiaus czepelei[8], aplinkui stalą tawa.
4. Schitai, schitaip ira perszegnoiams Wiras, Kursai bijosi[9] Wieschpaties.
5. Wieschpats tawe perszegnos isch Siono, Jdant ischwistumbei palaimą Jerusalem per wissas dienas sziwato tawa[10].
6. Jr regetumbei[11] tawa waikų waikus, pakaių ant Jsraelo.

CXXIV. [1] tais. iš *Douido*; [2] tais. iš *statos*; [3] vt. išbr. *kerschtas*; [4] tais. iš *įkirscha*; [5] tais. iš *wandenei*; [6] pabr., v. *iog*; [7] tais. iš *duost*; [8] tais. iš *ing pleschimą*; [9] tais. iš *ing dantis*; [10] pabr., pršt. *Vogler, paukschtinyko* [tais. iš *paukschtinyks*]; [11] vt. išbr. *ischeiom*; [12] pabr., pršt. *wardana*.
CXXVIII. [1] pršt. <*Paschlowintas*>; [2] tais. iš *bijos*; [3] tais. iš *waikschczoija*; [4] prir.; [5] tais. iš *tawa rankų darbu*; [6] pabr.; [7] tais. iš *giera*; [8] tais. iš *cziepelei*; [9] tais. iš *bijos*; [10] pabr. nuo *per*, pršt. *wissu amsziu tawa*; [11] pabr., v. *ischwistumbei*.

CXXIX

iesme aukschtesnime Chore.
Anis mane tankei sloghino[1] ⟨wersze[1], spaude[1], umija⟩ nůg[2] iaunistes mana, te saka nų Jsraelas
2. Anis mane tankei umija nůg iaunistes mana, Bet[3] ne apgaleia manęs.
3. Artoiei are ant mana pęczių, Jr ilgas dare redas sawa.
4. Wieschpats teisusis, nukirta wirwes grieschnikų.
5. Ah[4] idant butu gedoie[5], ir sugrįschtų atgalios, wissi kurie peik[6] ⟨nekenczia⟩ Siono[7].
6. Ach idant butų, kaip szole ant stogų[8], kuri padzust[9], pirm nei ischpeschama[10] ira.
7. Jsch kurios piuweias ne ischpilda[11] ranką sawa, Nei rischeias[12] pedų glebį[13] sawą.
8. Nei praeidomi nesaka[14], Perszegnoghimas Wieschpaties te stow ant iusu, mes szegnoiam ius wardana Wieschpaties.

CXXX

iesme aukschtesnime Chore.
Jsch giljbes[1], schaukiu Wieschpatie tawęsp.
2. Wieschpatie klausik mana balsą, Ausis tawa te daboies balso mana maldos.
3. Wieschpatie iei griekus prirakuosi[2], Wieschpatie kas issitwers[3]?
4. Nesa tawip ira atleidimas, Jdant bijotųse tawęs.
5. Esch laukiu Wieschpaties mana dusche lauk[4]. Jr nussitikiu io szodzui[5].
6. Mana dusche lukur[6] Wieschpaties, nog wienos sargibos rito iki antros.

CXXIX. [1] pabr.; [2] tais. iš *nuog*; [3] pabr., prir. *O*; [4] tais. iš *Te*; [5] tais. iš *giedoia*; [6] tais. iš *peikia*; [7] tais. iš *Sioną*; [8] tais. iš *stogo*; [9] tais. iš *padzusta*; [10] pabr., pršt. *ischrauiema*; [11] var. *papilda*; [12] tais. iš *rischieias*; [13] tais. iš *gliebį*; [14] pabr., pršt. *nesakitu*.
CXXX. [1] tais. iš *gilibes*; [2] pabr. nuo *iei*, pršt. *iei griekų rakůsi*, pršt. pabr. <*dabosies*>; [3] pabr., pršt. *isch kentes*?; [4] tais. iš *laukia*; [5] tais. iš *szodije* [tais. iš *szodija*]; [6] tais. iš *lukuria*;

7. Jsrael nussitikekesi(?)[7] Wieschpatimi, Nesa Wieschpatip ira malone ir daug[8] ischgelbeghimo iampi[9].

8. Jr ghissai ischgelbes Jsraelą, Nuog[10] wissų io griekų.

CXXXVII

as wandenius Babylonios sedeiom, werkdami, kada Siono atsiminem.

2. Harfas musu pakabinnom ant glůsnių[1], kurie thę buwa[2].

3. Nesa thienai liepe mus giedoti, kurie sugautus[3] mus[3] laike, Jr musų kaukime[4] linksmais buti, Pagiedakite mumus nauia[5] giesmę isch Siono.

4. Kaipo giedotumbim giesmę Wieschpaties, swetimoi[6] szemeie[6]?

5. Jei uszmirschiu tawęs Jerusalem, testow uszmirschta mane deschine.

6. Te prilimpa lieszuwis mana padangesp[7], Jei tawęs ne atminsiu, iei ne[8] dumi[9] Jerusalemi buti[10] mana didesne[11] linksmibę.

7. Wieschpatie atmink waikų Edom, dienoie[12] Jerusales, kurie bila, Nupleschkite, nupleschkite, ikki dugno[13].

8. Jschpustita[14] dukte Babel, gerai tam kursai taw uszmoka[15], kaip tu mums darei.

9. Gerai tam kursai ima tawa iaunus waikus, ir sudauscha[16] ⟨sumurda⟩ ios ing[17] akmenį. ⟨ůlą⟩.

[7] tais. iš *nussitikek* [tais. iš *nussitik*];
[8] tais. iš *daugia*;
[9] tais. iš *iamipi*;
[10] pabr., v. *isch.*
CXXXVII. [1] tais. iš *gluosnių*;
[2] pabr., prir. *ira*;
[3] pabr., v. *mus apkaltus*;
[4] pršt. *raudoijme*;
[5] įtrp.;
[6] tais. iš *swetimoia szemeia*;
[7] tais. iš *padangei*, pršt. *gaumen*, *fauces*;
[8] pabr.;
[9] pabr., tais. iš *duomi*, pršt. *ne statau*;
[10] pabr.;
[11] pabr., pršt. *didziausę*;
[12] tais. iš *dienoia*;
[13] pabr. nuo *Nupleschkite*, pršt. < *ischtuschtinkite ij* > *Jsch pustiket isch pustiket ik pamatų*;
[14] pabr., prir. *Tu pusta*;
[15] tais. iš *uszumoka*;
[16] pršt. *sukul*;
[17] pabr., v. *prisch.*

CXXXIX

salmas Dauido pragiedotins[1].
Wieschpatie, tu ischmegini mane, Jr paszisti[2] mane.
2. Narint[3] sedziu[4] angu[5] keliusi[6], tu szinnai, Tu permanai mana dumas isch tolo.
3. Narint[7] eimi angu[8] guliu, tu apsukui[9] mane essi, Jr regi wissus mana kelius.
4. Nesa schitai, Ne szodzio nera ant mana lieszuwio, kurį tu Wieschpatie (...)[10] ne szinotumbei.
5. Tu darai ką esch pirm angu[11] paskui dirbu, Jr laikai tawa ranką ant manęs.
6. Toksai szinoghimas (...)[12] man įdiwnas ir per aukschtas ira, Esch ia[13] ne galiu apglepti[14].
7. Kur eisiu nůg[15] tawa dwases? Jr kur begsiu nůg[15] tawa weido?
8. Jei szengcziau danguna, thę essi, iei patalą klocziasi(?)[16] peklona(?)[17], schitai, tu thę taipaieg essi.
9. Jei immůs[18] sparnus auschros, ir giwencziau[19] toliausiosių mariosu,
10. Tacziau tawa ranka mane thienai wadczotų[20], ir tawa Deschine[21] mane[21] nutwertų[21] (...)[22].
11. Jei tariu: Tamsibes gal mane apdenkti, Tada ir naktis aplinkui mane tur schwiesi buti.
12. Nesa ir tamsibes po tawa akim ne tamsibes ira. Jr naktis szib[23] kaip diena, tamsibe ira kaip schwiesibe.
13. Nesa isczias[24] mana ira tawa walioie[25], Jr mane apdengei kune[26] augiwes.
14. Diekawoiu taw todel[27], iog idiwnai darits esmi, stebuklingi ira tawa darbai, Jr tatai paszįsta dusche mana gerai.
15. Nebuwa taw apsliepti kaulai mana, kada paslaptinieie[28] darams buwau, kada sutweriams buwau, widui szemes.

CXXXIX. [1] vt. išbr. *ant giedoghimo*;
[2] tais. iš *paszistai*;
[3] tais. iš *norint*;
[4] tais. iš *siedziu*;
[5] pabr., v. *alba*;
[6] tais. iš *kieliuos*;
[7] tais. iš *norint*;
[8] pabr., v. *alba*;
[9] pabr., pršt. *aplinkui*;
[10] išbr. *wis*;
[11] pabr., pršt. *alba*;
[12] išbr. *perįdiwnas*;
[13] tais. iš *io*;
[14] tais. iš *apgliepti*, pršt. *permaniti*;
[15] tais. iš *nuog*;
[16] tais. iš *klocziaus*;
[17] tais. iš *pekloie*;
[18] tais. iš *immuos*;
[19] pabr., pršt. *passilikcziau*;
[20] tais. iš *waczotų*;
[21] vt. išbr. *tiesa mane* [tais. iš *mana*] *turetų*;
[22] pršt. išbr. *laikitų*;
[23] tais. iš *sziba*;
[24] pabr., pršt. *niren.*, *Jnkstai*;
[25] tais. iš *walioia*;
[26] pabr., v. *sziwate*;
[27] tais. iš *todiel*;
[28] tais. iš *pasleptinie*;

16. Tawa akis mane regeia, kada dabar ne buwau sutwertas[29], Jr wissos dienos buwa raschitos ant tawa knigų Kurios dabar tureia buti, ir kurių ne wienos dabar ne buwa.
17. O[30] kaip brangias(?)[31] ira Diewe po mana akim tawa dumas, kaip ira ių taip didis skaitlius?
18. Jei skaiticziau ies, daugiesne ių butu nei szwiesdros, Kaip pabundu, dabar su tawim esmi.
19. Ach Diewe, idant uszmuschtumbei[32] piktuosius, Jr krauio trokschtantis nůg[33] manęs atstoti turetų.
20. Nesa anis piktai[34] (...)[35] ape tawe[36] kalb[37], Jr neprietelius tawa issikel be prieszasties.
21. Peikiu Wieschpatie peikenczius tawe, Jr ne kenczių, iog anis priesch mane [38] stengesi.
22. Esch (...)[39] ios tikrai peikiu, Todel[40] anis man ne prieteleis ira.
23. Pertirk mane (...)[41] Diewe, ir numanik mana schirdį, Megink mane ir paszink mana dumas.
24. Jr weisdek, er esmi ant pikto kelio, Jr wesk mane amszinu keliu.

CXLIII

salmas Dauido[1].
Wieschpatie ischklausik mana maldą, Permanik mana meldima[2], delei tiesos[3] tawa, Jschklausik mane delei teisibes tawa.
2. Jr ne eik prowona su tawa tarnu, nesa po tawa akim (...)[4] nera[5] teisus ne wienas giwenąsis.
3. Nesa neprietelius persekdineij[6] mana duschę, ir priblaschk[7] mana giwenimą szemespi, Ghis pagulda mane tamsibena, kaip numirusius ant swieto.
4. Jr mana dwase ira[8] tuszna[8] manije[9], Schirdis mana kune[10] mana ira suęsta[11].

[29] v. *ischprowits*;
[30] vt. išbr. *Bet*;
[31] tais. iš *brangus*(?);
[32] tais. iš *uszumuschtumbei*;
[33] tais. iš *nuog*;
[34] pabr., pršt. *blusnerstwa*;
[35] išbr. *nog*;
[36] vt. išbr. *mane*;
[37] tais. iš *kalba*;
[38] pabr., v. *tawe*;
[39] išbr. *isch*;
[40] tais. iš *Todiel*;
[41] išbr. *Wieschpatie*.
CXLIII. [1] tais. iš *Douido*;
[2] pabr., pršt. *praschima*;
[3] pršt. *Teisibes*;
[4] išbr. *nesa*;
[5] tais. iš *ne ira*;
[6] tais. iš *persekdineija*;
[7] tais. iš *priblaschka*;
[8] pabr., pršt. *nussitusz*;
[9] tais. iš *manija*;
[10] pabr., v. *sziwate*;
[11] pabr., prir. *pagadinta*;

5. Esch atmenu pirmųių gadinių. Esch kalbu ape wissus czudus[12] tawa, Jr sakau ape darbus tawų rankų.
6. Esch[13] Jschplatinu[14] mana rankas tawęsp, Mana dusche trokscht[15] tawęs kaip dirwa padzuwusi[16], Sela.
7. Wieschpatie ischklausikem weikei, mana dwase pagend[17]. Ne slepk weidą tawa nůg[18] manęs, idant ne bucziau ligus tiemus, kurie nueit duobena[19].
8. Důkim[20] anksti girdeti tawa malonę, nesa tawim nussitikiu, Apreischk man kelį, ant kurio turiu waikschczoti, nesa esch issijlgau[21] tawęs.
9. Jschgelbekem manas Diewe nůg[22] mana neprietelių, Tawęsp tęku.
10. Mokikem dariti tawa walę, ⟨passimegimą[23]⟩ nesa tu essi mana Diewas, Tawa geroghi Dwase tewadzoij[24] mane tikru keliu.
11. Wieschpatie atgaiwinkem delei wardo tawa, Wesk mana duschę isch reikos, delei teisibes tawa.
12. Jr ischpustik[25] mana ne prietelius delei geribes tawa, Jr nuszawink wissus kurie maną duschę quarschin[26], nesa esch tawa esmi[27] tarnas.

[12] vt. išbr. *darbus*;
[13] įtrp.;
[14] pabr., pršt. *ausbreit[en]*, *issklaidziu*, v. išbr. *ischtiesmi*(?);
[15] tais. iš *trokschta*;
[16] pabr., var. *ischdzuwusi*, pršt. *sausa*;
[17] tais. iš *pagienda*, pršt. *vergeh[en]*, išbr. nsk.;
[18] tais. iš *nuog*;
[19] tais. iš *ing dobe*;
[20] tais. iš *Duokim*;
[21] tais. iš *passijlgau*;
[22] tais. iš *nuog*;
[23] pabr.;
[24] tais. iš *tewadzoia*;
[25] tais. iš *pustik*;
[26] pabr., pršt. *wargin*;
[27] įtrp.

Kalbessei SALAMONO

1585. 2. Decemb.

I

chitie[1] ira Kalbesei Salamono, Karaliaus Jsraelo, sunaus Dowido.

2. Jeib ischmoktů Jschmintį, Wieschlibastį, Protą,
3. Kitristą, Teisibę, Tiesą ir Prastibę.
4. Jeib Kudieij[2] ⟨prastieij[2]⟩ rasumingi, Jr Jaunikaitei protingi ir apsiweisdingi butų.
5. Jschmanąsis, klausa, ir passiliepszij. Jr Kitrusis, prijm protą,
6. ieib permanitų Kalbesius ir ių permanijmą, pamokslą Jschmintingųių ir ių pawaisdus.
7. Baime Pono ira pradzie mokinimo[3]. Paikieij[4] paniekin Jschmintį bei wieschlibasi[5].
8. Sunau, klausik pamokslo sawo Tiewo, nei apleisk Prisakimo tawo Augiwes,
9. nesa tatai ira graszi Kwietka[6] tawa Galwai, ir graszus reteszis tawam Kaklui.
10. Sunau, kaip busi wobijams latru[7], ne klausik.

I. [1] tais. iš *Schitai*; [2] pabr., pršt. *die albern, letieij, prastoki*; [3] pršt. *mokslo*; [4] pršt. *ruchlose, stulti*; [5] vt. išbr. *mokslą*, pršt. *[z]ucht, discip[lina]*; [6] v. *pijnes*, pršt. *graszus greikschtumas*; [7] vt. išbr. *nug piktųių*;

11. Kaip anis sakis, eik su mumis, mes Krauio tikosim, ir nekaltąghį be prieszasties nuszawinsim,
12. Mes anus[8] giwus prarisim, kaip Peklą, Jr Gierosius, kaip důbena půlanczius,
13. daugia Lobio rasim, papildisim Namus musų Pleschimmu,
14. Drinsk su mumus, Wiena bus musų wissų Kolita.
15. Sunau, tů Kieliu su ieis ne eik, drausk Kaię tawa nůg ių tako.
16. Nesa ių Koios tęka piktopi, ir skubinasi ant pralieijmo krauio.
17. Nesa noprosnai szebangai spendzami ira po akim paukschczių.
18. Bei schitokie patis tiko sawa Krauia, ir kits kito[9] Sziwato tika.
19. Toksai wissų Gadjnikų budas, ne sziwato antroio ne czediti.
20. Jschmintis lauke skundzasi, schaukdama ant Vliczių.
21. Ana schaukia Durisa wartų tarp Szmonių, Ana szodzius sawa kalba Mieste.
22. Jk[10] kam[10] paikiegi narit buti paiki? Pajůkientis[11] ik[12] kam[12] paiůksit, ir durnieij ik[12] kam[12] peiksit Pamokslą?
23. Klausikite mano pamokinimo. Schitai, esch iumus sawa Dwasę issakisiu, ir iumus mana szodzius praneschiu[13].
24. Kadangi man schaukent, ius ginnaties[14]. Esch ischtiesiu[15] mana ranką, o nieks to neadboij.
25. Jr paniekinat wissą mana Protą, nei apbarimo mana prijmmat.
26. tada ir esch iůksiůs isch[16] iusų wargų[16], ir iusu neatbosiu, kaip ateis[17], ko bijoties.
27. Kaip (...)[18] iumus bus kaip Sturmas[19], tai ko bijoties, ir iusu[20] ne palaims kaip Perkunas[21] kaip (...)[22] iumus rasis wargai ir beda.
28. Tada schauks manęsp, alie esch ne atsakisiu. Anis mane anksti ieschkos, o ne ras.
29. Todelei iog peike pamokslą, nei Pono noreia bijotis,
30. ne prieme mana protą, peikdami[23] wissą mana pamokslą.
31. Tůgi te walga waisiaus giwenimo sawa, ir teprięde sawo Proto.
32. Nesa Nemokitų įsigeidimmas, iemus[24] smertis ira[25]. Jr Durnuių palaimas nuszawin iůs.
33. O kursai manęs klausis, bus pakaiuie, ir pakaks iam, nei reiks iam bijotisi nepalaimo.

[8] pabr., v. *ios*;
[9] tais. iš *kitam*;
[10] pabr., pršt. *Kolei*;
[11] tais. iš *Jůkientis*;
[12] pabr., v. *kolei*;
[13] pabr., prir. *apsakisiu*;
[14] tais. iš *ginneties*(?);
[15] tais. iš *ischtiesmi*;
[16] vt. išbr. *wargosų*;
[17] tais. iš *pareis*;
[18] išbr. *ant iusų bus*;
[19] v. *wikras*(?);
[20] tais. iš *iumus*;
[21] pabr., pršt. *Szturmas* [tais. iš *Sturmas*];
[22] išbr. *ant*;
[23] pršt. *blusnidami*;
[24] tais. iš *aniemus*;
[25] įtrp.

II

unau, iei nori mana szodzių prijmti, ir mana Prisakimus[1] sawip palaikiti.

2. Tadda[2] Ausis[3] tawa te daboiessi Jschminties, ir Schirdį tawa palenk titschomis,

3. Nesa iei pilnai (?) ios schauksi, ir ios praschisies.

4. Jei anos[4] ieschkosi kaip Sidabra, ir tikosi ios kaip Skarbo.

5. Teip (...)[5] Baimę Pon[o] permanisi, ir Diewo paszinimą rassi.

6. Nesa PONAS důst Jschmintį, ir isch io Burnos randosi Paszinimas ir Protas.

7. Ghis teisiemus důst laimeti, ir apgin gierosius,

8. ir apserkti gerai daranczius, bei uszusaugoij Kęlį sawa Schwentuių.

9. Tadda ischmanisi, teisibę, tiesą, geribę, ir wissą tikrą Kelį.

10. Jei taw Jschmintis patinka, bei tu anos[6] rodas mokinies,

11. tadda gieras Protas tawe apsaugos ir permanijmas, tawe apserges,

12. idant ne nuklistumbei[7] Kieliu Piktuių, nei tarp piktai Kalbanczuių.

13. Kurie apleidę tikra[8] Kelį[8], waikschczioij tamseis takais.

14. Kurie dzauges pikt[9] dariti, ir linksminase sawame piktame ir perkripuseme[10] giwenime.

15. Kurie sawa Kelio perkreipia, sakiodami[11] sawa[12] nekielį[13].

16. Jdant ne priiųktumbei (?)[14] swetimą Moterį, kuri ne tawa ira, kuri saldei[15] kalba,

17. pamesdama poną iaunistes sawa, ir uszmirschdama[16] Sudereijmo sawo Diewo.

18. Nesa ios Namai passilenk Smercziop ir ios[17] waikschczoijmas (...)[18] prapůlusiumpi.

19. Wissi iospi įentis, ne grįschta, nei sugaun Kelio giwenimo.

20. Jdant waikschczotumbei geru Kęliu, ir passiliktumbei ant tikro tako.

II. [1] tais. iš *Prisakimų*;
[2] pabr.,
[3] tais. iš *ausis*;
[4] pabr., v. *ios*;
[5] išbr. *rasi*;
[6] pabr., v. *ios*;
[7] tais. iš *paklistumbei*;
[8] tais. iš *tikro Kielio*;
[9] tais. iš *pikto*;
[10] tais. iš *pakripuseme*;
[11] tais. iš *sekdami*;
[12] įtrp.;
[13] tais. iš *nekielių*;
[14] tais. iš *primtumbei*(?);
[15] pršt. *smalei*;
[16] tais. iš *uszmirschta*;
[17] tais. iš *ių*;
[18] išbr. *prapůlimop*;

21. Nesa Teisieij (...)[19] Szemeie giwens[20] ir Gierieij toie passiliks. **22.** Alie Diewo nessibijantis bus isch Szemes[21] ischpustiti, ir kurie Paniekin bus isch ios ischgaiszinti[22].

III

unau ne uszmirschk mana[1] Prjsakimo[2], ir Schirdis tawa te uszlaika[3] mana Prisakimų,
2. nesa isch anų turesi, ilgą giwenimą, geras gadines ir pakaių,
3. Malone ir Wierniste tawe ne prastos Vszkabink aną[4] ant[5] kaklo tawo, ir įraschik ię tabliczona schirdies tawa,
4. tada rasi Malonę ir ischminti[6], itinkantį Diewui ir szmonims.
5. Nussitikiek[7] PONVI isch wissos Schirdies. Nei nussitikek Kitristei tawa.
6. Bet atmink io ant wissų Kelių tawa, tada ghis tawe tikrai wadzios[8].
7. Ne tarikes[9] Jschmintingas esąs. Bet bijokies PONO, ir pamesk piktą.
8. Tatai bambiui tawam bus sweika, ir tawa kaulus[10] atgaiwins.
9. Garbink PONĄ isch tawa Lobio, ir[11] isch pirmunių wissų tawa paszitkų[12].
10. Tada Skunes ⟨Klonai⟩ tawa bus pilni ir piestai[13] tawa nauiu winu[14] plus.
11. Sunau, Karoghimo PONO ne atmesk[15], nei rustauk delei io winoghimo[16].
12. Nesa Diewas milimą sawa karoij, ir iami mękstasi[17], kaip Tiewas Sunumi.
13. Gerai tam szmogui, kursai randa Jschmintį, ir tam[18] szmogui[18], kursai protą gauna.
14. Geresne ira ios prekiauti, nei sidabro, ir ios waisius[19] gieresnis, nei[20] auksas[20].

[19] išbr. *bus*;
[20] įtrp.;
[21] pabr., v. *Tautos*;
[22] vt. išbr. *patremti.*
III. [1] tais. iš *mano*;
[2] v. išbr. *Sakono*;
[3] pabr., tais. iš *uszulaika*, pršt. *atmen*;
[4] pabr., v. *ię*;
[5] įtrp.;
[6] vt. išbr. *palaimą*;
[7] tais. iš *Jschtikiek*(?);
[8] tais. iš *wadzos*;
[9] tais. iš *tarikies*;
[10] vt. išbr. *kuną*;
[11] įtrp.;
[12] vt. išbr. *iawų*;
[13] v. *Prosa*, pršt. *Kelter, prosa*;
[14] pršt. *Most*;
[15] tais. iš *pamesk*;
[16] pršt. *kosnijmo*;
[17] tais. iš *miekstasi*;
[18] įtrp.;
[19] pabr., pršt. *paszitkai*;
[20] tais. iš *uszu auksą*;

15. Ghi brangesne ira uszu[21] Szemczugas, ir wis ką weliti gali, tatai iei negal priliginta buti.
16. Po deschines ios ira ilgas[22] Giwenimas ⟨amszas⟩ po Kaires ios, bagotums ir garbe.
17. Jos Kelei[23] ira mieli Kelei, ir wissi[24] ios takai ira pakaius.
18. Ghi ira medis Giwenimo wissiems kurie ię sugauna. Bei gerai tiemus kurie ię seka[25].
19. Nesa Ponas per Jschmintį Szemei deia pamatus. bei per io Protą Dangus ira ischprowits.
20. Per io ischmintį Daubos[26] ira[26] ⟨rados⟩[26] Jr Debesis rassa warwa.
21. Sunau, ne paleisk[27] ios isch[28] akių tawa, ir busi palaimingas bei kitrus,
22. Tatai bus tawa Duschei giwenimas, ir Burna tawa bus miela.
23. Tada pakagingai[29] waikschczosi ant tawa Kielio, nei koia tawa ischtiksi[30].
24. jei atgulsi, ne bijosies, bet saldei miegosi,
25. Nei reiks bijotisi umo kakio ischgandinimo[31] nei suiudinimo Diewo nessibijanczųių, iamrądantis[32].
26. Nesa PONAS ira tawa titschauijmas, tas apsaugoij koię tawa, ieib nebutų sugauta.
27. Nessigink gelbeti pawargusį, iei tawa ranka tur nůg Diewo, ků gelbeti.
28. Ne sakik prieteliui sawam. Atstok, grįschk, ritoij důsiůt, schę dieną pagaledams.
29. Ne dumok pikto prisch[33] prieteli[33] sawa[33]. Jschtikencziam[34] taw.
30. Ne barkies su[35] ků[35] be prieszasties, iei taw kas pikto ne dare.
31. Ne darik kaip szmogus piktas, nei įsigeisk io kelių.
32. Nesa Diewas nekenczia Apleidintį[36], o su Gieraiseis iam darbai[37].
33. Namůsa Diewo nessibijanczioio[38] ira prakeikimmas (...)[39] Pono, O namai Teisioio bus perszegnoti.

[21] pabr., v. *nei*;
[22] v. *didis*;
[23] tais. iš *Kielis*;
[24] įtrp.;
[25] pabr., v. *saugoij*;
[26] pabr., pršt. *Bedugnis perdalitas ira*;
[27] tais. iš *ischleisk*;
[28] pabr., v. *nog*;
[29] pršt. *sicher, spakainai*;
[30] tais. iš *ischtiksis*;
[31] tais. iš *ischgandimo*;
[32] pabr., tais. iš *iamrąsantis*, pršt. *kada tatai randasi*;
[33] tais. iš *prieteliu*(?) *tawam*;
[34] tais. iš *Jschtikiancziam*(?);
[35] įtrp.;
[36] pabr., prir. *prastawinti*;
[37] pabr. nuo *o*, pršt. *o ia darbai ira prieg geruiu*;
[38] tais. iš *nessibijanczįuių*;
[39] išbr. *Diewo*;

34. Ghis apiůkencziųių[40] iůksis, O pawargusiųių pasigailes.
35. Jschmintingiems[41] bus garbe, Bet kaip paikieij passiaukschtins, bus giedoie[42].

IV

lausiket Sunus pamokslo iusų Tiewo, dabokities, idant mokintumbities ir suprastumbit.
2. nesa esch ius moku gerą pamokslą, Ne apleisket mano Prisakimo.
3. Nesa esch buwau Sunus sawa Tiewo graszus[1] ir wienturtis po akim augiwes mana.

.Decembr:

4. Bei ghis mane moke bilodams. Te prijmma schirdis tawa mana szodzius, klausik mana prisakimų, tada giwensi.
5. Priimk Jschmintį, prijmk protą. Ne usz mirschk, nei atstok nůg mana szodzių.
6. Neapleisk ios, tada anie tawe ischlaikis, milek ię, tada ana tawe apsaugos.
7. Nesa Jschminties pradzie ira, ios klausiti rodas, Bei protą mileti, uszu wissą lobį.
8. Laikik ię brangę, tada ana tawe paaukschtins. Jei tu anas[2] apsikabinsi, tada[3] ghi tawe pagarbins.
9. Ghi tawa galwa[4] nodemais pagrasząs, ir tawe brange karuna[5] ⟨apkuronowos⟩ pagraszins.
10. Klausikigi Sunau, ir prjimk (?)[6] mana szodzius, tada ilgai[7] giwensi[7].
11. Esch tawe wesiu keliu Jschminties. Esch tawe wadzosiu tikru taku.
12. idant, taw Kieliauienczíam nebutų sunku, ir taw tekancziam, ieib[8] ne issitiktumbei.
13. Prijmk pamokslą[9] nei[10] liaukesi[10], apsaugok ghį, nesa ghis ira tawa giwenimas.
14. Ne waikschczok taku Diewo nessibijanczųių, nei mink ant[11] kelio piktųių.

[40] pršt. *pametitoių*;
[41] tais. iš *Jschmintingams*(?);
[42] pabr.
IV. [1] pabr., pršt. *apus* <*dailus*>;
[2] pabr., tais. iš *aną*, v. *ios*;
[3] įtrp.;
[4] vt. išbr. *schirdį*;
[5] tais. iš *kuruna*;
[6] tais. iš *prjmk*(?);
[7] pabr., pršt. *tawa mætų bus daug*;
[8] tais. iš *ieb*;
[9] tais. iš *pamokinima*;
[10] tais. iš *ne liaukes*;
[11] įtrp.;

15. Pamesk ghį, nei waikschczok anu[12]. Atstok nůg io, bei[13] praeik[14] (...)[15] ghį,
16. Nesa anis ne miekt, net pikta darę, nei rimsta, net iskadą padarę[16].
17. Nesa anis pęnasi důna Diewo nessibijanczuių, bei geria wino(?)[17] pleschimu[18] ⟨ne czistai⟩ pelnitų.
18. Bet gieruių takas schibba kaip szwake, schwiesiniu[19] enti, ikki tikrai praauschus.
19. O Kelis Diewo nessibijanczųių, tamsus ira, nei anis szinna, kur iemus pulti[20].
20. Sunau, dabokes mana szodzių, ir palenk ausu mana kalbesiump.
21. Ne paleisk ių isch akių tawa, turek iůs schirdije sawa.
22. Nesa anis ira Giwenimas, randantiemus iůs, ir sweiki wissam Kunui.
23. Apsaugok schirdį sawa wissa pilnaschcze[21]. Jsch thę[22] nesa ischeit Sziwats.
24. Pamesk pįktą lieszuwin ⟨burną⟩. Bei Waidenikus[23] tali nůg sawęs atstatik.
25. Tenekleioij akis tawa, Jr tawa wokas[24] te weisd tiesiogei.
26. Koia tawa te eit tiesiogiei, teip tikrai[25] eisi.
27. Nekleiok nei po deschinies nei po kaires. (...)[26] attrauk Koię tawa nog pikto.

V

7. Decembri

unau, dabokies mana Jschminties, lenk ausis tawa mana mokslop,
2. idant atmintumbei gero Proto, bei burna tawa szinnotų kaip perskirti ⟨kalbeti⟩.
3. Nesa lupos Kękschies ira saldzias[1] kaip[1] Siwas mędaus, ir kaklas ⟨gurkschle[2]⟩ ios glittesnis ira[2] nei aleus.
4. Alie paskui kartu kaip mętile, ir aschtra kaip kalawijas dwiem aschmenim.
5. Koios ios bega[3] smercziop, szingsnei ios gauna peklą.

[12] pabr., v. *io*;
[13] tais. iš *nei*;
[14] tais. iš *ėik*;
[15] išbr. *iů*;
[16] tais. iš *darę*;
[17] g. tais. nsk.;
[18] įtrp., pršt. *des freuels*;
[19] var. *schwiesiben* <*schwieszumon*>;
[20] tais. iš *prapulti*;
[21] pršt. *pilna, vleis, summa cura*;
[22] tais. iš *to*(?);
[23] pabr., pršt. *Lester mauler, blusnitoiei*;
[24] pršt. *augen lid*;
[25] pršt. *gewiss*;
[26] išbr. *Pamesk piktą.*
V. [1] įtrp., v. išbr. *kaip*;
[2] pabr.;
[3] pabr., v. *tæk*;

Bet gerůjų takas schibba kaip szwaisė, schwi-
bei [szůmen] sziniů enti, ikki tikrai praauschus. O Kelis Diewo
nesziniųjanczůjų, tamsus ira, nei ans szinna, kur
ceimuj parpůlti.
Sunau, dabokos mana szodsiů, ir paklausk an
sů mana kalbeszaunop. Ne paleisk iů szawa akiů
tawa, tureck ius schirdyi sawa. Nes ans
ira Gywenimas, randantiemus ius, ir sweiki
wissam kůnui. Apsaugok schirdi sawa wis-
atlaiks sawa sa pilnascheze. Isch ios ussa aschrit Szywats.
czůn. Pamesk pikta lieszůwa [burna] Bei Waidi-
Kaplumosche. mtkus.. tali nůg sawęs atstatik.
Tom kleioi akis tawa, Ir tawa woka
te ezeist tiesiogei
niges lid. Kaip tawa weil tiesiogiei, teip tikrai esi.
gewaf Ne kleiok nei po delschines nei po kaires. Pamesk
pikta attrauk koio tawa nůg pikto.
V.
Sunau, dabokies mana Ischmintiės,
i Skawtij lenk ausis tawa mana mokslop, idant atmin-
tumbei gera Proto, bei burna tawa szinnoiů kaip
per[krila[kalbeti]
+ saldsliu kaip Nes a lupos Kiekschies ira Sitvas medaus,
ir kakla[grėkschos] ios glittesni ira nei Aleius.
Ale paskui karlu kaip melik, ir aschtra kaip
kalawijas dwigůbai aschmenim. Koios ios bega smer-
czop, Szingsnei ios gauna pekla. Ana ne waikscz-
czioia tiesiogiei Kieliu Gywenimo, Szinksnei
ios kleioia, Kaip ne szinnos, ne kur waiksch czioia
ii Klaustikitiege. Waikai manes, nei atstokiet
nůg szodsiu mana burnos. Kieliei tawa te stow
toli nůg ios, nei artinkis durumop namų ios.
Jeib sweti mam ne detumbei tawa garbe, nei
dailiamiesem
meilus tawa Biaurammuiem. Jeib swetimiei
ne pennetůse tawa lobiů, ir tawa darbas ne bů-
ne důsauitumbei tu, swetimosu namůsu. Idant paskui ne atsidu-
satumbei, praradens sawa kuna bei Lesi. Ir bilotum
bei. Ak kaip peikiau kamokispina, bei schirdis
pamaksti

6. Ana[4] ne waikschczioij tiesiogiei Kęliu Giwenimo, szinksnei ios kleioij, kaip ne szinnos, ne kur waikschczoienti.
7. Klausikitiege Waikai manęs, nei atstokiet nůg szodzių mana burnos.
8. Kęlei[5] tawa testow toli nůg ios, nei artinkies duriump namų ios.
9. Jeib swetimam ne dotumbei tawa garbę, nei mętus tawa Biaurammuiem[6].
10. Jeib swetimieij ne pennetųse tawa lobiu, ir tawa darbas ne butų swętimosų namůsų.
11. Jdant paskui ne atsidusetumbei[7], praradens sawa kuną bei lobi.
12. Jr bilotumbei. Ak kaip peikiau pamokinimą[8], bei schirdis mana kaip paniekinoia karoghima?
13. Nei klausiau balso Mokinanczųių mane, ir[9] ausu mana nelenkiau[9], důdancziump man (...)[10] pamokslą?
14. be maszo ne įklimpau ing didę rabatą po akim wisso swieto ir szmoniu.
15. Gęrk[11] wandenį isch tawa důbes[12] ⟨prudo⟩ ir strowę isch tawa schullinies.
16. Te tęk schullinei[13] tawa laukan[14], ir strowes ant uliczos,
17. bet tu anas wienas laikik, nei switims (?)[15] kas su tawimi.
18. Schullinis tawa te stow perszegnotas. Dzaukęs[16] moterischkes kurę iaunas budams wedei,
19. ana maloni[17] ira kaip stirna[18], ir miela kaip Stirnas[19], ios meile wissadai te sotin tawe, bei isch ios meiles wissadai atsigaiwink[20] ⟨passidzauksi (?)[21]⟩.
20. Manas Sunau (...)[22] kam geidi isch swetimos atsigaiwinti ⟨passidzaugti⟩. Kam apsikabinni Swetimą?
21. Nesa koszno (...)[23] Kęlis ira po akim PONO, bei ghis mieroij wissus io szingsnius[24].
22. Griekai Diewo nessibijanczoio ghį sugaus, ir tinklu ⟨szebangu⟩ sawa griekų[25] bus nutwertas.
23. Jam mirti, todelei iog pamokslo ne prieme, ir delei io didzio nussideghimo (...)[26], ne bus iam[27] pigu. ⟨Tews⟩.

[4] pabr., v. *Ghi*;
[5] tais. iš *Kieliei*;
[6] v. *Baisamuiem*;
[7] pabr., pršt. *nedusautumbei*;
[8] prir. *pamoksla*;
[9] tais. iš *nei ausis mana lenkiau*;
[10] išbr. *gierą*;
[11] tais. iš *Gierk*;
[12] pabr.;
[13] tais. iš *schullinis*;
[14] tais. iš *lauką*;
[15] pabr., v. *swætims*;
[16] tais. iš *Dzaukies*;
[17] tais. iš *malonus*;
[18] pabr., v. *Ellinę*;
[19] pabr., v. *Ellinas*;
[20] pršt. *ergetzen*;
[21] tais. iš *passidzauk*;
[22] išbr. *kaip*;
[23] išbr. *szmogaus*;
[24] pršt. *waikschczoijmus*;
[25] tais. iš *griekus*;
[26] išbr. *io*;
[27] tais. iš *iam bus ne*.

VI

anas Sunau, iei laidoiei[1] (...)[2] Artimą, ir uszu ghį ranką sawa dawei[3],

2. tada įkliuwai szodzeis[4] tawa burnos, ir sugautas essi szodzeis[4] tawa burnos.

3. Tadda manas Sunau, darik teipo. Jssipink ⟨issigielbek⟩, nesa tu artimamuiam tawam[5] rankasna[6] inkliuwai. eik, tekek, silik artimą tawą.

4. Akis tawa te ne miekt, Jr wokas[7] tawa te ne sniaudz.

5. Jschgelbikes[8] kaip Stirna[9] isch rankos. ir paukschtis isch rankos[10] paukschtiniko[11].

6. Eik skrusdeliespi Tingini[12], dabokes ios budo, bei mokikes.

7. Kaczei ghi ne tur Kunnigaikschczio, nei Storasto, nei Pono,

8. tacziau ana[13] saw weisd[14] důnos wassarą, ir sukrausta sawa strową cziesu[15] dago[15].

9. Kolei gulli Tingini[16]? Kadda Kelsies nůg miego?

10. Teip, miegok masz, snausk masz, sudek rankas masz, ieib miegotumbei.

11. o tů tarpe sugaus tawe ubagiste ⟨pawargimmas⟩ kaip piestenikas, ir pristokumas kaip scharwinikas[17].

12. Szmogus ne tikįs, wiras niekam ne hadnas, elges burna pikta,

13. merkstereij akimis, roda koiamus, roda rąkomis.

14. Wissadai pikto dumoij ir kas nedera schirdija sawa. Jr pakel waidą.

15. Todelei umai rasis ant io nepalaims, ir weikei[18] bus su (...)[19] lauszitas, kaip[20] io ne gales[21] gielbeti[21].

16. Schus scheschis daiktus peike (...)[22] Ponas. bei sekmo[23] ne kenczia,

VI. [1] pabr., tais. iš *laidus essi*, v. *laidawai*; [2] išbr. *uszu*; [3] tais. iš *padawei*; [4] tais. iš *szodeis*; [5] įtrp.; [6] tais. iš *ing rankas*; [7] pršt. *augenlieder*, *wokelis*; [8] tais. iš *Jschgielbekes*; [9] tais. iš *Stirnas*; [10] tais. iš *ranką*; [11] tais. iš *paukschteniko*; [12] tais. iš *Tinginie*; [13] pabr., v. *ghi*; [14] pršt. *Sopostij*; [15] pabr., prir. *dagůient.*; [16] tais. iš *Tinginie*; [17] tais. iš *scharwinekas*, pršt. *scharwotas wiras*; [18] v. *staigei*; [19] išbr. *lausch*; [20] v. *iog*; [21] tais. iš *galies pagielbeti*; [22] išbr. *Diewas*; [23] pršt. *sekmas iam esti ne apikanta*;

17. Didzoienczių akių, meloiantį lieszuwį, (...)[24] rankų pralieienczių nekaltą kraughį,
18. Schirdies pikto dumoianczios, Koių passiskubinanczių ant iskados,
19. liudiniko ne teisaus drąsei meloianczio, bei waido pramananczio tarp brolių.
20. Manas Sunau, Klausik[25] prisakimus[26] Tiewo sawo, nei atmesk pamokslo augiwes tawa.
21. Surischk[27] ios[28] (...)[29] wissadai ant schirdies tawa. ir uszkabink ios[30] ant tawa kaklo.
22. Jdant anie[31] tawe entį, palidetų, kaip atsigulsi[32], idant anis tawe apsaugotų. idant kaip pabusi, tu ape anus[33] kalbetumbei.
23. Nesa prisakimas ira liktarnas[34], ir Sokonas szwake, ir pamokinimas ant giero ira Kęlis Giwenimo.
24. Jdant apsaugotas butumbei nug piktos Moterischkes, ir nůg smailaus lieszuwio swetimuių[35].
25. Ne įsigeiskesi[36] graszibes ios, schirdije tawa, nei prisigaudinkes ios[37] wokomis[37].
26. Nesa kęksche pagadinna[38] wirui důną, bet prostoienti[39] wenczawonistę giera[40] sziwatą gauda[41].
27. Er gal kas ugni antije neschoti[42], kaip io rubai ne dektų?
28. Er galetų kas ant anglių waikschczoti, kaip Koių ne ischdektų?
29. Teipo bus ir tam, kursai moteresp[43] artimoio sawa eit, Ne bus newiens nekarots, kuris anos[44] krutin[45].
30. Nera wagiui teip dide gieda, iei wagia sawa duschę pasotinti, ischalkęs.
31. Nesa iei tampa sugauts, attadůst septinropai, ir pagulda wissą turtą ukia sawo.
32. Alie prastoiensis Wenczawonistę, Durnas ira, toksai skandin sawa sziwatą,
33. ant[46] ta[46] gauna Karoghimą ir giedą. Bei io gieda ne bus ischgęssjta[47].

[24] išbr. *koių tekanczių nekalto krauio*;
[25] v. *Saugok*;
[26] tais. iš *prisakimų*;
[27] pršt. <*Turek*> ;
[28] tais. iš *ię*;
[29] išbr. *ant*;
[30] tais. iš *ię*;
[31] pabr., v. *ie*;
[32] tais. iš *atsigulsies*;
[33] pabr., v. *ios*;
[34] var. *liktarus*;
[35] var. *swetimosios*;
[36] tais. iš *įsigieiskes*;
[37] įtrp., pršt. *augenlied*, *wokelis*;
[38] pabr., v. *ischpustij*;
[39] v. *laikanti*;
[40] vt. išbr. *ir*;
[41] vt. išbr. *tiko*, pršt. *Vitam conferant*;
[42] v. *laikiti*;
[43] tais. iš *moteriesp*;
[44] v. *ios*;
[45] tais. iš *krutins*;
[46] pabr., v. *bei*;
[47] tais. iš *ischgiessita*;

34. Nesa (...)[48] narsas wiro, Kerschija nei czedija cziesu pagieszinimo,
35. nei Weisd personos dairinanczos, nei prijm[49], kaczei daugia noretumbei dowanoti.

VII

8. Decemb.

anas Sunau, atmink mana szodzius bei paslepk[1] sawip [mana Prisakimus,]
2. Saugok mana Prisakimus (...)[2], teip giwęsi, ir mana Sokoną kaip widzių[3] akies tawa.
3. Vszrischk anus[4] ant pirschtų sawa, raschik anus[4] ant tabliczių schirdies tawa.
4. Bilok Jschmintei, Tu mana essi sessů, bei wadink Szinnę tawa gentainę,
5. ieib butumbei apsaugots nůg swetimos Moteries, nůg swetimos smailai[5] kalbanczios.
6. Nesa esch isch namų sawa pra langą[6] szureiau
7. ir dabaiaus ne ischmananczių <letuiu> ir ischwidau tarp (...)[7] waikų durną <paiką> Jaunikaitį,
8. Kursai ęija ant uliczos uszu kampą, ir waikschczoio Kęliu pas ios namus,
9. apitamsoi wakarą dienos, nakcze, ir aptæmus[8].
10. Jr schitai, sutikka[9] ghį moterischke apsidarusi rubu kekschies, kitra,
11. bangus[10], ne passidůdanti, kurios koias namosų sawa ne rimma,
12. dabar buwa lauke, dabar ant uliczos, bei tikoia ant wissų Kampų.
13. Ta sugawa ghį ir pabucziawa ghį be gedos[11]. Bei biloia iam.
14. Esch schę dieną affierawoiau usz mano affierą Diekawoijmo, kaip buwau szadeiůsi[12].

[48] išbr. *Kerschtas wiro*;
[49] tais. iš *prijmma*.
VII. [1] tais. iš *pasliepk*;
[2] išbr. *pas sawe*;
[3] pršt. *augapffel*, *wieszius*, *wjdzius*;
[4] pabr., v. *ios*;
[5] pršt. *die glatte wort gibt*, *sklandei kalbanczios*, prir. *schwelnei*;
[6] pabr., v. *kratas*, pršt. *gitter*, *[k]rotas*, atskirame lapelyje prir. *Nes langie* [prir. *oder langiepi*] *sawa namu, szureiau pra Krota*;
[7] išbr. *iaunikaiczių*;
[8] vt. išbr. *patęmus*;
[9] tais. iš *nutikku*;
[10] v. išbr. *Sutussi*, pršt. *sutusi*;
[11] vt. išbr. *Ta sugawusi aną Jaunikaitį, be gedos buczawa*, v. išbr. *ghi buczawa ghį be gedos* (?);
[12] pršt. išbr. *kaip szadeiusi*;

15. Todel ischeijau, ieib tawe (...)[13] sutikcziau, tawa weidą anksti ieschkocziau, ir[14] schitai radau tawe[15].
16. Esch sawa patalą graszei pakloiau margais guneis[16] isch Egÿpto.
17. esch sawa gůlį[17], Mirru, Aloe ir Cÿnamonu apdrekinau[18].
18. Eikem iki walios szaiskem, ikirito metą, sussimilekimes,
19. Nesa wiro nera namie, ghis toli nueija,
20. bei Kolitą su pinnigais drauge eme[19], nei pareis net ant Schwenties.
21. Ghi aną daugio szodzeis perkalbeia, ir (...)[20] sawa smalais szodeis prigawa,
22. Jr ghis aną passeke, kaip antai Jautis wedamas ira[21] ant[21] pamuschimo[21], kaip antai lenciugump kureis dikieghi ira karoiami.
23. iki iam striela kepanas perschowe[22] ⟨perskiele⟩, kaip antai paukschtis umai szabangus inkluwa, o ne szinnos smertį gausens.
24. Klausikitiegi manęs, mana waikai, ir dabokities szodzių mana burnos
25. Te ne kreipias schirdis tawa, ant ios kelio, nei důkes ischwesti ant ios tako.
26. Nesa ana daugia paszeide ir par puldinoia, ir daugia macnuių ghi pasmauge,
27. Jos namai ira Kelei[23] Peklosna[24], thę ischkankomos ira[25] Kamaros[26] Smerties.

VIII

r ne schauk[1] Jschmintis, bei protas er ne ischleidz balsą?
2. Regimai pas kielius ir takus ghi stow,
3. pas Wartus[2] miesto, kur per wartus[3] įeijma ira, ghi schauke (...)[4].
4. O ius wirai, iusump esch schaukiu, ir wadinu szmones.

[13] išbr. *sutikcziau*(?);
[14] vt. išbr. *o*;
[15] tais. iš *tawe radau*;
[16] vt. išbr. *dekieis*, v. *kaurais*, pršt. *tepich Gunia*, *kauras*;
[17] pršt. *Lager*;
[18] pabr., pršt. *apschlakinau*;
[19] tais. iš *ateme*;
[20] išbr. *ghį*;
[21] tais. iš *pamuschti*, pršt. *fleischbank*, *messiniczia*;
[22] pabr., v. *perskele*;
[23] tais. iš *Kielis*;
[24] tais. iš *Peklona*;
[25] pabr. nuo *thę*, pršt. *Kur eit*;
[26] var. *Kamarosna*.
VIII. [1] pabr., pršt. *wadin*;
[2] vt. išbr. *Durių*;
[3] pabr., v. *duris*;
[4] išbr. <*rieke*>;

5. Dabakities ius Dikieghi[5] Rasumo, ir ius paikieghi dekite[6] schirdina.
6. Klausiket, nesa esch kalbesiu kas brangu ira, ir mokisiu kas giera[7] ira.
7. Nesa mana burna kalbes kas tiesa ira, ir mana lupos peiks piktą.
8. Wissi szodei burnos mano ira tiesa[8]. Nera thę perkreipto alba netikro[9].
9. Anie wissi ligius[10] ira, thiemus, kurie ios ischmana. ir thiesus, thiemus, kurie ios nor[11] prijmti[11].
10. Mieliaus prijmket mana pamokslą nei sidabrą. ir pamokinimą brangiaus laikiket nei brangų auksan.
11. Nesa Jschmintis gieresne ira nei Schemczugai, ir wis kas gali saw weliti[12], ne gal iei priligt[13] buti.
12. Esch Jschmintis giwenu pas Kitristą, ir szinnau kaip geran důti protą.
13. Bijoghimas[14] Pono peikia piktą, puikistę[15]. didzawimą, ir piktą kielį, Bei ne kencziu nasrų perkreiptų[16].
14. Manip ira prots ir ischtaisijmas, esch turiu rasumą ir walę.
15. Per mane Karaliauia Karalius, ir Rota rodija.
16. Per mane ponawoij[17] Kunnigaikschtei, ir wissi Storastai[18] ant szemes.
17. Esch miliu milinczius mane, bei ieschkantis mane anksti, randa mane.
18. Bagotiste ir Garbe ira manip, tikras lobis ir teisibe.
19. Mana waisius geresnis ira uszu auksą ir geriausį auksą ir mana turtas[19] ⟨paszitka... nei ischrinktas sidabras.
20. Esch waikschczoiu tikru Keliu, ant tako tiesos.
21. Kaip[20] tikrai apdowanoiu milinczius mane, ir ių Skarbus papildau.
22. Ponas mane tureia[21] pradzoia[21] sawa Kęlių[22], pirm nei ghis ko sutwere[23], esch buwau thį.
23. Esch įstatita esmi isch amszo, nog[24] Pradzios pirm szemes.

[5] pršt. *alber, letas*;
[6] tais. iš *dekities*;
[7] pabr., v. pabr. *tikra*, pršt. *tiesa*;
[8] pršt. *tikri*;
[9] pršt. *falschiwo*;
[10] vt. išbr. *thiesus*;
[11] vt. išbr. *priimma*;
[12] pabr. nuo *gali*, pršt. *geidziama ira*;
[13] tais. iš *priligta*;
[14] pršt. *Baime*;
[15] tais. iš *puikisten*;
[16] pabr., tais. iš *perkreiptus*, prir. *perkripusių*;
[17] pabr., v. *karialiauia*;
[18] pabr., v. *Ponai*, pršt. *regente, rikarus*;
[19] pabr., pršt. *Einkommen*, pršt. pabr. *turtas*;
[20] pabr., v. *iog*;
[21] v. *apwilda ant pradzios*;
[22] tais. iš *Kielio*;
[23] vt. išbr. *leida*;
[24] vt. išbr. *isch*;

24. Dabar ne be essant Giljbiems[25], esch gatawa buwau. Kaip schullinis wandenio ne tureia,
25. pirm ingrimsdijmo[26] Kalnų, pirm Kalnelių esch gatawa buwau.
26. Ghis dabar Szemes ne buwa darens[27], nei kas ant ios ira, nei Kalnus apskritines szemes.
27. Kaip ghis dangų prowija[28], esch thį buwau. Kaip ghis Bedugnius[29] <gillibius[29] araikeis[30] sawa apstate.
28. Kaip debesis aukschtai pastiprinoia, kaip stiprinoia schullinis Gillibiu[31]
29. Kaip ghis iurems rubeszius[32] padeia, ir wandjniams, idant io Prisakimu[33] ne perszengtų[34]. Kaip ghis pamatus deia[35] szemes,
30. tada esch wiriausiu Mistru buwau pas ghį, ir tureiau sawa linksmibę[36] kosną diena, ir szaidziau po io akim wissadai.
31. Jr szaidziau ant io Szemes, ir mana linksmibe[37] <dzauksmas> ira pas (...)[38] waikus szmonių.
32. Klausikitiegi manęs, mana waikai, Gierai thiemus, kurie mana Kelį laiko
33. Klausiket pamokslo, ir suprasket <ischmaniket> nei apleisket ios
34. Gerai tam szmogui kuris manęs klausa, idant klausitų <budetų[39]> pas <uszu> mana durių wissadai, idant lauktų uszu stulpų[40] mana wartų.
35. Randansis mane, randa sziwatą, ir gaus passimegimą nůg Pono.
36. Bet kursai prisch mane sussigrieszis, tas paszeid sawa duschen. Wissi peikintis mane, mÿl smertį.

IX

schmintis budawoija namus sawa, ir ischtasche septinis stulpus,
2. pamusche bandą sawa[1], ir pakiele winą sawa, ir pakloia sawa stalą.
3. Jr issiunte tarnaites sawa, idant pakwiestų aukstai ant palacių miesto. <ant piles miesto>

[25] vt. išbr. *daubbų*;
[26] pabr., pršt. *nugruntawoimo*;
[27] vt. išbr. *leidens*;
[28] vt. išbr. *laido*, tais. iš *ischprowija*;
[29] vt. išbr. *daubbus*;
[30] tais. iš *arakieis*, v. *rubeszumis*;
[31] vt. išbr. *daubbų*;
[32] vt. išbr. *arakius*;
[33] tais. iš *Prisakimo*;
[34] pabr. *szengtų*, v. *koptų*;
[35] pabr., pršt. *nugelde*;
[36] pršt. *Lust*, *raskaschis*, *achwata*, *geriius*(?);
[37] pršt. *achwota*;
[38] išbr. *szmones*;
[39] pabr.;
[40] pršt. *pfosten*, *Adwieriju*.
IX. [1] pabr.;

4. Ne ischmanantis te ateit[2], Jr paikop ghi tare,
5. Eiket, walgiket mano dûnos ir gerket wino, kurį esch dûmi.
6. Pameskite giwenimą dikąn, tada giwensit, ir eiket[3] Keliu ischminties.
7. Kursai moka Blosną[4], bus apgedintas, ir kursai apbart Diewo nessibijantį, bus apiûkts.
8. Ne apbark blosna[5], ieib tawe ne peiktų. Jei apbarsi ischmintingąnghį, miles tawe.
9. Dûk ischmintingamuiem, tad bus ischmintingesnis. Mokik teisughį, tada ghis moksle[6] io[6] pripras[6].
10. Jschminties pradzia ira baime Pono, ir protas moka kas Schwenta ira.
11. Nesa per mane bus tawa dienų daug[7], ir turesi daugesne metų.
12. Jei ischmintingas essi, saw essi ischmintingas Jei blosnas[8] essi, wiens kelsi.
13. Bet durna Moterischke, baugus, daugia plesganti, ir nieka ne ischmananti,
14. sied durissą namų sawa ant Krasses aukschtai[9] Mieste[9],
15. idant wadintų wissus[10] praenczius[10], ir tikru[11] keliu waikschczoienczius[12]
16. Kas ira ne isch manąs, tas thi[13] eit[14], ir durnop ghi saka.
17. Wandens wokti[15] saldus ira, ir dûna pasliepta skani[16] ira
18. Bet ghis neszinna iog thę Numirelei ira, ir ios swetei peklos gillibeie[17].

X

chitie[1] ira Kalbesei Salomono. Jschmintingas Sunus ira Tiewui sawam dzaugsmus(?)[2], o[3] Siuttens Sunus ira Augiwei sawa rupestis.
2. Ne teisus Labis ne gelb[4]. O[5] teisibe ischgielb[6] isch Smerties.
3. Ponas duschei teisoio ne dûst badûti, Bet pleschijma Diewo nessibijanczųių ischpustij[7].

[2] tais. iš *ateis*;
[3] v. *waikschczokite*;
[4] pabr., pršt. *Spotter, panekitoies*;
[5] pabr., v. *paniekintoij*;
[6] pabr., prir. *io bus mokitas.*;
[7] tais. iš *daugia*;
[8] pabr., pršt. *apiuktoias*;
[9] tais. iš *aukschtos Miesto*;
[10] tais. iš *wissų praenczių*;
[11] tais. iš *tikrai*;
[12] tais. iš *waikschczoienczių*;
[13] tais. iš *te*;
[14] tais. iš *ateit*;
[15] pabr., pršt. *paslepti*;
[16] pršt. *lieblich, iucundus*;
[17] vt. išbr. *dugne.*
X. [1] tais. iš *Schitai*;
[2] tais. iš *dzaugsmas*(?);
[3] vt. išbr. *Alie*;
[4] tais. iš *gielbt*;
[5] vt. pabr. *Alie*;
[6] tais. iš *ischgielbt*;
[7] tais. iš *ischpustija*;

4. Tinginti[8] ranka pawargin[9]. O[10] ranka tikusiųių pralobin.
5. Wassarą renkąsis kitrus ira ⟨ischmana⟩. o[10] miegansis piuweie, bus gedoie.
6. Perszegnoghimą tur galwa Teisoio, o[10] burną Diewo nessibijancziųių neteisibe[11] ių uszgrus[12].
7. Atminimas Teisuiun passiliks perszegnoghime. o[13] wardas Diewo nessibijanczųių pragaisch ⟨pages[14]⟩.
8. Jschmintingasis isch schirdies, prijm prisakimus[15]. o[16] turrįs burną Durnoio, bus ischtiktas.
9. Nekaltai giwenąs, giwen pakaiuie, o kas perkreipia Kęlius sawa, bus sugautas[17].
10. Akimis mirksterįs, prikels[18] rupestį, o turįs burną Durnoio, bus ischtiktas.
11. Burna teisųių ira giwa wersme. o nasrus (...)[19] Diewo nessibijanczuių ne teisibe ių uszgrus[20].
12. Peikimmas pakel waidą, o meile apdeng[21] wissus nuszengimus.
13. Lupůsa Jschmananczoio randama ira ischmintis, o nugarai paikoio pareitis rikschte.
14. Jschmintingi prijmma pamokslą, o burna Durnųių artima ira ischgansczui[22].
15. Lobis bagotoio ira ia stiprus miestas, O ubagiste ⟨pawargimas⟩ pawargusį palętin(?)[23].
16. Teisemuiem Lobis io Giwenimas. O Diewo nessibijąsis Lobį sawa ischwartoij Griekais.
17. Klausiti pamokslo, tai ira kelis sziwato, O ne prijmmasis pamokslo, passiliks[24] Kleioghime. ⟨kleiduns⟩
18. Melagei sliepie peikimmą[25], Jr kas pakalb, tas[26] ira durnas.
19. Daugia Kalbąsis[27] ne bus be grieko, o kas sawa lupas ramda, kitrus ira.
20. Teisioio Lieszuwis ira geras sidabras. O schirdis Diewo nessibijanczųių nieks ira.
21. Lupos teisioio daugia pęna. O paikieij sawa paikisteie mirs.
22. Perszegnoghimas Pono pralobin, be rupesties[28].

[8] tais. iš *Tiginti*;
[9] pabr., v. *dara ubagu*;
[10] vt. pabr. *Alie*;
[11] pršt. *frevel, iniuria*;
[12] pabr., v. *appuls*;
[13] vt. pabr. *Alie*;
[14] pabr.;
[15] tais. iš *prisakimų*;
[16] tekste visur toliau yra *o* arba *O* vt. išbr. ar pabr. *Alie*;
[17] pabr., pršt. *karotas*;
[18] tais. iš *pakels*;
[19] išbr. *neteisųių*;
[20] pabr., *grus*, v. *puls*;
[21] tais. iš *apkloija*;
[22] tais. iš *ischganstei*;
[23] tais. iš *palietin*(?);
[24] tais. iš *passiliektis*;
[25] pabr., v. *kerschta*;
[26] tais. iš *tatai*;
[27] tais. iš *Kalbąsio*;
[28] vt. išbr. *wargų*;

23. Durnasis paikai ⟨biaurei, piktai⟩[29] elgessi, bei ant to iokessi. O tas wiras ischmana, kas to daboiesi[30].
24. Ka[31] Diewo nessibijans bijose[32], tatai iam bus. Jr ką Teisieij geidzia[33], tatai gaus.
25. Diewo nessibijans ira kaip perkunas[34] kuris praeit[35], ir nebera. O Teisusis issilaikis amszinai.
26. Kaip uksusas dantims, ir dumai akims dara[36], teip dara tinginis thiemus, kurie ghį siųte.
27. Baimie Pono paduksin dienas, O metai Diewo nessibijanczųių bus patrumpiti.
28. Laukimas Teisuių bus linksmibe, O Diewo nessibijancziųių nussitikeghimas prapuls.
29. Kęlis Pono padransin Gerosius. O piktieij ⟨ira nussiminen⟩. nussimen.
30. Teisusis niekadai ne bus parstumtas[37], O Diewo nessibijantis ne bus ant Szemes.
31. Nasrai Teisoio atnesch[38] Jschmintį, o burna piktųių[39] pragaischt.
32. Lupos Teisuių gęro moka. O burna Diewo nessibijanczųių ira ⟨pikta⟩. perkreipta.

XI

waras ne tikras PONVI ira ne apikanta. O pilnas swaras iam patinka.
2. Kur puikista, cze ir loioijmas, O Jschmintis pas pakarnosius.
3. Nekaltibe Gerosius wadzios[1], o piktenibe piktůsius ischpustis.
4. Lobis ne gelb[2] dieną Kerschto. Bet teisibe ischgelb[3] nůg Smerties.
5. Teisibe gęroio taisa[4] io Kelį Bet Diewo nessibiįąsis puls delei sawo[5] pikto giwenimo
6. Teisibe gęrųiu anus[6] ischgelbes. Bet kurie[7] paniekin[7] bus sugauti ių piktibeie[8].

[29] pršt. *mutwill*;
[30] tais. iš *daboies*;
[31] tais. iš *Ko*;
[32] tais. iš *biose*;
[33] tais. iš *giedzia*;
[34] pršt. *wetter*;
[35] v. *pereit*;
[36] tais. iš *dantis*, [...] *akis gadin*;
[37] tais. iš *pastumtas*;
[38] tais. iš *parnescha* [var. *innescha*];
[39] pršt. *Verkerten*.
XI. [1] tais. iš *wadzos*;
[2] tais. iš *gielbt*;
[3] tais. iš *ischgielba*;
[4] v. *<ligin>*;
[5] tais. iš *sawa*;
[6] pabr., v. *ios*;
[7] pabr., v. *Piktieij*;
[8] tais. iš *piktenibeie*;

7. Numirus[9] Diewo nessibijancziam[10], prapûle nussitikeghimas[11], Jr laukimas neteisiuių nieku pawirst.
8. Teisusis isch bedos ischgęlbams ira. Bei Diewo nessibijąsis io bus wietoie[12].
9. Per nasrus weidomainio artimas ira pagadinnams. Bet teisieghi tai supranta ir[13] ira ischgęlbami.
10. Miestas dzaugesi kaip[14] gęrai sekasi Teisiemus. Jr prapûlant Diewo nessibijantiemus, ira dzaugsmas.
11. Per perszegnoghimą Gerųių Miestas ira pabudawoiams ⟨pakuriams[15]⟩ Bet per burna piktųiu ira ischpustijams.
12. Kursai artimą sawa loioij[16], Durnas ira. Bet ischmanans Wiras nutilda tatai.
13. Pakalbasis ischleidz ⟨ischdûst⟩ ką paslapczei szinna. Bet kas gęros[17] Schirdies ira, tatai nuslepia,
14. Kur nera Prota, ischgaischta szmones, Bet kur ira daugia dûdanczių protą, gęrai sekasi.
15. Laidu stoiusi im uszu kita[18], bus iskada, Bet kursai laidoti weng[19], pakaiui[20] ira
16. Wieschliba Mote, ischlaika Czestį, O smarkinikai ischlaika bagotuma.
17. Mielaschirdingas wiras gęr[21] dara sawam Kunui. Bet ne mielaschirdingas nutuszija (...)[22] sawa Kuną bei Kraughį,
18. Diewo nessibijanczųių darbas[23] pragaisch. Bet seiensis teisibę, tikrai[24] laimes[24]. ⟨isch tiesos laimes⟩.
19. Teisibe węda Giwenimop, Bet pikto sekti węda Smertiesp.
20. Nekenczia PONAS schirdies netikros Jr mekstasi gęraiseis[25].
21. Nieko negielb[26] Piktûsius, kaczei wissi sussimokitų. Bet teisuių Sekla bus ischgelbeta.
22. Graszi Mote be wieschlibumo, ira kaip Kiaule, auksinu(?)[27] czepczumi[28]. ⟨kaspine⟩[28].
23. Teisųių noras ⟨isigieidimas⟩ laimes. Bei Diewo nessibijanczųių nussitikeghimas[29] ira ne palaims.

[9] tais. iš *Numirusiam*;
[10] tais. iš *nessibijanczia*(?);
[11] pabr., v. *nodeia*;
[12] tais. iš *wietoia*;
[13] vt. išbr. *bei*;
[14] pabr., v. *kada*;
[15] pabr.;
[16] pabr., v. *gędin*, pršt. *schendet*, *apgiedin*;
[17] v. *wiernos*;
[18] tais. iš *kitan*;
[19] tais. iš *wengia*;
[20] pršt. *sicher*;
[21] tais. iš *giera*;
[22] išbr. *ir*;
[23] tais. iš *darbai*;
[24] pabr.;
[25] vt. išbr. *gieruių*;
[26] tais. iš *negielbt*;
[27] tais. iš *auksina*(?);
[28] pabr., pršt. *harband, galwa graischte*(?) *apdeta*;
[29] pabr., v. *nodeia*;

24. Kits ischdalij[30], ir wissadai tur daugiesne. Bet kits schikschtûij, kur ne reike[31], o taczau pawargsta.

25. Dusche kuri dauksei dûst, Sutuks, Jr kuris pagirda, bus wel pagirditas

26. Kas iawų ne ischdûst, tą keik szmones, Bet tas bus perszegnots kuris ios pardûst.

27. Jeschkancziam gęro, bus gęro. Bet kas tiko ne palaimo, tam bus ne palaima[32].

28. Nussitikįs ant (...)[33] bagotistes, pawargs. Bet Teisieij szellios kaip Lapas.

29. Kursai sawa paties namus pustija[34], tas weghį gaus ing dalį[35], Bei durnasis tur tarnu buti Jschmintingoio[36].

30. Waisius Teisoio ira medis Giwenimo. Jr Jschmintingasis tikrai[37] apsijmma[38] Szmonių,

31. Jei Teisusis ant szemes tur kenteti, Jû daugiaus nessibijans Diewo ir Grieschnasis.

XII

ursai rodas dûstis karoti, ischmananczių bus[1], Bet kursai ne noris karoghiams[2], passiliks diku.

2. Gęrasis gauna palinksminoghimą nug Pono, Bet piktasis[3] pats sawe skandin.

3. Diewo nessibijąs giwenimas szmogui ne dera[4]. Bet schaknis teisuių issilaikis ⟨passiliks[5]⟩

4. Mote Vkenike, ira karuna sawa wiro. Bet ne tikusi ira iam (...)[6] ⟨pulis⟩ Kaulosa ia.

5. Protas Teisųių, tinka. ⟨tikras[7] ira[7]⟩ Bet protas Diewo nessibijanczųių, willioij[8].

6. Szodei Diewa nessibijancziųių pralieij[9] Kraughį. Bet burna Gęruių ischgęlbt[10].

[30] tais. iš *ischdalija*;
[31] tais. iš *reikent*;
[32] tais. iš *palaims*;
[33] išbr. *sawo*;
[34] pabr., pršt. *betrübt, uszsmutij*;
[35] pabr. nuo *tas*, v. *ta dalikas bus weghias*;
[36] g. tais. nsk.;
[37] pabr., v. *pilnai*, pršt. *isch schirdies*;
[38] tais. iš *apsijmmasi.*
XII. [1] pabr. nuo *Kursai*, pršt. *Prijmmansis pamokslą, bus ischmintingas*;
[2] pabr., pršt. *mokams*;
[3] pršt. *ruchloser sich selbst*;
[4] pabr., v. *tinka*;
[5] pabr.;
[6] išbr. *puris*;
[7] pabr.;
[8] tais. iš *willioija*;
[9] tais. iš *pralieija*;
[10] tais. iš *ischgielbti*;

7. Diewo nessibijantis bus apwersti, nei bus daugesne. Bet namai Teisoio[11] issilaika.
8. Jschmintingo Wiro paroda ira girema[12]. Bet prigavimai[13] bus giedoie.
9. Prastasis priweisdins sawa uredą, geresnis ira uszu norintį didzu buti, ir pristokstanczo dûnos.
10. Teisusis passigail galwijo[14] sawo. Bet schirdis Diewo nessibijancziuių[15] ne sussimilsta[16].
11. Giwenansis[17] Dirwa sawa, dûnos tures apstą. Bet bilų niekingų sękąs ⟨tinginys⟩ ira Durnas.
12. Diewo nessibijansis, mekstasi dariti iskadą, Bet schaknis[18] teisuių bus waisinga.
13. Piktasis prigaunams ira sawa paties piktosų[19] szadziosų. Bet Teisusis ischweng bėdą.
14. Daugia gęro randosi[20] isch waisiaus burnos[21]. Jr Szmogus atgaus algą, Kaip io rankos uszsluszija.
15. Paikamuiam patinka io budas, Bet kursai klausa proto, tas[22] ischmana.
16. Paikasis toiaus parada sawa narsą[23], Bet gędą slępiąs[24], kitrus ira.
17. Teisus szmogus ischkei saka tiesą. Bet liudiniks ne teisus, willioija.
18. Kursai ne apsidumodams (...)[25] ischkalb, duria kaip Kardas, Bet lieszuwis ischmintingų gieras[26] ira.
19. Burna tiesą kalbanti amszinai bus, Bet lieszuwis mellugensis[27] ne ilgai issilaikis.
20. Pikto rodiantis, prigauna. Bet pakagingi, dara pakaių ⟨dairin⟩.
21. Teisamuiem ne bus ne wieno wargo, Bet nessibijantis Diewo turres daugia nepalaimo.
22. Falschiwi nasrai PONVI ira ne apikanta, Bet kurie wiernai elgesi, iam patinka.
23. Jschmintingas szmogus nesigir Jschminties sawa, Bet schirdis paikuių giria paikistę sawa.
24. Tikusi ranka ponawos, Bet tinginti duos danį.

11 tais. iš *Teisuio*;
12 tais. iš *girama*;
13 tais. iš *prigawimas*, pršt. *tücke*, *wilius*, *kernawoij[mas]*?;
14 v. *bandos*;
15 tais. iš *nessibijanczio*;
16 tais. iš *sussimilstasi*;
17 pabr., pršt. *Dirbasis*;
18 vt. išbr. *szaknis*;
19 v. *falschiwosų*;
20 tais. iš *randos*;
21 pabr., v. *nasrų*;
22 įtrp.;
23 pabr., v. *kerschta*;
24 tais. iš *Bet kursai giedą* [išbr. *denge*] *sliepia*;
25 išbr. *umai*;
26 pabr., v. *naudinga*;
27 tais. iš *mellugins*;

25. Rupestis schirdį kremta. Bet malonus[28] szodis palinksmin.
26. Teisusis gęriaus laimes uszu artimą. Bet Diewo nessibijanczių[29] Kęlis ischweda ios[30].
27. Tinginczam nesisek io darbai, Bet tikins szmogus pralobsta.
28. Ant tikroio kęlio ira Giwenimas. Jr ant kęlo minto, nera Smerties.

XIII

unus ischmanans prijmma pamokslą[1] Tiewo. Bet bludas[2] neklausa pamoksle.
2. Jsch waisiaus burnos pryęs gęrasis. Bet paniekinantis[3] dumoija tiktai ape iskadą.
3. Kursai apsaugoij sawa burną, tas apsaugoij sawa Giwenimą. Bet kursai paleidz lieszuwį, bus ischgandintas.
4. Tinginis geidza[3], ⟨tiko⟩ o ne gauna, Bet tikintis gana gaun[4].
5. Teisusis melus peik[5], Bet Diewo nessibijansis loioij ir apgiedin sawe patį.
6. Teisibe apsauga nekaltanghį, Bet Diewo nessibijans giwenimas wed[6] griekusna[7].
7. Kitas ubagu ira daugia lobio turedams, kits bagotu ira masz turedams.
8. Bagotiste[8] kits[8] gal sawa Giwenimą ischwodůti, Bet pawargens ne gird loioghimą.
9. Szwake teisuių palinksmin, Bet liktarrus[9] Diewo nessibijanczųių apges.
10. Puikieij wissada tarp sawens tur waidą. Bet ischmintis dara szmones apsiweisdinczias.
11. Bagotiste prassiranda, kur ira ischpustijma. Bet kas ira kruwoi[10] laikama[10], tai didzu bus.
12. Laukijmas trunkans, wargin schirdin. Bet kaip[11] gauni ko lauki, tatai ira medis Giwenimo.
13. Kursai szodin paniekin, tas sawe pats pagadin. Bet kursai prisakimo bijosi, tam bus uszmokęta.
14. Pamokslas ischmintingo ira wersme schokanti. Jeib ischwenktumbei szebangus Smerties.

[28] pabr., v. *meilingas*;
[29] tais. iš *nessibijansis*;
[30] tais. iš *ias*(?).
XIII. [1] v. *karoijmą*;
[2] pršt. *spötter, paiokęsis*;
[3] pabr.;
[4] tais. iš *gauna*;
[5] tais. iš *peika*;
[6] tais. iš *įwed*;
[7] tais. iš *ing griekus*;
[8] pabr., pršt. *Bagotasis*;
[9] tais. iš *liktarnas*;
[10] prir. *peldama*;
[11] pabr., v. *kada*;

15. Gęra paròda intinka. Bet paniekinanczuių Kęlis atnisch[12] bedą[12].
16. Jschmanans wis dara protu, bet Dikassis ischplatin durnistę.
17. Paslas Diewo nessibijans inwed rabatana[13]. Bet wiernas pasiuntinis ira ger[14]. Liekarstwa.
18. Pamakinimą apleidzentis bus pawargime ir gedaie[15], O kursai rodas prijmma pamokslą, (...)[16] bus garbeie[17].
19. Kaip gauni, ko tikoiei, tatai patinka schirdei, Bet wengensis pikto, durnamus ira neapikanta.
20. Elgensis su Jschmintingais, bus Jschmintingu. Bet paikųių draugas, (...)[18] bus wargosų.
21. Wargai pasek[19] Griekinikus, Bet gęriemus bus geru uszmokęta.
22. Gerasis paliks palaikus waikų[20] waikams[20]. Bet Lobis Griekeniko ira peldamas geriemus.
23. Daugia strowos[21] ira rędosų Vbagų, Bet pikt darantis prapůla.
24. Czediansis rikschtes, nekent[22] Sunaus[22] sawa, Bet milįsis (...)[23], toiaus ghį plaka.
25. Teisusis walga ir priwalga, Diewo nessibijancziam pilwui niekadai ne pakanka.

XIV

er Jschmintingas Moterischkes pakuriami ira Namai[1], Bet paikoia suarda ios[2] sawa darbais.
2. Bijansis Pono tikru Kęliu waikschczoij. Bet paniekinansis ghį, paklista isch io Kælio[3].
3. Paikieghi kalb[4] Smarkei. Bet ischmintingi daboiasi ⟨apsaugoij[5]⟩ sawa burnas[6].
4. Kur nera iauczių, cze edzes[7] czistas ira, Bet kur iautis dirbineij[8], cze daugia ira lobio[9].

[12] pabr., prir. *wæda bedona*;
[13] tais. iš *ing rabata*;
[14] tais. iš *gera*, pršt. *heilsam*, *mandagus*;
[15] sak. tais. iš *Kas pamakinimą apleida, tas gauna pawargimą ir gedą*;
[16] išbr. *tas*;
[17] tais. iš *garbeia*;
[18] išbr. *tas*;
[19] tais. iš *paseka*;
[20] v. *patamkams*;
[21] tais. iš *įstrowos*;
[22] tais. iš *peike Sunų*;
[23] išbr. *ghi*.
XIV. [1] tais. iš *Ischmintingas Moterischkes pakuria ukį*;
[2] tais. iš *tą*;
[3] vt. išbr. *tikru takų*, v. *sz pono*;
[4] tais. iš *kalba*;
[5] pabr.;
[6] tais. iš *burną*;
[7] tais. iš *edzos*;
[8] tais. iš *dirbineija*;
[9] pabr., v. *pridotku*, pršt. *einkommen*, *turtas*;

5. Wiernas liudiniks ne meloij[10], Bet męloians liudinikas dransei melus kalb[11].
6. Bludas[12] ieschko ischminties, o ios neranda. Bet ischmananczam paszinimas[13] lengwas ira.
7. Atstok nůg Dikoio. Nesa nůg io nieko ne primoksi.
8. Tatai ira numananczoio Jschmintis, kaip[14] daboies Kęlio sawa. Bet tatai ira paikuių durniste, iog tiktai ⟨wilius su ieis ira⟩ wiliumi eit.
9. Paikieij[15] iůkesi[16] Grieko. Bet gerieij dzauges isch gęruių.
10. Kaip nussituszija Schirdis, negielb[17] ne iokia linksmibe wirschutine.
11. Namai Diewo nessibijanczųių bus ischpustiti, Bet namelei Gęruių szęlios.
12. Kitam intinka kelis koksai, Bet paskui wed[18] ghį ant smerties.
13. Po iůko randosi tuszba, ir po linksmibes randose wargai.
14. Piktamuiem szmogui bus pagal io darbų, Bet Gęramuiem bus geresne.
15. Prastasis wis tik, Bet Kitrusis daboies sawa ⟨waikschtineghimo[19],⟩ kęlio.
16. Jschmintingasis bijosi[20], ir weng[21] pikto. Bet paikasis eit dransei[22].
17. Ne pakenczensis[23] durnai ełgesi, Bet apsiweisdįs to peikia.
18. Neprimokę[24] paliekt po sawim paikistę. Bet ischmintingu Karuna ira apsiweisdingai elgtisi.
19. Piktieij tur klanotisi[25] Geriemus. Jr Diewo nessibijantis Durissa[26] Teisųių
20. Pawargůsį ir susiedai ⟨artimeij⟩ io peik[27]. Bet teisieghi[28] daugia tur gencziu
21. Grieschnasis paniekin sawa artimą, Bet paschlowintas ⟨palaimingas⟩ kursai pawargusio sussimilsta.
22. Kurie tika pikto dariti, trotis, Bet kurie gęro dumoij, tiemus bus wierniste ir gieribe.

[10] tais. iš *meloija*;
[11] tais. iš *kalba*;
[12] pršt. *spötter*;
[13] v. *pamokslas*;
[14] pabr., v. *iog*;
[15] tais. iš *Paikieghi*;
[16] tais. iš *iůkes*;
[17] tais. iš *negielbt*;
[18] tais. iš *nuwed*;
[19] pabr.;
[20] tais. iš *bijos*;
[21] tais. iš *wenge*;
[22] tais. iš *drąsei*;
[23] tais. iš *pakencziens*;
[24] pršt. *Lætieij*;
[25] tais. iš *klanotis*;
[26] v. *wartosa*;
[27] tais. iš *Pawargusį peike ir susiedai <artimeij> io*;
[28] pabr., pršt. *bagotieij*;

23. Kur dirbama ira, cze ira pilnista, Bet kur szodzeis[29] nor elgtisi, cze stakoia.
24. Jschmintingiemus ių bagotiste ira Karuna. Bet paikiste Durnuių, passiliekt paikiste.
25. Wiernas liudiniks ischlaika Giwenima, Bet liudiniks melagis prigauna.
26. Pono bijansis[30], tur stiprą ⟨ischtikimą⟩ (...)[31] Pillį, O ir io waikai bus apsaugoti.
27. Baime Pono ira wersme Giwenimo, Jdant ischwenkti butų szebangai Smerties.
28. Jei karalius daugia tures szmonių. Tai iam czestis[32] ira. Bet kur masz ira szmonių, cze Ponas nussimen.
29. Kas kantrus ira, tas ischmana. Bet kas ne pakenczia, tas ischroda sawa durnistę.
30. Linksma[33] schirdis ira sziwato[34] Giwenimas. Bet peikimmas ira pulis kaulosa.
31. Kursai kudziausem[35] dara abidą ⟨newalę⟩ tas paiůk io sutweroghį[36], Bet kursai sussimilsta[37] pawargusio, tas garbin Diewą.
32. Diewo nessibijąs neischkentz wargus. Bet Teisusis ir Smertije sawa ne passidůst ⟨linksmas ira⟩
33. Schirdije[38] Jschmananczoia rimsta[39] ⟨stow[39]⟩ Jschmintis, Jr passiroda tarpe Dikųių.
34. Teisibe ischkel Szmones, Bet Griekas ira prapultis szmonių.
35. Rasumingas[40] bernas intinka[41] karaliui, Bet smirdo nekenczia.

XV

Decemb

engwas atsakimas, nustabda[1] kerschtą. Bet rustus szodis pakel waidą.
2. Jschmintingų lieszuwis mielą dara pamokslą, Paikuių burna spiauda tiktai paikistę.
3. Akis Pono weisd pra wissus kampus, Teip piktųių[2] kaip gerųių[3].

[29] tais. iš *szodeis*;
[30] tais. iš *bijąsis*;
[31] išbr. *pilna*(?);
[32] v. *garbe*;
[33] pršt. *gutig*;
[34] pabr., v. *kuno*;
[35] tais. iš *kudziausiem*;
[36] var. *sutwereij*;
[37] tais. iš *sussimilstasi*;
[38] tais. iš *Schirdija*;
[39] pabr., pršt. *laikosi*;
[40] pabr., pršt. *Jschmanąs*;
[41] tais. iš *įtinka*.
XV. [1] pabr., v. *nuramda*;
[2] tais. iš *piktų*;
[3] tais. iš *gerų*;

4. Geras[4] lieszuwis ira medis sziwato. Bet mellůiansis[5] kremta schirdį.
5. Paikasis peikia pamokslą Tiewo sawo, Bet prijmmansis pamokslą, bus kitrus.
6. Namůsą Teisoio[6] skarḅo[7] gana, Bet Labije[8] Diewo nessibijanczoio, prapůlimas ira.
7. Burna Jschmintinguių seija ⟨barsta[9]⟩ gerą parodą. Bet paikuiu schirdis iau ne teipo.
8. Diewo nessibijanczoio Affieras[10] Ponas peikia. Bet malda Gerųių iam intinka[11].
9. Kelį Diewo nessibijanczioio Pons peikia. Bet sekansis Teisibę ira milims.
10. Tatai piktas ira budas[12] Kęli pamesti, Bei peikensis karoghima ⟨pamoksla⟩ tur mirti.
11. Pekla ir prapultis, ira Diewo[13] rankoij[13]. O io daugiaus schirdis szmogaus.
12. Bludas ne myl mokitoio sawo, Nei atlanko Jschmintingosius[14].
13. Linksma schirdis, palinksmin weidą, Bet kaip nussituszija Schirdis, teip ir umas nussileidz[15].
14. Kitra schirdis ischmintingai, ⟨apsiweisdingai⟩ elgesi[16], Bet dransinikai paikieghi paikai karaliauia. ⟨rikauie⟩
15. Pawargusiam niekadai ne linksma[17] diena, Bet linksma schirdis, ira kosznos dienos lebawimas.
16. Geresne ira masza baimeie Pono, Nei didis Skarbas[18] su nepakaiumi.
17. Geresne ira masza[19] Kapustų su meile[20], Nei iautis pennetas su pawidu. ⟨peikimu⟩
18. Rustus wiras pakel waidą, Bet kentins nutilda barnę.
19. Kelis Tinginiu(?)[21], pilnas ira erschkeczių, Bet kelis Gerųių, mintas ira.
20. Jschmintingas Sunus palinksmin Tiewą, O paikas szmogus ira gieda Augiwei.

[4] pršt. *heilsam, salubris*;
[5] tais. iš *mellůians*;
[6] tais. iš *Teisioio*;
[7] v. *Labio*;
[8] pabr., pršt. *einkommen, prouentus, pridatkosa*;
[9] pabr.;
[10] tais. iš *Affierą*;
[11] tais. iš *įtinka*;
[12] pršt. *botagas*;
[13] pabr., v. *po akim Diewo*;
[14] tais. iš *Jschmintingaghi*;
[15] pabr., pršt. *<nussimen>*, *<passidůst>*;
[16] tais. iš *elges*;
[17] pabr., v. *gæra*;
[18] v. *Turtas, Lobis*;
[19] pabr., v. *wirimas*;
[20] v. *dzaugsmu*;
[21] tais. iš *Tinginio*(?);

21. Paikamuiem paikiste ira linksmibe, Bet ischmanąs wiras passiliekt ant tikroio Kelio.
22. Tos dumos ischgaischta[22], kur nera proto, Bet kur daugia ira důdanczių̊ protą, stipros bus.
23. Jschtissas atsakimas, linksmibe ira[23]. Jr szodis sawa cziesu kalbetas labai malonus. (...)[24].
24. Kęlis Sziwato aukschtiniui węda ischminties pi[25], Jdant ischwengtumbim piktą szemąi.
25. Ponas namus puikuių ischardis, Bei groniczes[26] naschlių patwirtins.
26. Dumas piktųių Ponas peikia. Bet szodei maloningoio ⟨giero⟩ ira[27] czisti.
27. Godenikas ischpustij sawa paties namus. Bet balwas peikensis giwens.
28. Schirdis Teisuių dumoij[28] kaip atsakiti, Bet burna nessibijanczių Diewo puttuoj(?)[29] pikta.
29. Ponas toli ira nug Piktųių. Bet maldą teisuių ischklausa.
30. Maloningas[30] weidas, palinksmin schirdin. Gera schlowe intukkin kaulą.
31. Ausis klausanti pamokslą(?)[31] Sziwato, tarp ischmintingų giwens.
32. Peikensis pamokslą, pats sawe nieku dara, Bet kursai pamokslo klausa, bus kitrus.
33. Baime PONO ira pamoksla[32] Jschmintiespi. Bei ikki czestin gauni, turri pirm kenteti.

XVI

zmogus | tiesą | saw dumoij[1] schirdije[2]. Bet nůg Pono randosi ką lieszuvis tur kalbeti.
2. Kosznam sawa Kelis czistas regis, Bet Ponas wiens (...)[3] teszinna (...)[4] schirdin.
3. Paliecewok PONVI darbus tawa, Tada tawa dumas seksis.
4. Ponas wis sawens delei dara. Jr Diewo nessibijanti teipaieg[5] ant piktos dienos.

[22] v. *nieku pawirst*; [23] vt. išbr. *wienam linksma ira*; [24] išbr. *ira*; [25] tais. iš *ischmintin na*; [26] pabr., v. *Rubeszius*; [27] pabr. nuo *Bet*, pršt. *Bet czistieij kalb linksmai*; [28] tais. iš *dumoija*; [29] tais. iš *puttuija*; [30] pabr., v. *Meilingas*, pršt. *freuntlich anblick*, *serenus vultus*, *Linksmas paszwilgis*; [31] tais. iš *pamokslo*(?); [32] tais. iš *pamokslas*.
XVI. [1] tais. iš *dumoija*; [2] tais. iš *schirdija*; [3] išbr. *schirdį* [tais. iš *schirdin*]; [4] išbr. *Dwases*; [5] įtrp.;

5. Puikų schirdį Ponas peikia, Bei ne ischwengs ne karota, kaczei wissi sussimokitunse[6].
6. Griekai[7] numaldomi ira Geribe ir wierniste[8]. Jr per baimę Pono ischwengiam[9] ira pikta.
7. Kaip[10] PONVI patinka kelei szmogaus, Tada sudairin ghis iam ir neprietelius io
8. Geresne ira masza su teisibe <tiesa> Nei daugia per[11] ne tiesą.
9. Szmogaus schirdis pramana saw kęlį, Bet Ponas wiens tedůst kaip[12] sękasi.
10. Prarakiste ira nasrosa[13] Karaliaus, Nei burna io trotija Sude
11. Tikras (...)[14] swaras ir[15] pundai[15] ira nug Pono, ir wissi waschkai maische ira io darbai.
12. Po akim Karaliaus ne tiesą dariti (...)[16] ira ne apikanta, Nesa per teisibę Sostas ira pastiprinamas.
13. Tikrai roditi patinka Karaliams. Bei tiesiom rodiantis ira milimi.
14. Papikimmas Karaliaus ira paslas Smerties, Bet ischmintingasis ghį numaldis.
15. Kaip Karaliaus weidas bus linksmas, tatai ira Sziwats. Jr io malone ira kaip wakaro litus[17].
16. Prijmk Jschmintį, nesa ana[18] geresne ira nei auksas, Bei Protą[19] tureti[19], geresne ira nei Sidabras
17. Geruių Kelis, wenge pikta. Jr kas sawa kelį apsaugoij[20], tas ischlaika sawa sziwatą.
18. Kuriam[21] pawargti, tas pirmai issikel <puikawoija[22]>. Jr puikus schirdis randose pirm pawargimmo.
19. Geresne ira passiszeminti su pawarguseis, Nei pleschimmą ischdaliti su puikaiseis.
20. Kas ischmintingai weda[23] bilą[23], laimeia(?)[24], Bei gerai[25] esti tam, kursai ant PONO nussitik.
21. Jschmanasis bus pagirtas kaip Jschmintingas wiras. Bei moloningi[26] szodei gerai moka.

[6] tais. iš *sussimokitųse*;
[7] v. *Nussideijmai*;
[8] tais. iš *Gieribe ir wierniste Griekai numaldomi ira*;
[9] tais. iš *wengiama*;
[10] pabr., v. *Kada*;
[11] pabr., v. *su*;
[12] pabr., v. *iog*;
[13] vt. išbr. *namosų*;
[14] išbr. *bangtas ir*;
[15] pršt.;
[16] pabr. ir išbr. *tatai*;
[17] tais. iš *kaip litus wakaro*;
[18] pabr., v. *ghi*;
[19] prir. *Protingu buti*;
[20] tais. iš *apsaugoija*;
[21] vt. išbr. *Kursai tur*;
[22] pabr.;
[23] pabr., v. išbr. nsk.;
[24] pabr., tais. iš *laimia*, pršt. *bilineij*, *laimeij*(?);
[25] tais. iš *giera*;
[26] pršt. *meilingi*;

22. Jschmintis ira wersme schokanti, turricziamuiem ię, Bet moksla[27] paikuių ira paikiste.
23. Jschmintinga schirdis kitrei kalba, Jr moka gerai.
24. Szodei maloningoio[28] ira siwas medaus, palinksmin duschen, ir atwesin Kaulus.
25. Kitam labai patinka koksai kelis. Bet ant[29] galo[29] iam[30] Smertis randosi[31].
26. Kits pareit ing didę rabatą[32], per sawa paties burną.
27. Pikts szmogus saw taisa rabatą. Bei nasrosą ia dęga ugnis.
28. Neprotingas szmogus pakel waidą. Bei apkalbansis[33] suiudinna[34] Kunigaikschczius.
29. Szmogus ne[35] tikras[35] wobija artimą sawa. Jr weda ghį keliu ne geru.
30. Mirksterinsis akimis nieko giero ne dumoij[36], Bei kursai lupomis roda, pikta padaris.
31. Szilli plaukai ira Karunu czesties, kurie ant kelio tęisibes randomi ira.
32. Geresnis ira Kenczians, uszu Stipru. Jr Schirdį sawa pawolioiensis, (...)[37] nei Miestus ischgalinsįs.
33. Burta ira metama antina[38]. Bet půla kaip Diewas noreia.

XVII

eresne ira sausas kansnis, su pakaiumi. Nei namai pilni pamuschto pękaus, su barne.
2. Jschmintingas Tarnas ponawos ant netikusių Tiewainių (?)[1]. Bei tarp brolių ischdalis ukį.
3. Kaip ugnis sidabrą ir pęczius ⟨szaidis[2]⟩ auksą, Schiteipo megin Ponas schirdis.
4. Piktassis klausa piktų[2] lieszuwių[2] ⟨piktos burnos⟩ Bei melagis[3] rodas klausa piktų[4] Lieszuwių.

[27] tais. iš *mokslas*;
[28] pabr., v. *meilingoio*;
[29] pabr., pršt. *gale*;
[30] įtrp.;
[31] tais. iš *randos*;
[32] pabr. nuo *Kits*, pršt. *Kits didei įsibræd*;
[33] tais. iš *pakalbansis*, pršt. *verleumder*, *patarens*, *leszuwauięs*;
[34] prir. *<maischa>*;
[35] pabr., pršt. *freueler*, *sawredis*, *Stalgus*;
[36] tais. iš *dumoija*;
[37] išbr. *uszu pabudawoiantį*;
[38] tais. iš *ing antį*.
XVII. [1] tais. iš *Tiewonų*(?);
[2] pabr.;
[3] pabr., v. *piktasis*, pršt. *falscher*;
[4] pabr., v. *netikusių*;

5. Kas pawargulio iůkiesi[5], tas apgedin io sutwereghį[6], Bei kas dzaugesi[7] io ne palaimo, karoghimo nę ischwengs.
6. Senųių karuna ira waikų[8] waikai[8], Bei waikų garbe ira ių Tiewai.
7. Ne pridera paikamuiem ape didzus ⟨brangus⟩ daiktus kalbeti, Bet iů maszaus Kunigaikschczui rodas męloti.
8. Kas pagal[9] dowanoti[9], tam tatai ira kaip schemczugas, Katrul kreipiesi[10], cze ischmintingu ira laikamas ⟨garbinams⟩.
9. Griekus apdengensis, dara prietelistę[11], Bet bilą atkartoięsis suiudin Kunnigaikschczius.
10. Apbarimas daugesne ischgandin Jschmanantį, Nei schimts muschei paikanghį.
11. Gailus szmogus tiko ieib padaritų iskados, Bet įklius rankasna[12] baisaus paslo.
12. Geresne ira sutikti meschką, kuris pamete waikus[13], Nei paikąghį paikisteie io.
13. Kursai gera uszmoka piktu, nůg to namų ne atstos pikta
14. Pakellensis waidą, ligus ira ischpleschencziam wandiniui[14] supilimą[14], Pamesk waidą, pirm ik ne įmaischits busi.
15. Teisinansis Diewo nebijanti, Jr praszudąsis Teisughį, Abudu (...)[15] Pono[16] ira[16] peikiami[16].
16. Kam dęra paikamuiam piningai rankoie ieib ischmintį pirktų. Jam[17] Durnu[17] essancziam?
17. Prietelius wissadai mÿl, Bei brolis bedoie paszinstams[18] ira.
18. Paikas ira kas důst ranka, Bei laidu stoiessi[19] uszu artimą.
19. Milįsis barnę grieką mÿl, Bei kas sawa duris ischkel, tas[20] ieschka ne palaimo.
20. Jschkripusi schirdis nieko gero ne randa, Jr ischkripens lieszuwis[21], bus ne palaime.
21. Paiką uszauginansis[22], tur rupestį, Bei paikoio Tiews, netur ne wieno dzaugsmą[23].

[5] tais. iš *iůkes*;
[6] tais. iš *sutwertoghį*;
[7] tais. iš *dzauges*;
[8] v. *patamkai*;
[9] v. *gal balwoti*;
[10] tais. iš *kreipsis*;
[11] tais. iš *prietelistes*;
[12] tais. iš *ing rankas*;
[13] pršt. *Kuriam waikai atimti ira*;
[14] vt. išbr. *dammą*, pršt. *tham*;
[15] išbr. *nůg*;
[16] v. *ira Ponvi neapikanta*;
[17] vt. išbr. *Paiku*;
[18] tais. iš *paszįstams*;
[19] vt. išbr. *pastoi*;
[20] pabr. nuo *kas*, pršt. *ischkelensis Duris sawa*;
[21] pabr. nuo *Jr*, pršt. *verkert, Atszagarus, Jr atszagarą turins lieszuwį*;
[22] vt. išbr. *Kas pawed paiką*, pršt. išbr. *Paika uszauginansis*;
[23] tais. iš *dzaugsmą ne wieno*;

22. Linksma schirdis, dara lengwą giwenimą[24]. Bet nussiminusi uma ischdzowin kaulus.
23. Diewo nessibijans rodas tilomis prijmma balwas[25] Jeib ischkraipitų Keli ⟨Prowos⟩ Tiesos.
24. Jschmanąs Szmogus ischmintingą tur budą. Paikasis meta akis bei schę bei thę.
25. Paikas Sunus Tiewui sawam ira tuszba. Jr nussiminimas[26] Augiwei, kuri ghį pagimde.
26. Ne gera ira appleschiti[27] Teisąghį[28]. Alba (...)[29] ischtikti Kunnigaikschtį, tikrai ponawoiantį
27. Jschmanansis patrumpin szodzius sawa. Bei Kitrus[30] wiras ira brangi[31] dusche[32].
28. Paikasis, iei[33] tiletų, butų Jschmintingu[34] rakůtas, Jr protingu[35], iei laikitų burną.

XVIII

tsiskirensis, ieschka kas iam patinka. Jr prischtarauia wissam gieram.
2. Paikasis ne mekstasi (...)[1] pamokslu. Bet tiktai tame kas io schirdije[2] ira.
3. Kur ira Diewo nessibijoghimas[3], thę ira teipaieg ir paniekinimas, bei[4] gieda su paiůkimu.
4. Szodei nasrosą //wiro// ira kaip gillus wandů, Jr Wersme Jschminties ira pilna strowe.
5. Ne gera ira weisdeti personos Diewo nesibijanczoio, ant pakreipimo Teisoio Sude.
6. Lupos Paikoio pakel waidą, Jr io burna ieschka[5] muschių[6].
7. Burna paikoio saw Jskadą dara. Bei io lupos gaudo io[7] paties duschę.
8. Szodei apkalbetoio ira muschei. Jr perei[t] szmogaus schirdį.

[24] pabr. nuo *dara*, v. *palinksmin giwata*, pršt. *lustig*;
[25] tais. iš *balwą*;
[26] pabr., pršt. *wargas*;
[27] tais. iš *pleschti*;
[28] tais. iš *Teisųių*(?);
[29] išbr. *kietai*(?);
[30] pabr., pršt. *ischmanans*;
[31] tais. iš *brangus*;
[32] vt. išbr. *szemczugas*, v. išbr. *Dwase*;
[33] tais. iš *ieib*;
[34] tais. iš *uszu Jschmintingą*;
[35] tais. iš *uszu protingą*.

XVIII. [1] išbr. *Jsch*;
[2] tais. iš *schirdipi*(?);
[3] var. *nessibijansis*;
[4] tais. iš *ir*;
[5] pršt. *gaudineij*;
[6] var. *muschius*;
[7] vt. išbr. *sawa*;

9. Lętai dirbansis, Brolis ira ischgaischinanczam[8] sawa turtą.

10. Wardas Pono ira stipra pillis. Anospi teka Teisusis, bei ira apsaugoiams.

11. Lobis bagotoio ira iam stiprus Miestas Jr kaip aukschtas muras apsukui ghį.

12. Kada kas tur pawargti, Tada io schirdis pirm passiputz. Jr ikki kas ischkanka czestį, tur pirm kenteti.

13. Kas atsaka, ne girdeiens. Tam tatai ira paikista bei gęda.

14. Turįs linksmą[9] schirdi, (...)[10] szina wargosą(?) kaip elgtisi[11]. Bet kada nussimins[12]. Kas gal ischkenteti[13]?

15. Jschmintinga[14] Schirdis szinna, Kaip[15] ischmintingai[15] elgtisi, Bei Jschmintingi rodas gird, iog ischmintingai[16] giwenama[17] ira.

16. Balwos dara szmogui wietą. Jr po akim didzų Ponų stata.

17. Teisusis pirmai sawe apskundzia[18], A kaip ateit artimas ghį[19] ischbar[19].

18. Burta nutilda waidą, Jr perskir tarp Macnuių[20].

19. Brolis paszaistas stipriaus laika, nei drutas Miestas. Bei waidas stipriaus laika nei uszkischtuwie ⟨ussklanda⟩ pilles[21]

20. Wiras gaus algą pagal io burnos kalbeijmą, Jr priwalgis isch waisiaus lupų sawa.

21. Smertis ir Giwenimas macija[22] Lieszuwio ira. Bei kas ghį[23] mÿl, priwalgis[24] io[25] waisiaus.

22. Kas Moterį randa, gerą daiktą randa, Jr gauna[26] perszegnoghimą nůg PONO.

23. Pawargens kalba su malda. Bet bagotas atsaka stalgei.

24. Wiernas prietelius ⟨taworczius[27]⟩ mÿl daugiaus. Jr stipriaus pristow[28], nei brolis.

[8] tais. iš *ischgaischinanczoio*;
[9] pabr., pršt. *linksmą*, pršt. išbr. *ischmanczę*;
[10] išbr. *tas*;
[11] tais. iš *elgtis*;
[12] tais. iš *nussiminiesis*(?);
[13] vt. išbr. *pakielti*;
[14] pabr., pršt. *Jschmananti*;
[15] pabr., v. *Kitrei*;
[16] pabr., pršt. *ischmananczei*;
[17] pabr., v. *darama*;
[18] pabr. nuo *Teisusis*, v. *Teisusis pirm sawe kaltin*, pršt. *Vide Vatablum, est dicendam versionem. Kosznas pirm sawa biloie ira teisus*;
[19] vt. išbr. *supranta*, *ischkrata*;
[20] tais. iš *Macnosius*;
[21] tais. iš *pillies*;
[22] pabr., v. *walioie*;
[23] tais. iš *aną*;
[24] tais. iš *walgis*;
[25] tais. iš *ios*;
[26] pršt. *gal linksmas buti Wieschpatije*;
[27] pabr.;
[28] tais. iš *stow*.

17. Užsak. Nr. 424

XIX

bagas ⟨prastas⟩ waikschczodams sawa geribeie geresnis ira nei piktasis[1] sawo lupomis, kursai paiku ira.

2. Kur ne su protu waikschczoij[2], thę ne gerai sekasi, Bei kursas greitas ira Koiamis, ischtiksis. ⟨dara iskadą⟩

3. Paikiste szmogaus ischwed ghį isch kelio, kaip[3] schirdis io siautz prisch PONĄ.

4. Lobis daugia dara prietelių. Bet pawargulis ira (...)[4] prietelių apleidzams.

5. Meloiensis liudiniks nebus nekarats. Beij[5] kursai drąsei meloija, ne ischbegs.

6. Daugia laukia personos Kunnigaikschczo. Jr wissi ira prietelei dů̊danczio[6] balwas.

7. Pawargusį peikia wissi io brolei, Bei[7] ir prietelei atstoij tali nug io. Jr nussitikensis ant szodzių nieka ne gauna.

8. Jschmanansis mÿl sawa giwenimą, Jr ischmanansis (...)[8] randa gero.

9. Liudiniks meloiens ne ischwengs ne karots, Bei kursai drąsei melus kalb[9], prapuls.

10. Paikamuiam ne pridera geras dienas, Maszaus Tarnui ponawoti ant Kunnigaikschczių.

11. Kas kenczia, tatai ira ischmanans szmogus, Bei ira iam garbe iog ne wieschlibastį (...)[10] gal pakenteti[11].

12. Kerschtas Karaliaus ira kaip riekimmas iauno Liuto, Bet io malone ira kaip rassa ant szolies.

13. Paikas Sunus kremta schirdį Tiewo sawa, Bei Moterischke waidenike amszinas lascheijmas.

14. Namus ir Lobį[12] paliekt Gimditoiei, Bet Mote ischmintinga Pono ira[13] důdama[13].

15. Jsch tingeijmo miegas, Bei tinginti dusche badůs.

16. Kas daboies Prisakimo, tas apsaugoi sawa Sziwatą. Bet kursai kelio sawo ne adboj, mirs.

XIX. [1] vt. išbr. *Dikasis*; [2] tais. iš *waikschczoiama ira*; [3] pabr., v. *iog*; [4] išbr. *nůg*; [5] tais. iš *Bei*; [6] tais. iš *důdanczioio*; [7] vt. išbr. *Teip,*; [8] išbr. *tikrai*(?); [9] pršt. *frech lügen reden, dransei meloij*; [10] išbr. *ką* (?); [11] pabr. nuo *iog*, pršt. *vntugent uberhören, piktenibe nieku dariti*; [12] tais. iš *Lobin*; [13] v. *randasi nog Pono*;

17. Sussimilstansis ant ubago, (...)[14] sziczija PONVI, tassai iam wel gęro atwers. ⟨suwers⟩.
18. Mokik Sunu tawo, kolei[15] tikies gero, Bet ne papik teipo ieib ghį nuszawintumbei.
19. Nesa didei įkirschimas(?)[16] iskadą(?) dara, Todelei paleisk ghį, tada ghį ir wel galesi pakosniti.
20. Klausik Proto, bei prijmk[17] pamokslą, Jeib paskui ischmintingu butumbei.
21. Daugia ira dumų Wjro schirdije[18], Bet protas PONO issilaika[19].
22. Szmogus mekstasi sawa geribe, Bei geresnis ira Vbagas nei mellagis.
23. Baime PONO důst Sziwatą, Jr bus sotina, kaip[20] ios ne įweiks piktibe.
24. Tinginÿs paslepia[21] ranką sawą půde ⟨antije⟩. Nei ana[22] burnospi pakel.
25. Jei ischtiksi blosną[23], tada ischmoks prastassis[24]. Jei mokini Kitrąghį, tada ischmanis.
26. Kas ischpustij Tiewą ir prawara Motiną, tas ira biaurus[25] ir prakeikts waikas.
27. Liaukesi[26] Sunau klausiti mokslo[27], kurris liepie ne klausiti[28] gero pamokslo.
28. Pikts liudiniks iůkesi Prowos, Jr burna Diewo nessibijancziųių prarija ne tiesą[29].
29. Blasnams ira Karoghimas pataisits, Jr muschei ant nugaros Paikųių.

XX

inas dara szmones piktas[1] ⟨blosnais⟩ ir stiprus gierimmas dara bangų[2]. Kursai iů mekstassi niekadai ne bus ischmintings.
2. Jschgandinnimas Karaliaus, ira kaip riekimmas iauno Liuto. Kas ghį ikerschin, tas nussidest prisch ⟨in⟩ sawa Sziwatą.

[14] išbr. *tas*;
[15] pršt. *weil hoffnung da ist, Kolei bera ků tikiesi*;
[16] tais. iš *įkirschens*;
[17] tais. iš *prijm*;
[18] tais. iš *schirdija*;
[19] vt. išbr. *uszgal*;
[20] pabr., v. *iog*;
[21] pabr., v. *slapa*;
[22] pabr., v. *ię*;
[23] pabr., v. *Paiůkenti*, pršt. *Spötter, pametitoij*;
[24] pabr., v. *lætasis*;
[25] prir. *dargus*;
[26] tais. iš *Liaukies*;
[27] pabr., v. *proto*;
[28] pabr. nuo *kurris*, pršt. *wædantzo nůg*;
[29] pršt. *vide Vatablum.*
XX. [1] pršt. *löse leute*;
[2] pabr., tais. iš *bangus*, v. *sutusį*;

3. Wirui ira garbe wenkti waidą, Bet kurie rodas kauiesi[3], wissi ira paiki.
4. Delei szalczio[4] Tinginis ne nor arti, Tůgi turres dagůient szebrawoti o nieko ne gauti.
5. Protas schirdije Wiro ira kaip gillus wandů. Bet kitrus gal numaniti, ką ghis dumoij.
6. Daugia Szmonių girrami ira kaip butų gerri, Bet kas ras[5] wieną tikrai gerra?
7. Teisusis, kas sawa gerribeie waikschczioij, To[6] waikams gerai passiwes po io[7].
8. Karalius sedins ant Kreslo ieib suditų, Jschkraika sawa akimis wis pikta.
9. Kas gal sakiti, esch czistas esmi schirdije sawa? Bei ne biaurus isch mana griekų?
10. Ne ligu[8] swarą[8] ir mierą. Abeia Ponas ne kenczia.
11. Waikas paszinstams ira isch sawo budo, bau bus geras ir wieschlibas.
12. Ausį girdentį ir akį regentį, Ponas abu dara.
13. Nemilek Miego, ieib ne butumbei ubagas[9], Te stow akis tawa budrus, tada prikaksi[10] důnos[11].
14. Pikta, pikta, saka, kaip[12] po akim ira, Bet kaip nebera, (...)[13] tada giria.
15. Brangus daikts ira Auksas ir Szemczugai. Bet burna ischmananti ⟨tikusi⟩ ira brangesnis daiktas.
16. Jmk to rubą, kuris usz kitą laidu stoiosi[14]. Jr nupantink[15] ghį iog anassai ne paszinstams ira.
17. Důna pawogta kosznam skani ira, Bet paskui burna io bus pilna titnago
18. Důmos sekassi iei su protu daramos[16] ira. Bei karį tur su protu westi.
19. Ne bendrauk su tů, kuris paslaptinnes passaka. (Nei wel bendrauk) su pakalbantzeis[17], ir su melloiantze[18] burna.

[3] tais. iš *kauies*;
[4] tais. iš *schalczio*;
[5] tais. iš *nor rasti*;
[6] tais. iš *tų*;
[7] vt. išbr. *iam*;
[8] tais. iš *Ne wiens swaras*, pršt. *mancherlei*, *Tuleropas*;
[9] tais. iš *ubagu*;
[10] pabr., pršt. *nepristoksi*;
[11] tais. iš *důnas*;
[12] pabr., v. *kada*;
[13] išbr. *potam*;
[14] tais. iš *stoio*;
[15] pabr., pršt. *pfende in*, *apimk ghi*, *pagrebk*, išbr. *apimk wis*;
[16] tais. iš *darama*;
[17] tais. iš *pakalbanteis*;
[18] tais. iš *melloiantie*(?);

20. Kas keik Tiewą ir Motiną sawa, to liktarnas[19] apges widui[20] ⟨tamsibes[21]⟩ tamsumos[22].
21. Vkis kurio isch pirmo per labai tikoma ira[23], paskui ne bus paszegnotas.
22. Ne tark esch pikta uszmokiesiu. Lauk Pono tas tawe (...)[24] gelbes.
23. (...)[25] Swarą ⟨tuleropą⟩ peik[26] PONAS. Bei ne tikras bangtas[27], tatai[28] ne gera ira.
24. Koszno waikschczoghimas ira nug Pono[29], Kuris szmogus ischmana sawa Kelį?
25. Tatai szmogui ira wirwe, iei peike[30] schwentą, Bei po tam ieschkoti apszadus.
26. Jschmintingas Karalius ischkraika Diewo nessibijanczius[31]. Bei uszweda ant ių ratą.
27. Liktarnas[32] Pono ira szmogaus dwase, Ta eit per wissą schirdį[33],
28. Geribe ir tiesa[34], apsaugoij Karalių. Bei io Maiestotas[35] issilaika isch[36] geribes[36].
29. Jaunikaiczių sila, ira (...)[37] garbe, Jr szilli plaukai ira Sennųių graszibe[38].
30. Piktam tur drausta buti baisu[39] karoghimu, Jr rustais muscheis, kurius paiunta.

XXI

10. Decembri

chirdis Karaliaus ira rankoija PONO, kaip upes wandenų, Jr ghis aną[1] kreipia[2] (...)[3] katrul norins.
2. Kosznam sawa[4] kelis tikras regessi, Bet wienas Pons schirdis įragin[5].
3. Gerą ir tiesą dariti, geriaus ponui intinka nei affiera[6].

[19] var. *liktarus*;
[20] įtrp.;
[21] pabr., tais. iš *tamsibeie*;
[22] prir.;
[23] pabr. nuo *labai*, pršt. *nerædą gieidziama ira*;
[24] išbr. *isch*;
[25] išbr. *Newiena*;
[26] tais. iš *peike*;
[27] pabr., v. *waschkas*;
[28] pabr.;
[29] vt. išbr. *Diewo*;
[30] pabr., v. *blusni*;
[31] tais. iš *nessibijanczių*;
[32] var. *Liktarus*;
[33] *vide Lutherum*;
[34] pabr. nuo *Geribe*, pršt. *Geru ir teisu buti*;
[35] pršt. *thron, Tronas io*;
[36] tais. iš *per gieribe*;
[37] išbr. *ių*;
[38] pršt. *schmuck, decus, graikschtumas*;
[39] pabr., v. *sunku*.
XXI. [1] pršt. *ie*;
[2] v. *wercz*;
[3] išbr. <*pasuk*>;
[4] tais. iš *io*;
[5] pabr., prir. *tikras dara*, pršt. *gewiss, tikrai*;
[6] tais. iš *affieras*;

4. Puikas(?)[7] ākĭs[8] ir didzoienti duma[9]. Bei Liktarnas[10] Diewo nessibijanczuių, grieks ira.

5. Dumos tikkusioio nescha apstą, Bet nůdem umai elgensis, stokos.

6. Renkąsis skarba mellais, trotis, ir nueis[11] kieliu ieschkanczuių smerti.

7. Diewo nessibijancziųių dreskimmas[12], ios ischgandins, Nesa anis ne noreia dariti kas tiesa buwa[13].

8. Kursai kitu kieliu waikschczoij, tas ira ischkripęs[14], Bet kas waikschczoij sawa prisakime[15], to darbas tikras ira.

9. Geresne ira giwenti kampe ant stogo, Nei su waidenike moterischke namůsą kruwoi ⟨bendrai⟩

10. Dusche Diewo nessibijanczoio wellija[16] pikta, Bei artimam sawam nieka ne wellija[17].

11. Kaddai karoiams ira blosnas[18], tadda ischmoksta prastieij, Jr kada ira mokinnams ischmintingassis, tada primoksta[19] ⟨kitresnis tampa⟩.

12. Teisusis tikrai elgessi prisch namus Diewo nessibijanczoio, Bet Diewo nessibijantis tiktai dumoj ieib iskados padaritų.

13. Vschkemschansis[19] ausis sawa schaukent Vbagui, (...)[20] Teipaieg schauksis, bet ne bus ischklausits.

14. Dowana paslapcze nutilda narsą, Bei balwa antije, didį kerschtą.

15. Teisamuiem dzaugsmas ira gera dariti. Bet bijoghimas piktiemus.

16. Szmagus isch kieljo(?)[21] tiesos paklistans, (...)[22] passiliksis pulke numirusiųių[23].

17. Milinsis prabanga[24], pristoks, Bei milinsis winą ir oleų(?) ne pralobs.

18. Diewo nessibijans wieton[25] teisioio bus padůts, Jr neklausansis uszu gerůsius.

19. Geresne ira giwenti pustoi szemeie, Nei pas Moterį waidenikę ir gailą.

[7] tais. iš *Puikius*(?);
[8] pažymėti prozodiniai ženklai;
[9] v. <*schirdis*>, pršt. *Mut, cor*;
[10] pabr., v. *Laterna*;
[11] tais. iš *eis*;
[12] pabr., v. *pleschimmas*;
[13] vt. išbr. *ira*;
[14] pabr., prir. *perkripens*, pršt. *das ist verkert*;
[15] pabr., v. *Vrede*;
[16] pabr., v. <*geidza*>;
[17] tais. iš *pawellija*;
[18] pršt. *spötter*;
[19] pabr.;
[20] išbr. *tas*;
[21] tais. iš *kielia*(?);
[22] išbr. *Tas*;
[23] pabr. *nu-*;
[24] vt. išbr. *lebawimą*, pršt. *Wer gern in wollust lebt, Kurs rodas raschkosiusių*(?) *giwen*;
[25] tais. iš *wietą*;

20. Namůsa Jschmintingoio ira graszius skarbas ir oleus, Bet paikassis tatai praranda.
21. Sekansis mielaschirdingistę ir geribę, randa Sziwatą, mielaschirdingistę, ir czestį.
22. Jschmintingas (...)[26] ischkaroij miestą Macnųių, Jr ischgal ių silą per ių (...)[27] ⟨nesisaugaghima⟩.
23. Kas issaugoij sawa burną ir lieszuwį, Tas issaugoij sawa Dusche nůg bedos[28]
24. Kas puikus ir sawim nussitikkins ira, tas wadinnams ira bludu[29], kursai kerschte puikistę paroda.
25. Tinginis numirschta bewelidams. Nesa rankos io tinge dirpti.
26. Ghis wissadai welija, Bet teisusis důst, nessigindams.
27. Diewo nessibijanczųių affiera[30] ira ne apikanta. Nesa griekusų ira offierawoiama[31].
28. Liudiniks melluiensis[32] prapuls, Bet kųrris klausa, to[33] wel klausis. (...)[34].
29. Diewo nessibijans dransei elgesi[35]. Bet geroio kęlis issilaikis.
30. Negelb[36] nei ischmintis, nei (...)[37] kitrista, nei Protas prisch Poną.
31. Szirgas ira ischtaisamas[38] ant kario, Bet ischgaleijmas[39] ira nůg Pono.

XXII

chlowie[1] geresne ira uszu didį skarbą, Bei malone uszu sidabrą ir auksą.
2. Bagotas ir Vbagas tur drauge buti, Ponas wissus leida.
3. Jschmanansis regia nepalaimą ir passislep[2], Bet Dikieij noredami pereit, iskadą gauna.
4. Kur kenczama ira baimeie Pono, Thę ira bagotums, czestis ir Sziwats.
5. Dagei ir rischei[3] jra ant kelio piktoio, Bet kurs nůg schito tolinas, apsaugai[4] sawa sziwatta,

[26] išbr. *pagaun*(?);
[27] išbr. nsk., pršt. *sicherheit*, *confidentia*;
[28] pršt. *angst*, *tribulatio*, *angustija*;
[29] pršt. *loser mensch*;
[30] tais. iš *affieras*;
[31] tais. iš *offierawoiams*;
[32] tais. iš *melluiens*;
[33] tais. iš *tas*;
[34] išbr. *kalbanczio*;
[35] tais. iš *elges*, pršt. *feret mit dem kopff hindurch*;
[36] tais. iš *Negielbt*;
[37] išbr. *protas*;
[38] pabr. *taisamas*, v. *redijmas*;
[39] pršt. *sieg*.
XXII. [1] pršt. *gerüchte*;
[2] tais. iš *passisliepia*;
[3] pabr., v. *spanstai*;
[4] tais. iš *apsaugaia*;

6. Kaip iaukintas bus Jaunikaitis. To nepamet, ir senas.
7. Bagotassis panawoij ant ubago, Jr apimmansis ira (...)[5] pasziczitoio tarnas[6].
8. Kas seija neteisibę, tas rupestį pijaus, Jr isch rikschtes sawa piktenibes prapuls.
9. Gera akis ⟨důsninga⟩ bus perszegnota, Nesa ghis důst isch sawo důnos pawargusiams.
10. Atwarik blosną[7], tadda ne[8] bus[8] waido[9]. Tadda liausis barne ir loioghimas[10].
11. Turinsis wierną schirdį ir malonų[11] Kalbesį, Tam prietelius ira Karalius.
12. Akis Pono apsàugoij[12] gerą protą, Bet szodius paniekiniko[13] ghis szudda[14].
13. Tinginis saka Liewas ira lauke, Maszu mane pasmaugs ant uliczios.
14. Burna kekscheś ira gillus důbe, Kurio[15] Ponas ne kenczia, tas thį įpuls.
15. Paikiste[16] ira schirdije Jaunikaiczio, Bet rikschte pamokinimo, tali aną[17] nůg io atwaris.
16. Kursai netiesą dara pawargusiam. delei praplatinimo sawo lobio. Tas pats důs bagotiems, ir stokos.
17. Palenk ausis sawa, ir klausik szodzius[18] Jschmintingųių. Bei dek schirdina mana pamoksla.
18. Nesa taw malonu[19] bus, iei aną[20] sawip[21] palaikisi, Jr drauge per tawa burną gerai seksis.
19. Jeib ischtikketumbei PONVI, Esch to taw tankei turriu primijnti, taw ant gero.
20. Er ne tankei taw tatai po akim paraschiau. Důdams protą ir mokidams.
21. Jeib taw (...)[22] parodicziau gruntą[23] tiesos. Jdant tikrai[24] moketumbei atsakiti thiemus, kurie tawe siuncz[25].
22. Neappleschk ubago kaczei pawargusio. Ne (...)[26] apspausk[27] siratos Wartosą.

[5] išbr. *tarnas*;
[6] prir.;
[7] pršt. *spötter*;
[8] vt. išbr. *liausis*;
[9] tais. iš *waidas*;
[10] vt. išbr. *loioiams*;
[11] pabr., v. *meilingą*;
[12] tais. iš *issaugoij*;
[13] pršt. *verechter*;
[14] tais. iš *szuda ghis*;
[15] tais. iš *Kuri*(?);
[16] tais. iš *Puikiste*;
[17] pabr., v. *ie*;
[18] tais. iš *szodzių*;
[19] pabr., v. *mielu*, pršt. *sanfte thun*;
[20] pabr., v. *ię*;
[21] vt. išbr. *prieg sawęs*;
[22] išbr. *tikrą*;
[23] pabr., pršt. *tikrus pamatus*;
[24] pabr., v. *ischtisai*;
[25] vt. išbr. *siuntz*;
[26] išbr. *apspaud*(?);
[27] tais. iš *apspjausk*;

23. Nesa PONAS apsijmsis ių bilos. Bei pamins pamintoius ių.
24. Ne buk taworczius[28] gailoio Wiro, Nei bendrauk su Kerschianczoių wiru.
25. Bemasz ne ischmoksi io kelio, Jr passipiktins[29] dusche[30] tawa.
26. Ne buk su tais kurie ranka sawa důst. Jr usz skolą laidais[31] stoijesi.
27. Nesa iei ne turesi ků uszmoketi, Atims po tawimi tawa perinas.
28. Ne perstatik[32] sennų groniczių[33]. Kurius[34] Tiewai tawa padare[35].
29. Jei regi wira stropų[36] ⟨tikusį⟩ sawa darbosą, Tas po akim Karalių stowes[37]. Nei stowes tarpu Kudųių[38] ⟨prastuių⟩.

XXIII

ei pąssedęs[1] walgisi su Ponu, tad dabokes. Kas po tawa akim ira.
2. Bei uszdek peilį gurklei tawa. Jei nori sawa ischlaikiti sziwatą.
3. Ne norek ios istrowos. Nesa tatai ira důna wilioianti.
4. Ne ieschkok bagotu buti. Jr pamesk proιą[2] ⟨dumą⟩ sawa.
5. Akimis tawa to ne weisdek, ko ne galli gauti, Nesa tatai saw dara sparnus kaip Eręlis, bei uslęk[3] danguna.
6. Newalgik důnos pas pawidintį. Nei įsigieiskes istrawos io.
7. Nesa ghis widui[4] rokůdams[5], saka, walgik. gierk[6]. Alie schirdis io nera pas tawe.
8. Kąsnį kurį walgijei, turri isch wemti, Jr tur prapulti tawa geri[7] szodei.
9. Nekalbek po ausim Paikoio, Nesa ghis paniekin Kitristą tawa szodzių.
10. Ne atstatik[8] (...)[9] sennu Groniczių[10], Nei waikschczok ant dirwos (...)[11] Siratų.

[28] v. *draugas*;
[29] tais. iš *gausi passipiktinimą*;
[30] tais. iš *duschei*;
[31] tais. iš *laidu*;
[32] tais. iš *atstatik*, pršt. *maszink*;
[33] pabr., v. *Rubeszių*;
[34] tais. iš *Kurios*(?);
[35] vt. išbr. *įstate*;
[36] pabr.;
[37] tais. iš *stowies*;
[38] pršt. *vnedle.*
XXIII. [1] pabr., pršt. *passisedens*;
[2] pabr., v. *pramones*, pršt. *fundlein, pramones, bukliste*;
[3] tais. iš *uslękia*(?);
[4] v. *sawopi*(?);
[5] tais. iš *rokůijams*;
[6] pršt. *Vide Vatablum. Publicavit Heb[ræice]. Nesa ghis widui ira kaip Manai*;
[7] tais. iš *gierri*;
[8] pršt. *maszink*;
[9] išbr. *<ardik>*;
[10] v. *Rubeszių*;
[11] išbr. *Naschlių ir*;

11. Nesa ių Jschgelbetoias ira macnus, Tas ių bilą prisch tawe ischbilines[12].
12. Padůk schirdį sawa ant pamokinimo[13], Jr ausis tawa ant kitro kalbesio.
13. Ne pamesk[14] waiką plakti, Nesa iei tu ghį rikschtemis kirssi[15], ne reiks io[16] nuszawinti.
14. Tu ghį rikschte kerti[17], Bet duschę io ischgelbi isch peklos.
15. Manas Sunau, Jei ischmintingas essi, Tadda dzaugesi manna schirdis.
16. Jr mana įschczes[18] dzaugesi, Kaip[19] tawa lupos tiesa kalb.
17. Schirdis tawa te ne klausa Grieschnųių. Bet kosną dieną ⟨wissadai⟩ bijokes PONO.
18. Nesa tatai taw paskui bus giera, Bei tawa laukimmas ne wilios.
19. Klausik mana sunau, Jr buk įschmintingas. Bei taisik schirdį tawa ant Kęlio.
20. Ne buk su Girtukleis ir rijukleis[20].
21. Nesa girtukles ir rijuklei pawargsta, ir passileidįs ant miego tur sudraskitų rubų wilketisi[21].
22. Klausik Tiewo sawa[22] kursai tawe pagimde[23]. Nei paniekink Augiwę[24] tawa, kaip[25] ana[25] pasens.
23. Pirk tiesą, o (...)[26] ne pardůk, Jschminties, pamokslo, ir giero proto.
24. Tiewas teisoio dzaugesi, Jr kas ischmintingą pagimde[27], linksmas ira isch[28] to[28].
25. Tessidzaugessi tawa Tiewas ir tawa augiwe. Jr tessilinksmin[29], kuri[30] tawe pagimde.
26. Manas Sunau, padůk man tawa schirdį, Jr tessimeksta tawa akis mana Kęleis.
27. Nesa keksche ira gillus důbe, Bei perszenggenti wenczawonistę ira ankschta důbe ⟨schullinis[31]⟩.
28. Ana tika kaip rasbainiks[32], ir dikuosius[33] ⟨dransiůsius⟩ tarp szmonių ana[34] sawęsp wobij[35].

[12] vt. išbr. *nusudis*;
[13] var. *pamokslo*;
[14] pršt. *liaukesi*;
[15] pabr., v. *plaksi*;
[16] vt. išbr. *ghį*;
[17] pabr., v. *plaki*;
[18] pršt. *Niren, inkstai*;
[19] pabr., v. *kada*;
[20] pršt. *schlemmer, Commessator*;
[21] vt. išbr. *neschoti*;
[22] v. *tawa*;
[23] pabr., v. *pawaise*, v. išbr. *pawede*;
[24] tais. iš *Augiwes*;
[25] pabr., v. *kada*;
[26] išbr. *ios*;
[27] pabr. *gimde*, v. *waise*, v. išbr. *wede*;
[28] vt. išbr. *todel*;
[29] tais. iš *tessilinksmina*;
[30] tais. iš *kurie*;
[31] pabr.;
[32] tais. iš *rasbaius*;
[33] pršt. *frech, iniurius*;
[34] pabr., v. *ghi*;
[35] tais. iš *wobija*;

29. Kame beda? Kamme wargai? Kamme barne? Kamme Waitaghimas? Kamme szaisdos be prieszasties? Kamme raudonas akis ρ?
30. Butent, Kur (...)[36] ira pas Winą, ir kur sussieit[37] ant ischgierimo, kas ira įpilta.
31. Ne weisdek wino raudono, ir skleniczoije anaip graschei sanczio, Ghis graszei įsidůst.
32. Bet paskui įkanda kaip Kirmele[38], ir įkerta kaip Giwate[39].
33. Tadda akis tawa weisdes swetimų Moterų, Jr tawa schirdis nederanczius[40] daiktus kalbes
34. Jr busi kaip miegansis widui Jurių, Jr miegansis wirschui ant mosto[41].
35. Anis muscha manne, bet ne skaustim[42] (...)[43]. Anis ischtinka mane, bet esch ne paiuntu ⟨iauczu⟩. Kadagi pabusiu? ieib daugesni to dariczau[44].

XXIV

Ne klausik piktų szmonių, nei įsigeisk su ieis buti ⟨pas ius⟩.
2. Nesa ių schirdis dumoij iskados, Jr ių lupos důst prota ant nepalaimo.
3. Jschmincze[1] Namai ira pabudawoiomi. Jr su uszrupinimu[2] ischlaikami.
4. Per gerą redijma namų[3], kamaras passipilda, wissų brangiause ir malaniause[4] bagotiste.
5. Jschmintingas wiras stiprus ira, Jr ischmanans Wiras macnus[5] ira siloie.
6. Nesa su protu tur[6] kariauti. Jr kur daugia ira důdanczių protą, thį ira ischgaleijmas[7],
7. Jschmintis ne pasiekema ira puikamuiam. Ghis wartosą (...)[8] burnos (...)[9] nedrensa atwerti.

[36] išbr. *szmones*;
[37] tais. iš *sussieiti*(?);
[38] pabr., v. *szaltis*, pršt. *schlange*, *szialtis*;
[39] vt. išbr. *szaltijs*, pršt. *Otter*, *Giwatte*;
[40] pršt. *verkerte*;
[41] pršt. *Mastbaum*;
[42] tais. iš *skaust*;
[43] išbr. *mane*;
[44] nuo *ieib* vt. išbr. *Jeib liaucziaus neliausiůs*(?) *<daugesni darisiu to>*.
XXIV. [1] tais. iš *Jschmintze*;
[2] vt. išbr. *kitristoie* [tais. iš *per kitrista*];
[3] pršt. *ordentlich haus halten*;
[4] pabr., v. *milingause*;
[5] vt. išbr. *silingas*;
[6] tais. iš *turri*;
[7] pršt. *Sig*;
[8] išbr. *nei*;
[9] išbr. *nedrįst*;

8. Kas saw pats iskadą dara. Tas tikrai wadinnams ira pikcziausis smirdas[10].
9. Paikoio protas[11] ⟨duma⟩ grieks ira. A balamutas est Neapikanta szmonemus,
10. Tas ner stiprus, Kursai bedaie drutai ne laika[12],
11. Jschgelbek kurius nor gadinti. Nei atsitrauk[13] nůg tų kurius nor nuszawinti[14].
12. Jei sakai. Schitai[15], Mes ne ischmanom tatai. Er ne tari, iog tas kas schirdis szinna, daboiesi[16]. Jr kas duschų daboiesi[16], paszįsta? Jr uszmoka szmogui[17] pagal io[18] darbo[19].
13. Walgik sunau męedaus, nes ira gera. Jr Koris[20] medaus saldus ira tawam kaklui.
14. Schiteipo mokikes Jschminties delei sawa[21] dusches. Kaip ię rassi, teip paskui gerai (...)[22] seksis, bei tawa nussitikieghimas[23] ne bus noprosnas.
15. Ne tikok kaip Diewo nessibijans namu Teisoio, Nei pagadink io pakaių. ⟨atilsio⟩
16. Nesa Teisusis půla (...)[24] septinis kartus, ir kielesi, Bet Diewo nessibijansis prapůl[25] wargosą.
17. Ne dzaukesi[26] isch půlima tawa ne prieteliaus. Bei schirdis tawa tenessilinksmin isch io wargų.
18. Galletų tatai Ponas ischwisti[27], ir taw padiwiti, Jr sawa kerschtą nůg io atkreipti.
19. Ne papijk[28] ant Piktoio, Nei rugok[29] ant Diewo nessibijanczių
20. Nesa piktas nieko ne tur ko laukti, Jr liktarrus[30] Diewo nessibijancziųių apges.
21. Sunau, bijokes (...)[31] PONO ir karaliaus, ňei maischikes tarp maischtinikų[32]
22. Nesa ių nepalaima[33] umai rassis, Bei kas szinna kada abeių wargai[34] (...)[35] bus?
23. Jr schitai ira nůg Jschmintingu. Weisdeti personos Sude ne gera ira.

[10] pršt. *Erzbösewicht*;
[11] pršt. *tücke, Consilia*;
[12] vt. išbr. *Kursai bedoie ne laika*;
[13] tais. iš *atsitraukes*;
[14] vt. išbr. <*pasmaukti*> ;
[15] vt. išbr. *Tatai*;
[16] tais. iš *daboies*;
[17] tais. iš *szmonims*;
[18] tais. iš *ių*;
[19] tais. iš *darbų*;
[20] pabr., v. *Siwas*;
[21] v. *tawa*;
[22] išbr. *taw*;
[23] v. *Nodeia*;
[24] išbr. *pa*;
[25] pršt. *nugrimsta*;
[26] tais. iš *dzaukies*;
[27] pabr., v. *regeti*;
[28] tais. iš *papik*;
[29] v. *zelawok*, pršt. *Eiver*;
[30] tais. iš *liktarnus*;
[31] išbr. *karaliaus ir*;
[32] pršt. *auffrürer*;
[33] tais. iš *nepalaimas*;
[34] tais. iš *wargus*(?);
[35] išbr. *ateisencziu*(?);

24. Kas Diewo nessibijancziam saka, Geras essi. Tą keik[36] szmones,
ir peike ghi Swiets.
25. Bet kurie karoij[37], thie įtinka. Jr randasi iemus didis perszeg-
noghimas[38].
26. Jschtissas atsakimas, ira kaip meiles ⟨maloningas[39]⟩ bucziawimas
27. Lauke ischtaisik ⟨nudirpk⟩ sawa darbą, ir dirpk[40] tawa lauką,
⟨szemen⟩ Potam budawok namus tawa.
28. Ne buk liudeniku priesch artimą sawa, be prieszasties, Nei pri-
gaudinek sawa burna.
29. Ne tark, kaip man dara, teip atpent[41] darisiu, Jr kosznam io
darbą usz mokesiu.
30. Esch praeijau dirwa Tinginczio, Jr ⟨Winszardį[42]⟩ Winicze
paikoio[43].
31. Jr schitai, Wienas[44] noteres[45] buwo ant ios. Jr piln usnių, ir mu-
rai[46] buwa pagruwę[46].
32. Kaip tatai ischwidau, deiaus schirdina, ir weisdeiau ir moki-
naus isch to.
33. Tu masz nori miegoti, ir masz snausti, ir masz rankų suglausti,
ieib atsiijlsetumbei.
34. Bet Pawargimmas[47] tawa ateis kaip Kelleiwis, ir pristokumas
kaip scharwots wiras.

XXV

r schittai ira Kalbesei Salamono, kurius prideia wirai His-
kioschaus[2], karaliaus Juda.
2. Diewo garbe ira, bilą slepti, Bet karalių garbe ira bilos
tirtissi[3].
3. Dangus ira aukschtas, Jr Szeme gillus. Bet karalių schirdis ne
ischtirama ira.
4. Jei atskirsi puttą, nog Sidabro, Tadda isch io bus czistas indas.
5. Atmesk piktą giwenimą nůg karaliaus, tada io maiestotas[4] teisi-
be issilaikis ⟨bus patwirtintas⟩.
6. Ne puikawok po akim karaliaus, Ne stawek wietoije[5] didzuių.

[36] tais. iš *kieike*;
[37] v. *bart*;
[38] tais. iš *szegnoghimas*;
[39] pabr.;
[40] pabr., pršt. *ark*;
[41] pabr., v. *ir esch*;
[42] pabr.;
[43] tais. iš *paikaio*;
[44] tais. iš *Wienos*;
[45] vt. išbr. *usnes*, tais. iš *noterias*;
[46] tais. iš *muras pagruwęs*;
[47] pabr., pršt. *wargai*.
XXV. [1] pršt. *Maiusculis* ρ;
[2] tais. iš *Hiskioschiaus*;
[3] tais. iš *tirties*;
[4] pršt. *thron*, *kreslas karialiaus*;
[5] tais. iš *wietoija*;

7. Nesa taw geresne ira sakant. Eikschę aukscziaus, Nei kada essi po akim karaliaus[6] paszeminamas. (...)[7] ir tawa (...)[8] akis toktai tur regeti[9].

8. Nebarkes[10] toiaus[10]. Nesa ką darisi paskui artimą sawa ischloioięs.

9. Taisik[11] bilą tawa su artimoiu tawa, Nei ischreischk swetimas paslaptinnes,

10. ieib taw ne padiwitų, kas tatai gird, (...)[12] ieib ta piktoia tawa schlowe niekadai ne liautųse.

11. Szodis kalbetas tikru ⟨sawa⟩ czesu[13], ira kaip aukso abolis[14] sidabriname Kiausze[15]

12. Kas pamokin ischmintingą Klausantį iam[16], tai[17] ira kaip auksina wainiks[18] ir auksina appikakle.

13. Kaip schaltis sniego cziesu piuwies, Schitaipo wiernas Paslas tam, kuris ghį siunte, ir atgaiwin sawa pono duschę.

14. Daugia szadans, ir nieko[19] laikans[19], (...)[20] ira kaip debesei ir weias be Litaus.

15. Per kantrumą ira Kunnigaikschtis numaldams, Bei lieszuwis romas[21] ischgal kietibe.

16. Medų radęs walgik ik pakankant, Jeib ne persiwalgitumbei, ir ischwemtumbei[22].

17. Attatrauk koią tawa nůg namų artimoio tawo, Maszu anassai galetų nugristi ir tawe papeikti.

18. Kalbąsis ne tikrą liudima ant artima sawa, tas ira ragotine, kardas[23], ir aschtra strela.

19. Prisitikeghimas[24] panekitoia[24] cziesu bedos, Jra kaip dantis supuwusi ir koia slistanti.

20. Piktai schirdei giesmes giedansis, (...)[25] ira kaip rubas sudraskitas sziemą[26], ir uksusas ant kreidos[27].

[6] pabr., v. *kunigaikschczio*;
[7] išbr. *koktai*, v. išbr.(?) *iog*;
[8] išbr. *tur*;
[9] tais. iš *regeti akis toktai tur*;
[10] pabr., pršt. *Neschok toiaus bartisi*;
[11] pabr., pršt. *handele, perwartok*;
[12] išbr. *ir*;
[13] tais. iš *cziesu*;
[14] tais. iš *abulis*;
[15] pršt. *schale*;
[16] vt. išbr. *io*;
[17] tais. iš *tas*;
[18] pršt. *stirnband, priekakte*;
[19] pabr., v. *neischpildąs*;
[20] išbr. *tas*;
[21] pršt. *linde*;
[22] tais. iš *wemtumbei*;
[23] tais. iš *kardas, ragotine*;
[24] vt. išbr. *Nussitikeghimas pawargusu*, v. išbr. *Nuodeia*, pršt. *die Hoffnung des verachters*;
[25] išbr. *Tatai*;
[26] tais. iš *szieman*;
[27] pršt. *Kreide, nitrum*;

21. Jei ischalks neprietelis[28] tawa penek ghį dûna, Jei įtroschka, girdik ghį wandeniu(?)[29].

22. Nesa uszkrausi ant io galwos szaries[30], ir Pons taw uszmokes.
23. Schaure ischgadin[31] litų[32]. Jr rustai weisdeti, paslapczius[33] lieszuwius

24. Geresne ira kampe ant stogo sedeti, Nei su gaila[34] mote namusą kruwoi, <bendrai> buti.

25. Gera schlowe[35] isch swetimu <talimų> szemių, Jra kaip schalts wandů introschkusei Duschei.

26. Teisusis půlans po akim Diewo nessibijanczoio, Jra kaip Schullinis nelinksma[36] ir pagadinta wersme.

27. Medaus perdaugia walgiti, ne ger ira. Bei kas sunkių[37] <aukschtų> daiktų tirressi, tam tatai bus persunku.

28. Wiras ne ischlaikąs, <pawolioiens> Dwasę (id est iram) Jra kaip miestas atwiras be murų.

XXVI

aip Sniegas Wassarai, ir Lÿtus piuweÿ(?), Schiteip ne tinka Czestis paikamuiem.
2. Kaip paukschtis nueit[1], ir kregszde nulekia, Schiteip ne uszgaun Keikimas nenusluszitas.

3. Arkliui botagai[2], assilui kamanas, bei Durnui Rikschte ant nugaros.
4. Neatsakik Durnamuiem[3] pagal io durniste, (...)[4], Jeib ir tu ne butumbei iam ligus.

5. Bet atsakik durnamuiem pagal io durnistę, idant ne tartunse ischmintingas esans[5].

6. Jschtaisansis bilą kokę per durną Paslą, (...)[6] ira kaip lůschas <negalis> koiomis, ir gauna iskadą.

7. Kaip lůschamuiem szokineghimas. Schiteipo pristow[7] Paikammuiem ape Jschmintį kalbeti.

[28] tais. iš *neprietelius*;
[29] tais. iš *wandeimi*;
[30] tais. iš *szargies*;
[31] pabr., v. *prawara*;
[32] tais. iš *litun*;
[33] pršt. *heimliche, id est delatores*;
[34] pršt. *waidenike*;
[35] tais. iš *schlowie*;
[36] pabr., v. *sudrumstas*;
[37] pabr.
XXVI. [1] v. išbr. *nulek*;
[2] tais. iš *botagas*;
[3] vt. išbr. *Durniui*;
[4] išbr. *Jeib ne tartųse kitrus essans*;
[5] tais. iš *essans*;
[6] išbr. *tas*;
[7] pabr., v. *tinka*;

8. Kursai garbin paikanghi, Tiek ira, kaip kada kas szemtzugą[8] mestų ing wietą koken[9] smirdenczen[9].
9. Kalbesis nasrasą paikoio, ira kaip szaka erschkeczių, diganti ranką girtoio.
10. Geras mistras daiktą gerai dara. Bet kas (...)[10] ⟨nusamda⟩ ne mokantį, tam bus pagadinta.
11. Kaip antai schů wemalus sawa wel walga, Teip ira paikassis, kursai sawa paikistę wel pradest.
12. Kaip regi wieną, kursai kitru ⟨ischmintingu⟩ rodose, ⟨taressi[11]⟩ cze paikammuiam daugesni ischtikiek nei iam.
13. Tinginÿs saka, iaunas Liutas ira ant Kęlio, Bei Liutas ant Vliczų.
14. Tinginÿs metosi patale, kaip wartai ant[12] kurpes[12].
15. Tinginis slapa ranką sawa půdůsą ⟨antija⟩ Jr sunku iam ira ana burnospi kischti[13] ⟨pakelti⟩.
16. Tinginis regesi kitresnis, Vszu septinis padůdanczius[14] pamokslą[15].
17. Praeians, ir ing swetimą barnę įsimaischans, tas ira kaip kuris (...)[16] schunį ausų nutwerens[17] kibin[17].
18. Kaip szmogus paslapczei liepsną ir strelas schauda[18] ir numarin[19],
19. Teip dara szmogus falschiwas sawam artimam[20], Bei bila potam. Esch tai iůkůdams dariau.
20. Nebeessant malkos[21], apgęsa ugnis, Jr kaip waidiniko[22] ne bera, liauiessi barne.
21. Kaip anglis liepsną, ir malka ugnį. Schiteipo waidinikas pakel waidą.
22. Szodei waidiniko ira kaip muschei, Jr pereit schirdį,
23. Nůdinga burna ir pikta schirdis, Jra kaip schukke puttu sidabro[23] aptraukta[24]. ⟨appilta[25], aplieta[25]⟩.
24. Neprietelius paszinstams ira ant io kalbesio[26]. Kaczei (...)[27] schirdije falschiwas ira.

[8] tais. iš *szemczugą*(?); [9] pabr., įtrp. *pasziamintuiu*, prir. ir pabr. *gadinnanczoie wietoie*, pršt. *Rabenstein, Kavle*(?); [10] išbr. *suder*, pršt. *nusamda*; [11] pabr.; [12] pabr., v. pabr. *sostoie*, pršt. *angel, cardines, sowiesaie*; [13] pabr.; [14] tais. iš *důdanczius*; [15] pršt. *sitten*; [16] išbr. *kuris*; [17] vt. išbr. *plescha*; [18] vt. išbr. *meta*; [19] pabr. *marin*, v. *szawin*; [20] var. *artimui*; [21] tais. iš *malkai*(?); [22] pršt. *verleumder*; [23] tais. iš *sidabru*; [24] pabr., v. *apsalatita*; [25] pabr.; [26] tais. iš *kalbeghimo*; [27] išbr. *ghis*;

25. Kada ghis balsu sawa gliaudą[28] roda[28], ne ischtikek iam, nesa septines ira neapikantos schirdije io.
26. Kas peikimma[29] slepia[30] ant iskados, To piktenibe po akim Swieto[31] bus apreikschta.
27. Kassąsis důbę, įpuls. Jr kas raiczoij(?)[32] akmeni, ant to puls ⟨ateis⟩[33].
28. Lieszuwis neteisus[34] peikia barantį sawe, Jr burna pikta[35] pramaną prapůlimą.

XXVII

Ne girkes ritikschczios dienos, nesa ne szinnai kas schę dieną gal[1] ⟨buti⟩
2. Te giria tawe kits, ne tawa paties burna, Swetimas, ne tawa paties lupos.
3. Akmu sunku ira, ir sziesdra (...)[2] naschta, Bet paikoio Kerschtas sunkesnis ira uszu tůdu.
4. Kerschts ira smarkus[3] daikts, ir narsa ira biauru[4] ⟨baisu[5]⟩, Jr kas nůg Pawideghimo issilaikis?
5. Regimas Karoghimas[6] gieresnis ira. Nei pasliepta meile.
6. Muschei milinczoio tikrai gerai dumoij, Bet buczawimas peikenczoio[7] szodei wieni ira.
7. Pilna dusche sumin ir korį medaus. Bet isch schalkusei duschei wis kas kartu ira, saldu regisi.
8. Kaip paukschtis ira, kursai sawa lisdą apleidz. Schiteip ira tas kuris sawa Wietą apleidzia. ⟨nůg sawa wietos atstoij⟩
9. Schirdis dzaugesi isch Liekarstwos[8] ir brangių[9] szolių[9] ⟨rukijmo⟩ Bet prietelius malonus[10] ira delei proto dusches.
10. Tawa ir Tiewo tawo prieteliaus ne apleisk, Nei eik namůsna Brolio tawa, 'kada[11] pawargai[12]. Nesa Susiedas[13] arti[13] geresne(?)[14] ira (...)[15], nei brolis toli.

[28] pršt. *holtselig macht*; [29] pršt. *hass*; [30] tais. iš *sliepia*; [31] pabr., v. *Surinkimmo*; [32] vt. išbr. *ritta*; [33] pabr., prir. *uszrissis*; [34] vt. išbr. *metoianti*; [35] tais. iš *pikta burna*, pršt. *heuchelmaul, burna lughianti.*

XXVII. [1] vt. išbr. *desis*; [2] išbr. *ira*; [3] pabr., v. *sutens*; [4] pabr., v. *dargus* < *wæsuls* >, pršt. *vngestum, darku, Smarkums pristoij rustibei a kerschtas ira baisus.*; [5] pabr.; [6] pabr., v. *apbarimas*;

[7] tais. iš *peikinczoio*; [8] pabr., v. *Mosties*, pršt. *Salbe, masztis*; [9] pabr., pršt. *rauchwerck, rukijmas*; [10] pabr., v. *meilingas*; [11] vt. išbr. *kaip*; [12] v. *pawargsi*; [13] vt. išbr. *Kaiminas*; [14] tais. iš *gieresnis*; [15] išbr. *arti*;

18. Užsak. Nr. 424

11. Buk ischmintingas mana Sunau, teip[16] dzauksis mana schirdis. Tadda atsakisiu tam kursai mane loioij.
12. Kitrus ischwista ne palaimą, ir passislepia, Bet prastieghi ⟨neischmanąntis⟩ pereit, ir gauna iskadą.
13. Atimk tam io rubą kas usz kitą laidu stoios Jr nupantink ghį swetimuių delei. ⟨iog ghis swetims ira⟩
14. Kas artimą sawa pilnu balsu szegnoij, anksti keldams. Tai iam rakůghiama ira kaip kieikimmas[17].
15. Waidenike Mote ir kaip[18] wissadai lascha didei lient. Ligu ira.
16. Kas aną tilda, tas gauda[19] ⟨tilda⟩ weghį. Jr Oleių ranka gauda ⟨nor susemti⟩
17. Peilis peilį glanda, Bei wiras wirą.
18. Kas apsaugoij sawa figaus medį, tas walga waisiaus isch io, Bei kursai sawa Poną (...)[20] apsaugoij, bus pagirtas.
19. Kaip antai scheschůlis wandenije ira prisch weidą, Schiteipo ira schirdis szmogaus prisch kita.
20. Pekla ir prapulimas niekada ne priwalga[21]. Bei ir Akis szmonių ne priwalga.
21. Wiras per burną Girenczoio ira permeginams, kaip sidabras půde[22], ir auksas peczuie
22. Kaczei tu paikanghį pieste[23] (...)[24] piestu[25] sugrustumbei kaip miltus[26] Taczíau ne pamestų ghį io paikiste.
23. Dabokes awių tawa, Jr primilek[27] Guotą ⟨bandą⟩ sawa.
24. Lobis tawa ne patiks[28] amszinai, Nei karuna bus wissadai.
25. Auga schienas, schoka szalie, ir schækai[29] ant Kalnų ira[30] suwokiami[30].
26. Jerelei denge tawe, ir (...)[31] nůg awinų gauni lauko pinningus.
27. Pakanka taw aszkų pienas strowoi namų tawa, Jr penukschlui[32] tarnaitems tawa.

[16] v. *tada*;
[17] tais. iš *keikimmas*;
[18] pabr., v. *kad*;
[19] pabr.;
[20] išbr. *apsergti*;
[21] v. išbr. *pripilamu ira*, pršt. *pripillami ira*;
[22] pršt. *tigel, uas, catinus*;
[23] pabr., v. *grustuweie*;
[24] išbr. *bůsze*(?);
[25] pabr., pršt. *Stempel, piestas*;
[26] vt. išbr. *tirę* *<gruczę>*;
[27] v. *priweisdek*;
[28] vt. išbr. *warůs*;
[29] v. vt. *Szoles*;
[30] vt. išbr. *tampa surinktas, surenkami*, prir. *Vel sic Pange. Jschdigst szelmenei, rodasi szoles, ir Schienas ira suwokiams.*, pršt. *vide Vatablum, est potens facile alere pecora, quia terra Chanaan habet uberrima pascua.*;
[31] išbr. *isch iu*;
[32] tais. iš *ing penukschlus*(?).

XXVIII

11(?)

iewo nessibijans bega, o niekas io newij[1], Bet Teisusis dręsa[2] kaip iaunas Liutas

2. Delei Grieku Szemes, daugia ira perkreipiamų[3] ⟨ischardimų⟩ Hercigistų. Bet delei szmonių Jschmintingų ir ischmananczių, ilgai ios issilaika.

3. Vbagas wiras pawargusius paszeidzens(?)[4], ira kaip litus[5] didis[6] – – – iawus gadinansis[7].

4. Apleidensis Prisakimą, gir Diewo nessibijantį, Bet kurie ghi[8] pilnawoij, rugoij ant iu.

5. Pikti szmones ne daboies tiesos. Bet bijantis Pono, wisso daboiesi.

6. Geresnis ira ubagas, waikschczoiensis sawa geribeie, Nei bagotas waikschczoiensis ne tikru Keliu.

7. Kas prisakima pilnawoij, tas ira ischmanąs waiks, Bet pennansis rijukles, gięđin sawa Tiewą.

8. Kas sawa Lobin duksin ⟨godu⟩ nomais ir branginimu, tas ghi ubagams ⟨pelna⟩ renka.

9. Kas atkreipia ausį (...)[9], ieib ne klausitų prisakimo[10], To malda ira (...)[11] ⟨neapikanta⟩.

10. Kas gerosius ischweda ant nekielių, tas důben[a][12] įpuls, Bet Gerieij gera gaus.

11. Bagotas destis[13] ⟨taris⟩ ischmintingu ęsans, Bet pawargens daboies io.

12. Kaip Gerieij wirschų gauna, gerai sekasi, Bet kaip kęlis Diewo nessibijantis, iau kita ira tarp szmonių.

13. Slepienczіam griekus sawa, ne seksis, Bet passiszįstansis ir liauiensis mielaschirdingistę gaus[14].

14. Gerai wissadai bijancziam, Bet sawwalniks[15] bus nepalaimoij[16].

15. Diewo nessibijans iei ant pawargusių szmonių ponawoij, Tatai[17] ira riekensis Liutas ir ischalkęs meschka.

XXVIII. [1] tais. iš *newija*; [2] vt. išbr. *ischtik <tik sawimi>*; [3] tais. iš *perkreipiama*; [4] tais. iš *paszeidins*; [5] pršt. *Melthaw, imber, Emeras*; [6] pabr.; [7] tais. iš *kuris iawus gadin*; [8] vt. išbr. *ios*; [9] išbr. *sawa*; [10] tais. iš *prisakimų*; [11] išbr. *peikiama*; [12] tais. iš *ing důbę*; [13] pabr.; [14] vt. išbr. *gauna*; [15] pršt. *Halstarrig*; [16] tais. iš *nepalaima*; [17] pabr.;

16. Kaip[18] Kunnigaikschtis be prota bus[19], daugia bus[19] ne teisibių, Bet peikensis Diewo[20] nessibijanti[20], ilgai bus[21] giwas[21] ⟨giwens⟩.
17. Szmogus Duschei Krauiosą ne tiesą darans, ne bus ischlaikits kaczei nuszenktų peklasna[22].
18. Kas gerai giwena, pagilbs, Bet kas ne keleis eit, wienu kartu sugaisch
19. Lauką sawa giwęnansis, (...)[23] dûnos tures apstą, Bet tingenis[24], pawargs.
20. Wiernas wiras bus didei[25] perszegnots, Bet kas skubinase prolobti, bus[26] nekaltas[26].
21. Weisdeti personos, ne ger ira, Nesa toksai pikta daritų ir usz kąsnį dûnos.
22. Kas skubinasi pralobti, bei pawid, (...)[27] neszinnas įpulsens rabatana[28].
23. Apbarąsis szmogų, paskui bus mielas, uszu weidamainį.
24. Pleschąnsis nûg Tiewo ir Augiwes sawa, bei bilansis(?)[29], tatai ne[30] griekas, Tas ira prapûlanczio[31] draugas.
25. Puikusis pakel waidą, Bet kas Dievui nussitik, bus riebus
26. Kas ant sawo schirdies nussitik, Durnas ira. Bet kas ischmintingai waikschczioij, ischwenks[32].
27. Dûdąsis pawargusiam ⟨ubagui⟩ ne pristoks, Bet kas akis atkreipia, tas didei pages.
28. Kaip[33] (...)[34] Diewo nessibijantis prolopsta, teip[35] nussislep szmones, Bet aniemus ischgaischtant, randosi daugia Teisųių.

XXIX

tengensis prisch pamokinima, umai prapuls ne pagelbets. 2. Daugia essant (...)[1] Teisųių, dzaugesi szmones, Bet ponawoianczįam Diewo nessibijancziam, dusauia Szmones.
3. Milįsis ischmintį, palinksmin sawa Tiewą, Bet elgensis su kekschemis, sugaischin[2] sawa lobį.

[18] pabr., v. *Kada*;
[19] pabr., v. *ira*;
[20] pabr., v. *Godą*;
[21] pabr.;
[22] tais. iš *ing peklą*;
[23] išbr. *tas*;
[24] tais. iš *kas tinges*;
[25] v. *labai*;
[26] pabr., v. *ne passiliks*;
[27] išbr. *tas*;
[28] tais. iš *ing rabatą*;
[29] tais. iš *bilas*(?);
[30] tais. iš *nera*;
[31] var. *prapûldanczio*;
[32] tais. iš *ischwengs*;
[33] pabr., v. *Kada*;
[34] išbr. *issikiel*;
[35] v. *tada*.
XXIX. [1] išbr. *gieru*;
[2] pabr., v. *troti*;

4. Karalius per Tiesą paties[3] Szemę, Bet godiniks ischpustija ię[4].
5. Glostąsis[5] artimaghį sawa, (...)[6] szabangus spendza koiamus io ⟨pædais io⟩.
6. Piktasis grieschidams[7] pats įsipainioij, Bet Teisusis dzaugesi, ir linksmas ira.
7. Teisusis permana bilą pawargusių, O Diewo nessibijans ne daboies ⟨proto⟩ (...)[8].
8. Bludai[9] Miestą drąsei[10] iwed rabatana[11]. Bet ischmintingi nuramda Kerschta ⟨numalda⟩.
9. Kaip[12] ischmintingas su paiku gauna darbą ⟨waidą⟩, Norįs rustautų, norins iůktųse, tacziau pakaiaus netur.
10. Trokschtantis krauio peikia gerąghį, Bet Teisieghi peik[13] io duschę[13].
11. Durnasis ischleid wissą sawa dwasę, Bet ischmintingasis nussistabda[14].
12. Pono[15] milinczo[15] męlus, (...)[16] Tarnai wissi Diewo nessibija.
13. Vbagas ir bagotas sussitinka, Bet abeių akis Pons perschwieczia.
14. Karalius kuris pawargusius wiernai sudij, To maiestotas[17] amszinai laikisis.
15. Rikschte ir karoghimas pridůst Jschmintį, Bet waikas gaunans sawą walę, gedin sawa augiwę.
16. Kur daugia ira Diewo nessibijanczių, thę daugia randos griekų, Bet Teisieij ių prapůlimų sulauks.
17. Mokik tawa Sunų, tada ghis tawe palinksmįs Bei duschei tawa bus[18] mielu.
18. Kaip liauies prarakawimas, teip szmones tampa medini[19] ir pusti[20]. Bet gierai tam Kursai prisakimų pilnawoij[21].
19. Tarnas baroms szodzių ne klausa (...)[22]. Nesa kaczei tatai permana, tacziau neadboij.
20. Jei kuri reggi greitai kalbantį, cze durnamuiem[23] daugesni ischtikek, nei iam.

[3] v. *pataisa*;
[4] vt. išbr. *aną*;
[5] pršt. *heucheln*;
[6] išbr. *Szienge*(?) *pedais sawa*;
[7] vt. išbr. *grąszidams*(?);
[8] išbr. *rasumo*;
[9] pršt. *Spotter*;
[10] pršt. *frech*;
[11] tais. iš *ing rabatą*;
[12] v. *Kada*;
[13] tais. iš *ieschko io dusches*;
[14] prir. *apsidumoij*, *Palaika ię sawip*, pršt. *helt an sich*;
[15] tais. iš *Ponas milįs*;
[16] išbr. *To*;
[17] v. *Sostas*, pršt. *tron*, *sostas*;
[18] tais. iš *buk*;
[19] pabr., v. nsk., pršt. *wilde*;
[20] pabr., pršt. *wüste*;
[21] v. *saugoi*;
[22] išbr. *<adboij>*;
[23] tais. iš *durnum*;

21. Jei Tarną isch iauno lępinsi, potam nor ponu buti.
22. Rustus wiras pakel waidą, Jr gailus daugia griekų dara.
23. Puikiste szmogų[24] papuldins. Bet pakarnusis[25] gaus[26] garbę.
24. Kas su wageis[27] bendrauie, gird keikent o ne apsaka, tas peik[28] sziwatą sawa.
25. Nůg szmonių baiditisi[29], wed rabatana. Bet kas Ponui nussitik, bus apsaugots.
26. Daugia ieschka weidą Kunnigaikschczio Bet koszno sudas ira nůg Pono.
27. Neteisughį wirą Teisusis peikia. Bei kursai tikru Keliu waikschczoij to Diewo nessibijans peik.

XXX

chittai ira szodei Aguro, sunaus Jako, pamokslai ir kalbeijmai wiro Leithielo, Leithielo ir Vchalo.
2. Nesa esch esmi wissų paikiausesis, ir szmogaus proto nera manip.
3. Esch ischminties ne mokinaus, ir kas schwenta ira ne szinnau.
4. Kas uszkop[1] Danguna ir nuszeng? Kas nutwer weią rankon sawa? Kas rischa wandenius ruban[2]? Kas wissam swietui galus padeia[3]? Kaip tas ira wadinmas? ir kaip ira wadinnams io Sunus? er tu szinnai tatai?
5. Wissi szodei Diewo ira perschwiesti, ir ira (...)[4] skida, wissiemus nussitikintiemus iam[5],
6. Ne pridek nieko io szodziumpi, ieib ghis tawe nekarotų, ir męlu butumbei priwestas.
7. Dweių daiktų praschausi nůg tawes, kurių man ne gink, pirm[6] mana[6] smerties[6].
8. Balwoniste ir mellai testow toli nůg manęs. Vbagistę ir bagotummą ne důk man. Lisch důkim atimti mana dalika[7] strowos[7].
9. Nesa iei per didei priwalgicziau, galecziau ussiginti ir biloti. Kas ira Ponas? Alba iei pawargcziau, galecziau wokti ir ant wardo Diewo sawa sussigrieschiti.

[24] tais. iš *szmogus*;
[25] tais. iš *pakarnughį*;
[26] vt. išbr. *priims*;
[27] var. *wagimis*;
[28] tais. iš *peike*;
[29] tais. iš *baiditis*.
XXX. [1] v. *szeng*;
[2] tais. iš *ing ruba*;
[3] v. *state*;
[4] išbr. *anis*;
[5] tais. iš *iem*;
[6] v. *ik ne nu mirschtas*;
[7] vt. išbr. *perlenki důnos*;

10. Neischdůk tarną ponui sawam, ieib tawe ne keiktu, ir tu karotas butumbei.
11. Jra gimine Keikenti Tiewą sawa. Jr Augiwes ne perszegnoienti.
12. Gimine kuri regesi czista, O[8] neatprausta ira purwů sawa.
13. Gimine, kurri ischkel akis sawa, ir blaikstenas(?)[9] aukschtai laika.
14. Gimine kurios dantis kaip kardai[10] (...)[11], kurios[12] sawa[12] (...)[13] Gierokschtimis[14] walga[15], ir suwalga pawargusius Szemeie, ir ubagus szmonissą.
15. Eszis[16] dwi tur dukteri. Neschk, neschki. Tris daiktai nera papildami. Bei ketwirts nesaka, Ganna.
16. Pekla, Pilwas[17] uszrakintas Moterischkes, Szeme ne priger wandinio, Bei ugnis ne saka, pakanka.
17. Akin[18] iůkenczę[19] Tiewo, ir nenorinczos[20] klausiti Augiwes, warnai ischkapos pas upes, ir iauni Erelei suwalgis[21].
18. Tris daiktai man įdiwini ira, bei ketwirto ne permanau.
19. Erelio kelį Danguie[22]. Szalczo taką ant (...)[23] Olų, Ekruto kelį Jurissą[24] Jr wiro kelį su merga.
20. Schitoksai Kelis ira ir Wenczawonę perszengenczios, ta prarija, schlosta sawa burną, ir bila, Esch pikto ne dariau.
21. Szeme isch triu[25] daiktų gauna nepakaių, bei Ketwirto ne pakel.
22. Tarnas (...)[26] karalistę įstoiens. Paikassis priwalgens.
23. Gaila nutekeiusi. Bei tarnaite įstoiusi uki (...)[27] sawa ponios.
24. Keturi daiktai ant szemes ira maszi, ir kitresni uszu ischmintingus.
25. Skrusdeles masza[28] gimine, o wienok wassarą sopostij sawa istrową.
26. Kaninikai[29] masza[30] gimine, tacziau namus sawa pabudawoij Olosu.
27. Szogai ne tur Karaliaus[31], o tacziau ischeit[32] pulkais.

[8] vt. *A*;
[9] tais. iš *blaikstenius*(?);
[10] tais. iš *kardus*;
[11] išbr. *tur*;
[12] tais. iš *kuri*;
[13] išbr. *dantimis*;
[14] pršt. *backen Zene, Krumenis, Gierokschtis*;
[15] vt. išbr. *grausza*;
[16] pršt. *ein Eigel, Eszis,* išbr. *Eule, ein Eüle, peleda*;
[17] pabr., v. *Sziwats*;
[18] tais. iš *Akis*;
[19] tais. iš *iůkenti*;
[20] tais. iš *nenorinti*;
[21] tais. iš *suwalgiti*(?);
[22] vt. išbr. *po dangumi*;
[23] išbr. *Kalnų*;
[24] pabr., v. *widui Jurių*;
[25] tais. iš *triun*;
[26] išbr. *karaliumi*;
[27] išbr. *Pannios*;
[28] pabr., v. *silpna*;
[29] pabr., v. *Kralikai*, pršt. *Kaninichen*;
[30] pabr., v. *silpni* [tais. iš *silpna*];
[31] tais. iš *Karalo*;
[32] tais. iš *eit*;

28. Woras werpie sawa rankomis, ir giwenna pillisą karalių.
29. Tris daiktai graszų tur waikschtineijmą, ir ketwirts graszei eit.
30. Liutas, ⟨Lewas⟩ galįs tarp szwierų, nei sugrinschta[33] ieib kokio delei.
31. Kurtas gerrų strenų. Awinas. Bei Karalius prisch kuri newienas nedrens passistenkti.
32. Jei durnai padarei ir nussideiei ir pikta pradeiei, tada uszdek ranką tawa ant burnos.
33. Braschkant pieną, randosi isch[34] io[34] swiestas. Jr nasį didei nusnauiens(?)[35] ischwersch[36] kraughius[37], Bei kas gailus ira, pakel waidą.

XXXI

chitie[1] ira szodzei[2] Karaliaus Lamuelo, pamoksla[3] kuri[4] ghį moke Augiwe io.
2. Ak tu mana ischrinktassis ⟨isskirtassis⟩ (...)[5], Ach[6] sunau mano Sziwato, ach[7] mana brangusis[8] Sunau.
3. Ne důk moterischkems tawa lobi, nei eik keleis, kurieis prapůl karalei[9].
4. O ne karaliams, Lamuel ne důk karaliams wino gerti, nei Kunnigaikschtims stipro gerimmo.
5. Anis galletų gerti, bei tiesos uszmirschti, ir perkraipiti bilą pawargusiųių szmonių.
6. Důket stiprų gierimmą, kurius nor gadinti, ir winą nussiminusei ⟨nussituszijusei⟩ Duschei.
7. Jeib anis gertų bei wargų[10] sawa uszmirschtų, ir rabotos sawa daugesne ne atmintu[11].
8. Paschok tawa burna thiemus kurie nubilla. Jr bilai (...)[12] wissų kurie ira ⟨apleisti⟩. prastoti.
9. Atwerk tawa burną, bei sudik tikrai, Jr gielbek pawargusį bei ubagą.
10. Jei kuriam wieschliba Mote paskirta ira, ta daugia geresne ira nei brangios schemczugos.

[33] pabr., v. *bega*;
[34] tais. iš *swiestas isch io*;
[35] vt. išbr. *schlůstans*, pršt. *schneuzen*, *nusnautziti*(?);
[36] tais. iš *ischwersche*;
[37] tais. iš *kraughi*.

XXXI. [1] tais. iš *Schitai*;
[2] tais. iš *szodei*;
[3] tais. iš *pamokslas*;
[4] tais. iš *kurio*;
[5] išbr. *Lamuel*;
[6] tais. iš *Ak*;
[7] tais. iš *ak*;
[8] pršt. *gewünschter*, *geistasis*;
[9] tais. iš *karalius*;
[10] tais. iš *wargo*;
[11] vt. išbr. *uszmirschtų*;
[12] išbr. *tų*;

11. Jos wiro schirdis gal ana nussitiketi. Jr ukio reikmenios ghis nepristoks.
12. Ghi iam dara gero ne pikto, kolei giwas ira.
13. ⟨Ghi wartoi[13] wilnas ir linnus[14],⟩ bei dirba rodas sawa rankomis.
14. Ghi[15] ira kaip akrutas prekijo, kuris sawa penukschlą (...)[16] isch tolo atgaben.
15. Ghi nakcze kelessi, bei weisd istrowos hukui sawam ⟨scheiminai⟩ bei walgijmo tarnaitiems.
16. Ghi weisd lauko ir nupirk thą, Jr czępij[17] winiczę isch waisiaus rankų sawa.
17. Ghi apiůs strenas sawa drutai, Jr stiprin rankas sawa.
18. Ghi daboiesi, kaip ios darbai[18] pelna[19]. Jos szwake nei naktį ne gensa[20].
19. Ghi ranka sawa siek (...)[21] warpczio[22] ir pirschtai ios imma warpstin[23].
20. Ghi ischsklaidzia ⟨ischplatin⟩ rankas[24] sawa ubagůmpi, ir siula ⟨siek⟩ ranką sawa reikentiemus ⟨pawargusiems⟩[25].
21. Ghi nebijos namų sawa sningant, Nesa ios wissi namai tur du dankcziu ⟨dwilinką rubą⟩[26]
22. Ghi pati dara Kaurus, balti szchilkai bei purpura ira ios rubas.
23. Jos wiras ira schlowingas Wartosą[27], sededams[28] tarp wiriausių Szemes.
24. Ghi pasiua sermegą, bei pardůsti ie. Jůstą ghi pardůst Kromenikui.
25. Graszibe[29] ios ira, czistai ir tikusei buti. Bei potam iůksis.
26. Ghi burną sawa ischmintingai atweria. Jr ant lieszuwio ios ira moloningos[30] pamoksla[31].
27. Ghi szwalgose[32], kas destisi namůsą sawa[33], Bei důnos sawa ne walga tingedama.

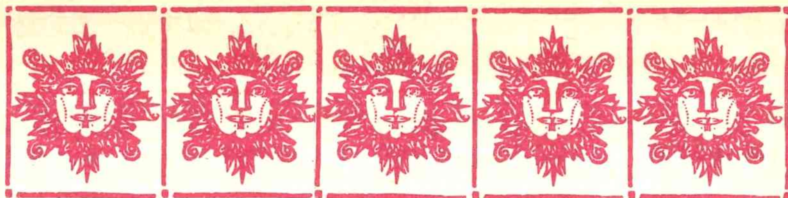
[13] vt. išbr. *Ana dirba*;
[14] pabr. nuo *Ghi*, pršt. *Ghi pennesi wilnomis ir linnais*;
[15] vt. išbr. *Ana*, toliau iki šio skyriaus galo taip pat vt. *Ana* v. *Ghi*;
[16] išbr. <*Kokin*(?) *taworą*>;
[17] vt. išbr. *pramana* <*dara*>;
[18] pršt. *handel*, *sprowa*;
[19] pabr., v. *sekasi*;
[20] tais. iš *gęsa*;
[21] išbr. *prie*;
[22] tais. iš *warpczo*, pršt. *Rocken*, *warpstis*;
[23] pršt. *spindel*, *warpste*;
[24] tais. iš *ranką*;
[25] pršt. *durstig*, *reikalingai*;
[26] pršt. *Kleider*, *apwalkas*;
[27] vt. išbr. *Durissą*;
[28] vt. išbr. *Kaip sied*;
[29] pršt. *schmuck*, *Graikschtumas*;
[30] pabr., v. *meilingas*; pršt. *holtselig*;
[31] tais. iš *pamokslos*;
[32] pabr., v. *daboiesi*;
[33] pabr., v. *ios*;

28. Jos Sunus laimiesi[34] Jr schlowin[35] ie ischganitą[36]. Wiras ios giria ghę.
29. Daugia dukterų atnesch[37] bagotummą. Bet tu apgalli[38] anas[39] wissas.
30. Mielu ir grasshu buti, nieks ira. Moterischkę kuri bijos Pono, pareitis garbinti[40]. (...)[41]
31. Ana bus pagirta isch waisiaus rankų sawa ir ios darbai paschlowins ię Wartosa.

Galas Kalbesių Salamono.
(...)[42]
1585.
/Labor 9. dierum/

[34] pršt. *kommen auff, pakÿla*;
[35] pabr., v. *skelb*;
[36] pabr., v. *palaiminga*, v. pabr. *pagirta*;
[37] tais. iš *nescha*;
[38] pabr., v. *pralenki*;
[39] v. *ias*;
[40] pabr.;
[41] išbr. *<schlowinti>*;
[42] išbr. *Johan: Bretkunas*.

KOSNADIEIA

Anno 1586. 2. Martij.

I

chitie[1] ira Szodei Kosnadieiaus, Sunaus Dowido, Karaliaus Jerusaleme[2].

2. Wis tiktai nieks ira, biloia Kosnadieia, Wis tiktai nieks[3] ira.

3. Ką tur Szmogus daugesni isch wissos sawos rupesties[4] kurę[5] tur po Saules?

4. Wiena Gimine[6] praeit[7], antra ateit ⟨randosi⟩ Allie[8] Szeme amszinai passiliekt.

5. Saule usztek ir nussileidz, ir nueit sawa wieton idant thį wel uszteketų:

6. Weias schok pietusna[9] ir nussisuk Schauresp[10], ir wel atpent tan[11] wietana[11] kur pradeia.

7. Wissi wandenei tek ing Jures, o tacziau Jures ne tampa pilnesnes. Jng tą wietą, isch kur attekeia, wel nutek.

8. Wissi daiktai teip pilni ira[12] rupeszczių[13], iog niekas ių negal[14] ischkalbeti. Akis niekadai ne prireg[15], Ausis ne nubost girdeti.

9. Kas ira kas nussidawe? Tatai tiktai kas paskui nussidůs. Kas ira, ką padare? Tatai tiktai kas paskui bus darita. Jr nieko nauio ne nussidůst po Saules.

I. [1] tais. iš *Schitai*; [2] tais. iš *Jerusalemo* ir *Jerusalieie*; [3] pršt. *Eijtel, Vanitas, inanitas*; [4] tais. iš *rupeschczio*; [5] tais. iš *kurį*; [6] tais. iš *Giminie*; [7] pabr. *eit*, v. *gaischt*; [8] pabr., v. *Bet*; [9] tais. iš *ing pietus*; [10] tais. iš *ing Schaurę*; [11] tais. iš *ng tą wietą*; [12] tais. iš *Wissų daiktų tiek tur*; [13] var. *rupeszczio*; [14] tais. iš *negal ių*; [15] tais. iš *prissireg*;

10. Er nussidůst kas, ape ką galetų sakiti, tatai ira[16] nauja? Nesa tatai ir pirm nussidawe pirmasu[17] cziesosu[18], kurie[19] pirm musų buwa.
11. Ne atmenama ira, kas pirm deios, Teip ir to, kas paskui rasis[20], ne atmįs thie, kurie[21] paskui bus.
12. Esch Kosnadieia buwau Karaliumi Jsraelo[22] Jerusaleme[23],
13. ir dumoiau weisdeti, idant ieschkocziau ir tircziaus ischmintingai, wis kas po Dangumi ira weikiama. Takę nepalaiminga procę dawe Diewas waikams Szmonių, idant toie wargintůse.
14. Esch daboiaus wissų darbų, kurie po Saules dęstisi[24], ir schitai, wis buwa nieks ir wargai.
15. Kas kreiwa (...)[25] ira, ne gal ischtisti, nei wargai paskaitomi ira.
16. Esch dumoiau[26] schirdije, Schitai Esch didziu[27] tapau, ir daugesne ischmanau, nei wissi kurie pirm manęs buwa Jerusaleme[28]. Jr mana schirdis daugia ischmoka ir ischtira.
17. Jr sprowawoiaus[29], idant mokinczaus Jschmintį[30] ir Paikÿstę[31] ir Kitristæ(?)[32]. Allie[33] paiuttau, iog ir tatai rupestis ira.
18. Nesa kur daugia ischmintų ira, cze ir daugia rupeszczių. Jr kas daugio nor mokintisi[34], daugia tur kenteti.

II

sch tariau[1] schirdije sawa, Atschigi, linksmai walgisiu[2] ir giersiu[2]. O Schitai, ir tatai buwa nieks.
2. Esch tariau iůkimmui[3], durnas essi, ir linksmibei, ką dirbi[4]?
3. Tadda dumoiau sawa Schirdije, sawa kuna attraukti nůg wino, ir sawa szirdi ischmintiesp gręschti, idant dassiszinnocziau kas paikÿste ira, idant ischmokcziau kas szmonims[5] ger ira, dariti, Kolei anis po Dangumi giwen.

[16] vt. išbr. *ira, est*;
[17] tais. iš *pirmame*;
[18] tais. iš *cziese*, pršt. *mætůsą*;
[19] tais. iš *kurs*;
[20] vt. išbr. *ateit*;
[21] pršt. *patamkai*;
[22] tais. iš *Jsraelio*;
[23] tais. iš *Jerusaleie*;
[24] tais. iš *dęstis*;
[25] išbr. <*kumpa*> ;
[26] pabr., v. *tariau*;
[27] pršt. *herrlich*;
[28] tais. iš *Jerusaleie*;
[29] pabr., v. *procewoiausi*;
[30] tais. iš *Jschminties*;
[31] tais. iš *Paikÿstes*;
[32] tais. iš *Kitristes*(?);
[33] pabr., pršt. *O*;
[34] tais. iš *mokinties*, pršt. išbr. <*mokieti*>.

II. [1] v. vt. išbr. *Tadda kalbeiau*;
[2] pabr., pršt. *ich wil wol leben gutte tage haben. esch linksmai giwęsiu, ir geras denas turesiu.*;
[3] tais. iš *iůkimmus*;
[4] pabr., v. *darai*;
[5] tais. iš *szmogui*;

3. Martij.

4. Esch didzius nudirbau[6] daiktus. Pabudawoiau namus, czepijau Winszardzius[7],
5. passidariau Szardzius, ir sodczius, achwoto[8]. ⟨linksmibes⟩. įsodindams[9] wissokių medzių waisingų.
6. Passidariau Eszerus, idant padrekincziau[10] Girę szelioienczių Mędzių.
7. Esch tureiau Tarnus ir Tarnaites su Szeimina. Didesnį tureiau Turtą ⟨Lobį⟩ Ragino pekaus ir awių, nei wissi kurie pirm manęs Jerusaleie buwa.
8. Esch surinkau[11] Sidabra ir Auksą, ir nûg Karalių ir Szemių Skarbą. Esch passisopostijau Giedoienczius ir giedoienczies, ir lebawimą[12] Szmonių, wissokį szaislą strunų.
9. Jr laimeiau, usz wissus pirm manęs buwusius Jerusaleie. Jrgi issilaike manip ischmintis,
10. Jr wis ko tiktai įsigeide akis mana, tai ne[13] giniau[13] iemus. nei giniau schirdei mana neiokios linksmibes, idant linksma butų isch wissu mana darbų. Jr tariau Tatai ira mana dalis isch wissu mana darbų.
11. Jr kaip apszwalgiau wissus mana darbus. kurius mana Ranka padare, ir rupestį kurį turreiau, Schitai, wis buwa nieks ir wargai ir kito nieko po Saules.
12. Tadda leidausi[14] weisdeti Jschminties, ir Kitristies, ir Durnistes. Bo kas szinna, koksai bus szmogus, po Karialiumi[15], kurį anis saw iau skire?
13. Tada ischwidau, iog Jschmintis Durnistę pergaleia, kaip (...)[16] Schwiesibe tamsibę.
14. Jog Jschmintingas akis sawa galwoie tur, o Durnieij Tamsibeie waikschczioij. Allie[17] wienok supratau, wienam essant, kaip antram.
15. Tadda dumoiau sawa Schirdije, Jeigi Durnamuiem[18] teip ira[19] ⟨sekasi⟩ kaip man, kamgi tikoiau Jschminties? Tadda (...)[20] dumoiau sawa schirdije, iog ir tatai nieks ira.

[6] pabr., v. *ischtaisiau* ir išbr. *dariau*;
[7] pabr., v. *Winiczes*;
[8] pršt. *Lustgarten*, *raskascho linksmibes darszus*;
[9] pabr., v. *inczepidams iosa*;
[10] tais. iš *padraikincziau*;
[11] tais. iš *sussirinkau*;
[12] pršt. *wollust*, *achwota*, *raskaschį* [tais. iš *raskaschis*];
[13] pabr., v. *dawiau*;
[14] tais. iš *leidaus*;
[15] tais. iš *Karaliumi*;
[16] išbr. *antai*;
[17] pabr., prir. *O*;
[18] tais. iš *Durniu* ar *Durnui*(?);
[19] pabr.;
[20] išbr. *tariau*;

16. Nesa ne atmenama ira Ischmintingo amszinai, kaip ir ne Durnoio, ir sekanczias dienas wis uszmirschta. Jr kaip Jschmintingas mirschta, teip ir Durnasis.

17. Todelei nessikenteiau[21] giwas[22] buti[22], nesa nemipatika, kas po Saules destisi[23], iog schiteip nieks ir rupestis ira.

18. Jr nekenteiau[24] wissus mana darbus, kurius po Saules tureiau, iog tus turecziau palikti szmogui, po manęs busenczio.

19. Nesa kas szinna ghi ischmintinga alba durną busentį. Jr tacziau turretų ponawoti wissosų mana darbosų, kurius ischmintingai padariau po Saules. Jr tatai nieks ira.

20. Todelei dumoiau, (...)[25] schirdį mana apstabiti nůg wissų darbų, kurius dirbau[26] po Saules.

21[27]. Nesa Szmogus kuris darbą sawa ischmintingai, protingai ir kitrei nudirba ⟨padaro⟩ tur tatai kitam palaikosų ⟨ing palaikus⟩ palikti, kuris todelei ne procewoiosi[28]. Tatai teipaieg nieks ira ir dide[29] ne palaima[29].

22. Bo ką gauna szmogus isch wissa sawa darbo ir rupesties schirdies sawa, kuri tur po Saules?

23. Net tiktai wissų[30] amszų[30] sawa sopulius, rupestį ir wargus. Kaip[31] ne schirdis io naktį ne pakaiůj, Jr tatai teipaieg nieks ira.

24. Er tadda ne geresne ira Szmogui walgiti bei[32] gerti ir sawa Duschę linksminti sawame darbe. O[33] regeiau iog ir tatai nůg Diewo rankų ira.

25. Nesa kas linksmiaus usz mane walge ir passilinksmawa[34]?

26. Nesa ghis szmogui patinkancziam saw[35], důst Jschmintį, rasumą ir (...)[36] linksmibę. O[37] Grieschnamuiam (...)[38] důst nepalaimą. Jog tas tur[39] rinktis[40] ir sukrautų, o tacziau tektu Diewui įtinkancziamui, Todelei ir tatai tiktai wargai esti.

[21] pabr., pršt. *nussibodau*;
[22] pabr., v. *giwenti*;
[23] tais. iš *destis*;
[24] pabr., pršt. *nekencziaw*;
[25] išbr. *idant*;
[26] pabr., v. *dariau*;
[27] atskirame lapelyje yra kitas šio (21) skirsnelio variantas: *Tur szmogus darbą sawą kuri ischmintingai, protingai, kitrei nudirba, kitam ing Tiewonistę palikti, kuris nieka tame dirba. Jr tatai nieks ira, bei didis ne palaims*;
[28] tais. iš *procewoio*;
[29] tais. iš *didis ne palaims*;
[30] tais. iš *wissą amszą*(?);
[31] pabr., v. *iog*;
[32] vt. išbr. *da*;
[33] vt. išbr. *Allie*;
[34] var. *passilinksmina*;
[35] pabr., v. *iam*;
[36] išbr. *palaimą*;
[37] vt. išbr. *Allie*;
[38] išbr. *ghis*;
[39] pabr.;
[40] g. tais. nsk.

III

osznas daikts sawa tur cziesa, ir wissi darbai po Dangumi tur sawa hadiną.
2. Vszgimti, Numirti, Czepiti, Jschpeschti[1] czepitą,
3. Pamuschti, Giditi, Arditi, Budawoti,
4. Werkti, Jůktissi, Waitoti, Schokineti,
5. Akmenis ischkraikiti, Akmenis rankioti[2], Apsikabinti, Toli buti nůg apsikabinnimo.
6. Jeschkoti, Pamesti, Suwokti, Atmesti
7. Supleschiti, Susiuti, Tileti, Kalbeti
8. Miletisi[3], Peikti, Kariauti, Pakaiůti tur sawa cziesa.
9. Dirpk kaip norįs, tocziau daugiesni ne ischtaisisi.
10. Jsch to regeiau rupestį, kurį Diewas szmonims dawe, idant toie butų warginti.

11. O[4] ghis wis graszei dara sawa cziesu, Jr důst ių schirdims rupintis, kaip bus ant Swieto. Bo szmogus ne gal atsekti, darbų Diewo, nei pradzios nei galo.

12. Tůgi suprantů, iog nieko ner geresnio, usz[5] linksmą[6] giwenimą[6] (...)[7] saw ger dariti giwenime.

13. Nesa kosznas Szmogus, kas walga bei[8] ger, ir linksminasi wissosų sawa darbosų, tatai ira dowana Diewo.

14. Suprantu, iog wis ką Diewas dara, tatai issilaika wissadai, ne gali tam nei prideti nei nutraukti. Jr Diewas tatai todelei dara, idant io bijotumbimes.

15. Ką Diewas dara, tatai po akim ira, Jr ką ghis nor dariti, tatai tur buti. Nesa[9] ghis dumoij, ir ischtaisa.

16. Taliaus, regeiau po Saules, Miestus Prowos, thę[10] buwa pikts giwenimas. Jr miestus Teisibes, thę[10] buwa Diewo nessibijantis.

17. Tadda dumoiau sawa schirdije, Diewas tur suditi, teisughį ir piktąghį. Nesa wissi[11] daiktai[11] tur sawa cziesą, ir wissi darbai.

18. Dumoiau[12] schirdije sawa ape giwenimą szmonių, iog Diewas

III. [1] pršt. *Jschrauti, Jsskinti*, išbr. *isch pustiti*(?); [2] prir. *rinkti*; [3] tais. iš *Miletis*; [4] vt. išbr. *Allie*; [5] pabr., v. *aszu, nei*; [6] tais. iš *linksmas giwenimas*; [7] išbr. <*nei*(?) <*kaip linksmam buti*>; [8] vt. išbr. *da*; [9] pršt. *er trachtet und Jaget Jm nach.*, *Ghis dumoie ir nepalauba*; [10] tais. iš *thį*; [11] pršt. *wissus dumos*; [12] pršt. *Esch kalbeiau*, pršt. išbr. *Hic dicendum emendandum*;

anas[13] wissų brangiauseis[14] leida, ir regeiau kaip[15] anis[16] budu bandos[17] elgesi[18] (...)[19].
19. Nesa iemus ira kaip bandai. Kaip schitta (...)[20], teip ir anie numirschta, ir tur ligen dwasę. Jr szmogus daugesni ne tur, nei banda[21]. Nesa wis nieks ira.
20. Wis ateit[22] ing[23] wieną[23] wietą Wis isch dulkių darita[24] ira. Jr ing[25] dulkes[25] pawirst.
21. Kas szinna Dwase[26] szmogaus (...)[27] bau uszszenge[28] aukschtiniu, ir dwase Bandos bau nussileid[29] szeminių po szemes?
22. Todel regeiau[30], iog nieka gieresni nera szmogui, net linksmam buti sawa[31] darbais[31], nesa tatai ira io dalis. Nesa kas důs iem tatai, idant regetu, kas po io bus[32].

IV

sch atsigreszęs[1] weisdeiau, wissų[2] ne poteisei Kentenczių[3] po Saules. Jr schitai, buwa ascharos ne poteisei kentenczių, ir ne tureia palinksmintoio, ir iemus ne poteisei darantis, buwa nůdemais macnus, iog ne galeia ne[4] wieno[4] palinksmintoio turreti.

2. Tadda pagiriau[5] Numirusius[6], kurie buwa numirę, daugesni nei giwenanczius[7] kurie dabar giwi buwa.

3. Jr kursai dabar nera, ira gieresnis uszu anudu abudu, ir pikto ne paiunta, kaip[8] po Saules destisi[9].

4. Esch daboiaus darbo ir proces wissosų daiktosų[10] ⟨bilosų⟩ Schicze kits kitą peik. Jr tatai ira Nieks ir rupestis.

5. Nesa Durnas sudest pirschtus, da[11] kremta sawa kuną[12].

[13] v. ies;
[14] tais. iš *brangiauses*;
[15] pabr., v. *iog*;
[16] pabr., v. *iemus*;
[17] vt. išbr. *pekaus*;
[18] pabr., pršt. *nussidust*;
[19] išbr. *<ir paiuttau* [vt. išbr. *regeiau*] *iog aniemus kaip ir bandai ira>*;
[20] išbr. *numirschta*;
[21] tais. iš *Jr szmogui daugesni ne tenka, nei bandai*;
[22] pabr., v. *nueit*;
[23] pabr., v. *tąiau*;
[24] tais. iš *padarita*;
[25] pabr., pršt. *dulkemis*;
[26] tais. iš *Dwasę*;
[27] išbr. *aukschtiniui szengenczią*;
[28] tais. iš *szenge*;
[29] pabr., v. *nuszeng*;
[30] pabr., v. *sakau*;
[31] tais. iš *isch io darbų*;
[32] vt. išbr. *Nesa bes reges ghis kas po io bus. <nesa kas passakÿs iam, kaip regetų kas po io bus.*, v. išbr. *priwers ghi regeti*, pršt. *Denn wer wil in dahin bringen, das er sehe.*

IV. [1] tais. iš *atsigriszęs*;
[2] įtrp.;
[3] tais. iš *Kentenczius*;
[4] pabr.;
[5] tais. iš *giriau*;
[6] pabr., v. *Lawonus*;
[7] v. išbr. *giwus*;
[8] pabr., v. *kas*;
[9] tais. iš *destis*;
[10] v. *bilosu*;
[11] pabr., v. *ir*;
[12] pabr., v. *miesą*;

6. Gieresne ira sauia su pakaiumi, nei abi ranki pilni rupescziụ[13] ir wargụ[13].
7. Esch atsigreszẹs[14] regeiau (...)[15] niekinikÿstẹ[16] po Saules.
8. Wienas ira, be[17] antro[17], ne turịs ne waiko nei brolio, o tacziau[18] io darbụ nera galo, ir io akis Lobio ne (...)[19] priregia. Kam dirbu, nutraukdams duschei sawa? Jr tatai ira nieks, ir pikta rupestis.
9. Todelei geresni ira du, nei wiens. Nesa anis tur naudą isch darbo sawo.
10. Jei wiens parpuls, draugs ghị atties. Beda tam, kuris wiens ira, anam parpůlus, nera kito, kursai ghị attiestụ.
11. Jr du Kruwoi guledami, susschjla[20], Kaip gal wienas suschilti?
12. Wiens apgaliams ira, O[21] du gal atsiginti. Nesa wirwe trilinka (...)[22] ne trukst piggai.
13. Geresni ira waiks ubagas, o ischmanạs, nei Karalius senas, o dikas, nei szinnạs[23] kaip saugotiesi[24]
14. Kits isch apkalimo ischeiẹs Karalistą įstoij, o kits Karalistoie sawa uszgimịs, pawargsta.
15. Esch regeiau iog wissi giweij[25] po saules waikschczoia pas kitą waiką, kuris scho wietana bus paaukschtintas.
16. Jr szmoniụ pirm[26] io waikschczoienczių, ne buwa galo, ir io teipaieg sekanczių, a[27] tacziau[27] ne gawa io passidzugeti. Tatai taipaieg nieks ira bei wargai.

V

(17). asaugak[1] Koia[2] tawa, eidams Namůsna Diewo, ir ateik ieib klausitumbei. Tatai geresne ira nei affiera[3] Durnůių, nesa anis neszinnasi[4] pikt darą[5].
2 (1). Ne buk greits tawa burna, ir te nessiskubin schirdis tawa ką kalbeti po akim Diewo. Nesa Diewas ira Dangůsụ, o tu ant szemes, todel masz te stow[6] tawa szodzių,

[13] tais. iš *su rupesteis ir wargais*;
[14] tais. iš *atsigriszẹs*;
[15] išbr. *ir tą*;
[16] pršt. *eitelkeit*;
[17] pabr., v. *Scheiris* vt. v. išbr. *be antro*;
[18] įtrp.;
[19] išbr. nsk.;
[20] tais. iš *sussischilda*;
[21] vt. išbr. *Allie*;
[22] išbr. *piggai*;
[23] tais. iš *Kursai ne szinna*;
[24] tais. iš *saugoties*;
[25] pršt. *ducites*(?);
[26] v. išbr. *paskun*;
[27] vt. išbr. *ir io.*
V. [1] vt. išbr. *Ap Saugokes*;
[2] vt. išbr. *Koghi*;
[3] tais. iš *affieras*;
[4] tais. iš *nesiszinna*;
[5] tais. iš *ką pikt dara*;
[6] pabr. v. *buk*;

3 (2). Nesa kur daugia ira rupescziụ, thę daugia randosi[7] sapnụ. Jr kur daugia ira szodziụ, thę suprantams ira Durnasis[8].
4 (3). Apsiszadeięs ką Diewui, attadůk be trukliaus. Nesa ghis ne mekstasi Durnais, Ką szadeiei, attadůk,
5 (4). Gieresni ira nieka ne szadeti, nei to ne atsekti ko szadeiei
6 (5). Ne důk walios burnai tawa, tawa Kuną ischwesti, nei bilok[9] po akim Angelo, esch ne esmi kaltas. Galletụ Diewas papikti delei tawa szodzio[10] ir praszuditi wissus darbus tawa rankụ.
7 (6). Kur daug ira Sapniụ, thę ira niekista ir daugia szodziụ, o[11] tu Diewo bijokes.
8 (7). Jei regesi pawargusiam ne poteisei[12] daramą, ir prową ir[13] tiesa[13] Szemeie[14] attraukimą, tu[15] todelei ne nussistebek[16]. Nesa aukschtesnis[17] ira sargas ant[18] to[18] aukschtoio[18], ir kiti aukschtesni uszu schů du.
9 (8). Ant[19] tos ira[20] Karaliu̇s wissoi szemeie[21], idant szemę ⟨budawotụ[22]⟩ (...)[23].
10 (9). Milįsis pinnįngus, pinnigụ niekadai ne pritenka ⟨nepriępst⟩ milisis bagotistę, nieko isch tos naudụ ne turres. O ir tatai nieks ira.
11 (10). Nesa kur daugia ira lobio, thę ir daugia ira walganczių. Jr kam dera turincziam, net[24] tiktai kaip to akimis szwalga[25].
12 (11). Dirbancziam, miegas saldus ira, buk daugia buk masz walge. Allie[26] pilnista bagotoio ne ⟨prileidz[27] ghį[27]⟩ miegoti.
13 (12). Pikta tatai[28] ira kancze, kurę regeiau po saules, bagotumą[29] uszlaikiti[30] ant iskados turincziam ghį[31].
14 (13). Nesa bagotasis prapůl[32] didzu wargu, ir iei palikka[33] sunụ, tam nieko ne liektisi rankoij.
15 (14). Kaip antai nůgas uszgimme isch kuno augiwes sawo, teip wel nueit kaip ateija[34], ir nieko ne im su sawimi isch sawa darbụ sawa rankoij, mirdams.

[7] tais. iš *randos*;
[8] vt. išbr. *<durnius>*;
[9] pabr., pršt. *sakik*;
[10] pabr., pršt. *balsa*;
[11] vt. išbr. *allie*;
[12] pabr., v. *tiesa*;
[13] vt. išbr. *su tiesa*;
[14] tais. iš *in Szemes*;
[15] pabr.;
[16] vt. išbr. *diwikes*;
[17] vt. išbr. *didesnis*;
[18] tais. iš *uszu tą sargą aukschtanghį*;
[19] pabr., tais. iš *Anta*, v. *Vsz*;
[20] pabr.;
[21] tais. iš *szemeia*;
[22] tais. iš *pabudawotụ*;
[23] išbr. *giwentụ*;
[24] įtrp.;
[25] pabr. nuo *to*, tais. iš *szwalgos*, pršt. *tai akimis regi*;
[26] pabr., pršt. *O*;
[27] v. *důst iam*;
[28] pabr.;
[29] var. *bagotistę*;
[30] pabr. *usz-*;
[31] vt. išbr. *ia*(?);
[32] v. *nugaischta*;
[33] pršt. *pawaise*, išbr. *pawede*;
[34] pabr., v. *ateiens*;

16 (15). Tatai ira dide kancze kaip[35] nueit, kaip ateija. Kam tada dera iam, iog ing weią dirba[36]?
17 (16). Sawi dieni ghis tamsumoij walge, ir didzome rupestije ir liggoije ir smutke.
18 (17). Tůgi man regisi ger ir graszu, walgiti, gerti, ir linksmauti, wissosų darbosų, kurius kas dara po Saules pakolei giwas, kaip[37] Diews iam důst, nesa tatai io dalis.
19 (18). Nesa kuriam szmogui Diewas důst bagotisten[38], ir lobi ir macę (...)[39], idant isch to walgitų ir giertų usz[40] sawa dalį, ir linksmas ira, darbosų sawa, tatai ira Diewo dowana.
20 (19). Nesa ghis ne daugia dumoij ape[41] pawargusi[41] giwenima[41], kadangi Diewas io schirdį palinksmin.

VI

Ira ne palaima[1] ant szemes kurę[2] regeiau ir tas[3] tulas Szmonissą.
2. Szmogui, kuriam Diewas dawe bogotistę, lobi ir czestį nei (...)[4] nieko nestokoij, ko io schirdis įsigeide. O Diewas iam tacziau ne pawelt (...)[5] isch to pennetisi[6], net swetims tatai ischwartoij[7]. Tatai nieks ira ir dide[8] Kancze.
3. Kaczei ghis Schimtą waikų pagimditų[9], ir teip ilgą amszą turretų, iog daug metų giwentų, ir io dusche isch to lobio nepriwalgitų, ir passiliktų be grabo, ape tą tarcziau[10], iog waiks ne nunokens geresnis ira nei ghis.
4. nesa toksai niekistoie uszgemma, ir tamsumoije nueit[11], ir io wardas tamsumoia apdengemas ira,
5. Ghis[12] isch[12] Saules ne gal dziaugtisi, ir ne szinna atilsio ne cze nei thę.
6. Jr kaczei du[13] tukstanti(?)[14] metų giwentų, tacziau niekadai ne passilinksmin[15]. Er ne wis wienan[16] ateit wietan[16]?

[35] pabr., v. *iog*;
[36] pršt. *frustra*;
[37] tais. iš *ką*;
[38] tais. iš *bagotistes*(?);
[39] išbr. *dust*;
[40] pabr.;
[41] tais. iš *ant pawargusio giwenimo*.
VI. [1] tais. iš *palaimas*;
[2] tais. iš *kurį*;
[3] įtrp., tais. iš *ta*;
[4] išbr. *stokoij k*;
[5] išbr. nsk.;
[6] v. *walgiti*, pršt. *genissen*;
[7] v. *ischpustij*;
[8] pabr., v. *pikta*;
pabr., v. *westų*, pršt. *pawaisitų*;
[10] pabr., v. *tariu*, pršt. *sakau*;
[11] pabr. *eit*, v. *gaischta*;
[12] vt. išbr. *isch*;
[13] įtrp.;
[14] tais. iš *tukschtanczio*(?);
[15] tais. iš *linksminase*, pršt. *gutten mut*;
[16] tais. iš *ing* [v. išbr. *ant*] *wieną wietą*;

7. Kosznam szmogui paskirts[17] ira[17] darbas pagal io mierą. Allie[18] schirdis prieg[19] to ne rimsta[20].
8. Nesa kiek ischmintingas daugesni ischtaisa uszu[21] Durnaghį[21]? Kam procewoias pawargensis, idant butų su giwaiseįs[22]?
9. Geresne ira wartoti lobio kuris po akim ira, nei kito ieschkoti. Jr tatai teipaieg ira niekas ir wargai.
10. Kas ira? Kaczei wienas didei pagirtas esti[23], o tacziau szinama ira[24], ghį[25] Szmogumi[25] santį[25], nei gal su tů bartis. Kas uszu[26] ghį[26] stipresniu[26] ira.
11. Nesa niekingų daiktų per daugia ira. Ką be tur szmogus daugesni? (...)[27]

VII

Nesa kas szinna, kas szmogui ger ira sziwate, pakolei ghiss giwen sawa niekistoie, Kuris nueit kaip scheschielis, Alba kas nor szmogui sakiti, kas po io rasis po Saules[1].
2. Gera Schlowe geresni ira nei gera liekarstwa[2], ir diena Smertie, nei diena uszgimmimo.
3. Gieresni ira eiti namůsna Raudoijmo[3], nei namůsna gerimo[4], Anůsa ira galas wissų szmonių, ir giwenasis[5] tai[6] dest[6] schirdiespi[6] ⟨to daboies⟩
4. Tuszmas geresnis ira uszu iůką. Nesa isch tuszbos gerinassi schirdis.
5. Schirdis ischmintingųių ira namosą Raudoghimo[7], Jr schirdis durnųių namosą linksmibes.
6. Geresni ira girdeti ⟨klausiti[8]⟩ apbarimą Jschmintingo, nei girdeti Giesmę Durnųių.
7. Nesa iůkinimas[9] Durnoio ira kaip balsas[10] erschkeczių tarpa půdų. O ir tatai ira niekas.
8. Prischais stengensis ischpikin Jschmintingangi, ir pagadin minkschta[11] schirdį.

[17] pabr., tais. iš *priskirts*, v. *Vszgul*;
[18] pabr., prir. *O*;
[19] pabr.;
[20] pabr., v. *passikakdin*;
[21] tais. iš *nei Durnas*;
[22] tais. iš *giwiemus*;
[23] pabr. nuo *Kas*, v. *Kam dœra didei pagirtu buti,*;
[24] vt. išbr. *ira, est*;
[25] tais. iš *iog ghis Szmogus ira*;
[26] vt. išbr. *iam per stiprus*;
[27] išbr. *isch to.*
VII. [1] tais. iš *Sauleie*;
[2] pabr., pršt. *Mostis*;
[3] v. *Waitoimo*;
[4] v. *potų*;
[5] pabr., v. *giwassis*;
[6] pabr.;
[7] pršt. *Waitoijmo*;
[8] pabr.;
[9] pabr., v. *iůkas* *<gliauda>*;
[10] pršt. *braschkeijmas*;
[11] pabr., pršt. *ein milde Hertz, dosna szirdi*;

9. Galas daikto kokio geresnis ira, nei pradzia io. Geresne ira Dwase Kententi, nei passistęgenti[12] Dwase. ⟨didziůięnti⟩.
10. Ne buk greitas rustauti, nesa rustawimas laikosi[13] schirdije Durnoio.
11. Na tarik, Kodelei pirmas dienas gieresnes buwa, nei schos? Nesa paikas[14] toksai[14] ira klausimas.
12. Jschmintis ger ira su Lobiu[15], ir padest[16] kas[17] Saules galli dzauktisi.
13. Nesa kaip antai ischmintis apsaugoi, teip ir pinnįgai apsaugoi. Bet[18] ischmintis důst giwenimą turrincziam ię.
14. Dabokes[19] darbų Diewo, nesa kas gal ischtaisiti ką ghis kraiwu dare?
15. Gerą dieną buk linksmas, O ir piktą dieną prijmk usz gerą, Nesa Diewas Schį pas aną leida, idant Szmogus ne szinnotų, kas bus.
16. Wissokio regeiau cziese sawa niekistes. Jra Gerasis[20] ir sugaischta ⟨prapůl⟩ sawa teisibeie. Da[21] ira Diewo nessibians ⟨piktas⟩ ilgai giwenansis sawa piktibeie.
17. Nebuk nůdem Teisus, nei nůdem Ischmintingas, idant ne ⟨prapuldintumbeis⟩ pagadintumbeis[22].
18. Nebuk nůdem piktas, ir durnas, idant ne mirtumbei ikki[22] ne cziesu.
19. Ger ira, idant scho dabotumbeis, nei ano teipaieg isch tawa rankų ne ischleistumbei. Nesa Diewo bijansis tai[23] wissa ischwengs.
20. Jschmintis daugesni stiprin ischmanąntį, nei deschimts macnųių, mieste giwenanczių[24].
21. Nesa nera ne wieno Szmogaus ant szemes, Kursai ger darritu, o ne sugrieschitů[25].
22. Nei klausik wisso sakamo, ieib ne girdetumbei tarno tawo taw kejkenczio[26].
23. Nesa tawa schirdis szinna, iog ir tu kitiems tankei keikei.
24. Toktai esch wis tiriausi[27] Jschmintingai, Esch tariau, esch busiu ischmintingu/ o[28] ghi[28] toli nůg manęs atstoia.
25. Tali ira, kas bus? Jr labai gillu ira, kas ras?

[12] pršt. *puiki*;
[13] tais. iš *laikos*;
[14] pabr., v. *durnas tai*;
[15] pabr., pršt. *Erbgut, tiewainjste*;
[16] pršt. *gelba*;
[17] vt. išbr. *kaip*, pršt. *iog*;
[18] vt. išbr. *Allie*;
[19] pršt. *Weisdek*;
[20] pršt. *Teisusis*;
[21] pabr., v. *Bei*;
[22] įtrp.;
[23] tais. iš *to*;
[24] v. *ęsanczių*;
[25] tais. iš *sussigrieschitů*;
[26] tais. iš *kenkenczio*;
[27] tais. iš *tiriaus*;
[28] vt. išbr. *allie ana*;

26. Esch gręsziau[29] mana[30] schirdi idant szinnocziau ir ischtircziau ir ieschkocziau Jschmintį ir Kunstą[31], idant tirсziau[32] Durnistę Diewo nessibijancziųiu[33], ir paikystę siuttusiųių.

27. Jr radau ⟨dassitiriau[34]⟩ iog toke Moterischkę, kurios schirdis tinklai ir szebangai ira ir ios Rankas saitai ira, gailesne ira nei Smertis. Diewui įtinkasis ię ischbegs. Allie[35] Griekinikas per ię bus sugautas.

28. Weisdek, tatai ischtiriau[36] ⟨radau⟩ saka Kosnodieia, wieną po antro, idant kųstus pramaniczіau.

29. Jr mana dusche patlabai[37] ieschka, o ne rada. Tarp tukstanczių[38] wieną szmogų raddau. O[39] newienos Moterischkies tarp tų wissų neradau.

30. Tiktai weisdek to, Radau iog Diewas szmogų gerą[40] leida. O[41] anis daug ieschka kunstų[42], Kas ira teip ischmintingas? Jr kas gal tatai ischgulditi?

VIII

schmintis szmogaus ischschwiet (...)[1] Weidą, O[2] nesigiedijansis, ira peikiams.

2. Esch pilnawoiu szodį Karaliaus ir prisiekimmą Diewo.

3. Ne truk[3] eiti nůg io weido, nei passilikkes piktoij Biloie, Nesa ghis dara kas iam milu.

4. Szodije[4] Karaliaus ira mace, ir kas gal iam sakiti, ką darai?

5. Pilnawoiensis prisakimą, pjkto[5] ne paius. O[6] schirdis ischmintingo szinna Cziesą ir budą.

6. Nesa kosznas darbas tur sawa cziesą ir budą. Nesa ne palaimo szmogaus, daugia ira iampi.

7. Bo ghis ne szinna kas buwa, ir kas iam sakis[7], kas (...)[8] paskui bus?

[29] tais. iš *grįszau*;
[30] pabr., v. *sawa*;
[31] v. *pramonį*;
[32] tais. iš *tircziausi*;
[33] tais. iš *Diewo nessibijancziųiu Durnistę*;
[34] pabr.,;
[35] pabr.; prir. *O*;
[36] pabr.;
[37] pabr., v. *dabariau*;
[38] tais. iš *tukschtanczių*, var. *tukstanties*;
[39] vt. išbr. *Allie*;
[40] pršt. *teisų*, išbr. *ischtisą*;
[41] vt. išbr. *Allie*;
[42] v. *pramonių*.

VIII. [1] išbr. *io*;
[2] vt. išbr. *Allie*;
[3] vt. išbr. *rankies*;
[4] tais. iš *Szodija*;
[5] tais. iš *pikto*;
[6] vt. išbr. *Allie*;
[7] tais. iš *kas nor iam sakiti*;
[8] išbr. *bus*;

4. Martij.

8. Nera szmogui wale[9] ant Dwasses, iog draustų Dwassę, Nei ira iam wale[9] cziesu smerties, Nei bus walnu paleistas karije[10]. Jr piktasis giwenimas piktoio ne ischgelbes ghį.
9. Schitai esch wis regeiau, Jr dabaiaus[11] (...)[12] schirdije sawa wissų darbų po Saules nussidodanczių. Szmogus kartais ant szmogaus ponawoij, ant sawa ne palaimo.
10. Jr regeiau Diewo nesibijanczius[13] pakastus, kurie buwa eiję ir waikschczoię schwentoije wietoije, ir buwa iau uszmirschti Mieste, iog anis[14] teip buwa darę. O ir tatai nieks ira.
11. Kadangi ne toiau sudijma ira ant piktų darbų, thů schirdis szmogaus pilna tampa pikt[15] dariti[15].
12. Kaczei Grieschnas schimtą kartų pikto darytų, o tacziau ilgai giwen, Tacziau szinnau, ger busent, Diewą bijantiems, kurie io weido[16] weisd,
13. Nesa Diewo nessibijancziam ne bus ger, ir kaip scheschůlis, ne ilgai giwęs, kurie Diewo nessibaido[17]. ⟨nessibijo⟩
14. Niekiste ira kuri ant szemes destisi[18]. Jra teisus, thiemus ira, kaip kada darbus turretų Diewo nessibijancziųių, Jr ira pikti, thiemus sekasi, kaip kada turretų darbus Teisųių. Esch tariau iog ir tatai nieks ira.
15. Todelei (...)[19] pagiriau[20] linksmibę, szmogu ne turrinti ko geresnio po Saules, net walgiti, gerti, ir linksmu buti, ir toktai te[21] buk[21] iam tenkant isch darbo pakolei giwas ira, kaktai[22] iam Diewas důst po Saules.
16. Esch schirdije leidaus szinnoti Jschmintį, ir weisdeti rupeschczio, kuris destisi[23] ant Szemes, iog kits nei dieną nei naktį, miego[24] nereg[24] sawa akimis.
17. Jr regeiau wissus darbus Diewo. Nesa szmogus ne randa (...)[25] darbo, kurris po Saulis(?) destisi Jr io daugesni szmogus procewoij ieschkoti, io maszaus ghis randa. Kaczei bila, Esch esmi ischmintingas ir szinnau tatai, tacziau to ne randa.

[9] tais. iš *walie*;
[10] tais. iš *karija*;
[11] tais. iš *dabaius*;
[12] išbr. *esch*;
[13] tais. iš *nesibijanczių*;
[14] pabr.;
[15] vt. išbr. *piktu darbų*;
[16] tais. iš *weida*;
[17] pabr.;
[18] tais. iš *destis*;
[19] išbr. *esch*;
[20] tais. iš *giriau*;
[21] pabr.;
[22] tais. iš *ką*;
[23] tais. iš *destis*;
[24] tais. iš *miegą gaun* <*reg*>;
[25] išbr. *to*.

IX

Nesa esch toktai wis schirdinna deiau, idant tircziausi[1] to wisso. Jog Teisus ir Jschmintingi ira, ir ių padonis rankoije Diewo, wienok ne paszįsta szmogus nei meiles nei peikimmo (...)[2] ano, kuris po akim io ira.
2. Wienam teip nussidost kaip antram[3] kitam, teisemuiem[4] kaip piktammuiem, Geramuiem ir (...)[5] czistammuiem, kaip ne czistammuiem, affierawoienczíamui, kaip ne affierawoienczíamui. Kaip gerammuiem nussidůst, ţeip nussidůst ir grieschnamuiem, kaip nussidůst prisiegą lauszancziam, teip ira ir prissiegos bijancziamuiem.
3. Tatai pikts daikts ira tarp wisso[6] kas destis po Saules, iog wienam teip ira kaip kitam. Jr isch to Schirdis szmogaus pilna tampa wisso pikto, ir paikiste ira schirdissą ių kolei giwi, potam tur numirti.
4. Tatai tarp Giwuių[7] welijma[7] ira, butent. nůdieia. (Nesa schů giwas gierresne[8] ira, nei Liutas miręs)
5. Nesa giwieij szinnos mirsę. O[9] numirrę nieko ne szinna, nei ko daugiesni nupelna. Nesa ių Atminimas uszmirschtas ira.
6. iog anus nebemÿl, nei peikia ⟨ne bekienczia⟩, nei dalies kokios tur ant (...)[10] swieto, isch wisso kas po Saules destisi[11].
7. Eikige walgik tawa důną linksmas, gerk tawa wina linksma schirdze, nesa tawa darbas Diewui patinka.
8. Testow[12] drapanos[13] tawa wissadai baltos, ir Galwai tawa negink geru[14] szolių[14].
9. Elkes su motermi milima, kolei schi niekingą Sziwatą turri, kure taw Diewas po Saules dawe, kolei tawa niekingas giwenimas laikos ⟨waroij[15]⟩. Nesa tatai ira tawa dalis Giwenime, ir tawame darbe, kuri po Saules dirbi.
10. Wissą tawa darbą dirpk linksmai. Nesa pekloij kur eisi, nera darbo, kunsto[16], proto nei ischminties.
11. Esch apsigrischįs[17] regeiau[18], kas destisi[19] po Saules, Ant tekeijmo ne gielba[20] greitu[20] buti, ant kario ne gielba[21] stipru[21] buti, ant passi-

IX. [1] tais. iš *tircziaus*; [2] išbr. *to*; [3] pabr.; [4] tais. iš *teisamuiem*; [5] išbr. *teisamuiem*; [6] tais. iš *wissų*; [7] v. *Giwenanczių aprenkama*, pršt. *Variant interpretes*; [8] tais. iš *gieresni*; [9] vt. *Allie*; [10] išbr. *szemes*; [11] tais. iš *destis*; [12] pabr., v. *Buk*; [13] v. var. *Rubai balti*; [14] pabr., pršt. *salbe, geros mosties*; [15] pabr.; [16] v. *mokslo*; [17] tais. iš *apsigręschįs*; [18] pabr., v. *weisdeiau*; [19] tais. iš *destis*; [20] tais. iš *gielbt greitam*; [21] tais. iš *gielbt stipram*;

penneijmo ne gielba[22] kitrumi[22] buti, ant bagotistes ne gielbt ischmanancziamu[23] buti. Jdant kas milims butų, ne gelba[24] ghį daiktą[25] kokį gerai mokieti. Bet wis uszgul ant czieso ir kwartunos.

12. Jrgi wel ne szinna szmogus sawa rako, Bet kaip szuwis ira sugaunamos pikta Krite, ir kaip paukschtei ira sugaunami Szebangu, Teip ir szmones ira sugaunamos piktu cziesu, anu umai ant ių uszencziu.

13. Esch ir tą ischmintį regeiau po Saules, kurę tariau didę[26],

14. Buwa maszas Miestas, ir masz tame Szmonių, Jr ateija didis Karalius, ir apgulęs[27] tą, ir padare didzius Pilimus[28] apsukui ana[29].

15. O buwa tame (...)[30] pawargens ir ischmintingas wiras, kuris tą miestą sawa Jschmincze[31] galeia ischgelbeti, allie[32] ne wiens szmogus to pawargusio wiro ne atmine[33].

16. Tada sakiau, Allie[34] wienok Jschmintis geresni ira nei stipribe, Bet[35] tacziau ano[36] pawargusio ischmintis buwa apiůkjma[37], nei szodziams io klausama.

17. Bei tatai todelei. Jog szodei ischmintingu daugesni stow prig Tikuiu[38], nei ponų[39] schauksmas, prig Durnųių.

18. Nes Jschmintis geresni[40] ira nei scharwas, Bet[41] wienatijis[42] Smirdas daug gero ischgadin.

19 (1). Schiteip piktos musses, ischgadin geras szoles[43]. Tůgi kartais geresni[44] ira paikÿste, nei ischmintis ir garbe.

20 (2). Nesa ischmintingoio schirdis ira po deschines io, O[45] Durnoio schirdis, ira po kaires io.

21 (3). Jr kaczei Durnasis patsai durnai elgesi sawame darbe, o tacziau koszną tur usz paiką.

22 (4). Todelei kada Macnoio titschaughimas prisch tawe wirschų gaun, tada ne papÿk. Nesa nussiramdimas nutilda[46] daug pikto ⟨nepalaimo⟩.

[22] tais. iš *gielbt kitram*;
[23] tais. iš *ischmanancziam*;
[24] tais. iš *gielbt*;
[25] tais. iš *daktą*;
[26] tais. iš *didzę*;
[27] pabr. *gulęs*, v. *stoia*;
[28] pršt. *Bolwerg*;
[29] pabr., v. *ghi*;
[30] išbr. *ubags*(?);
[31] var. *Jschmintimi*;
[32] pabr., prir. *o*;
[33] pabr. *mine*, v. *boia* [tais. iš *baia*];
[34] pabr.;
[35] vt. išbr. *O*;
[36] įtrp.;
[37] tais. iš *apaiůkema*(?);
[38] vt. išbr. *tikusiuių*(?), pršt. *Ramuių*;
[39] tais. iš *ponui*;
[40] tais. iš *gieresne*;
[41] vt. išbr. *Allie*;
[42] tais. iš *wienatigis*;
[43] pršt. *salbe, mostis*;
[44] tais. iš *gieresne*;
[45] vt. išbr. *Allie*;
[46] pabr., pršt. *nudraudz*.

X

(5). Jra ne palaima kure (...)[1] regeiau po Saules, butent, ne ischmanimas, kuris[2] tarp macnuių paprasts[2] ira.
2 (6). Jog Durnassis sed[3] didzoij garbeije[4], ir bagotieij szemai sied.
3 (7). Esch regeiau tarnus ant szirgų, ir kunigaikschczius pęstus[5] enczius kaip tarnus[6].
4 (8). O[7] kasąnsis důbę, pats įpuls. Jr ardantį tworą, kirmis įkąs[8].
5 (9). Rittąsis akmenis, rupestį turres, ir skaldąsis mędį, bus isch io paszeistas.
6 (10). Kaip[9] nudil[10] gelaszis, ir ant aschmenies ne glansdams[11] ira, tur aną[12] sila paaschtrinti. Schitaip ir Jschmintis sekasi po proces.
7 (11). Pakalbąsis nera geresnis, nei szaltis[13], kuris ne uszkalbetas kand[14].
8 (12). Szodei isch schirdies Jschmintingo ira malonus[15]. O[16] lupos Durnoio aną[17] prarij.
9 (13). Pradzie szodzių io ira Durnyste[18], ir galas pikta (...)[19] paikÿste.
10 (14). Durnasis daugia plęszga. Nesa szmogus ne szinna kas buwa, ir kas passakÿs iam, kas po io bus?
11 (15). Durnieij sunkiei dirb, nesa ne szina kaip įeiti miestana.
12 (16). Beda taw[20] szemei, kurios karalius kudikis ira, ir kurios Ercikei[21] anksti walga.
13 (17). Gera taw Szemei, kurios karalius brangus[22] ira, ir kurios kunnigaikschtei tikru cziesu walga, ant stipribes[23] ne ant geidulio[24].
14 (18). (nesa delei tingeijmo genda[25] balkei[26] ⟨mediga⟩ ir delei rankų ne tikkusių lasza trobas)

X. [1] išbr. *radau*;
[2] tais. iš *kurio daug*, pršt. *gemein ist*;
[3] tais. iš *sied*;
[4] tais. iš *garbeija*;
[5] tais. iš *piestus*;
[6] tais. iš *tarnai*;
[7] vt. išbr. *Allie*;
[8] pršt. *szaltis ingels*;
[9] pabr., v. *Kada*;
[10] tais. iš *nudils*;
[11] tais. iš *glandams*;
[12] pabr., v. *ghį*;
[13] tais. iš *kirmis, kuri ne uszkalbeta*;
[14] pabr., v. *ingel*;
[15] pabr., v. *mielu* [tais. iš *miela*], pršt. *holdselig*;
[16] vt. išbr. *Allie*;
[17] pabr., v. *ghį*;
[18] tais. iš *Durniste*;
[19] išbr. *durnÿste*;
[20] tais. iš *tai*(?);
[21] pabr., pršt. *Kunigaikschtei*;
[22] pršt. *Edel*, *Schlownas*;
[23] v. *pastiprinimo*;
[24] pabr., v. *achwato*;
[25] pršt. *sincken*, *grimsta*;
[26] pabr., v. *ranstai*;

15 (19). Nesa anis důna[27] dara iůku[28], ir winas tur giwenanczius[29] palinksminti, ir pinningai[30] iemus tur wisso weisdeti[31] ⟨ischtaisiti⟩.
16 (20). Nekeik karaliaus tawa schirdije, ir nekeik bagoto[32] tawa kamoroije, nesa paukschtei dangaus nescha balsą, ir turintis pluksnas[33], pasaka toktai.

XI

eisk důną tawa ant wandinio, teip rassi aną[1] ik ilgam.
2. Jschdalÿk septinims ir aschtunims Nes ne szinnai koksai ne palaims ant szemes bus.
3. Kada debesis pilnas ira wandinio, tada anos[2] leidz ljtų[3] ant szemes, Jr medzui půlant, norins pultų ing pietus alba pus nakties ⟨Schaurę⟩ Kurion wieton ghis pul, thę[4] gules[4].
4. Weisdinsis[5] Weio, neseij[6], ir weisdinsis debesių, ne piaus ⟨dagůs⟩.
5. Kaip antai ne szinnai Kelį Weio, nei kaipo kaulai kune[7] augiwes darami[8] ira. Teip ne Diewo darbų ne szinnai, ką ghis wissur dara.
6. Anksti sęk semeni[9] tawa, ir wakarą te ne liauiesi ranka tawa, nesa ne szinnai, er schitai alb antai usztiks. O iei abeia usztiktų, tada iů geresne butu.
7. Schwiesibe[10] saldu ira, ir akims malanu ira Saulę weisdeti.
8. Jei szmogus ilgai giwen, ir linksmas ira wissosų daiktosų, tazciau tiktai atmen piktų dienų. iog ių tiek ira, nesa wis kas iam nussitink[11] ⟨nussidůst⟩, nieks ira.

XII

ziaukesi[1] tada Jaunikait tawa iaunisteie, ir testow schirdis tawa linksma iaunisteie tawa, Darik ko tawa schirdis nor, ir kas tawa akims įtinka, ir szinnok, iog Diewas tawe delei scho wissa prowana[2] wes.
2 (10). Warÿk[3] tuszbą isch schirdies tawa, ir atstatÿk pikta nůg tawo kuno, nesa Kudikiste ir iauniste ira nieks.

[27] tais. iš *důnos*;
[28] tais. iš *iůką*;
[29] v. *giwosius*;
[30] pršt. *munera*;
[31] pabr.;
[32] tais. iš *bagota*;
[33] pabr., v. *Skrelius*, pršt. *Fittig*, *pluksnas*, pršt. pabr. *Skrelei.*

XI. [1] pabr., v. *ie*;
[2] pabr.;
[3] tais. iš *litų*;
[4] pabr., pršt. *thę gules*;
[5] v. *Daboiensis*;
[6] tais. iš *nesieij*;
[7] pabr., v. *sziwate*;
[8] pabr., pršt. *ischprowiami*;
[9] pabr., v. *Seklą*;
[10] var. *Schwiesa*;
[11] pabr., v. *destisi.*

XII. [1] tais. iš *Dzaukes*;
[2] tais. iš *ing prowa*;
[3] tais. iš *Atwarik*, pršt. *Warik*;

3 (1). Atmink Sutwertoio tawa iaunas budam[s] pirm nei piktos randosi[4] dienas, ik ne atteijus (...)[5] piktais metais, kaip sakÿsi. Man anis ne patinka.

4 (2). Pirm nei Saule ir schwiesibe[6], Menu ir Szwaigsdes ne[7] aptemsta[8], ik neateius debesims po litumi.

5 (3). Tů cziesu kaip sargai namų dręba, ir palinksta stiprieij, ir pateik męlniczei[9], iog masz ių tapa, ir aptemsta regeijmai[10] pra langus.

6 (4). Jr wartai uliczių uszrakinomai[11] ira, iog balsas Mallunikes[12] passimaszin, ir pabunda paukschcziui giedant, ir klonioiesi[13] wissos dukters giesmies[14].

7 (5). Kaip ir aukschtieij[15] bijasi ir baidose ant kelio, Kad[16] Krike[17] szÿd, ir szogai apkrauiami ira, ir wissas geidulis[18] præija. (Nesa Szmogus nueit kur amszinai tur passilikti ir Waitotoiei waikschczioij ant uliczios).

8 (6). Jkki ne pragaischus Sidabrinai wirwei, ir auksinai wersmei ne pabegus, ir wiedrui ne perdzuwus ant schullinies, ir ratui ne pagędus ant schullinies[19].

9 (7). Nesa dulkes tur szeme pawirsti, kaip pirm buwa, ir Dwase Diewop grįschti, kuris ię leida.

10 (8). Wis nieks ira, biloia Kosnadieia, wis nieks.

11 (9). O tas Kosnadieia ne tiktai buwa pra sawe Ischmintingas, bet ir szmones mokie gerą pamokslą, ir daboiosi[20], tires ir sutaise daugia Kalbesių ⟨Szodzių⟩.

12 (10). Ghis rupinoiosi[21], idant rastų malonus[22] szodzius, ir tikrai rasche szodczius tiesos.

13 (11). Schitie szodei ischmintingų, ira akstinai ir winnis, raschiti nug mistrų sussirinkimmo, ir wieno Piemenies důti.

14 (12). Saugokes manas Sunau nůg daugiesnių[23], nesa darimas daug[24] knigų[25] be galo ira, ir daugia sakijmas[26] apilsin kuną.

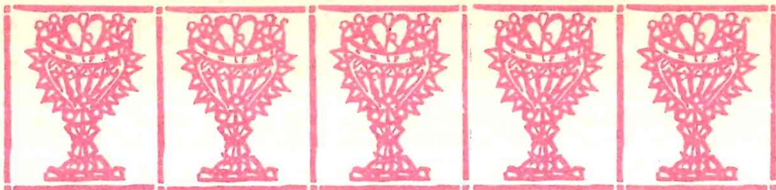
[4] tais. iš *randos*;
[5] išbr. *piktoms dienoms. Kada sakÿsi*;
[6] var. *schwiesa*(?);
[7] pabr.;
[8] var. *Szwaigsdems ne aptemus*;
[9] var. *melnikai*;
[10] tais. iš *regeijmas*;
[11] tais. iš *uszrakinomas*;
[12] pršt. *Melnįkes*;
[13] tais. iš *klonoies*;
[14] var. *giesmiu*;
[15] var. *aukschtibes*;
[16] vt. išbr. *Kaip*;
[17] tais. iš *Krikie*, pršt. *Mandelbaum*, *amigdalus*, *Migdalas*;
[18] pršt. pabr. *lust*;
[19] tais. iš *Jkki ne pragaischta Sidabrina wirwe, ir auksinoie*(?) *wersme ne nubeg, ir wiedras ne perdzust ant schullinies, ir ratas ne pagend ant schullinies*;
[20] tais. iš *daboios*;
[21] tais. iš *rupinoios*;
[22] pabr., v. *mielus*;
[23] pabr., v. *kitų*;
[24] prir.;
[25] tais. iš *knigus*;
[26] pabr., v. *sakiti*;

15 (**13**). Klausikem summos wisso pamokslo. Biokes[27] Diewo[27], ir pilnawok io Prisakimus. Bo tatai pareitis wissims szmonims. **16** (**14**). Nesa Diewas wissus darbus wes prowona, kas ira paslepta, buk ger buk pikt.

Galas Kosnadieiaus Salamono.
J. B. 4. Martij
Absolutus intra triduum.

[27] tais. iš *Milek Diewa.*

Giesmių giesme SALOMONO

Anno 1590. 6. Februarij.

I

e buczůij[1] manne, bucziawimu burnos sawa. Nesa papai[2] tawa maloningesni[3] nei winas.

2. Jdant tawa gęra mostį[4] suostų. Wardas tawa esti ischlieta Mostis[5], todel mjl tawe pannios ⟨mergos⟩.

3. Trauk tu mane[6] tawenspi, tadda tekesim, Karalius wæd mane Kamarona sawa, Mes dziaugimes, ir linksmi esme del tawens. Mes daugiaus atmenam tawa papų, nei wino. Gerieghi mjl tawe.

4. Jůda esmi, o[7] didei maloninga[8], ius Dukteres Jerusalem, kaip Budeles Kedar, kaip Kaurai[9] Salomono.

5. Neweisdeket mane teip iůdos, nesa saule manę teip ischdęgæ. Mana Motinos waikai rustauie su manimi. ⟨kerschij man⟩ Mane padare Sargu Winiczių[10], O mana winiczę, kurę tureiau, neischsergeiau[11].

6. Sakikem tu, kurį mana Dusche mjl, kur ganaise, kur Pietumis atsijlsti? Jeib neprissiwaliczіau dauszities, pas Stodus tawa Draugų.

7. Er ne passiszinsti, ⟨er ne szinai⟩ tu graschause tarp Moterų, tadda ischeik ant Pædų Awių, ir ganik tawa Baronus pas Piemenų Namus.

I. [1] tais. iš *buczůie*; [2] tais. iš *papas*; [3] pabr., v. *mielesni*, pršt. *lieblich*; [4] vt. išbr. *Szalwę*; [5] vt. pabr. *Szalwe*; [6] tais. iš *manen*, vt. išbr. *mus*; [7] vt. išbr. *bet;* [8] pabr., v. *miela*, pršt. *lieblich;* [9] pabr., v. *Gunias;* [10] tais. iš *Winiczios;* [11] tais. iš *nesergeiau;*

8. Esch tawe priliginu, gentaine, mana Raitinikams (...)[12] weszimmosų Pharaono.
9. Tawa antakis stow malonįgei[13] ⟨graszei⟩ (...)[14] tarpa Spitulų, Jr tawa Kaklas Lenczugosų.
10. Mes tawa Spitulus darisim isch Aukso su Sidabrinais alkais[15].
11. Kaip atsikreipe Karalius, ischleida ⟨dawe⟩ mana Nardas sawa Kwapą[16].
12. Mana Prietelius ira man Kwietka Mirrho, kuri tarp mana Papų (...)[17] kaba.
13. Mana Prietelius man ira kękę[18] isch[19] Copher, winauniczosų[20] Engeddi.
14. Schitai, mana Gentaine, tu essi graszi, graszi essi tu. Akis tawa ligus ira akims ballandziu.
15. Schitai manas Prieteliau, tu essi graschus ir maloningas[21]. Musų Patals szellioie,
16. balkei[22] musų Namų ira isch Cedro, Latai[23] musu ira isch Cipresso.

II

sch esme Szale Sarone, ir Rasze pakalnije.
2. Kaip Rasze tarp Erschkeczių, Teip ira mana Prietalka tarpa dukterų.
3. Kaip Abeljs[1] tarp medinų Medzių, Teip ira mana Prietelius tarp sunų. Esch siedziu po Pawesiu tho kurio esch noriu, ir io waisius ira[2] manam[3] Kaklui ⟨Gurklei⟩ saldus.
4. Ghis węd[4] mane ing Pagrabą wino, bei Meile esti karuna[5] ant manens.
5. Ghis atgaiwin mane Szolemis, ir atgaiwin[6] pen[7] mane abůleis[8]. Nesa esch sergu isch[9] Meiles (...)[10],
6. io Kaire gul po mana galwų, ir io deschinne apkabin mane.
7. Esch prisakau[11] iumus, ius Dukteres Jerusalemo, wardana Stir-

[12] išbr. *kario;*
[13] pabr.;
[14] išbr. *tawo*;
[15] pršt. *Pocklein*;
[16] tais. iš *qwapą*;
[17] išbr. *kabba*;
[18] pršt. *Traube*;
[19] įtrp.;
[20] tais. iš *winoczosų*;
[21] pabr., v. *meilingas*;
[22] pabr., v. *ranstai*;
[23] pršt. *Latt.*
II. [1] tais. iš *Abelis*;
[2] vt. išbr. *est*;
[3] tais. iš *mana*;
[4] tais. iš *węda*;
[5] pršt. *Panir*, *praparczius*, *Mokawicze*;
[6] v. *atwesin*, pršt. *labet*, *atwesin*;
[7] pabr.;
[8] tais. iš *abůlais*;
[9] įtrp.;
[10] išbr. *delei*;
[11] pršt. *beschwere*;

nu alba wardana Ellenių ant Lauko, idant ius mana Prietalkos ne pabudintumbit[12] nei krutintumbit, ikki iei paczei intiks.

8. Schitai esti balsas mana Prieteliaus, schitai, ghis ateit ir schokineij ant Kalnų, ir schoka[13] ant Kalnelių.

9. Mana Prietelius[14] ligus esti Stirnui alba iaunam Elliniui. Schitai, ghis stow uszu musų Sienos, ir weisd pra Langą, ir schur[15] pra Kratas[16].

10. Mana Prietelius atsake ir kalb[17] man, Kelkes mana Prietalka[18], mana graikschtoghi[19], bei ateik.

11. Nesa schitai Sziema pabęga[20], Litaus nebera,

12. Szoles ischdjga[21] Szemeie. Pawasaris ateija[22], ir Kurklelų[23] balsas girdims ira Szemeie.

13. Figų mædis ischsproga (...)[24] Winomędis gawa akis, ir ischdůst sawa Kwapą. Kelkes mana[25] Prietelka bei ateik, mana grakschtoghi[26] ⟨greikschtoghi⟩ ateik, ⟨eik schę⟩.

14. Mana Karwelis ⟨Karwele⟩ Olųskilesų[27], Akmenų plischesų, rodik man tawa formą[28], kalbekem, nesa tawa balsas esti saldus, ir tawa forma[29] esti maloninga[30] ⟨meilinga⟩.

15. Sugaukite mumus Lapes, maszas Lapes, ischpustijanczes Winiczes Nesa musų Winiczes gawa akis.

16. Mana Prietelius ira manas, ir esch esmi[31] io, kursai po Raszų ganosi[32],

17. ikki diena[33] (...)[34] nussilenke, ir scheschůlis astoia, Sugrinschk, ir buk kaip Stirnas manas Prieteliau, alba iaunas Ellenis ant Kalnų Bether ⟨Perskirimo⟩.

III

sch naktimis ieschkoiau mana Patale, kurį mana dusche mjl, ieschkoiau, o[1] io ne radau.

2. Esch kelsiůs, ir pra miestą waikschcziosiu, ant Vliczių ir Kęlių, bei ieschkosiu, kurį mana Dusche mjl, Esch ieschkoiau, o ne radau io.

[12] tais. iš *pabundintumbit*;
[13] pabr., pršt. *plenscha*;
[14] pabr., pršt. *mielasis*;
[15] pršt. *mirkschczoij*;
[16] pršt. *Gitter*;
[17] tais. iš *kalba*;
[18] pršt. *mielaia*;
[19] tais. iš *graschoghi*;
[20] pabr. *pa-*, v. *nu-*;
[21] tais. iš *ischdiga*;
[22] pabr., v. *radosi*;
[23] tais. iš *Kurklelei*;
[24] išbr. <*gawa akis*>;
[25] įtrp.;
[26] tais. iš *graschoghi*;
[27] v. *olasu*;
[28] pršt. *gestalt, assaba, weidą*;
[29] pršt. *assaba., weida.*;
[30] pabr., v. *greikschtus*, pršt. *lieblich*;
[31] prir. pršt.;
[32] tais. iš *ganos*;
[33] tais. iš *dienai*;
[34] išbr. *ænt* (?).
III. [1] vt. išbr. *alle*;

Giesmių gesme.

Kurgi nueja ~~[illegible]~~ tawa Prie-
telius, o grazziáusi tarp Moterû!
Katrûl nusisuka tawa Prietelus?
Tata mes ghi su tawim ieschkosim.
Mana Prietelus nueja ing sawa Darźe
~~[illegible]~~] Brangiû zolelû [~~[illegible]~~] Darźena   wurzgarten
idant ~~ghi~~ pasiganitu ~~[illegible]~~ Darźése
~~[illegible]~~ ir Rażes nuskintu Ma-
na prietelus ira manas, ir asch esmi
io, kursai tarp Rażiû ganosi.

Tû esi grażi mana Prie-
telka, kaip Thirża, ~~mili~~ mielinga   lieblich
kaip Jeruzalemas, aschgastingâ baisi. ~~[illegible]~~
kaip Karopulkai.   schrecklich castrorum acies.
Atkreipk akis tawa nog manens
nesa ~~anos~~ ios mane uźstig[?] Ta-   macht mich brünstig
wa Plaukai ira kaip Stodai Aszku-
kû, kurios ant kalno Gilead
nukrépitos ira. Tawa Dantis
ira kaip Stodas Awiû, kurios
ysch plaukimmo ateit, kurios
wisos dwinis nescha, ir ne
ra newienos newaisingos tarp
iû.   Tawa Antakei ira kaip
Pluschte ant Granatobelû tarp tawa   am Granatapffel.
Kaspinû.
Schesches Tischimtis ira Ka-
ralieniû, ir aschtûnios deschimtis Draugiû
~~[illegible]~~, ir pannû nera skait-
liaus.   O wiena ira mana
Ballandis, mana Gożeghi, wiena
ira sawa Mótinos mielausse, ir
ischrinktinne sawa Mótines.
Kaip ię Dukteres regera, gar[?] [szlowe]
~~kursa~~ anos ios ir paschlowinta Lpa-
laiminga]. Karaliénes ir ~~[illegible]~~ Draugalas.
liaupsina ghę.   Kas irattra

3. Sargai rada mane Mieste be waikschczoienczę, Er ne regeiat[2] kurį mana dusche mjl?
4. Kaip esch anus masz praæiau, tadda radau thą, kurį mana Duschę mjl. Esch ghį nutwersiu, ir io nepaleisiu, ikki ghį nuwesiu mana Motinos Namusna, mana Motinos Kamarona.
5. Esch prisakau iumus ius Dukteres Jerusalemo, wardana Stirnų alba Ellenų, ant Lauko, idant ius mana Prietalkos ne pabudintumbit nei krutintumbit, ikki iei patczei įtįkant[3].
6. Kas ira tha, kuri ateit[4] isch pustines, kaip ischtissi Dumai, kaip kwapas isch[5] Mirrho, Kodilo, ir wissokiu[6] Szolių[7] Apotekaraus[8]?
7. Schitai, aplinkui Patalą Salomono, stow scheschideschimts stiprų[9], stipruių isch Jsraelo.

8. Anis wissi tur Kallawijus[10], ir gatawi ira ant baiaus[11]. Kosznas tur sawa Kallawiją ant sawa Strenų, delei baimes naktį[12].

9. Karalius Salamonas padaridinoia saw Guleghimą medzio isch Libano[13],

10. thos stulpai buwa Sidabrini, Stogas Auksins, Sostas isch Purpuro, Dugnas apaczoie buwa graschei ⟨maloningai⟩[14] ischgrinstas[15], delei dukterų Jerusaleme[16].

11. Ischeikite bei szwalgikit[17] ius Dukteres Zion, Karaliaus Salomono, Karunaie[18] (...)[19], kure[20] ghį io Motina apkarunawa, dieną io Swodbos, ir dieną linksmibes io schirdies.

IV

chitai, mana Prietalka, tu essi graszi, schitai, graszi essi tu, Tawa akis ira kaip ballandzių akis tarp tawa Kaspinių. Tawa plaukai esti Aschkų[1] stodas, kurios nukirpitas esti[2] ant Kalnų Gilead.
2. Tawa Dantis esti[2] kaip Stodas nukirpitų Wilnų, kurios isch plau-

[2] tais. iš *neregeiot*;
[3] tais. iš *įtiks*;
[4] vt. išbr. *ateik*;
[5] įtrp.;
[6] tais. iš *wissokias*;
[7] tais. iš *Szoles*;
[8] v. išbr. *parakas*, pršt. *puluer*;
[9] tais. iš *stiprųių*;
[10] tais. iš *Kallawiius*;
[11] tais. iš *boiaus*;
[12] tais. iš *nakties*;
[13] pabr. nuo *Guleghimą*, v. *Lapschį*, pršt. *Lowa, Senffte, isch medzio Libano, Lowa, bett, Lowjs, trogk*, pršt. pabr. *Lengwnesche*, *<Neschtuwę>*, *Patalą*, *<weszimmą>*;
[14] pabr.;
[15] tais. iš *ischgrinschtas*;
[16] tais. iš *Jerusalemo*;
[17] tais. iš *szwalgikites*;
[18] tais. iš *Karuna*;
[19] išbr. *apdeto* [tais. iš *apdetą*];
[20] tais. iš *kurę*.
IV. [1] var. *oschkų*;
[2] pabr., v. *ira*;

kijmo[3] ateit, kurios wissos dwinus[4] tur, bei nera newienos newaisingos.
3. Tawa lupos ira wirwe raudona[5], ir tawa kalbesjs[6] maloningas[7]. Tawa Antakei ira kaip plische Granotu (...)[8] tarp tawa kaspinių.
4. Kaklas tawa esti[9] kaip turmas[10] Dowido, pilimais[11] pabudawotas, ant kurio tukstantis[12] Skidų kaba, ir wissokie Ginklai Stipruių.
5. Tawa du[13] Papai ira kaip du iaunu Stirnu dwinai[14], kurie tarp Raszų (...)[15] ganosi,

6. ikki dienai nussileident, ir scheschůleis atstoijus. Esch eisiu Mirrho kalnop ir Kodilo kalneliop.

7. Tu nodemais graszi essi, mana Prietalka, ir nera pischies ant tawens,

8. eik schę mana Marti isch Libano, eik schę isch Libano. Eik widuna, ateik ⟨eik schę⟩ isch aukschtumo[16] Amano(?)[17], isch aukschtumo Senir bei Hermon, isch Giwenimo[18] Lewů, isch kalno[19] Leopardů.

9. Tu mana Schirdi paemei, mana Sessů, miela Marti, tawa wiena Akę, ir tawa wiena Apikakle[20].

10. Kaip graszus ira tawa Papai mana Sessů, miela Marti, tawa Papai maloningesni[21] ira nei winas, bei kwapas tawa Szalwių[22] prakel wissas branges Szoles.

11. Tawa lupos miela[23] Marti, ira kaip koris mædaus, mædus ir Piens ira po tawa lieszuwio, bei Kwapas tawa rubo, esti kaip kwapas Libano.

12. Mana sessů, miela Marti, tu essi uszrakintas Szardis, uszrakinta wersme, uszupeczitjta[24] Schullinjs.

13. Tawa Szalmů est[25] kaip[26] Szardis[27] achwato isch Granato abelų[28] su brangu waisumi Cÿpro su Nardu,

[3] pršt. *schwemme, plaukimo*;
[4] tais. iš *dwinas*(?);
[5] tais. iš *raudona wirwe*, pršt. *Rosinfarbe, srusto Karmesino, tawo lupos ira skaistes kaip schilkai raudoni*;
[6] tais. iš *kalbesis*;
[7] pabr., v. *mielas*, pršt. *lieblich*;
[8] išbr. *abelių*, pršt. *granatapffel*;
[9] pabr., v. *ira*;
[10] v. *wesze*, pršt. *bakschtą*;
[11] pršt. *brustwehr, wolais*;
[12] tais. iš *tukschtantis*;
[13] įtrp.;
[14] tais. iš *dwinu*;
[15] išbr. *walga*;
[16] tais. iš *aukschtumos*;
[17] tais. iš *Amana*;
[18] tais. iš *Giwenima*;
[19] tais. iš *kalnu*;
[20] prir. *reteschius kalklo*, pršt. *hals kete, lencugas*;
[21] pabr., v. *meilesni* [tais. iš *meilingesni*], pršt. *liblich*;
[22] pabr., v. *Szolių*, pršt. *Salbe*;
[23] pabr., v. *mana*;
[24] tais. iš *uszupeczitita*;
[25] pabr., v. *ira*;
[26] įtrp.;
[27] tais. iš *Schardis*, pršt. *Lustgarte*;
[28] tais. iš *abelių*, pršt. *granatepffel*;

14. Nardu su Czepronu, Jngberu[29] ir Cÿnamonu, su wissokieis mædeis Kodilo, Mirrho bei Aloes su wissų brangiausiomis Szalemis.
15. Kaip Szardzio schullinjs, kaip schullinis wersmes isch Libano tekanczio.
16. Kelkes Schaure, ateik[30] Aszinnis, ir pusk per mana Szardį, ieib io branges Szoles warwetų.

V

Mana Prietelius teateit sawa Szardina[1], ir te walga io brangaus Waisiaus[2]. Esch ateimi, mana Sessů, miela Marti, mana Szardina[3], Esch mana Mÿrrhą[4] ir mana branges Szoles nuemiau[5] ⟨suwokiau⟩ Esch sawa[6] korio ir mædaus walgiau, Esch sawa[6] Wino ir Pieno geriau. Walgiket mielelei, ir gerket mana Prietelei, ir nussigerket[7].
2. Esch miegmi, o mana Schirdis iaut. Taskat balsas mana Prieteliaus tuskinanczio, Atwerk man miela Prietelka, mana Sessů, mana ballandis, mana Geroghi, Nesa mana Galwa ira pilna Rassos, ir mana Kaspines[8] pilnos Schlakų nakties.
3. Esch sawa Sermegą ischwilkau, kaip[9] ghe wel apsiwilksiu[10]? Esch sawa koias Masgoiau, er esch ies wel ischtrinsiu?
4. Jr mana Prietelius kischa sawa ranką per Skilę, ir mana Kunas padrebeia isch to.
5. Asch tada keliausi[11] idant manam Prieteliui atwercziau. Mana rankas warweia Mirrha, bei Mirras tekeia per mana pirschtus, ant uszkischtuwes[12] (...)[13] Spinos[14].
6. Jr kaip sawam Prieteliui atweriau[15], buwa atstojens[16] ir nueiens. Tada ischeija mana Dusche pagal io Szodzio, Esch ieschkoiau io, o ne radau, esch schaukiau io, o ghis man neatsake.
7. Rada mane Sargai mieste waikschczodami, thie musche ir paszaide mane. o Sargai Muro nueme mana Nomætą.

29 pršt. *Kalmus*;
30 vt. išbr. *pusk*.
V. 1 pršt. *Darszana*;
2 tais. iš *Waisio*;
3 pršt. *Darszana*;
4 tais. iš *Mirrhą*;
5 pabr., pršt. *abgebroch[en]*;
6 v. *mano*;
7 pabr., pršt. *apsigerket*;
8 pršt. *lock*;
9 pabr., v. *er*;
10 tais. iš *inwilksiu*(?);
11 tais. iš *keliaus*;
12 v. *ussklandos*, pršt. *Rigel*;
13 išbr. *SPinas*(?);
14 v. *Jutrinos*;
15 tais. iš *buwau atwerusi*;
16 tais. iš *atstoiens*;

8. Esch prisakau iumus ius dukteris Jerusalemo, iei rasit mana Prieteli̧, tada pasakiket iem, mane isch Meiles serganczen.
9. Ko[17] ira tawa Prietelius didesnis ⟨geresnis⟩ uszu kitus prietelius, o tu graschause tarp Materų. Ko ira tawa prietelius geresnis uszu kitus prietelius, iog mumus teipo prisakei[18]?
10. Mana Prietelius ira Baltas bei raudonas, ir ischrinktas tarp daugia tukstanczių[19].
11. Jo Galwa ira brangiausis Auksas. Jo Kaspines[20] ira sasuktos[21].. iodas kaip warnas.
12. Jo akis ira kaip ballandzių akis, pas upeles wandenų, pienu masgoti ⟨ischtrinkti⟩ bei stow Pilnumoie.
13. Jo Antakei[22] szelioia[23] kaip brangių̧szolių Szardelis Apotekarų. Jo Lupos ira kaip Raszes[24], mirrhu plustanczios[25].
14. Jo rankos ira kaip Auksini[26] Sziedai pilni Gentaro[27]. Jo kunas ira czistas kaip Elephantų Kaulai Saphiru apgraszinti.
15. Jo Koias[28] ira kaip stulpai Marmoro, stowintis ant Koiu Auksinų. Jo Forma[29] ira kaip Ljbanas[30], ischrinkta kaip Cedras.
16. Jo kaklas ⟨gurkle⟩ ira saldus ir labai graszus[31]. Toksai ira mana Prietelius, mana Prietelius ira toksai, ius Dukteres Jerusalemo.

VI

17. Kurgi nueija tawa[1] Prietelius, o graszause[2] tarp Moterų? Katrul nussisuka tawa Prietelius? Tada mes ghi su tawimi ieschkosim.
1. Mana Prietelius nueija ing sawa Darszą[3] Brangu szolių Darszana[4] idant (...)[5] passiganitu Darszosu[6] ir Raszes nupeschtų.
2. Mana prietelius ira manas, ir esch esmi io, kursai tarp Raszių ganosi.
3. Tu essi graszi mana Prietalka, kaip ThirZa, miela[7] kaip Jerusalemas, ischganstinga[8] kaip Kario pulkai[9].

[17] tais. iš *Kas*;
[18] tais. iš *prisakai*;
[19] tais. iš *tukschtanczių*;
[20] v. *Kassos garbinotas*;
[21] pršt. *Kraus*, *garbinots*, *retinngas*;
[22] pršt. *back*, *szandai*;
[23] tais. iš *ira szelioienczei;*
[24] pršt. *radestas*;
[25] v. *warwanczes*;
[26] tais. iš *Auksinai*(?);
[27] pršt. *turkis*, *akmenų brangių*;
[28] pabr., v. *Staibei*;
[29] pršt. *Assaba*;
[30] tais. iš *Labanas*;
[31] pršt. *lieblich*.
VI. [1] vt. išbr. *mana*;
[2] tais. iš *graschause*;
[3] vt. išbr. <*Szardi*>;
[4] vt. išbr. ⟨*szardeliump*⟩, pršt. *würtzgertlein*;
[5] išbr. *ghis*;
[6] vt. išbr. <*Szardzosu*>;
[7] pabr., v. *meilinga*, pršt. *liblich*;
[8] pršt. *baisi*;
[9] pršt. *heerspitz*, *castrorum acies*;

4. (atkreipk akis tawa nog manens nesa anos[10] mane uszdeg[11]). Tawa Plaukai ira kaip Stodai Aschkų, kurios ant kalno Gilead nukirpitas ira.
5. Tawa Dantis ira kaip Stodas Awių, kurios isch plaukimmo ateik, kurios wissos dwinus nescha, ir nera newienos newaisingos tarp ių.
6. Tawa Antakei ira kaip Plische ant Granato abelio[12] tarp tawa Kaspinių.
7. Schesches deschimtis ira karalienių, ir aschtuones deschimtis Draugalų[13], ir pannų nera skaitliaus.
8. O wiena ira mana Ballandis, mana Geroghi, wiena ira sawa Augiwes mieliausi, ir ischrinktinne sawa Augiwes. Kaip ię Dukteres regeia, garbinoia[14] anos[15] ię Paschlowintą ⟨palaiminga⟩. Karalienes ir ⟨Priarkas[16]⟩ Draugalas liaupsinna ghę.
9. Kas ira tha, kuri rodosi[17] kaip Auschra, graszi kaip Męnů, ischrinktinne kaip Saule, ischganstinga kaip Kario pulkai[18]?
10. Esch nueiau ing Rieschutų ⟨Szardį⟩[19], idant apszwalgicziau Krumelius pas Vpęlę, idant weisdecziau bau neszjd Wino medis. Granatu[20] abolei[20] bau ne szelloie,
11. Mana dusche neszinnoia, ghį mane Weszimmop Aminadab pristatusį[21].
12. Sugrinschk, sugrinschk, o Sulamith, sugrinschk, sugrinschk idant tawe szwalgitumbim. Ka szwalgot ius Sulamithes, Schokineghimo Mahanaime?

VII

aip graszus ira tawa[1] waikschtineghimas (...)[2] Kurpesų, tu dukte Kunnigaikschczio. Strenos taw sutaisitos stow kaip pagraikschczes[3] kures Miestro rankos dare.
2. Tawa Bamba, kaip apwali Kupkele, kurri gerimmo niekad ne pristoksta. Tawa pilwas ira kaip Kwieczių Kruwa apkaiszita Roszemis,
3. Tawa du papu ira kaip Dwinai iaunų Stirnų.
4. Tawa kaklas ira kaip Elephanto Thurmas[4]. Tawa Akis ira kaip

[10] pabr., v. *ios*;
[11] pršt. *mach[en] mich brünstig*;
[12] pršt. *am Granatapffel*;
[13] vt. išbr. *Priarkų*;
[14] pabr., pršt. *<skelbe>*;
[15] v. *ios*;
[16] pabr., tais. iš *Priarkos*;
[17] tais. iš *rodos*;
[18] tais. iš *pulkas*, pršt. *heerspitz*;
[19] pabr., pršt. *Darszan*;
[20] pršt. *Granatepffel*;
[21] tais. iš *pristatusę*(?).
VII. [1] įtrp.;
[2] išbr. *tawa*;
[3] pršt. *Spang*, *czetas*;
[4] pabr., v. *wæsche*;

Eszeras Hesbone, pas wartus (...)[5] Bathrabbim. Tawa Nasis ira kaip
Turmas[6] ant Libano[7], kursai prisch Damaskų stow.
5. Tawa Galwa ant tawens stow kaip Carmelas, Plaukai ant galwos
tawa, ira kaip purpuras Karaliaus stulposna[8] surischti[9].
6. Kaip graszi, ir kaip graikschta[10] essi, tu milima raschkaschtije.
7. Jlgumas tawa liginassi Palmo mædzui, ir tawa papai Winoogams.
8. Esch tariau, uszkopsiu ant Palmo mædzio, ir io schakas nutwer-
siu. Testow tawa Papai kaip (...)[11] Ogos ant winomedzio, ir Nases
tawa Kwapas kaip abolei[12],
9. ir tawa Gurkle kaip geras winas, kurį mana Prietelius smailei ge-
ria[13], ir kalbetų ape pernikschtį.
10. Mana Prietelius ira manas, irgi laikos (...)[14] manenspi.
11. Eik schę manas Prieteliau, ischeikime ant lauko[15], ir passilikime
Kiemosų,
12. Jdant anksti[16] keltumbimes Winicziump, idant regetumbim,
bau szjd Wino medis ir bau gawa akis, bau[17] issproga Granatų
(...)[18] mędis[19]. Thinai esch taw dosiu mana papus[20].
13. Lilios důst Kwapą, ir thies musų wartų ira wissokio[21] waisiaus[21].
Manas prieteliau esch taw bei scho bei pernikschczių palaikiau.

VIII

ch manas Brolau, kursai tu mana Augiwes papus[1] szindi,
badai[2] tawe lauke rascziau, ir tawe buczůti[3] turrecziau[3], o[4]
niekas isch[5] manens ne ioktunse.
2. Esch tawe wadziocziau, ir Namůsna mana Augiwes wescziau,
kur tu mane mokiti turetumbei. Thinai esch tawe girdicziau winu
pataisitu[6], ir iaunu winu mana Granato abolų[7].
3. Ja kaire gul po mana galwu, ir io[8] deschine apsikabin mane.
4. Esch prisakau iumus Dukterems, ieib ius mana milimą nepabu-
dintumbit nei krutintumbit, ikki iei tatai paczei patinka.

[5] išbr. *Batrab*;
[6] pabr., v. *Wæsze*;
[7] tais. iš *Libana*;
[8] pršt. *falten*;
[9] tais. iš *surischta*;
[10] pabr., pršt. *meilinga*;
[11] išbr. *wino*;
[12] tais. iš *obelais*;
[13] vt. išbr. *getų*;
[14] išbr. *ghis*;
[15] tais. iš *lauka*;
[16] tais. iš *ansti*;
[17] pabr. nuo *gawa*;
[18] išbr. *abelis*;
[19] pršt. *Granatepffelbaum*;
[20] var. *papu*;
[21] tais. iš *wissoksai waisius*.

VIII. [1] var. *papu*;
[2] tais. iš *baidai*, v. *ieib*;
[3] pabr., pršt. *bucziůcziau*;
[4] vt. išbr. *idant*;
[5] įtrp.;
[6] pabr., pršt. *gemacht, priprowitu*;
[7] pršt. *granatepffel*:
[8] įtrp.;

5. Kuri ira tha, kuri atwaszoij isch Pustines, ir atsisleg ant sawa Prieteliaus? Po Abeles esch tawe pabudinau, kur tawe Augiwe tawa buwa pagimdzusi, kur su tawimi guleia. Kuri tawe pawede.
6. Sodink[9] ⟨padek⟩ mane kaip peczetį ant tawa Schirdes, ir kaip Peczetį ant tawa (...)[10] Peties. Nesa meile stipri ira kaip Smertis[11], ir Zeloghimas[12] ira drutas kaip Pekla, ios Liepsna esti ugninga, ir liepsna Pono,
7. kaip ne daugia wandenų negal Meiles apgesiti, nei Strowes ios nuskandinti. Kaczei kas wissą Lobį ukio sawa noretų uszu meilę doti, nieko neischtaisitų.
8. Musu Sessů masza ira, ir Papų netur. Ką darisim tadda Sesserei musų kaip turres szadinta buti?
9. Jei ghi muras ira, tadda mes ant[13] ios[14] Sidabrina[15] Bulwarką darisim ⟨pilima⟩. Jei ghi ira wartai[16], tadda mes aną[17] pastiprinsim ⟨patwirtinsim⟩ Cedro Lentomis.
10. Esch esmi Muras[18] Jr mana Papai ira kaip Turmai[19]. Schicze tapau esch po io akim, kaip kurri pakaių randa.
11. Salomonas tureia Winiczę BaalHamone. Ghis dawe winiczę Sargams, idant kosznas uszu ios Waisių atneschtų tukstanti[20] Sidabrinikų.
12. Mana winicze ira po mana akim. Taw Salomonui pareitis tukstantis[21], o Sargams du schimtu su ios waisumi.
13. Tu kuri giweni ⟨Szardzosu⟩ Darszosą důkem ischgirsti tawa balsą, Draugista[22] teklausa to.
14. Bek manas Prieteliau, ir buk ligus Stirnui alba iaunam Elleniui ant kalnų brangių Szolių.

Galas Giesmiu giesmes Salomono.
absolui eo diem

[9] v. *Statik*;
[10] išbr. *rankos*;
[11] tais. iš *Smartis*;
[12] pršt. *eiuer*;
[13] vt. išbr. *aplinkui*;
[14] tais. iš *ię*;
[15] vt. išbr. *auksiną*;
[16] tais. *wartas*;
[17] v. *ię*;
[18] pršt. *Bolen*;
[19] pabr., tais. iš *Turmas*, pršt. *wæszia*;
[20] tais. iš *tukschtanti*;
[21] tais. iš *tukschtantis*;
[22] tais. iš *Drauge*.

J. Bretkūno LAIŠKAI

I

Gana protingai, Šviesusis Kunigaikšti ir maloningasis Valdove, Ciceronas, nors ir būdamas žmogus pagonis, pasakė, jog mes esame gimę ne tik sau, bet mūsų dalis priklauso tėvynei, dalis draugams, dalis tėvams ir nieko nėra doriau, nieko garbingiau, kaip atsidėkoti tėvynei, tėvams ir draugams už gautąsias geradarybes. Todėl ir aš, kuris šioje savo mielojoje tėvynėje padėjau pirmuosius mokslų pagrindus, o draugai paskatino tęsti toliau garbingų mokslų studijas, paklusau savo tėvų prašymams, kuriais jie kvietė grįžti iš aukštutinės Vokietijos, ir juo mieliau tai padariau, kad žinojau, jog šioje mano tėvynėje tavo nuopelnu skelbiamas, ginamas ir platinamas grynasis evangelijos mokslas. Be to, aš sutikau, kad garbingasis ir mokytasis vyras ponas prezidentas* pagal tavo aukštybės nurodymą uždėtų man pareigas mokyti Kristaus evangelijos Labguvos miestelyje, nes aš vidutiniškai moku lietuvių ir prūsų kalbą. Tačiau dėl to, kad kaip tik šioje vietoje be nuosavo ūkio visai neįmanoma pragyventi, tai kas gali būti sunkiau žmogui, ypač atsidėjusiam mokslui, kaip maitintis viešbutyje, kur diena iš dienos girdi žmonių triukšmą bei riksmą? Taigi atšvenčiau sužieduotuves su Christoforo fon Verterno dukterimi, mergele dora, skaisčia ir našlaite. Betgi dėl to, kad neturiu pinigų, kad mano ištekliai visai menki ir vestuvių įprastu garbingu būdu kelti neišgaliu,

* *ponas prezidentas* – Johanas Aurifaberis. 1554–1566 m. jis buvo Sambijos viceprezidentas.

vienintelė išganingoji viltis yra Tavo, Šviesusis Kunigaikšti, Aukštybėje. Tad su pagarba primygtinai prašau Tavo Aukštybę, kad dėl savo dosnumo – o jis (tas dosnumas), kaip žinau, ir kitais atvejais buvo labai gausus kitiems neturtingiems mokslų siekiantiems žmonėms – teiktumeis padėti iškelti vestuves ir sutvarkyti ūkį. Už tą tavo Aukštybės labdarybę galingasis dievas, be abejo, gausiai atlygins. Dėl savęs, aš prižadu, kol būsiu gyvas, būti dėkingas tavo Aukštybei. Gyvuok laimingai, Šviesusis Kunigaikšti, ir malonėk leisti dievo bažnyčios tarno prašymui rasti vietą pas tave.

Tavo Aukštybei didžiai atsidavęs
Johannes Bretke
Kristaus evangelijos tarnas
Labguvos miestelyje

II

Kilnieji, Kilmingieji, Garbingieji, Žymieji, Gerbiamieji, Didžiai mokyti, Maloningieji, Gerieji, Mielieji Ponai, dėl labai slegiančio mane vargo ilgiau aš negaliu nepriminti jūsų Malonybėms, Žymiesiems ir Šauniesiems Ponams, kad aš menkomis savo išgalėmis kuo uoliausiai tarnavau Kristaus bažnyčiai Labguvoje abiem, vokiečių ir lietuvių, kalbom, sakydamas pamokslus ir teikdamas sakramentus, kai viešpats dievas suteikė tą malonę (dabar jau eina septintieji metai). Kartu aš tikėjausi, kad, rūpindamasis tos vietos altoriumi, iš jo aš kaip reikiant turėsiu ir kūno išlaikymą. Bet dabar visą tą laiką aš naudojausi keturiais parapijos ūbais[1] ir ne visais, nes ta žemė yra klonyje, balota ir permirkusi jūros vandeniu; taigi iš jos aš turėjau sugebėti gauti "alaus ir duonos" savo namams išlaikyti. Tačiau aš buvau priverstas drauge su žmona, vaikais ir šeimyna gyventi tik iš metinės algos[2]. Dėl to jūsų M[alonybės] Ž[ymieji] ir Š[aunieji] P[onai], būdami krikščioniškos ir supratingos širdies, galite gerai suprasti, kaip sunkiai verčiausi savo namų ūkyje per tą daugelį metų. Kadangi mes gyvename labai neturtingai ir šiuo nelemtu brangmečiu ilgiau taip gyventi man drauge su saviškiais nepaprastai sunku, net neįmanoma, o aš neturiu noro skubėti kur nors kitur išvykti, tai man, be dievo, šiuo atveju nelieka galimybės kreiptis pagalbos į nieką kitą, kaip tik į jūsų M[alonybes] Ž[ymiuosius] ir Š[auniuosius] P[onus], kurie esate lyg dievo bažnyčių maitintojai ir rūpintojai. Todėl nuolankiausiai prašau jūsų

M[alonybes] Ž[ymiuosius] Š[auniuosius] P[onus] teiktis minėtus keturis parapijos ūbus panaudoti jo K[unigaikštiškos] Š[viesybbės], mūsų maloningojo valdovo, naudai, o man jų vietoje maloniai leisti tiekti metinį išlaikymą iš Labguvos rūmų, kad aš galėčiau išsilaisvinti, ramiau pasirūpinti savo studijomis ir tuo būdu su didesne nauda darbuotis Kristaus bažnyčiai. Gailestingasis dievas už tą jo tarnybos plėtimą, be abejo, gausiai atsilygins jūsų M[alonybėms] Ž[ymiesiems] Š[auniesiems] P[onams]. Aš pats esu pasiryžęs niekados nesiliauti to iš jo maldauti savo paprastomis, bet nuoširdžiomis maldomis. Šiuo savo laišku prašyčiau duoti man paguodžiamą atsakymą.

Jūsų M[alonybių] Ž[ymiųjų] Š[auniųjų] P[onų]
klusnus tarnas Johannes Bretke,
Labguvos kunigas

III

Kilnieji, Kilmingieji, Garbingieji, Žymieji, Gerbiamieji, didžiai mokytieji, Maloningieji ir gerieji mieli ponai, paprašęs priimti savo klusnius patarnavimus, aš negaliu dėl slegiančio mane vargo šiuo laišku dar kartą neaplankyti jūsų M[alonybes] Ž[ymiuosius] Š[auniuosius] ponus. Jūsų M[alonybės] Ž[ymieji] ir Š[viesieji] ponai vis dėlto turėtų prisiminti, kad praėjusį rudenį jūsų M[alonybes] Ž[ymiuosius] ir Š[auniuosius] ponus savuoju prašymu, kurį Gerbiamasis ir didžiai mokytasis Šviesusis Joachimas Merlinas, Sambijos vyskupas, nuo manęs įteikė, nuolankiai supažindinau, kad aš Labguvoje valdau nevaisingą žemę ir kad štai jau septyneri metai neišmanau, kaip beišgyventi iš grynos algos, o kad galėčiau išmaitinti savo žmoną ir vaikus, buvau priverstas užsitraukti gana daug skolų. Dėl to prašiau jūsų m[alonybes] ž[ymiuosius] ir š[auniuosius] ponus teiktis išrūpinti, kad aš vietoj tos bjaurios žemės galėčiau gauti metinį davinį grūdais bei kitais produktais ir tuo atveju galėčiau būti laisvas. Aš turėjau tikrą viltį, kad jūsų m[alonybės] ž[ymieji] ir š[aunieji] p[onai] išklausysite tą mano krikščionišką ir nuoširdų prašymą ir man, vargšui žmogeliui, išrūpinsite reikalingą pragyvenimą. Tačiau tas mano prašymas tuo tarpu ne tik nebuvo patenkintas, bet jūsų malonybės panaikino ir atsisakė išmokėti tą šimtą guldenų[3], kurį krikščioniškos ir garbingos atminties k[unigaikštiškoji] š[viesioji] valdovė maloningai dovanojo

ir didžiadvasiškai užrašė, kad aš galėčiau apmokėti savo skolas, užsitrauktas Labguvoje. Dėl tos žymios pinigų sumos, kurią daugiau kaip per 10 metų savo studijoms susiskolinau iš gerų draugų, vis esu skolininkas, ir kasdien man apie tai atkakliai primenama. Taigi aš ir nebežinau, į ką, be dievo, dar kartą kreiptis pagalbos, išskyrus jūsų m[alonybes] ž[ymiuosius] ir š[auniuosius] ponus. Kadangi pagal išgales, uoliai eidamas savo pareigas, tarnavau savo tėvynei vokiečių ir lietuvių kalba, prašyčiau jūsų m[alonybes] ž[ymiuosius] ir š[auniuosius] ponus atsiminti mano didelį neturtą, skolas ir sunkų šį metą ir išmokėti man, kaip buvo užrašyta, visą šimtą guldenų, be tų 50 markių, kurias aš jau esu gavęs iš Labguvos žinybos prieš vienus metus. Be to, prašyčiau pasirūpinti, kad man vietoje keturių parapijos ūbų būtų duodamas metinis davinys iš Labguvos rūmų, kad galėčiau ramiau atsidėti savo studijoms ir tuo naudingiau rūpintis savo parapijiečiais. Visagalis dievas, be jokios abejonės, už tai gausiai atsilygins M[aloningiems] Ž[ymiesiems] ir Š[auniesiems] Ponams. To aš pasiryžęs niekad nesiliauti savo maldomis prašyti dievo visagalybę. Šiuo laišku prašyčiau galutinio ir paguodžiamo atsakymo.

J[ūsų] M[alonybių] Ž[ymiųjų] ir Š[auniųjų] P[onų]
nuolankus tarnas Johannes Bretke,
Labguvos klebonas

IV

isų pirma linkiu dievo malonės per mūsų tikrąjį tarpininką Kristų. Gerbiamasis ir didžiai mokytasis pone vyskupe, jūsų Prakilnybė turėtų prisiminti, kad jūs savo vizitacijos metu čia, Labguvoje, nustatėte, jog vietos klebonas labai blogai gyvena, nes anksčiau k[unigaikštiškosios] š[viesybės] skirtos 4 ūbų parapijos žemės viena dalis prirėžta prie jos dvaro, kita dalis atiduota smuklininkams bei kitiems asmenims, kurie nuo jos duoda duoklę rūmams. Dėl to Jūsų prakilnybė bažnyčiai paliktame raštiškame nutarime pažadėjote įmanomu uolumu kreiptis į k[unigaikštiškąją] šv[iesybę], kad man prie tų 10 markių, kurios kasmet išmokamos iš rūmų, galėtų būti skiriama dar pusė lasto rugių[4], pusė lasto[5] miežių. Kadangi bažnyčia valdo ne vienoje vietoje ir toli esančią žemę ir klebonas gana didelės jos dalies negali sau panaudoti, Jūsų prakilnybė uoliai prašys k[unigaikštiškąją] š[viesybę] ir ponus regentus padaryti bent tai, kad vienas ūbas, kuris yra už tiltelio,

būtų pakeistas ir jo vietoje prie Rekininkų būtų priskirtas taip pat vienas ūbas. Kadangi visas tas reikalas ligi šiol liko nesutvarkytas, aš esu priverstas šiuo laišku dar kartą kreiptis į Jūsų prakilnybę. Todėl labai prašau jūsų prakilnybę teiktis nedelsiant pateikti tą reikalą k[unigaikštiškajai] š[viesybei] ir padėti, kad gaučiau minėtą javų priedą ir vienas ūbas būtų priskirtas prie Rekininkų. Jei jūsų prakilnybė galėsite tai išgauti iš k[unigaikštiškosios] š[viesybės], aš pasiruošęs pagal savo menkas išgales paslaugiai ir toliau, kaip ir anksčiau, tarnauti savo bažnyčiai vokiečių ir lietuvių kalba. Tuo atveju, jei man į tai bus neigiamai atsakyta (to aš vis dėlto nenoriu tikėtis), didelis vargas ir skolos, kuriose aš per šį aštuonetą metų dėl neturto buvau priverstas klampoti, privers mane savo būklės pagerinti keltis į kitą vietą, nes šiuo metu esu gavęs du kvietimus. Šiuo savo laišku nuolankiai linkiu Jūsų prakilnybei maloningos dievo globos, prašydamas galutinio atsakymo.
Taip pat tegu teikiasi jūsų prakilnybė per šį laiško įteikėją grąžinti man mažąjį „Corpus doctrinæ Judicis“, kurį išverčiau į lietuvių kalbą ir įteikiau jūsų prakilnybei. Rašyta Labguvoje 1570 m. kovo 29 d.

J[ūsų] m[okytosios] p[rakilnybės]
Johannes Bretke,
vietos klebonas

Laiškas, liečiąs Labguvos kleboną.
Gerbiamam ir didžiai mokytam ponui Joachimui Merlinui, Sambijos srities vyskupui, mano didžiai maloningam ponui, įteikti.

V

viesusis, Kilnusis, Maloningasis kunigaikšti ir valdove, nuoširdžiai melsdamasis už J[ūsų] k[unigaikštiškąją] šv[iesybę], už laimingą kunigaikštiškąjį valdymą ir visokeriopą sielos ir kūno gerovę, būdamas visada pasirengęs klusniai tau tarnauti, negaliu nuolankiausiai nepriminti J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Šv[iesybei], kad štai jau aštuoniolika metų tarnavau klebonu (nors ir nevertu) krikščionių bažnyčiai Labguvoje abiem, vokiečių ir lietuvių, kalbomis. Bet kadangi ten labai sunkus pragyvenimas, be to, didžioji dalis žemės – ji pati, tiesa, nėra taip labai bloga – yra kaime, labai toli nuo parapijos ir bažnyčios ir kadangi visą laiką, kai tik kas užauga, nuganoma ir sutrempiama valstiečių gyvulių, tai aš iš savo uolaus žemės darbo ne tik neprasigyvenau, bet

ten sukišau ir sunaudojau savo paveldėjimą ir viską, ką turėjau, o iš to nieko kito, kaip tik skurdo ir vargo susilaukiau ir tiek metų kenčiau, dargi tiek įsiskolinau, jog šiuo metu, kad atsiteisčiau savo kreditoriams, turiu išparduoti visus savo gyvulius ir turtą. Kai slegia toks didelis neturtas, aš negaliu tęsti savo studijų ir ypač to darbo, kurį variau daug metų, būtent baigti versti garbingąsias Senojo ir Naujojo testamento knygas į lietuvių kalbą, nes toji tauta, dievaži, ligi šiol jokios iš tų knygų neturėjo, taigi labai norėčiau tęsti tą vertimą. Šios savo būklės kęsti, toliau kankintis tame vergnamyje ir netarti nė žodelio jokiu būdu nenoriu. Todėl būsiu priverstas dėl to neišvengiamo skurdo savo ir saviškių reikalus toliau tvarkyti kitu būdu. Bet jei J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Šv[iesybė], kaip mano maloningasis kunigaikštis ir valdovas, dėl šios Prūsijos kunigaikštystės, kuri yra mano mylima tėvynė, pageidautų ir sutiktų mano patarnavimu pasinaudoti labiau negu kitų, aš noriu J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Šv[iesybei] šiuo savo laišku nuolankiai prisistatyti ir pasisiūlyti. Tada, jei J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Šv[iesybė] norėtų mane skirti ir panaudoti kitoje vietoje, kad aš galėčiau turėti reikalingiausią pragyvenimą, arba, priešingai, teiktųsi nutarti palikti toliau šioje vietoje, J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Šv[iesybė] tegu teikiasi maloningai išlaisvinti mane iš sunkių žemės ūkio darbų ir aprūpinti mane būtiniausiu duonos kąsniu bei išlaikymu. Vietoje to J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Šv[iesybė] galėtų tuos 4 parapinės žemės ūbus paimti ir taip panaudoti, kad iš to ji galėtų turėti daug daugiau naudos ir gero, negu kad aš turėjau. Tokiu ar panašiu būdu būtų suteikta pagalba man ir mano visiems įpėdiniams, kurie dabartinėmis sąlygomis, kaip ir aš, vos ne vos galės pragyventi, panašiai kaip ir mano pirmtakai, kurių nė vienas čia ilgai negyveno. Tačiau, jei J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Šv[iesybė] šiuokart mane paliktų be prošvaistės (ko aš ir tikėtis nenoriu), aš turėsiu žiūrėti, kur man su savo žmona ir vargšais vaikeliais pasidėti, ypač jei aš tuojau turėčiau ieškotis vietos Lietuvoje ar kur kitur. Šiame dalyke J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Šv[iesybė], be abejo, pasirodys tikrai maloninga, nes jai įgimtas kunigaikštiškas palankumas visiems dieviškojo žodžio tarnams. Dėl to aš drauge su savo vargšais vaikeliais pasiryžęs be paliovos nuoširdžiai melstis visagaliui dievui už J[ūsų] K[unigaikštiškąją] Šv[iesybę] ir visą kunigaikštystę, nuolankiai prašydamas maloningo atsakymo

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Šv[iesybės]
klusnus tarnas Johannes Bretchius,
Labguvos kunigas.

VI

viesusis, Kilnusis Kunigaikšti, Maloningasis Valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei] visų pirma esu pasirengęs nuolankiai ir klusniai tarnauti. M[aloningasis] K[unigaikšti] ir V[aldove], J[ūsų] K[unigaikštiškai] M[alonei] su didžiu nuolankumu aš negaliu nepareikšti, kad Labguvoje dabar jau beveik dvidešimt dvejus metus ištarnavau kunigu abiem, vokiečių ir lietuvių, kalbomis. Esu giliai įsitikinęs, kad mano parapijiečiai bus patenkinti mano mokymu ir gyvenimu, todėl aš galvojau gal ir visą savo gyvenimą čia nugyventi. Tačiau negaliu J[ūsų] K[unigaikštiškai] M[alonei] dar kartą nuolankiai nepriminti, jog pajamos čia yra tokios, jog aš su žmona ir vaikais tą ilgą laiką buvau priverstas gyventi didžiausiame skurde. Tai priklauso daugiausia nuo to, kad bažnyčios žemė ne tik visai nederlinga, bet ir kad pusė jos yra atstu beveik daugiau kaip ketvirtį valandos kelio. Į ją aš ne tik turiu įdėti dvigubas išlaidas, bet dar kentėti dėl to, kad Rekininkų kaimo gyventojai kasmet savo galvijais nugano mano javus, net nuolat išvagia: pavyzdžiui, praėjusiais metais man buvo nuvežti keturi rištų miežių vežimai. Kadangi man su žmona ir vaikais neįmanoma toliau ištverti tokiame nepaprastame skurde ir varge, ta didelė bėda verčia mane dar kartą skųstis J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei]. Todėl didžiai nuolankiai prašyčiau J[ūsų] K[unigaikštiškąją] M[alonę] teiktis mane, ištarnavusį dvidešimt dvejus metus bažnyčiai, perkelti į kokią geresnę bei ramesnę vietelę ir neduoti paskatinimo, kad geresnio gyvenimo turėčiau ieškoti už šios kunigaikštystės ribų. Už tai, be abejo, gausiai atlygins J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei] gerasis dievas. Dėl to aš drauge su saviškiais esu pasiryžęs kasdien nuoširdžiai melstis dievui už J[ūsų] K[unigaikštiškosios] M[alonės] palaimingą valdymą, laikinąją ir amžinąją gerovę. Prašyčiau maloningo galutinio atsakymo

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] M[alonės]
visad pasiruošęs tarnauti valdinys
Johannes Bretkius,
Labguvos kunigas

VII

viesusis, Kilnusis Kunigaikšti, maloningasis Valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškai] š[viesybei] visų pirma skirti mano nuolankūs ir uolūs patarnavimai. Maloningasis Kunigaikšti ir Valdove, aš negaliu nuolankiai nepriminti J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei], kad jau beveik 25-us metus išbuvau kunigu Labguvoje ir savo pareigas – visai nesigiriu – taip ėjau, kad mano parapijiečiai turėtų man duoti visais atžvilgiais gerą liudijimą, taip pat vyliausi, kad galbūt ryšiuos čia užbaigti savo gyvenimą. Tačiau įsitikinau, kad ne tik visi mano pirmtakai vertėsi nepaprastai vargingai, bet ir aš drauge su žmona ir vaikais nebegaliu iš to vargo išsivaduoti, nes, nepaisant to, kad pastoviai gaunu 60 florinų[6], čia, kitaip negu kitur, nėra papildomų pajamų ir parapijos ūbai yra tokie žemi, šlapi, šalti ir nevaisingi, jog nė vienais metais iš jų negalėjau patenkinti savo šeimos „alaus ir duonos" poreikio, o turėjau visą laiką iš anksto panaudoti savo algą ir ją išleisti namų ūkiui. Kadangi tie metai juo toliau, juo labiau darosi sunkesni ir visą laiką gyventi tokiame skurde man baisiai sunku, tasai didžiulis vargas ir skurdas verčia mane ieškoti savo būklės pagerinimo kur nors kitur. Ir kai iš patikimų žmonių sužinojau, kad Įsruties apskrities Pilupėnų klebonas neseniai pasimirė ir dabar reikalinga, kad toji parapija vėl būtų aprūpinta dievobaimingu ir patikimu mokytoju, mokančiu lietuvių kalbą, pasiryžau dabar be paliovos save rekomenduoti J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei]. Todėl nuolankiausiai prašyčiau J[ūsų] K[unigaikštiškąją] Š[viesybę] teiktis atkreipti dėmesį, kad aš esu bemaž senas tarnautojas ir ilgą laiką, kęsdamas didžiausią skurdą, tarnavau abiem, vokiečių ir lietuvių, bažnyčiom, ir mane perkelti iš Labguvos į Pilupėnus bei rekomenduoti tenykščioms bažnyčioms. Aš esu pasiruošęs taip eiti savo pareigas, kad J[ūsų] K[unigaikštiškoji] M[alonė] ir tos vietos nevokiškoji bendruomenė manimi bus tikrai patenkinta. Laukiu tuo reikalu maloningo sprendimo.

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės]
nuolankus tarnas Johannes Bretkius,
Labguvos kunigas

VIII

viesusis, Kilnusis Kunigaikšti, maloningasis Valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškai] Š[viesybei] visada nuolankiai pasirengęs tarnauti. Šviesusis, Kilnusis Kunigaikšti, maloningasis Valdove, kadangi viešpats dievas per šventąjį Paulių „Darbų" 20 skyriuje įsako visiems bažnyčios tarnams ir mokytojams, kad jie turi rūpintis savimi ir visa kaimene, iš kurios jie išskirti (vyskupams – ganyti dievo bendruomenę, kurią jis laimėjo savuoju krauju), – tai ir aš, nors visiškai menkas pamokslininkas, dabar, 29-aisiais savo pamokslininkavimo metais, su skausmu ir širdingais atodūsiais esu pamatęs bei patyręs, kad Lietuvos bažnyčia iki šiol nėra ganoma dievo žodžiu savąja kalba taip, kaip yra reikalinga. Juk nors J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės] mielasis valdovas Dėdė malonaus ir garbingo atminimo mūsų maloningasis Krašto kunigaikštis Markgrafas Albrechtas dievo žodį su visa rimtimi platino tarp šios kunigaikštystės žmonių ir savo patvarkymu prie akademijos įsteigė jaunuomenės studijoms kunigaikštiškas, labdaringas beneficijas, tačiau beveik nė vieno neatsirado, kuris tai nevokiškai bažnyčiai būtų tarnavęs kokiu nors lietuvišku raštu*. Taip pat ir karališkoje [Lietuvos] dalyje, kiek man žinoma, iki šiol lietuvių kalba nebuvo parašyta nė menkiausios knygelės, tuo šiai bažnyčiai padarytas žymus nuostolis. Ir nors jaučiuosi tam reikalui visai menkai pasiruošęs, kad raštais galėčiau tarnauti minėtai Lietuvos bažnyčiai, vis dėlto tuo pat metu pagal savo menkus, dievo man duotus sugebėjimus paprastai ir trumpai sudėsčiau savo lietuviškus pamokslus, aiškinančius švenčių ir sekmadienių evangelijas, juos parodžiau kai kuriems šios kunigaikštystės kunigams. Jiems patiko jie, ir mane ragino, kad juos paskelbčiau. Tatai mane paskatino, kad maždaug prieš vienus metus apie tuos pamokslus užsiminčiau čia, Karaliaučiuje, J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės] paliktiesiems valdžios tarėjams, o dabar juos su dievo pagalba užbaigiau. Pagaliau šiuo savo laišku noriu juos pateikti J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] ir nuolankiai paaukoti, kad jie būtų paskelbti Lietuvos bažnyčiai, tikėdamas, kad tuo bus padidinta dievo garbė ir šlovė ir reikšminga nauda suteikta jo bažnyčiai. Taigi la-

* Netikslus pasakymas: jau buvo nemaža (M. Mažvydo, B. Vilento ir paties J. Bretkūno) tokio pobūdžio spausdintų ir nespausdintų raštų. – *Vert. pastaba.*

bai nuolankiai prašyčiau J[ūsų] K[unigaikštiškąją] Š[viesybę] teiktis maloningai priimti šį menką darbą, kol dievas padovanos geresnį, leisti jį išspausdinti ir mane, vargšą bažnyčios tarną, laikyti J[ūsų] K[unigaikštiškosios] M[alonės] malonėje.

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės]
didžiai nuolankus tarnas
skelbiantis dievo žodį
Johannes Bretkius,
lietuvių pamokslininkas Šteindame.

IX

viesusis, Kilnusis Kunigaikšti, Maloningasis valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Š[viesybė] turi maloningai prisiminti, kad aš šį ką tik praėjusį rudenį J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] didžiai nusižeminęs pranešiau apie savo lietuviškąjį biblijos vertimo darbą. Tada gi J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Š[viesybė] man paskyrė Ragainėje keletą lietuvių kunigų, su kuriais galėčiau pasitarti dėl kai kurių frazių bei žodžių. Dėl to jie, pareiškę savo nuomonę, mane vėl pasiuntė į ministeriją, kad ten gaučiau patarimą, ką daryti toliau, o ponai teologai dėl to palaikė tikslingu dalyku, kad aš Senojo testamento pirmąją dalį, būtent 5 Mozės knygas, peržiūrėčiau iš naujo ir praneščiau jiems apie tai, kas man ten kels abejonių ar sudarys sunkumų, – tada jie teiksis čia ištiesti man pagalbos ranką. Po to, kai vėl perskaičiau tas 5 Mozės knygas ir pagal minėtą ponų patarimą, kiek man buvo įmanoma, pataisiau, dabar tą savo darbą vėl nuolankiai pristatau J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Šv[iesybei], neabejodamas, kad J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Šv[iesybė] šį labai reikalingą veikalą dabar, pasinaudodama daugiau kitų ir lietuvių kalbą geriau mokančių paslaugomis ir man dalyvaujant, lieps jį visiškai parengti spaudai ir Jūsų K[unigaikštiškosios] M[alonės] lėšomis išspausdinti. Šiuo laišku didžiai nuolankiai ir širdingai linkiu J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Šv[iesybei], kad dievas suteiktų jai tvirtą sveikatą ir laimingą valdymą.

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Šv[iesybės]
didžiai nuolankus tarnas
Johannes Bretkius,
lietuvių pamokslininkas Šteindame.

X

viesusis, Kilnusis Kunigaikšti, maloningasis valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] nuolankiai tarnauti laikau savo prievole. Maloningasis Kunigaikšti ir valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Šv[iesybė] turi, be abejo, prisiminti, kad aš J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] jau prieš dvejus metus nuolankiai esu įteikęs savo lietuviškąjį darbą, kuriam panaudojau jau keletą metų, versdamas bibliją. Maniau, ar kartais J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Š[viesybė] nepageidautų tą labai reikalingą šiai Jūsų kunigaikštystei ir visai Lietuvai bei Žemaitijai veikalą įsigyti J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės] bibliotekai, ar būtų pasirengusi pavesti jį kitiems, mokantiems lietuvių kalbą ir mokytiems vyrams, galutinai parengti spaudai. Tačiau per tą ilgą laiką dėl to mano įteiktojo darbo nesulaukiau atsakymo ir nežinau, ar mano įdėtosios pastangos ir nuoširdus darbas patinka J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei]. Todėl esu priverstas ir šį kartą nuolankiai prašyti J[ūsų] K[unigaikštiškąją] Š[viesybę] maloningo atsakymo. Jei minėtasis mano darbas patinka J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei], esu pasiruošęs J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] pristatyti ir kitas lietuviškos biblijos dalis. Tačiau jei mano įdėtosios pastangos, priešingai negu tikėtasi, nepatenkina J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės], tai nuolankiausiai prašyčiau pirmąją biblijos dalį, būtent 5 Mozės knygas, man grąžinti, kad visas veikalas liktų nesuardytas ir tuo gal greičiau galėčiau jam susirasti kitą globėją. Prašau dėl visa to maloningos rezoliucijos.

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės]
nuolankus tarnas, skelbiantis evangeliją,
Johan: Bretkius, lietuvių pamokslininkas
Karaliaučiuje.

XI

viesusis, kilnusis Kunigaikšti, Maloningasis valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] nuolankiai ir uoliai tarnauti esu visų pirma pasirengęs, drauge linkiu, kad visagalis dievas suteiktų jai tvirtą sveikatą ir laimingą valdymą. Maloningasis Kunigaikšti ir valdove, kadangi mūsų mielasis dievas nori, kad kiekvienas žmogus pagal savo luomą ir pašaukimą užsi-

dėtų naštą, kurią jis paskyrė jam, ir laikytų pareiga ją užsidėti visų pirma dieviškai garbei, o paskui artimo patarnavimui, tai ir aš supratau, jog esu įpareigotas, kiek man visą laiką buvo įmanoma padaryti, vykdyti šią dievo valią. Dėl to, kad jo visagalybė pašaukė mane savo šventojo žodžio tarnu ir tose pareigose išlaikė mane trisdešimt šešerius metus, aš savo menkos talento naštelės, kurią jis man suteikė iš savo malonės, nenorėjau užkasti, o tik užsidėti ant pečių. Atsižvelgiant į tai, kad lietuvių bažnyčia, ypač šioje Prūsų kunigaikštystėje, iki šiol neturėjo savo kalba biblijos, dievas nukreipė mane savo garbei ir savo bažnyčios naudai ją išversti iš garsingo pono Liuterio vokiško vertimo į lietuvių kalbą ir su dieviška pagalba atvedė iki galo. Apie šį mano darbą jau seniai buvo pranešta J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei], drauge perduodant 5 Mozės knygas. Manyta, kad J[ūsų] K[unigaikštiškoji] M[alonė] gal teiksis jį perduoti kitiems, kurie geriau moka šią nevokišką kalbą arba šiaip gausiau, negu aš, dievo apdovanoti gabumais, pataisyti arba tokią, kaip ją išverčiau, pageidautų turėti Jūsų malonės biblioteka. Bet kadangi J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Š[viesybė] iki šiol dėl to nepaskelbė savo nuomonės, aš ryžausi nesiliauti kalbėjęs apie šį reikalą ir dar kartą priminti jį J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei]. Todėl nuolankiausiai prašyčiau J[ūsų] K[unigaikštiškąją] M[alonę] teiktis maloningai dėl to duoti rezoliuciją. Jei J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Š[viesybė] to pageidautų, esu pasiruošęs, atsakydamas į tą pageidavimą, pridėti prie pirmosios biblijos dalies ir visas kitas abiejų, Senojo ir Naujojo, testamento knygas. Betgi tuo atveju, jei J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei] tas dalykas nepatiktų, tai prašyčiau dar kartą J[ūsų] K[unigaikštiškąją] M[alonę] teiktis maloningai liepti tą mano geranorišką darbą grąžinti man atgal, kad visas opusas galėtų drauge išlikti nesudraskytas. Šiuo laišku nuolankiausiai linkiu J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei], kad dievas ją gausiai laimintų ir globotų, ir prašyčiau maloningo atsakymo.

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės]
nuolankiausias tarnas, skelbiantis evangeliją,
Johannes Bretkius,
lietuvių pamokslininkas
Karaliaučiuje.

XII

viesusis, Kilnusis Kunigaikšti, Maloningasis valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] nuolankiai ir uoliai tarnauti esu visų pirma pasirengęs. Drauge linkiu, kad visagalis dievas suteiktų jai tvirtą sveikatą ir laimingą valdymą. Maloningasis Kunigaikšti ir Valdove, kadangi dievas nori, kad kiekvienas žmogus pagal savo luomą ir pašaukimą užsidėtų naštą, kurią jis patikėjo jam ir kurią jis privalo panaudoti jo garbei ir artimo patarnavimui, tai ir aš pripažinau, jog esu įpareigotas, kiek man įmanoma, vykdyti šią dievo valią. Kadangi jo visagalybė mane pašaukė savo žodžio tarnu ir šiose pareigose išlaikė jau 38 metus, tai ir aš tos talento naštos, kurią jis man iš savo malonės suteikė, nenorėjau užkasti, o tik užsidėti ant pečių. Atsižvelgdamas į tai, kad lietuvių bažnyčia, ypač šioje Prūsų kunigaikštystėje, iki šiol neturėjo biblijos bei šventojo rašto savo kalba, ėmiausi ją versti į lietuvių kalbą iš garsingo pono Liuterio vokiško vertimo ir su dievo pagalba užbaigiau. Apie šį mano darbą prieš 6 metus buvo pranešta J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei], drauge perduodant 5 Mozės knygas. Manyta, kad J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Š[viesybė] gal teiksis jas perduoti pataisyti kitiems, kurie geriau moka šią kalbą ar šiaip geriau negu aš dievo apdovanoti gabumais, arba jas, kaip aš išverčiau, ji pageidautų turėti savo Malonės bibliotekoje. Bet kadangi J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Š[viesybė] iki šiol nepaskelbė savo nuomonės, ryžausi nesiliauti kalbėjęs apie šį reikalą ir dar kartą priminti. Todėl nuolankiausiai prašyčiau J[ūsų] K[unigaikštiškąją] Š[viesybę] teiktis duoti dėl to maloningą rezoliuciją. Jei J[ūsų] K[unigaikštiškoji] M[alonė] to pageidautų, esu pasiruošęs su pirmąja biblijos dalimi perduoti ir visas kitas abiejų, Senojo ir Naujojo, testamento knygas. Betgi jei tas mano geranoriškas ir sunkus darbas nepatiktų, tai dar kartą nuolankiausiai prašyčiau J[ūsų] K[unigaikštiškąją] Š[viesybę] teiktis liepti man grąžinti perduotąją pirmąją biblijos dalį, nes nenorėčiau, kad visas opusas būtų suardytas ir eitų atskirai. Šiuo savo laišku nuolankiausiai bei nuoširdžiausiai linkiu, kad dievas maloningai saugotų J[ūsų] K[unigaikštišką] Š[viesybę]. Maloningo atsakymo prašąs

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės]
nuolankiausias tarnas, skelbiantis evangeliją,
Johannes Bretkius,
lietuvių pamokslininkas Karaliaučiuje

XIII

viesusis, kilnusis Kunigaikšti, maloningasis valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei] nuolankiai tarnauti esu visada pasirengęs. Maloningasis Kunigaikšti ir Valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškoji] M[alonė], be abejo, prisimins, kad aš prieš keletą metų šios savo tėvynės didelei naudai ėmiausi versti bibliją į lietuvių kalbą ir šį vertimą, nors ir menki mano sugebėjimai, su dievo pagalba baigiau, kad šį savo darbą taip pat įteikiau bei paaukojau J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei], kad tokiam mano nuoširdžiam darbui pritarė ir šio miesto teologai, kurie savo įvertinimą J[ūsų] K[unigaikštiškosios] M[alonės] maloningu pageidavimu įteikė prieš metus. Kadangi jau aštunti metai laukiu sprendimo ir iki šiol neturėjau galimybės jo gauti, esu priverstas dar kartą dėl to kreiptis į J[ūsų] K[unigaikštiškąją] M[alonę]. Todėl nuolankiausiai prašyčiau J[ūsų] K[unigaikštiškąją] M[alonę] teiktis maloningai pareikšti, ką Jos malonybė sumanė daryti su šiuo didžiai reikalingu veikalu ir mano nuoširdžiu, sunkiu darbu. Jei J[ūsų] K[unigaikštiškoji] M[alonė] galvoja veikalui duoti eigą, tai esu pasirengęs perduoti ir kitas visas Senojo ir Naujojo testamento knygas J[ūsų] K[unigaikštiškajai] M[alonei]. Betgi jei tasai mano darbas būtų palaikytas netinkamu, tai dar kartą prašyčiau J[ūsų] K[unigaikštiškąją] M[alonę] teiktis maloningai liepti man grąžinti perduotąją biblijos dalį, būtent 5 Mozės knygas, kad tuo visas opusas liktų neišskaidytas. Laukiu maloningo J[ūsų] K[unigaikštiškosios] M[alonės] atsakymo tuo reikalu.

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] M[alonės]
nuolankus tarnas Johanes Bretkius,
lietuvių pamokslininkas
Karaliaučiuje.

XIV

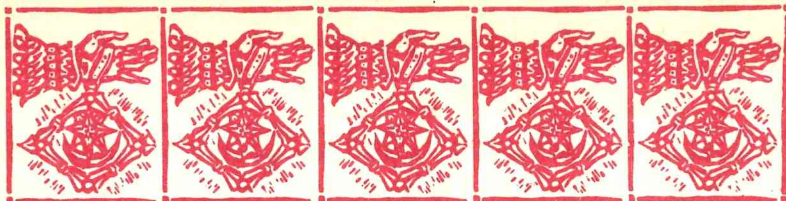

viesusis, kilnusis Kunigaikšti, maloningasis valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] nuolankiai tarnauti visada esu pasirengęs. Maloningasis Kunigaikšti ir Valdove, J[ūsų] K[unigaikštiškai] malonei pageidaujant, savo lietuviškąjį darbą, kurį atlikau, versdamas bibliją, vėl peržiūrėjau ir jį, kiek man tuo metu buvo įmanoma, pataisiau: lietuvių skaitytojas,

tikiuosi, šiuo vertimu dabar bus labiau patenkintas. Betgi šį darbą dėl to, kad aš jį prieš kurį laiką J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] įteikiau ir dedikavau, šiuo laišku nuolankiausiai pristatau jį pripažinti, prašydamas J[ūsų] K[unigaikštiškąją] Š[viesybę] teiktis jį iš manęs maloningai priimti ir mano menką asmenį priglobti savo malone. Bet dėl to, kad aš šį reikalingą darbą su dievo pagalba taip toli, kaip niekas kitas prieš mane, išvariau ir dabar veikiau emeritus miles tapau ir į 40-uosius metus įkopiau, tarnaudamas dievo bažnyčiai šioje garsioje kunigaikštystėje, sakydamas pamokslus ir teikdamas sakramentus, o turėdamas labai menką pragyvenimą, taigi dėl to, kad aš savo gana senyvam amžiui (jis, dėkui dievui, pasiekė 66-uosius metus) beveik nieko negalėjau susitaupyti ir šiuo brangmečiu turiu kęsti vargą, – nuolankiausiai prašyčiau, kaip ir anksčiau esu daręs, J[ūsų] K[unigaikštiškąją] Š[viesybę] teiktis man, vargšui Kristaus tarnui, paskirti davinį, kurį J[ūsų] K[unigaikštiškoji] Š[viesybė] maloningai buvo man skyrusi prieš 11 metų, būtent maloningai duoti man kunigo drabužį, mano ir mano namų šeimininkės pragyvenimui 18 šefelių rugių[7], 10 šefelių miežių[8] ir pridėti apie ketvirtį statinės sviesto[9] ir dvi aštuntines[10] kuro. Už tai, be abejo, gausiai atlygins viešpats dievas. O aš su savo žmona ir vaikais pasiryžę be paliovos maldauti viešpatį dievą, kad jis suteiktų J[ūsų] K[unigaikštiškajai] Š[viesybei] ilgą gyvenimą ir laimingą valdymą.

J[ūsų] K[unigaikštiškosios] Š[viesybės]
nuolankus tarnas, skelbiantis Kristaus evangeliją,
Johan: Bretke, lietuvių pamokslininkas
Karaliaučiuje.

PAAIŠKINIMAI

1. Bendros pastabos

Kadangi „Rinktiniai raštai“, kaip minėta pratarmėje, skiriami mokslo reikalui, juose stengtasi pateikti kiek galint autentiškesnius tekstus. Tačiau tai padaryti ne visada buvo lengva, nes neturėta biblijos rankraščio originalo ir remtasi vien fotokopijomis, kuriose neretai vienos lapo pusės rašmenys yra atsispaudę kitoje lapo pusėje, be to, atskiros teksto vietos neryškios, sunkiai įskaitomos. Daug neaiškumų leidinio rengėjams kėlė tos Bretkūno ar jo korektorių taisytos rankraščio vietos, kuriose dėl taisymų ar išbraukimų susiliejusios atskiros raidės ar raidžių grupės. Pavyzdžiui, dėl susiliejimo dažnai sunku atskirti taisytas raides *a* ir *o*, *i* ir *j* ir kt. Tokiais atvejais kartais tiesiog būdavo neįmanoma nustatyti autentišką teksto lytį, dešifruojant išvengti subjektyvumo. Kai kur fotokopijos nėra apėmusios viso lapo, ypač eilučių galų, todėl tų galų atstatymas irgi yra hipotetiškas.

Bretkūno biblijos vertimo rankraštyje, kaip ir seniausiuose vokiškuose biblijos leidimuose, dar nenurodyti atskirų teksto skyrių skirsneliai (versetai). Tačiau turint galvoje tai, kad mokslo darbuose, cituojant biblijos tekstus, paprastai tie skirsneliai nurodomi, šiame leidinyje jie numeruojami pagal 1637 metų Liuterio biblijos vokiškąjį leidimą. Kai šio leidimo skirsnelių numeracija pradedama ne nuo pirmojo skaitmens, Bretkūno skirsneliai žymimi dvigubais skaitmenimis: pirmasis rodo eilinę numeraciją, o antrasis (skliausteliuose) – tokią, kokia yra 1637 m. leidime. Originalo kolontitulai yra kiek kitokie arba jų ir visai nėra. O čia jie atitinka knygų antraštes.

2. Rašybos, punktuacijos bei transliteracijos dalykai

Nors apskritai leidinyje yra išlaikyta originalo rašyba, tačiau grafika kiek suprastinta, būtent: a) atsisakyta ilgojo *ſ*, kuris ano meto raštuose buvo rašomas žodžio pradžioje ir viduryje (jo vietoje čia visur rašomas *s*); b) atsisakyta lankelio formos diakritinio ženklo, biblijos rankraštyje rašomo ant *u* (*ů*), neturinčio nei fonetinės, nei fonologinės reikšmės ir atsiradusio dėl ano meto vokiečių rašybos įtakos, ir c) atsisakyta pailginto rašmens *ʒ*, kurio vietoje rašomas paprastasis *z*. Tačiau, antra vertus, leidinyje išlaikytas Bretkūno biblijos rankraščiui būdingas nosinių balsių žymėjimas taškais raidės apačioje (*ą*, *ę*, *į*, *ų*). Raidė æ kursyvu žymima *æ*.

Daugeliu atvejų rankraštyje neaišku, ar raidės *k*, *p* žodžio pradžioje yra didžiosios ar mažosios. Todėl leidinyje paliktas įtikimesnis variantas. Tačiau didžiosios *J* ir *I* dėl jų panašumo grafiškai nediferencijuojamos: visur rašoma didžioji *J* (pvz.: *Jr*, *Jsch*...), nes toks rašymas buvo būdingas ne tik ano meto rankraščiams, bet ir spaudiniams. Taip pat kartais neaišku, ar ant *u* yra parašytas lankelis (*ŭ*) ar rutuliukas (*ů*), žymintis dvibalsį *uo* (kai tas rutuliukas ne visai apskritas). Tokiais atvejais leidinyje atsižvelgiama į tų pačių lyčių rašymo reguliarumą. Bet rutuliukas paliekamas ten, kur jis yra labai aiškus.

Daugiur yra kilę neaiškumų, ar koks nors žodis rankraštyje parašytas drauge ar skyrium (ypač dažnai pasitaiko neaiškių priešdėlių rašymo atvejų priešdėliniuose veiksmažodžiuose). Šitokiais atvejais leidinyje pateiktas įtikimesnis variantas. Jeigu rankraščio tekste ar glosose praleista kokia nors raidė ar raidžių grupė, taip pat jeigu rankraščio fotokopijoje neryški ar visai „nukąsta" žodžio dalis eilutės gale, tokiais atvejais praleistos raidės ar žodžio dalys atstatomos ir įrašomos laužtiniuose skliaustuose ([ ]). Dešifruojamos ir tekste pasitaikiusios abreviatūros (brūkšnelis ant balsės, žymintis išleistą po jos einančią *m* ar *n*, pvz., *tāpa* — *tampą*, *idāt* — *idant* ir pan., ženklas ꝯ, kuriuo trumpinama galūnė *-us*, pvz., *sparnꝯ* — *sparnus*, ženklai *p̄*=*prae-*, *pre-*; &=*et*, kuriais žymimi lotyniški, o kartais ir lietuviški žodžiai, dažniausiai priešdėliai, ir kt.)*. Palikti neiššifruoti tik šie neaiškios reikšmės *D*, *ſʒ*, ρ. Manytume, jie pagal kontekstą galėtų reikšti: *D*= lot. delere „išbraukti"; *ſʒ*=szwelk „žiūrėk"; ρ=„taip pat, kaip ir anksčiau".

Skyrybos (punktuacijos) ženklų forma leidinyje išlaikyta tokia, kokia ji yra originale (fotokopijoje), išskyrus klaustuką, kuris pateikiamas dabartinės formos ženklu, ir laužtinius pusskliausčius (⌊ ⌉), kurie čia pakeičiami stogelio formos skliausteliais (pvz., ⌊ *tilda* ⌉→⟨*tilda*⟩). Išlaikyta taip pat originalo skyrybos ženklų vartosena, nors ji gerokai skiriasi nuo dabartinės.

3. Išnašos

Leidinyje skelbiamų Bretkūno rankraščio tekstų išnašose nurodyti visi vertėjo ir korektorių kalbiniai bei stilistiniai taisymai ir šiaip įvairios pastabos. Kadangi be rankraščio originalo pagal fotokopijas nustatyti atskirų taisymų autorius (net ir turint po ranka V. Falkenhano iššifruotos korektorių rašysenos pavyzdžių) buvo sunku, kartais net ir visiškai neįmanoma, išnašose tenkintasi tiktai nurodymu, kas ir kaip taisyta. Būtent tam tikromis santrumpomis (žr. šių paaiškinimų gale pridėtą jų sąrašą) išnašose pažymėta: a) išbraukti, pabraukti atskiri žodžiai, žodžių dalys, žodžių junginiai, sakiniai, b) tekste ar paraštėse prirašyti atskiri žodžiai, posakiai, c) įterpti gramatiniu atžvilgiu reikšmingesni žodžiai bei žodžių junginiai. Išnašose nenurodytos tik aiškios korektūros klaidos, kurios ištaisytos pačiame tekste, be to, dažni minkštinamojo ženklo *i* išbraukimai po *g*, *k*, nes tai būtų labai padidinę išnašų kiekį.

Leidinio tekste pateikiamas galutinis taisymų variantas. Pavyzdžiui, kai originalo fotokopijoje kuris nors žodis, žodžio dalis ar žodžių junginys išbrauktas ir

* Dešifruojant abreviatūras, remiamasi A. Kapelio (Cappelli) veikalu „Lexicon abbreviaturarum...". Leipzig, 1928.

jo vietoj viršuje ar paraštėje įrašytas kitas atitikmuo, tekste paliekamas tas įrašytasis. Bet kai originale kuris nors žodis ar žodžių junginys tik pabrauktas, o jo viršuje ar paraštėje nurodytas vienas ar keli atitikmenys (taigi kai galutinis variantas neaiškus), tada tekste paliekamas pabrauktasis žodis ar žodžių junginys. Paliekami tekste ir tie variantai, kurie originale kaip tam tikri sinonimai įrašyti laužtiniuose pusskliausčiuose. Tačiau jeigu pabrauktieji arba nepabrauktieji žodžiai ar žodžių junginiai su išbrauktaisiais sudaro vieną sintaksinę konstrukciją (pvz., šalutinį sakinį, išskirtinę sakinio dalį ir pan.), tada pabrauktieji laikomi tolygiais išbrauktiesiems ir išnašose nurodoma, kuri konstrukcija iš kurios taisyta. Pavyzdžiui, junginio *esti prassideiens* (Job. III, 3) pabraukta *esti*, o vietoj išbraukto *-iens* viršuje parašyta *ia*, tai tokiu atveju leidinio tekste rašoma *prassideia*, o išnašoje: taisyta iš *esti prassideiens*, nenurodant, kas buvo pabraukta ar išbraukta.
Tais atvejais, kai Bretkūno rankraštyje išbrauktojo žodžio ar žodžių junginio vietoje nepateiktas atitikmuo, lenktiniuose skliausteliuose rašomas daugtaškis, o išnašose nurodomas išbrauktasis žodis, žodžių junginys ar sakinys, jeigu jis iššifruotas. Neiššifruoti išbrauktieji žodžiai ar posakiai išnašose pažymėti santrumpa *nsk*.

Pagaliau tais atvejais, kai rankraštyje žodis, žodžio dalis ar žodžių junginys nei pabrauktas, nei išbrauktas, bet pažymėtas (arba ir nepažymėtas) tam tikru ženkleliu, o paraštėje ar viršuje pateiktas to žodžio, žodžio dalies ar žodžių junginio vienas ar keli atitikmenys, leidinyje pagrindine laikoma teksto (ne paraštėje ar viršuje įrašytoji) lytis. Paraštėje ar viršuje pateiktosios lytys (variantai) išnašose pažymėti santrumpa *var*. Prie abejotinai iššifruotų Bretkūno rankraščio lyčių dedamas klaustukas.

4. Komentarai

Rankraščio komentaruose aiškinamos sunkiau suprantamos (dažniausiai verstinės) konstrukcijos, ir prie jų paprastai nurodomas 1549 m. Liuterio biblijos leidimo vokiškasis atitikmuo, padedantis suprasti konstrukcijos prasmę, o kartais ir kilmę (kur ne kur tuo tikslu pateiktas ir Vulgatos atitikmuo). Vokiškųjų atitikmenų rašyba sudabartinta, o kalba, išskyrus sintaksę ir leksiką, transponuota į dabartinę.

Komentaruose nurodomos ir nelabai aiškios korektūros klaidos ar abejotinos gramatinės formos. Be to, juose pateikiamos išverstos į lietuvių kalbą lotyniškai įrašytos Bretkūno vertimo paraštėse įvairios pastabos.

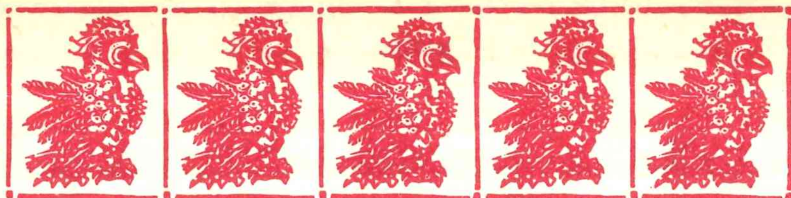
Tekstuose minimos realijos ir daugelis tikrinių vardų, išskyrus tuos, be kurių būtų sunku suprasti atskirų tekstų turinį, komentaruose neaiškinami: tai išplėstų leidinį. Tačiau vertimo paraštėse paminėti kai kurie ano meto raštų autoriai trumpai apibūdinami.
Išnašose ir paaiškinimuose vartojamos šios santrumpos:

g. — galūnė, galūnėje
germ. — germanizmas
gr. — graikiškas, graikų kalba
hebr. — hebraiškas, hebrajų kalba
hibr. — hibridas
išbr. — išbraukta
išn. — išnaša
įtrp. — įterpinys, įterpta
kl. — klaida
kor. — korektūra, korektūros
lot. — lotyniškas, lotynų kalba
nsk. — neišskaitoma
pabr. — pabraukta
pr. — prūsiškai, prūsų kalba
prir. — prirašyta

prk.	– perkeltine reikšme	v.	– viršuje	ž.	– žodis		
pršt.	– paraštėje	var.	– variantas	(?)	– abejojama		
sl.	– slavybė	vert.	– vertinys	(...)	– rankraštyje išbraukta		
tais.	– taisyta	vt.	– vietoje				

Kiekvienos biblijos dalies pavadinimo ir kt. santrumpos yra tokios pat kaip ir didžiajame Lietuvių kalbos žodyne, išskyrus **Gg.** (=Giesmių giesmė) ir **Klb.** (= Saliamono kalbesiai, arba Patarlių knyga): tame žodyne jos žymimos **GG** ir **Pat.**

Tekstų KOMENTARAI

Prūsų krašto KRONIKA

Sūduvių dievai

ai kurie Kronikoje nurodyti sūduvių (t. y. prūsų) dievų pavadinimai savo forma skiriasi nuo ankstesniuose istoriniuose šaltiniuose užfiksuotų (plg. Топоров В. Н. Заметки по балтийской мифологии. – Балто-славянский сборник. М., 1972, с. 291–293). Šiame leidinyje pateikiamos sulietuvintos pavadinimų formos ir šalimais, skliausteliuose, – tokios, kokios randamos J. Bretkūno tekste. Lietuvinant pavadinimus, remtasi K. Būgos etimologiniais jų aiškinimais (žr. Būga K. Rinktiniai raštai. – V., 1958–1962, t. 1–3) ir atsižvelgta į prūsų–lietuvių garsų atitikmenis. Tačiau vieno kito pavadinimo lietuviškosios formos atstatymas yra problemiškas, reikalaujantis dar specialių lingvistinių tyrinėjimų.

Apie sūduvių kunigus

Sūduvių (= prūsų] kunigai Kronikos tekste nevienodai vadinami: vienur *Wurßkaÿtten*, kitur – *Warschkaytten*. Kadangi tekste daugiau atvejų su *š* (*sch*) prieš *k* (vienas iš trijų), čia atstatyta forma *vurškaitis* (*vurš-* palikta dėl to, kad tokia šio žodžio pradžia randama kituose šaltiniuose).

Sūduvių šventės

Melecijus (=Maleckis Janas, 1482–1567) – lenkų raštijos darbininkas, prūsų krašto istorikas. Čia turėta galvoje jo (bene 1563 m.?) išleista knygelė „Tikras Sambijos sūduvių ir jų ožio pašventimo bei apeigų aprašymas“ („Wahrhaftige Beschreibung der Sudawen auf Samland, samt ihren Bock heiligen, und Ceremonien“).

Antros knigos MOSESCHAVS*

(Mozės antrosios knygos)

III

16. (išn.). *vide Lyram*: žiūrėk Lyrą (Mikalojus iš Lyros (gim. 1270) buvo Paryžiaus universiteto profesorius, aiškinęs bibliją, remdamasis hebrajų ir lotynų kalbų tekstais).

IV

25. *Krauių Jaunikis*: kruvinas sužieduotinis (pagal žydų papročius Zipora, Mozės žmona, buvo priversta apipjaustyti savo sūnų, todėl taip savo vyrą ir pavadino).

VIII

9. *Turekes tu garbę pirm manens, ir uszmeskem* (= užmesk man) *czesą*: Suteikiu tau garbę pirmam paskirti man laiką (Habe du die Ehre vor mir und bestimme mir, wann...).
23. *Jschgelbeghimą pastatjsiu tarp mana ir tawa Szmonių*: Išgelbėsiu savuosius žmones iš tavųjų (ich will Erlösung setzen zwischen meinem und deinem Volk).

IX

5. *uszmete raką*: paskyrė laiką (bestimmte eine Zeit).
14. *Jei nenori schů kartu wissus mana wargus ant tawęs paties mana siuncziamus*: Jei nenori, kad šiuo kartu siųsčiau tau pačiam visas nelaimes (Jch will anders diesmal alle meine Plagen über dich selbst senden).
29. *Rankas mana ischplatinsiu*: Rankas savo ištiesiu (will ich meine Hände ausbreiten).

X

11. *ischstumpti* – turėtų būti *ischstumti*.

Mozė (hebr. *Mošeh*) – pagal biblinius padavimus izraelitų genčių vadas bei pranašas (XIII a. p. m. e.?), dievo pašauktas išgelbėti izraelitus iš Egipto faraonų vergijos. Jam esą dievas įteikęs Sinojaus kalne „10 įsakymų“ (dekalogą), surašytų akmeninėse plokštėse. Mozei yra priskiriamos ir 5 biblijos knygos, nors tyrinėjimai rodo, kad jos priklauso vėlesniam laikotarpiui (IX – VII a. p. m. e.).

XI

8. *po tawim ira*: tau pavaldūs (unter dir ist).

XII

11. *Pono Passah*: (hebr. *pesach* „pėrėjimas“) dievo perėjimo (per Egiptą), arba Velykų, šventė. *Passah* – reiškė dar ir šios šventės metu valgomą avinėlį.
16. *Tiktai kas ant Strowos pareitis delei wissakiu Duschų*: Tiktai kas priklauso valgyti kiekvienam (Ohne was zur Speise gehört für allerlei Seelen).
17. *Bei nepameskite buda neraugintos Dûnos*: Visada vartokite tik neraugintą duoną (Und haltet das ungesäuerte Brot).
21. *papiaukite Passah*: papjaukite šventės avinėlį (žr. XII, 11).
23. *Nuszawintoio nedûs eiti iusų Namosą ant ischgaischinimo*: Žudytojo neleis įeiti į jūsų namus žudyti (wird den Verderber nicht in eure Häuser kommen lassen zu plagen).
46. *Jr newieno kaulo ant io nesulauszikite*: Ir nė vieno jo kaulo nesulaužykite (Und sollt kein Bein an ihm zerbrechen).

XIII

2. *kuris wissoke Motiną atwer*: kurį kiekviena motina pagimdo (*die allerlei Mutter bricht*).
4. *Menesije Abib*: pirmajame metų mėnesyje (hebr. *Abib* „prinokusios varpos“).
10. *Todel laikik* (...) *schitą buda sawa czesu kosznąmætą*: Todėl šitaip elkis tuo pačiu laiku kiekvienais metais (Darum halte diese Weise zu seiner Zeit jährlich).
20. *pirm pas Pustine*: prieš dykumą (*vorn an der Wüste*).

XIV

8. *buwa per aukschtą ranką ischeie*: buvo išėję stiprios rankos vedami (waren durch eine hohe Hand ausgegangen).

XX

2. *isch Namų sluszbos ischwædziau*: iš nelaisvės išvedžiau, t. y. išgelbėjau (aus dem Diensthause geführt habe; eduxi de domo servitutis).
5. *kursai paieschka Tiewų piktenjbę ant waiku*: kuris atkeršija už tėvų piktybes vaikams (der da heimsucht der Väter Missetat an den Kindern).

XXI

4. *testow Mote ir waikai io Pono sawa*: tebūnie žmona ir vaikai pono nuosavybė (soll das Weib und die Kinder seines Herrn sein).
6. *po akim Deiwiu*: pas dievus, t. y. teisėjus (taip buvo vadinami teisėjai, nes jie dievo vietoje pagal dievo įstatymus teisę) (vor die Götter; ad deos).

9. *te dara ghis iei Dukteres Tiesą*: turi su ja elgtis kaip su dukterimi (soll er Tochterrecht an ihr tun).
10. *iei ant Strowos... ne tur iei nutraukti*: maisto... jai neprivalo nutraukti (soll er ihr an ihrem Futter nicht abbrechen).
14. *ieib butų gadintas*: kad būtų nužudytas (daß man ihn töte; ut moriatur).

XXII

2. *iam Krauių Tiesa tenenusudij*: neturi būti mirtimi baudžiamas (so soll man kein Blutgericht über jenen lassen gehen).
5. *kaip iog isch io Pækus Kriwida padaris*: juo labiau jeigu jo galvijas žalos padarys (daß er sein Vieh läßt Schaden tun).
8. *po akim Deiwų* — žr. XXI, 6.
14. *Ponui io ne priesant*: ponui čia pat nesant (daß sein Herr nicht dabei ist).
15. *prijra*: čia pat yra (dabei ist).
28. *Deiwiems tu nekeik*: deivių, t. y. teisėjų, tu nekeik (žr. XXI, 6).
29. *Tawa Pilnjbe ir Ascharas neusztrukink*: prk. Savo vaisių ir skysčių neužtruk atiduoti (Deine Fülle und Tränen sollst du nicht verziehen). („Pilnybe" buvo vadinama kietųjų vaisių, paprastai grūdų, o „ašaromis" — skysčių, t. y. vyno ir aliejaus, duoklė).

XXXV

5. *Důket Ponvi tarp sawens Pakelemą affierą* (Hebopfer): duokite dievui patys kilnojamąją auką (tai tokia auka, kai aukojamas dalykas turėjo būti kilnojamas į dešinę ir į kairę, aukštyn ir žemyn, prašant dievą kokios malonės).
11. *Tabernakulą su io Liudimu*: šventyklą su dieviškais nurodymais (Wohnung mit ihrer Hütte). *Tabernakulas* — tai maža palapinės pavidalo kilnojamoji šventykla. Joje buvo laikomas liudijimas, arba „dieviški nurodymai", t. y. skrynia su akmeninėmis plokštėmis, kuriose buvo įrašytas dekalogas, ir kt. Hebraiškai toji šventykla buvo įvairiai vadinama, todėl ir Bretkūno vertime randame įvairių jos pavadinimų: „gyvenimas", „šėtras", „tabernakulas surinkimo", „tabernakulas liudijimo".
12. *Malones Kreslą*: malonės sostą (Gnadenstuhl, arba Gnadendeckel; propitiatorium). Tai auksinis skrynios dangtis, ant kurio buvo aukojamos aukos ir prašomas dievas kokių malonių.
13. *Weidokepalus* — pašvęstus duonos kepalus, dedamus šventykloje ant auksinio stalo (die Schaubrote; panes propositiones).
17. *Apkabą dimsties* — prieangio užuolaidą (Den Umhang des Vorhofs).
22. *ant Kilnoghimo Ponui* — dievo kilnojamajai aukai (žr. XXXV, 5).
34. *ghis iam io schirdi pamoke*: jis (dievas) jo (Bezaleelo) širdį palenkė (hat ihm sein Herz unterweiset).

XXXVI

6. *idant schauktų pra Abasą*: kad paskelbtų stovykloje (daß man rufen ließ durchs Lager).
8. *Cherubinus* — žr. Ps. XVIII, 11.
14. *Giwenimui ant Tabernakulo*: šventyklos viršui (zur Hütte über die Wohnung).

Treczios knigos MOSESCHAUS

(Mozės treciosios knygos)

XI

14 (13 išn.). *Haliæoetus, aquilæ gens...* : Peslys, erelių giminės, kurį vadina jūriniu, didelis ir plėšrus. Žiūrėk Pelikaną, kuris sako: Grobuonis, mintantis dvėsenomis, svetimais syvais(?), pasibjaurėtinas ir kenksmingas paukštis; jų priskaičiuojama keletas rūšių. (Pelikanas Konradas (g. 1478) – Ciuricho hebrajų kalbos profesorius, parašęs hebrajų kalbos gramatiką (1504). Jo rašytais biblijos komentarais naudojosi ir J. Bretkūnas).
20. *testow iumus baidiklas*: tebūnie jums bjaurūs (das soll euch Scheu sein).
22. *Arbe, Selaam, Hargol, Hagab* – hebraiški tokių vabzdžių (skėrių) pavadinimai;
(išn.) *Vide Lutheri Marginalia*: Žiūrėk Liuterio pastabas.
30. (išn.). *Vide Pellicanum...Polonus...*: Žiūrėk Pelikaną... Lenkiškai verčiama Salamandra.
34. *gerimasis* = geriamasis.

XII

4. *Krauiosa czistighimo sawa*: kol nenustos kraujuoti ir neišsivalys (im Blut ihrer Reinigung).
9. *iei Ranka ios nepagales Awį*: jei ji neišgalės paaukoti avies (Vermag aber ihre Hand nicht ein Schaf).

XIII

2. *kaip kada noretų Raupsai pastoti*: tartum norėtų raupsai rastis (als wollte ein Aussatz werden).

19. *nęko balto issimes*: kažkas balta įsimes (etwas weiß auffährt).

46. *tur Lauke Abaso buti*: turi būti už stovyklos ribų (soll außer dem Lager sein).

55. *kaip Plebonas weisdes, Pisches kuri masgotas. Pischę ne persimainusę po io akim*: kai klebonas matys, kad jo stebima dėmė nepakito po to, kai ji buvo nuplauta (wenn der Priester sehen wird, nachdem das Mal gewaschen ist, daß das Mal nicht verwandelt ist vor seinen Augen).

58. *ir Szenklą isch sawens isch leida*: ir žymės (raupsų dėmės) nebeliko (und das Mal von ihm gelassen hat).

XIV

10. *Log* – logas, t. y. nedidelis skysčių saikas (maždaug 0,6 litro).
12. *Nussideghimo affiera*: kaltės auka, t. y. auka už nusikaltimus (Schuldopfer).
13. *Grieko affiera*: nuodėmės auka, t. y. auka už nuodėmę (Sündopfer).

14. *tur imti isch krauių Nussideghimo affieros*: turi imti kaltės aukai papjauto gyvulio ar paukščio kraujo (soll des Bluts nehmen vom Schuldopfer).
19. *Jschczistitoghį sudairinti delei io neczistibes*: apvalytąjį sutaikinti (su dievu) dėl nusikaltimų (den Gereinigten versöhnen seiner Unreinigkeit halber).
21. *ant Kilnoghimo*: kilnojamajai aukai (žr. II Moz. XXXV, 5).
30. *kaip io ranka galleia nupelniti*: kiek jis išgalėjo (wie seine Hand hat mögen erwerben).

XV

2. *ant sawa Kuno pludima turins*: turintis poliucijas.
17. *wandeimi* – kitur rašoma *wandemi*.

XVI

2. *ing widutinnę Schwentibe*: į šventovės vidurį (in das inwendige Heiligtum).
3. *Bet thů tur ieiti. Jaunu Jaucziu ant Grieko affieros, ir su Awinu ant Sudeginoghimos affieros*: Bet įeidamas jis turi paaukoti jauną jautį nuodėmės aukai ir aviną deginamajai aukai (Sondern damit soll er hinein gehen: mit einem jungen Farren zum Sündopfer und mit einem Widder zum Brandopfer).
8. *wiena burtą Ponvi, bei antrą liůsam Awinui*: vienas burtas turėjo lemti, kad auka skiriama dievui, o antras – kad avinas turi būti paleistas.
17. *Giwenime Ludimo*: šventovėje (in der Hütte des Stifts; in tabernaculo); *iam ineit* (kor. kl.?)=*inent*.
18. *ant Altoriaus raggų*: ant tam tikrų altoriaus rago pavidalo papuošimų.
32. *kurio rankas ira papilditas*: kurio rankos yra skirtos (des Hand man gefüllt hat).

XVII

4. *Kraujo bus kaltas*: privalo kraujo bausmės (soll des Bluts schuldig sein).
16. *sawa Nussideghimo kaltas bus*: bus nusikaltęs (soll er seiner Missetat schuldig sein).

KNIGOS SVDZIŲ*

(Teisėjų knygos)

XIII

5. *kurem barschkutjs neuszeis ant io galwos*: kurio galvos nelies joks skustuvas, t. y. kuriam bus negalima kirptis plaukų (dem kein Schermesser soll aufs Haupt kommen).

* *Teisėjų* knygos – tai kelių epochų legendų rinkinys, kur atsispindi XII a. p. m. e. istoriniai faktai, kai žydų tauta dar neturėjo centralizuotos valdžios. Užpuolus priešams ar gresiant šiaip kokiam

22. Užsak. Nr. 424

7. *nog kuno augiwes*: nuo gimimo dienos.
14. *kas isch winoschaknes ateit*: kas iš vynmedžio gaunama (das aus dem Weinstock kommt).
20. *aucstiniu* – turėtų būti *aukschtiniu.*

XIV

16. *uszdawe* – turėtų būti *uszdawei.*
19. *Jr ghis pakirscha sawame narse*: Ir jis labai įniršo (Und ergrimmte in seinem Zorn).

XV

1. *atlanke Aszelliu*: aplankė su oželiu, t. y. aplankydamas atsivedė dovanų oželį (besuchte mit einem Ziegenböcklein).
2. *tawam prieteliau* = *tawam prieteliu* arba *prieteliui.*
18. *ir* [turriu] *rankosų neappiaustitų tapti*: ir turiu pakliūti į neapipjaustytųjų, t. y. filistų, rankas (muß ich... in der Unbeschnittenen Hände fallen).

XVI

14. *Samsone* = *Simsone.*
15. *Kadange* = *Kadangi.*
20. *pubudens* = *pabudens.*
27. *kaip tris tukstantis*: apie tris tūkstančius (bei dreitausend).

KNIGOS RVTH*

(Rutos knygos)

I

Rankraštyje data yra užrašyta šitaip: *A° ρ89.8.Octob*: [ρ – „kaip ir anksčiau“ (?), taigi, 1589 metais].
13. *Pono ranka ant manęs ischęija* <*pasiunkeia*> : dievo ranka prislėgė mane (des Herrn Hand ist über mich ausgegangen);
(išn.). *Deus afflixit me*: Dievas prislėgė mane.

pavojui, būdavo renkami ar patys iškildavo kaip „dievo pašaukti“ gelbėti izraelitus tam tikri vadai, vadinami teisėjais. Pavojui praėjus, jie netekdavo valdžios, bet ir vėliau būdavo visų gerbiami. Vienas tokių teisėjų šiose knygose yra parodytas ir Simsonas, arba Samsonas (hebr. *Šimšon*). Legendoje apie Simsoną ir apie jo nepaprastą jėgą (pvz., kaip jis plikomis rankomis perplėšęs liūtą ir kt.) atsispindi ir istoriniai to amžiaus įvykiai (žydų kovos su filistais).

* *Rutos* knygos – tai didaktinio turinio žydų

II

11. *atsitraukei Szmoniumpi*: atėjai pas žmones (bist zu einem Volk gezogen).
17. *buwa kaip Epha męts Mieszų*: buvo apie efą miežių (hebr. efa – toks tūrio matas, apie 40 l).

III

13. *Giwas Ponas* – toks priesaikos priežodis, atitinkantis maždaug *dievaži* (So wahr der Herr lebt).
18. *ikki schę dieną atlikkens*: kol šiandien neatliks (er bringe es denn heute zum Ende).

IV

1. *ing Wartus* – žr. Job. XXXI, 21.
5. *idant Numirusiamuiem Wardą prikeltumbei ant io Tewonistes*: kad mirusiojo (Rutos vyro) vardą išlaikytumei jo paveldėjimo daliai (daß du dem Verstorbenen einen Namen erweckest auf sein Erbteil).
7. *Schitas buwa liudimas pawelimo Jsraele*: tokia buvo izraelitams būdinga teisių perleidimo forma (Das war das Zeugnis in Jsrael).
11. *tedara Moterischkę ing tawa Namus atencząią, Kaip Rahel ir Lea* (toks linkėjimas jaunavedžiams): tepadaro tą moterį, kuri ateina į tavo namus, tokią, kaip Rahelė ir Leja (Jokūbo žmonos, pagimdžiusios Jokūbui daug vaikų).
14. *nedawe taw nustokti Tewoinies*: neleido tau pritrūkti įpėdinio (dir nicht hat lassen abgehen einen Erben).

KNIGOS HIOBO*

(Jobo knygos)

5. *affierawoia Deginoimą affierą, pagal ių wissų skaitlių*: aukojo deginamąją auką už kiekvieną iš jų (opferte Brandopfer, nach ihrer aller Zahl).
11. *ne szegnos... Weidana*: ar neatsižadės tavęs (wird... ins Angesicht segnen).
17. *Chaldeiei* – chaldėjai, tokia semitų gentis, žinoma apie XX a. p. m. e. Jie buvo babiloniečių kaimynai, vėliau visiškai su jais asimiliavęsi.

žemdirbių šeimos idilija. Tyrinėtojų nuomone, knygos parašytos X a. p. m. e., norint parodyti pagirtiną II žydų karaliaus Dovydo šeimos kilmę. Ruta – moabitė (moabitai – semitų giminės tauta), su savo anyta izraelite atvykusi į anytos tėviškę, ano meto žydų papročiu (mirusio brolio bevaikę pačią turįs vesti kitas brolis ar giminaitis) išteka už izraelito Boazo ir tampa Dovydo prosenele. Knygose randamos etnografinės pastabos vertingos istorinei ano meto aplinkai pažinti.

* *Jobas* – biblinis šventuolis, kenčiąs fizines ir moralines kančias ir skelbiąs nesipriešinimo likimui, kurį skiriąs žmogui dievas, idėjas. Manoma, kad Jobo knygos vieno ar kelių autorių buvusios parašytos apie VI–V a. p. m. e.

II

7. *Sathas* – *Sathanas,* šėtonas.

8. *sedeia Pelinosą*: sėdėjo pelenuose (taip elgdavosi ano meto papročiu visi ištikti kokios nors bėdos ar liūdėdami).

III

8. *Leuiathaną* – Leviataną, t. y. tam tikrą legendinę jūros pabaisą, panašią į milžinišką krokodilą ir galinčią apkerėti laivus, plaukiančius jūra.

10. *ne uszrakinna Wartų mana Kuno*: leido man gimti (nicht verschlossen hat die Tür meines Leibs).

14. *Rodnais Ponais* – patarėjais (Ratsherren).

16. *nenunokens bernelis* – nelaiku gimęs vaikelis, nelaikšis.

22. *Duobę gauna*: kapą gauna, t. y. miršta.

V

8. *ape ghį wartosiu*: dėl jo tarsiuos (ich will... von ihm handeln).

13. *perkreiptuių Rotą*: neteisiųjų patarimą.

14. *czupotų Pietumis*: graibytųsi, t. y. eitų apgraibomis, vidudienį (tappen im Mittag).

VI

19. *Thema* – toks Arabijos miesto pavadinimas.

28. *sussimeliosios*: susimeluosiu, t. y. melagis būsiu.

VII

1. *pra dieną dirbanczoio*: padienio darbininko (eines Tagelöhners).

VIII

15. *nussitik ant sawa Namų*: pasitiki savo namais (Er verläßt sich auf sein Haus).

IX

6. *Ghis isswer*: Jis išjudina (Er wägt).

9. *Sietą ir Szwaisdes pietumpi*: sietyną ir žvaigždes pietų pusėje (die Glucke und die Sterne gegen Mittag).

15. *bet tiesos sawa turecziau iam melsties*: bet turėčiau jį maldauti savo tiesos (sondern ich müßte um mein Recht flehen).

33. *Nera tarp musu Skirtoio*: Nėra tokio, kuris mus išskirtų (Es ist unter uns kein Schiedsmann).

X

1. *esch sawa skundimą sawip skunsius*: aš sau pačiam apsiskųsiu (ich will meiner Klage bei mir gehen lassen).
13. *paslepti* (kor. kl.?) = *paslepi*.
17. *darai tawa rustibes daugia ant manens*: labai rūstinies ant manęs (und machst deines Zorns viel auf mich).
18. *dawei mane isch Sziwato Augiwes ischeiti*: leidai man užgimti (hast du mich aus Mutterleib kommen lassen).

XI

18. *su pakaiumi dûbę ischkaktumbei*: ramiai į kapą nueitumei (würdest mit Ruhe ins Grab kommen).
20. (išn.). *Spes illorum erit vanissima*: *quod dicitur*: Jų viltis bus visiškai tuščia, nes sakoma.

XII

16. *Jo ira Kleioiensis, ir ischwędansis*: Jo yra ir tas, kas klysta, ir tas, kas suvedžioja (Sein ist der da irrt, und der da verführt).
18. *apiûs Jûsta ių strįnas*: prk. padaro juos vergus (gürtet mit einem Gurt ihre Lenden).
19. *Ghis wæda Plebonus kaip pleschimmą, ir dûst ne ischtaisiti Twirtiemus*: Jis veda klebonus kaip grobį ir neleidžia atsitiesti tvirtiesiems (Er führt die Priester wie einen Raub und läßt es fehlen den Festen).

XIII

7. *norit Diewą ischkalbeti per netiesą, ir po io akim klastiti?*: norite dievą ginti su neteisybe ir jo akyse daryti klastą? (Wollt ihr Gott verteidigen mit Unrecht und für ihn List brauchen?).

XIV

5. *Ghis tur sawa raką uszmestą*: Jis turi nustatytą laiką (Er hat seine bestimmte Zeit).
13. *uszmestumbei man Mietą, kaip manens atmintumbei*: nustatytum man laiką, kada mane atsimintum (setztest mir ein Ziel, daß du an mich denkst).
15. *ne rodzitumbei darbus tawa rankų patremti*: malonėtumei savo rankų darbų neatmesti (wollest das Werk deiner Hände nicht ausschlagen).
16. *Elle ne rodzik insidaboti mana griekų*: Bet malonėk nekreipti dėmesio į mano nuodėmes (Aber du wolltest ja nicht Acht haben auf meine Sünden).
19. *nuplauk* – turėtų būti *nuplaun*.

XV

13. *Kodelei statos tawa duma*: Kodėl priešinasi tavo mintys.
20. *saamszo* – turėtų būti *sawa amszo* (die Zahl seiner Jahre). Skiemuo *sa-* yra

eilutės gale su kėlimo ženklu, o skiemuo -*wa* greičiausiai pamirštas perkelti į kitą eilutę.
30. *per Dwassę sawa Burnos ghį suwalgis*: savo burnos kvapu jį suės, t. y. jis bus sunaikintas (wird... durch den Odem ihres Mundes ihn wegfressen).

XVI

10. *Anis wissą sawa Norą ischpilde ant manes*: Jie visą savo apmaudą išgiežė ant manęs (Sie haben ihren Mut miteinander an mir gekühlt).
12. *Ghis mane Kaklu sugrebęs sudausze, ir mane pastate mietu*: Jis mane už gerklės sugriebęs sumušė ir pastatė mane kaip mietą (taikinį) (Er hat mich beim Hals genommen und zugestoßen, und hat mich ihm zum Ziel aufgerichtet).

XVII

6. *Ghis mane Kalbesiui tarp Szmonių padare*: Jis mane padarė tarp žmonių pajuokos objektu (Er hat mich zum Sprichwort unter den Leuten gesetzt).
15. *kas adbaias mana Nůdeios?*: kas atsižvelgia į mano viltį? (wer achtet mein Hoffen?).

XIX

16. *esch io turreia melsties sawa burna*: aš pats turėjau jį maldauti (ich mußte ihm flehen mit eigenem Munde).
17. *turriu melsties waikų mana Sziwato*: turiu maldauti savo paties vaikų (Jch muß flehen Kindern meines Leibes).
18. *Kada esch priesch ios statausi*: Kada aš jiems prieštarauju (Wenn ich mich wider sie setze).
27. *Mana Jnschczes pagæda mana Sterbleie*: Mano inkstai pagedo manyje (Meine Nieren sind verzehrt in meinem Schoß). (Inkstai tada buvo laikomi giliausių jausmų buveine, kaip mūsų laikais širdis).
29. *Kardas ira rustibe ant Nussideghimo*: nusidėjimas baudžiamas kardu (das Schwert ist der Zorn über die Missetat).

XX

10. *duos Rupestį Algąna*: atsimokės nemalonumu (wird ihm Mühe zu Lohn geben).
12. *ghis ie neischpildis*: jis (piktasis) jos (piktybės) neišsaugos.
14. *ing Tulszę giwatos*: į gyvatės tulžį (in Ottergalle).
19. *prastoia Vbagą*: apleido elgetą (hat... verlassen den Armen).
23. *Ghis ant io důs nuliti sawa Kową*: Jis (dievas) išlies ant jo (piktojo) savo rūstybę (Er wird über ihn regnen lassen seinen Streit).

XXI

2. *prijmket protą*: klausykitės patarimo (laßt euch raten).
4. *kaip mana umas neapmaudatų*: kad mano nuotaika nepablogėtų (daß mein Mut hierin nicht sollte unwillig sein).

17. *Ghis Sopulius Schirdies ischdalis sawame narse*: Jo širdies skausmai išsisklaidys jo rūstybėje (Er wird Herzeleid austeilen in seinem Zorn).
21. *kas meksise isch io Namų po iû?*: kam patiks jo namai po jo, t. y. kai jo nebebus? (wer wird gefallen haben an seinem Hause nach ihm?).

XXII

16. *ikki neczesu*: be laiko.
23. *Jei prissiwersies Wissogalincziop tada busi budawotas*: Jei kreipsies į visagalį, tada atsigausi (Wirst du dich bekehren zu dem Allmächtigen, so wirst du erbaut werden).
24. (išn.). *Vide Osiandrum*: Žiūrėk Osiandrą (Osiandras Andriejus (g. 1498) – Karaliaučiaus universiteto profesorius, savitai aiškinęs liuteronizmą).
30. *Elle* – ale, bet (aber).

XXIII

2. *mana macis ira silpna delei atsiduseghimo mana*: mano silpnos jėgos negali sulaikyti mano dejonių (meine Macht ist schwach über meinem Seufzen).
3–4. *szinnocziau... kaipo Tiesą pa io akim skunsties, ir burną pilną karoghimo imti*: žinočiau..., kaip tiesą jam išdėstyti ir visiškai suprasti bausmę (ich wüßte ... wie... das Recht vor ihm sollte vorlegen, und den Mund voll Strafe fassen).
11. *laikau io Keli*: laikausi jo kelio (halte seinen Weg).
12. *Nei nuszengiu nog Zokono io Lupų*: Ir nenusižengiu jo nusakytam įstatymui (Und trete nicht von dem Gebot seiner Lippen).

XXIV

3. *imma... uszguldimana*: ima įkaitu.
11. *Alių* (kor. kl.?) – *alieių*.
12. *ių neapwercz*: jų nepražudo (stürzt sie nicht).
14. *kelis Rasbaius*: keliasi galvažudys.
22. *po sawim pawersze*: sau palenkia, pajungia.

XXVI

2. *Ką tu pristowi?*: Prie ko tu prisidedi? (Wem stehst du bei?).
8. *sutaikin Wandeni*: suima vandenį (Er faßt das Wasser zusammen).
13 (išn.). *Lacteam dicunt, quae...* : Vadina Paukščių taku, kuris primena žaltį.

XXVII

5. *Tatai testow toli nog manęs, iumus pritarti*: Aš niekada jums nepritarsiu (Das sei ferne von mir, daß ich euch recht gebe).
13. *Dieuo*=*Diewo*.
20. *Dergana*=dargana (Ungewitter).
23. *bus pluszgeta, ir schwelpes*: plos ir švilps (wird... klappen, und zischen).

XXVIII

3. (išn.). *Hebræus sieht*(?): hebraiškai atrodo(?).
7. (išn.). *...hebræus habet Varia avis alij Mesinis*: ... hebraiškai reiškia įvairius paukščius, kiti (vadina) Mėsinis.
11. *Strowei wandinio draudzama ira*: Vandens srovė yra sulaikoma (Man wehrt dem Strome des Wassers).
16. *isch Ophro*: iš Ofro (toks vietos pavadinimas).
18. *Ramoth ir Gabis*: ramotas ir gabis (tokie brangakmenių pavadinimai).
19. *Topasius*: topazas (toks brangakmenis).

XXIX

4. *Diewa Paslaptines ant mana Budos buwa*: dievo paslaptys gaubė mano namus (Gottes Geheimnis über meiner Hütte war).
25. *ių Darbams noreiau pributi*: prie jų darbų norėjau prisidėti (Wenn ich zu ihrem Geschäft wollte kommen).

XXX

2. *kurie negaleia ateiti Altoriauspi* (leksikos klaida): kurie negalėjo sulaukti senatvės (die nicht zum Alter kommen konnten).
3. *wienturtei*: pavieniui (einsam).
15. *Jschganstis prisch mane staties*: Baimė mane apėmė (Schrecken hat sich gegen mich gekehrt).
21. *Tu man essi permainitas Biauriůiu*: Tu man pasidarei baisus (Du bist mir verwandelt in einen Grausamen).
22. *padesi* – padedi;
sutirpini macnai: visai sugniuždai (zerschmelzest mich kräftiglich).
23. *smertzui atrodisi*: mirčiai atiduosi (wirst mich dem Tod überantworten).

XXXI

21. *regedamas mane Mace turinti wartosu ant Gelbeghimo*: regėdamas, kad galiu vartuose išgelbėti (vartuose vykdavo teismai) (weil ich mich sah im Tor Macht zu helfen haben).
26. *kaip prissipile*: kai pasidarė pilnatis (wenn er voll ging).

XXXII

18. *kaip Dwasse mane Pilwe maname wargin*: jog dvasia mano viduriuose (viduje) mane spaudžia (daß mich der Odem in meinem Bauche ängstet).

XXXIII

21. *Jo Miesa gaischta*: Jo kūnas nyksta (Sein Fleisch verschwindet);
kaip iu ne rodas regia: kad į juos nemiela žiūrėti (daß man sie nicht gern ansiehet).

27. *Ghis po akim Szmonių paszins*: Jis žmonių akyse prisipažins (Er wird vor den Leuten bekennen).

XXXIV

3. *permegin Kalbesį*: tiria kalbą (prüft die Rede).
6. *kaczei nepriwestas*: nors teisus esu (ob ich wohl recht habe).

XXXV

9. *gal... schauktisi ant Pęties Didzuių*: gali šaukti dėl valdovų priespaudos (mögen rufen über den Arm der Großen).

XXXVI

6. *gelbt pawargusį Tiesospi*: padeda vargšui rasti tiesą (hilft dem Elenden zum Recht).
12. *impuls ing kallawię, ir ischgaischt*: paklius po kardu ir pražus (werden sie ins Schwert fallen und vergehen).
16. *isch ardwa Kaklo Tuszbos*: iš plačių baimės nasrų (aus dem weiten Rachen der Angst).
23. *Kas nor ant io paieschkoti io Kelį?*: Kas norėtų nurodyti jam kelią? (Wer will über ihn heimsuchen seinen Weg?).
29. *budu sawa aukschto Schetro*: kaip savo aukštą palapinę (wie sein hoch Gezelt).

XXXVII

9. *Szaltis = Schaltis* (Kälte).
13. *Buk tatai ant Gimines, alba ant Szemes, iei sussimilstans ira*: Ar giminei, ar kraštui, jeigu jo malonėje yra (Es sei über ein Geschlecht, oder über ein Land, so man ihn barmherzig findet).

XXXVIII

5. *kas ant ios Wirwę tiesos trauke?*: kas ties ja vedė ribą? (wer über sie eine Richtsschnur gezogen hat?).
11. *Schicze tur nussistabditi tawa puikas Wilnes*: Šičia turi nurimti tavo didelės bangos (Hie sollen sich legen deine stolzen Wellen).
30. *Gilibe aukschtai suwerda*: gilybė (vandens) paviršiuje sukietėja (die Tiefe oben gesteht).
31. *septinių Szwaigsdu*: sietyno (sieben Sterne).
32. *Alba Weszimmą Danguie ant sawa Waikų atwesti?*: Arba dangaus Grįžulo ratus savo vaikams atgabenti? (Oder den Wagen am Himmel über seine Kinder führen?).

XXXIX

19. *Neatboiasi (...) sawe noprosnai dirbanti*: nežiūri, kad jis veltui dirba (achtet nicht, daß er umsonst arbeitet).

23. *Tatai ira girus io Nases*: Tai (tas žvengimas) yra jo nosies šlovė (Das ist Preis seiner Nase).
35. *er ne pareitis tam priwesti?*: ar nedera tam įrodyti? (soll es ihm nicht beibringen?).

XL

12. *issitinsta*: išsitiesia.

XLI

1(20). *Leuithaną* – žr. Job. III, 8.
6(25). *Bes ghį Draugistes suręschis, ant ischdalighimo Kupczams?*: Ar jį bičiuliai supjaustys, kad padalintų pirkliams? (die Gesellschaften werden ihn zuschneiden, daß er unter die Kaufleute zerteilt wird?).
9(28) (išn.). *imponentis in eum manum*: įdedančio į jį ranką.
16(7). *Wieno* (kor. kl.?) *uszgaun kitą*: Vienos liečia kitas (Eine rühret an die andere).
29(20). *Kugį ghis taria Stambrus sanczius*: Jis mano, kad kūjis yra stabarai (Den Hammer achtet er wie Stoppeln).

XLII

3. *sawa Ratą dumoij paslepti*: savo sumanymą mano paslėpti (der seinen Rat meint zu verbergen).
Libro Job subijci debet Psalterium: Prie Jobo knygų turi būti pridedamas Psalteras (= psalmės), (išn.) kuris in 8 lietuviškai mano yra išverstas ir nurašytas ρ (= kaip ir anksčiau?).

PSALTERAS

(Psalmes)*

I

1. *ne waikschczoio surinkime Diewo nesibijanczųių, nei sussisedeghime apioktųių sedeio*: nelankė bedievių, t. y. nesilaikančių vadinamųjų „dievo įstatymų", susirinkimo ir nesėdėjo pašaipūnų posėdyje (der nicht wandelt im Rat der Gottlosen, noch sitzt, da die Spötter sitzen).
2. *Sokone io dumosis*: apie jo įstatymą galvos (redet von seinem Gesetz).

II

6. *Zion*: Sijono kalnas pietrytinėje Jeruzalės dalyje.
8. *duosiu taw Pagonis Tiewischken ir Swieto galus ing tikrumą*: leisiu paveldėti tau nuosavybėn pagonis ir visą pasaulį (So will ich dir die Heiden zum Erbe geben, und der Welt Enden zum Eigentum).

* *Psalmės* – tai žydų karaliui Dovydui priskiriami seniausieji (XI a. p. m. e.) žydų liaudies poezijos kūriniai, virtę religinėmis

III

3 (7 išn.). – Lotyniško teksto vertimas: Kiekvieną kartą, kai pasitaikys užtikti „sela“, savo dvasioje džiaugsmingai garbinki dievą, pripažindamas, kad jo neaprėpia mūsų reiškiama šlovė ir sakomi žodžiai; savo dvasios tyloje nesistebėk, kad jis tuo tarpu nepažįstamas: tai ne mūsų tamsa – jai neturime vardo; tu nesiliauk šlovinti tą, kuriam iškilmingo šlovinimo nereikia; stenkis rasti vardą ir pagarbinti tą, kurio tikrojo vardo ir tinkamos garbės nė vienam mirtingajam žmogui neįmanoma rasti.

IV

1. *pragiedamas (pirmgiedotins) ant instermentų*: iš pradžios giedama su (muzikos) instrumentais;
(išn.). *Vide psalmum 55,61 et Vatablum, psalmum 4. Jtem Caluinum de Neg. ad...*: Žiūrėk psalmę 55,61 ir Vatablą (Vatablas Pranciškus (m. 1547 m.), prancūzas, hebrajų kalbos profesorius), psalmę 4. Taip pat Kalviną...

VII

1 (išn.). *Vide Flamminium*: Žiūrėk Flaminijų (Flaminijus Markas Antonijus (1498 – 1550) – garsus to meto italų rašytojas ir poetas, parašęs psalmių komentarus, 30-ties psalmių eiliuotas parafrazes ir kt.).
10. *megini schirdis ir įszczius*: prk. išbandai mintis ir polinkius (žr. Job. XIX, 27) (du prüfest Herzen und Nieren).
14 (išn.). *Hebraice legite Vasa morti[fera]*: Hebraiškai skaitykite – mirtį nešančią aprangą.

VIII

1. *Githith* (hebr.) – tam tikras muzikos instrumentas;
(išn.). *vide Vatablum* – žr. Ps. IV, 1.

IX

1 (išn.). *Vide Cornerum*: Žiūrėk Kornerą (Korneras Kristupas (1518 – 1594) – Frankfurto universiteto teologijos profesorius).
8. *pataise ant Sudo*: parengė teismui (hat bereitet zum Gericht).

XI

5. (išn.). *diligens iniquitatem, Jtem amans violentiam*: vertinantis menkystą, taip pat mėgstantis šėlimą.

giesmėmis, kurios būdavo giedamos pritariant styginiams muzikos istrumentams (pvz., arfai). Galutinai jos buvo surinktos ir surašytos (150 psalmių) II a. p. m. e.

XII

3. *weidą mainidomi* (turėtų būti *mainidami*): veidmainiaudami (heucheln).

XV

5. *priesiek ir tatai atsęk*: prisiekia ir tai ištesi (schwört und hält es).
6. *Kursai penigus sawa ne duost ant godo, nei imma balwų ant nekaltoio*: Kuris savo pinigų neskolina lupikavimui ir neima dovanų prieš nekaltąjį (Wer sein Geld nicht auf Wucher gibt, und nimmt nicht Geschenke über den Unschuldigen).

XVIII

3. *Ragas*: prk. jėga (gyvulio ar žvėries ragas simbolizavo stiprumą, jėgą).
5. *upes Belial* (hebr.): pražūties, blogio upės (šitaip buvo vadinamas ir velnias).
11. *eija ant Cheruba*: lėkė cherubu, cherubinu (hebr. *kerub* – tam tikra mitinė sparnuota žmogaus pavidalo būtybė, kartais vaizduojama su keturiais veidais: žmogaus, liūto, jaučio ir erelio).
28. *akis aukschtas*: išdidžias akis (die hohen Augen).
29 (išn.). *lucernae pro secundis sunt, tenebrae pro adversis accipite*: žibintai laimingiesiems, o tamsa nelaimingiesiems – supraskite.
33 (išn.). *praecingere Jt*[*em*] *Jnstruere heroica uirtute*: apsisupti, taip pat apsiginkluoti didvyriška drąsa.
38. *Nei sugrįschiu, net uszmuschęs ios*: ir nesugrįšiu, kol jų neužmušiu (Jch will... nicht umkehren, bis ich sie umgebracht habe).
48. *kursai man důst attakin, ir sila werczia Szmones po manim*: kuris leidžia man keršyti ir jėga priverčia žmones man paklusti (der mir Rache gibt, und zwingt die Völker unter mich).
49 (išn.). *Vim et iniuriam intentans*: Prievartos ir skriaudos siekiantis.
51. *seklai*: prk. palikuonims (Samen).

XXXVIII

6. *putuoij*: pūliuoja (eitern).
17. *io*: juo, juo labiau (ja).
20. *ne per tiesą peik*: neteisingai peikia (unbillig hassen).

XLVI

8. *Zebaoth* (hebr.): Sabaoto. Šis žodis paprastai eina pažyminiu šalia *viešpats, dievas*. Iš pradžios *Sabaoto dievas* reiškė „kariuomenių dievas“, vėliau – „dangaus kariuomenių dievas, viešpats“ arba „galybių viešpats“.

LI

2. *Batsabosp*: pas Betsabėją (Dovydo pagrobtąją Urijaus žmoną, kai jos vyras buvęs kare).

15. *prisiwerstu*: grįžtų (sich zu dir bekehren).
16. *Jschgelbekem nog kaltibių krauio*: Išgelbėk mane nuo keršto už pralietą kraują, t. y. kad nesulaukčiau bausmės už pralietą Betsabėjos vyro Urijaus kraują (Errette mich von den Blutschulden).
21 (išn.). *quod deus a me iustificatus*: nes dievas mano pateisintas, t. y. nes dievą aš laikau teisingą;
non totaliter incendebantur: ne viskas sudeginama.

LVIII

1. *Auksina Dauido*: auksinė, t. y. labai vertinga, Dovydo psalmė.
3. *prademais eite rankomis iusų ant ne teisibes*: tučtuojau einate patys daryti neteisybę (gehet stracks durch, mit euren Händen zu freveln).

LXVII

1. *ant strunųszaislo*: styginiu muzikos instrumentu (auf Saitenspiel).

LXVIII

13. *daugibių*: daugelio kariuomenių (der Heerscharen);
namųczestis: prk. šeimininkė, namų valdovė (die Hausehre).
19. *apkalai apkalimą*: įkalinai kalėjimą, t. y. išvadavai kalinius (hast das Gefängnis gefangen; cepisti captivitatem).
5. *paschwentiname*: šventovėje (im Heiligtum).
7. *delei wersmes Jsrael*: prk. už visą Izraelio giminę.
6. *schwentosų sawa*: savo šventovėse (in seinem Heiligtum).

CII

25. *Neatimkem pusseie dienų mana*: neatimk man pusės mano dienų, t. y. pusės mano amžiaus (nimm mich nicht weg in der Hälfte meiner Tage).

CX

3. *Po tawa ischgaleghimo*: po tavo pergalės;
affierawos schwentame apdarime: aukos šventai pasipuošę (wird...opfern in heiligem Schmuck).
6. *pamuschimą padaris*: užmuš (er wird große Schlacht tun);
galwą: prk. valdovą.

CXI

1. *Haleluia* (hebr.): šlovink viešpatį.
6. *Tiewikschczę*: palikimą (das Erbe).

8. *Je... nussidust wiernai ir wieschlibai*: Jie (įstatymai) ... vykdomi ištikimai ir sąžiningai (Sie werden... geschehen treulich und redlich).
10. *kursai po ios giwen*: kuris pagal ją gyvena (wer darnach tut).

CXII

1. *Kursai didei mekstasi prisakimosų ia*: Kuris didžiai brangina jo įsakymus (der große Lust hat zu seinen Geboten).
2. *Ta sekla didei gales*: Ta sėkla, t. y. palikuonys, bus galinga (Des Same wird gewaltig sein).
5. *ischtaisa bilą sawa*: tvarko savo reikalus (richtet seine Sachen aus).
8. *Jkki regis norą ant neprietelių sawa*: prk. iki pamatys nugalėtus savo priešus (bis er seine Lust an seinen Feinden sieht).
9. *Jo ragas pakiletas bus garbeie*: Jo jėga bus išgarbinta (sein Horn wird erhöht mit Ehren) (žr. Ps. XVIII, 3).

CXV

10. *Namai Aarono*: Aarono palikuonys, t. y. dvasininkai, žyniai.
17. *tikumana*: į tylumą, t. y. į pragarą (hinunter... in die Stille).

CXXIV

2. *priesch mus statosi*: mums priešinasi (sich wider uns setzen).
8. *warduia*: varde.

CXXVIII

3. *medwinis*: vynmedis (*Weinstock*);
olieiaus czepelei: alyvmedžio skiepeliai (Ölzweige).

CXXIX

7. *Jsch kurios piuweias ne ischpilda ranką sawa*: kurios pjovėjas neturi pilnos saujos (Von welchem der Schnitter seine Hand nicht füllt).
8. *praeidomi* — turėtų būti *praeidami.*

CXXXVII

6. *padangesp*: prie gomurio (an meinem Gaumen).
8. *Jschpustita dukte Babel*: Tu, naikintoja, Babilonijos dukterie (Du verstörte Tochter Babel).

CXXXIX

13. *mane apdengei*: mane saugojai (du wahrest über mir).
16. *dabar*: dar (noch).
20. *issikel*: didžiuojasi (erheben sich).

Kalbessei SALAMONO*
(Saliamono kalbesiai)

I

24. *Esch ischtiesiu mana ranką*: Aš grūmoju (Jch recke meine Hand aus).

II

2. *titschomis*: rūpestingai (*mit Fleiß*).
15. *sakiodami sawa nekielį*: sekdami savo klystkeliu (folgen dem Abwege).

III

12. *iami mękstasi*: juo mėgaujasi (hat Wohlgefallen an ihm).
14. *Geresne ira ios prekiauti, nei sidabro*: Geriau yra ja (išmintimi) prekiauti negu sidabru (es ist besser um sie hantieren, weder um Silber).
32. *Apleidintį*: klastingąjį (an dem Abtrünnigen).

V

2. *gero Proto*: gero patarimo (guten Rat).

VI

12. *elges burna pikta*: kalba paikai, kvailai (geht mit verkehrtem Munde).
26. *prostoienti* (kl., turi būti – *laikanti*; žr. išn.) *wenczawonistę giera sziwatą gauda*: besilaikanti santuokos turi gerą gyvenimą (ein Eheweib fängt das edle Leben);
(išn.). *Vitam conferant*: gyvenimą turi.
32. *prastoiensis Wenczawoniste*: laužantis santuoką (der mit einem Weibe Ehe bricht).

VII

4. *Szinnę*: protingumą, žinojimą (Klugheit).

* *Saliamono kalbesiai* – tai įvairių autorių ir ne vienu metu surašytų parabolių, didaktinių sentencijų, patarlių, priežodžių, mįslių rinkinys. Dalis jų priskiriama garsiam žydų karaliui Saliamonui (972–932 m. p. m. e.).

27. *thę ischkankamos ira Kamaros Smerties*: ten įeinama į mirties kameras (da man fährt in des Todes Kammern).

VIII

26. *dabar*: dar (noch).
33. *ios* (kor. kl.?) = jo (pamokslo).
35. *gaus passimegimą nůg Pono*: patiks dievui (wird Wohlgefallen vom Herrn bekommen).

IX

3. *aukstai* (kor. kl.?) *ant palacių miesto*: aukštai į miesto rūmus (oben auf die Paläste der Stadt).
17. *Wandens wokti saldus ira*: Vogti vandenys yra saldūs (Die verstohlenen Wasser sind süße).

X

7. *passiliks perszegnoghime*: liks palaimintas (bleibt im Segen).
15. *pawargusį palętin*: pavargėlį daro nedrąsų (macht die Armut blöde).
18. *kas pakalb*: kas apkalba (wer verleumdet).

XI

13. *Pakalbasis ischleidz*: Apkalbantis išduoda (paslaptį) (Ein Verleumder verrät).
30. *tikrai apsijmma Szmonių*: nuoširdžiai rūpinasi žmonėmis (nimmt sich der Leute herzlich an).

XII

3. *Diewo nessibiįąs giwenimas*: Bedieviškas elgesys (Ein gottlos Wesen).
26. *ischweda ios*: suklaidina juos (verführt sie).
27. *tikįns szmogus*: stropus žmogus (ein fleißiger Mensch).

XIII

10. *apsiweisdinczias*: išmaningas, protingas (vernünftige).
11. *Bagotiste prassiranda*: Turtas sumažėja (Reichtum wird wenig).
14. *wersme schokanti*: gyvas, trykštantis šaltinis (eine lebendige Quelle).
16. *Dikassis*: kvailasis, kvailys (ein Narr).

XIV

18. *Neprimokę*: Kvailieji (Die Albernen).
30. *ira sziwato Giwenimas*: yra kūno gyvybė (ist des Leibes Leben).

XV

28. *puttuoj pikta*: putoja piktumu (schäumt Böses).

XVI

10. *Prarakiste ira nasrosa Karaliaus, Nei burna io trotija Sude*: Pranašavimas yra karaliaus burnoje, ir jo burna neklysta teisme (Weissagung ist in dem Munde des Königs, sein Mund fehlt nicht im Gericht).
13. *tiesiom rodiantis*: tiesiog patariantys (wer gleich zurät).
32. *Schirdį sawa pawolioiensis*: savo širdį (nuotaiką) suvaldantis (der seines Mutes Herr ist).

XVIII

5. *ant pakreipimo Teisoio Sude*: kad teisingąjį paveiktų teisme (zu beugen den Gerechten im Gericht).
12. *ikki kas ischkanka czestį*: iki kas pasiekia garbę (ehe man zu Ehren kommt).
17 (išn.). *Vide Vatablum, est dicendam versionem*: Žiūrėk Vatablą, čia reikia duoti vertimą.
24. *stipriaus pristow*: daugiau padeda (steht fester bei).

XIX

1. *Vbagas waikschczodamas sawa geribeie geresnis ira nei piktasis sawa lupomis*: Vargšas, būdamas pamaldus, yra geresnis negu neteisingasis su savo lūpomis, t. y. šneka (Ein Armer, der in seiner Frömmigkeit wandelt, ist besser denn ein Verkehrter mit seinen Lippen).
2. *kursas* (kor. kl.?) ... *ischtiksis*: kursai... susižeis (der tut sich Schaden).
17. *gęro atwers*: geru atsilygins (wird... Gutes vergelten).
28 (išn.). *vide Vatablum* – žr. Ps. IV, 1.

XX

19. *su pakalbantzeis*: su apkalbančiais (žr. X, 18; XI, 13).
25. *Tatai szmogui ira wirwe, iei peike schwentą, Bei po tam ieschkoti apszadus*: Tatai žmogui yra spąstai – šmeižti tai, kas šventa, o paskui daryti įžadus (Es ist dem Menschen ein Strick das Heilige lästern und darnach Gelübde suchen).
26. *uszweda ant ių ratą*: pasuka į juos tekinį (das Rad).
27 (išn.). *Vide Lutherum*: žiūrėk Liuterį.

XXI

8. *kas waikschczoij sawa prisakime*: kas laikosi savo priesakų (wer aber in seinem Befehl geht).
31. *Szirgas ira ischtaisamas ant kario, Bet ischgaleijmas ira nůg Pono*: Žirgas yra

rengiamas karui, bet laimėjimas pareina nuo dievo (Rosse werden zum Streittage bereitet; aber der Sieg kommt vom Herrn).

XXII

7. *apimmansis ira pasziczitoio tarnas*: skolininkas yra skolintojo tarnas (wer borgt, ist des Lehners Knecht).

XXIII

1. *pasedęs*: atsisėdęs.
2. *uszdek peilį gurklei tawa*: pridėk peilį prie savo gerklės (setze ein Messer an deine Kehle).
5. *uslęk* (kor. kl.?): užlek(ia).
7 (išn.). *Vide Vatablum. Publicavit Hebraeice*: Žiūrėk Vatablą. Paskelbė hebraiškai.
31. *graszei įsidůst*: gražiai įtelpa (geht glatt ein).

XXIV

2. *dumoij iskados*: galvoja apie žalą (trachtet nach Schaden).
3. *su uszrupinimu*: su sumanumu (durch Verstand).
6. *kur daugia ira důdanczių protą, thį ira ischgaleijmas*: kur daug yra patarėjų, ten pergalė (wo viel Ratgeber, da ist der Sieg).

XXV

1 (išn.). *Maiusculis* ρ: didžiosiomis raidėmis kaip ir anksčiau (?).
9. *Taisik bilą*: Vesk bylą (reikalus) (Handle deine Sache).
15. *lieszuwis romas ischgal kietibe*: švelnus liežuvis nugali kietumą, t. y. švelni kalba nugali šiurkštumą (eine linde Zunge bricht die Härtigkeit).
23 (išn.). *id est delatores*: tai yra skundikai.
26. *nelinksma* – turėtų būti *nelinksmas*.
28. *ne ischlaikąs Dwasę* (*id est iram*): nesuvaldąs jausmų (tai yra, pykčio) (der seinen Geist nicht halten kann).

XXVII

7. *isch schalkusei* – turėtų būti *ischalkusei* (?).
15. *Waidenike Mote ir kaip wissadai lascha didei lient. Ligu ira*: Vaidus kelianti moteris yra tartum nepaliaujamas lašėjimas smarkiai lyjant (Ein zänkisches Weib und stetiges Triefen, wenn's sehr regnet, werden wohl miteinander verglichen).
17. *glanda* = *gelanda* ar *galanda*.
21. *Wiras per burną Girenczoio ira permeginams*: Vyras yra giriančiojo žodžiais įvertinamas (Ein Mann wird durch den Mund des Lobers bewährt).
25 (išn.). *Vel sic Pange*: Arba šitaip išreikšk;
vide Vatablum, est potens facile...: žiūrėk Vatablą (apie jį žr. Ps. IV, 1). Galima lengvai išlaikyti galvijus, nes Kanaano kraštas turi derlingiausių ganyklų.

26. *nůg awinų gauni lauko pinningus*: už avinus gauni lauko pinigus, t. y. pinigus laukui nusipirkti (die Böcke geben dir das Ackergeld).

XXVIII

6. *waikschczoiensis sawa geribeie*: dorai besielgiantis (der in seiner Frömmigkeit geht).

8. *duksin* ⟨*godu*⟩ *nomais*: daugina lupikavimu (mehrt mit Wucher).

10. *ant nekielių*: į ne kelius, t. y. į klystkelius (auf bösem Wege).

12. *kęlis*: keliasi, t. y. gauna viršų, iškyla.

17. *Szmogus Duschei Krauiosą ne tiesą darans*: Žmogus, kam nors nusikaltęs krauju (per kraują), t. y. kraujo praliejimu nusikaltęs (Ein Mensch, der am Blut einer Seele Unrecht tut).

19. *Lauką sawa giwęnansis*: dirbantis savo lauką (Wer seinen Acker baut).

28. *prolopsta* – turėtų būti *pralopsta*.

XXX

4. *wadinmas* (kor. kl.?) = *wadinamas*.

6. *ieib...męlu butumbei priwestas*: kad nebūtum pripažintas meluojąs (daß... nicht... werdest lügenhaft erfunden).

8. *Lisch důkim atimti mana dalika strowos*: Tik leisk man paimti mano valgio dalį (laß mich aber mein beschieden Teil Speise dahinnehmen).

15. *Eszis dwi tur dukteri. Neschk, neschki*: Ežys turi dvi dukteris (besotes): joms tik nešk ir nešk;
Tris daiktai nera papildami: Trys dalykai nėra pasotinami (Drei Dinge sind nicht zu sättigen).

17. *Akin iůkenczę Tiewo, ir nenorinczos klausiti Augiwes*: Akį, kuri juokiasi iš tėvo ir nenori klausyti motinos (Ein Auge, das den Vater verspottet, und verachtet der Mutter zu gehorchen).

22. *karalistę įstoiens*: karaliumi tapęs (wenn er König wird).

30. *Liutas* ⟨*Lewas*⟩ *galįs tarp szwierų, nei sugrinschta ieib kokio delei*: Liūtas, būdamas galingas tarp žvėrių, prieš bet ką nesigręžia (Der Löwe, mächtig unter den Tieren, und kehrt nicht um vor jemand).

XXXI

6. *kurius nor gadinti*: kuriuos nori žudyti (die umkommen sollen).

8. *Paschok tawa burna thiemus kurie nubilla*: Atverk savo burną nebyliams (Tue deinen Mund auf für die Stummen).

22. *szchilkai* (kor. kl.) = *schilkai*.

26. *moloningos pamoksla* (kor. kl.?): malonus pamokymas (holdselige Lehre).

31. *Labor* 9. *dierum*: Devynių dienų darbas.

KOSNADIEIA*

(Pamokslininkas)

II

14. *supratau, wienam essant, kaip antram*: supratau, kad vienam yra taip pat kaip antram (und merkte doch, daß es einem geht wie dem andern).

III

2. *Jschpeschti czepitą*: sunaikinti, kas yra pasodinta (ausrotten, was gepflanzt ist).
9. *tocziau* (kor. kl.?) = *tacziau* arba *tecziau*.
18. *budu bandos*: kaip gyvulių kaimenė (wie das Vieh); (išn.). *Hic dicendum emendandum*: Šis pasakymas taisytinas.

IV

8. *ne priregia*: nepasisotina (werden... nicht satt).

V

6(5). *tawa Kuną ischwesti*: tavo kūnui nusikalsti (daß er dein Fleisch verführe).
8(7). *ir prową ir tiesa Szemeie attraukimą*: ir teisę, ir teisingumą žemėje atitraukiamą, t. y. mindomą (und Recht und Gerechtigkeit im Lande wegreißen).
11(10). *kam dera turrincziam, net tiktai kaip to akimis szwalga*: kam reikalingas (lobis) turinčiam, nebent tik tam, kad (akimis) žvalgytų (was genießt sein der es hat, ohne daß er es mit Augen ansieht).
17(16). *Sawi dieni*: savo dienas, t. y. visą savo gyvenimą (sein Leben lang).

VII

8. *Prischais stengensis ischpikin*: Prieštaraujantysis, priešgyna supykina (Ein Widerspenstiger macht... unwillig).
11. *Na* (kor. kl.?): Ne.

* *Pamokslininkas* — viena biblijos knygų dalis, kalbos tyrinėtojų nuomone, parašyta ne Saliamono, kaip sakoma kai kuriose šios knygos vietose, bet (graikų filosofų įtakoje) nežinomo autoriaus ne anksčiau kaip III—II a. p. m. e. Čia išdėstyti ano meto filosofiniai samprotavimai.

VIII

1. *ischschwiet Weidą*: apšviečia veidą, t. y. atsispindi veide (erleuchtet sein Angesicht).

14. *Jra teisus, thiemus ira, kaip kada darbus turretų Diewo nessibijancziųių*: Yra teisiųjų, kuriems yra, t. y. nesiseka, lyg jie būtų dirbę bedievių darbus (Es sind Gerechte, denen geht es, als hätten sie Werke der Gottlosen).

15. *ir toktai te buk iam tenkant isch darbo*: ir tai telieka jam iš viso jo darbo (und solches werde ihm von der Arbeit).

IX

4 (išn.). *Variant interpretes*: įvairuoja aiškintojai.

X

6(10). *ne glansdams*: ne galandamas.

XI

6. *er schitai alb antai usztiks*: ar ši (anksti sėta sėkla), ar ana (vakare sėta) užderės (ob dies oder das geraten wird).

XII

3(1). *pirm nei piktos randosi dienas*: prk. (Džiaukis jaunyste) iki dar neatėjo senatvė*.

5(3). *sargai namų, ...stiprieij*: prk. rankos, ...kojos;
pateik melniczei: dykinėja malūnininkai – prk. dantys;
regeijmai pra langus: prk. akys.

6(4). *wartai uliczių*: prk. lūpos;
klonioiesi wissos dukters giesmies: lenkiasi visos giesmės dukterys – prk. lenkiasi, t. y. suvargsta, ausys.

7(5). *Kaip ir aukschtieij bijase*: kai ir aukštieji bijo, t. y. bijo laipioti (Daß sich auch die Höhen fürchten);
Kad Krike szÿd: prk. kada, senatvei atėjus, pražyla;
ir szogai apkrauiami ira: prk. kai senas žmogus atrodo kaip žiogas.

16(14). *Absolutus intra triduum*: Baigta per tris dienas.

* Šio skyriaus 4(2)–8(6) skirsneliuose alegoriniais vaizdais (simboliais) išskaičiuojamos senatvės negalės.

Giesmiv giesme SALOMONO*

(Giesmių giesmė)

I

4. *Kedar* – tokia Arabijos dykumoje gyvenusi tautelė.
9. *Kaklas Lenczugosų*: kaklas, papuoštas grandinėlėmis (Hals in den Ketten).
13. *Copher* – toks augalas; *Engeddi* – toks miestelio pavadinimas.

II

1. *Szale Sarone*: gėlė (žolė) iš Sarono (Saronas – tokios lygumos, slėnio pavadinimas).
17. *astoia* (kor. kl.?) = *atstoia*.

IV

2. *kaip Stodas nukirpitų Wilnų*: kaip (avių) kaimenės nukirptomis vilnomis (wie die Herde mit beschnittener Wolle).
3. *plische Granotu*: granatų plyšys (der Ritz am Granatapfel).
6. *Kodilo kalneliop*: prie smilkalo kalnelio (zum Weihrauchhügel).
8. *isch Giwenimo Lewų*: iš liūtų guolių (von den Wohnungen der Löwen).
9 (išn.). *kalklo* = *kaklo*.
10. *prakel*: pralenkia, pranoksta (übertrifft).
13. *Tawa Szalmů est kaip Szardis achwato isch Granato abelų*: Tavo želmuo yra kaip linksmybių sodas su granatų vaisiais (Dein Gewachs ist wie ein Lustgarten von Granatäpfeln).

V

7. *paszaide mane*: sužeidė mane (die schlugen mich wund).

VI

1. *Raszes nupeschtų*: rožių nuskintų (daß... Rosen breche).
3. *ThirZa* – Tirza, toks miesto pavadinimas.

* *Giesmių giesmė* – viena iš lyriškiausių biblijos knygų, taip pat priskiriamų Saliamonui. Joje apdainuojama aistringa meilė. Manoma, kad tai folklorinės kilmės kūrinys, literatūriškai apdorotas III a. p. m. e. Dėl turinio emocingumo ir vaizdų lyrizmo ši poema turėjo įtakos daugelio poetų, kompozitorių kūrybai.

5. *ateik* – turėtų būti *ateit* arba *atein(a)*.
11. *pristatusį*: pristačiusį.
12. *Schokineghimo Mahanaime*: šokio (ratelio), šokamo Mahanaime (Den Reigen zu Mahanaim).

VII

1. *Miestro* = *meistro*.
4. *Hesbone* – toks miesto pavadinimas; *Bathrabbim* – toks miesto vartų pavadinimas.
5. *Carmelas* – toks kalno pavadinimas.

VIII

8. *turres szadinta buti*: turės būti kalbinama (wenn man sie nun soll anreden).
11. *BaalHamone* (hebr.) – toks vietos pavadinimas.
14. *absolui eo diem*: pabaigiau tą pačią dieną.

Laiškų KOMENTARAI

retkūno laiškų originalai prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo Karaliaučiaus archyve, dabar jų likimas nežinomas. Juos 1941 m. savo veikale „Der Übersetzer der litauischen Bibel Johannes Bretke und seine Helfer. Königsberg und Berlin, 1941" (p. 417—444) išspausdino V. Falkenhanas. Iš šios publikacijos čia ir pateikiami laiškų vertimai. Pirmasis laiškas rašytas lotyniškai, o kiti — vokiškai. Visi laiškai, išskyrus II, III ir IV, rašyti Rytų Prūsijos kunigaikščiui. Laiškų autorius juose savo pavardės formą dažniausiai rašė *Bretkius*, kartais *Bretke* ar *Bretchius*.

I

Tiksli laiško parašymo data nenustatyta. Atsakyta į jį 1563 m. sausio 20 d. Rezoliucijoje pažymėta, kad J. Bretkūnui reikią duoti 3 šefelius (t. y. 2,3 cnt) kviečių, 6 šefelius (t. y. apie 4,5 cnt) rugių, saikelį alaus ir pusę jaučio.

II

Laiškas rašytas valdžios tarėjams. Svarstytas 1568 m. gruodžio 18 d. Rezoliucijoje pažymėta, kad kunigaikščio komisarai lankydamiesi patys patikrinsią būklę ir tada būsiąs duotas atsakymas.

[1] keturiais parapijos ūbais (pfarhuben) — 63,7 ha.
[2] iš metinės algos — 40—50 markių.

III

Laiškas adresuotas taip pat valdžios tarėjams. Svarstytas 1569 m. vasario 29 d. Pažymėta, jog reikią Bretkūnui sumokėti likusius pinigus. Sumokėti ir užrašymo dokumentą pasiimti turinti Labguva.

[3] *tą šimtą guldenų* — 150 prūsiškų markių. Kunigaikštienė tą pinigų sumą Bretkūnui užrašė 1567 m. gruodžio 26 d.

IV

Laiškas rašytas Sambijos vyskupui Joachimui Merlinui (Mörlin) 1570 m. kovo 29 d. Vyskupu jis tapo 1566 m., mirė 1571 m. Buvo griežtas A. Osiandro* ir osiandrizmo priešininkas.
Vyskupas į laišką atsakė 1570 m. balandžio 6 d.

[4] *pusė lasto rugių* – 22 cnt 21,5 sv.
[5] *pusė lasto miežių* – 18 cnt 26 sv.

V

Laiškas įteiktas 1580 m. liepos 21 d. Tų pačių metų liepos 29 d. rezoliucijoje pažymėta, jog dėl to, kad kunigaikštis išvykęs, tarėjai nieko negali nutarti.

VI

Į laišką atsakyta 1584 m. liepos 3 d. Rezoliucijoje pažymėta, kad Labguvos burmistras ir apskrities sekretorius drauge su bažnyčios taryba turįs apžiūrėti žemę ir duoti tuo reikalu smulkų atsakymą.

VII

Laiškas gautas 1587 m. kovo 27 d. Tų metų balandžio 10 d. rezoliucijoje siūloma konsistorijai pagalvoti, kaip reikia padėti prašytojui, gal iš Labguvos pridėti tai, ko jis reikalaująs. Tačiau pažymėta, kad jis kovo 27 d. priimtas pamokslininku Šteindame.

[6] *60 florinų* – 90 prūsiškų markių.

VIII

Laiškas gautas 1590 m. gegužės 11 d. Rezoliucijoje pažymėta, kad duotas nurodymas Ragainėje sušaukti kunigų konferenciją J. Bretkūno „Postilei" apsvarstyti. Jos dalyviai: Įsruties kunigas Jonas Hopneris, Ragainės kunigas Simanas Vaišnoras, Tilžės kunigas Zacharijas Blotnas, Jurbarko kunigas Jonas Bylaukis, Kaukėnų klebonas Aleksandras Rodūnionis jaunesnysis, Frydrichsburgo kunigas Danielius Gaidys (Gallus) ir pats J. Bretkūnas. Taip pat liepiama pristatyti tos knygos rankraštį.

IX

Laiškas gautas 1593 m. gegužės 18 d.

X

Laiškas užregistruotas 1595 m. liepos 17 d.

* Apie jį žr. p. 343.

XI

Laiškas gautas 1598 m. gruodžio 10 d.

XII

Laiškas gautas 1599 m. rugsėjo 19 d. (to paties turinio, kaip ir XI). Kanceliarijos prieraše pažymėta, kad Bretkūnas sprendimo laukęs 7 metus. Dr. Paulius [Veisas], konsistorijos tarėjas, pranešęs, kad konsistorijos nariai mielai sutinką, kad Bretkūno Naujojo testamento vertimas visų naudai būtų išspausdintas.

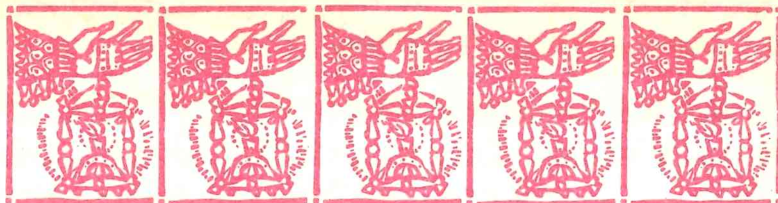
XIII

Laiškas gautas 1600 m. spalio 28 d.

XIV

Laiškas gautas 1602 m. kovo 1 d.
7 *18 šefelių rugių* – apie 660 kg (1 šefelis apie 37 kg).
8 *10 šefelių miežių* – apie 370 kg.
9 *ketvirtį statinės sviesto* – apie 32 kg.
10 *dvi aštuntines kuro* – apie 21 m³.

ŽODYNĖLIS

žodynėlį sudėti dabar plačiau nevartojami ar kitokiomis reikšmėmis vartojami bendriniai žodžiai. Po žodžio reikšmės aiškinimo skliausteliuose pateikti Liuterio biblijos (1549 m. leidimo) vokiškieji atitikmenys, o toliau nurodyta vieta, kur pavartotas žodis*. Prie skolinio sutrumpinimu skliausteliuose pažymėta jo kilmė ir nurodyta tik ta vieta, kur jis tam tikra reikšme pirmąkart pavartotas, o prie lietuviško žodžio, ypač archaizmo, stengtasi nurodyti visas jo vartojimo vietas. Tais atvejais, kai kuris nors lietuviškas žodis, ypač tarnybinis, J. Bretkūno tekstuose labai dažnas, taip pat tenkintasi tik pirmosios jo vartojimo vietos nurodymu, palydimu daugtaškio. Skirtingi to paties žodžio variantai pateikti viename lizde, o neįprastai ar tarmiškai parašyti žodžiai kartais skliausteliuose (po lygybės ženklo) transponuojami į įprastesnę formą.

abazas (sl.) – lauko stovykla (Lager) III Moz. XII, 46.
abyda (sl.) – prievarta, smurtas (Gewalt) Job. XXXV, 9.
achvatas, achvotas (sl.) – linksmybė, malonumas (Lust, Wollust) Job. XXII, 26; Pam. II, 8; Gg. IV, 13.
adverija (sl.) – stakta (Pfosten) II Moz. XII, 22.
advu, advuo (sl.) – vos (kaum) Job. XXI, 13, 21.
aguonas – bumbulas, buožė (Knauf) II Moz. XXXVII, 17, 21.
akrūtas (sl.) – laivas (Schiff) Klb. XXXI, 14.
alkas (sl.) – bumbulėlis, sagelė (Pöcklein) Gg. I, 10.
aloe (lot.) – alijošius (Aloe) Klb. VII, 17.
angu – arba (oder) Ps. XVIII, 32, CXXXIX, 2, 3, 5.
ankščioti (germ.) – baimintis, nerimauti (sich ängsten) Ps. XIII, 3.
apalpti – apmirti (verschmachten) Ps. XXXII, 3.
apbilti – tapti nebyliu (stumm sein) Ps. LVIII, 2.
apdarymas – apranga, papuošalas (Schmuck) Ps. CX, 3.
apdirgti – būti įtūžusiam, neapkęsti (gram sein) Teis. XIV, 16; XV, 2.
apimąsis – skolintojas (wer borgt) Klb. XXII, 7.
apimti – skolinti (entlehnen) II Moz. XXII, 14.

* Prie žodžio, paimto iš BB, – sutrumpintas knygos pavadinimas, skyrius ir skirsnelis.

apkalimas – kalėjimas, kalinimas (Gefängnis) Teis. XVI, 21, 25, Job. XLII, 10; Pam. IV, 14.

apmestuvai – metmenys (Werft) III Moz. XIII, 48, 49, 51, 52, 56, 57, 58.

apmetmenai – III Moz. XIII, 48, 49, 52 žr. **apmestuvai**.

apmonijimas (sl.) – apkerėjimas (Beschwören) II Moz. VIII, 18.

apotekarius (sl.) – vaistininkas (Apotheker) II Moz. XXXVII, 28.

apsiimti – reikalauti, pasigailėti (fordern, sich annehmen) II Moz. II, 24, XI, 2; Ps. VIII, 5.

apsukui – apie, aplink (um) Job. XXVI, 10; Ps. CXXXIX, 3; Pam. IX, 14.

apšras (= opšras) – barsukas (Dachs) II Moz. XXXV, 7, 23, XXXVI, 19.

apus (= opus) – švelnus (zart) Klb. IV, 3.

apzalatyti (sl.) – aptraukti, paauksuoti (einfassen, einsetzen, überziehen) II Moz. XXXV, 9.

araikas, araikis – riba, ribos ženklas (Grenze, Ziel) Job. XXXVIII, 20, Klb. VIII, 27.

arties (= artes) – galbūt (vielleicht) Job. IV, 2.

asablyvas (sl.) – ypatingas (sonder) II Moz. VIII, 22.

ašmas – aštuntas (achte) II Moz. XXII, 30.

ataduosas – geismas (Lust) Ps. CXII, 8.

atakis – kerštas (Rache) Ps. VIII, 3, XVIII, 48, LVIII, 11.

atbulai – užpakaly (hinter) Ps. IX, 4.

atgriekauti (sl.) – atleisti nuodėmes (entsündigen) Ps. LI, 9.

atliktinai – daugiau negu reikia (noch übrig) II Moz. XXXVI, 7.

atpent – vėl; atgal (wieder; herum) Ps. LI, 14; Klb XXIV, 29; Pam. I, 6.

atsislėgti – atsiremti (sich lehnen) Teis. XVI, 26.

atšigi (= ačigi) – nagi (wohlan) Pam. II, 1.

attiesti – iškelti, pagelbėti (aufrichten, aufhelfen) Ps. LXVIII, 29; Pam. IV, 10.

atvadinti – pakviesti (rufen lassen) Teis. XVI, 18.

auksinas – auksinis (golden) Job. XLII, 11.

ažinis (= ožinis) – šiaurės vėjas (Nordwind) Gg. IV, 16.

badai (sl.) – gal (–) Gg. VIII, 1.

bajus (sl.) – mūšis (Streit) II Moz. XIII, 17.

balamūtas (sl.) – apgavikas (Spötter) Klb. XXIV, 9.

balva – dovana (Geschenk) Job. XV, 34, XXXVI, 18; Ps. XV, 6; Klb. XV, 27, XVII, 23, XVIII, 16.

balvoti – dovanoti (schenken) Klb. XVII, 8.

bambis, bembis – bamba (Nabel) Job. XL, 11; Klb. III, 8.

bamblys – toks paukštis, baublys, rėklys (Rohrdommel) Ps. CII, 8.

bangtas – svaras (Gewicht) Klb. XVI, 11, XX, 23.

bangus – laukinis (wild) Klb. XX, 1.

barskutis, barškutis (= barzdskutys) – skustuvas (Schermesser) Teis. XIII, 5, XVI, 17.

baublys III Moz. XI, 18 žr. **bamblys**.

bažytis (sl.) – prisiekti (schwören) Ps. CII, 9.

bebernis, -ė – bevaikis, -ė (Einsame) Job. XXIV, 21; Ps. LXVIII, 7.

bembis Job. XL, 11 žr. **bambis**.

bernelis – vaikelis (Kind) II Moz. II, 2, 3, 6, 7, 8, 9...

bes – ar (–) Job. VIII, 3, 7 ...
bespiečnai (sl.) – saugiai (sicher) Ps. IV, 9.
bespiečnas (sl.) – saugus (sicher) Job. XXI, 8.
betaig – bet, tačiau (sondern) Job. XXXIV, 11.
betspečnysta (= bespiečnysta) (sl.) – saugumas (Sicherheit) Job. XXIV, 23.
bielas (sl.) – kalkės (Kalk) Ps. CII, 15.
byla – dalykas; kaltė (Sache) Job. XIX, 28, XXXIII, 10; Pam. VIII, 3.
blesdinga (= blezdinga) – kregždė (Schwalbe) III Moz. XI, 19.
bloznas (sl.) – niekintojas, pašaipūnas (Spötter) Klb. IX, 7.
blūdas (sl.) Klb. XIII, 1 žr. **bloznas.**
bo – nes (denn) Job. XX, 19.
braškyti – mušti (pieną) (stoßen) Klb. XXX, 33.
brunotas (sl.) – rožinis (rosenrot, rosenfarb) II Moz. XXXV, 6.
buklystė – apgaulė, klasta (Falsch, Fündlein) Ps. X, 7; Klb. XXIII, 4.
buožė – grūstuvė, piestas (Mörser) Klb. XXVII, 22.
bulvarkas (sl.) – pylimas (Bollwerk) Gg. VIII, 9.
burnatas, burnotas III Moz. XIV, 4 žr. **brunotas.**
burta – burtas (Los) Klb. XVI, 33, XVIII, 18.

cedras (sl.) – toks medis, kedras (Zeder) Gg. I, 16.
cetas (lot.) – jūros baisybė (Walfisch) Job. VII, 12.
chameleonas (lot.) – toks driežas (Molch) III Moz. XI, 30.
cherubinas (sl.) – toks angelas (Cherubin) II Moz. XXXVI, 35.
cielius (sl.) – taikinys (Ziel) Job. XXVI, 20.
cnatlyvystė (sl.) – dorybė (Zucht) Job. XXXVI, 10.

čėdyti (sl.) – saugoti, taupyti (schonen) Job. II, 6.
čepčius (sl.) – toks galvos apjuosalas (Haarband) Klb. XI, 22.
čepyti (= čiepyti) (sl.) – sodinti (pflanzen) Pam. III, 2.
čėpronas (sl.) – šėpronas, tokia kvapni žolė (Safran] Gg. IV, 14.
čerpyčia (sl.) – tokia uoliena (Schiefer) Job. XXVIII, 3.
čėsningas (sl.) – garbingas, kilnus (hehr) Ps. CXI, 9.
čėstis (sl.) – garbė, šlovė; gražumas. (Ehre; Schmuck) Job. XIX, 9; Ps. VIII, 6.
čėta (sl.) – sagtis (Spange) Gg. VII, 1.
čiūdas (sl.) – stebuklas, ženklas (Wunder, Zeichen) II Moz. IV, 17, 21
čiūpoti (sl.) – čiupinėti, graibyti (tappen) Job. V, 14.
čiuvimas – čiaudulys (Niesen) Job. XLI, 18(9).

D

da (sl.) – ir (und) Pam. IV, 5.
dabariau – dár (noch) Pam. VII, 29.
dagas – pjūtis (Ernte) Job. XVIII, 16, XXIX, 19; Klb. VI, 8.
daguoti – pjauti, valyti javus (ernten, sammeln) Job. XXIV, 6; Klb. VI, 8, XX, 4; Pam. XI, 4.
dairinti – sutaikinti, suderinti (versöhnen) Klb. VI, 35, XII, 20.
damas (germ.) – pylimas, užtvanka (Damm) Klb. XVII, 14.
danis (= donis) (sl.) – duoklė (Zinsen) Klb. XII, 24.
dargus – bjaurus (schändlich) Klb. XIX, 26.
dastotkas (sl.) – indas (Gefäß, Gerät) II Moz. XI, 2.
daugsiai – apsčiai, gausiai (reichlich) Klb. XI. 25.
deglas – nudegimas (Brandmal) III Moz. XIII, 28.
desintina (sl.) – dešimtinė, dešimtoji dalis (Zehente) III Moz. XIV, 10.
dieniškas – kasdieninis (täglich) Ps. XXXII, 3.
dykas – įžūlus, paikas (frech, Narr) Klb. XXIII, 28; Pam. IV, 13.
dimstis – prieangis (Vorhof) II Moz. XXXV, 17, 18.
draučė, draučius (sl.) – ietis, ragotinė (Lanze) Job. XXXIX, 26.
draugala – meilužė (Kebsweib) Gg. VI, 7, 8.
drėskimas – grobimas, plėšimas (Rauben) Klb. XXI, 7.
duksinotis – daugintis (sich mehren) II Moz. I, 7, 12, 20.
duksinti – dauginti (mehren) Klb. XXVIII, 8.
dūma (sl.) – nuomonė, sumanymas (Mut, Vornehmen) Job. XV, 13.
dumburys – dauba, kūdra (Teich) III Moz. XI, 36.
dužnas (sl.) – storas (dick) Job. XV, 27.
dvilinkai – dvigubai (zwiefältig) II Moz. XXII, 7, 9.
dzentilas (sl.) – brangenybė; antkaktis (Kleinod; Stirnband) Job. XXVIII, 17, XLII, 11.

E

ėdra – maistas (Speise) Job. IX, 26.
ekrūtas (sl.) Job. IX, 26 žr. akrūtas.
elephantas (lot.) – dramblys (Elefant) Gg. VII, 4.
elinas, -ė – elnias, -ė (Hinde, Hirsch) Klb. V, 19; Gg. II, 7, 9.
emeras – amaras (Meltau) Klb. XXVIII, 3.
ephodas (hebr.) – toks apeigų drabužis (Leibrock) II Moz. XXXV, 9.
ercikis (germ.) – kunigaikštis (Fürst) Pam. X, 12 (16).
ėrelis – ėriukas, veršiukas (Lamm) II Moz. XII, 3, 4, 5; III Moz. XII, 6, XIV, 13.

G

gadinykas (= godininkas) – gobšuolis, šykštuolis (Geizige) Klb. I, 19.
gaduojantis (= goduojantis) – godus, šykštus (geizig) Job. XXVII, 8.
gailas, -a, gailus, -i – piktas, rūstus (bitter, zornig) Klb. XVII, 11, XXI, 19; Pam. VII, 27.

gandinti – bauginti, gąsdinti (schrecken) Job. XV, 24.
garas – kvapas, kvėpimas (Odem) Job. XXXIII, 4.
gelioti (germ.) – būti brangiam, turėti kainą (gelten) Job. XXVII, 11.
geltukotis – kiaušinio trynys (Dotter) Job. VI, 6.
gemšė – pilkasis garnys (Reiher) III Moz. XI, 19.
gentainė – giminaitė, bičiulė (Freundin) Gg. I, 8, 14.
gerokštis – krūminis dantis (Backenzahn) Ps. LVIII, 7; Klb. XXX, 14.
gestuvė – gesintuvas, gesinimo žnyplės (Lichtschneuze) II Moz. XXXVII, 23.
gymis – išvaizda, veidas (Gestalt) Job. IV, 16; Ps. VI, 8.
gintis – atsisakyti, vengti (sich weigern) II Moz. X, 3, 4.
gyrpelnys – pagyrūnas (Ruhmredige) Ps. V, 6.
gyvenimas – būstas, buveinė (Wohnung) Ps. XLVI, 5.
glaudoti – pataikauti (heucheln) Job. XLI, 3(22).
gliauda – juokas (Lachen) Pam. VII, 7.
godenykas, godinykas Klb. XV, 27, XXIX, 4 žr. **gadinykas.**
gončius (sl.) – bėgikas (Läufer) Job. IX, 25.
gotka (sl.) – apatinis drabužis (Niederwatte) III Moz. XVI, 4.
graikštumas – papuošalas; gražumas (Schmuck) Klb. XX, 29, XXXI, 25.
graikštus – gražus, mielas (schön, lieblich) Gg. II, 10, 14.
granotas (germ.) – toks vaisius, granatas (Granatapfel) Gg. IV, 3.
gražojimas – grasinimas (Drohen) Ps. XXXVIII, 4.
gražoti – grasinti (drohen) Ps. VII, 12.
griekinykas (sl.) – nusidėjėlis (Sünder) II Moz. V, 16.
granyčia (sl.) – riba (Grenze) Klb. XV, 25.
grumulti – gromuluoti, atrajoti (wiederkäuen) III Moz. XI, 3, 4, 5, 6, 7, XI, 26.
grumzdymas – grasinimas (Drohen) Ps. CII, 11.
gūnia, gūnis (sl.) – kilimas (Teppich) Klb. VII, 16.
guolis – stovykla (Lager) III Moz. XVI, 26, 28.
gurklė – gerklė (Kehle) Klb. XXIII, 2; Gg. II, 3, 9.
gurkšlė Klb. V, 3 žr. **gurklė.**
gvaltas, gvoltas (sl.) – prievarta; šauksmas (Gewalt) Job. XIX, 7, XXXV, 9.

H

hadyna (sl.) – valanda (Stunde) Job. VII, 18.
hadnas (sl.) – tikęs, sumanus (geschickt) II Moz. XXXV, 31.
hercikis Teis. XXI, 5 žr. **ercikis.**
hoitmanas (germ.) – karo vadas (Hauptmann) II Moz. XIV, 7.
hukas (germ.) – namiškiai (Haus) Klb. XXXI, 15.

I

įdyvnas Klb. XXX, 18 žr. **indyvnas.**
ikrai – blauzdos, blauzdikauliai (Schenkel) II Moz. XII, 9.
ilžena Ps. LVIII, 9 žr. **ižena.**
indaguoti – surinkti, suvokti (ernten) Rut. II, 21; Job. IV, 8.

indyvnai (sl.) – keistai, nuostabiai (wunderbarlich) Teis. XIII, 19.
ingberas (germ.) – imbieras, toks kvapnus augalas (Kalmus) Gg. IV, 14.
indyvnas (sl.) – keistas (wunderlich, wundersam) Teis. XIII, 18.
inkščios, inščios Job. XVI, 13; Ps. VII, 10 žr. **įsčios, įščiai.**
įsčios, įščiai – inkstai; viduriai (Nieren) Ps. VII, 10; Klb. XXIII, 16.
įsigauti – įsitvirtinti, įsišaknyti (einwurzeln) Job. V, 3.
įsivalgyti – įsiėsti, įsigraužti (weiterfressen) III Moz. XIII, 5, 6.
iskada (= iškada) (sl.) – žala (Schaden) Job. XXX, 13.
isopas (= yzopas) (gr.) – toks kvapnus augalas (Ysop) II Moz. XII, 22.
istrova (sl.) – maistas (Speise) Klb. XXIII, 3.
išbręsti – sunokti (reif werden) Ps. LVIII, 10.
išdėti – išsaugoti (behalten) II Moz. XXII, 7, 10.
išdumti – iškvėpti (pausten) Job. VI, 26.
išgandinimas – išgąsdinimas (Schrecken) Job. XIII, 21.
išgandinti – išgąsdinti (erschrecken, schrecken) Job. VII, 14, XIII, 11.
išguldymas (vert.) – aiškinimas, pasakojimas (Auslegung) Job. XIII, 17.
iškoroti (sl.) – nugalėti, užkariauti (gewinnen) Klb. XXI, 22.
išprovyti (sl.) – paruošti, sudaryti (bereiten) Klb. III, 19.
išpūstijimas (sl.) – suniokojimas (Verderben) Job. XXX, 24.
išpūstyti (sl.) – suniokoti (ausrotten, auswürzeln, umbringen, verdorren, verstören, vertilgen, verzehren, zermalmen) Job. I, 16; Ps. CXXXVII, 8.
išpūstytojas (sl.) – niokiotojas, plėšikas (Verderber, Verstörer) Job. XII, 6.
išsitikti – pargriūti, užkliūti (anstoßen, stoßen) Job. VII, 20; Klb. IV, 12.
išsviesti – nušviesti (erleuchten) Pam. VIII, 1.
ištikti – liesti, mušti (rühren, schlagen) II Moz. III, 20; Job. XVI, 10...
ištisas – tiesus, teisingas (richtig) Klb. XXIV, 26.
išvaduoti – išpirkti (lösen) II Moz. XIII, 13, 15.
yvas – apuokas (Käuzlein) Ps. CII, 7.
įveizdėjimas – išvaizda (Ansehen) III Moz. XIII, 3.
ižena, ižina – sraigė (Schnecke) Ps. LVIII, 9.
įžvelgti – pažvelgti (anschauen) II Moz. III, 6.

jauniškė – jaunystė (Jugend) Job. XXXI, 18, XXXIII, 25.
jausti – budėti, nemiegoti (wachen) Ps. CII, 8.
javiena – ražiena, stambrai (Stoppeln) II Moz. V, 12.
jednočius (sl.) – arbitras, taikintojas (Teidingsmann) II Moz. XXI, 22.
jeib – kad (daß) II Moz. I, 11...
jeng – jog, kad (daß) Job. XXXIX, 14.
jutryna (sl.) – spyna, užraktas (Schloß) Gg. V, 5.

kačiai (sl.) – jei, nors (ob, wenn, wenngleich, wiewohl) Job. IX, 15.
kaip – jog, kad; apie (daß; bei) II Moz. IX, 4, 12, 24 ...; Teis. XVI, 27.
kaklas – gerklė, ryklė (Hals, Rachen) Job. XX, 13; Ps. V, 10; Klb. XXIV, 13.
kaktai (= koktai) – ką (das) Pam. VIII, 15.

kaladnykas (sl.) – pašiūrė, pastogė (Hütte) Job. XXVII, 18.
kalbesys – patarlė, sentencija (Spruch) Klb. I, 1.
kaldras (sl.) – antklodė, patiesalas (Teppich) II Moz. XXXVI, 14.
kamelas (germ.) – kupranugaris (Kamel) II Moz. IX, 3.
kaninykas (germ.) – triušis (Kaninchen) Klb. XXX, 26.
karias – kariuomenė (Heer) II Moz. XIV, 7; Job. XV, 24.
karis – karas, mūšis (Krieg, Streit) II Moz. XIII, 17; Job. VII, 1; Ps. XVIII, 40, XLVI, 10.
karmesinas (= karmezinas) (sl.) – toks rausvas audeklas (Scharlach) II Moz. XXXV, 6.
kartunta – kartą (einmal, einst) Job. XX, 23, XXXVIII, 17; Ps. II, 5.
karvojus (sl.) – toks didelis pyragas (Kuchen) II Moz. XII, 39.
kaspinė – garbana, kasa (Locke, Zopf) Gg. V, 2, 11, VI, 6.
kasula – liemuo, kotas (Schaft) II Moz. XXXVII, 17.
katrul – į katrą pusę (wo, wohin) Teis. XIII, 6; Job. XXXVII, 12.
kaulyčia (hibr.) – kaulų laikymo dėžė, kaulinė (Beinhaus) Job. XXX, 24.
kauras (sl.) – patiesalas, kilimas (Decke, Teppich) II Moz. XXXVI, 8.
kengė (germ.) – staktos kablys durims įkabinti (Riegel) Teis. XVI, 3.
kiek dienos – kasdien (täglich) Ps. LXVIII, 20.
klameris (germ.) – sagtis, sankaba (Klammer) II Moz. XXXVI, 29.
klastyti – apsimesti, gudrauti; gainioti (List brauchen; umtreiben) Job. XIII, 7, XIX, 3.
kodnyčia (sl.) – smilkytuvas (Napf) III Moz. XVI, 12.
koliacija (sl.) – puota (Wohlleben) Job. I, 4.
kolyta (sl.) – maišelis, mašna (Beutel) Klb. I, 14.
korojimas (sl) – baudimas, bausmė (Strafe, Züchtigung) Job. V, 17.
koroti (sl.) – bausti (strafen) II Moz. XXI, 20.
kosnadieja (= koznadieja) (sl.) – pamokslininkas (Prediger) Pam. I, 1.
kosnijimas (= koznijimas) (sl.) – baudimas, bausmė (Strafe) Klb. III, 11.
kosnyti (= koznyti) – bausti (strafen) Ps. VI, 2.
kovytis – kivirčytis, vaidytis (hadern) Ps. CIII, 9.
kragas (germ.) – ąsotis (Kanne) II Moz. XXXVII, 16.
krasė – krėslas, sostas (Stuhl) II Moz. I, 16; Klb. IX, 14.
kratos (= krotos) Gg. II, 9 žr. **krotai**.
krykė (germ.) – migdolų medis (Mandelbaum) Pam. XII, 7(5).
krytė – toks žvejybos įrankis, graibštas (Hamen) Pam. IX, 12.
krivida (sl.) – skriauda (Schaden) II Moz. XXII, 5.
krotai, krotos (sl.) – grotos (Gitter) II Moz. XXXV, 16.
kučkelė (sl.) – pastogė, pašiūrė (Hütte) Job. XXVII, 18.
kūdas (sl.) – prastas, vargingas, paikas (gering, unedel, albern) Job. XXX, 8; Klb. I, 4.
kukstas (= kukštas) – guba, kupeta (Mandel) Teis. XV, 5; Rut. III, 7.
kunstas (germ.) – išmonė, prasimanymas (Kunst) Job. XXXII, 6; Pam. VII, 26.
kurklelis – mažasis karvelis (Turteltaube) III Moz. I, 14, XII, 6, 9, XV, 29; Gg. II, 12.
kurklys – toks vabalas, turklys (Molch) III Moz. XI, 29, 30.
kurpė – staktos kablys, vyris (Angel, Riegel) Teis. XVI, 3; Klb. XXVI, 14.
kvartūna (sl.) – laimė, pasisekimas Pam. IX, 11.
kvašingai – ramiai, saugiai (sicher) Ps. IV, 9.
kvietka (sl.) – puokštė (Büschel) Gg. I, 12.

L

laimoti – turėti laimės (Glück finden) Klb. XVI, 20.
langyti – sklandyti, skraidyti (schweben) Ps. XVIII, 11.
latas (germ.) – kartelė, lota (Latte) Gg. I, 16.
laukinykas – valstietis, žemdirbys (Ackermann) Job. XXXI, 39.
lėtas – kvailas; įkyrus (albern; leidig) Job. XVI, 2, XXI, 29; Klb. XIX, 25.
liaupsė – garbė (Lob) Ps. XVIII, 50.
liekarius (sl.) – gydytojas (Arzt) Job. XIII, 4.
liekarstva (sl.) – tepalas (Salbe) Klb. XXVII, 9.
liktarius (= liktorius) (sl.) – žvakidė (Leuchter) II Moz. XXXV, 14.
liktarnas II Moz. XXXVII, 17 žr. **liktarius.**
lingė – toks paukštis (Weih) III Moz. XI, 14.
liš (sl.) – bet (aber, sondern) Teis. XV, 13.
lojoti (sl.) – koneveikti, plūsti (schmähen) Klb. XXVII, 11.
lugdinti, luginti – pataikauti, meilintis (heucheln) Job. XLI, 3(22); Ps. V, 10.
lunkas – karna, plaušas (Bast) Teis. XVI, 7, 8.

M

mačia, mačius (sl.) – riba, ribos ženklas (Maß) Job. XXXVIII, 5.
majestotas (sl.) – sostas (Thron) Klb. XX, 28.
maltuvė – girnos (Mühle) II Moz. XI, 5.
mandelis (germ.) – javų guba (Mandel) Rut. III, 7.
mastas – toks 43 cm. ilgio matas (Elle) II Moz. XXXVI, 9, 15, 21, XXXVII, 1, 6, 10.
mažu – gal, galbūt (vielleicht) Job. IV, 2, XXXII, 13.
medinas – laukinis, miškinis (wild) Job. V, 22, XXXVII, 8, XXXIX, 4, 18, XL, 15.
mednyčia (sl.) – dubuo (Becken) II Moz. XII, 22.
melnykas (sl.) – malūnininkas (Müller) Pam. XII, 5(3).
mėnas – mėnulis (Mond) Job. XXXIX, 5.
mėsinyčia (sl.) – skerdykla (Fleischbank) Klb. VII, 22.
meškoti (sl.) – (versäumen) II Moz. XXI, 19.
metas – kiekis (Maß) Rut. II, 17.
mielas – kalkės (Kalk) Ps. CII, 15.
mieta (sl.) – laikas; riba (Ziel) Job. XIV, 13.
mietas (sl.) – taikinys (Ziel) Job. XVI, 12.
myras (sl.) – tokie kvapnūs sakai (Myrrhe) Klb. VII, 17.
mistras (sl.) – mokytojas, religijos dalykų žinovas (Meister) Ps. IX, 21.
mitulis – vienerių metų gyvulys, vienergis (einjährig) II Moz. XII, 5; III Moz. XII, 6.
mokavyčia (sl.) – vėliava (Panier) Gg. II, 4.
moninykas (sl.) – burtininkas, kerėtojas (Beschwörer) Ps. LVIII, 6.
mostas (germ.) – laivo stiebas (Mastbaum) Klb. XXIII, 34.
motė – žmona (Weib) II Moz. XXI, 3; Rut. IV, 13; Job. XXXI, 10; Klb. XII, 4.
muoma – momuo, viršugalvis (Haarschädel) Ps. LXVIII, 22.
murinas (sl.) – juodaodis, negras (Mohr) Job. XXVIII, 19.

nakvinas – nakvojantis (–) Rut. III, 13.
nardas (germ.) – toks kvapnus augalas (Narde) Gg. I, 11.
narsa, narsas – pyktis, rūstybė (Grimm, Zorn) Teis. XIV, 19; Job. XXI, 17, XXXVI, 18, XL, 6; Ps. II, 5, VI, 2, LVIII, 10; Klb. VI, 34, XXVII, 4.
nasrai – burna, lūpos (Mund) Job. XII, 11; Ps. V, 10; Klb. X, 31, XI, 9.
nehadnas (sl.) – nenaudingas, nevertas (unnütz) Job. XI, 12.
nekvartūna (sl.) – nelaimė (Unglück) Ps. VII, 17.
nepakajus (sl.) – neramumas, nerimas (Unruhe) Klb. XV, 16.
nepalaimas – nelaimė (Unglück) Klb. XVII, 20.
neptis – anūkas, vaikaitis (Neffe) Job. XVIII, 19.
net – bet, nebent (denn, sondern) II Moz. X, 11; Pam. III, 22.
netsnata (= necnata) (sl.) – nedorybė (Untugend) Job. XI, 11.
netsnatlyvas (= necnatlyvas) (sl.) – nedoras (lose) Job. XXXIV, 18.
netsnatlyvystė (= necnatlyvystė) (sl.) – nedorybė (Untugend) Job. XXXVI, 9.
niekinykystė – menkystė, tuštybė (Eitelkeit) Pam. IV, 7.
nodėmais Ps. IX, 19... žr. **nuodėm, nuodėmai(s).**
nodieja (sl.) – viltis (Hoffen, Hoffnung) Job. XLI, 9(28).
noraku (sl.) – klastingai (mit List) II Moz. XXI, 14.
noterė – dilgėlė (Nessel) Job. XXX, 4; Klb. XXIV, 31.
nugeldėti? nugelsti? – dėti, grįsti (pamatus) (Grund legen) Klb. VIII, 29.
nugruntavoti (sl.) – įkurti, pastatyti (gründen) II Moz. IX, 18.
nuodėja Job. IV, 6... žr. **nodieja.**
nuodėm, nuodėmai(s) – perdėm, visiškai (allzu) Job. X, 22, XV, 4; Klb. XXI, 5; Pam. VII, 17, 18; Ps. IV, 3, CXXIII, 3.
nupantinti (germ.?) – paimti užstatu (pfänden) Klb. XX, 16.
nurendėti – nuriedėti, nusileisti (untergehen) II Moz. XXII, 26.
nusiduoti – atsitikti, įvykti (geschehen) II Moz. VIII, 23.
nusiklaroti (germ.) – išsiblaivyti, prasišviesti (klar sein) Job. XXXVII, 21.
nusitikėjimas – pasitikėjimas, viltis (Hoffnung) Job. XIV, 7.
nusitikėti – pasitikėti, tikėtis (hoffen, trauen, sich verlassen) Job. VIII, 15; Ps. II, 12, IV, 6.
nusitūžyti (sl.) – būti liūdnam (betrüben, traurig sein) Job. XXIII, 2.
nusnaučyti? (germ.) – nušnypšti nosį (schneuzen) Klb. XXX, 33.
nustokumas – yda (Fehl) Ps. VII, 15.
nusūdyti (sl.) – nuspręsti (urteilen) III Moz. XIII, 3.
nutartis (= nuotartis) – yda, trūkumas (Wandel, Tadel) III Moz. I, 3, 10; Job. XI, 15...
nutekėti – nubėgti (laufen) Teis. XIII, 10.
nutūžyti (sl.) – nuliūdinti (betrüben) Klb. XI, 17.
nužavinti – nužudyti (erwürgen, töten, umbringen) II Moz. I, 16...

oleus (= oliejus) (sl.) – aliejus (Öl) Klb. XXI, 17.
onichas (lot.) – toks brangakmenis (Onyx) II Moz. XXXV, 9.

pabingti – padidėti (zu groß sein) Job. XXII, 5.
pačestavoti (sl.) – pagarbinti (loben) Ps. XVIII, 47.
padangė, padangis – gomurys (Gaumen) Job. XXIX, 10; Ps. CXXXVII, 6.
padyvyti (sl.) – nusistebėti, nusistebėjimu pakenkti (übel gafallen, übel sprechen) Klb. XXIV, 18.
padonis (sl.) – valdinys (Untertan) Pam. IX, 1.
padotkas (sl.) – pajamos, turtas (Einkommen) Job. XXXI, 12.
paduksinti – padauginti (mehren, lästern) Job. XXXIV, 37; Klb. X, 27.
paduoti – atiduoti (geben) II Moz. II, 21.
padvarija (sl.) – užeigos namai (Herberge) II Moz. IV, 24.
pagesti – išnykti (vergehen) Job. VII,8.
pagiežinimas – kerštas, pagieža (Rache) Klb. VI, 34.
pagilbti – pasveikti (genesen) Klb. XXVIII, 18.
pagrabas (sl.) – rūsys (Keller) Gg. II, 4.
pagraikščia – sagtis (Spange) Gg. VII, 1.
pakajuoti (sl.) – būti ramiam; būti taikoje (still sein; Friede haben) Ps. XLVI, 11; Pam. III, 8.
pakalbėti – apkalbėti, šmeižti (verleumden) Klb. X, 18.
pakamorė (sl.) – dvaro prievaizdas, prievaizdas (Fronvogt, Vogt) II Moz. I, 11.
pakaroti (= pakoroti) (sl.) – bausti (strafen, züchtigen) Job. XXXIII, 16.
pakėlimas – auka, dovana (Hebe) II Moz. XXXVI, 3.
pakiršti – įniršti, įtūžti (ergrimmen) Job. XLII, 7.
pakosnyti (= pakoznyti) (sl.) – nubausti (züchtigen) Klb. XIX, 19.
pakurti – sutvarkyti (erbauen) Klb. XIV, 1.
palaikas – palikimas (Erbteil) Klb. XIII, 22; Pam. II, 21.
paliecevoti (sl.) – patikėti (befehlen) Ps. X, 14.
palikis – palikuonis; našlaitis (Übrige; Waise) Job. IV, 21, XXII, 9; Ps. LXVIII, 6.
paludienis (sl.) – pietų vėjas (Mittagswind) Job. XXXVII, 17.
pamėtavoti, pamėtoti – pajuokti, pašiepti (spotten) Job. XI, 3.
pamėtytojas – pajuokėjas, pašaipuolis (Spötter) Klb. III, 34, XIX, 25.
pamėtnykas Job. XVI, 20 žr. **pamėtytojas**.
paminka (sl.) – atminimas (Gedächtnis) Job. XIX, 24.
pancerius (germ.) – šarvas (Panzer) Job. XLI, 26(17).
paniekinykas – niekintojas (Verachter) Klb. XXII, 12.
paputa – gumbas, randas (Beule) II Moz. XXI, 25.
pareiti – privalėti, reikėti (sollen) Job. XXXIV, 18.
paroda (sl.) – pamokymas, patarimas (Rat) Klb. XII, 8.
pasėga (sl.) – kraitis (Morgengabe) II Moz. XXII, 16.
pasiduksinti – daugintis (sich mehren) Job. XXXIX, 7.
pasigynėti – baigtis (aus sein) III Moz. XII, 4.
pasiliepšyti (sl.) – pasitaisyti (sich bessern) Klb. I, 5.
pasimėgti – patikti (Lust haben) Job. XXVII, 10; Ps. XVIII, 20.
pasitiešyti (sl.) – atsikeršyti, pasismaginti iš keršto (sich rächen) Teis. XV,7.
pasivesti (vert.) – sektis (wohlgehen) Klb. XX, 7.
pasizopostyti (sl.) – pasirūpinti (schaffen) Pam. II, 8.
paslaptinė – slapta vieta (Verborgene) Job. XL, 8.
paslas (sl.) – pasiuntinys (Bote) Job. I, 14.

paspalitas (sl.) – paprastas (pöbel) II Moz. XII, 38.
pasparnis – pelekas (Floßfeder) III Moz. XI, 9, 10, 12.
patamkas (sl.) – palikuonis, vaikaitis (Kindeskind, Nachkomme, Nachkömmling) II Moz. X, 2.
pateikti – dykinėti,. nieko neveikti (feiern, müßig gehen, müßig sein) II Moz. V, 5, 8, 17.
patlabai – vis dar (noch) Pam. VII, 29.
patrotijimas (sl.) – netekimas, trūkumas (Fehl) Ps. VII, 15.
pavaisdas (= pavaizdas) – pavyzdys (Beispiel) Klb. I, 6.
pavalioti – tvarkyti, valdyti (meistern) Job. XXXVIII, 33.
pavargulis – neturtėlis, vargšas (Arme) Klb. XIX, 4.
pavelti (= pavelyti) (sl.) – leisti, duoti galios (lassen, Macht geben) Rut. II, 2.
pavesti (vert.?) – pagimdyti (gebären) Gg. VIII, 5.
pavietrė, pavietris (sl.) – maras (Pestilenz) II Moz. V, 3.
paviskėti – pajudėti, svyruoti (bewegen, wanken) Ps. XVIII, 8, XXXVIII, 17.
pavolioti – sutramdyti, suvaldyti (halten, Mutes Herr sein) Klb. XVI, 32, XXV, 28.
pažyčytojas (sl.) – skolintojas (wer borgt) Klb. XXII, 7.
pažytka, pažytkas (sl.) pajamos, pelnas (Einkommen) Klb. III, 9, 14.
pekus – galvijai (Vieh) II Moz. VIII, 17...
peldėti – taupyti (sparen, zusammenhalten) Klb. XIII, 11, 22.
pelėkautai – spąstai (Falle) Job. XVIII, 10.
pelėkotis Job. XVIII, 10 žr. **pelėkautai**.
pelgrinauti (sl.) – keliauti (wallen) Rut. I, 1.
penukšlas – maistas, penas (Speise) III Moz. XIV, 10; Job. XXIV, 5...
peryna (sl.) – patalas, patalynė (Bett) Klb. XXII, 27.
permanyti – išgirsti (vernehmen) Ps. V, 3, CXLIII, 1.
peržengtojas (vert.) – nusižengėlis (Übertreter) Job. XXIV, 15; Ps. LI, 15.
peslys – paukštvanagis (Sperber) III Moz. XI, 16.
piestas – grūstuvė, spaustuvas (Kelter, Mörser) Klb. III, 10, XXVII, 22.
piestenykas – pėsčias žmogus (Fußgänger) Klb. VI, 11.
pigai – lengvai (leicht) Pam. IV, 12.
pigas – lengvas (leicht) Job. XXX, 13.
piktas – sunkus, vargingas (hart) Job. XXX, 25.
pintuvė – kaspinas (Flechtband) Teis. XVI, 13.
pirmadė (= pirmodė) (vert.) – plėvelė (Vorhaut) III Moz. XII, 3.
pišė (sl.?) – dėmė, žymė (Fleck, Mal) III Moz. XIII, 3; Gg. IV, 7...
pišnai (sl.) – prabangiai (mit Pracht) Job. XL, 5.
pišnas (sl.) – išdidus (hochmütig, stolz) Job. XL, 6.
pišnytis (sl.)– didžiuotis (Übermut treiben) Ps. X, 2.
pjūvė – pjūtis (Ernte) Klb. X, 5, XXVI, 1.
planė (= plonė) – toks neraugintas pyragas, plonis (ungesäuerter Kuchen) II Moz. XII, 39.
plėmė (sl.) – giminė, padermė (Stamm) II Moz. XXXV, 34.
plėšimas – grobis (Raub) Job. XII, 19, XXVIII, 17.
plezgėti, pležgėti – plepėti, tuščiažodžiauti (plaudern, schwatzen, viele Worte machen) Job. XXXIV, 37; Klb. IX, 13; Pam. X, 10 (14).
pležgėjas – plepys (Wäscher) Job. XI, 2.
plužgėti – ploti, pliauškinti (klappen) Job. XXVII, 23.
ponystė (sl.) – garbė, šlovė; viešpatavimas (Herrlichkeit) Job. XXIX, 20.
potamkas (sl.) – palikuonis (Nachkomme) II Moz. XII, 42.
pra – po (in) II Moz. VIII, 17.
pradėmais – tučtuojau, tuoj pat (stracks) Ps. LVIII, 3.
prakartas – lovys (Rinne) II Moz. II, 16.

praparčius (sl.) – vėliava (Panier) Gg. II, 4.
prarakystė (sl.) – pranašystė (Weissagung) Klb. XVI, 10.
prastybė – blogis, blogybė (Schlechte) Klb. I, 3.
pratkai (sl.) – senoliai (Väter Väter) II Moz. X, 6.
pravodyti (sl.) – remti, skatinti (fördern) Ps. VII, 10.
pravožyti (sl.) – nusverti (schwerer sein) Job. VI, 3.
prekijas – pirklys (Kaufmann) Klb. XXXI, 14.
priarka (sl.) – sugulovė (Kebsweib) Gg. VI, 8.
pribuišis (sl.) – namiškis (Hausgenosse) II Moz. XII, 45.
pridatkas, pridotkas (sl.) – pelnas (Einkommen) Klb. XIV, 4.
priekaktė – antkaktis (Stirnband) Klb. XXV, 12.
prieširdė – skydelis (Schildlein) II Moz. XXXV, 9, 27.
priprova (sl.) – rakandai (Gerät) III Moz. XI, 32.
pripuolimas (vert.) – padidėjimas, prieaugis (Zugang) Job. XVIII, 7.
prirakoti (= prirokuoti) (sl.) – priskaičiuoti (zurechnen) Ps. XXXII, 2.
prisakymas – įstatymas (Gesetz) Klb. III, 1.
prisakyti – užkerėti, žyniauti (beschwören) Ps. LVIII, 6.
prisakytojas – kerėtojas, žynys (Beschwörer) Ps. LVIII, 6.
pristokumas – stoka, trūkumas (Mangel) Klb. VI, 11, XXIV, 34.
pristovėti (vert.) – prisidėti, pagelbėti (beistehen) Job. XXVI, 2.
pritarti – leisti, sutikti (bewilligen) II Moz. II, 21.
prižengti – ateiti, atvykti (hintreten) II Moz. XXXVI, 2.
prosa, prosas (sl.) – spaustuvas (Kelter) Job. XXIV, 11.
prova (sl.) – byla; teismas; teisė (Gericht; Recht) II Moz. XXI, 1; Job. XXXIV, 5.
provyti (sl.) – ruošti, taisyti (bereiten) Klb. VIII, 27.
psalteras (germ.) – psalmės, psalmynas (Psalter) Ps.
pūčka (sl.) – pabūklas, patranka (Geschoß) Job. XLI, 26 (17).
puknė – rauplė, spuogas (Blatter) II Moz. IX, 9, 11.
pundas (sl.) – svarstis (Gewicht) Klb. XVI, 11.
pūnė (sl.?) – ola, slėptuvė (Höhle, Verborgene) Ps. X, 9.
pusnaktis – šiaurė, šiaurės vėjas (Mitternacht) Job. XXVI, 7.
pūščia (sl.) – dykuma (Einöde, Wildnis, Wüste) II Moz. V, 1.
pūstynė (sl.) – dykuma (Wüste) II Moz. III, 1...
pūstyti (sl.) – gadinti, įsiėsti (weiterfressen) III Moz. XIII, 28...

rabata, rabota (sl.) – bėda, skurdas (Jammer, Unfall, Unglück) Ps. VII, 17...
rakas (sl.) – laikas, laiko riba (Zeit) II Moz. IX, 5.
rana (= rona) (sl.) – randas (Narbe) III Moz. XIII, 23.
raragas (sl.) – maitvanagis, peslys (Geier) III Moz. XI, 14.
raškažis, raškažtis, raskožius (sl.) – pomėgis; linksmumas (Lust, Wollust) Job. XXIV, 20.
raustuvė – braižiklis, grifelis (Griffel) Job. XIX, 24.
rasbajauti (= razbajauti) (sl.) – plėšikauti (rauben) Job. IV, 11.
rasbainykas (= razbainykas) (sl.) – plėšikas (Räuber) Klb. XXIII, 28.
rasbajus (= razbajus) (sl.) – plėšikas

žudikas (Mörder, Räuber) Job. XXIV, 14.
rėda (pr.) – vaga (Furche) Job. XXXIX, 13.
rėda, rėdas (sl.) – tvarka (Ordnung) Job. X, 22.
rėdijimas (sl.) – tvarkymas, šeimininkavimas (Haushalten) Klb. XXIV, 4.
reika – bėda (Not) Ps. X, 1, XLVI, 2, CII, 3, CXLIII, 11.
remestva (sl.) – amatas (Werk) II Moz. XXXVI, 4.
riešas – paspragintas grūdas (Sange) Rut. II, 14.
rijūklė, rijūklis – ėdrūnas, rijūnas (Fresser, Schlemmer) Teis. XIV, 14; Klb. XXIII, 20, 21.
rikarius (pr.?) – regentas (Regent) Klb. VIII, 16.
rykauti – tvarkyti, valdyti (regieren) Klb. XV, 14.
rykštė – tokia valdžios lazda, skeptras (Szepter) Ps. CX, 2.
rinda (germ.) – lovys (Rinne) II Moz. II, 16.
ročyti (sl.) – malonėti, teiktis (–) II Moz. X, 17.
roda (sl.) – nutarimas, patarimas (Rat) Job. XV, 8.
rodas (sl.) – mielai, noromis (gern, willig, mit Lust) II Moz. XXXV, 21...
rodi (sl.) – mielai (gern) Ps. IV, 3.
rodyti (sl.) – patarti, tartis; leisti įstatymus (raten, ratschlagen; Recht setzen) Ps. II, 2; Klb. VIII, 15.
rodnas (sl.) – patariantysis, patarėjas (Ratsherr) Job. III, 14.
rodzyti (sl.) – malonėti, teiktis (wollen) Job. XIV, 15 16...
rokavoti, rakuoti (sl.) – atsižvelgti; vertinti (achten) III Moz. XI, 24; Job. VII, 4.
rokunda (sl.) – ataskaita (Rechenschaft) Job. XXXIII, 13.
rota (germ.) – taryba (Rat, Ratsherr) Job. V, 13.
rūkielas (= rūkylas) (hibr.) – rūkymo, smilkymo indas (Napf) III Moz. XVI, 12.

salna (= zalna) (sl.) – kariuomenė (Kriegsvolk) Ps. XVIII, 30.
sannamis – namiškis (Hausgenosse) II Moz. XII, 45.
sara (= zara) – brėškimas, sambrėška (Dämmerung) Job. III, 9.
sarkalas (= zerkalas) (sl.) – veidrodis (Spiegel) Job. XXXVII, 18.
saulėtekis – rytų vėjas (Ostwind) II Moz. X, 13, XIV, 21.
saurėdingai (hibr.) – klastingai (mit List) II Moz. XXI, 14.
saurėdis (hibr.) – piktadarys (Frevler) Klb. XVI, 29.
sausis – raupai (Aussatz) III Moz. XIII, 3.
savavalnykas (sl.) – kietasprandis, užsispyręs (halsstarrig) Klb. XXVIII, 14.
sbrainas (= zbrainas) (sl.) – ginkluotasis, šarvuotasis (Geharnischte) Job. XXXIX, 24.
sbrajus, sbrojus (= zbrajus, zbrojus) (sl.) – ginklas, ietis (Rüstung, Lanze) II Moz. XIII, 18; Job. XXXIX, 26.
seidokas (sl.) – strėlinė (Köcher) Job. XXXIX, 26.
sela (hebr.) – toks pauzę žymintis žodis (Sela) Ps. III, 5...
senulė – priėmėja (Wehemutter) II Moz. I, 15.
setim, sitim (hebr.) – toks kietas medis (Föhrnholz) II Moz. XXXV, 7...
sidabrinykas – toks sidabrinis pinigų vienetas (Sekel, Silberling) Teis. XVI, 5.
siklas II Moz. XXI, 32 žr. **sidabrinykas.**
sylyti (sl.) – priversti (zwingen) Job. XXXIV, 17.
skada (= škada) (sl.) – žala (Schade) II Moz. XXI, 23.
skaida – uoliena (Schiefer) Job. XXVIII, 3.

skaisti – blizgėti, žibėti (schimmern) Ps. LXVIII, 14.

skrielis – pasparnis (Fittich) Pam. X, 16 (20).

skūnė (germ.) – kluonas (Scheune) Klb. III, 10.

smardas – kvapas (Geruch) Job. XIV, 9.

smarkinykas – smurtuolis, tironas (Tyranne) Job. VI, 23, XV, 20; Klb. XI, 16.

smirdas (sl.) – niekšas, nenaudėlis (Bube, Erzbösewicht) Klb. XXIV, 8.

smirdysta (sl.) – piktumas (Bosheit) Job. XX, 12.

smūtka, smūtkas (sl.) – baimė; liūdesys (Angst; Betrübnis) Job. XVII, 2, XX, 22.

smūtytis (sl.) – baimintis, nerimauti (sich ängsten) Job. XXVI, 5.

smūtnas (sl.) – liūdnas (betrübt) Job. XXI, 25.

sokanas (= zokonas) (sl.) – įsakymas (Gesetz) III Moz. XIV, 2.

sopostyti (= zopostyti) – daryti atsargas (bereiten) Klb. VI, 8.

sotug (= zotug) (sl.) – greit, tuojau (bald) Job. XXXVII, 6.

spitula – grandinėlė, sagtelė (Spange) II Moz. XXXV, 22; Gg. I, 9, 10.

sprovavotis (sl.) – atsidėti kam, veikti (daraufgeben) Pam. I, 17.

stalgiai – išdidžiai (stolz) Klb. XVIII, 23.

stalgus – nedoras, savanaudis (Frevler) Klb. XVI, 29.

stambras – stagaras (Stoppel) II Moz. V, 12; Job. XXI, 18, XLI, 28(19), 29 (20).

stebulas – ypatingas, nuostabus (besondere) II Moz. VIII, 22.

steigtis – skubintis (eilen) Ps. XXXVIII, 23.

stelgtis – išdidžiai kalbėti, tuščiažodžiauti (stolzes Teiding geben) Job. XXXV, 16.

stodas (sl.) – būrys, kaimenė (Herde). Gg. I, 6.

stonavyčia (sl.) – lauko stovykla (Feld) Ps. LXVIII, 14.

storastas (sl.) – viršininkas (Hauptmann) Klb. VI, 7.

stotkas (sl.) – rakandas (Gefäß, Gerät) II Moz. XXXV, 13...

strielčius (sl.) – šaulys (Schütze) Job. XVI, 13.

strova (sl.) – maistas, valgis (Fressen, Speise) II Moz. XII, 16...

stukas (germ.) – gabalas (Stück) III Moz. I, 6...

sudairinti – permaldauti; suderinti, suvienyti (versöhnen) III Moz. I, 4, XIV, 19...

sudairinimas – permaldavimas; suderinimas, sutaikymas (Versöhnen) III Moz. XVI, 20.

sūdžia (sl.) – teisėjas (Richter) II Moz. II, 14.

sugaišinti – pražudyti (umbringen) Ps. V, 7.

sujiednojimas (sl.) – suderinimas, sutaikymas (Versöhnung) Job. XXXIII, 24.

sujiednoti (sl.) – suvienyti (versöhnen) III Moz. XVI, 6.

sukabė II Moz. XXXV, 22 žr. **spitula.**

sulójimas – plūdimas, tekėjimas (Fluß) III Moz. XV, 2, 3, 13, 15, 19, 32.

sumišmai – pramaišiui, pramaišomis (untereinander) II Moz. II, 24.

sumišmas – paprastas, liaudies (Pöbel) II Moz. XII, 38.

supyčia (sl.) II Moz. XXXV, 9, 27 žr. **ephodas.**

surinkimas – bendruomenė, draugija (Gemeinde, Rat) Ps. I, 1.

susisėdėjimas – posėdis, susirinkimas (–) Ps. I, 1.

sušyti (sl.) – alkinti, marinti (kasteien) III Moz. XVI, 29.

suvokti – sulaikyti (verwahren) II Moz. XXI, 29, 36.

šarlotas (sl.) – raudonos spalvos (Scharlach) II Moz. XXXV, 23...
šeimatis – namiškiai, šeimyna (Hausgenossen) Job. XIX, 15.
šeirys – vienišas (selbander) Pam. IV, 8.
šermenis – žebenkštis (Wiesel) III Moz. XI, 29.
šešuolis – atspindys, šešėlis (Schatten, Schemen) Job. VIII, 9, XIV, 2, XVII,7; Ps. CII, 12; Klb. XXVII, 19.
šėtra, šėtras (sl.) – palapinė (Gezelt, Hütte) III Moz. XIV, 8...
šiekšta – kaladė, trinka (Baum, Stock) Job. XIII, 27, XIX, 10, XXXIII, 11, XXXVI, 8.
šiskat – dabar (da, jetzt, nun) Teis. XIII, 23, XV, 16, 18.
šlienas (= šlynas) – dumblas, purvas (Schlamm) Job. XL, 16.
švelpėti – švilpti (zischen) Job. XXVII, 23.
šventybė – šventykla, šventovė (Heilige, Heiligtum) II Moz. XXXV, 19; III Moz. XVI, 2, 16, 17, 20, 23...

tabernakulas (lot.) – buveinė, šventykla (Heiligtum, Hütte, Wohnung) II Moz. XXXV, 11...
talentas (sl.) – tam tikro svorio pinigų vienetas (Zentner) II Moz. XXXVII, 24.
talokas – mergina (Dirne) Rut. IV, 12.
tapas (germ.) – atrama, „koja“ (Fuß) II Moz. XXXVI, 24.
taskat – štai (da) Gg. V, 2.
tekėti – bėgti (fliehen, laufen) Job. V, 14, XV, 26, XXX, 3; Ps. CXLIII, 9; Klb. IV, 12.
tetyva (sl.) – šaunamojo lanko virvė, templė (Sehne) Ps. XI, 2.
tėvainis – paveldėtojas (Erbe) Rut. III, 9; Job. XVIII, 19; Klb. XVII, 2.
tėvainystė – palikimas, paveldėjimas (Erbe) Job. XX, 29.
tėvoinis, tėvonis Rut. II, 20, III, 12 žr. **tėvainis.**
tėvonystė Rut. IV, 5 žr. **tėvainystė.**
tyčiaujimas – pasididžiavimas, parama (Trotz) Klb. III, 26.
tyčiauti – didžiuotis, girtis (trotzen) Ps. X, 18.
toktai – tatai (es) II Moz. XXII, 11...
trapas (sl.) – laiptas (Stufe) II Moz. XX, 26.
tronas (germ.) – sostas (Thron) Job. XXXVI, 7.
tropyti (sl.) – kreipti dėmesį; liesti, pataikyti (aufmerken; treffen) Job. IV, 5, XXXII, 11...
tropytis (sl.) – atsitikti (sich begeben) Rut. II, 3.
tropnus (sl.) – taiklus (–) Job. XXIX, 22.
trūšos – nendrės (Rohr) Job. XL, 16.
turmas (germ.) – bokštas (Turm) Gg. IV, 4.
turtlelis (germ.?) III Moz. XIV, 22, 30 žr. **kurklelis.**
tuskinti – belsti (anklopfen) Gg. V, 2.
tūžba (sl.) – baimė; liūdesys, sielvartas (Angst; Trauer) Job. XVII, 7, XXXVI, 16.
tūžmas (sl.) Pam. VII, 4 (3) žr. **tūžba.**
tūžytis (sl.) – baimintis, liūdėti (sich ängsten, Leid haben) Job. XIV, 22, XXVI, 5.
tūžnas (sl.) – baimingas, liūdnas (geängstet; traurig) Ps. XXXVIII, 7, CXLIII, 4.

U

ūdylai (sl.) – žąslai (Gebiß) Ps. XXXII, 9.

ūma, ūmas (sl.) – nuotaika, nusistatymas (Mut) Job. VIII, 2; Klb. XV, 13, XVII, 22.

ūmyti – spausti, uiti (ängsten, drängen) Ps. VI, 8, CXXIX, 1, 2.

umstytis – atsikeršyti (sich rächen) Teis. XV, 7, XVI, 28.

urėdas (sl.) – pareigos, tarnyba (Amt) II Moz. XXXV, 19.

urėdnykas (sl.) – prižiūrėtojas, valdininkas (Amtmann) II Moz. V, 6.

užguldymas (vert.) – įkaitas, užstatas (Pfand) Job. XXIV, 3.

užguldyti (vert.) – nustatyti, reikalauti (auflegen) II Moz. XXI, 22.

užgulėti (vert.) – priklausyti (liegen) Pam. IX, 11.

užkaba, užkabas – uždangalas, užuolaida (Vorhang) III Moz. XVI, 2, 12, 15; Job. XXVI, 6.

užrūpinimas (vert.) – protas (Verstand) Klb. XXIV, 3.

užtekėti – bėgti priešais (entgegen gehen) II Moz. IV, 27.

užžavinti – nužudyti, užmušti (töten) Teis. XV, 13.

V

vaidenykas, -ė – vaidingas, vaidų kėlėjas (Lästermaul, zänkisch) Klb. XIV, 24, XXI, 19.

vaina III Moz. XIV, 10; Job. IV, 18 žr. **nutartis.**

vakarinė – vakarų vėjas (Westwind) II Moz. X, 19.

valioti – tvarkyti, valdyti (meistern) Job. XXXVIII, 33.

varinas – iš vario, varinis (ehern) Job. VI, 12.

varoti, varuoti (germ.) – išsilaikyti, trukti (währen) Job. IV, 20.

vatka II Moz. XXXVII, 28 žr. **votka.**

varpstė – geležinė gyvatė, gluodena (Blindschleiche) III Moz. XI, 30.

vartinklas (= vortinklas) – voratinklis (Spinnwebe) Job. VIII, 14.

várža – toks žvejybos įrankis, bučius (Fischreuse) Job. XLI, 7(26).

vaškas (sl.) – svarstis (Pfund) Klb. XVI, 11.

veikalauti – raginti, skatinti (treiben) Teis. XIII, 25.

velbliūdas, velibliūdas (sl.) – kupranugaris (Kamel) III Moz. XI, 4; banginis (Walfisch, cētus) Job. VII, 12.

velinas – velnias (Teufel) III Moz. XVII, 7.

velksninė – laidynė, mėtyklė (Schleuder) Job. XLI, 28(19).

venčiavonystė (sl.) – santuoka (Ehe) II Moz. XX, 14...

vienragis (vert.) – raganosis (Einhorn) Job. XXXIX, 12.

vienturtis, -ė – vienišas (einsam) Job. XV, 34, XXIV, 21, XXX, 3.

vienuntas – kas nors, kažkas (jemand) Job. XII, 14.

vienvišys – vienui vienas, vienintelis (einsam) Job. III, 7.

viežė, viežia (sl.) – bokštas (Turm) Gg. VII, 4, 10.

viežius – vyzdys (Augapfel) Klb. VII, 2.

viežlybas (sl.) – doras, garbingas; nuoširdus; sąžiningas (redlich; tugendsam; weidlich) Rut. II, 1, III, 11; Klb. XX, 11.

viežlybastis (sl.) – dorumas, padorumas (Zucht) Klb. I, 2.

viežlybumas (sl.) Klb. XI, 22 žr. **viežlybastis.**

vynaunyčia (sl.) – vynuogynas (Weingarten) Gg. I, 13.

vynyčia (sl.) II Moz. XXII, 5 žr. **vynaunyčia.**
vinikaitis – pelėdikė (Käuzlein) III Moz. XI, 17.
vinojimas (sl.) – bausmė, kaltinimas (Strafe) Klb. III, 11.
vynžardis (hibr.) – vynuogynas (Weinberg) Klb. XXIV, 30.
vyvėti – nerimauti, verkšlenti (sich ängsten) Job. XXVI, 5.
vobyti (sl.) – vilioti (locken) Klb. I, 10.
voitas (sl.) – prievaizdas, vietininkas (Vogt) II Moz. V, 6.
votka (sl.) – kvapni žolė, kvepalai (Spezerei) II Moz. XXXV, 8.

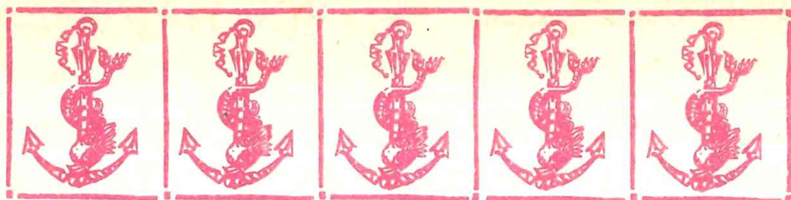

zelas (= želas) (sl.) – pavydas (Eifer) Job. V, 2.
zelavimas (= želavimas) (sl.) Job. V, 2 žr. **zelas.**
zeliojimas (= žėliojimas) (sl.) – kerštas (Eifer) Gg. VIII, 6.
zeliotojis (= žėliotojis) (sl.) – keršytojas, kerštingas (eifrig) II Moz. XX, 5.

žaidėjas – griežėjas, muzikantas (Spielmann) Ps. LXVIII, 26.
žaidis – krosnis, pečius (Ofen) Klb. XVII, 3.
žaislas – grojimas (Spiel) Pam. II, 8.
žaisti – groti (spielen) Teis. XVI, 25, 27; Klb. VIII, 30, 31.
žalvė (germ.) – tepalas (Salbe) Gg. I, 2.
žandas – žandikaulis (Kinnbacke) Teis. XV, 15, 16, 17.
žardis – daržas, sodas (Garten) Job. VIII, 16; Pam. II, 5; Gg. IV, 12, V, 1.
žavinti – žudyti (töten) Klb. XXVI, 18.
želioti (= želiuoti) – žaliuoti (grünen) Gg. I, 15, V, 13.
želnierius (sl.) – kareivis, kareivių dalinys, kariuomenė (Kriegsmann, Kriegsknecht, Kriegsvolk) Job. XIX, 12, XXIX, 25; Ps. XVIII, 30.
žyčyti (sl.) – duoti, skolinti (leihen) II Moz. XII, 36.
žiebas – žaibas, žaibavimas (Blitz) Job. XX, 25.
žiezdra – smėlis, smiltys (Sand) II Moz. II, 12; Job. VI, 3, XXIX, 18; Klb. XXVII, 3.
žyvatas (sl.) – gyvenimas; įsčios; kūnas; pilvas (Leben; Mutterleib; Leib) II Moz. IV, 19; Teis. XVI, 17; Klb. XIV, 30...
žolinykas – burtininkas, kerėtojas (Zauberer) Ps. LVIII, 6.
žostis – šneka (Rede) Job. IV, 4.
žviezdra Ps. CXXXIX, 18 žr. **žiezdra.**

J. Bretkūno BIBLIOGRAFIJA

ios bibliografijos pagrindinis tikslas – kiek galima išsamiau sukaupti visą bretkūnianą, atskleisti vieno žymiausių senosios lietuvių raštijos kūrėjų palikimą bei jo recepciją beveik keturių amžių laikotarpiu. Joje suregistruoti visi J. Bretkūno raštų leidimai, rankraščiai, ištraukų perspaudai ir publikacijos, jam skirtos studijos bei straipsniai, apibūdinimai bei vertinimai lietuvių kalbos ir literatūros istorijos darbuose, žinios apie jį įvairiuose kituose istoriografinio pobūdžio leidiniuose, enciklopedinės biogramos ir pan. Neregistruojami tie raštai, kurių vertėju buvo ar tebėra spėjamas J. Bretkūnas (pvz., kunigaikščio Jurgio Frydricho 1589 m. rugsėjo 22 d. įsakas), nes šiems spėjimams patvirtinti trūksta konkrečių duomenų.

Kitas tikslas, taip pat ir vienas atrankos faktorių, yra J. Bretkūno populiarumo atskleidimas, specialiai kreipiant dėmesį į XVII–XVIII a. raštus, kurių dalis iki šiol nefigūravo jam skirtose bibliografijose. Nors nemaža senesnės bretkūnianos dalis jau netekusi mokslinės vertės, tačiau ji rodo, kaip plačiai ir kokiuose kontekstuose J. Bretkūnas buvo žinomas Lietuvoje ir kitur, kokias senosios lietuvių raštijos, kalbos ir apskritai kultūros problemas sprendžiant buvo kreipiamasi į jo raštus.

Didelę medžiagos dalį sudaro kalbotyros darbai, nors specialiai skirtų J. Bretkūnui jų tėra tik keletas. Absoliučioje šių kalbotyros raštų daugumoje J. Bretkūno kalba nagrinėjama greta kitų XVI–XVII a. autorių kalbos. Šioje bibliografijoje neregistruoti tie darbai, kuriuose J. Bretkūno raštų pavyzdžiai yra reti bei sporadiški ir lingvistiškai neinterpretuojami arba labai mažai teinterpretuojami. Taip pat

atsisakyta ir daugelio kitos paskirties raštų (ypač XX a.), nieko reikšmingesnio apie jį nepasakančių.

Šiaip jau buvo siekta išsamumo. Netgi be neįtrauktų mažareikšmių pozicijų ši bibliografija yra platesnė už visus ligšiolinius mėginimus vienoje vietoje sukaupti J. Bretkūno tekstus ir literatūrą apie jį. Kita vertus, dėl spragų mūsų bibliotekų fonduose ir lituanistinės spaudos analizinės bibliografijos trūkumo čia galėjo likti nepastebėta ir gana svarbios bretkūnianos.

J. Bretkūno tekstai išdėstyti chronologijos, o literatūra apie jį – abėcėlės tvarka. Tekstų ištraukų perspaudai neregistruojami atskiromis pozicijomis, o sužymėti po knygų ir rankraščių, iš kurių jie paimti. Tokiu pat būdu nurodomos ir darbų apie J. Bretkūną recenzijos bei tų darbų vertimai į kitas kalbas. Daugeliu atvejų tų veikalų, kuriuose yra pavardžių rodyklės, ir kalbotyros darbų, kuriuose J. Bretkūno vardas ar jo tekstų pavyzdžiai pasitaiko daug kartų, puslapiai nenurodomi.

Juozas Tumelis

J. BRETKŪNO RAŠTAI

1. Knygos

1. **Giesmes** Duchaunas isch Wokischka ing Lietuwischka lieszuwi per nekurius Plebonus Hercegistes Prusu pergulditas / [Sudarė ir redagavo J. Bretkūnas. Sudaryt. pratarmė „Reverendis et doctis viris, dominis pastoribus et ministris ecclesiarum Lithuanicarum", parašyta Karaliaučiuje 1589 kovo 11, p. 3—4]. – Karaliaučius: J. Osterbergerio sp., 1589. – 8⁰. A—K_8 = [142] p. su vinj., inic. ir gaid.

Kn. taip pat: Paraphrasis, permanitina poteraus malda, per Martina Mosvida ischgulditas, p. [129–142].

Autoriai: [N. Decijus (Decius): Nr. 5; J. Husas (Huss): Nr. 21; J. Jonas: Nr. 40; J. Kolrosas (Kohlross): Nr. 70; M. E. Kroicigeris (Creutziger): Nr. 43; M. Liuteris (Luther): Nr. 1–4, 6–11, 13–26, 28–35, 37, 55; A. Meisneris (Meisner): Nr. 58; J. Polianderis: Nr. 60; B. Ringvaldas (Ringwald): Nr. 66; P. Speratas (Speratus): Nr. 42, 45; J. Šnezingas (Schneesing, Chiomusus): Nr. 71; L. Spengleris (Spengler): Nr. 41; Ir kt. aut.]

Vertėjai: [M. Blotnas: Nr. 19; A. Jomantas: Nr. 40; A. Kulvietis: Nr. 22; S. Marcianas (Musa): Nr. 76; M. Mažvydas: Nr. 1–7, 12, 18, 20–21, 36–37, 46, 48–49, 51–52, 56, 60, ir kt.; U. Merkucecijus: Nr. 11; B. Vilentas: Nr. 8; Ir kt. vert.]
Knygą sudaro 76 giesmės, verstos iš vokiečių, lotynų ir lenkų kalbų. Didžioji jų dalis vėliau buvo perspausdinta L. Zengštoko (1612), D. Kleino (1666), J. Rykovijaus (1685), F. Z. Šusterio (1705), J. Berento (1732, ir kt.), A. F. Šimelpenigio (1750, ir kt.), K. G. Milkaus (1806), K. G. Keberio (1832, ir kt.), F. Kuršaičio (1841, ir kt.) bei kitų sudarytuose ir redaguotuose giesmynuose.
Ištraukų perspaudai: Mažvydas: Seniausieji lietuvių kalbos paminklai iki 1570 metams / Spaudai parūpino J. Gerullis. – K., 1922, p. 135–148; Mosvid; Die ältesten litauischen Sprachdenkmäler bis zum Jahre 1570 / Hrsg. von G. Gerullis. – Heidelberg, 1923, S. 135–148; Biržiška M. Rinktiniai mūsų senovės raštai: Medžiaga lietuvių literatūros mokslui aukštesniosiose mokyklose. – K., 1927, p. 120–121; Gerullis J. Senieji lietuvių skaitymai. D. 1: Tekstai su įvadais. – K., 1927, p. 88–94.

2. **Kancionalas** nekuru Giesmiu Baszniczioie Diewa ant didziun Schwenczіun saenu budu giedamuiu / [Sudarė ir redagavo J. Bretkūnas]. – Karaliaučius: J. Osterbergerio sp., 1589. – 8⁰. A—D_8 = = [64] p. su vinj., inic. ir gaid.

Autoriai: [N. Decijus (Decius): Nr. 7; – Ir kt. aut.]
Vertėjai: [M. Mažvydas: Nr. 1–3, 7, ir kt.; – Ir kt. vert.]
Knygą sudaro 17 giesmių, perimtų iš M. Mažvydo B. Vilento parengtų giesmynų (1566 ir 1570).
Ištraukų perspaudas: Gerullis J. Senieji lietuvių skaitymai. D. 1: Tekstai su įvadais. – K., 1927, p. 117.

3. **Kollectas,** Alba Paspalitas Maldas Prastasu Nedeliasu ir didzosu Schwentesu per wissus maetus Hercegisteie Prusu giedamas/ isch Wokischko lieszuwio ing Lietuwischka pergulditas per Jana Bretkuna. – [Karaliaučius: J. Osterbergerio sp.], 1589. – 8⁰. A—B_8 = [31] p. su vinj., inic. ir gaid.

Kn. taip pat: Speratas P. Malda Wieschpaties musu Jesaus Christaus giesmena per D. Powila Sperata pataisita. („Tiewe musu, kuris essi dangui...“), p. [28–29]; [Veisas (Weiss) M.] Graszi giesme, giedama pakasant kuna szmogaus numirusio, isz pirma teipo perguldita. („Nu szmogaus kuna pakaskem...“), p. [30–31].
Ištraukų perspaudas: Gerullis J. Senieji lietuvių skaitymai. D. 1: Tekstai su įvadais. – K., 1927, p. 94–95.
Plg. 5.

4. **Postilla...** – Karaliaučius: J. Osterbergerio sp., 1591. – [D. 1—2]. – 4⁰. — [1.000] egz.
[D. 1:] Postilla Tatai esti Trumpas ir Prastas Ischguldimas Euangeliu, sakamuiu Baszniczoie Krikschczionischkoie nuog Aduento ik Weliku / Per Jana Bretkuna, Lietuwos Plebona Karaliaucziuie

Prusuosu. [Aut. dedikacija „Illustrissimo principi ac domino, domino Georgio Friderico, marchioni Brandenburgensi...“, parašyta Karaliaučiuje 1591 m. pradžioje, p. 3—8]. – A_4, B–Z, Aa—Ee_8, (Ff) = [8], 431, [2] p. su raiž., vinj. ir inic.

Kn. taip pat: Passio, Tatai esti Muka Pono musu Jesaus Christaus, isch keturu Euangelistu / Lietuwischkai ischraschita per Jana Bretkuna. Anno 1591, p. 355–429; Dwi maldi ape muka ir smerti Pono musu Jesaus Kristaus, p. 430–431.

[D.2:] ... nuog Waeliku ik Aduento... – A—Z_8, a_2, Aa_{3-8}, b–k_8 = 525, [2] p. su raiž., vinj. ir inic.

Ištraukų perspaudai: Geitler L. Bretkunova litavska postilla iz god. 1591. – Zagreb, 1877, p. 12–16; Volteris E. Lietuviška chrestomatija. – Laida 1. – Sankt-Peterburgas, 1901, skilt. 17–27 [2-asis leid. – 1903].; Čiurlionienė (Kymantaitė) S. Lietuvių literatūros istorijos konspekto chrestomatija. – Voronežas, 1918, p. 5; Leskien A. Litauisches Lesebuch mit Grammatik und Wörterbuch. – Heidelberg, 1919, S. 106, 108–112; Plākis J. Leišu valodas rokas grāmata: Ievads, gramatika, teksti, vārdnica un pielikums (prūšu teksti un vārdnica). – Rīgā, 1926, p. 205–211; Biržiška M. Rinktiniai mūsų senovės raštai: Medžiaga lietuvių raštijos mokslui aukštesniosiose mokyklose. – K., 1927, p. 19–25; Gerullis J. Senieji lietuvių skaitymai. D. 1: Tekstai su įvadais. – K., 1927, p. 109–116; Baltu valodu teksti /J. Endzelīna izraudzīti. – Rīgā, 1936, p. 25–26; Lietuvių literatūros istorijos chrestomatija: Feodalizmo epocha / Red. K. Korsakas ir J. Lebedys. – V., 1957, p. 84–90; Senn A. Handbuch, der litauischen Sprache. Bd 2: Lesebuch und Glossar. – Heidelberg, [1957], S. 163–164; Ford G. B., jr. Old Lithuanian Texts of the Sixteenth and Seventeenth Centuries with a Glossary. – The Hague, 1969, p. 21–23; Zinkevičius Z. Lietuvių kalbos istorinė gramatika. – V., 1981, d. 2, p. 245–247.
Plg. 7.

5. Sekassi **Kollektas,** alba Paspalitas Maldas prastasu Nedeliasu ir didzosų Schwentesu per wissus maetus Hercegisteie Prusu giedamas / isch Wokischko lieszuwio ing Lietuwiszka perguldita per Jana Bretkuna. – Kn.: Giesmes Chrikszczionischkos ir Duchaunischkos Per Wissus maetus Baszniczoie Diewo giedamos / isch Wokischkia bei Lenkischkia ingi Lietuwischkia szodi nekuruu Plebonuu perwerstos, a Nu... per Lazaru Sengstak... atnaugintos. – Karaliaučius, 1612, p. 116, 1—?

Plg. 3.

6. **Psalteras** Dowido Ing Lietuwischkus Szodzius pirmiausei ischguldítas Per K. Jona Bretkuna, Lietuwninku Plebonu buwusi Karalautzoie Prussu Szaemeie. Bet nu dabbar ant Mielastiwoio Brandenburgischko Erczikio Prussu etc. etc. per thu Prusischku palik-

tu Rodos ponu maloningoio issakimo Per K. Jona Rehsa dabbar schittu cziesu Lietuwninku plebonu Karaliautzoie supilnaste atnaugintas Bei nuog nekuriu ant tho priskirtu Insrutenu, Tilsischku ir Ragaines walschcziu Lietuwninku Plebonu kiekunta perweisdetas bei per maloninga isakimo pirm pamineta Churfuersta malone Diewui aukschiausam ant garbes bei lietuwninkams Szmoniems Szemeit ant naudos atwirai ischpaustas / [J. Rėzos dedikacija „Dem durchlautigsten hochgeborenen Fürsten und Herrn, Herrn Georgio Wilhelm, Marggraffen zu Brandenburg ...“, p. 4—12; J. Bemo pratarmė „Dem christlichen und andächtigen Leser...“, p. 13—20; S. Fuchso pratarmė-panegirika „Reverende et doctissime vir...“, p. 21 – 22; C. Myslentos, M. Reimerio, Ch. Eilardo, J. Riudigerio, Ch. Lybruderio ir K. Sapūno epigramos ir sveikinimai J. Rėzai, p. 23—27; J. Rėzos atsakymas „Autor ad Momum“ K. Sapūnui, p. 28—29]. – Karaliaučius: L. Zegebado sp., 1625. – 8^0. a—c_4, d, d_3, A—Z, Aa—Zz, Aaa—Ppp_4, Qqq_2 = [519] p. su iliustr. ir inic. – Lygiagr. antr. p. ir tekstas vok. k. – Priešlapyje: Der Psalter Davids Deutsch und Littawisch = Psalteras Dowido wokischkai bei lietuwischkai.

Kiti leid. – 1728, 1740, 1749.

Ištraukų perspaudai: Biržiška M. Rinktiniai mūsų senovės raštai; Medžiaga lietuvių raštijos mokslui aukštesniosiose mokyklose. – K., 1927, p. 119–120; Gerullis J. Senieji lietuvių skaitymai. D. 1: Tekstai su įvadais. – K., 1927, p. 212–216.
Plg. 10.

7. **Postilla**, tatai esti Trumpas ir prastas Ischguldimas Euangeliu, sakamuiu Baszniczoie Krikschczionischkoie/ per Jana Bretkuna, Lietuwos Plebona Prusuosu. Ischspaude Karaliaucziuie Jurgis Osterbergeras Maeta Pono 1591. Isch naujo atspaudinta Tilżeje 1900 prie Reyländerio ir Sunaus. – Tilżės Keleiwis, 1899, 2 decemberį, Nr. 96 – 1900, 24 novemberį, Nr. 94.

Ištisinis postilės perspaudas laikraštyje buvo atliekamas atskiriamais 4 puslapių priedais; kai kuriuose numeriuose nepažymėtas autorius ir veikalo pavadinimas. Plg. 4.

2. Rankraščiai

8. **Judex (Richter)** M. [Krikščionybės doktrinų rinkinėlis. Vertė J. Bretkūnas. Apie 1567–1569]. – Orig.: Paruum Corpus doctrinae Christianae Mathiae Judicis. – Rankraštis neišlikęs.

Žinia apie šį ir kelis kitus J. Bretkūno vertimų rankraščius (žr. 13–16) išliko jo paties 1589 spalio 14 sudarytame sąraše „Libelli á Johann Bretkio Borusso in Lithuanicam Linguam translati" (žr. Gerullis G. Zu Johannes Bretke. – Studi Baltici, 1935/1936, vol. 5, p. 52; Falkenhahn V. Der Übersetzer der litauischen Bibel Johannes Bretke und seine Helfer: Beiträge zur Kultur-und Kirchengeschichte Altpreussens. – Königsberg–Berlin, 1941, S. 109–110).

9. **Chronicon** des Landes Preussen Colligiret durch Johannem Bretkium Pfarherrn zu Labiaw. – Anno 1578 und 1579. – Kiti pavadinimai: Historia rerum Prussicarum; Summarische vnd warhafftige beschreÿbung Des Alten end edelen Landes zu Preussen darinnen erzeelet werden die furnebsten volcker so dasselbige bewonet, was ihre Sitten, Glaub vnd Gottesdienst gewesen, aus was fur verenderungen sich darinnen zugetragen, bis es entlich an den Deutschen Orden kam.

Du nepilni kronikos nuorašai iki Antrojo pasaulinio karo buvo Dancigo (dabar Gdanskas) miesto bibliotekos (Ms 1277) ir Gotos Krašto bibliotekos (Cod. Goth. Chart. A. 817) rankraščiuose. Trečiasis išlikęs Upsalos bibliotekoje Carolina Rediviva (H. 159, F°).
Ištraukų publikacijos: Prätorius M. Deliciae Prussicae, oder Preussische Schaubühne/ Im wörtlichen Auszuge aus dem Manuscript herausgegeben von W. Pierson. – Berlin, 1871; Gerullis G. Bretke als Geschichtsschreiber. – Archiv für slavische Philologie (Berlin), 1926, Bd. 40, S. 119–125.

10. **Biblia** tatai esti Wissas Schwentas Raschtas, Lietuwischkai perguldítas per Jana Bretkuna Lietuwos Plebona Karaliaucziuie. D. [1—]8. [1579—] 1590. [1. 908] lap. F°.
[D. 1:] Pirmos knigos Moseschaus. 1588. [284] lap.
D. 2: Knigos Iosva. 1589—1590. [230] lap.
D. 3: Pirmos knigos Chroniku. Galas Giesmiu giesmes Salomono. 1590. [222] lap.
D. 4: Iesaiaschvs pranaschas. Galas prarako Danielo. 1590. [270] lap.
D. 5: Pranaschas Hose Aschvs. Galas Knigu Sęnoio Testamento. 1590. [237] lap.
D. 6: Psalteras ing Lietuwiszką Lieszvwį. Galas Psaltero. 1580. [135] lap.

Plg. 6.

D. 7: Navias Testamentas. Galas Darbu (Weikalu) Apaschtalū. 1580. [297] lap.
D. 8: Galas nauio Testamento. 1579—1580. [233] lap. – Su A. Striškos aprobata.

Naujas Testamentas (d. 7–8) buvo nurašytas ir atskirai (žr. 11).
Ištraukų publikacijos: Geitler L. Litauische Studien: Auswahl aus den ältesten Denkmälern, dialektische Beispiele, lexicalische und sprachwissenschaftliche Beiträge. – Prag, 1875, S. 12–15; Вольтер Э. А. Об этнографической поездке по Литве и Жмуди летом 1887 года. – Санкт-Петербург, 1887, с. 74, 78–80, 84–87; Volteris E. Lietuviška chrestomatija. – Laida 2. – Sanktpeterburgas, 1904, skilt. 471–484 (su A. Becenbergerio pastabomis); Plāķis J. Leišu valodas rokas gramata: Ievads, gramatika, teksti, vārdnica un pielikums (prūšu teksti un vārdnica). – Rīgā, 1926, p. 211–212; Biržiška M. Rinktiniai mūsų senovės raštai: Medžiaga lietuvių raštijos mokslui aukštesniosiose mokyklose. – K., 1927, p. 119–120; Gerullis J. Senieji lietuvių skaitymai. D. 1: Tekstai su įvadais. – K., 1927, p. 95–109; Lietuvių poezija /[Sudarė V. Vanagas]. – V., 1967, t. 1, p. 42–44 [2-asis leid. – 1969]; Zinkevičius Z. Lietuvių kalbos istorinė gramatika. – V., 1981, d. 2, p. 238–245.
Orig.: Staatliches Archivlager in Göttingen (Preussisches Staatsarchiv in Königsberg); fotokopija – Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (D 519–526).

11. **Navias** Testamentas isch D. Mart. Luthero wokischko perguldimo Lietuwischkai ischraschitas per Jana Bretkūna Labguwos plebona. 1580.

Atskiras spaudai paruoštas NT nuorašas (plg. 10), iki Antrojo pasaulinio karo buvęs Karaliaučiaus Miesto bibliotekoje.

12. **Prisiega**. („Esch N prisiekiu Diewui, kaip esch tu klausimu, kuriu klaustas busi, kiek esch apetatai szinnau, pilnai tiesa nariu sakijti...“); Gravdinimas Poprisiegos. („Dabakes, idant nu tiesa sakitumbei, ka busi klaustas...“). [Priesaikos teisme formulė. Iš vok. k. vertė J. Bretkūnas]. 1584.

Publikacija: Gerullis G. Zu Johannes Bretke. – Studi Baltici (Roma), 1935/1936, vol. 5, p. 48–52.
Orig.: Staatliches Archivlager in Göttingen (Preussisches Staatsarchiv in Königsberg); mikrofilmas – Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Centrinėje bibliotekoje (Mf 563).

13. [**Augsburgo** išpažinimas. Vertė J. Bretkūnas. Prieš 1589]. – Orig.: Augustana Confessio (Augsburgische Konfession). – Rankraštis neišlikęs.

Žr. 8.

14. **Korvinas A.** [Postilė sekmadienių evangelijoms. Iš vok. k. vertė J. Bretkūnas. Prieš 1589]. – Orig.: Postilla Corvinj in Evangelia Dominicalia. – Rankraštis neišlikęs.

Žr. 8.

15. **Liuteris** M. [Šmalkaldeno artikulai. Vertė J. Bretkūnas. Prieš 1589]. – Orig.: M. Luther. Schmalkaldiij Artickulj (Schmalkaldische Artikel). – Rankraštis neišlikęs.

Žr. 8.

16. **Vygandas J.** [Trumpas krikščionybės doktrinų išdėstymas. Vertė J. Bretkūnas. Prieš 1589]. – Orig.: Corpusculum doctrinae Christianae Johannis Wigandij. – Rankraštis neišlikęs.

Žr. 8.

17. [**Įrašas** J. Merlino albume:] „Johan. 20. Kaip mane Tėwas siuǹte..." – Po teksto: Johannes Bretchius, Regiomonti Boruszus Lithuanicus Concionator. 1599. 14. Aprilis.

Publikacija: Falkenhahn V. Der Übersetzer der litauischen Bibel Johannes Bretke und seine Helfer: Beiträge zur Kultur- und Kirchengeschichte Altpreussens. – Königsberg—Berlin, 1941, S. 128/129 (įklija).
Orig. Kopenhagos universiteto biblioteka (Thott 385–8°).

3. Laiškai

18. J. Bretkūno laiškai:

a) Prūsijos kunigaikščiui Albrechtui (Labguva, 1563 sausis);
b) Kunigaikštienei Anai Marijai (Labguva, 1567);
c) Prūsijos Valstybės tarybai (Labguva, 1568 gruodis; 1569 vasaris);
d) Vyskupui J. Merlinui (Labguva, 1570 kovo 29);
e) Prūsijos kunigaikščiui Jurgiui Frydrichui (Labguva, 1580 liepos 21; prieš 1584 liepos 3; prieš 1587 kovo 27; Karaliaučius, 1590; 1592 rugsėjis; 1592 spalis; 1593 gegužė; 1595 liepa; 1598 gruodžio 10; prieš 1599 rugsėjo 19; prieš 1600 spalio 28; prieš 1602 kovo 1).

Publikacija: Falkenhahn V. Der Übersetzer der litauischen Bibel Johannes Bretke und seine Helfer: Beiträge zur Kultur- und Kirchengeschichte Altpreussens. – Königsberg–Berlin, 1941, S. 417–448.

LITERATŪRA APIE J. BRETKŪNĄ

19. A. Apie lietuwiszkases Bybeles. – Keleiwis isz Karaliaucziaus Broliams Lietuwininkams Žines parnesząs, 1860, 24 julijų, Nr. 30, p. 118.
A. A. Kr. – žr. 128.
Adomaitis G. – žr. 140.
20. **Altbauer M.** A Previously Unnoticed Slavic and Baltic Dativus Auctoris. – In: Donum Balticum: To Professor Christian S. Stang on the Occasion of His Seventieth Birthday 15 March 1970/Ed. by V. Rūķe-Draviņa. Stockholm, [1970], p. 2–3, 5.
21. **Ambrazas V.** Absoliutinis naudininkas XVI–XVII a. lietuvių kalbos paminkluose. – Lietuvių kalbotyros klausimai, 1962, t. 5, p. 3–146.
22. **Ambrazas V.** Dėl absoliutinio naudininko ir atitinkamų šalutinių sakinių vartosenos XVI–XVII a. lietuvių kalbos paminkluose. – Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai. Serija A, 1959, t. 1(6), p. 217–232.
23. **Ambrazas. V.** Dėl vadinamojo „absoliutinio įnagininko" XVI–XVII a. lietuvių kalbos paminkluose. – Lietuvių kalbotyros klausimai, 1959, t. 2, p. 47–54.
24. **Ambrazas V.** Galininkas su dalyviu XVI–XVII a. lietuvių kalbos paminkluose: (Paplitimas ir santykis su originalų konstrukcijomis). – Kn.: Lietuvių kalbos gramatikos tyrinėjimai. (Lietuvių kalbotyros klausimai, t. 11). V., 1969, p. 41–58.
25. **Ambrazas V.** Galininkas su padalyviu senuosiuose lietuvių kalbos paminkluose. – Baltistica, 1968, t. 4(2), p. 195–209.
26. **Ambrazas V.** Galininko su dalyviu (accusativus cum participio) struktūra ir vartosena senojoje lietuvių kalboje. – Kn.: Žodžių formos ir jų vartosena. (Lietuvių kalbotyros klausimai, t. 15). V., 1974, p. 195–275.
27. **Ambrazas V.** Lietuvių kalbos dalyvių istorinė sintaksė. – V., 1979.
28. **Ambrazas V.** Lietuvių kalbos galininko su dalyviu poziciniai modeliai – Kn.: Baltų kalbų veiksmažodžio tyrinėjimai. (Lietuvių kalbotyros klausimai, t. 14). V., 1973, p. 169–182.
29. **Ambrazas V.** Lietuvių kalbos vardininko su dalyviu (nominativus cum participio) struktūra ir raida. – Kn.: Gramatinės kategorijos ir jų raida. (Lietuvių kalbotyros klausimai, t. 19). V., 1978, p. 7–67.
Ambrazas V. žr. taip pat 184.
30. **Arnoldt D. H.** Ausführliche und mit Urkunden versehene Historie der Königsbergischen Universität. Zweiter Theil, welchen eine Nachricht von dem Leben und den Schriften hundert Preussischer Gelehrten angehänget ist. – Königsberg, 1746, S. 488.
31. **Arnoldt D. H.** Fortgesetzte Zusätze zu seiner Historie der Königsbergischen Universität, nebst Nachrichten von dreyhundert und eilf Preussischen Gelehrten ... – Königsberg, 1769, S. 54.
32. **Arnoldt D. H.** Kurzgefasste Kirchengeschichte des Königreichs Preussen. – Königsberg, 1769, S. 311–312.

33. **Arnoldt D. H.** Kurzgefasste Nachrichten von allen seit der Reformation an den lutherischen Kirchen in Ostpreussen gestandenen Predigern/Hrsg. von F. W. Benefeldt. – Königsberg, 1777, S. 120, 147, 149; 49.

34. **Arumaa P.** Untersuchungen zur Geschichte der litauischen Personalpronomina. – Tartu, 1933.
Rec.: Skardžius P. – Archivum Philologicum (K.), 1933, kn. 4, p. 168–169; Specht F. – Zeitschrift für slavische Philologie (Leipzig), 1935, Bd 12, S. 196–198, 201–202, 204–205, 211–213, 215–220.

35. **Barwiński E., Birkenmajer L., Łoś J.** Sprawozdanie z poszukiwań w Szwecyi dokonanych z ramienia Akademii Umiejętności. – Kraków, 1914, s. 277–278.

36. **[Basanavičius J.] J. Bs.** Brētkuno „Postilla". – Auszra (Tilžė), 1885, Nr. 12, p. 401–402.

37. **Basanavičius J.** Rinktiniai raštai /[Paruošė D. Krištopaitė]. – V., 1970.

Bauer A. – žr. 147.

38. **Bechtel F.** Lituanica. – Nachrichten von der Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, 1882, Nr. 19, S. 594–595, 601–641.

39. **Beckher W. H.** Kurtze Beschreibung des Schlosses und der Stadt Labiau. – Erleutertes Preussen (Königsberg), 1725, T. 2, Stück 22, S. 721.

40. **Behm J.** Dem Christlichen und andächtigen Leser... – In: Der Psalter Davids Deutsch vnd Littawisch = Psalteras Dowido wokischkai bei lietuwischkai... – Karaliaučius, 1625, p. [7–8, 18].

41. **Beyer H.** Luthers Bibelübersetzung und die Ostvölker. – Tilsiter Zeitung, 1934, 1. November, Nr. 256 (Beiblatt).

Benefeldt F. W. – žr. 33.

42. **Bertuleit J.** Die Reformation unter den preussischen Litauern. T. 1. – Jahrbuch der Synodalkommission und des Vereins für ostpreussische Kirchengeschichte (Königsberg), Jg. 1932, S. 40–48.

43. **Bezzenberger A.** Beiträge zur Geschichte der litauischen Sprache auf Grund litauischer Texte des XVI. und des XVII. Jahrhunderts. – Göttingen, 1877, S. V–XIX, XXV–XXVI.
Rec.: Leskien A. – Archiv für slavische Philologie (Berlin), 1879, Bd 3, S. 485–504.

44. **Bezzenberger A.** Die litauische Literatur. – In: Die Kultur der Gegenwart: Ihre Entwicklung und ihre Ziele/Hrsg. von P. Hinneberg. – T. 1. Abt. 9: Die osteuropäischen Literaturen und die slavischen Sprachen. – Berlin – Leipzig, 1908, S. 358–359, 369.

45. **Bezzenberger A.** Mythologisches in altlitauischen Texten. – Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen (Göttingen), 1877, Bd 1, S. 42–45.

46. **Bezzenberger A.** Über das älteste Album der hiesigen Universität. (Sitzung am 21. Mai 1891): [Vortrag]. – Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia für das siebenundvierzigste Vereinsjahr (1891/92) (Königsberg), 1892, H. 17, S. 22–23.

47. **Bezzenberger A.** Zur litauischen bibliographie. I: Bücher des 16. und 17. Jahrhunderts. – Altpreussische Monatsschrift, (Königsberg), 1880, Bd 17, S. 195; Mitteilungen der Litauischen litterarischen Gesellschaft (Heidelberg), 1880, H. 2, S. 27.

48. **Bezzenberger A.** Zur litauischen Litteraturgeschichte. – Mitteilungen der Litauischen litterarischen Gesellschaft (Heidelberg), 1889, H. 14, S. 121–128.

Bezzenberger A. – žr. taip pat 10.

49. **Biblia** litewska Chylińskiego: Nowy Testament. T. 2: Tekst / Wyd. Cz. Kudzinowski i J. Otrębski. – Poznań, 1958, s. 418.
50. **Bibliothecae** viri, cum viveret, summe reverendi, atque excellentissimi, Danielis Salthenii, S. S. theologiae doctoris et professoris ordinarii, scholaeque cathedralis rectoris, libri, ad omne literarum genus spectantes, rariores et rarissimi, uni si Deo ita visum fuerit, emptori tradendi. – Regiomonti, 1751, p. 212.
51. **Biliūnas J.** Apie lietuviškos literatūros pradžią. – Kn.: Biliūnas J. Raštai. T. 2: Kritika ir publicistika. – V., 1980, p. 24–25.
1-oji publikacija – 1954.
Birkenmajer L. – žr. 35.
52. **Biržiška M.** Mūsų raštų istorija. D. 1: Ligi 1864 m. – 2-asis leid. – K., 1925, p. 18–19, 28–29.
1-asis leid. – 1920.
Biržiška M. – žr. taip pat 1, 4, 6, 10.
53. **Biržiška V.** Aleksandrynas: Senųjų lietuvių rašytojų, rašiusių prieš 1865 m., biografijos, bibliografijos ir biobibliografijos. T. 1: XVI–XVII amžiai. – Čikaga, 1960.
54. **Biržiška V.** Bretkūnas Jonas. – K., 1935. – 2 p. – (Atsp. iš „Lietuviškosios enciklopedijos", t. 3).
55. [**Biržiška V.**] Bretkūns Jonass. – In: Latviešu Konversācijas Vārdnica. – Rīgā, [1928], sēj. 2, skilt. 2878.
56. **Biržiška V.** Lietuviškų knygų istorijos bruožai. D. 1: Senosios lietuviškos knygos. – K., 1930, p. 38–39, 41–46, 61–66, 68, 70.
57. **Biržiška V.** Lietuvių bibliografija. D. 1: XVI–XVIII amž. – K., 1924; [Papildymai:] D. 2–4. – K., 1926–1939.
Rec.: Gerullis J. – Tauta ir žodis (K.), 1926, kn. 4, p. 677.
58. **Biržiška V.** Senųjų lietuviškų knygų istorija. – Chicago, 1953–1957, d. 1–2.
59. **Boysen K.** Beiträge zur Lebensgeschichte des preussischen Kartographen und Historikers Kaspar Hennenberger (1529 bis 1600). – Altpreussische Monatsschrift (Königsberg), 1908, Bd. 45, S. 86, 94, 131–133.
60. **Boysen K.** Der Königsberger Annalist Hans Mülfelt. – Altpreussische Monatsschrift (Königsberg), 1904, Bd. 41, S. 367.
61. **Bretkun** (Jan.) – In: Dykcyonarz biograficzno historyczny, czyli Krótkie wspomnienia żywotów ludzi wsławionych cnotą, nauką, przemysłem, męstwem, wynalazkami, błędami. Od początku świata do najnowszych czasów. Warszawa, 1851, t. 1, s. 189.
1-asis leid. – 1844.
62. **Bretkun** Jan (Bretkuns Janus). – In: Encyklopedja Kościelna /Wyd. M. Nowodworski. Warszawa, 1873, t. 2, s. 589.
63. **Bretkūnas** Jonas. – Kn.: Lietuvių enciklopedija. Bostonas, [1954], t. 3, p. 245–246.
64. **Bretkunas** lub Bretke Jan. – In.: S. Orgelbranda Encyklopedja Powszechna. Warszawa, 1898, t. 3, s. 88.
65. [**Bruožis A.**] **Probočių Anūkas.** Mažosios Lietuvos buvusiejie rašytojai ir žymesniejie lietuvių kalbos mylėtojai. – Tilžė, 1920, p. 15–16.
66. [**Bruožis A.**] **A. B. Klaipėdiškis.** Prūsų lietuvių raštija: Trumpa Prūsų lietuvių knygų, kalendorių ir laikraščių apžvalga. – Tilžė, 1913, p. 9–10, 29–32.
67. **Būga K.** Rinktiniai raštai / [Sudarė Z. Zinkevičius; Red. V. Mažiulis]. – V., 1958–1962, t. 1–3: Rodyklės.
Chyliński S. B. – žr. 49.

Ciurlionis S. – žr. 70.
68. **Clement D.** Bibliothèque curieuse historique et critique, ou Catalogue raisonné des livres dificiles à trouver... Hannover, 1753, t. 4, p. 166–167.
69. **Colbius G.** Episcopo-Presbyterologia Prussico-Regiomontana, non sine labore adornata, ab anno M. D. XX. ad ann. M. DC. LVI... – [Regiomonti], 1657, p. 37, 89.
70. **[Čiurlionienė (Kymantaitė) S.] S. Ciurlionis.** Abrégé d'Histoire littéraire de la Lithuanie. / [Trad. par O.-V. Milosz]. (Extrait du „Mercure de France"). – Paris, 1929, p. 10.
Plg. 71.
71. **Čiurlionienė (Kymantaitė) S.** Lietuvių literatūros istorijos konspektas. – Voronežas, 1918, p. 18–19.
Plg. 70.
72. **Čiurlionienė (Kymantaitė) S.** – žr. taip pat 4.
[Dambrauskas A.] A. Jakštas. Trumpa lietuvių literatūros apžvalga (1547–1926). – Draugija (K.), 1939, Nr. 12, p. 671.
Doveika K. – žr. 196.
73. **Drotvinas L.** Priežasties ir tikslo sudėtinės konstrukcijos XVI–XVII a. lietuvių kalbos raštuose. – Kalbotyra, 1964, t. 10, p. 19–52.
74. **Drotvinas V.** Lietuvių literatūrinės kalbos sudurtinių būdvardžių struktūriniai-semantiniai tipai (remiantis XVI–XVIII a. raštų medžiaga). – Kalbotyra, 1963, t. 6, p. 75–97.
75. **Drukarze** dawnej Polski od XV do XVIII wieku. T. 4: Pomorze / Oprac. A. Kawecka-Gryczowa oraz K. Korotajowa. – Wrocław–Warszawa–Kraków, 1962, s. 307–308.
76. **Dumčius J.** Antikiniai tikriniai vardai lietuvių raštuose. – Mokslo darbai (Vilniaus un-tas). T. 18: Istorijos-filologijos mokslų serija, 1958, t. 4, p. 81–110.
Dumčius J. – žr. taip pat 179.
E. N. – žr. 153.
77. **Ekblom R.** Un manoscritto lituano dimenticato: (Salterio di Bretkunas del 1589). – Studi Baltici (Roma), 1935, vol. 4, p. 21–24, faksim.
Ref.: [Safarewicz J.] J. S. – Balticoslavica (Wilno), t. 3, 1938, s. 263.
Endzelin J. – žr. 4.
78. **Erler G.** (ed.). Die Matrikel der Albertus-Universität zu Königsberg i. Pr. Bd 1: Die Immatrikulationen von 1544–1656. – Leipzig, 1910, S. 18, 45.
79. **Estreicher K.** Bibliografia Polska. – Kraków, 1882, t. 8, s. 91, 186; 1894, t. 13, s. 42, 334–335; 1897, t. 15, s. 78–79; 1903, t. 19, s. 97; 1910, t. 23, s. V, XVIII (papild.); 1915, t. 26, s. 285.
80. **Falkenhahn V.** Der Übersetzer der litauischen Bibel Johannes Bretke und seine Helfer: Beiträge zur Kultur-und Kirchengeschichte Altpreussens. – Königsberg (Pr)—Berlin: Ost=Europa-Verlag, 1941. – XV,487 S., 20 Bl. Abb., 3 Taf. – (Schriften der Albertus-Universität / Hrsg. vom Ostpreussischen Hochschulkreis. Geisteswissenschaftliche Reihe, Bd 31).
Rec.: Gumtau H. Deutsche als Sprachschöpfer: Johannes Bretkes Bibelübersetzung ins Litauische vor 350 Jahren. – Kauener Zeitung, 1942, 12. November, Nr. 266; Schlauck S. – Geistige Arbeit (Berlin), Bd 9, 1942, H. 12, S. 3; Specht F. – Deutsche Literaturzeitung (Berlin–Leipzig), Jg 63, 1942, Sp. 653–657; [Žlabys–Žengė J.] J. Žg. Nauja knyga apie Joną Bretkūną. – Į laisvę (K.), 1942 lapkričio 4, Nr. 258(419).

Falkenhahn V.— žr. taip pat 8, 17–18.
81. **[Feigelmanas N.]** Senoji lietuviška knyga Vilniaus universitete: (Leidinių iki 1800 m. bibliografijos rodyklė). – V., 1959, d. 1.
82. **Foerstemann C. E.** (ed.) Album Academiae Vitebergensis. Vol. 1: Ab a. Christi MDII usque ad a. MDLX. – Lipsiae, 1841, p. 324.
83. **Ford G. B., jr.** The Old Lithuanian Third Person Imperative in *-k(i)*. – In: Baltic Linguistics / Ed. by Th. F. Magner and W. R. Schmalstieg. The Pennsylvania State University Press, [1970], p. 71–72, 74.
Ford G. B., jr. – žr. taip pat 4.
84. **Forstreuter K.** Deutsche Kulturpolitik im sogenannten Preussischen Litauen. – Deutsche Hefte für Volks-und Kulturbodenforschung (Breslau), 1933, H. 6, S. 262.
85. **Forstreuter K.** Die Herkunft preussisch-litauischer Reformatoren. – Zeitschrift für slavische Philologie (Leipzig), 1930, Bd 7, S. 132.
86. **Fraenkel E.** Baltoslavica: Beiträge zur balto-slavischen Grammatik und Syntax. – Göttingen, 1921.
87. **Fraenkel E.** Syntax der litauischen Kasus. – K., 1928.
88. **Fraenkel E.** Syntax der litauischen Postpositionen und Präpositionen. – Heidelberg, 1929.
89. **Fraenkel E.** Zur Bedeutungsentwicklung litauischer Wörter. – Zeitschrift für Phonetik und allgemeine Sprachwissenschaft (Berlin), 1954, Bd 8, H. 1/2, S. 45, 47.
90. **Gabrys [Paršaitis] J.** Lietuvių literatūros apžvalga. – 2-asis patais. ir papild. leid. – Klaipėda, [1924], p. 75, 79–84.
1-asis leid. – 1914.
91. **Gaigalat W.** Die evangelische Gemeinschaftsbewegung unter den preussischen Litauern: Geschichtliches und Gegenwärtiges. – Königsberg, 1904, S. 27.
Vertimas: Gaigalatis W. Ewangeliszki Surinkimai Lietuwoje: Isztyrinējimai apie ju Pradźią, Augimą bei dabartinį Buwį. – Priekulė, 1904 [virš.: 1905], p. 50.
92. **Gaigalatis [W.]** Lietuwos Nusidawimai ir musu Raszliawa. – Tilžė, [1913], p. 14–16.
93. **Geitler L.** Bretkunova litavska postilla iz god. 1591. (Preštampano iz XL. knjige „Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti"). – Zagreb: D. Tiskare, 1877. – 16 p.
Geitler L. – žr. taip pat 4, 10.
94. **Gerullis G.** Bretke als Geschichtsschreiber. – Archiv für slavische Philologie (Berlin), 1926, Bd 40, S. 117–127.
95. **Gerullis [G.]** Bretke, Johann (litauisch Janas Bretkunas). – In: Altpreussische Biographie / Hrsg. von Chr. Krollmann. Königsberg, 1941, Bd 1, S. 82–83.
96. **Gerullis G.** Die Herkunft der slavischen Lehnwörter im Preuss.-Litauischen. – Indogermanische Forschungen (Berlin–Leipzig), 1924, Bd 42, H. 1/2, S. 183–185.
97. **Gerullis G.** Litauischer Erbeid von 1572. – Archiv für slavische Philologie (Berlin), 1926, Bd 40, S. 293–309.
98. **Gerullis J.** Mažvydo raštai. – Kn.: Mažvydas: Seniausieji lietuvių kalbos paminklai iki 1570 metams. K., 1922, p. XX, XXII, XXIV.
Vertimas: Gerullis G. Mosvids Schriften. – In: Mosvid: Die ältesten litauischen Sprachdenkmäler bis zum Jahre 1570. Heidelberg, 1923, S. XXII, XXVIII–XXIX.

99. **Gerullis G.** Zu Johannes Bretke: (I. Eine litauische Eidesformel von Bretke; II. Welcher Nationalität gehörte Bretke an?). – Studi Baltici (Roma), 1935/1936, vol. 5, p. 48–61.
Rec.: Vaillant A. – Revue des Études Slaves (Paris), 1937, vol. 17, p. 96.
Gerullis G. (J.) – žr. taip pat 1–4, 6, 8–10, 12, 57.
100. **Girdzijauskas J.** Lietuvių eilėdara: Silabinės-toninės sistemos susiformavimas. – V., 1966, p. 67–73, 77.
Girdzijauskas J. – žr. taip pat 134, 136.
101. **Grabowski T.** Literatura luterska w Polsce wieku XVI: 1530–1630. – Poznań, 1920, s. 174.
102. **Grzybowski A.** Geschichte der evangelischen Steindammer Kirche zu Königsberg i. Pr. – Königsberg, 1905.
103. **Gudaitis K.** Lietuviai evangelikai. – Rodney, [1956].
Gumtau K. – žr. 80.
104. **Harnoch A.** Chronik und Statistik der evangelischen Kirchen in den Provinzen Ost- und Westpreussen. – Neidenburg, 1890, S. 7.
105. **Hartknoch Chr.** Preussische Kirchen-Historia, darinnen von Einführung der Christlichen Religion in diese Lande, wie auch von der Conservation, Fortpflantzung, Reformation und dem heutigen Zustande derselben ausführlich gehandelt wird. – Frankfurt a/M–Leipzig, 1686, S. 490.
106. **Hennenberger C.** Erclerung der Preussischen grössern Landtaffel, oder Mappen... – Königsberg, 1595, S. [X], 67, 130, 140, 252, 267, 314, 425, 475.
107. **Hermann'as E.** Ar Bretkūnas buvo lietuvių kilmės. – Lietuvos aidas (K.), 1933 vasario 21, Nr. 42(1714).
108. **Hermann E.** Bemerkungen zum altlitauischen Schrifttum in Preussen. [Vorgelegt in der Sitzung vom 11. Januar 1924.] (Abdruck aus den „Nachrichten der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Philologisch-historische Klasse", 1923). – Göttingen, [1924], S. 108–109, 111–120.
109. **Hermann E.** Litauische Studien: Eine historische Untersuchung schwachbetonter Wörter im Litauischen. – Berlin, 1926.
110. **Hermann E.** Über die Entwicklung der litauischen Konjunktionalsätze. – Jena, 1912.
Hinneberg P. – žr. 44.
111. **Hoffheinz [W.]** Bericht über einen litterarischen Fund. – Mitteilungen der Litauischen litterarischen Gesellschaft (Heidelberg), 1882, H. 5, S. 268.
Santrauka: Hoffheinz [W.] Isz Nusidawimu lietuwiszkuju „Giesmju Knygu"/ [Paskelbė] Lck. [Lackner]. – Naujasis Keleiwis (Tilžė), 1883, 2. Februarijų, Nr. 5, p. 33.
Hollack E. – žr. 143.
112. **Hubatsch W.** Geschichte der evangelischen Kirche Ostpreussens. – Göttingen, 1968, Bd 1, S. 90; Bd 3, S. 192.
113. **Yčas J.** Mažosios Lietuvos praeitis: (XIII–XX amžių bruožai). – Kn.: Kovo 20 diena: Mažosios Lietuvos prisiglaudimui paminėti. [K.], 1921, p. 44–45.
114. **Index** Aureliensis: Catalogus librorum sedecimo saeculo impressorum. Prima pars. – Baden-Baden, 1972, [H.] A/16 (T. 4), p. 264.
115. **Ivinskis Z.** Medžių kultas lietuvių religijoje. – Soter (K.), 1939, sąs. 28, p. 131–132.
J. Bs. – žr. 36.

J. H. L. – žr. 139.
116. **J. Ms.** Kaip J. Bretkūnas vertė šv. Raštą. – Mūsų rytojus (K.), 1934, gegužės 23, Nr. 39(437).
Variantai: Ką J. Bretkūnas mirdamas mums pasakė. – Lietuvos keleivis (Klaipėda), 1935, sausio 3, Nr. 2; Ką pasakė Jonas Bretkūnas mirdamas... – Žiburėlis (K.), 1937, Nr. 10, p. 5.
J. S. – žr. 77.
J. Žg. – žr. 80.
Jakštas A. – žr. 72.
117. **Jakulis A.** Būdingesnieji būtojo dažninio ir būsimojo laikų vartojimo atvejai XVI–XVII a. lietuvių raštuose. – Baltistica, 1966, t. 2(2), p. 159–169.
118. **Jocher A.** Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie... – Wilno, 1842, t. 2, s. 110.
Rec.: Trębicki W. Uwagi nad pierwszym zeszytem Jochera „Obraz bibliograficzny". – Biblioteka Warszawska, 1841, t. 3, s. 582.
119. **Joecher Ch. G.** Allgemeines Gelehrten-Lexicon. – Leipzig, 1750, T. 1, Sp. 1370–1371.
120. **Jonikas P.** Lietuvių kalbos istorija. – [Chicago, 1952].
121. **Jovaišas A.** Liudvikas Rėza. – V., 1969.
122. **Jurgutis V.** Gauti Jono Bretkūno knygų mikrofilmai. – Literatūra ir menas, 1960, sausio 16, Nr. 3(689).
123. **Jurgutis V.** Jonas Bretkūnas: (425-osioms gimimo metinėms paminėti). – Bibliotekų darbas (K.), 1961, Nr. 5(28), p. 36–38.
Kawecka-Gryczowa A. – žr. 75.
Kazlauskas J. Lietuvių kalbos istorinė gramatika. – V., 1968.
Keppen (Köppen) P. – žr. 228.
Klaipėdiškis A. B. – žr. 66.
125. **[Klein D.]** Nothwendige Vorrede und Bericht an den Leser. – Kn.: Naujos Giesmju Knygos...=Neu Littauisches... Gesangbuch... Karaliaučius, 1666, [p. 30–31].
Köppen (Keppen) P. – žr. 228.
Korotajowa K. – žr. 75.
Korsakas K. – žr. 4, 140, 173.
126. **Krause A. G.** Litthauen und dessen Bewohner in Hinsicht der Abstammung, der volksthümlichen Verwandschaft und Sprache: Ein geschichtlicher Versuch... – Königsberg, 1834, S. 104–106, 140.
127. **Krček F.** Talokus bei Bretkun. – Indogermanische Forschungen (Berlin–Leipzig), 1922, Bd 40, S. 160.
128. **[Kryński A. A.] A. A. Kr.** Bretkun Jan, po litewsku Bretkuna Janus. – In: Wielka Encyklopedya Powszechna Ilustrowana. Warszawa, 1893, t. 9, s. 427–428.
Krištopaitė D. – žr. 37.
129. **Krollmann Chr.** Die Schlossbibliothek in Königsberg. – Altpreussische Forschungen (Königsberg), 1927, Jg. 4, H. 1, S. 137.
Krollmann Chr. – žr. taip pat 95.
Kudzinowski Cz. – žr. 49.
130. **Kuhnert E.** Geschichte der Staats- und Universitätsbibliothek zu Königsberg: Von ihrer Begründung bis zum Jahre 1810. – Leipzig, 1926, S. 88, 192–194.
131. **Kurschat [F.]** Zur Geschichte der litauischen Bibel. – Evangelisches Gemeindeblatt (Königsberg), 1864, 13. August, Nr. 33, S. 154–155; 20. August, Nr. 34, S. 157.

Kuzavinis K. – žr. 179.
132. **Kuzmickis Z.** Lietuvių literatūra. D. 2: Senoviniai raštai, bažnytinė literatūra ir Duonelaičio kūryba. Vadovėlis aukštesniosioms mokykloms. – K., 1932, p. 51–54.
Lackner – žr. 111.
Lankutis J. – žr. 141, 227.
Lck. – žr. 111.
133. **[Lebedys J.]** Bretkūnas (Bretkius, Bretke) Jonas. – Kn.: Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. V., 1966, t. 1, p. 265–266.
134. **Lebedys J.** Lituanistikos baruose / [Paruošė J. Girdzijauskas]. – V., 1972, t. 1–2.
Turinyje: Jonas Bretkūnas (t. 1, p. 87–94); J. Bretkūnas – Mažosios Lietuvos prozos pagrindėjas (p. 95–110).
135. **Lebedys J.** Mikalojus Daukša: Monografija. – V., 1963.
136. **Lebedys J.** Senoji lietuvių literatūra / [Paruošė J. Girdzijauskas]. – V., 1977.
Lebedys J. – žr. taip pat 4, 157, 173.
137. **Lepner T.** Der preusche Littauer, oder Vorstellung der Nahmens-Herleitung..., Sprachen, Gottesdienst..., und andere dergleichen Sachen der Littauer in Preussen kürzlich zusammen getragen... Im Jahre... 1690. – Danzig, 1744, S. 129–130.
2-asis leid. – 1848.
138. **Leskien A.** Litauische Partikeln und Konjunktionen. – Indogermanische Forschungen (Strassburg), 1903, Bd 14, S. 89–113.
Leskien A. – žr. taip pat 4, 43.
139. **[Liedert J. H.] J. H. L.** Verbessertes Verzeichniss der preussischen Bischöffe und evangelischen Prediger zu Königsberg in Preussen seit der Reformation bis auf diese Zeit. – Preussische Merckwürdigkeiten, das ist Nachlese... zur Fortsetzung der Erleuterten Preussens und der Actorum Borussicorum (Königsberg), 1742, Stück 11, S. 792–793.
140. **Lietuvių** literatūros istorija. T. 1: Feodalizmo epocha / Red. K. Korsakas. – V., 1957.
Rec.: Adomaitis G., Sprindis A. Stambus lietuvių literatūros mokslo laimėjimas. – Pergalė, 1958, Nr. 5, p. 139, 143–144, 151–152.
141. **Lietuvių** literatūros istorija. T. 1: (iki 1940 m.) / [Red. J. Lankutis]. – V., 1979.
Lietuvos mylėtojas – žr. 195.
142. **Lietuvos** TSR bibliografija. Serija A: Knygos lietuvių kalba. T. 1: 1547–1861. – V., 1969.
Linde S. B. – žr. 173.
Łoś J. – žr. 35.
143. **Lucanus A. H.** Preussens uralter und heutiger Zustand / Hrsg. von G. Sommerfeld und E. Hollack. – Lötzen, 1912, Bd 1.
144. **Lukaszewicz J.** Dzieje Kościołów wyznania helweckiego w Litwie. – Poznań, 1843, t. 2, s. 264.
Vertimas: Lukaszewicz J. Geschichte der reformisten Kirchen in Lithauen. – Leipzig, 1850, Bd 2, S. 171.
Magner Th. F. – žr. 83.
145. **[Maironis (J. Maculewicz)] X. J. M.** Bretkunas Jonas (Bretke). – In: Podręczna Encyklopedya Kościelna. Warszawa, 1905, t. 5/6, s. 142–143.

146. **Małłek J.** Z poszukiwań materiałów do historii Prus w Skandynawii. – Komunikaty Mazursko–Warmińskie (Olsztyn), 1968, Nr. 3 (101), s. 522–523.
147. **Mannhardt W.** Letto-preussische Götterlehre / [Hrsg. von A. Bauer]. – Riga, 1936 [Nachdruck: Hannover-Döhren, 1971], S. 421–425.
148. **Mauclère J.** Panorama de la littérature lithuanienne contemporaine. – Paris, 1938, p. 49–50.
Mažiulis V. – žr. 67.
149. **Merkelis A.** Jonas Bretkūnas (1532–1602. X). – Lietuvos aidas (K.), 1932, gruodžio 28, Nr. 294(1669).
150. **Mielcke C. G.** Vorrede. – Kn.: [Heym J. G.] Miszknygos, kurossa wissos Ewangēlios per czēlą Mētą iszguldytos... – Karaliaučius, 1800, p. III.
151. **Mierzyński A.** Romowe: Rozprawa archeologiczna. – Poznań, 1900, s. 90, 94–95.
Vertimas: Мержинский А. Ромове: Археологическое исследование. – М., 1899, с. 78–80.
Miłosz O.–V. – žr. 70.
Mironas R. – žr. 179.
152. **Naujokaitis P.** Lietuvių literatūros istorija. T. 1: Nuo Mažvydo iki Maironio. – Brooklyn, 1973.
153. **[Nowakowski E.] E. N.** Bretkun (Jan), czyli Bretkuns Janus. – In: Encyklopedyja Powszechna. Warszawa, 1860, t. 4, s. 329.
Nowodworski M. – žr. 62.
154. **Oracki T.** Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla: Od połowy XV w. do 1945 roku. – [Warszawa], 1963, s. 32.
155. **Ostermeyer G.** Erste littauische Liedergeschichte. – Königsberg, 1793, S. 18–23.
156. **Otrębski J.** Gramatyka języka litewskiego. T. 1: Wiadomości wstępne... – Warszawa, 1958, s. 30, 34.
Otrębski J. – žr. taip pat 49.
157. **Palionis J.** Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a. – V., 1967.
Rec.: Lebedys J. – Baltistica, 1968, t. 4(2), p. 318–319. [Perspaudas – žr. 134].
158. **Palionis J.** Lietuvių literatūrinės kalbos istorija. – V., 1979.
159. [**Parolek R.**] Bretkūnas (Bretkius, Bretke) Jonas. – In: Slovník spisovatelů. Sovetsky Svaz: Literatura ruská, ukrajinská a beloruská, literatury sovetského Pobaltí, literatury sovetského východu. [Praha, 1977], t. 1, p. 252.
Paršaitis J. – žr. 90.
160. **Pastenaci F.** Kurzgefasste historische Nachrichten von allen im Königreiche Preussen befindlichen Kirchen und Predigern bei denselben. T. 1: Vom Insterburgschen Erzpriesterthum. – Königsberg, [1757], S. 7.
Philippi R. – žr. 163.
161. **Pierson W.** Aus einem Kollektaneenbuch Kaspar Hennenbergers. – Zeitschrift für preussische Geschichte und Landeskunde, 1873, Jg. 10, S. 56, 68–69.
Pierson W. – žr. taip pat 9.
162. **Pirmieji** mūsų rašytojai. – Kn.: „Srovės" kalendorius 1934 metams. – K., 1933, p. 85–86.
163. **Pisanski G. Ch.** Entwurf einer preussischen Literärgeschichte in vier Büchern / Hrsg. von R. Philippi. – Königsberg, 1886, S. 179, 212.
Plāķis J. – žr. 4, 10.
164. **Plonus D.** Plonaus Priekalba, arba Suraszima apie Prasidējimą sziu Miszių Knygu. – Kn.: Miszių Knygos. Tai yra Iszguldimas ēwangeliszku Miszios Žo-

dziu... / perstatytos ir į wienas Knygas sudėtos nuo Dowido Plonaus. – 9-asis [pakartot.] leid. Tilžė, 1912 [1913], d. 1, p. 5.
Kiti leid. – 1826, 1841/1842, 1842, 1858, 1872, 1878, 1884, 1890, 1895, 1900, 1906.

Prätorius M. – žr. 9.

Probočių Anūkas – žr. 65.

165. **Quandt J. J.** Hochwohl- und Wohlehrwürdige Herren...: [Pratarmė]. – Kn.: [Langhansen Ch.] Trumpas ir prastas iszguldimas wissu nedēles ir szwentu Ewangeliu Klausimais ir Atsakimais sutaisytas ir.../ isz wokiszkos į lietuwiszką Kalbą perstatytas... Karaliaučius, 1750, p. [4].

166. **Quandt J. J.** In Christo herzlichgeliebter Leser!: [Pratarmė]. – Kn.: Biblia, tai esti Wissas Szwentas Rasztas, Sēno ir Naujo Testamento... Karaliaučius, 1755, p. [10–11, 16].
1-asis leid. – 1735.

167. **Quandt J. J.** In Christo herzlich geliebter Leser!: [Pratarmė]. – Kn.: Isz naujo pérweizdētos ir pagérintos Giesmju-Knygos... Karaliaučius, 1752, p. [3–4, 8].
Kiti leid. – 1757, 1766, 1773, 1791, 1857, 1861 [ir kt.].

168. **[Rabačiauskaitė A.]** Jonas Bretkūnas (1536–1602). – Kn.: Lietuvių rašytojai: Biobibliografinis žodynas. V., 1979, t. 1, p. 247–253.

R-čių Jonas – žr. 172.

169. **Rehsa J.** Dem Durchlautigsten, Hochgebornen Fürsten und Herrn, Herrn Georgio Wilhelm, Marggraffen zu Brandenburg...: [Dedikacija]. – Kn.: Der Psalter Davids Deutsch vnd Littawisch = Psalteras Dowido wokiszkai bei lietuwiszkai. Karaliaučius, 1625, p. [7–8].

170. **Reinhold H.** Die Bibelübersetzung von S. B. Chylinski. – Mitteilungen der Litauischen litterarischen Gesellschaft (Heidelberg), 1896, H. 21, S. 215–222.

171. **Reinhold H.** Die sogenannte Chylinskische Bibelübersetzung. – Mitteilungen der Litauischen litterarischen Gesellschaft (Heidelberg), 1895, H. 20, S. 127–128.

172. **[Reitelaitis J.] R-čių Jonas.** Šv. Rašto į lietuvių kalbą vertimo istorija. – Vadovas (Seinai), 1912, t. 12, Nr. 47, p. 246–249.

Rėza J. – žr. 6, 69.

Rėza L. – žr. 173–75.

173. **Rhesa L. J.** Geschichte der litthauischen Bibel, ein Beytrag zur Religionsgeschichte der Nordischen Völker. – Königsberg, 1816, S. 6, 8–22, 26–28, 35–39, 43, 45, 47, 49–50, 56.
Vertimas: Rėza L. Lietuviškos Biblijos istorija. [Ištrauka: Apie J. Bretkūną]. – Kn.: Lietuvių literatūros istorijos chrestomatija: Feodalizmo epocha / Red. K. Korsakas ir J. Lebedys. – V., 1957, p. 240–242.
Rec.: Linde S. B. Zdanie sprawy o dwóch dziełach X. Rhesy z Królewca... – Rocznik Tow. Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk, 1820, t. 13, s. 122–124.

174. **Rhesa L. J.** Philologisch-kritische Anmerkungen zur litthauischen Bibel, als Erläuterungen zu der bei der neuen Ausgabe veranstalteten Umarbeitung des littauischen Textes. – Königsberg, 1816–1824, [Th. 1] – 2.

175. **Rhesa L. J.** Vorrede. – Kn.: Biblia, Tai esti: Wissas Szwentas Rasztas Séno Ir Naujo Testamento... Tilžė, 1824, p. III, VI.
1-asis leid. – 1816.

176. **Robinson D. F.** The Göttingen (ex-Königsberg) Collection of Old Lithuanian and Old Prussian Books. – General Linguistics (University Park, Pa. – London), 1972, vol. 12, N 3, p. 146–147.

177. **Rodenberg J.** Die Druckkunst als Spiegel der Kultur in fünf Jahrhunderten. – Berlin, 1942, S. 103.

Rogalski L. – žr. 228.

178. **Rosinas A.** Žymimasis artikelis lietuvių kalbos tarmėse ir senuosiuose raštuose. – Kalbotyra, 1972, t. 24(1), p. 87–89.

179. **Ruigys (Rūgys, Ruhigius) P.** Meletema, e re ipsa, autoribus variis atque experientia, sistens linguam Lithuanicam...: [Ištrauka]. – Kn.: Dumčius J., Kuzavinis K., Mironas R. Elementa Latina. V., 1978, p. 210.

Rūķe-Draviņa V. – žr. 20.

Safarewicz J. – žr. 77.

180. **Sahm W.** Labiau. – Königsberg, 1942, S. 121, 304–306.

Salthenius D. – žr. 50.

181. **Sanden B. von.** Praefatio de Versionibus Scripturae S. in lingvas cuique genti vernaculas. – Kn.: Novum Testamentum Lithvanicum... = Naujas Testamentas Lietuwiszkas... Karaliaučius, 1701.

Schlauck S. – žr. 80.

Schmalstieg W. R. – žr. 83.

Schrötter P. von – žr. 228.

182. **Schwede R.** Zur Geschichte der litauischen Gesangbücher. – Mitteilungen der Littauischen litterarischen Gesellschaft (Heidelberg), 1891, H. 16, S. 398–399.

183. **Sengstock L.** Serenissimo et Potentissimo Principi, ac Domino, Dn. Iohanni Sigismundo, Marchioni Brandenburgensi...: [Pratarmė-dedikacija]. – Kn.: Ewangelias bei Epistolas Nedeliu ir Schwetuiu dienosu skaitomasias... / pergulditas ant Lituwischka szodzia per Baltramieju Willenta... per Lazaru Sengstak... atnaugintos. Karaliaučius, 1612, p. [9].

184. **Senn A.** Handbuch der litauischen Sprache. Bd 1: Grammatik. – Heidelberg, 1966.

Rec.: Ambrazas V. Nauja lietuvių kalbos gramatika. – Kn.: Baltų ir slavų kalbų ryšiai. (Lietuvių kalbotyros klausimai, t. 10). – V., 1968, p. 195.

185. **Senn A.** Handbuch der litauischen Sprache. Bd 2: Lesebuch und Glossar. – Heidelberg, [1957], S. 162–163.

Senn A. – žr. taip pat 4.

186. **Seraphim A.** Handschriften-Katalog der Stadtbibliothek Königsber . Pr. – Königsberg, 1909, S. 290.

187. **Siarczyński F.** Obraz wieku panowania Zygmunta III króla Polskiego i Szwedzkiego, zawierający opis osób żyjących pod jego panowaniem... – Lwów, 1828, cz. 1, s. 44 – 45.

Skardžius P. – žr. 34.

Sommerfeldt G. – žr. 143.

188. **Specht F.** Lituanica. – Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung (Göttingen), 1930, Bd 57, S. 276–279, 281–292, 295.

189. **Specht F.** Zur Endung der 2. Pluralis im Litauischen. – Archivum Philologicum (K.), 1931, kn. 2, p. 46–47.

190. **Specht F.** Zur Geschichte der Verbalklasse auf *-ē*: (Eine Deutungsversuch

und Verwandschaftsverhältnisse des Indogermanischen). – Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung (Göttingen), 1935, Bd 62, S. 83–84.
Specht F. – žr. taip pat 34, 80.
Sprindis A. – žr. 140.
191. **Stankiewicz M.** Studya bibliograficzne nad literaturą litewską. Cz. 1: Wiadomość o Biblii litewskiej, drukowanej w Londynie 1663 roku, i o wrzekomym jej tłómaczu Samuelu Bogusławie Chylińskim. – Kraków, 1886, s. 17–19.
192. **Stankiewicz M.** Studya bibliograficzne nad literaturą litewską. Cz. 2: Bibliografia litewska od 1547 do 1701 r. – Kraków, 1889, s. 10–16, 34–36.
Literatūra: Žukas V. Lietuvių bibliografas M. Stankevičius. – Bibliotekininkystė ir bibliografija, 1963, t. 2, p. 116, 120, 133, 138–139.
193. **Stekert A. i A.** Słownik biograficzno-historyczny. – Kraków, 1885, t. 1, s. 229.
194. **Stoberski Z.** Historia literatury litewskiej: Zarys. – Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1974.
Storast W. – žr. 203.
195. **[Šliūpas J.] Lietuvos mylėtojas.** Lietuviszkiejie rasztai ir rasztininkai: Raszlaviszka peržvalga. – Tilžė, 1890, p. 7–9, 14.
196. **Šliūpas J.** Rinktiniai raštai / [Sudarė K. Doveika]. – V., 1977.
197. **Tangl E.** Der Accusativus und Nominativus cum Participio im Altlitauischen. – Weimar, 1928, p. 30–36, 45–51.
198. **Tetsch C. L.** Curlaendischer Kirchen-Geschichte dritter Theil. – Königsberg–Leipzig, 1769, S. 91–92, 96.
199. **Tetzner F.** Die Slawen in Deutschland: Beiträge zur Volkskunde der Preussen, Litauer und Letten... und Polen. – Braunschweig, 1902.
200. **[Tonner E.] Tr.** Bretkun (lat. Bretkius) Jan. – In: Slovník Naučný. V Praze, 1860, dil 1, p. 886.
Tr. – žr. 200.
Trębicki W. – žr. 118.
Vaillant A. – žr. 99.
201. **[Vanagaitis J.]** Mažoji Lietuva istorijos šviesoj. – Kn.: Kovos keliais / Red.-leid. J. Vanagaitis. Klaipėda, 1938, p. 20–21.
202. **[Vanagas V.]** Bretkūnas, Bretkius, Bretke, Jonas. – Kn.: Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. V., 1977, t. 2, p. 270.
Vanagas V. – žr. taip pat 10, 225.
203. **Vydūnas [W. Storast].** Siebenhundert Jahre deutsch-litauischer Beziehungen: Kulturhistorische Darlegungen. – Tilsit, 1932, S. 268.
204. **Vileišis V.** Mažosios Lietuvos etnografinis charakteris nuo reformacijos ligi 1710 m. maro. – Akademikas (K.), 1935, Nr. 4(40), p. 97; Nr. 5(41), p. 110.
205. **Vileišis V.** Tautiniai santykiai Maž. Lietuvoje ligi Didžiojo karo istorijos ir statistikos šviesoje. – K., 1935, p. 119–120.
206. **Vladimirovas L.** Knygos istorija: Senovė. Viduramžiai. Renesansas. XVI–XVII amžius. – V., 1979.
Volteris E. – žr. 4, 10.
207. **Widekind M. L.** Ausführliches Verzeichnis von raren Büchern mit historischen und kritischen Anmerkungen in alphabetischer Ordnung verfasset. – Berlin, 1755, Stück 4, S. 593–595.
208. **Wijk N. van.** Die pronominalen Adessivformen des Altlitauischen. – Archivum Philologicum (K.), 1933, kn. 4, p. 47–49, 54.
X. J. M. – žr. 145.

209. **Zajančkauskas.** Lietuvių literatūros vadovėlis (1400–1904). – Patais. leid. – V., 1928, p. 34–36.
Ankstesni leid. – 1924, 1925, 1926.
210. **Zedler J. H.** Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste. – Halle–Leipzig, 1733, Bd 4, Sp. 1316.
211. **Zinkevičius Z.** Lietuvių kalbos dialektologija. – V., 1978.
212. **Zinkevičius Z.** Lietuvių kalbos istorinė gramatika. – V., 1980–1981, d. 1–2.
213. **Zinkevičius Z.** Lietuvių kalbos įvardžiuotinių būdvardžių istorijos bruožai. – V., 1957.
Zinkevičius Z. – žr. taip pat 4, 10, 67.
Žlabys-Žengė J. – žr. 80.
214. **Žukas V.** Lietuviškieji literatūros bibliografijos šaltiniai. – V., 1979.
Žukas V. – žr. taip pat 192.
215. **Žulys V.** Jonas Rėza ir jo psalmyno pasirodymo aplinkybės. – Literatūra, 1971, t. 14(1), p. 83–95.
216. **Žulys V.** Jonas Rėza (1576–1629). – Mūsų kalba, 1976, Nr. 5, p. 50–52.
217. **Žulys V.** Kaip J. Rėza keitė Bretkūno leksiką. – Kalbotyra, 1966, t. 14, p. 149–159.
218. **Žulys V.** Keleto retų žodžių istorija. – Baltistica, 1966, t. 1(2), p. 151–161
219. **Žulys V.** Nosiniai galūnių balsiai J. Rėzos psalmyne. – Baltistica, 1967, t. 3(1), p. 25–28.
220. **Žulys V.** Priebalsių rašyba Jono Rėzos psalmyne. – Kalbotyra, 1971, t. 23(1), p. 93–102.
221. **Žulys V.** Retas kalbų interferencijos atvejis. – Kalbotyra, 1971, t. 23(1), p. 104–106.
Žulys V. – žr. taip pat 226.
222. **Анушкин А.** На заре книгопечатания в Литве. – Вильнюс, 1970, с. 36–37, 41, 51.
223. **Балтрамайтис С.** Сведения о литовских рукописях. – Живая старина, СПб., 1894, г. 4-й, вып. 1, с. 101.
224. **Бреткунас** (Ян, по-немецки *Bretke*, по-латыни *Bretkius*). – В кн.: Энциклопедический словарь (Ф. А. Брокгауза и И. А. Эфрона). СПб., 1891, т. 4А, с. 659.
225. **Ванагас В.** Бреткунас (*Bretkūnas*) Йонас. – В кн.: Краткая литературная энциклопедия. М., 1978, т. 9 (доп.), стб. 148.
Ванагас В. – см. также 10, 202.
Вольтер Э. А. – см. 4, 10.
226. **Жулис В.** Лексика сочинений Ионаса Резы: Автореф. канд. дис. – Вильнюс, 1970.
Жулис В. – см. также 215–221.
227. **История** литовской литературы / [Под ред. Й. Ланкутиса]. – Вильнюс, 1977.
228. **Кеппен П.** О происхождении, языке и литературе литовских народов. – СПб., 1827, стлб. 82, 85–87.
Vertimai: Keppen P. O początkach, języku i literaturze narodów litewskich / Przeł. L. Rogalski. – Dziennik Wileński, 1828, t. 5; Köppen P. von. Über den Ursprung, die Sprache und Literatur der lithauischen (oder lettischen) Völker-

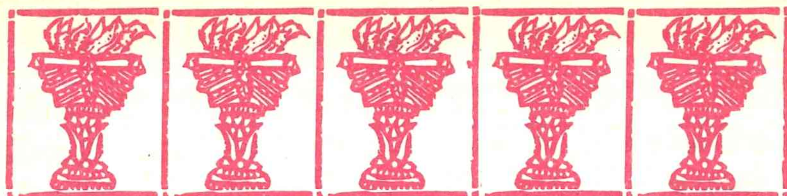
schaften / (Aus dem Russischen... übersetzt vom... P. von Schrötter). – Magazin, herausgegeben von der Lettisch-literärischen Gesellschaft (Mitau), 1829, Stück 3.
Ланкутис Й. – см. 141, 227.
229. **Лаутенбах Я.** Краткий обзор истории литовской литературы. (Отт. из „Сборника Учено-литературного общества при Юрьевском университете", т. 7). – [Юрьев, 1904], с. 6–8.
Мержинский А. – см. 151.
230. **Петерсон М.** Очерк истории литовского языка. – М., 1955, с. 11.
231. **Поржезинский В. К.** К истории форм спряжения в балтийских языках: Общее введение; образование форм лица и основ времени и наклонения. – М., 1901.

PAPILDYMAI:

232. **Balčikonis J.** Rinktiniai raštai / [Sudarė A. Pupkis]. – V., 1978–1982, t. 1–2.
233. **Gause F.** Bretke, Johann (litauisch Jonas Bretkunas). – In: Neue Deutsche Biographie / Hrsg. von der Historischen Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. – Berlin, 1955, Bd 2, S. 602.
234. **Gineitis L.** Lietuvių literatūros istoriografija: Ligi 1940 m. – V., 1982.
235. **Jurginis J., Lukšaitė I.** Lietuvos kultūros istorijos bruožai: (Feodalizmo epocha. Iki aštuonioliktojo amžiaus). – V., 1981.
236. **Sabaliauskas A.** Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija: Iki 1940 m. – V., 1979, p. 26, 84, 144, 219, 233.
237. **Sabaliauskas A.** Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija: 1940–1980. – V., 1982, p. 87, 174–175.

26. Užsak. Nr. 424

TURINYS

Йонас Бреткунас
СОБРАННЫЕ СОЧИНЕНИЯ

На литовском языке
Вильнюс, «Мокслас», 1983

Jonas Bretkūnas
RINKTINIAI RAŠTAI

Redaktorė A. Sriubienė
Meninė redaktorė B. Grabauskienė
Techninė redaktorė N. Marozaitė
Korektorės: M. Vaineikienė, N. Žadavičiūtė

ИБ № 1933

Duota rinkti 82.03.16. Pasirašyta spausdinti 83.02.15.
LV 12044. Formatas 60×90 1/16. Popierius — spaudos Nr. 1.
Garnitūra — „Romaniška", 10 punktų.
Ofsetinė spauda, 25,25 sąl. sp. l. 30,70 apsk. leid. l.
Tiražas 6000 egz. Užsakymas 424. Kaina 4 rb. 20 kp.
Leidykla „Mokslas", 232050 Vilnius,
Žvaigždžių 23. Spaudė K. Poželos spaustuvė,
233000 Kaunas, Gedimino 10.

Bretkūnas J.

Br-179 Rinktiniai raštai /Parengė J. Palionis, J. Žukauskaitė; Red. kolegija: V. Ambrazas (pirm.) ir kt.—V.: Mokslas, 1983.—404 p.

Bibliogr. / J. Tumelis, p. 381—401 (231 pavad.), ir išnašose.

Į „Rinktinių raštų" leidinį sudėti turinio, kalbos ir literatūros atžvilgiu įdomesni ir vertingesni Bretkūno biblijos vertimo tekstai, būtent: ištraukos iš Mozės II ir III knygų, Teisėjų knygų, visos Rutos, Jobo, Saliamono, arba Patarlių, knygos ir 40 Dovydo psalmių, iš kurių 35 anksčiau buvo išspausdintos jau Mažvydo giesmyne. Tokia psalmių atranka norėta pasitarnauti senosios lietuvių literatūros tyrinėtojams, kad jiems būtų lengviau prieinamas filologiniam lyginimui reikalingas bretkūniškasis psalmių vertimo variantas. Be to, čia pateikti visų dabartiniu metu žinomų Bretkūno laiškų vertimai į lietuvių kalbą ir jo „Prūsų krašto kronikos" fragmentai.

B $\frac{4603010201—095}{M854(08)—83}$ R—83

BBK 81.2L+83.3L1
4L+8L1